oda
YAYINLARI

ERİCH MARİA REMARQUE

ÖLESİYE YAŞAMAK

ROMAN

DÜNYA KLASİKLERİ

“Şöyle bir kez eski günlerden söz edecek olursam kınamayın beni. Dünya yeniden kıyamet gününün donuk ışığı içine düştü; yeniden kan kokusu duyuluyor. Oysa son yıkımın daha tozları bile uçup gitmiş değil. Laboratuarlar ve fabrikalar bütün dünyayı bir anda havaya uçurabilecek silahları ortaya çıkarmak için yeniden var güçleriyle çalışmaya koyulmuş bulunuyorlar. Bunu da barışı sağlamak için yapıyorlar.

Dünya barışı! Bu konuda şimdiye dek hiçbir zaman çağımızdakinden daha çok laf edilmemiş; bu uğurda hiç bir zaman da bu kadar az çaba harcanmamıştır. Yüzyılımızdakinden, ilerleme, teknik, uygarlık yüzyılı denilen, halkın kitle halinde bilgiye kavuşturulup kitle halinde öldürüldüğü yirminci yüzyıldakinden daha bol yalancı peygamber hiçbir çağda ortaya çıkmamış; daha çok yalan hiç bir çağda söylenmemiş; daha çok ölüm, daha çok yıkım olmamış ve daha çok gözyaşı dökülmemiştir.

Bu bakımdan bir kez de geçmişe yönelir, umudun henüz bir bayrak gibi başımızın üstünde dalgalandığı ve bizlerin insanlık gibi, adalet gibi, hoşgörü gibi kuşku uyandırıcı şeylere inanıp, bir dünya savaşının bir nesle yeterince ders vermiş olması gerektiğini sandığımız o masalımsı yıllara dönecek olursam kimse kınamasın beni.”

BİRİNCİ BÖLÜM

Heinrich Kroll ve Oğulları mezar anıtları firmasının bürosu güneş ışığı içindeydi. 1923 yılının Nisan aynıdaydık ve alış verişimiz yolunda gitmekteydi. İlkbahar bizi bunaltmamıştı. Parlak satışlar yapmış ve bu yüzden de adamakıllı yoksullaşmıştık. Ama elden ne gelir? Ölüm katı yüreklidir ve gelince de geri çevrilmez. İnsanoğlunun yası ise mermerden, ödtaşından anıtlar dikilsin ister; hele geride kalanlardaki suçluluk duygusu büyük ya da konulan miras yüklüceyse, bu anıtın her yanı perdahlanmış, kıymetli siyah İsveç granidinden olmasını arzu eder. İlkbaharla güz yas malzemesi tüccarları için en güzel mevsimlerdir. Bu dönemde yaz ve kıştan daha çok insan ölür. Güzün özsuyu çekildiğinden ölür; baharda ise özsuyu insanın içinde kaynamaya başlar ve gücünü yitirmiş olan vücut, fitili çok kalın incecik bir mum gibi kendini çok çabuk yiyip bitirdiğinden ölür. Bunun böyle olduğunu bizim işgüzar temsilcimiz, kent mezarlığında kazıcı Lieber-mann söylüyor. Kendisi bu işleri iyi bilenlerden olmalı. Seksen yaşındadır, on binden fazla ölü gömmüştür. Mezar anıtlarından aldığı komisyonlarla ırmak kıyısında bahçeli bir evle, bir de alabalık üretme yeri satın almış ve mesleği yüzünden de sırsıklam bir ayyaş olup çıkmıştır. Tiksindiği tek şey kentteki Krematoryumdur. Onca dürüstçe olmayan bir rekabetti bu. Fırının varlığı bizim de hoşumuza gitmiyordu. Ölü küllerinin kavanozlarıyla hiçbir şey kazanılmazdı.

Saate bir göz attım. Öğleye pek bir şey kalmamıştı. Günlerden cumartesi olduğundan çalışmaya son verdim. Yazı makinesinin üzerine kapağını geçirdim. Presto marka teksir makinesini de perdenin arkasına taşıdım. Taş örneklerini bir kenara topladım. Savaşçı anıtlarının ve işlemeli mezar süslerinin fotoğraflarım tespit banyosundan çıkardım. Burda yalnız reklam şefi, ressam ve muhasebeci değil, aynı zamanda bir yıldan beri de firmanın

tek büro elemanıydım. Hem de bu işleri ömründe hiç yapmamış cinsten bir elemandım.

Çekmeceden keyifle bir puro çıkardım. Siyah bir Brezilya purosuydu. Bunu bana sabahleyin gelen Würtem-berg madeni eşya fabrikasının gezgin satıcısı vermişti. Amacı benden daha sonra bronz bir çelenk koparmaktı. Puronun kalitesi çok iyiydi. Kibrit aradım, ama her zamanki gibi yerinde yoktu. Bereket versin sobada hafif bir ateş vardı. Bir on marklığı rulo yapıp ateşe tuttum, puroyu onunla yaktım. Nisan sonunda sobada ateş olması pek şart değildi, ama bu işverenim Georg Kroll'un satış sorunuyla ilgili bir buluşuydu. Kendisi para harcamak zorunda olan yaslı kimselerin bu işi üşüyerek değil de, sıcak bir odada yapmaktan hoşlandıkları kanısındaydı. Yasın kendisi zaten ruhun bir çeşit üşümesi olduğundan, müşterinin üstelik bir de ayakları üşütülürse, ondan iyi bir para koparmak güçleşirmiş. Sıcak bastırınca insan gevşer, gevşeyince de keselerin ağzı daha iyi açılırmış. Bu yüzden büromuz hep fazla sıcak olurdu. Temsilcilerimize de mezarlıkta, soğuk havada ya da yağmurda hiçbir zaman anlaşma yapmamaları ana ilke olarak belletilmiş-ti. Anlaşmalar sadece sıcak odada, ve mümkünse yemekten sonra yapılacaktı. Yas, soğuk ve açlık kötü iş ortaklarıydılar.

On marklık banknottan artakalanı sobaya atıp doğruldum. Aynı anda karşımızdaki evde bir pencerenin gürültüyle açıldığını işittim. Orda neler olup bittiğini anlamak için bakmama gerek yoktu. Yazı makinesinde hâlâ işim varmış gibi masanın üzerine sıkılgan bir havayla eğildim. Masanın üstüne karşıdaki pencereyi görecek şekilde küçük bir el aynası yerleştirmiştim. Aynaya kaçamak bakışlar fırlatmaya başladım. Her zamanki gibi Li-sa'ydı, at kasabı Watzek'in karısı Lisa. Pencerede çıplak duruyor, esniyor, geriniyordu. Yataktan daha yeni kalkmıştı. Sokak eski ve dardı. Lisa bizi görebilirdi, tabii biz de onu. Ve o bunu pekala biliyordu. Bildiği için de orda duruyordu. Birden kocaman ağzım buruşturdu. Aynamı işaret edip bütün dişlerini göstererek güldü. O yırtıcı kuş gözleriyle aynayı keşfetmişti. Hilem yakalanmış olduğu için bozulmuştum, ama hiçbir şeyin farkında değilmişim gibi davrandım. Purodan çıkardığım bir duman bulutunun içine gizlenip odanın dip tarafına yürüdüm. Az sonra tekrar geri geldim. Lisa sırıtıyordu. Dışarı bir göz attım, ama ona bakmıyordum. Sokaktan geçen birine işaret edi-yormuşum gibi yaptım. Boşluğa doğru elimle bir de öpücük yolladım. Lisa hemen faka bastı. Meraklanıp sokak-takinin kim olduğunu görmek için dışarı sarktı. Dışarda kimsecikler yoktu. Bu sefer ben sırıttım. Lisa içerlemişti, parmağıyla alnını gösterip kayboldu.

Bu oyunu ne diye oynadığımı doğrusu bilmiyordum. Lisa enfes dişi denilen cinsten bir kadındı ve her sabah böylesine bir manzarayı seyredebilmek için seve seve bir-kaç milyon mark verecek yığınla insan tanıyordum. Gerçi ben de zevkleniyordum, ama yine de bu manzara beni kızdırıyordu. Çünkü ancak öğle üzeri yataktan çıkan bu tembel kısrak yaptığı etkiden öylesine utanmazca emindi ki, içerlemeden edemiyordum. Onunla hemen yatmak istemeyecek bir kimsenin bulunabileceği düşüncesini aklına bile getirdiği yoktu. Aslında böyle bir şey umurunda bile değildi. At kuyruğu biçimi siyah saçları ve arsız burnuyla pencerede durur, birinci kalite Carrara mermerinden bir çift memeyi, süt bebesinin önünde dadının çıngıraklı oyuncağı sallaması gibi, o yana bu yana sallardı. Bir çift şişirme balonu olmuş olsaydı, onları da keyifle dışarıya sarkıtacaktı. Çıplak oluşu, memelerinin açıkta bulunuşu oha vız geliyordu. Sadece sevinçliydi o, yaşadığından ötürü sevinçli ve bütün erkeklerin kendisi için çıldırması gerektiğinden ötürü sevinçliydi. Sonra bunları unutur, pisboğaz gırtlağıyla kahvaltısının üstüne atılırdı. At kasabı Watzek ise bu sırada yorgun, ihtiyar araba beygirlerini öldürüp durmaktadır.

Lisa yeniden göründü. Bu kez bir bıyık takmıştı. Bu ince buluşundan dolayı da zevkten dörtköşeydi. Askerce selam verdi. Önce bu hareketi, işi yüzsüzlüğe vurup bitişiğimizde oturan Emekli Başçavuş Knopf’a yaptığım sandım, ama sonra Knopf'un yatak odasındaki tek pencerenin avluya baktığım anımsadım. Ve Lisa yandaki evlerden gözetlenemeyeceğini bilecek kadar kurnazdı.

Ansızın bir yerlerde ses duvarı yıkılmışcasına Marien kilisesinin çanları çalmaya başladı. Kilise sokağın sonundaydı. Çan sesleri gökyüzünden doğruca odanın içine düşüyormuş gibi yankılanıyordu. Aynı anda büronun avluya bakan ikinci penceresinden, işverenimin dazlak kafasının sihirli bir karpuz gibi kayıp geçtiğini gördüm. Lisa hoyratça bir gürültü çıkararak penceresini kapattı. Aziz Antonius’un bugünkü sınamasını bir kez daha atlatmıştım.

Georg Kroll tam kırk yaşındadır, ama kafası Boll’un bahçeli lokantasındaki kiy oyunu alam gibi pırıl pırıl parlar. Kendisini tanıdığımdan beri bu kafa hep böyle parlardı. Tanışalı da nerdeyse beş yıldan fazla oluyor. Bu kafa öylesine parıldardı ki, aynı alaydayken cephenin en sakin zamanında bile Georg’un piyade siperlerinde çelik miğferini asla başından çıkarmaması yolunda özel bir emrin verilmesine neden olmuştu. Zira onun

dazlak kafası, en kendi halinde düşman askerlerinde bile, görünen bu parlaklığın kocaman bir bilardo topu olup olmadığını anlamak için ateş etme isteği uyandıracak nitelikteydi.

Toparlanıp tekmil verdim: «Kroll ve Oğullan firması genel karargâhı. Düşman gözetleme postası. At kasabı Watzek bölgesinde düşmanın kuşkulu hareketleri görülmüştür.»

Georg, «Ah!» dedi. «Lisa yine sabah jimnastiğindey-di demek. Rahata geçin Onbaşı Bodmer. Öğleden önceleri niçin süvari bandolarındaki davul beygirleri gibi gözlük takıp erdeminizi korumuyorsunuz? Hayatta en değerli üç şey nedir bilir misin?»

«Nerden bileyim sayın Başsavcı? Ben daha hayatın kendisini arayıp durmaktayım.»

Georg, «Bunlar erdem, gençlik ve saflıktır,» dedi. «Bunları bir kez yitirdin mi bir daha ele geçiremezsin.

Peki, yaşlılık, gün görmüşlük ve İşe yaramaz zekâdan daha fazla umutsuzluk veren şeyler var mıdır?»

«Yoksulluk, hastalık ve yalnızlık» diye yanıt vererek rahata geçtim.-

«Bunlar güngörmüşlük, yaşlılık ve kötü kullanılmış zekânın başka adlarıdır.»

Georg ağzımdaki puroyu alıp şöyle bir inceledi, tıpkı bir koleksiyoncunun bir kelebeği incelemesi gibi. «Madeni eşya fabrikasından ele geçirilmiş bir ganimet.» dedi.

Cebinden çok kullanılmaktan kararmış tunç rengi lüle taşından yapılma bir ağızlık çıkarıp Brezilya purosunu taktı ve içmeye koyuldu.

«Puroya el koymana bir diyeceğim yok,» dedim. «Düpedüz zorbalık bu. Hoş sen eski bir astsubay olarak hayatta başka şey bilmezsin ya. Ama şu ağızlık da ne oluyor? Frengili değilim ben.»

«Ben de eşcinsel değilim.»

«Georg,» dedim, «savaştayken mutfaktan aşırdığım bezelye çorbalarım benim kaşığımla yerdin. Kaşık İse benim pis çizmemin içinde durur ve hiçbir zaman yıkan-mazdı.»

Georg, Brezilya purosunun külünü gözden geçirdi. Kar gibi beyazdı. «Savaş biteli dört buçuk yıl oldu» dedi. «O zaman ölçüye sığmaz felaketler sayesinde adam olduk. Bugün ise bir şeyler kazanma peşinde arsızca

koşuşumuz bizi yeniden haydut yaptı. Bu halimizi saklamak için yeniden belirli biçimde cilalanmamız gerek. Anlıyorsun!... Yani şimdi sende başka puro yok mu? Madeni eşya fabrikası memurları hiçbir zaman bir tanecik puroyla adam tavlamaya kalkışmazlar.»

İkinci puroyu çekmeceden çıkarıp verdim. «Zekâ, güngörmüşlük ve yaş bazı şeylerde iyi işe yarıyora benzer,» dedim.

Sırıttı ve sözüme yanıt olarak elime bir paket sigara tutuşturdu. Pakette altı tane sigara eksikti. «Başka ne var ne yok?» diye sordu.

«Hiçbir şey yok. Müşteri gelmedi. Ama ben yine de çok acele tarafından maaşıma zam istemek zorundayım.»

«Yine mi? Daha dün zam yaptık.»

«Dün değil. Bu sabah saat dokuzda. Paçavra gibi sekiz bin marklık bir zam. Ama yine de bu sabah saat dokuzda bir değeri vardı. Bu arada yeni dolar kuru belli oldu. Yapılan zamla yeni bir kravat alacaktım. Yeni kurdan sonra bu parayla ancak en ucuz cinsten bir şişe şarap alabilirim. Oysa benim yeni bir kravata ihtiyacım var.»

«Dolar şimdi ne durumda?»

«Bugün öğleye doğru otuz altı bin mark oldu. Bu sabah ise otuz bindi.»

Georg Kroll purosuna bakıyordu. «Otuz altı bin! Mart kedileri gibi aldı başını gidiyor! Nerde duracak bu iş?»

«Herkes iflas ettiği zaman, Sayın Feldmareşal,» karşılığını verdim. «Ama bu süre içinde biz yine de yaşamak zorundayız. Yanında para getirdin mi?»

«Yalnızca küçük bir bavul dolusu. Bugün ve yarın için. Binlikler, onbinlikler var; birkaç paket de o eski o sevgili yüzlüklerden. Aşağı yukarı beş kilo kadar kâğıt para. Enflasyon öylesine hızlı gidiyor ki, merkez bankası para basmakla yetişmiyor ardından. Yüz binlik yeni banknotlar piyasaya sürüleli on dört gün oluyor. Bu gidişle yakında milyonluk banknot basmak zorunda kalacaklar. Milyarlara bakalım ne zaman varacağız?»

«Bu tempoyla birkaç aya kalmaz.»

Georg, «Hey Allahım,» diye içini çekti. «1922’lerin o güzel, o sakin günleri nerde kaldı? O zaman dolar bir yılda ancak 250 marktan on bin marka fırlamıştı. 1921’ den ise hiç söz etme, o zaman sadece zavallı bir yüz, üç yüz artış vardı.»

Sokağı gören pencereden dışarı baktım. Lisa şimdi de üzerinde papağanlar bulunan ipek bir sabahlık giymiş olarak karşıda duruyordu. Pencerenin mandalına bir ayna asmış perçemlerini tarıyordu.

Acı bir sesle «Bak şuna,» dedim. «Hiçbir şey ekmez, hiçbir şey biçmez, ama göklerin babası onu yine de besler. Şu sabahlık dün yoktu sırtında. İpekli bu, metreyle satılan ipekli. Ve bense bir kravat almak için üç tane mangırı bir araya getiremiyorum.»

Georg hafifçe gülümsedi. «Sen çağımızın basit bir kurbanısın. Buna karşılık Lisa, Alman enflasyonunun bulutları üstünde pupa yelken yüzmekte. O vurgunculuğun Güzel Helena'sıdır. Bu zamanda mezar taşlarıyla zengin olunmaz, oğlum. Sen de arkadaşın Willy gibi ne diye tahvilât ticaretine, ya da ringa balığı işine girmiyorsun?»

«Çünkü ben ince ruhlu bir filozofum ve mezar taşlarına sadık kalıyorum. Peki, bizim maaşa zam işi ne oluyor? Filozoflar da kendilerine göre üstbaş parasına gerek duyarlar.»

«Şu boyun bağım yarın alamaz mısın?»

«Yarın pazar. Ve yarın gerekli bana.»

Georg holde duran para bavulunu içeri getirdi. Elini içine daldırıp önüme iki deste para attı. «Yeter mi?»

Baktım paraların çoğu yüzlüktü. «Şu duvar kâğıtlarından yarım kilo daha ver,» dedim. «Burada olsa olsa en çok beş bin var. Pazar günleri Katolik vurguncular bu kadar parayı kilise sadakası diye veriyorlar da, pintilik ettik diye utanıyorlar.»

Georg dazlak kafasını kaşıdı. Bu onun farkında olmadan yaptığı bir jestti. Sonra bana üçüncü bir deste uzattı. «Bereket versin yarın pazar,» dedi. «Hiç değilse yarın dolar kuru filan yok. Haftada bir gün enflâsyon hareketsiz kalıyor. Allah Baba pazarı yaratırken böyle bir şeyi elbette düşünmemişti.»

«Peki, bizim durumumuz nasıl?» diye sordum. «İflasta mıyız, yoksa işler yolunda mı?»

Georg ağızlığından uzun bir nefes çekti. «Bugün bunu Almanya'da bilecek bir kimse çıkmaz sanırım. Para biriktirmiş olanlar tabii iflas ettiler. İşçilerle aylık alanlar da öyle. Küçük işadamlarının çoğu da farkında olmadan aynı duruma düştü. Durumları gerçekten parlak olanlar ise döviz,

hisse senedi, ya da değerli eşya işi yapan kimseler. Yani bizim gibiler değil. Aydınlanman için bu kadarı yeter mi?»

«Değerli eşya ha!» Depomuzun bulunduğu bahçeye doğru baktım. «Böylesinden elimizde pek mal kalmadı. Daha çok kum taşıyla döküm işi şeyler var. Mermerle granit çok az. Elimizde kalan birkaç taneyi de kardeşin zararına satıp duruyor. Yapacağımız en akıllıca iş bunları hiç satmamak değil mi?»

Georg'un yanıt vermesine gerek kalmadı. Bir bisikletin zili dışarda çınladı. Köhne merdivenlerde ayak sesleri işitildi. Birisi 'hırslı hırslı öksürdü. Gelen Heinrich Kroll'du. Firmanın ikinci sahibi, evin sıkıntı kaynağıydı.

Kısa boylu, şişman bir adamdı. Saman rengi bıyıkları vardı. Toz içindeki çizgili pantolonun paçaları bisiklet kıskacıyla daraltılmıştı. Beğenmeyen bir havayla gözlerini Georg'la benim üzerimde dolaştırdı. Ona göre bizler, kendisi bir eylem adamı olarak dış hizmetleri yürütürken, bütün gün yan gelen büro aygırlarıydı. Yorulmak nedir bilmezdi. Her gün şafak sökerken istasyona gider, sonra da bisikletiyle ya mezar kazıcısı ya da öğretmen olan temsilcilerimizin cenaze olduğunu haber verdikleri en uzak köylere giderdi. Beceriksiz adam değildi. Şişmanlığı güven verirdi. Onun için kendisi de şişmanlığını sabah akşam kafayı çekerek korurdu. Köylüler kısa boylu şişmanları, açlıktan ölecekmiş gibi görünen zayıflara her zaman yeğ tutarlar. Buna bir de onun kılığını katmalı. Rakibi Steinmayer gibi siyah redingot giymediği gibi, Hollman ve Klotz firmasının gezgincileri gibi mavi sokak giysisi de giymezdi. Biri çok göze batıcıydı, ötekisi ise ilgisizlik belirtisiydi. Henrich Kroll yünlü Marengo ceket ve çizgili pantolon giyer, eski moda köşeli sert yaka takar, üstüne de siyahı fazla dumanlı bir kravat bağlardı. İki yıl önce bu giysiyi yaptırırken bir an duraksa-mıştı; Kendisi için siyah bir kötevenin daha uygun olup olmayacağını düşünmüş, ama sonra boyu kısa olduğu için düşüncesinin tam tersinde karar kılmıştı. Bu vazgeçiş yerinde bir davranıştı. Böylesine kuzguni siyah kuyruklu bir giysi içinde Napolyon bile gülünç olurdu. Bugünkü süsleri içinde Heinrich Kroll, sevgili Allah Babanın protokol şefi izlenimini uyandırıyordu. Bisiklet mandalları ise görünüşünün bütününe rahat ama zarif bir çizgi halinde katkıda bulunuyordu. İnsanlar otomobil çağında böyle mandallar taşıyan birisiyle daha ucuz alışveriş edileceği kanısmdaydılar.

Heinrich şapkasını çıkarıp mendiliyle alnını sildi. Dışarısı oldukça serindi ve kendisi hiç de terlemiş değildi. Ama bu hareketi, bizler masa başı kuşları olarak yan gelip yatarken, Kendisinin nasıl ağır işçi olarak çalıştığını göstermek için yapmıştı.

Ardında heybetli bir zafer çığlığının haykırıp durduğu yapmacık bir alçak gönüllülükle «Haçlı anıtı sattım,» dedi.

Ben umutlanarak «Hangisini?» diye sordum. «Mermerden olan küçüğünü mü?»

Heinrich daha da umursamaz bir havayla «Büyüğünü,» yanıtını vererek bakışlarını bana çevirdi.

«Nasıl? İsveç granitinden yapılma, bronz zincirli, çifte ayaklı olanı mı?»

«Evet onu. Yoksa başka bir tane daha mı var?»

Heinrich'in bu alıkça sorusuyla, alaycı nüktedanlığın en yüksek örneklerinden birini göstermişçesine keyiflendiği belli oluyordu.

«Hayır,» dedim. «Artık başkası kalmadı bizde. Yoksulluk budur işte. Sonuncusuydu. Cebelitarık taşındandı.»

Bu kez Georg Kroll, «Kaça sattın?» diye sordu.

Heinrich kasıldı. «750 bine. Yazı, kenar süsü ve nakliye hariç. Bunlar ayrıca ödenecek.»

Georg'la ikimiz aynı anda «Tüh Allah!» diye bağırdık.

Heinrich kibirli bir bakışla bizi süzdü, ölü çitari balıkları da bazen böyle bakarlar. Kimbilir hangi nedenle şapkasını yeniden başına geçirip, «Zorlu bir savaştı,» dedi.

«Bu savaşı yitirmeni isterdim,» diye yanıt verdim.

«Ne? Yitirmek mi? Savaşı mı?»

Heinrich öfkeyle, «Nasıl?» diye yineledi. Onu biraz kızdırmıştım.

Georg Kroll, «Satmamış olmanı isterdi,» dedi.

«Nasıl? Bu da ne demek oluyordu? Lânet olsun be! Sabahtan akşama kadar türlü sıkıntılara katlan, parlak satışlar yap, sonra da ödül olarak bu odada azarla karşılan. Köylere bir yol da kendiniz gidin de deneyin bakalım.»

Georg yumuşak bir sesle «Heinrich!» diye sözünü kesti. «Kendini yıpratırcasına çalıştığını biliyoruz. Ama bugün insanın satış yaptıkça

yoksullaştığı bir çağda yaşıyoruz. Yıllardan beri enflasyon var. Savaştan beri Heinrich. Bu yıl ise enflasyon dört nal giden verem illetine döndü. Onun için rakamların artık bir anlamı kalmadı.»

«Bunu ben de biliyorum. Aptal değilim ya.»

Bu lafa kimse yanıt vermedi. Böyle sonuçlara ancak aptallar varır. Karşılık olarak bir şeyler söylemek boşunadır. Pazarları gittiğim akıl hastanesinden biliyordum bunları. Heinrich not defterini çıkardı. «Haçlı anıt bize beş bin marka mal olmuş. İnsan yedi yüz elli bine satınca ister istemez çok yüklü bir kazanç sağladığını düşünüyor.»

Yeniden alaycılığın içinde çimmeye başlamıştı. Bir zamanlar öğretmenlik yaptığım için alaylarım daima bana yöneltmesi gerektiği kanısındaydı. Savaştan hemen sonra, ıssız bir köyde, kayalardan uluyan bir köpek gibi bastıran kış yalnızlığından kaçıncaya dek dokuz ay öğretmenlik yapmıştım.

«O şahane haçlı anıtın yerine,» dedim, «dışarda pencerenin önünde yatan şu kahrolasıca siyah mezar taşım satsaydımz kazanç çok daha büyük olurdu. Onu rahmetli babanız altmış yıl önce ticarethaneyi kurarken çok daha ucuza mal etmiş, aşağı yukarı elli marka.»

«Mezar taşı mı? Bizim işimizle bu taşın ne ilgisi var? O taş satılmaz, bunu çocuklar bile bilir.»

«İyi ya, ben de onun için dedim ya. Ona yazık olmazdı. Ama haçlı anıta yazık oldu. Çok daha fazla para vererek onu yeniden satın almak zorundayız.»

Heinrich Kroll kesik kesik soludu. Etli burnunun içinde ahtapot vardı ve hafif şişikti. «Bugün bir haçlı anıtın alınışta 750 bin ettiğini mi anlatmak istiyorsunuz?»

Georg Kroll, «Bunu yakında öğreneceğiz,» dedi. «Yarın Riesenfeld buraya geliyor. Odenwaelder granit işletmesine yeni şeyler ısmarlamak zorundayız, depoda da artık çok bir şey kalmadı.»

«Mezar taşları var ya,» diyerek ortalığı kızıştırmak istedim.

Heinrich, «Siz kendiniz niye satmıyorsunuz?» diye patladı. «Demek Riesenfeld yarın geliyor; öyleyse ben de burada kalacak ve onunla konuşacağım. O zaman fiyatların ne olduğunu görürüz.»

Georg'la göz göze geldik. Heinrich'i Riesenfeld'ten uzak tutmamız gerektiğini biliyorduk, Onu sarhoş etmek ya da pazar sabahı içkisine

hintyağı karıştırmak zorunda kalsak bile bunu yapacaktık. Eski kafa bu dürüst işadamı savaş anılarıyla ve bir markın henüz bir mark ettiği, sevgili mareşalimizin tam üzerine basarak dile getirdiği gibi, dürüstlüğün onurun ölçüsü olduğu o eski güzel günlere ilişkin öyküleriyle Riesenfeld'in öldüresiye canını sıkacaktı. Heinrich böyle gevezeliklerden çok hoşlanır, Riesenfeld ise hiç sevmezdi.

Georg, «Fiyatlar her gün değişiyor» dedi. «Onun için konuşman boşuna olur.»

«Öyle mi? Yoksa sen de mi ucuz sattığım kanısındasın?»

«Duruma bağlı bu. Parayı getirdin mi bari?»

Heinrich gözlerini Georg'a dikti. «Getirmek mi? Malı daha teslim etmemişken parayı nasıl getirebilirim? Olacak şey değil bu.»

«Hiç de değil» diye yanıt verdim. «Aksine bugün hep böyle yapılıyor. Adına da kapora deniyor.»

«Kapora ha!» Heinrich küçümseyen bir havayla etli burnunu kıvırdı. «Bir köy öğretmeni ne anlar bu işlerden? Bizim işte insan nasıl kapora isteyebilir? Daha mezarın üstündeki çelenklerin çiçeği solmadan bu para yas içindeki akrabalardan mı istenecek? Henüz teslim etmediğiniz bir şey için parayı nasıl isteyebilirsiniz?»

«Bal gibi istenir. Niye olmasın? O sırada adamlar güçsüz durumdadır. Kesenin ağzını da daha kolay açarlar.»

«O sırada güçsüz müdürler? Siz öyle sanın! Tam tersine, o sırada çelikten çok daha sert olurlar. Doktora, tabuta, papaza, mezara, çiçeklere, ölü yemeğine yapılmış bunca masraftan sonra kapora olarak on bin bile koparamazsın delikanlı! Adamların önce bir kendilerine gel meleri gerekir. Sonra ısmarladıkları şeyi parasını vermeden önce, zatı âliniz tarafından çini mürekkebi ve altın varaklarla yapılmış olsa dahi, katologda değil, mezarlıkta dikilmiş haliyle görmeleri gerekir.»

Bu da Heinrich'in kişisel taşlamalarından biriydi. Aldırmadım. Katalogumuz için mezar anıtları çiziyor, teksir makinesinde çoğaltıyor, ayrıca etkiyi artırmak için boyuyor ve salkım söğütlerle, hercai menekşelerle, servilerle, çiçekleri sulayan yas tülleri içinde dullarla süsleyerek onlara bir hava veriyordum. Biz bu yeniliklerle ortaya çıktıkça rakiplerimiz hasetten çatlıyorlardı. Onların ise basit, beylik fotoğraflardan başka bir şeyleri yoktu. Bir zamanlar Heinrich bile bu buluşu, özellikle altın

varakların kullanılmasını pek beğenmişti. Etkiyi büsbütün doğal kılmak için çizilmiş ve boyanmış yazıtlı mezar taşlarını vernikte dinlendirilmiş altın varaklarla süslemiştim. O günler benim için eğlenceli geçmişti. İçerlediğim ne kadar insan varsa hepsini ölmüş sayarak mezar taşlarını boyamıştım. Bugün hâlâ keyfince yaşamak ta olan, acemi askerlik zamanımın astsubayının mezar taşına örneğin şöyle yazmıştım: «Burda bütün sevdiklerinin ölüsünü görüp, bitmek bilmeyen uzun acılardan son ra gözlerini hayata yuman Polis Memuru Karl Flümer yatıyor.» Doğrusu haksız da değilim. Herif bana iki kez işkence etmiş ve beni iki kez açık araziye keşif kolu olarak göndermişti. Ordan canlı dönüşümü şansa borçluydum. Onun için insan böyle şeyleri gönülden dileyebiliyor.

«Bay Kroll,» dedim, «izin verin de size zamanımız konusunda bir kez daha kısa bir açıklamada bulunayım. Sizin öğrenerek yetiştiğiniz değer yargıları yüce ilkelerdi, ama bugün insanı iflasa sürüklüyorlar. Şimdi herkes para kazanabilir, ancak bunun değerini korumaya kimsenin günü yetmez. Önemli olan satmak değil, aksine satın almak ve parasım da olabildiğince çabuk ödemek. Değerli eşya çağında yaşıyoruz. Para bir hayal olmuştur. Herkes biliyor, ama yine de birçokları hâlâ inana-mıyor buna. Bu hal sürüp gittikçe, enflasyon da sürüp gidecektir; ta yüzde yüz hiçliğe erişinceye kadar. İnsanlar yüzde yetmiş beş hayal ve yüzde yirmi beş gerçeklerle yaşamakta. İşin güçsüzlüğü ve gücü de burda işte. Onun için de rakamların bu büyücü dansı hâlâ kazanan ve yitiren kimseler bulmayı sürdürüyor. Bizse tam anlamıyla kazananlardan olamayacağımızı biliyoruz, fakat yitirenlerden de olalım istemiyoruz. Bugünkü satışımızdan alınacak 750 bin, hele iki ay içinde ödenecek olursa, şimdiki elli bin mark kadar değerli olmayacaktır. Bu yüzden...»

Heinrich kıpkırmızı olmuştu. Sözümü kesti. İkinci kez, «Aptal değilim ben,» diye açıklamağa girişti. «Kalkıp bana böyle budalaca konferanslar vermenize gerek yok. Gündelik yaşantı konusunda sizden çok daha fazla şeyler bilirim. Ayakta durabilmek için karanlık dalavereci yöntemlerine sarılmaktansa, namusumla batıp gideyim daha iyi. Firmanın satışını yönettiğim sürece, işler eski dürüst biçimiyle sürüp gidecektir. Artık yeter be! Ben ne yaptığımı biliyorum ve bugüne de böyle geldik

Bundan sonra yine böyle yürünecektir. Başarılı bir ticarethaneyi batırmaktan böylesine zevk almak ne iğrenç! Siz ne diye öğretmenlikte kalmadınız?»

Şapkasını kaptı ve dışarı çıkarken kapıyı çarparak kapattı. Paçasında bisiklet mandalları, dolgun ve çarpık bacaklarını askerce denilecek bir sertlikle fırla ta fırlata. avludan geçişini seyrettik. Bizimki, Çiçek Birahanesinde her zamanki yerini almak üzere yürüyüşe geçmişti.

Kızgın bir edayla, «Bu sadist burjuva,» dedim, «hâlâ alışveriş zevkini sürdürmek istiyor. Bir şey daha var, İnsan ruhunu korumak isterse, bizim şu işi katıksız kuşkuculuktan başka türlü bir anlayışla yürütebilir mi? Bu ikiyüzlü kerata ölü bezirgânlığının tadını çıkarmak hevesinde. Bunu da kendisinin eski hakkı olarak görüyor.»

Georg gülüyordu. «Paranı al da, hemen çıkalım. Kendine bir kravat almak istemiyor muydun? Öyleyse yürü bakalım! Bugünlük başka maaş artırması yok artık.»

Para bavulunu alıp büronun yanında yattığı odaya önemsemeyen bir havayla bıraktı. Ben de para destelerimi üzerinde «Keller Pastanesi —En nefis tatlılar— evlere gönderilir» yazılı kâğıttan bir torbaya yerleştirdim.

«Riesenfeld gerçekten geliyor mu?» diye sordum.

«Evet, telgraf çekmiş.»

«Ne istiyor dersin? Para mı? Yoksa bir şeyler satmak mı?»

Georg, «Bakalım göreceğiz» dedi ve büroyu kilitledi.

İKİNCİ BÖLÜM

Kapıdan çıktık. Nisan sonunun sıcak güneşi ışık ve rüzgârıyla birlikte dev bir altın çanaktan boşalıyormuş-casına üzerimize döküldü. Bir an durakladık. Bahçe yemyeşil alevler içindeydi. İlkbahar kavak ağaçlarının taze yapraklarında bir harpın tellerinden çıkıyormuş gibi hışırdıyordu. Leylâklar çiçek açmıştı.

«Enflasyon!» dedim. «Al sana bir tane daha. Hem de hepsinden daha güçlüsü bu. Görünüşe bakılırsa, artık doğa da on binlerle milyonlarla hesap yapıldığını biliyor galiba. Bak şuraya, bak lalelerin yaptığına. Karşıdakiler bembeyaz ve kırmızı; geridekiler ise sapsarı. Nasıl da kokuyorlar!»

Georg başını sallayıp ortalığı kokladı. Brezilya purosundan bir nefes daha çekti. Onun için doğa, karşısına geçip bir puro içebiliyorsa bir kat daha güzel demekti.

Güneşi yüzümüzde duyuyor ve parıltılara bakıyorduk. Evin arkasındaki bahçe aynı zamanda anıtlarımız için sergi yeriydi. Taşların hepsi, kapının yanında zayıf bir teğmen gibi duran siyah Otto taşıtının komutasındaymışlar gibi dizilmişlerdi. Bu taş Heinrich'e satılmasını öğütlediğim parçaydı, firmanın en eski anıtı, onun varlığının belirtisi ve bir zevksizlik ucubesiydi. Arkasından önce toprak mezarlara dikilen ucuz, küçük taşlar geliyordu. Kumtaşından ya da kalıba dökülmüş çimentodandılar. Yoksul insanlar için mezar taşları, dürüst ve namuslu yaşamış, var güçleriyle çalışmış, bu yüzden de pek tabii hiçbir şey olamamış insanların mezar taşlarıydılar. Bunlardan sonra daha büyük ve altlıkları bulunanları, ama yine de ucuz olanları geliyordu. Yaşarken sahip olma olanağını elde edememiş iyi bir şeye hiç değilse ölümünde kavuşsun istenilen kimselere göre taşlardı bunlar, En ucuzlarından daha çok bunlardan satardık. Ölülerin arkada bıraktıklarında görülen bu gecikmiş ikbalseverliği insanlar dokunaklı mı, ya da abes mi bulurlar bilinmez. Bunlardan sonra da mermerden, boz renkli

siyanitten veya siyah İsveç granidinden kaplama geçirilmiş öd taşından mezar taşları dizilmişti. Bu taşlar kendi el emeğiyle yaşamış insanlar için çok pahalı şeylerdi. Onların alıcıları küçük tüccarlar, imalâthane sahipleri, kendi dükkânı olan ustalardı. Bir de olduklarından daha fazla görünmek zorunda bulunan küçük memurlar, bu sonsuz bahtsızlık kuşları, bugünkü günde maaş yükselmeleri çok geç geldiği halde yine de yaşamaya nasıl devam ettiğine kimsenin akıl sır erdiremediği bu uysal, bu kolalı yakalı proletarya.

Bütün bu taşlar küçük hayvanlar olarak nitelendirilen cinstendi. Bunların ardından gelenler ise mermer ve granitten sütunlardı. İlkin bir yanı perdahlılar, ön cephesi dümdüz, yanları, arkası ve altlığı kabaca yontulmuş olanlar gelirdi. Bunlar varlıklı orta sınıf içindi. Yanlarında işçi çalıştıranlar, tüccarlar, iyi işleyen mağazaların sahipleri ve tabii cesur bahtsızlık kuşları, gösterişi korumak için hayatta kazandığından çok daha fazlasını tıpkı küçük memurlar gibi vermek zorunda olan büyükçe memurlar içindi.

Mezar taşlarının soylu sınıfı her yanı perdahlı mermerlerle siyah İsveç granitidir. Onlarda kaba yontulmuş ne yan, ne de arka taraf olmaz. Her yanlan tam bir parlaklık içindedir. Görünen ya da görünmeyen her yanı böyledir; hatta ayaklığı bile. Hem bunların ayaklığı yalnızca bir ya da iki tane değildir, çoğunlukla bir de eğrilemesine konulmuş bir üçüncüsü bulunur. Bunların üst tarafına kelimenin gerçek anlamıyla şahane parça denilecek cinsten ve aynı malzeme kullanılarak yapılmış heybetli haçlar konulmuştur. Böyle şeyler bugün tabii yalnızca zengin çiftçiler, büyük çapta değerli eşya sahipleri, vurguncular ve uzun vadeli para değişimi işi yapan, böylelikle de durmadan yepyeni, gıcır gıcır banknotlar ödeyen merkez bankası sayesinde yaşayan becerikli işadamları içindi.

İkimiz aynı anda bu şahane parçalardan elimizde kalmış tek anıta, on beş dakika öncesine kadar firmanın malı olanına baktık. Yeni bir otomobilin cilası gibi pırıl pırıl ve simsiyah karşımızda durmaktaydı. İlkbaharın kokusu onu sarıyor, leylâklar ondan yana eğiliyorlardı. O bir yüce hanımefendidir, hiçbir şeyi umursamaz ve kendisine el sürülmez bir hanımefendi. Daha bir saat bakire olarak kalacak, sonra ensiz karnına Çiftlik sahibi He-inrich Fleddersen' adı hakkedilecek, hem de altın kaplama latince yazıyla, beher harfi sekiz yüz marktan. «Yolun açık olsun, siyah Diana!» dedim. Şapkamı çıkarır gibi yaparak selam verdim. «Oraya, şairlerce sonsuza dek anlaşılmaz kalmış olan o yere; kusursuz güzelliklerin bile yazgının yasalarına bağlı

bulunduğu ve yoksul olarak ölmesi gerektiği yere, yolun açık olsun! Kentteki yoksul dullar içine çeşit çeşit margarinler karıştırılmış, alabildiğine pahalı tereyağından bir parça almak için son on binliklerine kıyar, dana şinitzeli, domuz kotleti ve sığır kızartmasının korkunç fiyatları önünde yutkunup susarken, sen şimdi namussuz Fleddersen'in ruhu için hayasızca reklam olacaksın. Yolun açık olsun!»

Georg, «İştahımı açtın yahu,» dedi. «Haydi Walhal-la'ya! Yoksa daha önce ille de şu kravatını mı almak niyetindesin?»

«Yok canım, mağazalar kapanıncaya kadar zamanım var. Nasıl olsa cumartesileri öğleden sonra yeni do lar kuru yok. Bugün öğleden pazartesi sabahına kadar değerimiz yerinde demektir. Peki ama niçin? Bunda işi çok ağırdan alan bir şeyler olmalı. Mark hep düşüyor düşüyor da, hafta sonunda niye düşmüyor? Tanrı mı koruyor dersin?»

«Borsalar açık değil de ondan. Başka soracağın var mı?»

«Var. İnsan içten dışa doğru mu yaşar, yoksa dıştan içe doğru mu?»

«İnsan yaşar, nokta. VValhalla'da gulaş vardır. Patatesli, turşulu ve salatalı gulaş. Bankadan gelirken liste sini gördüm.»

«Gulaş ha!» Çuha çiçeklerinden bir tane koparıp yakama taktım. «Haklısın, insan yaşar sadece. Daha fazlasını sormak boşuna. Yürü, Eduard Knobloch'u kızdıralım!»

Walhalla Oteli'nin büyük yemek salonuna girdik. Lokanta sahibi Eduard Knobloch gösterişli kuyruklu ceketi ve kahverengi takma saçıyla yağ tulumdan bir devdi, Bi zi görünce geyik kebabı yerken dişine saçma tanesi gel-mişcesine yüzü asıldı.

Georg, «Günaydın Bay Knobloch» dedi. «Bugün hava güzel. İnsanın iştahını açıyor.»

Eduard sinirli, bir tavırla omuzlarını silkti. «Çok yemek sağlığa zararlıdır. Özellikle karaciğere. Safra kesesi ne de dokunur, her şeye dokunur.»

Georg içten bir havayla, «Sizinkiler dokunmaz Bay Knobloch,» karşılığını verdi. «Sizin öğle yemekleriniz insana çok yarıyor.»

«Yarar elbette. Ama çok yaraması da zararlı olabilir. En son bilimsel araştırmalar çok et yemenin...»

Eduard'ın sözünü yumuşak göbeğine hafif bir şaplak atarak kestim. Sanki birisi hayalarına yapışmış gibi ger; sıçradı.

«Sakin ol,» dedim, «nasibine de razı ol. Biz senin her şeyini yiyip bitirerek seni yoksullaştıracak değiliz ya. Şiirlerden ne haber?»

«Sürünüyor. Zaman yok. Hele bu günlerde.»

Bu gevezeliğe gülmedim. Eduard sadece lokantacı değil, şairdi de. Ama bu kadarcıkla elimden kurtulacak değildi. «Nerde masa var?» diye sordum.

Knobloch çevresine bakındı. Birden yüzü aydınlandı. «Ah, pek üzgünüm baylar, şu anda hiç bir masanın boş olmadığını görüyorum.»

«Zararı yok. Bekleriz.»

Eduard bir kez daha bakındı. Sevinçten kabına sığmayarak, «Öyle görünüyor ki,» dedi, «daha bir süre de hiçbiri boşalmayacak. Müşterilerin hemen hepsi henüz çorbalarını içmektedirler. Bugünlük bir kez de Alstaedter Hof'u, ya da İstasyon Oteli'ni deneseniz. Oralarda da oldukça iyi yemekler var.»

Oldukça iyi ha! Bugün alaylar hep birbirini kovalayacağa benzer. Önce Heinrich ve şimdi de Eduard. Ama biz bir saat beklemek zorunda da kalsak gulaş için savaşacağız. Gulaş Walhalla'nin yemek listesinde parlak bir noktadır.

Eduard yalnız şair değil, düşünceleri de okuyor galiba. «Beklemenin bir yararı yok» dedi. «Zaten yeterince gulaş da yok. Üstelik çok çabuk bitiveriyor. Acaba bir Alman bifteği yemek istemez miydiniz? Şurda tezgâhın başında yiyebilirsiniz.»

«Ölelim daha iyi,» dedim. «Biz gulaş yiyeceğiz. Seni kıyma yapmak zorunda kalsak dahi gulaş.»

«Yok canım?» Eduard şu anda her haliyle kuşkulu, yağlı bir zaferden başka bir şey değildi.

«Evet canım,» diyerek göbeğine ikinci bir şaplak yapıştırdım. «Gel Georg, bir masa bulduk.»

Eduard hemen «Nerde?» diye sordu,

«Şurda, gardroba benzeyen adamın oturduğu masa Evet. Şu kızıl saçlı kibar bayanla oturan adamın masası. Bak, ayağa kalkmış bize işaret ediyor. Arkadaşım Willy'dir Eduard. Garsonunu yolla, yemek ısmarlayaca ğız.»

Arkamızdan Eduard'm sönen oto lastiği gibi fısıltılı bir ses koyverdiğini duyduk. Willy'e doğru yürüdük

Eduard’ın bunca komediyi oynamasının nedeni çok basitti. Eskiden onun lokantasında abone usulüyle yemek yenirdi. İçinde on kart bulunan bir defter satın alınır ve böylece yemekler biraz ucuza yenmiş olurdu. Eduard o zamanlar işi hızlandırmak için böyle bir şeye kalkışmıştı. Ama son haftalarda enflasyon çığı bütün bu hesapların üstünden silindir gibi geçmişti. Bir defterde ilk kart yemeğin parasını karşılarken, onuncu kartta para yemeğin bedelinin çok altına düşmüştü. Eduard abone usulünden hemen vazgeçti. Bu yüzden çok zarar etmişti. Ama biz bu işte kurnazca davrandık. Planından tam zamanında haberimiz olmuş, altı hafta önce bir savaşçı anıtından elde ettiğimiz paranın hepsini harcayarak Walhalla yemek kartlarından bir hayli satın almıştık. Eduard’ın dikkatini çekmemek için de bu işte çeşitli insanları kullanmıştık. Tabutçu Wilke, mezarlık bekçisi Liebermann, Heykelcimiz Kurt Bach, Willy, birkaç savaş arkadaşı ve iş ahbabı ile Lisa yemek kartı defterlerini bizim için kasadan almışlardı. Eduard abone usulünü kaldırınca, on gün içinde bütün defterlerin ortadan kaybolacağını umdu. Her defterde topu topu on yaprak bulunduğuna ve ona göre akıllı bir insan ancak bir defter alacağına göre hesabında haklıydı. Oysa bizim her birimizde otuz defter vardı. Abone usulünü kaldırdıktan 14 gün sonra dahi biz hesabı hâlâ kartlarla görmeye devam ettikçe Eduard huzursuz olmaya başladı. Dört hafta sonra ise hafiften paniğe kapılmış bulunuyordu. O günlerde yemekleri yarı fiyatına yiyorduk. Altı hafta sonra on sigara parasına yemeye başladık. Eduard, bu kartlardan daha ne kadar var diye sorup duruyor, bizse kaçamak yanıtlar veriyorduk. O zaman kartları kabul etmemeye kalkıştı. Hemen bir avukatı Viyana Şinitzeli yemeye davet ettik. Hep birlikte lokantaya gittik. Sofrada sıra meyveye gelince avukat, Eduard’a «akitler ve taahhütler» hakkında bir hukuk dersi verdi. Sonra da yemeğin hesabını bizim kartlarla ödedi. Eduard’ın lirik şiirleri karanlık ifadelere bürünmüştü. Bizimle bir uzlaşma yapmak istedi, oralı olmadık. Haramdan İnsana Hayır Gelmez diye didaktik bir şiir yazıp gazeteye yolladı. Yazı işleri müdürü şiiri bize gösterdi. Keskin kinayelerle halkın mezar kazıcılarından söz ediliyor, tabii mezar taşlan da ortaya çıkıyor ve söz gelip vurguncu Kroll lafına dayanıyordu. Bizim avukatı bu kez domuz kotleti yemesi için Walhalla’ ya davet ettik. Eduard’a yayın yoluyla onur zedelemenin ne demek olduğunu, böyle bir davranışın doğuracağı sonuçları açıkladı ve hesabı yine bizim kartlarla gördü. Eduard ise eskiden çiçeklerden dem vuran saf bir lirik şairken, nefret şiirleri yazmaya başladı. Elinden ancak bu gelebiliyordu. Savaşımız böylece sürüp

gitti. Eduard her gün elimizdeki kartların bittiğini umuyor, ama daha yedi aylık kartımız bulunduğunu bilmiyordu.

Willy ayağa kalktı. Sırtında en pahalı cins kumaştan koyu yeşil yepyeni bir giysi vardı ve bu kılığıyla kırmızı başlı yeşil bir kurbağa gibi görünüyordu. Kravatı bir inciyle süslenmişti. İşaret parmağında ağır bir mühürlü yüzük taşıyordu. Beş yıl önce bizim bölük aşçısının yamağıydı. Benimle yaşıttı, yirmi beş yaşlarındaydı.

Willy, «Tanıştırabilir miyim?» dedi. «Dostlarım ve savaş arkadaşlarım, Georg Kroll ve Ludwig Bodmer. Bayan Renée de la Tour, Paris Mulen Ruj’dan.»

Renée de la Tour, çekingen ama dostça değildi de demlemeyecek bir edayla başını eğdi. Gözlerimizi Willy’ ye dikmiş bakıyorduk. Gururlu bir tavırla bakışlarımıza karşılık verdi. «Oturunuz baylar,» dedi. «Sanırım Eduard size yemek vermek istemiyor. Gulaş çok güzel, yalnız soğanı daha bol olabilirdi. Gelin birlikte oturalım.»

Masanın çevresinde kümelendik. Willy bizim Eduard’ la olan savaşımızı biliyor ve bunu doğuştan gelme oyunculuğunun ilgisiyle izliyordu.

«Garson!» diye seslendim.

Dört adım ötemizdeki yol halısının üstünden sallanarak geçen bir garson ansızın sağır oluverdi. «Garson!» diye bir daha seslendim.

Georg Kroll, «Sen bir barbarsın,» dedi. «Adamı mesleğinden dolayı incitiyorsun. 1918 ihtilâlini boşuna mı yapmışlardı? Bay Şef diyeceksin.»

Sırıttım. Gerçekten 1918 Alman ihtilâli dünyadaki ihtilâllerin en kansızı olmuştu. İhtilâlciler kendi kendilerinden öyle ürkmüşlerdi ki, kendi yiğitlik hamlelerinden kendilerini korumaları için, eski hükümetin generalleriyle papazlarını hemen yardıma çağırmışlardı. Çağırılanlar da işlerini yüce bir cömertlikle görmüşlerdi. İhtilâlcilerin birçoğu temizlenmiş, prenslerle subaylara rahatça yeni fesatlar hazırlayabilsinler diye yüklü emekli aylıkları bağlanmış, memurlara da yeni ünvanlar verilmişti. Başöğretmenler eğitim danışmanı, okul müfettişleri de okul danışmanı olmuştu. Garsonlar da şefgarson diye çağrılmak hakkını elde etmişler, eski parti sekreterleri ekselans olmuş, sosyal demokrat savunma bakanları emirleri altında gerçek generalleri bulundurmak mutluluğuna ermiş, böylece de Alman ihtilâli uzun havlı kırmızı kadifeler, rahatlıklar, masalarda yarenlikler ve komuta etmekle üniforma merakı içinde kaynayıp gitmişti.

Georg, «Bay şef!» diye seslendi.

Garsonun sağırlığı sürüyordu. Eduard'ın çocukça eski bir numarasıydı bu. Bize hizmet etmemeleri için garsonlara tembih ediyor, böylece inadımızı kırmak istiyordu.

Ansızın birinci sınıf Prusya kışlası cinsinden güm bürdeyen bir ses yemek salonunda çınladı. «Şef! Kulağın duymuyor mu be adam?»

Ses, eski savaş atlarına borazanla işaret verilmişçe-sine etkili oldu. Garson sırtına kurşun yemiş gibi irkilip olduğu yerde döndü. Yan taraftan başka iki garson koşup geldiler. Yakındaki masada oturan asker görünüşlü bir adam hafif sesle, «Bravo!» dedi. Olağanüstü tondaki bu sesi araştırmak için Eduard'ın kendisi bile kuyruklu ceketini savura savura çıkageldi. Ne Georg'un ne de benim böyle komut veremeyeceğimizi biliyordu.

Soluğumuz kesilmiş bir halde Renée de la Tour'a bakıyorduk, Bütün bu olup bitenlerle hiçbir ilgisi yokmuş casına, o genç kız haliyle sakin sakin yerinde oturuyordu. Bağıran ancak o olabilirdi, Willy'nin sesini tanırdık.

Şef masanın yanında durdu. «Baylar ne emrederler?»

Georg, «Erişte çorbası, gulaş ve meyve suyunda pişirilmiş frenk arpası,» dedi. «İki kişilik olacak. Ve en iyi-ci tarafından, yoksa külahları değiştiririz, hilekârlık yok ha!»

Eduard yanımıza geldi. Olup bitenlerden bir şey anlamamıştı. Bakışları masamızda şöyle bir dolaştı. Saklanmış kimse yoktu. O halde, böyle gümbür gümbür öten sesi ruhlar çıkarmış değildi ya. Bağıran biz değildik, bunu biliyordu. İşin içinde bir bit yeniği olduğu kanısındaydı. Sonunda, «Benim lokalimde,» dedi, «böyle gürültüler yapılmamasını rica ederim.»

Kimse ses çıkarmadı. Boş gözlerle kendisine bakıyorduk. Renée de la Tour yüzünü pudralıyordu. Eduard dönüp gitti. Birden masamızdan Eduard'ın sırtına doğru gök gürültüsü gibi bir ses patladı: «Lokantacı! Gel buraya!».

Eduard şimşek gibi geri dönüp gözlerini bize dikti. Hepimizin dudaklarında masum gülümsemeler vardı. Re née de la Tour'u gözüne kestirdi. «Az önce siz mi...?»

Renée pudriyerini kapattı. Yumuşak, berrak bir sop rano sesle, «Efendim?» diye, sordu. «Ne istediniz?»

Eduard afalladı. Artık ne düşünmesi gerektiğini kestiremez olmuştu.

Georg, «Acaba çok mu çalışıyorsunuz Bay Knobloch?» diye sordu. «Galiba hayaller görüyorsunuz.»

«İyi ama. az önce burda birisi...»

«Sen keçileri kaçırıyorsun Eduard,» dedim. «Üstelik pek de bitkin görünüyorsun. Hemen tatil yapmalısın. Akrabalarına yalancı İtalyan mermerinden bir tane ucuz mezar taşı satmak istemem. Hoş ondan daha pahalısı da yaraşmaz sana ya.»

Eduard kocamış bir baykuş gibi gözlerini yumdu.

Düdük gibi incecik sesiyle Renée de la Tour, «Garip bir adam olduğunuz anlaşılıyor,» dedi. «Garipsiniz, çünkü garsonlarınızın işitmeyişlerinden müşterilerinizi sorumlu tutmak istiyorsunuz.»

Kadın gülmeye başladı. Masallardaki orman dereleri gibi ahengiyle ve berraklığıyla insanı büyüleyen bir fıkırdamaydı bu.

Eduard alnını tuttu. İnancı sarsılmıştı. Bu kız böyle seslenmiş olamazdı. Böylesine gülen birisinde o asker sesi bulunamazdı. Georg ilgisiz bir edayla, «Gidebilirsiniz Knobloch,» dedi. «Yoksa söyleşimize katılmak niyetinde misiniz?»

Ben de, «Hem sen bu kadar çok et yememelisin,» de dim. «Belki de bu haller ondan oluyor. Az önce sen de aynı şeyi söylemiyor muydun? En son bilimsel araştır malara göre...»

Eduard hızla geri dönüp hışımla uzaklaştı. Yeterince uzağa gitmesini bekledik. Sonra Willy’nin heybetli gövdesi sessiz kahkahalarla sarsılmaya başladı. Renée de la Tour da hafiften gülüyordu. Gözleri pırıl pırıldı.

«Willy,» dedim. «Ben dobra dobra bir insanım, onun için bu olayın hayatımın en güzel anlarından biri olduğunu söylemek isterim. Ama şimdi anlat bakalım bize, nasıl oldu bu iş?»

Willy sessiz. haykırışlarını tutmaya çalışarak Renée’yi gösterdi.

«Affedersiniz matmazel» dedim. «Je me...»

Willy’nin gülmesi Fransızcamı destekledi. Kendini tutamayıp gülerek «Anlat Lotte,» dedi.

Renée çok kibar bir gülümsemeyle, fakat ansızın patlayan hafiften bir bas sesle «Nasıl?» diye sordu.

Georg’la ikimiz şaşkın şaşkın kadına baktık. Willy, «O bir sanatçıdır,» diye açıklamaya girişti. «Düet yapar. İki kişilik şarkılar söyler. Ama tek başına. Bir beyit yüksekten, bir beyit peşten. Birini soprano, birini bas.»

Karanlık aydınlanıyordu. «Ama bu kalın bas sesi nasıl çıkarıyor?» diye sordum.

Willy, «Yetenek meselesi» dedi. «Ve kuşkusuz aynı zamanda çalışma meselesi. Karı koca kavgası yapışını bir görseniz... Lotte bir harikadır.»

Gerçekten bir harika olduğunu biz de onaylamıştık. Bu sırada gulaşlar da görünmüştü. Eduard uzaktan masamızı göz hapsine almıştı. Onun yanılgısı her zaman her şeyin kökenini arayıp bulmaya kalkışmasıydı. Bu onun lirizmini berbat ediyor ve kuşkulu bir adam yapıyordu. Şu anda da esrarlı bas ses üzerinde kafa yorup durmaktaydı. Oysa daha nelerle karşılaşacağından haberi yoktu. Georg Kroll eski kafa bir centilmen olarak, kazanılan bu zaferin onuruna Renée de la Tour’la Willy’yi davet etmiş bulunuyordu. Daha sonra da bu davette yenilen nefis gulaşlar için, dişlerini gıcırdatıp duran Eduard'ın eline dört tane kâğıt parçası tutuşturmuştu. Bu kâğıtların parasıyla bugün ancak üzerinde birazcık et bulaşığı olan birkaç kemik alınabiliyordu.

Akşam oluyordu. Büronun üstündeki odamda pencere kenarına oturmuştum. Bina alçak, köhne ve kasvetliydi. Sokağın bu bölümü gibi o da eskiden kiliseye aitmiş, sokağın sonunda bulunan kiliseye. Papazla kilisede çalı şanlar burda otururlarmış. Altmış yıldan beri de Kroll firmasının malı bulunuyor. Aslında kemerli bir kapı ve holle birbirinden ayrılmış iki evdir. İkinci evde Emekli Başçavuş Knopf, karısı ve üç kızıyla oturur. Sonra mezar taşlarımızı sergilediğimiz o eski, o güzel bahçe gelir. Alt kattaki arabalıkta heykelcimiz Kurt Bach çalışır. Sattığımız savaşçı anıtları için kanat açmış kartallarla hüzün lü aslanları model olarak alır. Mezar taşları için yazılar çizer, sonra bunlar taşçılar tarafından oyulur. Boş za-inanlarında gitar çalar, dolaşır ve hiçbir zaman var ol mayacak daha sonraki bir günde ünlü heykeltraş Kurt Bach için verilecek altın madalyaların hülyasını kurar, Otuz iki yaşındadır.

Arabalığın üst katını Tabutçu Wilke’ye kiralamıştık Wilke sıska bir adamdı. Bir ailesi olup olmadığını kimse bilmezdi. Karşılıklı çıkarlarımız bulunan herkesle olduğu gibi onunla da ilişkilerimiz dostçaydı. Henüz tabutu ısmarlanmamış taze bir cenazemiz olunca Wilke’yi salık verir ya da bu işin üzerine düşmesi için kendisine işaret ederdik. Buna karşılık o da

rakip firmaların sırtlanlarınca henüz ele geçirilmemiş bir cenazeden haberdar olursa aynı şeyi bize yapardı. Cenazeler için yapılan savaş gerçekten zorlu geçer ve iş kimi zaman zorbalığa bile dökülürdü. Rakibimiz Hollman ve Klotz firmasının gezgincisi Oscar Fuchs bu işte soğandan yararlanırdı. Cenaze bulunan bir eve girmezden önce cebinden kesilmiş birkaç soğan parçası çıkarıp gözleri yaşla doluncaya kadar koklar, sonra da içeri dalıp son uykusuna dalmış olan değerli zat için dert ortaklığı pozları takınarak işi ayarlamaya çalışırdı. Bu yüzden de «Gözyaşı Oscar» adıyla tanınmıştır. Gariptir, ama arkada kalanlar bazı ölülere, onlar öbür dünyaya göçünce gösterdikleri ilginin yalnızca yarısını sağken gösterseler, ölüler bu pahalı anıtkabirlerden seve seve vazgeçerlerdi. Neylersin insanoğlu böyle işte, ancak elden kaçırdığına gerçekten değer verir.

Sokak hafif hafif akşamın saydam dumanıyla doluyordu. Lisa az önce ışığım yakmıştı. Bu kez perdeleri inikti. At kasabının evde bulunduğuna işaret. Onların evinin bitişiğinden Şarapçı Holzmann’m bahçesi başlıyordu. Leylâklar duvarları sarmıştı ve bodrumdan taze sirke: kokusu geliyordu. Bizim evin büyük kapısından Emekli Başçavuş Knopf çıktı. Kasket giymiş ve eline baston almıştı. İncecik bir adamdı. Mesleğine ve ömründe talimnameden başka hiçbir kitap okumamış olmasına karşın Nietzsche’ye benziyordu. Sokaktan aşağıya yürüyüp Ma rien Caddesi’nin köşesinden sola saptı. Bir daha gece yarısına doğru dönecektir, ama bu kez caddenin sağ köşesinden. Çünkü o zaman kentin bütün meyhanelerine uğrayarak yapacağı turu tamamlamış olacaktı. Bu işi eski bir askere yaraşır biçimde düzenli olarak yapardı. Knopf rakı içer. Hem de yalnızca buğday rakısı. Başka şeyi ağzına almaz. Bu konuda büyük bir uzmandır. Kentte buğday rakısı yapan üç ya da dört firma vardır. Bizim gibiler için bu rakıların tadı aşağı yukarı hep birbirinin aynıdır. Ama Knopf için hiç de böyle değildir. O rakıları kokularından ayırt eder. Kırk yıl sürmüş bulunan yorulmak bilmez bir çaba onun dilini öylesine duyarlı yapmıştır ki, aynı marka rakıların bile hangi meyhaneden geldiğini tadına bir bakıp anlar. Ona göre içki mahzenlerinin çeşitli özelliği vardır, kendisi de bu özelliklere göre içkileri ayırt edebilmektedir. Bu ayırt ediş tabii şişedeki rakılarda değil, fıçılardaki rakılardadır. Bu konuda girişilmiş pek çok bahisleri de kazanmıştır.

Ayağa kalkıp odaya göz gezdirdim. Tavan alçak ve eğikti. Oda büyük değildi, ama içinde bana gerekli olan her şey vardı. Bir yatak, bir kitap etajeri, bir masa, birkaç sandalye ve eski bir piyano. Beş yıl önce askerdim. Toprakların üzerinde yuvarlanırken günün birinde yeniden böyle güzel

şeylere sahip olabileceğimi aklımdan bile geçiremiyordum. O zamanlar Elandr cephesindeydik. Kem-melberg saldırısına katıldık ve bölüğümüzün dörtte üçünü yitirdik. İkinci gün Georg Kroll karnına yediği bir kurşunla hastanenin yolunu tuttu. Bense dizkapağıma kurşun yiyerek saf dışı oluncaya kadar tam üç hafta bekledim. Sonra da çözülme başladı. Sonunda ilkokul öğretmeni oldum. Hasta annem böyle istemişti. Ben de ölümünden önce kendisine söz vermiştim. Öylesine ağır hasta olmuştu ki, memurluk gibi ömür boyu sürecek bir mes-leğim olursa, hiç değilse bundan sonra başıma bir şey gelmeyeceğini düşünüyordu. Savaşın son ayında öldü.

Ama ben yine de sınavlara girdim. Sonra da bir dağ köyüne gönderildim. Çocuklarla ilgili şeyleri onların kafasına zorla sokmaktan gına gelinceye kadar öğretmenlik görevim sürdü. Öğrettiğim şeylere ise ben kendim inanmıyordum... Unutmak istediğim anılarımın içine diri diri gömülmüş bir durumdaydım.

Okumayı denedim. Ama dışarda hiç de okuma havası yoktu. Baharın verdiği bir huzursuzluktu bu. Ve insan akşam karanlığı çökerken hafiften kendini yitiriyor. Ondan sonra her şey sınırsız oluyor, insanın soluğunu kesiyor ve alt üst ediyordu. Işığı yaktım. O zaman kendimi nedense birden güvenlikte hissettim. Masanın üstünde içinde şiirler bulunan sarı bir dosya duruyordu. Bunları Erika marka daktiloyla üç kopya olarak yazmıştım. Bunlardan birkaçını zaman zaman gazetelere yollardım. Ne geri gönderirler, ne de yanıt verirlerdi. O zaman yeni kopyalar daktilo eder ve bir daha denerdim. Kentin gündelik gazetesinde ancak üç kez bir şeyler yayımlatabildim. O da yazı işleri müdürünü tanıyan Georg Kroll’un sayesinde. Ama bu kadarı Werdenbrück şairler kulübüne üye olmama yetmişti. Kulüp üyeleri haftada bir gün Edu-ard Knobloch’un lokalindeki eski Almanya odasında toplanırlardı. Bir kezinde Eduard yemek kartlarından ötürü beni ahlak bakımından kusurlu saydırarak kulüpten attırmaya kalkıştı. Ama kulüp Eduard’ın önerisini geri çevirdi. Üstelik dürüst davrandığıma da karar verdi. Hem davranışımı, sevgili yurdumuzun bütün sanayi ve ticaret kollarından yıllardan beri yapılagelen hareketlerden farksız buldu. Zaten sanatın doğrudan doğruya ahlakla da bir ilişkisi yoktu.

Şiirleri bir yana ittim. Birden bana pek düpedüz pek çocukça şeyler gibi görünmüşlerdi. Hemen herkesin gençliğinde yaptığı cinsten tipik denemeler gibiydiler. Bunlara siperlerdeyken başlamıştım. Ama o zaman bir anlamı vardı bunun. Bir an için olsun gördüklerimden beni uzaklaştırıyor, yıkılış ve

ölümün ötesinde var olan bir şeylere inanmam için, direnebilmem için küçük bir sığınak oluyorlardı. O günlerden bu yana çok zaman geçti.

Bugün onların yanısıra daha pek çok şeyin de var olduğunu biliyorum ve yine biliyorum ki, ayrı ayrı cinsten şeyler aynı zamanda var olabilirler. Onun için şiirlerime gerek duymuyorum artık. Kitaplığımın raflarındakiler bütün bunları çok daha güzel biçimde dile getirmişlerdi. Fakat kişinin ortaya bir şeyler koyması için bir nedeni varsa ne olacaktı? O zaman yeniden yazmaya doyuldum. Gurubun menekşe rengi kül yağmuru sokakları dolduruyordu. Şu anda çatıların ötesinde akşam saatlerinin gökyüzü elma rengine bürünmüştü. Bu kızıllığın ışığında yazdıklarım artık bozbulanık görünmeye başlamıştı.

Merdivenlerden inip büronun önünden geçtim. Bahçeye çıktım. Knopf ailesinin sokak kapısı açıktı. Knopf un üç kızı ateşler içinde bir mağaradaymışçasına ışıklı dikiş makinelerinin başına oturmuş çalışıyorlardı. Makineler uğulduyordu. Büronun bitişiğindeki pencereye bir göz attım. Karanlıktı; Georg az önce kimbilir nereye kaybolmuştu. Heinrich de her zamanki meyhanesinde her zamanki masasına oturmuş, böylece kendini avutan limana sığınmış olmalıydı. Bahçede bir tur attım. Birisi bahçeyi sulamış olmalıydı. Toprak ıslaktı ve her yanı toprak kokusu sarmıştı. Wilke’nin tabut imalâthanesi boştu. Kurt Bach’da da sessizlik vardı. Pencereleri açıktı. Yarım kalmış kederli bir aslan dişi ağrıyormuş gibi yere çömelmişti. Yanı başında da iki tane boş bira şişesi sakin sakin durmaktaydı.

Birden bir kuş ötmeye başladı. Bir ardıç kuşuydu bu. Heinrich Kroll’un elden çıkardığı haçlı anıtın tepesine konmuştu. Sarı gagalı, küçük siyah gövdesine göre çok büyük bir sesi vardı. Seviniyor, dertleniyor ve kalbimi yerinden oynatıyordu. Bir an düşündüm; onun şarkısı benim için yaşam, gelecek, hayaller ve belirgin olmayan her şey, yabancılıklarla yenilikler demekti. Haçlı anıtı çevreleyen ıslak topraktan şu anda yukarı doğru çıkmaya çabalayan solucanlar içinde kuşkusuz korkunç gaga vuruşlarıyla ölümün kasvetli belirtisinden başka bir şey değildiler. Buna karşı elimden bir şey gelmiyordu. Her şey çözülüyor, beni uzaklara sürüklüyordu. Her şeyi yitirmiş çaresiz bir halde oracıkta duruyordum. Parça parça zerrelere ayrışmadığıma ya da bir balon gibi akşamın göğüne doğru uçmayışıma şaşıyorum. Sonunda kendimi toparlıyor, bahçeden ve gecenin kokusundan kaçıyor, merdivenleri çıkıp piyanonun üstüne atılıyorum. El yordamıyla

aranırken piyanoya çarptım. Onu okşadım ve bir ardıç kuşu gibi olmasını diledim. O kuş gibi uzaklara kanat açması, duyduğum şeyleri dile getirmesi için çabalıyorum. Ama sonunda bir yığın arpejden, birkaç özlem nağmesi ve halk havası döküntüsünden, biraz da Tristan'la Rosenkavelier'den derleme bir karmaşıklıktan başka bir şey ortaya çıkmıyor. Bu çabalayışım sokaktan geçen birisinin pencereme doğru bağırmasına kadar sürdü: «Önce doğru dürüst çalmasını öğren be herif!»

Çalmayı kesip, pencereye yanaştım. Karanlıkta bir karaltı silinmek üzereydi. Kafasına bir şey fırlatmak için hayli uzaklaşmış bulunuyordu. Hem ne diye fırlatacaktım? Haklıydı. Doğru dürüst çalamıyordum, ne piyanoyu, ne de hayatta başka bir şeyi. Hiçbir zaman bunu başaramamıştım. Her zaman aceleci, her zâman sabırsızdım. Her zaman araya bir şeyler girer, her zaman her işimi yarıda keserdi. Zaten bunu dosdoğru çalabilen de var mıydı ki? Hem bunu yapabilse bile neye yarardı? Büyük karanlıklar bu yüzden daha mı az karanlık, yanıtsız sorular bu yüzden daha mı az umut kırıcı, sonsuza dek gücümüzün yetemeyeceği şeyler karşısında duyulan çaresizlik daha mı az acı verici olacaktf? Bu yoldan yaşam mı açıklanacak, anlaşılacak ve bir eşkin at gibi mi koşulacaktı? Ya da bizi her zaman fırtınada taşıyan ve aslını aramak istersek bizi hemen suyun içine süpüren heybetli bir yelkenli miydi? Kimi zaman bu, önümde yeryüzünün ortasına kadar uzanıyormuş gibi görünen bir deliktir. Bu delik ne boşaltacaktır dışarı? Özlem mi? Umut mu? Mutluluk mu? Hangisi? Yorgunluk mu? Alınyazısına boyun eğiş mi? Ölüm mü? Niçin yaşıyorum? Evet, niçin yaşıyorum ben?

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Pazar sabahıydı. Bütün kulelerden çan sesleri yankılanıyordu. Akşamın aldatıcı ışıkları yok olmuştu. Dolar hâlâ otuz altı binde duruyor, zaman soluğunu tutmuş

gibi. Sıcaklık gökyüzünün kristalini henüz eritmeye başlamamış. Her şey berrak, sonsuza dek tertemiz bir görüntüde. Sabah saatidir; katillerin bağışlandığı ve iyiyle kötünün boş sözler olduğu sanılan saattir.

Ağır ağır giyiniyorum. Güneşli serin hava açık pencereden içeri doluyor. Kırlangıçlar büyük kapının altından çelik pırıltılar saçarak uçuşuyor. Odamın da alttaki büro gibi iki penceresi vardı, biri sokağa biri ie avluya bakardı. Bir an avluya bakan pencereye dayanıp bahçeyi seyre koyuldum. Sessizliğin ortasında ansızın boğuk bir çığlık koptu. Bunu bir hırıltı ve inleyişler izledi. He-Inrich Kroll’du bu. Öteki kanatta uyuyordu. Yine korkulu düşlerinden birini görmekteydi. 1918’de altüst olmuştu bir kez, şimdi beş yıl sonra hâlâ arada bir bunun düşünü görüyordu.

İspirto ocağında kahve pişirip içine birazcık kiraz rakısı kattım. Bunu Fransa'da öğrenmiştim. Enflasyona karşın rakısız kalmıyordum. Aldığım aylık yeni bir giysi almama yetmiyordu. Böyle bir şey için para biriktirmeye de kalkışamazdım. Çünkü para değerini hemen yitiriveriyordu. Ama küçük şeylere param yetiyordu. Bunların arasında avunmak için arada sırada alınan bir şişe rakı da vardı.

Erik marmeladı ve margarinle kahvaltımı yaptım. Marmelat güzeldi. Kroll Anne’nin yedek kilerinden gelmişti. Biraz acılaşmıştı ama zararı yok; savaşta çok daha kötü neler yemiştik. Sonra gardrobumu gözden geçirdim. Asker üniformasından sivile çevrilmiş iki giysim vardı. Biri maviye, öteki siyaha boyatılmıştı. Bu boz renkli asker kumaşından daha başka bir şeyler yapmak olanaksızdı. Bir tane de asker olmazdan önce aldığım giysi vardı. Biraz bol geliyordu, ama gerçek bir sivil giysiydi. Ne başka giysiden

bozmaydı, ne de tersyüz edilmişti. Onun için bugünlük onu giymeye karar verdim. Dün öğleden sonra almış olduğum kravata da pek uymuştu. İsa-belle'nin görmesi için bugün bu kravatı takacaktım.

Sakin bir yürüyüşle kentin sokaklarına daldım. Wer-denbrück ahşap evleri ve barock stili binalarıyla 60 bin nüfuslu eski bir kentti. Bir de çirkin görünüşlü yeni mahallesi vardı. Kenti boydan boya geçip öteki ucundan çıktım. İki sıra at kestanelerinin sıralandığı bir yol boyunca yürüyerek, yamacındaki geniş parkın içinde akıl hastanesinin bulunduğu tepeyi tırmandım. Hastane sessizdi. Sanki pazar gününe hazırlanmıştı. Ağaçlarda kuşlar cıvıldıyor ve ben buraya hastanenin küçük kilisesinde yapılacak pazar âyininde org çalmak için gelmiş bulunuyordum. Org çalmayı öğretmenliğe hazırlanırken öğrenmiş ve burdaki görevi de bir yıl önce yardımcı iş olarak ayarlamıştım. Benim böyle birkaç tane yardımcı işim vardı. Haftada bir ayakkabı ustası Karl Brill'in çocuklarına piyano dersi veriyor buna karşılık da ayakkapla-rımı pençeletip biraz da para alıyordum. Sonra haftada iki kez Kitapçı Bauer'in şımarık oğluna bütünleme sınavlarına hazırlanması için ders veriyor, bunun için de para aldığım gibi, hem bütün yeni kitapları okumak hem de herhangi birini almak istersem indirimli tarifeden yararlanmak hakkına sahip bulunuyordum. Bu indirimli tarifeden tabii bütün şairler kulübü de yararlanıyordu, hatta dostum Eduard Knobloch bile.

**

Âyin dokuzda başlar. Orgun başında oturuyor ve içeri giren hastaları seyrediyordum. Yavaşça geliyor »e sıralara dağılıyorlardı. Aralarına ve sıra başlarına birkaç hemşireyle hastabakıcı oturmuştu. Herkes çok dikkatli, her şey öğretmenliğim zamanında org çaldığım köy kiliselerinden çok daha sessizdi. Taş döşeme üzerinde ayak-kapların kaymasından çıkan sesler işitiliyordu yalnızca, ayaklar takırdamıyor, kayıyordu. Bu ses, düşüncesi uzaklarda olan insanların ayaklarından çıkan sesti.

Mihrabın önünde mumlar yanmaktaydı. Pencerelerin renkli camlarından dışarının ışığı kırılmış olarak giriyor ve mumların parıltısına karışarak kırmızı ve mavi içinde titreşen yumuşak bir altın rengi oluşturuyordu. Mihrapta sırma işlemeli, âyin giysisiyle rahip duruyordu. Önündeki merdivenlere kırmızı cüppelerinin üzerine beyaz pelerin geçirmiş kilise hizmetkârları diz çökmüşlerdi.

Flütlerin ve insan sesinin anahtarını çekip org çalmaya başladım. Ön sıradaki delilerin başları birden benden yana döndü. Hepsi aynı anda sanki bir iple şekilmişçesine dönmüşlerdi. Karanlık göz çukurlu soluk yüzBERİ anlamsız bir havayla yukarıya orga doğru bakıyordu. Gittikçe açılan altın ışığın altında sanki hiçbir çıkıntısı olmayan aydınlık yuvarlak dilimler gibi duruyorlardı. Kış aylarında ise bazen karanlıkta Kutsal Ruhun içine döneceğini bekledikleri kocaman hamursuz ekmekler gibi görünürlerdi. Bir türlü orga alışamıyorlardı. Geçmişleri yoktuk anıları yoktu. Her pazar flüt, keman ve viyolonsel sesleri yabancılaşmış beyinlerine beklenmedik, yepyeni şeylermiş gibi çarpıyordu. Sonra mihraptaki rahip başladı. Bu kez hepsi ona doğru döndüler.

Delilerin bir bölümü âyini izlemiyordu. Kimileri arka sıralarda kıpırdamadan oturmaktaydı. Korkunç bir yasla kaplanmış gibiydiler. Çevrelerini kuşatan boşluktu yalnızca. Belki de onlar bize böyle görünüyorlardı. Belki de bambaşka bir dünyadaydılar. Bu dünyada çarmıha gerilmiş Kurtarıcı’nın hiçbir sözü yankılanmıyordu. Bu dünyada her şey umursamazlık içindeydi. Karşılarında çalan org ise sadece kaba ve anlamsız bir yankılanıştı. Ve onlar bu müziğin anlamını kavrayacak durumda değillerdi. Belki de hiçbir şey düşünmüyorlardı, deniz gibi, yaşam ve ölüm gibi kayıtsızdılar. Doğaya ancak biz ruh veririz, Doğa’mn nasıl olmaktan hoşlandığım ise ancak doğanın kendisi bilebilir. Bir de belki şu aşağıda dizili duran kafalar biliyordur. Ama sırlarını açığa vuramıyorlardır. Gördükleri şey onları dilsiz yapmıştır. Sanki onlar Babil Kulesini yapanlardan artakalmış son kuşaktılar. Dillerini unutmuşlar ve kulenin tepesinde gördüklerini söyleyemez olmuşlardı.

Ön sırayı gözden geçirdim. Sağ tarafta pembe ve mavi titreşimler içinde İsabelle’nin siyah saçlı başını gördüm. Sırasında dimdik diz çökmüştü. Ensiz yüzü bir Gotik heykeli gibi yana eğilmişti. Viyolenselle insan sesini kapatıp piyano sesine yol verdim. Orgun en yumuşak, en büyüleyici anahtarı buydu. Kutsal Dönüşüme yaklaşıyorduk. Ekmek ve şarap İsa’nın bedeniyle kanına dönüşecekti. Bu bir mucizeydi, tıpkı tozdan ve balçıktan insanın olması gibi bir mucize.

Âyinden sonra hastane hemşirelerinden kahvaltımı aldım. Yumurta ,ekmek, bal, et ve salamdan oluşan kahvaltı anlaşmamın içindeydi. Böylece öğle yemeği külfetini de atlatıyordum. Çünkü Eduard’ın yemek kartları pazar

günleri geçmiyordu. Ayrıca bin mark da alıyordum. Canım isterse tramvayla gidip gelebilmeme yetecek kadar bir paraydı bu. Şimdiye kadar hiçbir istekte bulunmamıştım. Niçin, ben de bilmiyorum. Oysa ayakkabıcı Karl Brill'le olsun, Kitapçı Bauer'in oğlunun bütünleme dersleri için olsun, para konusunda tek kuruş için vahşi tekeler gibi didişirdim.

Kahvaltıdan sonra hastanenin parkına gittim. Çevresi yüksek duvarlarla sarılı, ağaçlar, çiçekler ve sıralarıyla çok geniş, çok güzel bir yerdi. İnsan demir parmaklıklı pencereleri görmese, bir sanatoryumda bulunduğunu sanabilirdi.

Bu parkı severdim. Sessiz olduğu için; burda kimseyle savaş, politika ve enflasyon konusunda konuşmaya gerek duymadığım için. Huzur içinde oturabilir, şöyle rüzgârın esişini dinlemek gibi eski moda işler yapabilir, kuşların ötüşüne kulak verip, ağaçların tepelerindeki parlak yeşilliklerden süzülen ışığı gözleyebilirdim.

Dışarıya çıkmalarına izin verilen hastalar önümden geçip gidiyorlardı. Çoğu sessiz sadasızdı; Kimileri kendi kendine konuşuyor, birkaçı da gözcülerle ya da ziyaretçilerle ateşli ateşli sohbet ediyordu. Birçoğu da tek başına, başları öne eğik, güneşin altında taşlaşmış gibi kıpırdamadan çömelmiş duruyorlardı. Hücrelerine götürülecekleri ana kadar da böylece duracaklardı.

Burda gördüklerime alışıncaya dek hayli zaman geçmişti. Ama bugün nedense gözlerim ilk zamanlardaki gibi arada bir delilere takılıp duruyordu. Merak, ürküntü ve bana ilk ölüyü gördüğüm zamanı anımsatan, ne olduğunu bir türlü tanımlayamadığım üçüncü bir duygu karışımı bir ruhsal durumdu bu. İlk ölüyü gördüğüm zaman 12 yaşındaydım. Ölünün adı Georg Hellmann'dı. Bir hafta önce kendisiyle oynamıştım. Şimdi ise çiçeklerle çelenklerin arasında, sarı balmumundan anlatılmaz bir yabancılık ifadesi halinde yatıyordu. Bu sarılıkta artık bizimle kesin biçimde bir ilişki kesiş hali, tasarlanması olanaksız bir sürekliliğe doğru uzaklaşma hali vardı. Ve ölü garip, dilsiz, soğuk bir gözdağı halinde hâlâ orda yatmaktaydı. Daha sonraları savaşta sayısız ölü gördüm. Ve bir mezbahada bulunduğumu sanmaktan daha fazla bir şey duymadım. Ama her şeyin ilki nasıl unutulmuyorsa, ben

de bu ilk Ölüyü asla unutamadım. O ölümdü. Şu anda delilerin ışığı sönmüş gözlerinde bakan da aynı ölümdü. Canlı bir ölümdü bu; ötekinden,

sessiz olanından çok daha anlaşılmaz, çok daha sırlı bir ölümdü. -Yalnız İsabelle'de bu durum bambaşkaydı.

Onu kadınlar pavyonu yolundan gelirken gördüm. Çin ipeklisinden sarı giysisi bacaklarının çevresinde dalgalanıyordu. Elinde geniş kenarlı, düz bir şapka tutmaktaydı.

Ayağa kalkıp ona doğru yürüdüm. Ensiz oval bir yüzü vardı. İnsan bu yüzde her şeyden önce gözlerle ağzı görüyordu. Gözleri griye çalar açık bir yeşillikteydi. Dudakları iyice ruj sürülmüşcesine, ya da veremlilerdeki gibi kıpkırmızıydı. Kimi zaman bu gözler ansızın küçülüp yassılaşır, külrengi olur. Bu dudaklar büzülür ve hiç evlenmemiş bir kızkurusununki gibi tatsızlaşır. İşte o zaman Jennie olmuş demektir. Bu, her şeyden kuşkulanan, ne yapılırsa yapılsın hoşnut olmayan kötü bir kişiliktir. Bu kişilikte değilse, Isabelle olmuş demektir. Aslında her ikisi de kuruntuydu, çünkü gerçekte adı Geneviève Ter-hoven'di. Hastalığı bilincin bölünmesi, kişiliğin çözülmesi biçiminde kendini gösteren şizofreniydi. Aslında olduğundan başka birisinin, kimi zaman Isabelle'nin, kimi zaman Jennie'nin kişiliğine bürünmesinin nedeni de buydu. Has-tanenin en genç hastalarından biriydi. Annesi Elsas'ta yaşamak zorundaydı, oldukça da zengindi. Ama kızıyla pek az ilgileniyordu. Geneviève'i tanıyalı altı hafta olmuştu. O zamandan beri annesini bir kez olsun burda görmemiştim.

Onun bugün İsabelle olduğunu hemen anlamıştım. Gerçekle hiçbir ilişkisi bulunmayan bir düş dünyasında yaşamaktaydı. Öylesine hafiflemiş ve tüm ağırlıklardan sıyrılmıştı ki, ortalıkta uçuşan iri kelebekler omzuna konunca şaşıp kalıyordum.

Gözleri sevinçle parıldayarak, «Demek yine geldin,» dedi. «Bunca zamandır nerelerdeydin?»

İsabelle olduğu zaman bana hep sen diye hitap ederdi. Bu hitabın bir özelliği yoktur. Çünkü İsabelle olduğu zamanlar dünyadaki her şeye sen der. «Nerelerdeydin?» diye yeniden sordu.

Büyük kapıya doğru bir hareket yaparak, «Dışarda, bir yerlerdeydim,» dedim.

Soruşturan bakışlarla bir an beni süzdü. «Dışarda mı? Niçin? Bir şey mi arıyorsun orda?»

«Sanırsam, evet. Ne olduğunu bir bilsem.»

Güldü. «Vazgeç Rolf. İnsan asla bir şey bulamaz.»

Rolf adını işitince dehşetle irkildim. Ne yazık ki, beni sık sık böyle adlandırırdı. Kendisini nasıl başkasının yerine koyuyorsa, beni de başka birinin yerine koyuyor, üstelik bu her zaman aynı kimse de olmuyordu. Rolf ve Rudolf arasında yer değiştirirdi. Kimi zaman da Raoul diye birisi çıkardı ortaya. Rolf can sıkıcı bir patrondu. Böyle olmak hiç hoşuma gitmezdi. Raoul ise bir tür baştan çıkarıcıydı. Ama beni Rudolf diye çağırınca, en sevdiğim kişiliğime kavuşmuş olurdum. O zaman kendisi de coşkularla dolu ve sevdalı olurdu. Gerçek adımı, Ludwig Bodmer'i hiç işitmemiş gibi davranıyordu. Oysa kendisine sık sık söylemiştim, ama nedense bu adı bilmez likten gelirdi.

İlk haftalarda bütün bunlar benim için oldukça şaşırtıcı olmuştu. Ama artık alıştım buna. O zamanlar bende de ruh hastaları hakkında herkes gibi bir takım yanlış kanılar vardı. Gözümün önüne hep konuşmayı beceremeyen aptallar, adam öldürmeye kalkışanlar ve kudurup saldıranlar gelir dururdu. Bu düşüncelerden beni Geneviève uzaklaştırdı. Onun hasta oluşuna ilkin bir türlü inanamadım. Adların ve kişiliklerin karıştırılması bana oyun gibi gelmişti. Şimdi bile bazen yine böyle sandığım anlar oluyor. Sonraları bu narin yapının arkasında sessiz bir kaosun çalkalanmakta olduğunu anladım. Henüz bu kaosun içine yuvarlanmamış, kıyısında dolaşıyordu. Ve îsabelle henüz yirmi yaşındaydı. Hastalığından ötürü zaman zaman göz yaşartıcı bir güzelliğe, eşsiz bir çekiciliğe bürünürdü.

«Gel Rolf» diyerek koluma girdi.

Nefret ettiğim bu isimden kurtulmayı bir kez daha denemek istedim. «Ben Rolf değilim,» dedim. «Ben Ru-dolf'um.»

«Rudolf değilsin sen.»

«Hayır, Rudolf'um. Tonton Rudolf.»

Bir seferinde bana bu adı takmıştı. Ama denemem başarısızlıkla sonuçlanıyordu. Gülümsedi, inatçı bir çocuğa gülümser gibiydi.

«Sen Rudolf değilsin, Rolf'sun. Hem sen düşündüğün kimse de değilsin. Gel bakalım Rolf.»

Ona baktım. Bir an içimde onun hasta olmadığı, sadece numara yaptığı duygusu uyandı.

«Can sıkma,» dedi. «Niye hep aynı kimse olmak istersin?»

Şaşkın şaşkın, «Öyle ya niye?» diye karşılık verdim. «Haklısın. Niye istemeli sanki bunu? Bir kişiliğe böyle sımsıkı sarılmanın ne yararı var? Hem niçin böylesine önem verirler buna?»

Beni doğrularcasına başını eğdi. «Doktorla sen önem veriyorsun. Rüzgâr her şeyin üzerinden esmiyor mu sonunda? Bu huyunuzdan niçin vazgeçmiyorsunuz?»

«Doktor da mı?» diye sordum,

«Evet, kendine bu adı takmış olan da. Bunların hepsi ne isterler benden, bilmem. Hoş, onlar da bir şey bilmiyorlar ya. Bir kere geceleri ortalık görünmez olduğu zaman çayırların nasıl göründüğünü bilmezler.»

«Nasıl görünürler? Belki de simsiyah, ya da boz renkli. Ayışığı vurduğu zaman da gümüş rengi.»

İsabelle gülmeye başladı. «Aklıma da gelmedi değil. Bak sen de bilmiyorsun işte. Tıpkı doktor gibi.»

«Peki, nasıl görünürlermiş bakayım?»

Olduğu yerde durdu. Önümüz sıra arılarıyla ve çiçek kokularıyla bir esinti oldu. San etekliği yelken gibi dalgalandı.

İsabelle, «Onlar artık orda olmazlar ki,» dedi.

Yürümeye devam ettik. Ağaçlıklı yolda hasta elbiseli yaşlı bir kadın yanımızdan geçti. Yüzü kıpkırmızıydı ve gözyaşlarıyla ıslanmış parlamaktaydı. Ne yapılacağını şaşırmış iki hastabakıcı yanısıra yürüyordu.

«Peki, otlar orda olmazlarsa ne olurlar?» diye sordum.

«Hiç. Onlar sadece görüldükleri zaman orda olurlar. Bazen de insan arkasına çabuk dönebilirse onları yakalayabilir.»

«Nasıl? Orda olmadıkları halde mi?»

«Hayır. Ama otlar ya da arkanda bulunan başka şeyler bir anda nasıl yerlerine gelsinler? Tıpkı dans etmeye giden uşaklar gibi, arkana hızlı dönecek olursan, ancak o zaman onları yakalayabilirsin. Yoksa hepsini yerlerinde bulur ve sanki yerlerinden hiç kıpırdamamışlar gibi davrandıklarım görürsün.»

Çekinerek, «Kimlerin İsabelle?» diye sordum.

«Şeylerin. Hepsi arkandadır. Arkanı dönmeni beklerler. Döner dönmez de yitip giderler.»

Bir an bu sözleri düşündüm. Bu, insanın arkasında sürekli olarak bir uçurum bulunması gibi bir şey demekti. «Peki, sen arkana dönünce ben de yiter gider miyim?» diye sordum.

«Sen de, herkes de.»

Acı bir sesle, «Demek böyle,» dedim. «İyi ama, ben kendim için hep yerindeyim, Ne kadar hızlı dönersem döneyim yine yerindeyim.»

«Yanlış tarafa dönüyorsun da ondan.»

«Bu işin tarafı da mı var?»

«Senin için var Rolf.»

Nefret ettiğim bu adı duyunca yeniden irkildim. «Peki, ya senin için?» diye sordum. «Sen yapınca nasıl oluyor?»

Yüzüme baktı. Sanki beni ilk kez görüyormuşçasına dalgın dalgın gülümsedi. «Ben mi? Ben zaten yokum.»

«Öyle mi? Ama benim için sen her zaman varsın.»

Yüzünün anlamı değişti. Beni tanımıştı.

«Sahi mi? Bunu niçin daha sık söylemiyorsun bana?»

«Her zaman söylüyorum.»

«Yetmez.» Vücudunu bana yasladı. Soluğu yüzüme çarpıyor, ince ipeklinin altında memelerini hissediyordum. İçini çekerek, «Yetmez,» dedi. «Niye bunu kimse bilmiyor? Ah, sizi gidi heykeller!»

Heykeller diye düşündüm. Benim nasibim başka bir şey miydi zaten? Ona bakıyordum, güzeldi, coşku vericiydi, onun varlığını benliğimin derinliklerinde duyuyordum. Onunla bir araya gelince, her kezinde binlerce ses aynı anda telefonla konuşuyormuş gibi oluyor, ama sonra yanlış bağlantı kurulmuşçasına hepsi birden ansızın kesiliyordu. O zaman da kendimi bir türlü toparlayamaz oluyor, bundan da ortaya bir karmakarışıklık çıkıyordu. İnsan bir deliyi arzulayamaz. Belki arzulayan bulunabilir, ama böylesi benim elimden gelmez. Otomatik bir oyuncak bebeği, ya da hipnotize edilerek uyutulmuş birisini arzulamak gibi bir şeydir bu. İnsan karşısındaki varlığın yakınlığını duyamıyor çünkü. Bu da ortada değişen hiçbir şey yok demektir.

Ağaçlı yolun yeşil gölgeleri açıldı. Karşımıza güneş ışığında yıkanan nergis ve lâle yatakları çıkıverdi. «Şapkanı giymelisin İsabelle,» dedim.

«Doktor böyle istiyor.»

Şapkayı çiçeklerin üzerine fırlattı. «Doktor ha! Daha neler neler ister o. Benimle evlenmek ister, ama kalbi açlıktan ölmüş. O terleyen bir baykuştur.»

Baykuşlar terleyebilir mi, hiç sanmam. Ama yine de yapılan betimleme inandırıcıydı. İsabelle lalelerin arasına bir dansöz edasıyla girdi, yere çömeldi. «Burdan sesleri işitiyor musun?»

Yüreğime bir parça su serpildi: «Elbette.» dedim,

«herkes işitebilir. Çan sesleri bunlar. Fa diyez majör ça-lıyor.»

«Fa diyez majör nedir?»

«Müzikte bir ses tonudur. Hepsinin de en tatlısıdır.»

Geniş etekliğini çiçeklerin üzerine yaydı. «Şimdi benim içimde de çalıyorlar mı?»

Evet dercesine başımı eğdim ve narin sırtına baktım. Onun içinde kim bilir neler çalıyor diye düşündüm. Bir laleyi koparıp açılmış çiçeğin içini ve özsuyunu akıtan etli sapını gözden geçirdi.

«Şimdi hiç de tatlı değil.»

«Doğru. Çünkü şimdi de majör çalıyorlar.»

«Hep majör olması şart mı?»

«Minör de olabilir.»

«İkisi birden olamaz mı?»

«Müzikte olmaz. Bu işin birtakım ilkeleri vardır. Ancak biri ya da öteki olabilir. Yahut da biri ötekinin ardından.»

«Biri ötekinin ardından ha!» İsabelle belli belirsiz küçümseyen bir havayla beni süzdü. «Sen zaten hep böyle kaçamak konuşursun, Rolf. Niçin?»

«Bilmem. Yalnızca değişiklik olsun istemiştim.»

Birden doğruldu, koparmış olduğu laleyi ötelere doğru savurdu. Bir sıçrayışta lale yatağından çıkıp telâşla giysisini silkmeye başladı. Sonra eteklerini kaldırıp bacaklarına baktı. Yüzü tiksintiyle kasılmıştı.

Kaygılanarak, «Ne oldu?» diye sordum.

Çiçek yatağını gösterip «Yılanlar!» dedi.

Çiçeklere baktım. «Orda yılan yok İsabelle.»

«Var! Orda işte!» Laleleri gösteriyordu. «Ne istediklerini görmüyor musun? Ben hissettim.»

«Bir şey istedikleri yok. Onlar çiçek!»

«Bana dokundular.» Tiksintiyle titriyor ve gözlerini bir türlü lalelerden ayıramıyordu.

Kollarımın arasına alarak, çiçek yataklarını görmeyecek biçimde vücudunu döndürdüm. «Bak döndün işte,» dedim. «Sen dönünce onlar da yok oldular.»

Kesik kesik soluyordu. «Bırakma bu yana, çiğne onları Rudolf!»

«Artık yok oldular. Sen arkam dönmedin mi? O zaman onlar kayboldular işte. Geceleyin otlar ve öteki şeyler nasıl kayboluyorsa tıpkı onlar gibi kayboldular.»

Bana yaslandı. Onun için artık Rolf değildim. Yüzümü omzuna dayadı. Ansızın ortaya çıkan bu değişiklikten dolayı bana herhangi bir açıklama yapmaya gerek duymuyordu. Ben Rudolf'tum ve böyle olduğumu da anlamak zorundaydım. «Emin misin?» diye sordu. Elimin altında kalbinin çarpışını duyuyordum.

«Elbette eminim. Gittiler. Pazar günü paydos yapıp giden işçiler gibi.»

«Onları sakın bırakma Rudolf.»

«Bırakmam,» dedim, ama bu sözüyle ne demek istediğini doğrusu tam anlamıyla kestiremiyordum. Hoş bilmem de şart değildi ya. Birden yatışmıştı.

Yavaş yavaş geri döndük. Fazla yürümüş değildik, ama yorulmaya başlamıştı. Düzlüğü uygun adımlarla geçen bir hemşire yanımıza geldi. «Yemek yemelisiniz Matmazel.»

Isabelle, «Yemek mi?» dedi. «Niye hep bir şeyler yememiz gerekiyor Rudolf?»

«Ölmemek için.»

Umudunu yitirmiş bir çocuk gibi yorgun bir edayla$_f$ «Yine yalan söylüyorsun,» dedi.

«Bu kez hayır! Bu kez doğru söyledim.»

«Öyle mi? Taşlar da yemek yer mi?»

«Taşlar canlı mı ki?»

«Elbette. Her şeyden daha güçlü onlar. Öylesine güç-lüdürler ki, sonsuza dek yaşarlar. Bir kristalin ne olduğunu bilmez misin?»

«Fizik derslerinde öğrendiğim kadar. Bu bilgim de besbelli yanlıştır.»

İsabelle, «Saf bir esrikliktir,» diye fısıldadı. «Ama ordaki gibi değil.» Geriye, çiçek yataklarına doğru bir hareket yaptı.

Bakıcı kadın kolundan tuttu. Birlikte birkaç adım yürüdükten sonra, «Şapkanız nerde Matmazel?» diye sordu. Çevresine bakındı. «Bekleyiniz, ben alır gelirim.»

Kadın çiçeklerin arasından şapkayı almak için yürüdü. Arkasından İsabelle de telâşlı adımlarla dönüp yanıma geldi. Yüzünü hüzün kaplamıştı.

«Beni bırakma Rudolf,» diye fısıldadı.

«Seni bırakmam.»

«Bir yere de gitme. Ben şimdi ayrılmak zorundayım. Götürüyorlar beni. Ama sen gitme bir yere.»

«Gitmem İsabelle.»

Bakıcı kadın şapkayı almış geniş adımlarla bize doğru geliyor, yazgı gibi yaklaşıyordu. İsabelle duruyor ve bana bakıyordu. Sanki bu sonsuz bir ayrılık anıydı. Her zaman böyle olurdu; her ayrılıkta bir daha hiç görüşmeyecekmişiz gibi davranırdı. Bir dahaki sefere kim bilir durumu ne olacaktı? Acaba o zaman beni anımsayıp tanıyabilecek miydi?

Bakıcı kadın, «Şapkanızı giyiniz Matmazel,» dedi.

İsabelle şapkayı alıp elinden aşağıya doğru gevşek bir biçimde sarkıttı. Arkasını dönüp pavyona yürüdü. Bir daha da arkasına bakmadı.

Onunla mart başlarında parkta tanışmıştık. Birden karşıma çıkıp eskiden beri tanışıyormuşuz gibi benimle konuşmaya başlamıştı. Bu hareket buralarda alışılmamış cinsten bir şey değildi. Akıl hastanesinde insanlar bir-birleriyle tanıştırılmaya gerek duymazlar, Burası görgü kurallarının ötesinde bir yerdir. Dileyen dilediğiyle konuşur, uzun boylu peşreve gerek yoktur. İnsanlar akıllarına o anda gelen bir şeyi konuşmaya başlarlar. Karşısındaki bunu anlamasa da zararı yoktur, ikinci derecede önemli bir sorundur bu. Kimsenin karşısındakine bir şey açıklamak ve onu inandırmaya çabalamak gibi bir niyeti yoktur. Yalnızca konuşulur; iki kişi çoğu zaman birbirinden çok ayrı sorunlar üzerinde konuşur ve birbirle-riyle de pekâlâ anlaşırlar.

Çünkü biri ötekinin söylediği ni dinlemez. Örneğin, Papa Yedinci Gregor eğri bacaklı, kısa boylu bir adamcağızdır ve hiç kimseyle konuşmaz. Hele kendisinin Papa olduğuna kimseyi inandırmaya hiç niyeti yoktur. Çünkü kendisi papadır, o kadar işte. Yalnız onun İmparator Arslan Heinrich'le başı derttedir. Canossa ise uzak değildir. İşte bu sorunu bazen konuştuğu olur. Çoğunlukla camdan adamla konuşur. Bu adam kendisini camdan sanır ve herkese çatlağı bulunduğundan kırılmaması için kendisine çarpmamalarını rica eder durur. Papa konuştuğu kimsenin camdan adam olmasından rahatsız olmaz. Karşılıklı konuşurlar. Gregor sırtında tek bir gömlekle af dilemeye gelmesi gereken imparatordan söz eder; camdan adam da içinde pırıldadığı için güneş ışığının kendisini rahatsız edişinden. Sonra papalık takdisini dört bir yana dağıtır, camdan adam ise saydam kafasnıü güneşten koruyan örtüsünü bir an için çıkarır ve geçen yüzyılların nezaketiyle birbirlerinden ayrılırlar. Bu bakımdan Genevieve'in yanıma gelip benimle konuşmasına hiç şaşmamıştım. Şaşkınlığım onun güzelliğinden ötürü olmuştu. Çünkü tam o sırada İsabelle kişiliğindeydi.

Benimle uzun uzadıya konuşmuştu. Üstünde parlak renkli hafif bir kürk manto vardı. İyi cins İsveç granitinden en az on, on iki haçlı anıt değerinde bir kürktü bu. Altına gece giysisi giymişti. Ayaklarında altın sandaletler vardı. Saat sabahın on biriydi ve bu saatte böyle bir kılık duvarların ötesindeki dünyada olanaksız bir şeydi. Ama burda yabancı bir gezegenden paraşütle uçup gelmiş birisiymişçesine yalnızca coşku uyandırıyordu.

Rüzgârın bir esip bir kesildiği, yağmurun sağanak halinde biraz yağıp ardından güneşin çıktığı bir gündü. Havada tam bir düzensizlik vardı. Bir saat mart oluyor, öteki saat nisana dönüyor, sonra birazcık mayısla haziran araya giriveriyordu. Bu arada İsabelle de bir yerlerden çıkagelmişti. Onun geldiği yer gerçekten sadece bir yerlerdi. Orda sınırlar ortadan kalkmıştı; akıl ışığı ne gündüzü ne geceyi tanımayan bir gökte kuzey fecri gibi kaskatı asılı durmaktaydı. Orda sadece kendi benliğinden bir çıkıp bir silinen ışığın yansısı, bu yansının yansısı ve zaman kavramının bulunmadığı uzak ötelerin ışığı vardı.

Daha ilk anda beni şaşkınlığa uğratmıştı. Daha ilk anda beni etkileyip üstünlük sağlamıştı. Savaşta burjuva toplumunun değer yargılarından bir çoğunu yitirmiştim. Bu hal beni yalnızca kuşkucu ve biraz da mutsuz yapmış, ama ne bir üstünlük sağlamış, ne de özgür kılmıştı. Karşısında otururken gözlerimi kendisinden ayıramıyor ve o ağırlığı yokmuşçasına

havada uçar gibi dolanırken ardı sıra tökezleyerek yürümeye çabalıyordum. Buna bir de konuşmalarının arasında sık sık parıldayarak ortaya çıkan garip bir bilgelik ekleniyordu. Sanki önda her şey yerini değiştirmişti; sonra birden insanın yüreğini hoplatan bir ışık yanıp sönüyor ve şaşkınlık yaratıyordu. Bu ışık tutulmak istenince üzeri hemen bir sisle kaplanıyor, her şey yeniden bir tülle örtülüveriyordu. O zaman da artık o bambaşka yerlere göçmüş oluyordu.

Beni daha ilk karşılaştığımız gün öpmüştü. Bunu da öylesine doğal bir şekilde yapmıştı ki,hiç bir anlam ifade etmediği hemen belli olmuştu. Bunu hissetmiş olmam hiçbir şeyi değiştirmedi. Ben sadece heyecanlandığımı duyuyordum. Onun bana gelişi kıyıdaki dalgalara çarpan bir dalga gibiydi. Beni düşünmediğini biliyordum, başka birisini, hayalindeki bir varlığı, bir Rudolf veya Rolf'u düşünüyordu. Belki bunları da düşünmüyordu. Bunlar birtakım adlardı yalnız; karanlık yeraltı ırmaklarından yukarı fışkırmış, ilişkisi ve kökü olmayan adlardı.

O günden sonra her pazar bahçeye gelmeye başlamıştı. Hava yağmurlu olursa küçük kiliseye geliyordu. Âyinden sonra istersem orgla alıştırma yapmak için başhemşireden izin almıştım. Bu işi de yalnızca kötü havalarda yapıyordum. Aslında yaptığım alıştırma değildi, böyle bir şey için çalışım kötüydü. Piyanoda yaptığımın aynını yapıyor, yalnız kendim için çalışıyordum. Kendi kendime kayıtsızca bir şeyler uyduruyordum. Bunda biraz hayal, biraz keyif, bir parça bilinemeyene, geleceğe, isteklerin gerçekleşmesine duyulan özlem vardı ve biraz da kendimi arayış. Orgla bunları yapabilmek için öyle olağanüstü bir çalış gücü gerekli değildi. Bazen İsabelle de benimle geliyor ve dinliyordu. O zaman aşağıda yarı karanlıkta oturur, yağmur renkli camlarda şaklar ve orgun ezgileri karanlıkta duran başına doğru akıyormuş gibi olurdu. Neler düşündüğünü kestiremezdim. Bunlar belki biraz değişik, biraz duygulu şeylerdi. Ama ardında birden parlayacak niçin soruları, çığlıklar, korkular ve susuşlar sıralanmış durmaktaydı. Bütün bunları içimde duyuyordum. Yaratılışın o akıl sır ermez yapayalnızlığından da bir şeyler vardı bu duyuşta. İkimiz alaca karanlığın ve org sesiyle birlikte bomboş kilisenin içindeydik. Dünyanın biricik insanları sanki bizlermişiz gibi yalnız biz ikimiz vardık burda. Loş ışıklara, ezgilere ve yağmura bağlıydık. Fakat buna karşın yine de birbirimizden ebediyen ayrıydık. Aramızda anlaşma yoktu, sözler yoktu. Bizi yalnızca benliğimizdeki ruhun sınırında yanan küçük nöbetçi ateşinin garip kızıllığı birbirimize bağlıyordu. Hayatı o kendine göre, ben kendime

göre görüyor ve yanlış anlıyorduk. Dilsiz, sağır, kör olmayan dilsiz, sağır, kör gibiydik ve bu yüzden de daha çok yoksul, daha çok ilişiksizdik. Onun içinde kendisini bana iten neydi? Bunu bilemiyordum ve hiçbir zaman da bilemeyecektim. Bir toprak yığınının, kayan bir dağın altına gömülmüştü.. Bütün bunlara karşın bu garip ilişkinin niçin beni bu kadar altüst ettiğini de bir türlü anlayamıyordum. Onun gözünde ne olduğumu ve kastettiği kimsenin ben olmadığımı pekâlâ biliyordum. Bu durum bende yine de tanımadığım bir şeylere karşı özlem uyandırıyor, şaşırtıyor, kimi zaman da nedeni ve anlamı olmaksızın mutlu ya da mutsuz kılıyordu.

Ufak tefek bir hemşire yanına geldi. «Başrahibe sizinle görüşmek istiyor,» dedi.

Ayağa kalkıp hemşirenin ardından yürüdüm. İçimde bir huzursuzluk belirmişti. Belki hemşirelerden biri casusluk yapmıştı, başrahibe de sadece altmış yaşından yukarı hastalarla konuşabileceğimi söyleyecekti. Belki başhekim İsabelle ile arkadaşlık etmemin çok iyi olduğunu belirtmişti de bana şimdi bunu söyleyeceklerdi.

Başrahibe beni odasında kabul etti. Oda parke cilası, erdem ve sabun kokuyordu. İlkbahardan tek bir koku buraya girmemişti. Enerjik, zayıf bir kadın olan başrahibe beni dostça karşıladı. Beni Tanrıyı seven ve kiliseye inanan kusursuz bir Hıristiyan olarak görüyordu. Gözlerimin içine bakarak, «Mayıs gelmek üzere,» dedi.

«Evet,» diye karşılık verdim. Pırıl pırıl çıplak döşemeyi ve kar gibi beyaz tül perdeleri gözden geçiriyordum.

«Acaba mayıs ayinleri düzenleyebilir miyiz diye düşünüyordum.»

Derin bir oh çekip sustum. Başrahibe, «Kentteki kiliselerde mayıs ayında her akşam saat sekizde bir âyin yapılacak,» diye sürdürdü.

Başımı sallayarak kendisini doğruladım. Mayıs âyinlerini bilirdim. Alaca karanlıkta buhurdanlar tüter, mihrap parıl parıl yanar, âyinden sonra da gençler bir süre daha mayıs böcekleri öten yaşlı ağaçların bulunduğu alanlarda dolaşırlar. Bu ayinlere ben hiç gitmem. Bilgim, askere gitmezden önceki zamanlara ilişkindi. Genç kızlarla ilk ilişkilerim de o günlerde başlamıştı. O zamanlar her şey masum, heyecan ve huzur vericiydi. Ama şu sırada bütün ay her akşam saat sekizde buraya gelip org çalmaya hiç niyetim yoktu.

Başrahibe, «Hiç değilse biz de pazar akşamları bir ayin yapalım istiyoruz,» dedi. «Org müziği ve koroyla tö-renimsi bir ayin olmalı diye düşünüyorum. Hemşireler için biz ayrıca her akşam sessiz âyinler yaptıracağız.»

Düşünmeye koyuldum. Kentte pazar akşamları can sıkıcı oluyordu. Ayin ise en çok bir saat sürecekti. Başrahibe, «Yalnız biz çok bir para veremeyiz,» diye sürdürdü. «Ancak pazar ayini için verdiğimiz kadar. Bu kadarı da bugünlerde artık çok bir şey sayılmıyor, değil mi?»

«Hayır,» dedim. «Artık çok değil. Dışarda bir enflasyon yaşıyoruz biz.»

«Biliyorum.» Kararsız duruyordu. «Ne yazık ki, kilise örgütü böyle bir şey için hazırlıklı değil. Yüzyılların geleneğine göre düşünüyor. Biz de onu böylece kabul etmek zorundayız. Zaten insan yalnızca para için değil, bir parça da Tanrı için bir şeyler yapmalı, öyle değil mi?»

«İnsan her ikisi için de bir şeyler yapabilir,» diye kar-şılık verdim. «Bunu yapabilirse özellikle mutlu bir durum yaratılmış olur.»

İçini çekti. «Kilise makamlarının kararlarına bağlıyız. Onlar da ancak yılda bir kez karar verirler, daha sık toplanamazlar.»

«Sayın papazların, başpapazların ve sayın piskoposların aylıkları için de durum böyle midir?» diye sordum.

Bir parça kızararak, «Bunu bilmiyorum,» dedi. «Ama sanırsam onlar için de durum böyledir.»

Bu arada kararımı vermiştim. «Bu akşam için zamanım yok,» dedim. «Önemli bir ticari toplantımız var.»

«Bugün zaten daha nisan. Ama gelecek pazara, yahut da pazarları sizin için uygun değilse, haftada her hangi bir gün olabilir. Arada bir gerçek mayıs ayinleri yapmak güzel olacak. Meryem Anamız bunun için elbette sizi ödüllendirecektir.»

«Kuşkusuz. Yalnız akşam yemeği güçlüğü var. Saat sekiz çok ters bir zaman. Bu saatten sonrası yemek için geç olur, daha önce yemeğe kalksam aceleye gelir.»

«Ah, sıkıntınız bu olsun. Eğer isterseniz, pek tabii burda yiyebilirsiniz, Sayın rahip de zaten burda yiyor. İşin çıkar yolu bu olsa gerek.»

Aslına bakılırsa ben de böyle bir çıkar yol istiyordum. Burdaki yemekler hemen hemen Eduard'ın lokan-tasındakiler kadar nefisti. Üstelik rahiple

birlikte yiyecek olursam, ayrıca bir şişe şaraba da kondum demekti. Eduard'ın orda pazar günleri abone yemeği olmadığından bu benim için çıkar yolların en güzeli olacaktı.

«Pekâlâ» dedim. «Bir deneyeceğim. Para sorununa gelince, artık bu konu üzerinde hiç konuşmayalım.»

Başrahibe, rahat bir soluk aldı. «Tanrı sizi ödüllendirecektir,» diye mırıldandı.

*

**

Geriye dönüyordum. Bahçedeki yollar bomboştu. Bir süre Çin ipeklisinden sarı yelkenin görünmesini bekledim. Daha sonra kentte çalan öğle çanlarının sesi yankılandı. Şu anda İsabelle için uyku saatinin geldiğini biliyordum. Sonra doktorla görüşecek ve dörtten önce hiçbir şey yapmıyacaktı. Büyük kapıdan çıkıp tepeden aşağıya inmeye başladım. Altımda yeşil boyalı kuleleri ve dumanlar tüten bacalarıyla kent yatmaktaydı. Kestane ağaçlarının sıralandığı yolun iki yanında tarlalar uzanıyordu. İşgünleri buralarda tehlikesiz deliler çalışırdı. Hastanenin bir bölümü genel, bir bölümü özeldi. Özel hastalar için çalışma diye sorun yoktu elbette. Tarlaların arkasında dereleri, gölleri ve açıklıklarıyla orman başlıyordu. Çocukken orda balık tutmuş, kelebek ve kertenkele yakalamıştım. Aradan ancak on yıl kadar bir zaman geçmişti, ama şimdi bana bütün bunlar başka bir hayatta olmuş gibi geliyor. Sanki kaybolmuş bir zamanda, benliğin sakin sakin yoluna devam edip organik bir gelişim gösterdiği ve her şeyin çocukluktan bu yana birbirine bağlantılı bulunduğu bir zamanda olmuştu. Savaş bunu değiştirmişti. 1914'den bu yana önce bir hayatın parçasını, sonra ikinci ve üçüncü hayatın parçalarını yaşamıştık. Bu parçaların birbiriyle bağlantısı yoktu ve onları bir araya getirmeğe bizim de gücümüz yetmiyordu. Bu bakımdan İsabelle'yi çeşitli hayatıyla birlikte anlamak hiç de güç olmamıştı. Yalnız onun durumu bizimkinden çok daha iyiydi. Hiç değilse o, bir hayatı yaşarken ötekilerini unutabiliyordu. Bizde ise bunların hepsi birbirine karışmaktaydı. Savaşın koparıp götürdüğü çocukluk çağı, açlık ve palavra çağı, piyade siperleri ve yaşama tutkusu çağı... Bunların hepsinden bir şeyler arta-kalmıştı ve insanı huzursuz yapıyordu. Onlardan bir çırpıda sıyrılıp kurtulmak olanaksızdı. İnsanı gafil avlar-casına ikide bir durmadan ortaya çıkıyor ve uzlaşmaz bir havayla karşımıza dikiliyorlardı. Çocukluğun berrak gökleri ile insan öldürme

bilgileri, yitik gençlik çağı ile zamanından önce öğrenilmiş şeylerin yarattığı kuşkuculuk yan yanaydılar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Büroda oturmuş Riesenfeld'i bekliyorduk. Akşam yemeğinde bezelye çorbası içmiştik. Çorba öyle yağlıydı ki, kepçesi üstünde batmadan durabiliyordu. Üstüne domuz haşlaması yemiştik, içinde domuz ayağı, domuz kulağı ve adam başına çok yağlı birer parça domuz karnı var-dı. Midelerimizi alkole karşı dayanıklı kılabilmek için bize yağ gerekliydi. Bugün hiçbir şekilde Riesenfeld'ten önce sarhoş olmamalıydık. Bu amaçla Kroll Anne bizim için yemek pişirmiş ve yemeğin üstüne yememiz için de bir porsiyon yağlı Hollanda peyniri çıkarmıştı. Ortada söz konusu olan firmanın bütün geleceğiydi. Riesenfeld'ten bir miktar granit koparmak zorundaydık. Bunun için önünde diz çöküp ardı sıra eve kadar emeklememiz gerekirse, onu da yapacaktık. Biraz mermerimiz, kumtaşımız ve sedefli kalkerimiz vardı. Fakat granit, yas ticaretinin bu eşsiz hayvanı ne yazık ki hiç kalmamıştı.

Heinrich Kroll engelini aşmıştık. Tabutçu Wilke bize yardım etti. Kendisine iki şişe buğday rakısı verdik. O da Heinrich'i akşam yemeğinden önce rakısı kendisinden skat oynamaya çağırdı. Heinrich de bu tuzağa düştü. Bedava bir şeyler bulunca karşı koyamazdı. Sonra da elinden geldiğince hızla içmeye koyuldu. Üstelik kendini içkiye çok dayanıklı bir ayyaş sanırdı. Aslında hiç de dayanıklı değildi ve içki onu birdenbire çarpardı. Birkaç dakika önce Sosyal Demokrat Partiyi meclisten tek başına sopayla kovalamaya hazırlanırken, birkaç dakika sonra birden ağzı açık horulmaya başlardı. Özellikle bu seferki gibi yemekten önce boş mideye rakı içmişse bir daha ayılması olanaksız demekti. Kulağının dibinde «Fırla.. marş marş..!» diye komutlar verilse bile nafile. İşte bu akşam da yine aynı yöntem uygulanmış ve kendisi zararsız hale getirilmişti. Şu anda Wilke'nin atölyesinde, halis meşeden bir tabutun içinde, testere talaşından yatağının üzerinde uyuyordu. Götürüp yatağına yatırma-mıştık; taşınırken uyanabileceğin! düşünmüş ve önlemi elden bırakmayalım istemiştik. Wilke

ise bir kat aşağıda, heykeltraş Kurt Bach'ın atölyesinde oturuyor ve domino oynuyordu. Bu oyunu, ne denli istersen o denli düşünme zamanı bıraktığından, ikisi de severdi. Bir yandan da Heinrich'in saf dışı edilmesi harekâtından artakalan ve zaten Wilke'ye ödül olarak verilmiş bulunan birbuçuk şişe rakıyı yudumluyorlardı.

Riesenfeld'ten koparmak istediğimiz granitler için

kendisine para verecek değildik hiç kuşkusuz. Zaten bu kadar parayı bir araya getiremezdik, hem de böyle bir şeyi bankadan istemek çılgınlık olurdu. Para haziran güneşi altındaki kar gibi eriyip gidiyordu. Onun için Rie-senfeld'e üç ay vadeli bono verecektik. Yani aşağı yukarı malları bedavaya getirecektik.

Bu işte Riesenfeld kazıklanmış adam durumuna düşecek değildi. İnsan gözyaşlarının denizinde dolaşan bu köpekbalığı, tabii her namuslu tüccar gibi para kazanmak isterdi. Bu bakımdan bonoyu bizden alır almaz hemen ya kendi bankasına, ya da bizim bankamıza bozduracaktı. Banka, bono tutarı için gerek Riesenfeld'in ve gerekse bizim iyi durumda bulunduğumuzu saptayacak ve yüzde bilmem kaç faizini aldıktan sonra parayı ödeyecekti. Biz de bankanın kestiği faiz tutarım Riesenfeld'e nakit olarak verecektik. Böylelikle Riesenfeld sanki biz peşin ödeme yapmışız gibi parasım tastamam almış olacaktı. Ama bu işte banka da bir şey yitirmiyordu. Bono hemen Merkez Bankasına gönderilecek, orası tutarım yine öyle bankaya ödeyecekti. Bono vadesi doluncaya ve ödeme işlemi yapılacağı güne kadar Merkez Bankasında kalacaktı. O zaman değeri ne olacaktı? Orasını Allah bilir.

Bu işleri 1922'den sonra öğrenmiştik. O zamana kadar biz de Heinrich Kroll gibi çalışmış ve nerdeyse iflas edecek hale gelmiştik. Depomuzdaki malların hemen hepsini sattığımız zaman, değerini yitirmiş bir banka cüzdanıyla, duvar kâğıdı diye kullanmaya bile elverişli olmayan birkaç bavul dolusu banknotdan başka bir şey elde edemediğimizi şaşkınlıkla görmüştük. Önceleri olabildiğince çabuk mal satıp yerine yeniden mal almayı denedik. Fakat enflasyon bize rahatça yetişiyor ve geçiyordu. Sattığımız anıtların parasım alıncaya kadar aradan bir zaman geçiyordu. Bu süre içinde paranın değeri öylesine hızla düşüyordu ki, en kazançlı sattığımız bile bir anda zarar oluveriyordu. Ancak ödemelerimizi bonoyla yapmaya başladıktan sonra kendimizi toparlayabildik, Şimdi de doğru dürüst bir şey kazanmıyorduk, ama hiç değilse yaşayabiliyorduk.

Almanya’da işyerlerinin hepsi bu yolla para kazandıkları için, Merkez Bankası da tabii durmadan karşılıksız banknot basmak zorunda kalıyor

paranın değeri de gittikçe hızlanarak habire düşü-vordu. Bu durum hükümetin de işine geliyordu. Böy-lece eyaletlere olan devlet borcu silinip gitmekteydi. Arada mahvolanlar bonoyla alışveriş yapamayanlardı. Bunlar küçük esnaf, işçiler, artırdıkları paraların ve bankadaki hesaplarının erimesini seyretmekten başka bir şey yapamayan gelir sahipleri, ücretliler ve memurlardı. Bu sonuncular hayatlarını aylık alarak kazanmak zorundaydılar. Oysa aylıkları artık birkaç yeni ayakkabı almalarını bile sağlayamaz olmuştu. Bu işte kazananlar ise, is-tifçiler, vurguncular, bono kralları, birkaç dolar, kron ya da ziloti verince dilediklerini alabilen yabancılar, bir de ellerindeki hisse senetleriyle mülklerini» değeri akıl almayacak şekilde artmış olan büyük müteahhitler, fabrikatörler ve borsa oyuncularıydı. Onlar için hemen hemen her şey bedava olmuştu. Zaman, namuslu gelirin, dürüstlüğün ve para biriktirmenin toptan yok oluşu zamanıydı. Akbabalar dört bir yanda kanat çırpıyordu. İşin içinden sıyrılabilenler yalnızca borç yapabilenlerdi. Çünkü borçlar zamanla kendiliğinden silinivermekteydi.

Son ânlarımızı yaşarken her şeyi öğreten Riesenfeld oldu. Ve bizi bu büyük iflasın içinde beleşten yaşayan küçük parazitler haline getirdi. Bizim ilk üç aylık bonomuzu kabul ettiği zaman, üstünde yazılı olan parayı ödeyecek halimiz yoktu. Fakat Odenwâlder işletmesi iyi durumdaydı ve bu da işin yürümesine yetti. Tabii kendisine minnettardık. Werdenbrück'e geldiği zaman bir Hint racası gibi, yani bir Hint racası o sırada Werdenbrück’te nasıl ağırlanabilirse onu da öyle ağırlamaya kalkıştık. Heykeltraşımız Kurt Bach renkli bir portresini yaptı. Biz de bunu ona yaraşır nitelikte sahici altından bir çerçeveye geçirip törenle kendisine verdik. Ne yazık ki hiç sevinmedi. ^ Tabloda daha çok bir papaz adayına benzer bir hali vardı. Onun hiç hoşlanmadığı şey de buydu işte.. O kadınları şıp diye baştan çıkaran keskin bir zampara gibi görünmesini isterdi. Çünkü kendisinin böyle bir izlenim uyandırdığı kanısındaydı. Oysa şiş göbekli ve kısa, çarpık bacaklıydı. İnsanın kendi kendisini aldatmasına ne güzel bir örnek! Ama kendisini aldatmadan yaşayan var mıdır? Ben de orta derecedeki renksiz yeteneğimle, özellikle akşam saatlerinde, daha üstün bir insan olmak hayalleri kurmuyor, yapıtlarımı bastıracak bir yayınevini nasıl olsa bulacak güçte olduğuma inanmıyor muydum? En iyi cinsten İngiliz

kumaşının altında saklı durduktan sonra, Riesenfeld'in çarpık bacaklarına kim kem gözle bakabilir?

«Riesenfeld gelince ne halt edeceğiz, Georg?» dedim. «Çekici hiçbir eğlencemiz yok. Bizimki öyle oturup sadece kafa çekmekten de hoşlanmaz. Eğlence konusunda imgelemi çok geniş. Üstelik durmak dinlenmek bilmeyen bir mizacı var. Bir şeyler görmek, dinlemek ve mümkünse bir şeyleri ellemek ister. Kadın konusunda yaptığımız seçim de umut kırıcı. Tanıdığımız bir iki güzel kadının, bütün geceyi 1923'den kalma Don Juan rolüne girişmiş Riesenfeld'in gevezeliğini dinlemeye hiç hevesleri yok. Ne çare, insan sadece çirkin ve kart kuşlarda yardımseverlik ve anlayış bulabiliyor.»

Georg sırıttı. «Ben daha elimizdeki nakit paramn bu akşama yetip yetemeyeceğini bile hesaplayamıyorum. Dün şu çingene paralarını alırken dolar kurunda yanılmışım. Ben sabah kuruna göre verirler diye düşünüyordum. Saat on ikideki durum belli olunca, artık geç kalmıştım. Cumartesileri de bankalar öğlende kapanıyor.»

«Bugünlük bir değişiklik olmaz ki.»

«Kırmızı Değirmen'de olur, yavrum. İnsan orda dolar kurunu iki gün önceden öğreniyor. Bu akşam bir şişe şarabın kaç para olacağım Allah bilir.»

«Bunu Allah da bilmez. Lokalin sahibinin de bildiği filan yok. Elektrikler yanınca, o da fiyatları saptıyor. Yahu şu Riesenfeld niye sanat, edebiyat, müzik, resim gibi şeyleri sevmez? Öyle olsaydı iş çok daha ucuza çözümlenirdi. Müzenin giriş ücreti hâlâ 250 mark. Bu parayla ona ne güzel saatlerce tablolar ve heykeller gösterebilirdik. Yahut da müzik dinletirdik. Bugün Katherina kilisesinde orgla halk havalan konseri var.»

Georg gülmekten konuşamıyordu. «Pekâlâ anladık,» diye sürdürdüm. «Riesenfeld'! böyle yerlere götürmek abes. Ama hiç değilse operetleri ve hafif müzik sevseydi ne olurdu? Alır tiyatroya götürürdük. Orası da şu kahro-lasıca gece kulübünden çok daha ucuza patlardı.»

Georg, «İşte geliyor!» dedi. «Bunu kendisine sor.»

Kapıyı açtık. Akşamın loş aydınlığında Riesenfeld yelken açmış merdivenlerden çıkıyordu. İlkbahar akşamının sihri üzerinde hiçbir etki bırakmamıştı, bunu bir bakışta anladık. Aşırı dostluk gösterileriyle

kendisini selamladık. Bize yan yan bakıp bir koltuğa paldır güldür çöktü. Benden tarafa doğru da, «Zevzekliği kısa kesin be!» diye h omurdandı.

«Nasıl olsa yapacağız bunu,» diye karşılık verdim. «Yalnız gücüme gitti. Sizin zevzeklik dediğiniz şeye başka yerlerde kibarlık deniyor.»

Riesenfeld kısa bir an kötü kötü sırıttı. «Bugün öyle kibarlıkla filan işler yürümüyor,» dedi.

Onu konuşturabilmek için, «Öyle mi?» diye sordum. «Peki nasıl yürüyor?»

«Dökme demirden bir bilek ve lastik gibi esnek bir vicdanla.»

Georg havayı yumuşatmak için, «Fakat Bay Riesenfeld,» dedi, «sizde de dünyanın en ince kibarlığı var. Belki bunlar burjuva anlayışına göre tam kibarlık sayılmazlar, ama yine de çok zarif davranışlardır.»

«Öyle mi? Sakın yanılmış olmayasınız!» Kabule yanaşmamasına karşın Riesenfeld'in bu sözden hoşlandığı belli oluyordu.

«Kendilerinde bir haydutun kibarlığı var,» diye söze karıştım. Georg da tam böyle bir şey söylememi bekliyordu. Önceden prova yapmamıştık ama bu oyunu ezberlemiş gibi oynuyorduk. «Daha doğrusu bir korsanın kibarlığı bu,» diye ekledim. «Ne yapalım ki, bu haliyle başarı sağlıyor.»

Riesenfeld haydut sözünde bir parça irkilmişti. Mermi hedefin çok yakınına düşmüştü. Korsan sözü ise işi tatlıya bağlamıştı. Bizim de istediğimiz buydu zaten. Georg, içinde porselen meleklerin bulunduğu çekmeceden bir şişe rakı çıkarıp bardaklara koydu. «Neyin onuruna içeceğiz?» diye sordu.

Her yerde genellikle «sağlığa» ve «iyi işler» diye içilir. Bizde ise bu iş bir parça güçlük arzeder. Bu konuda Riesenfeld çok ince düşüncelidir. Ona göre mezar taşı ticaretinde, iyi işler diye dilekte bulunmak yalnızca ters bir laf değil, aynı zamanda olabildiğince çok sayıda insanın ölmesini gönülden istemek demektir. Bunun kolera ya da savaş onuruna içmekten farkı yoktur. O zamandan bu yana biz de sorunun bir formüle bağlanması işini tüm kendisine bırakmıştık.

Bardağı elinde bize yan yan bakıyor, ama konuşmuyordu. Bir süre sonra ansızın alaca karanlığa doğru, «zaman nedir?» dedi.

Georg afallayarak bardağını yere indirdi. Kılımı kı-pırdatmaksızın, «Hayatın tuzu biberidir,» diye yanıt verdim. İhtiyar hergele bu numaralarla

beni öyle kolayca alt edemezdi. Werdenbrück şairler kulübüne boşuna mı üye olmuştum? Biz şairler böyle kocaman sorulara alı-şığızdır.

Riesenfeld bana aldırış etmedi bile. «Ne dersiniz Bay Kroll?» diye sordu.

Georg, «Ben basit bir adamım» dedi. «Şerefe!»

Riesenfeld sözcüklerin üstüne basa basa, «Zaman,» dedi, «zaman durağı olmayan bir akıntıdır. Bizim miskin zamanımız değil. Zaman, yavaş, yavaş yürüyen ölümün ta kendisidir.»

Bu kez de ben kadehimi indirdim. «Işığı yaksak iyi olacak sanırım,» dedim. «Akşam neler yediniz Bay Riesenfeld?»

Bu soruma Riesenfeld, «Büyükler konuşurken sen çeneni kapa bakalım,» diye karşılık verdi. Bir an için dikkati elden kaçırdığımı anladım. Bize blöf yapmıyordu Ne söylüyorsa onu düşünmekteydi. Öğleden sonra başından neler geçmişti acaba, orasını Allah bilir. Kendisine, zaman üstüne imza edeceğin senet için çok önemli bir öğedir, diye yanıt vermek isterdim. Ama rakımı yudumlamayı daha uygun buldum.

Riesenfeld «Şimdi elli altı yaşındayım,» dedi. «Ama yirmi yaşımda olduğum zamanı, aradan sanki topu topu birkaç yıl geçmişçesine ammsıyorum. Aradan geçen bunca zaman nerde kaldı? Ne oldu? İnsan birden uyanıyor ve bir de bakıyor ki, ihtiyarlamış. Bu konuda siz neler hissediyorsunuz Bay Kroll?»

Georg dostça bir havayla, «Buna benzer şeyler,» diye yanıt verdi. «Kırkındayım, ama bana altmış yaşındaymışım gibi geliyor. Savaş böyle yaptı beni.»

Riesenfeld'e yaltaklanmak için yalan söylüyordu. Ben de hisseme düşeni belirtmek için «Bende bu iş başka türlü,» dedim. «Beni de savaş böyle yaptı. Savaşa gittiğimde on yedi yaşındaydım, şimdi ise yirmi beşimdeyim. Fakat kendimi hâlâ on yedi yaşındaymışım gibi hissediyorum. Bazen on yedi, bazen yetmiş yedi. Askerlik gençliğimi alıp götürdü.»

Riesenfeld, «Şendeki bu hal savaştan değil,» diye yanıt verdi. Anlaşılan bugün beni küçümsemeye kararlıydı. Çünkü zaman, bu yavaş yavaş ilerleyen ölüm, henüz kendisine yaklaştığı kadar bana yaklaşmamıştı. «Siz sadece zekâ bakımından geri kalmışsınız,» diye sürdürdü. «Sandığınızın tersine savaş sizi erken olgunlaştırmış. Savaş olmasaydı bugün siz ancak on iki yaşındaki bir çocuğun düzeyinde olurdunuz.»

«Teşekkür ederim,» dedim. «Bu bir kompliman! On iki yaşında her insan bir dahidir. Özgünlüğünü de büluğ çağına, ey granit kazanovası sizin pek çok önem verdiğiniz bu çağa girince yitirir. Ruh özgürlüğünün yitirilmesi pahasına elde edilmiş oldukça tek yanlı bir kazançtır bu.»

Georg yeniden kadehleri doldurdu. Zorlu bir akşam geçireceğimizi anlıyorduk. Riesenfeld'i dünya kaygılarının dar boğazlarından dışarı çıkarmalıydık. Bu akşam filozofça tatsızlıklara dalmaya hiçbirimizin hevesi yoktu. Kırmızı Değirmen'de Riesenfeld'le oturup onun yitip gitmiş erkeklik çağının yasım tutacağımız yerde, bir kestane ağacının altına sere serpe yayılıp hiç konuşmadan bir şişe Mozel şarabı yuvarlamayı elbette yeğlerdik. Küçük bir umuda kapılarak, «Zamanın gerçekliği konusuyla ilgileniyorsanız,» dedim, «sizi bu meselede gerçekten uzmanlaşmış kimselere rastlayacağınız bir derneğe götürebilirim. Doğduğumuz bu aziz kentin şairler kulübüne. Yazar Hans Hungermann bu sorunu henüz basılmış altmışa yakın şiirinde inceden inceye ortaya dökmüştür. İsterseniz oraya hemen gidebiliriz. Her pazar akşamı bir toplantı vardır. Aynı zamanda birbirlerine pek bağlı neşeli bir topluluktur.

«Bayanlar da var mı?»

«Yok elbette. Atların hesap yapması neyse, kadınların şiir yazması da odur. Tabii Sappho'nun öğrencileri bunun dışındadır.»

Riesenfeld, «Peki nasıl oluyor da neşeli bir topluluk oluşturabiliyorlar?» diye sordu.

«Neşe, öteki yazarlara küfredilmesinden doğuyor. Özellikle başarı kazanmışlara.»

Riesenfeld küçümseyen bir tavırla homurdandı. Ben zaten önerimden çoktan vazgeçmiştim. Tam bu sırada karşımızdaki Watzek'lerin evindeki pencere, karanlık bir müzede ışıklandırılan bir tablo gibi birden aydınlandı. Perdenin arkasında Lisa'yı görüyorduk. Giyiniyordu ve üzerinde bir sütyenle beyaz ipekliden çok kısa bir külottan başka şey yoktu.

Riesenfeld burun deliklerinden dağ sıçanı gibi bir ıslık koyverdi. Bütün evreni kaplayacakmış gibi görünen karamsarlığı bir darbeyle yitip gitmişti. Işığı yakmak için ayağa kalkacak oldum. «Yakma!» diye tısladı. «Sende hiç şiir duygusu yok mu be?»

Pencereye yanaştı. Lisa daracık bir giysiyi başından geçirerek giymeye çabalıyordu. Bir yılan gibi kıvır kıvır kıvranıyordu. Riesenfeld yüksek sesle

soludu. «İnsanı baştan çıkaracak bir yaratık bu! Vay canına! Kıça bak kıça! Rüya gibi! Kim bu be?»

«Banyo yapan Susanne,» dedim. Bu sözümle, şu anda onu gözetleyerek ihtiyar keçilerin rolünü oynadığımızı incelikle anlatmak istemiştim.

Riesenfeld, «Saçmalama,!» diye homurdandı. Einstein kompleksli bir yolcu gibi gözlerini altın ışıklı pencereden ayıramıyordu. «Yani adı nedir demek istedim.»

«Nereden bilelim? İlk kez görüyoruz. Bugün öğleye kadar karşımızda oturan böyle biri yoktu.»

«Demeyin be!» Lisa giysisini giymiş, elleriyle orasını burasını düzeltiyordu. Georg, Riesenfeld’in arkasında kendi kadehiyle benimkini doldurdu. Bir çekişte yuvarladık. Riesenfeld nerdeyse pencereye yapışacaktı. «Cins bir kadın,» dedi. «Besbelli kibar bir bayan. Belki de Fransız’ dır.»

Usa ise bizim bildiğimiz Bohemyalıydı. Riesenfeld’i da kızıştırmak için «Sakın Matmazel de la Tour olmasın» dedim. «Dün bu adı bir yerde işitmiştim.»

«Nasılmış?» Bir an bizden yana döndü. «Fransızdır dememiş miydim? Hemen anlaşılıyor zaten; Bu ’je ne sais pas Quoi!’ Siz de öyle bulmuyor musunuz Bay Kroll?»

«Bu işlerde erbab olan sizsiniz Bay Riesenfeld.»

Lisa'nın odasındaki ışık söndü. Riesenfeld rakısını düğümlenmiş gırtlağından aşağı boca etti vé yüzünü yine pencereye yapıştırdı. Biraz sonra Lisa evin kapısında göründü. Sonra da sokaktan aşağı yürümeye başladı. Riesenfeld arkasından baktı. «Sihirli bir yürüyüş! Tıpış tıpış gitmiyor, uzun adımlar atıyor. Balık etinde bir panter sanki. Tıpış tıpış yürüyen kadınlar insanı düş kırıklığına uğratır. Oysa bu... bu kadının öyle olmadığına kalıbımı basarım.»

Balık etinde panter derken ben bir kadeh daha içmiştim. Georg ise sessizce gülümseyerek iskemlesine çökmüştü. Başarmıştık!

Riesenfeld geriye döndü. Yüzü solgun bir mehtap gibi ışıl ışıldı. «Baylar, şimdi ışığı yakabilirsiniz,» dedi. «Daha ne bekliyoruz? Haydi yürüyün bakalım, doğru hayatın içine!»

Ilık gecenin içine daldı, biz de arkasından. Gözlerimi kurbağaya benzeyen sırtından ayıramıyordum. Bu adama gıpta ediyordum. Keşki ben de bu başkalaşma ustası gibi olabilsem, onun gibi böyle kolayca efkârlı saatlerimden kendimi kurtarabilsem diye düşündüm.

Kırmızı Değirmen ağzına kadar doluydu. Ancak orkestranın yanı başında boş bir masa bulabildik. Müzik zaten gürültülüydü, ama bizim masamızda kulakları sağır edici oluyordu. îlkin sözlerimizi birbirimizin kulağına bağırarak söylüyorduk, daha sonra dilsizler triyosu gibi işaretleşmeye başladık. Dans pisti öylesine kalabalıktı ki, çiftler güçlükle hareket edebiliyordu. Ama bu hal Riesenfeld’i ürkütmedi. Barda oturan beyaz ipekli giymiş bir kadını gözüne kestirip üstüne atıldı. Pistin üstünde şiş göbeğini kadına vura vura gururlu bir havayla dolanmaya başladı. Kadın kendisinden bir baş boyu daha uzun-du ve Riesenfeld’in başının üzerinden sıkıntıdan patlayan bakışlarla süslenmiş salonu seyrediyordu. Riesenfeld ise alt tarafta Vezüv yanardağı gibi için için kaynamaktaydı. Şeytanına yakalanmıştı bir kez. Georg’a «Şunun şarabına rakı katsak nasıl olur?» diye sordum. «O zaman daha çabuk tamam olurdu. Baksana herifçioğlu yabaneşeği gibi çekiyor kafayı. Bu beşinci şişemiz. Bu gidişle iki saate kalmaz iflas bayrağım çekeriz. Sanırsam şimdiye kadar birkaç tane mezar taşı içtik. Dua edelim de tutup şu beyaz hayaleti masamıza getirmesin. Yoksa kim bilir daha ne kadar içmek zorunda kalırız.»

Georg başını salladı. «Bar kadım o. Bara dönmek zorundadır.»

Riesenfeld yeniden göründü. Kızarmıştı ve ter içindeydi. Gürültülerin arasında «Nedir bu?» diye böğürdü. «Hayalin sihrine aykırı olan bütün bu şeyler nedir? Gerçek, sapasağlam gerçek diyorlar, pekâlâ anladık. Ama şiir nerde kaldı? Bu akşam, karanlık gökyüzünde açılan o pencere, hülyalara dalmak, için bir şeydi. Böyle bir kadın, ah... Ne demek istediğimi anlıyor musunuz?»

Georg bağırarak, «Elbette!» diye karşılık verdi. «Elde edilmeyen şey her zaman eldekinden daha güzel görünür. İnsan yaşamının romantizmi de, budalalığı da buradadır. Şerefe Riesenfeld!»

Riesenfeld, foxtrott’un sesini bastırarak «Benim amacım böyle kaba şeyler söylemek değildi!» diye uludu. «Ben çok daha ince şeyler düşünmüştüm.»

Georg, «Ben de!» diye bağırdı.

«Ama benimki çok daha ince.»

«Pekâlâ, istediğin kadar ince olsun.»

Müzik çok gürültülü bir parçaya geçti. Pist rengârenk bir sardalya kutusuna dönmüştü. Birden donup kaldım. Dans eden kalabalığın içinde sevgilim Erna'yı görmüştüm. Adam kılığına bürünmüş bir maymunun pençesindeydi. Sağ tarafa doğru kayıyorlardı. Beni görmüyordu. Bense onun kızıl saçlarım daha karşıdan farket-miştim. Yanındaki adamın vurguncunun biri olduğu her haliyle belli oluyordu. Utanmadan bir de bu vurguncunun omzuna yaslanmıştı. Olduğum yerde kıpırdamadan oturuyordum. İçimde el bombası yutmuşum gibi bir duygu vardı. Oysa ki, o geçmiş karşımda dans ediyordu; bu canavar, yayınlanmamış şiir kitabım Toz ve Yıldızlar'dan on şiir kendisine ithaf edilmiş bu canavar, bana 'düştüm, Hafif bir beyin sarsıntısı geçirdim, onun için sokağa çıkmamı yasak ettiler' diye bir haftadan beri yalan atıp durmuş olan bu canavar şimdi karşımda dans ediyordu, karanlıkta düşmüşmüş düşmesine .orası doğru, ama bu Herifin, bu çift kuyruklu smokin giyip, Erna'mn kalça-sını kavrayan pençesinde koca mühürlü bir yüzük taşıyan bu herifin kollarına düşmüş. Ve ben koca deve, ben ise daha bugün öğleden sonra bahçemizden topladığım kızıl laleleri «Mayısın Hayal Ettirdikleri» diye bir şiirle birlikte kendisine yollamıştım. Ya bunları şu vurguncu herife okumuşsa... İkisinin birden kahkahalardan çarpılışlarını görür gibi oldum.

Riesenfeld, «Sana da ne oluyor?» diye gürledi. «Fenalık mı geçiriyorsun?»

«Sıcak,» diye inledim. Sırtımdan aşağı soğuk terlerin aktığım duyuyordum. Bir yandan da Erna arkasını dönüp de beni böyle suratım kızarmış, boncuk boncuk terlerken görecek diye kendi kendime kızıyordum. Hemen mendilimi çıkarıp yüzümde dolaştırdım. Riesenfeld acımasız bir tavırla sırıtıp duruyordu. Georg bunu farketti. «Ama siz de adam akıllı terlemişsiniz Riesenfeld.» dedi.

Riesenfeld, «Benimkisi başka» diye gürledi. «Benimkisi yaşamak isteğinin terleri!»

«Benimki ise boşa geçmiş zamanın terleri,» diye acı acı ofladım. Dudaklarımın kuruduğunu duyuyordum.

Erna oldukça yakma gelmişti. Mest olmuş bir halde kendini müziğe kaptırmıştı. Yakamdaki terleri silip yüzüme hafiften hayret eden, daha çok

da düşünceli düşünceli gülümseyen bir hava verdim.

Riesenfeld, «Şimdi de ne oldu peki?» diye bağırdı.

,«Uyur gezer kangurulara döndün yahu!»

Kendisini tammıyormuşum gibi yaptım. Bu sırada Erna arkasını döndü. Bakışlarıma soğuk bir eda vererek dans edenleri seyre koyuldum. Sonra da sanki Erna'yı rasgele birden görmüşüm de o anda tammışım gibi davrandım . Umursamaz bir edayla iki parmağımı kaldırıp selam verdim. Riesenfeld foxtrott'un gürültüsünü bastırmaya çalışarak «Sen keçileri kaçırmışsın!» diye bağırdı. «Hey göklerin babası!»

Yanıt vermedim. Daha doğrusu yamt verecek durumda değildim. Çünkü Erna beni görmemişti bile.

Sonunda müzik sustu. Pist yavaş yavaş boşalmaya başladı. Erna bir locada kaybolmuştu. Riesenfeld, «Şu anda 17 misin, 77 misin?» diye bağırdı.

O sırada müzik susmuş olduğundan sorusu bütün heybetiyle salonun içinde yankılandı. Bir sürü insan bizden yana baktı. Riesenfeld'in kendisi de kendi sesinden ürkmüştü. Bense bir an masanın altına girmeyi düşündüm. Ama sonra, burdaki insanların bu soruyu bal gibi bir satış önerisi sanabilecekleri aklıma geldi. Soğuk ve yüksek bir sesle, «Tanesi 78 dolar, bir kuruş aşağı olmaz,» diye karşılık verdim.

Yanıtım hemencecik ilgi uyandırdı. Yandaki masadan çocuk yüzlü bir adam, «Ne pazarlığı bu?» diye sordu. «İyi mallar her zaman beni ilgilendirir. Para peşin elbette. Adım Aufstein.»

Kendimi toparlamak için neşeyle, «Benimki de Feliks Koks,» diye karşılık verdim. «Mal yirmi şişe esans. Ama. ne yazık ki, karşıdaki şu bay hepsini satın aldı.»

Saçı boyama bir sarışın «Hişşşt!» yaptı.

Gösteriler başlamıştı. Nükteler yapmak için bir adam çıktı. Budalaca şeyler anlattı. Sonra da nükteleri ortalığı ateşlemediği için öfkelendi. Sandalyemi geri çekip Auf-stein'in arkasına saklandım. Seyirciye yüklenecek komikler için ,oturduğum yerden dolayı çok sevimli bir hedef olabilirdim ve böylesi de Erna burda olduğu için benim için bir rezillik olurdu.

Her şey yolunda gitti. Komik, cesareti kırılmış bir halde ortadan çekildi ve yerine duvaklı beyaz gelin giysisiyle kim geldi biliyor musunuz? Renée de la Tour. Ferahlayarak yerime geçip rahatça oturdum.

Renée, düetine başladı. Önce yüksek soprano sesiyle bakire rolünde mahçup ve terbiyeli bir kaç dize şakıdı. Sonra bas sesini koyverdi ve derhal ortalık birbirine girdi.

»Bayanı nasıl buluyorsunuz?» diye Riesenfeld'e sordu

«İyi.»

«Tanışmak ister miydiniz? Matmazel de la Tour'dur.»

Riesenfeld durakladı. «La Tour mu? Yani doğanın şu tatsız cilvesinin, sizin karşınızdaki pencerede gördüğüm büyüleyici kadın olduğunu mu söylemek istiyorsun?»

Nasıl bir tepki göstereceğini anlamak için ben de tam bunu söyleyecektim ki, fil hortumuna benzeyen burnunun latif bir şeyin kokusunu aldığım farkettim. Hiçbir şey söylemeksizin giriş yerini işaret etti. «Bak, orda karşıda. Bu o işte. Aynı yürüyüş. İnsan bir bakışta hemen tanıyor.»

Haklıydı. Lisa içeri giriyordu. Yanında kasa hırsızı kılıklı yaşlı bir adam vardı. Kadın en yüksek sosyeteden bir hanımefendiymiş gibi pozlar takınıyordu. Hiç değilse Riesenfeld'de böyle birisi olduğu kanısını uyandırmıştı. Soluk alışı bile belli olmuyor; yanındaki erkekleri dalgın ve kibirli bir edayla dinliyordu. Riesenfeld, «Haklı değil miyim?» diye sordu. «Kadınlar yürüyüşlerden hemen tanınıyor değil mi?»

Georg, «Kadınlarla polisler,» diyerek sırıttı. O da Li-sayı hoşlanan bakışlarla süzüyordu.

Programın ikinci numarası başlamıştı. Piste bir cambaz kız çıktı. Gençti, küstah bir yüzü, kısa burnu ve güzel bacakları vardı. Dans ediyordu; yüksek sıçramalar, perendeler, eller üzerinde durmalarla süslenen bir danstı, bu. Bizse Lisa'yı gözetlemeye devam ediyorduk. Bu lokalden çıkıp gitsek daha iyi olacak der gibi bir hali vardı. Tabii numara. Kentte gece kulübü olarak bir tek burası vardı. Ötekiler kahve, lokanta ve meyhaneydi. Bu bakımdan cebinde yeterince parası olan herkese burada rast-lanırdı.

Riesenfeld diktatör sesiyle, «Şampanya!» diye gürledi.

Korkuyla irkildim. Georg da öyle. «Bay Riesenfeld,» dedim, «buranın şampanyası çok kötüdür.»

Aynı anda bir yüzün yerden bana doğru baktığını farkettim. Afallayarak ben de ona baktım. Cambaz kızdı. Geriye doğru öylesine eğilmişti ki, başım bacaklarının arasından dışarı çıkarmıştı. Bir an gözüme büyümeyip güdük kalmış bir cüce gibi göründü. Riesenfeld, «Şampanyayı ben ısmarlıyorum,» diye açıklamada bulunup garsona işaret etti.

Aşağıdaki surat, «Bravo!» dedi.

Georg bana göz kırptı. Ağa rolü oynuyordu. Aramızda böyle kararlaştırmıştık. Onun için, «Şampanya istiyorsanız Riesenfeld, şampanya içeriz,» dedi. «Ancak bizim davetlimiz olarak tabii.»

«Olmaz! Ben ödeyeceğim! Hem bu konuda başka laf da istemem artık!» Riesenfeld yüksek sınıftan Don Jüan’ dır. Buz kovası içinde yatan tıpası altın yaldızlı şişeye keyifle baktı. Durum kadınların birçoğunda derhal ilgi uyandırmıştı. Bu durum benim de hoşuma gidiyordu. Şampanya, Erna’ya beni çok erken defterinden silmiş olduğunu gösterecekti. Kadehimi keyifle Riesenfeld’e kaldırdım; o da neşeden kabararak bana karşılık verdi.

Bu sırada Willy ortaya çıktı. Bekleniyordu zaten. Bu lokalin sürekli müşterisiydi. Aufstein masasına buyur edince Willy masa komşumuz oldu. Biraz sonra yerinden fırladı, bu da Renée de la Tour hoş geldin demekti. Re-née’nin yanında siyah gece giysisi giymiş çok hoş bir kız vardı. Ancak aradan bir süre geçtikten sonra bunun cambaz kız olduğunu anlayabildim. Willy bizi tanıştırdı. Kızın adı Gerda Schneider’di ve şampanyaya da, bizim üçümüze de beğenen gözlerle bakmaktaydı. Georg’la ikimiz ise onunla Riesenfeld’in ilgilenmesini dört gözle bekliyorduk. Bir ilgilense akşamı kurtarmış olacaktık. Ama Riesenfeld Lisa’ya kapılmıştı bir kez. Georg’a, «Ne dersin, dansa davet edilebilir mi acaba?» diye sordu.

Georg diplomatça, «Hiç tavsiye etmem bunu,» diye ' yanıt verdi. «Ama belki daha sonra kendisiyle tanışmanın bir yolunu buluruz.»

Riesenfeld soran gözlerle bana baktı. Bürodayken Li-sa’nın kim olduğunu bilmiyoruz diye ortaya bir laf atmamış olsaydım sorunu çoktan çözümlemiştik. Ama Riesenfeld’in böyle romantik yollara düşeceğini nerden bilebilirdik? Durumu kendisine açıklamak için artık çok' geçti. Romantikler şakadan anlamazlar.

Cambaz kız bana «Dans etmez misiniz siz?» diye

sordu.

«Dans etmem berbattır. Bende tempo duygusu yok.»

«Bende de yoktur. Gelin, birlikte bir deneyelim.»

Dans pistindeki yığının içine dalıp, yavaş yavaş ileriye doğru sürüklenmeye başladık. Gerda, «Gece kulübünde kadınsız üç erkek,» dedi. «Niye böyle?»

«Niye olmasın? Dostum Georg'a göre, gece kulübüne kadınla gelen boynuz takmaya hazırlanıyor demektir.»

«Dostumuz Georg hangisi? Koca burunlu olanı mı?»

«Dazlak kafalısı. Kendisi harem sisteminden yanadır. Kadınlar ortaya çıkarılmamalı der.»

«Elbette çıkarılmamalı. Ya siz ne düşünüyorsunuz?»

«Benim sistemim filan yok. Ben rüzgârda savrulan bir saman çöpü gibiyim.»

Gerda, «Ayağıma basmayın,» dedi. «Gerçekten çöp değilsiniz ya, en azından 70 kilo varsınız.»

Toparlandım. Tam da Erna'nın masasının önüne doğru sürüklenmiştik. Çok şükür, bu kez tamdı beni. Başım mühür yüzüklü vurguncunun omzuna dayamış ve adam da onu kalçasından kucaklamıştı. Ama yine de tamdı beni.

Gerda'ya gülümsedim; kendime doğru çekerek sıkı sıkı sarıldım. Bir yandan da Erna'yı gözlüyordum.

Gerda mayıs çiçeği esansı kokuyordu. «Şimdi tekrar koyverin bakalım beni,» dedi. «Bu yolla kızıl saçlı bayandan bir şey elde edemezsiniz. Oysa siz bunu istiyorsunuz değil mi?»

«Hayır,» diye yalan söyledim.

«Ona hiç aldırış etmiyormuşsunuz gibi davranacaktınız. Böyle yapacağınıza, büyülenmiş gibi hep ondan yana bakıp durdunuz. Sonra da tutup benimle deminki tiyatroyu oynadınız. Hey Allahım, ne acemilik!»

Ben hâlâ o yalancı gülümseyişi sürdürmeye çabalıyordum. Bu işte de başarısızlığa uğradığımı Erna farketsin istemiyordum. Kötürümleşmiş bir sesle, «Ben oyun oynamadım,» dedim. «Dans etmek isteyen de zaten ben değildim.»

Gerda beni İterek kendisinden uzaklaştırdı. «Sanırsam henüz bir kavalye durumundasınız. Dansı keselim. Ayağım acıyor.»

Acaba kendisine niyetimin bambaşka bir şey olduğu, nu açıklasam, nasıl olur diye düşündüm. Fakat böyle bir açıklamaya kalkışmanın sonu kim bilir nereye varacak, tı? İyisi mi çenemi tutmalıydım. Ve başım havada, ama, utanç yüklü olarak kızın ardısıra masaya yürüdüm

Bu arada alkol etkisini bizim masada tam anlamıyla göstermiş bulunuyordu. Artık Georg'la Rieselfeld senli benli olmuşlardı. Riesenfeld'in küçük adı Alex'miş, En geç bir saate kadar bana da senli benli konuşmayı öne-recekti. Sabah olunca da bunların hepsi hiç kuşkusuz tek rar unutulacaktı.

Oldukça efkârlı bir halde masada oturuyor ve Riesen, feld'in yorulmasını bekliyordum. Dans edenler gürültü, vücut yakınlaşması ve sürü ruhundan oluşan durgun bir ırmağın içinde, müzik tarafından taşınarak önümden kayıp geçiyorlardı. Arada bir Erna da ortaya çıkıyor ve beni tanımazlıktan geliyordu. Gerda beni dürttü, «Saçları da boyamaymış,» dedi. İçimde birden o tiksindiğim duyguyu, beni avutmak istediği duygusunu duydum.

Başımı sallayarak kendisini doğruladım. Yeterince olduğumu da anlıyordum. Sonunda Riesenfeld garsonu çağırdı. Lisa gitmişti, artık o da gitmek istiyordu,

İşimiz tamam oluncaya kadar bir süre geçti, Riesenfeld gerçekten şampanyanın parasını verdi. Oysa ben, ısmarladığı dört, şişe şampanyayla bizi baş başa bırakır sanmıştım. Willy, Renée de la Tour ve Gerda Schneider'e veda ettik. Zaten paydos saati de gelmişti. Orkestra sazlarını topluyordu. Herkes çıkış kapısının ve vestiyerin önünde birikmeye başlamıştı.

Kendimi bir anda Erna'nın yanında buldum. Kavalyesi paltoları almak için uzun kollarıyla vestiyerin önünde ortalığı kürekleyip duruyordu. Erna yüzüme ekşi ekşi baktı. «Seni burda mı ele geçirmek zorunda kalacaktım? Böyle bir şeyi hiç beklemiyordun, değil mi?»

Şaşkın şaşkın, «Sen mi beni ele geçirdin?» dedim, «Yoksa ben mi seni?»

Sanki ben hiç bir yanıt vermemişim gibi konuşmasını sürdürdü. «Hem de nasıl bir parçayla 'Bir çalgılı meyhane karısıyla!' Dokunma bana! Daha önce kim bilir nereleri ellemişsindir.»

Oysa ona dokunmak için hiçbir hareket yapmamış-tım «Buraya iş için geldim,» dedim. «Ya sen? Sen nasıl geldin buraya?»

«İş İçin mi?» Arsız bir kahkaha attı. «İş içinmiş! peki kim öldü kim?»

«Ölen devletin bel kemiğiyle dar gelirliler,» diye karşılık verdim. O anda nükteli konuştuğumu sanıyordum. »Burda onları her gün görmüyoruz. Ama mezar anıtların, da haç yok. Onların anıtkabri var ve adı da borsa.»

Erna yine sanki ben hiçbir şey söylememişim gibi, «Böyle sefih bir adama nasıl güvenilir?» diye sürdürdü. «Bu durumda artık sizinle hiç bir ilişkimiz kalmadı, Bay

Bodmer!»

Georg'la Riesenfeld şapkaları almak için vestiyerle savaşıyorlardı. Kendimi savunursam haksız çıkacağımı anladım. «Dinle!» diye saldırıya geçtim. «Bugün öğleden sonra başım çok fena ağrıyor diyen kimdi? Sokağa çıkamam diyen kimdi? Hele vurguncu bir şişkoyla az önce barda avarelik eden kimdi?»

Erna bembeyaz kesildi. Kezzap püskürtüyormuş gibi bir havayla,. «Seni gidi yontulmamış şair bozuntusu!» di-ye fısıldadı. «Ölmüş adamların şiirlerini aşırıp dizeler karalamakla çok yüksek bir işler yaptığım mı sanıyorsun ha? Sen önce doğru dürüst para kazanmasını öğren de, bir kadını düzeyine uygun biçimde gezdir. Sen bir yeşilliklere açılalım bilirsin; bir de mayısın ipek bayraklarım! Dertlenmekten nerdeyse hıçkırık tutacak beni.»

İpek bayraklar lafı bugün yolladığım şiirden bir par-çaydı. İçimden sendeliyor, dışımdan sırıtıyordum. «Konumuza dönelim,» dedim. «Şu anda hangimiz eve dürüst iki tüccarla gidiyor? Hangimiz bir kavalyeyle?»

Erna gözlerini iri iri açarak baktı, ¿Gece vakti sokaklarda bar orospuları gibi, yalnız başıma mı dolaşacaktım? Sen beni kimlerin yerine koyuyorsun? Önüme çıkan her herifle zevzeklik etmeye meraklı mı sandın? Yani ne demek İstiyorsun?»

«Buraya gelmek zorunda değildin.»

«Öyle mi? Bak hele! Bakıyorum artık emirler vermeye de kalkışıyorsun. Bize dışarı çıkmak yasak, ama senin için orda burda tur atmak serbest. Daha başka arzunuz? Sana çorap da öreyim mi?» Buruk buruk güldü. «Beyefendi şampanyalar içsin, bize gelince maden suyuy-la bira çok bile... ya da en ucuzundan yıllanmamış şarap.»

«Şampanyayı getiren ben değilim, Riesenfeld ısmarladı.»

«Elbette! Sen zaten her zaman suçsuzsundur. Seni gi, di müflis köy öğretmeni seni! Daha ne duruyorsun bura-larda? Artık seninle hiçbir ilişkim kalmadı. Daha fazla rahatsız etme beni.»

Öfkemden konuşamaz olmuştum. Georg yanıma gelerek şapkam), verdi. Erna’nın vurguncusu da yanına gelmişti. Birlikte çekip gittiler. «Söylediklerini duydun mu?» diye Georg'a sordum.

«Bir bölümünü, Bir kadınla ne diye tartışmaya girişirsin?»

«Ben tartışmak filan istememiştim ki..»

Georg güldü. Bir kazan dolusu da içki yuvarlasa, hiç bir zaman tam sarhoş olmazdı. «Kadına hiçbir zaman tartışma olanağı vermeyeceksin. Sonunda yitiren hep sen olursun. Ne diye haklı çıkmak istersin?»

«Evet,» dedim, «ne diye? Belki de Alman toprağının evlâdı olduğumdan. Peki, sen bir kadınla hiç kavga etmedin mi?»

«Ettim elbet. Ama bu, benim başkalarına iyi öğütler vermeme engel değil ki.»

Serin hava Riesenfeld’i yumuşak çekiç darbeleri gibi etkilemişti. Bana yaklaşıp, «Birbirimize içtenlikle davranalım,» dedi, «Kardeşiz biz. Ölüm tarlasını işletme hakkına sahibiz.» Bir tilki gibi arsız arsız güldü. «Adım Alex.»

«Benimki de Rolf,» diye yanıt verdim. Asıl adım olan Ludwig’i bir gecelik işret kardeşliği için ortaya çıkarmayı düşünmemiştim, Alex için Rolf adı yeter de artardı bile.

Riesenfeld, «Rolf mu?» dedi. «Ne saçma bir ad? Hep bunu mu kullanırsın?»

«Bu adı artık yollarda ve bir işten sonra taşımak hakkım var. Ama Alex de öyle pek ahım şahım bir ad değil.»

Riesenfeld bir an bocaladı. Sonra babacan bir havayla, «Olsun, zararı yok,» dedi. «Çoktan beri kendimi

öyle keyifli hissetmemiştim, çocuklar. Şimdi sizin orda kahve var mıdır, kahve?»

Georg**,** «Olmaz olur mu!» dedi. «Hem Rolf birinci sı-

bir kahvecidir.»

Marien Kilisesi'nin gölgesinden yalpalayarak geçip bizim sokağa saptık. Önümüz sıra garip bir yolcu leylek gibi sekiyordu. Bizim evin büyük kapısından içeri girdi meyhaneleri denetleme gezisinden dönen Başçavuş Knopf tu bu. Ardından yürüyüp kendisine kapının yanındaki siyah mezar taşma suyunu boşaltırken yetiştik. «Bay Knopf,» dedim, «böyle bir hareket size yakışır mı?»

Knopf istifini bozmadan, «Rahata geçebilirsiniz,» diye mırıldandı.

«Başçavuşum,» diye yineledim. «Size yakışmaz bu. yaptığınız edepsizliktir. Bu işi niye evinizde yapmıyorsunuz?»

Başım şöyle bir kaçamak döndürdü. «Yani odamda mı işeyeyim? Delirdiniz mi?»

«Odanızın içinde değil elbette. Evinizde kusursuz bir tuvaletiniz var. Onu kullansanıza. Burdan da topu topu on metre ötede.»

«Saçma!»

«Siz hem ticarethanemizin sembolünü kirletiyorsunuz, hem de kutsal şeylere karşı saygısızlık suçunu işlemiş oluyorsunuz. Bu bir mezar taşıdır. Yani kutsal bir şeydir.»

«O ancak mezarlığa götürülünce mezar taşı olur.» Knopf böyle söyleyerek evin kapısına doğru yürüdü. «Hepinize iyi geceler baylar!»

Öne doğru eğilir gibi yapınca kafasını kapının pervazına çarptı. Homurdanarak ortadan yok oldu.

Ben kahveyi aranırken Riesenfeld, «Kimdi o adam?» diye sordu.

«Sizin tersiniz. Soyut bir ayyaş. İmgelemini çalıştırmadan içer, içmek için içer. İçmek için yardımcı güçlerle gerek duymaz. Hayal yanı bomboştur.»

«Ne diyorsun?» Riesenfeld pencerenin yanına geçip oturdu. «Öyleyse alkol fıçısının biri dersene. İnsan hayallerle yaşar be. Bundan haberiniz yok mu sizin?»

«Yok. Böyle şeyler için ben daha çok küçüğüm.»

«Siz küçük filan değilsiniz. Siz yalnızca bir savaş ürünüsünüz. Dalınızdan ham koparıldınız, ama adam öl, düre öldüre olgunlaştınız.»

«Mersi,» dedim, «Kahve nasıl olmuş?»

Bu arada kafalardaki duman dağılmaya yüz tutmuş olacak ki ,söz yine gelip Lisa’ya dayandı. Riesenfeld, Ge, org’a «Ne dersin?» diye sordu, «karşıki bayan şimdi evde midir acaba?»

«Bence evet. Baksanıza evde hiç ışık yok.»

«Eve daha gelmemişse yine böyle olabilir. Birkaç dakika daha bekleriz, değil mi?»

«Pek tabii.»

«Bu arada,» dedim, «biz de işimizi tamamlayabiliriz. Anlaşma hazır, bir imza atmanız kaldı. Ben de gidip mutfaktan taze kahve getireyim.»

Dışarı çıktım. Böylelikle Georg’a Riesenfeld’le olan işimizi ayarlayabilmesi için zaman bırakmış oluyordum Böyle şeyler kimse görmeden, tanıksız daha iyi yürütü lür. Merdivenin basamaklarına oturdum. Tabutçu Wilke' nin atölyesinden tatlı horultular geliyordu. Bu halâ uyu yan Heinrich Kroll olmalıydı, çünkü Wilke başka mahallede bir yerde oturuyordu. Bizim ulusal tüccar tabu tun içinde uyanacak olursa, doğrusu korkudan iyi ter dökecekti. Acaba şunu uyandırsam mı diye düşündüm. Fakat çok yorgundum ve ortalık da ağarmak üzereydi Onun duyacağı korku, böyle arslan yürekli bir savaşçı için, daha çok kendisini güçlendirecek bir çelik banyosu yerini tutacak ve taptaze heveslerle dolu bir savaşçının sonunda varacağı hali önceden göz önüne sermiş olacaktı. Saate baktım ve Georg’un vereceği işareti beklerken bahçeyi izlemeye koyuldum. Sabah, çiçek açmış ağaçların üzerinden kurşun bir yataktan kalkıyormuş gibi sessizce yükseliyordu. Karşımdaki birinci katın ışıklı penceresinde Başçavuş Knopf gecelikle duruyor ve şişesinden son yudumunu içiyordu. Erkek bir kedi bacaklarıma sürtündü. Tanrıya şükür diye düşündüm, pazar günü sona erdi artık.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Yas giysilerine bürünmüş bir kadın büyük kapıdan içeri girip kararsızca avluda durakladı. Dışarı çıktım. İşte bir mezar taşı alıcısı dedim içimden. «Sergimizi görmek istemez miydiniz?» diye sordum.

Evet dercesine başım salladı, ama hemen arkasından, «Hayır, hayır, istemez,» dedi.

«Çekinmeden bir göz atabilirsiniz. İlle de bir şey almanız şart değil ki. İsterseniz sizi yalnız bırakayım.»

«Hayır, hayır! Sorun şu, şey., ben yalnızca şey istiyorum...»

Bekliyordum. Bizim işte baskı yapmak hiçbir şeye yaramaz. Biraz sonra kadın sözünü tamamladı: «Kocam için istiyordum.»

Evet dercesine başımı eğerek yeniden beklemeye koyuldum. Bu arada Belçika taşından küçük mezar taşlan dizisine doğru dönerek, «Buradakiler çok güzel anıtlardır,» dedim.

«Evet, elbette, ancak...»

Yeniden durakladı ve yalvaran gözlerle bana bakmaya başladı. Sonunda kendini konuşmaya zorlayarak, «Ancak buna izin verip vermeyeceklerini bilmiyorum,» diyebildi.

«Nasıl? Mezar taşı koymanıza mı izin verilecek? Böyle bir şey yapmanızı kim yasaklayabilir?»

«Mezar kilisenin mezarlığında değil de.»

Şaşkın şaşkın yüzüne baktım. Kadın yüzünü yana çevirerek yavaş bir sesle çabuk çabuk, «Papaz kocamın mezarlığa gömülmesini istemiyor,» dedi.

Afallamıştım. «Peki ama niçin?» diye sordum.

«Çünkü kendine el kaldırdı,» diye inledi. «Canına kıydı. Bu hayata daha fazla katlanamadı.»

Karşımda duruyor ve gözlerini yüzüme dikmiş bakıyordu. Daha çok da söylemiş olduğu şeylerden korkmuş gibiydi. «Yani bu yüzden kilise mezarlığına gömülmesine izin verilmiyor mu demek istiyorsunuz?» diye sordum.

«Evet. Katolik mezarlığına bırakmıyorlar. Kutsanmış toprağa gömdürmüyorlar.»

Öfkeyle, «Ama saçma bir şey bu!» dedim. «Asıl onun iki kez kutsanmış toprağa gömülmesi gerekir. Zorda kalmadan kimse canına kıymaz. Durumun böyle olduğundan emin misiniz?»

«Evet. Papaz böyle söyledi.»

«Papazlar çok konuşurlar, onların işi bu zaten. Peki nereye gömülmesi gerekiyormuş?»

«Mezarlığın dışına. Duvarların öte yanma. Kutsanmış yana olmazmış. Ya da kent mezarlığına gömülmeliymiş. Ama orası olmaz. Orda herkes karmakarışık yatıyor.»

«Kent mezarlığı Katolik mezarlığından çok daha iyi. dir,» dedim. «Hem kent mezarlığında yatan pek çok Ka. tolik de vardır.»

Başım salladı. «Olmaz. Dindardı o.» Gözleri birden yaşla doldu. «Kutsanmış toprağa gömülemeyeceğini besbelli akıl edememiş olacak.»

«Belki de böyle bir şeyi hiç düşünmemiştir. Ama siz papazınızın davranışım kendinize dert etmemelisiniz. Ben kutsanmamış topraklara gömülmüş binlerce dindar Katolik tanıyorum.»

Hızla bana doğru döndü. «Nerde?»

«Rusya’da ve Fransa’da, savaş alanlarında. Oralarda, ki yığın mezarlarında katolikler, Protestanlar ve Yahu-diler yan yana yatıyorlar. Tanrının buna bir şey diyeceğini ise ben hiç sanmıyorum.»

«O başka ama. Onlar savaşta ölmüşler. Benim kocam-sa...»

Artık şimdi açıktan açığa ağlıyordu. Bizim işlerde gözyaşı biraz da doğal bir şeydir, ama bu gözyaşları alışılmıştan bambaşka bir nitelikte olurlar. Bu işte kadın bir saman gibidir, insan rüzgârın onları sürükleyip götürebileceğini sanır. Kadına bir şeyler söylemiş olmak için, «Belki de son

anda pişmanlık duymuştur,» dedim. «O zaman bütün bunların bir anlamı kalmaz.»

Yüzüme baktı. Bir parçacık tesellinin açlığıyla öylesine doluydu ki, umutla «Sahi mi söylüyorsunuz?» diye fısıldadı.

«Elbette. Papaz bunu bilmez tabii. Bunu ancak, kocanız bilir. Yalnız bu pişmanlığı açıkça dile getirmemiş olabilir.»

«Papaz diyor ki, öldürme günahı...»

«Sevgili bayan,» diye sözünü kestim, «Tanrı papaz-lardan çok daha merhametlidir; bu konuda bana inanabilirsiniz.»

Şimdi ona bunca acı çektiren şeyin ne olduğunu anlamıştım artık. Onca önemli olan kutsanmamış mezar değildi, kendini öldürdüğü için kocasının sonsuza dek cehennemde yanmak zorunda kalacağı düşüncesiydi. Eğer onu Katolik mezarlığına gömdürecek olursa birkaç bin yıl arafta kaldıktan sonra belki kurtulacaktı.

«Para yüzünden oldu,» dedi. «Bankaya beş yıl vadeyle para yatırmıştı. Bu yüzden geri alamadı. İlk evliliğimden olan kızımın çeyiz parasıydı. Kocam kızımın vasisiydi. İki hafta önce parayı çekme günü geldiği zaman artık hiçbir değeri kalmamıştı. Kızın nişanlısı nişanı bozdu. Kendisine iyi bir drahoma verecek kadar paramız olduğunu sanıyordu. Bankadaki para iki yıl önce bir hayli para demekti, ama şimdi hiçbir şey ifade etmez olmuştu. Kızım ağlamaktan başka bir şey yapmadı. Fakat kocam bu duruma dayanamadı. Bütün suçun kendisinde olduğunu samyordu. Daha dikkatli olması gerektiği kanısındaydı. Ne yapsın ki, parayı vadeli yatırmıştı, geri alamıyorduk. Faizinin yüksekliğine heves etmiştik.»

«Nasıl daha dikkatli olabilirdi? Böyle şeyler bugün binlerce insanın başına geliyor. Bankacı değildi ya.»

«Hayır, muhasebeciydi. Komşular diyor ki..»

«Komşuların dediklerine aldırış etmeyin. Bunlar hep kötü niyetli laflardır. Her şeyi Tanrının takdirine bıra-kın.»

Pek de öyle ikna edici olmadığımı hissediyordum. Ama bu durumdaki bir kadına başka ne söylenebilir ki? Aklımdan geçen asıl düşünceleri değil elbette.

Gözlerini kuruladı. «Bunları size hiç anlatmamalıy-dım. Sizi ne diye ilgilendirsin? Affedersiniz! Ama kimi zaman insan ne yapacağım bilemez

duruma geliyor.»

«Zararı yok,» dedim. «Biz böyle şeylere alışığız. Malum ya buraya yalnızca yakınlarım yitirmiş kimseler gelir.»

«Evet, ama böylesi değil.»

«Yok, yok.. Şu kasvetli çağımızda böyle şeyler sandığınızdan çok daha sık oluyor. Yalnızca geçtiğimiz ay içinde benim bildiğim yedi tane. Bunlar hep artık ne yapacaklarım bilemez olmuş insanlar, yani namuslu insan-lardı. Namussuzlar paçayı kurtarıyor zaten.»

Yüzüme baktı. «Yani kutsanmamış toprağa gömülse bile mezar taşı dikilebilir mi demek istiyorsunuz?»

«Bir mezar için izin almışsanız elbette dikebilirsiniz.

Hele kent mezarlığında garanti. İsterseniz şimdiden bir taş seçebilirsiniz. Her şey yoluna girince iş yalnızca aldırtmasına kalır.»

Çevresine bakındı. Sonra üçüncü kalite küçük mezar taşlarını göstererek, «Böyle bir şey kaç para?» diye sordu.

Bu hep böyle olur. Yoksullar hiçbir zaman en küçük olanın fiyatını hemen sormazlar. Bunu sanki ölüye ve ölüme duyulan garip bir saygıdan yaparlar. Önce en ucuzunu sormazlar. Daha sonra yine de onu alıp almamaları ise apayrı bir sorundur.

Bu kadına yardım edemezdim, çünkü gösterdiği mezar taşı yüz bin marktı. Yorgun gözlerini ürküntüyle açtı. «Bu kadar parayı ödeyemeyiz,» dedi. «Bizim şeyimizden çok daha fazla bu..»

Bunun arta kalan mirastan fazla demek olduğunu anlıyordum. «Şurdaki küçüklerden alsanıza,» dedim. «Ya da yalnızca bir mezar plakası alın, taş almanız şart değil ya. Bakınız, şurda bir tane var işte. Güzel de bir plaka. Fiyatı da sadece otuz bin mark. Siz kocanızın yattığı yer belli olsun istemiyor musunuz; bu işi taş kadar bir plaka da bal gibi görebilir.»

Kum taşından plakayı gözden geçiriyordu. «Evet., ama..»

Cebinde belki de gelecek ayın ev kirası bile yoktu. Fakat sanki artık zavallı adama şu anda bunların hepsi vız gelen şeyler değilmişçesine, yine de en ucuzundan bir taş almaya gönlü elvermiyordu. Bunun yerine zamanında kocasına karşı daha anlayışlı davransaydı, kızıyla birlikte daha az ağlaşıp sızlaşsaydı belki adamcağız şu anda sağ olurdu. «Yazılan altın

yaldız yapabiliriz,» dedim. «O zaman daha gösterişli ve daha kibar görünür.»

«Yazı için ayrıca para ister mi?»

«Hayır. Yazı bu paranın içindedir.»

Oysa doğru değildi bu. Ama ne yapayım, kadın siyah giysilerinin İçinde öylesine boynu bükük bir durumdaydı ki.. Şimdi de kalkar Incil'den uzun bir cümle yazılmasını isteyecek olursa, hapı yuttum demekti. Yazının hakkedil-mesi plakadan çok daha pahalıya mal olurdu. Neyse kadın yalnızca bir isimle altına 1875 - 1923 tarihlerinin yazılmasını istedi.

Cebinden bir zamanlar buruşukken sonradan teker teker düzlenip deste yapılmış bir tomar para çıkardı. Derin bir soluk aldım. Kaporaydı bu! Çoktan beri yüzünü görmediğimiz kapora! Ciddi bir tavırla üç tomar banknotu saydı. Kendisine pek bir şey kalmamıştı. «Otuz bin,» dedi. «Bir kez de siz sayacak mısınız?»

«İstemez. Tamamdır.»

Gerçekten tamam olması gerekirdi. Kim bilir bu parayı kaç kez tekrar ve tekrar saymıştı «Size bir şey daha söylemek istiyorum,» dedim. «Bir de ayrıca çimentodan mezar çerçevesi vereceğiz. O zaman mezar hem da ha düzenli görünür, hem de yeri belli olur.»

Yüzüme korkuyla baktı. «Bedava» diye ekledim. Gözlerinde hüzünlü küçük bir gülümsemenin ışığı yanıp söndü,

«Başımıza bu iş geleli bana hiç kimse böyle dostluk göstermedi, Kızım bile bir kez olsun böyle davranmadı Sadece utanç verici bir olay bu deyip duruyor.»

Gözyaşlarını sildi. Çok bunalmış bir durumdaydım ve kendimi kent tiyatrosunda oynanan Sudermann'ın Namus piyesinde Kont Trast rolündeki aktör Gaston Münch gibi hissediyordum. Bu şaşkınlıktan kurtulmak için kadın gider gitmez hemen bir kadeh buğday rakısı yuvar ladım. O zaman Georg'un görüşmek üzere Riesenfeld'le birlikte gittikleri bankadan hâlâ dönmemiş olduğu aklı ma geldi. Kendime karşı bir güvensizlik duydum. Kadına bu şekilde davranışım belki de sadece Tanrıya rüşvet vermek içindi. Başkasına iyilik yapmak... Riesenfeld'in üç aylık bonosu ve yüklü bir parti granite karşı bedava bir mezar çerçevesiyle bir yazıt, Bunlar beni öylesine canlandırdı ki, bir kadeh daha içtim. Sonra dışardaki büyük kara mezar taşında Başçavuş Knopf'un bıraktığı izi gördüm. Onu silip çıkarmak için

bir kova su götürdüm. Bir yandan da yüksek sesle kalayı basıyordum. Knopf ise odasında bilgelerin uykusunu uyumaktaydı.

Düş kırıklığı içinde «Yalnızca altı hafta ha!» dedim Georg güldü. «Altı haftalık bono da küçümsenecek bir şey değil. Banka daha fazlasını vermek istemedi. O güne kadar doların ne hale geleceğini kim bilebilir?

Onun için Riesenfeld dört hafta sonra bir daha uğramayı vaat etti. O zaman yeniden bir anlaşma yapacağız.»

«İnanıyor musun buna?»

Georg omuzlarım silkti. «Niye olmasın? Belki de Li-sa onu buraya çeker. Bankada halâ onun hakkında Pet-rarca’nın sevgilisi Laura’dan söz etmesi gibi coşkuyla konuşuyordu.»

«İyi ki onu güpe gündüz yakından görmedi.»

«Bir çok bakımdan iyi oldu bu.» Georg birden duraklayıp yüzüme baktı. «Lisa’yı görse ne olurdu? Kadının hiç de öyle kötü bir görünüşü yok ki.»

«Sabahları bazen gözlerinin altındaki torbacıklar iyice belli oluyor. Romantik olmadığı da besbelli bir şey. Sadece kanlı canlı huysuzun biridir.»

«Romantik mi?» Georg küçümseyici bir havayla sırıttı. «O da ne demek? Romantikliğin türlü dereceleri olur. Kanlı canlı olmanın ise kendine göre bir çekiciliği vardır.»

İçinden geçenleri anlamak istercesine Georg’a baktım. Yoksa onun da mı Lisa’da gözü vardı? Zaten özel işlerinde garip şekilde sıkı ağızlıydı. «Riesenfeld romantikliği kibarlar âleminde bir serüven olarak anlıyor» dedim. «Bir at kasabının karısıyla kırıştırmak olarak değil elbette.»

Georg karşı koydu. «Farkı ne? Kibarlar âlemi bugün sık sık bir at kasabından çok daha bayağı işler yapıyor.»

Georg kibarlar âlemi konusunda bizim uzmanımızdı. Berliner Tageblatt Gazetesi’ni sanat ve sosyete olaylarım izlemek için okurdu. Olağanüstü derecede bilgi sahibi olmuştu. Ondan habersiz hiçbir artist evlenemezdi. Yüksek soylular çevresinde her önemli boşanma olayı, elmaslarıyla birlikte belleğine kazınırdı. Üç, dört kez evlenenleri bile karıştırmazdı. Sanki bütün bu işlerin defterini tutuyordu. Tiyatroların oynadığı oyunların hepsini bilir, eleştirileri okur, soylular sosyetesindeki her olaydan haberi olurdu. Yalnızca bunları değil, uluslararası hayatı büyük yıldızların ve sosyete kraliçelerinin yaşantısını da izlerdi. Sinema dergileri okurdu. İngiltere’deki bir tanışı

arada sırada ona Tatler Dergisi’ni ve buna benzer daha başka birkaç resimli dergiyi gönderirdi. Bunlar onun gününü ışıklandıran şeylerdi. Kendisi bir kez olsun Berlin’e gitmemişti ve yabancı ülke olarak da yalnızca savaşta askerken gittiği Fransa’yı görmüştü. Mesleğinden tiksiniyordu. Bu işi babasının ölümünden sonra üzerine almak zorunda kalmıştı. Böyle bir işi çevirmek için Heinrich çok kısa görüşlüydü. Dergilerle resimler düş kırıklığını gidermesi için kendisine yardımcı oluyorlardı. Onlar hem zayıf yanıydı, hem de dinlenme aracıydı.

«kibarlar âleminin bayağı kadım, anlayan kimse için yine de bir şeydir,» dedim. «Riesenfeld’e göre değil. Bizim şu dökme demirden şeytanın ise çok ince hayalleri vardır.»

«Riesenfeld’in mi?» Küçümseyerek yüzünü buruşturdu. Ona göre Odenwald işletmesinin hakimi, Fransız kadınlarına duyduğu aşın arzulanyla sadece can sıkıcı bir sonradan görmeydi. Sözgelişi bu yabani küçükbur-juva, Kontes Homburg’un boşanmasındaki o sevimli rezalet konusunda ne bilirdi? Ya da Elizabeth Bergner’in son galası konusunda? Daha bunların adım bile işit-memiştir. Oysa Georg soylular albümüyle artistler ansiklopedisini hemen hemen ezbere bilirdi. «Lisa’ya bir buket çiçek yollamalıyız,» dedi. «Farkında olmadan bize çok yardımı dokundu.»

Yüzüne sert sert bakarak, «Bunu sen kendin yap,» yanıtım verdim. «Sen asıl bana Riesenfeld’in sevkedeceği malların içine her yanı perdahlı haçlı anıtlardan bir tane koyup koymayacağım söyleyen daha iyi edersin.»

«Hem de iki tane. Bu İkincisini de yine Lisa’ya borçluyuz. Bunları öyle bir yere koyarız ki dedim, her zaman onun gözünün önünde olur.» Bu buluşumda nedense ince bir şeyler sezdi.

«Öyleyse onları buraya büronun pencerelerine yerleştirelim daha iyi. Sabahlan güneş üstlerine vurursa Lisa kalktığı zaman üzerinde çok esaslı bir etki uyandırır. Memento mori yazısını da altın yaldızla boyarım. Eduard’ın listesinde bugün ne var?»

«Alman bifteği.»

«Yani kıyma. Yahu bu kıymanın Almanlığı nerden geliyor?»

«Çünkü biz savaşçı bir ulusuz. Barış zamanında bile hiç değilse düello yapar suratlarımızı kıyma tahtasına döndürürüz. Sen rakı kokuyorsun be. Niçin? Erna’nın yü zünden mi?»

«Hayır. Hepimizin ölmek zorunda oluşundan. Her ne kadar bu gerçeği çoktan beri biliyorsam da» kimi zaman yine de bir ürküntü basıyor içimi.»

«Saygıya değer bir durum bu. Özellikle bizim mesleğimizde. Bilirsin ben de isterdim?»

«Biliyorum, biliyorum. Ya bir balina avlama gemi sinde tayfa olmak istersin, ya da Tahiti'de hindistancevizi tüccarı; yahut da kuzey kutbu kâşifi» Amazon Vadisi araştırıcısı, Elnstein veya hareminde yirmi ulustan kadın bulunan Şeyh İbrahim. Kadınların içinde öyle ateşlileri bulunacak ki» onları ancak ateş geçirmez asbest maske takarak kucaklayabileceksin.»

«Hiç kuşkusuz bunları isterdim. Ama daha çok da aptal olmayı isterdim. Pırıl pırıl bir aptal. Çağımız için en büyük armağan bu.»

«Yani Parzival gibi mi aptal?»

«Kurtarıcılık yanı daha az olmak koşuluyla. İnançlı, kendi halinde, sağlığı yerinde bir aptal, çoban şiirleri gibi aptal.»

«Yürü, senin karnın acıkmış,» dedim. «Bizim kusu rumuz ne gerçekten aptal, ne de gerçekten akıllı olama yışımızdır. Hep böyle dallardaki maymunlar gibi ikisinin arasında kalışımızdır. Bu inşam yoruyor, bazen de hüzünlü yapıyor. Bence kişioğlu nereye ait olduğunu bilmelidir.»

«Sahi mi?»

«Hayır,» diye yanıt verdim. «Böylesi de kişi oğlunu yalnızca oturgan yapıp şişmanlatır.» Kırmızı Değirmen serüveninin acısını çıkarmak için, «Bu akşam konsere gitsek nasıl olur?» dedim. «Mozart'tan çalacaklar.»

Georg, «Ben bu akşam erkenden yatacağım,» diye düşüncesini açıkladı, «Benim Mozart'ım bu. Sen yalnız başına git. İyiliklerin saldırı dalgalarına tek başına ve cesaretle kaptır kendini. Onun da tehlikeleri vardır ve düpedüz kötülüklerden çok daha fazla yıkımlara neden

«Evet.» dedim ve öğleden önce gelen serçeler gibi çaresiz kadını düşündüm.

Vakit ikindiyi geçmişti. Gazetelerdeki aile haberleri-ni okuyor ve ölüm duyurularım kesiyordum. Bu işi her yapışımda insanlığa olan inancım tazelenir. Özellikle komisyoncularımızla temsilcilerimizi konuk etmek zorunda kaldığımız akşamlardan sonra. İnsan ölüm duyurularındaki gibi olsaydı, gerçekten tam anlamıyla kusursuz bir varlık halinde ortaya çıkardı. Duygularda sadece eşsiz babalar, sadık kocalar, herkese örnek çocuklar, asla

kendini düşünmemiş özverili anneler, herkesin yasım tuttuğu büyük babalar .Aziz Franziskus'un yanında nobran bir bencil gibi kaldığı işadamları, her yerinden iyilik akan generaller, insan sever savcılar, nerdeyse azizlik aşaması, na erişecek silah fabrikatörleri vardır. Kısacası ölüm duyurularına inanacak olursak dünya kanatsız meleklerle kaplıymış gibi görünür. Hayatta gerçek saflığıyla pek seyrek ortaya çıkan sevgi, ölümde her köşeden ışıldamaya ve en bol keseden ortaya dökülmeye başlar. Ortalıkta birinci sınıf erdemler, gönülden yakınlıklar, derin dindarlıklar, özveriler kaynaşır. Uğranılan kayıp giderilmez niteliktedir; üzüntüden boyunları bükülmüştür; rahmetli asla unutulmayacaktır. Bunları okumak övünç veriyor ve insan böylesine yüce duygulara sahip bir ırkın evladı olmaktan gurur duyuyor.

Fırıncı Niebuhr'un ölüm duyurusunu kestim. iyi yürekli, sevecen, sevgili koca ve baba olarak tanımlanıyordu. Ben bu Niebuhr'un karısını saçları karmakarışık bir halde evden kaçarken görmüştüm. İyi yürekli Niebuhr da elinde pantolon kayışı ardından koşuyor ve yetiştikçe karısına bir tane yapıştırıyordu. Ben bu adamın oğlu Roland'ın kırık kolunu da görmüştüm. Bu sevecen baha bir öfke nöbetinde oğlunu zemin kattaki evlerinin penceresinden sokağa fırlatmıştı. Acıdan iki büklüm olmuş dul karısı için, bu öfkeli zalimin sabah ekmekleriyle mayalı çöreklerini pişirirken kalp sektesinden olduğu yere yığılıp kalmasından daha şahane bir şey düşünülemezdi. Ama buna karşın kadıncağız bütün bunları bir anda unutmuş gibiydi. Niebuhr'un yapmış olduğu şeylerin hep. si ölümün eliyle silinivermişti. Adam artık bir ülkü ol. muştu. Kendini aldatmaya ve yalana şaşılacak derece, de yatkın bulunan insan, bu yeteneğini özellikle ölüm hallerinde bütün parıltısıyla ortaya çıkarır ve buna da ölüye saygı adım koyar. Sanki sihirbaz şapkasma sokul-muş bir farenin az sonra karbeyazı bir ada tavşanı ola. rak çıkarılması gibi, insan ortaya attığı laflara kısa bir süre sonra kendisi de adamakıllı inanıyor.

Niebuhr'un karısı da, kendisini her gün pataklayan bu rezil fırıncıyı evin merdivenlerinden yukarı taşıdık, lan anda, aynı sihirli değişikliği göstermişti. Diz çöküp kendisini kurtardığı için Tanrıya şükredeceği yerde, ölüm, le birlikte kadının içinde hemen bir değişim başlamıştı. Ağlayarak cenazenin üstüne kapanmış ve ondan bu yana gözyaşları dinmek bilmemişti. Yediği dayaklan ve oğlu Ronald'ın yanlış kaynamış kolunu kendisine anımsatan kızkardeşine gücenik bir havayla bunların önemsiz şeyler olduğunu açıklamıştı. Bütün bu olaylarda asıl suçlu fırının aşın sıcaklığıydı. Yorulmak bilmez bir kaygıyla aile-sini düşünen kocası çok

fazla çalışmış ve fırının sıcaklığı da onu zaman zaman tıpkı güneş çarpması gibi etkilemişti. Bunları söyleyip kızkardeşine kapıyı göstermiş ve yas tutmaya devam etmişti. Aslında aklı başmda, temiz yürekli, çalışkan bir kadındı; olup bitenleri de çok iyi biliyordu, ama şu anda kocasını sağlığında hiçbir zaman var olmamış bir kişilik içinde görüyor ve buna kendisi de iyice inanıyordu. Şaşırtıcı olan da buydu. İnsan yalnız sonsuza dek yalan söyleyen değil, aynı zamanda sonsuza dek inanandır. İyiye, güzele ve kusursuza inanır; elde edememiş olsa bile yine bunlara inanır. İşte ölüm duyurularım okumaktan zevk almam ve iyimser olmam için bu da ikinci bir etkendir.

Niebuhr'un duyurusunu daha önce kestiğim yedi duyurunun yanına koydum. Pazartesi ve salı günleri daima öbür günlerdekinden. daha fazla duyuru çıkardı. Bunu yapan da hafta sonu tatiliydi. O gün insanlar yiyorlar, içi-yorlar, eğleniyorlar, bağrışıyorlar, heyecanlanıyorlardı. O zaman da kalp, büyük atardamar ve kafatası buna da yanamaz oluyordu. Niebuhr'un karısının verdiği duyuru yu Heinrich Kroll'un gözüne koydum. Bu onun işiydi Bugünlük çalışmam sona ermişti. Georg Kroll, Berliner Tagablatt'ıyla Kibarlar Dünyası'nın yeni sayılarını alıp büronun bitişiğindeki kamarasına çekilmişti Oturup bir savaşçı anıtının resmi üzerinde renkli tebeşirlerle biraz daha çalışabilirdim, ama bu işi yapmak için yarın sabah dünya kadar zamanım olacaktı. Daktilo makinesini kapa tıp pencereyi açtım. Lisa'nın evinden bir grama fon sesi geliyordu. Bu kez tam giyinik olarak göründü ve kırmızı güllerden yapılmış kocaman bir buketi pencereden sal ladı. Sonra da eliyle bana bir öpücük yolladı. Georg'un işi diye düşündüm. Demek böyle saman altından su yürütüyor. Onun odasını gösterdim. Lisa pencereden sar kıp kısık sesiyle çatlak çatlak öttü: «Çiçeklere candan teşekkürler! Bakıyorum bizim ölüm bülbülleri şövalye olmuşlar!»

Eşkıya dişlerini göstererek yaptığı nükteye sarsıla sarsıla güldü. Sonra da bir mektup gönderdi «Pek sayın bayan,» diye okumaya başladı. «Güzelliğinizin bir hayranı bu gülleri ayaklarınızın altına koymasına izin ver menizi diler.» Gürültülü bir soluk aldı. «Ve adres! Haken sokağı No. 5*deki güzel kirkeye sunulur. Kirke de ne demek?»

«Erkekleri domuz kılığına sokan bir kadın.

Lisa keyifle sarsılmaya başladı. Küçük eski evi de onunla birlikte sarsılıyor gibiydi. Bunu yapan Georg ola maz diye düşündüm. Aklını böylesine kaçırması olanaksızdı.

«Mektup kimden?» diye sordum.

Lisa, «Alexander Hiesenfeld» diye [ışıldadı. Adresini de Kroll ve oğulları firması diye yazmış. Hıçkıra hıçkıra ağlayacak hale gelmişti. «Bu adam sizinle birlikte Kırmızı Değirmen'de gördüğüm o güdük boylu pisi pisi mi?»

«O ne güdüktir, ne de pisi pisi!» diye karşılık verdim. «Heybetli bir adam ve sapma kadar da erkektir, üstelik bin trilyonu var.»

Lisa'nın yüzü bir an düşünceli bir hal aldı. Sonra göz kırpıp tekrar selam verdi ve ortadan yok oldu. Pencereyi kapadım. Nedense birden aklıma Erna gelmişti. Can sıkıntısından ıslık çalmaya başladım. Bahçeyi ağır adımlarla geçip Heykeltraş Kurt Bach'ın çalıştığı araba lığa gittim.

Gitarıyla kapının önündeki merdivene oturmuştu. Arkasında bir savaşçı anıtı için yapmakta olduğu ödtaşın-dan aslan pırıltılar saçmaktaydı. Yine her zamanki gibi dişi ağrıyan ve can çekişen bir kediye benziyordu.»

«Kurt,» dedim, «bir isteğini hemen gerçekleştirebilecek durumda olsan, nasıl bir dilekte bulunurdun?»

Hiç düşünmeden, «Bin dolar,» yanıtım verdi ve gitarından gürültülü bir akort verdi.

«Şeytan çarpsın, ben de seni idealist sanırdım.»

«İdealistim Bin doları da bu yüzden istiyorum ya. Kalkıp da idealizm isteyecek değilim ya, o zaten ben de var. Bende eksik olan ise para.»

Bu söze karşılık hiçbir şey söylenemezdi. Kusursuz bir mantığın ifadesiydi. Son bir umutla, «Peki, parayı ne yapacaksın?» diye sordum.

«Kendime bir blok apartman alıp kirasıyla yaşayacağım.»

«Utan!» dedim. «Hepsi bu kadar mı? Üstelik bu zamanda kirayla da yaşayamazsın, çok düşük çünkü. Yükseltmene de olanak yok. Bu durumda alacağın para onanma bile yetmez. Sen de evleri kısa zamanda yeniden satmak zorunda kalırsın.»

«Bu senin dediğin benim alacağım evlere göre değil. Ben onları enflasyon geçinceye kadar elimde tutacağım. Ondan sonra da bana gerçek kiralarını getireceklerdir. Benim yapacağım iş de paraları cebe atmak olacak.» Bach yeni bir akort daha verdi. Michel Ange-lo'dan söz ediyormuş gibi düşüncelere dalarak, «Evler,» dedi, «bugün yüz dolar verdin mi,

eskiden kırk bin al-tın mark eden böyle bir yeri satın alabilirsin. Ah, benim niye Amerika’da çocuksuz bir amcam yok?»

Düş kırıklığıyla, «Doğrusu yürek paralayıcı bir durum» dedim. «Anlaşılan sen geceleri iğrenç bir maddeci Kılığına giriyorsun. Ev sahibi olacakmış! Peki nerde sepin o ölümsüz ruhun?»

«Ev sahibi ve heykeltraş!» Bach parmaklarını gitarın telleri üzerine kaydırdı. Buna üst kattaki Marangoz Wil-ke'nin tempo tutması eklendi. Fazla mesai tarifesinden beyaz bir çocuk tabutunu acele yetiştirmeye çalışıyordu. Kurt Bach, «O zaman» dedi, «sizin hesabınıza şu kahro-lasıca ölen arslanlarla kanat açmış kartalları yapmama gerek kalmayacak. Artık hiçbir hayvan yapmam. Bir daha hayvanlara elimi bile sürmem. Hayvan dediğin ya yenilir ya da sevilir. Başka şey yapılmaz. Hayvanlardan gına geldi bana. Özellikle kahraman tavırlılardan.» Kurp-falz’ın Avcı parçasını çalmaya başladı. Bu akşam onunla doğru dürüst sohbet edemeyeceğimi anlamıştım. Hele vefasız kadınları unutturabilecek nitelikte bir konuşmayı sürdürmek ise olanaksızdı. Gider ayak bir de, «Hayatın anlamı nedir?» diye sorayım dedim.

«Uyku, ziftlenmek ve çiftleşmek,» yanıtı verdi.

Bu sözünü başımı sallayarak reddettim ve geri döndüm. Farkında olmadan adımlarım Wilke’nin çekiç vuruşlarına ayak uydurdu; sonra bunun farkına varıp yürüyüş tempomu değiştirdim.

Büyük kapının altında Lisa duruyordu. Güller elindeydi. Bana uzattı, «Al!» dedi, «Senin olsun. Böyle şeyler işime yaramaz benim.»

«Niye yaramasın? Doğa güzelliklerinden anlamaz mısın?»

«Çok şükür hayır. Ben sığır değilim. Riesenfeld ha!»

O gece kulübü sesiyle güldü. «Söyle o herife, ben çiçek armağan edilecek kimselerden değilim.»

«Ne isterdin peki?»

«Ne mı isterdim? Değerli şeyler elbet, mücevher gibi.»

«Giysiye ne dersin?»

«Giysi ancak samimi olduktan sonra.» Yüzüme keskin bir bakış fırlattı. «Pek kaygılı görünüyorsun. Seni neşelendireyim mi? »

«Teşekkür ederim, » diye karşılık verdim, «Benim ne sem bana yeter. Sen Kırmızı Değirmen’deki kokteyl saatine yalnız başına git. »

«Niyetim Kırmızı Değirmen’e filan gitmek değildi, Sen hâlâ kaçıklar için org çalıyor musun? »

Afallayarak, «Evet, » dedim, «Sen nerden biliyorsun bunu? »

«Ortalıkta konuşuluyor, Bilir misin, şu tımarhaneye seninle birlikte gitmeyi öyle istiyorum ki... »

«Merak etme, sen benden daha önce oraya gidersin, yalnız başına tabii. »

Lisa sözüme aldırış etmeksizin, «Öyle olsun, » dedi, «hangimizin daha önce gideceğini göreceğiz. » Çiçekleri mezar taşlarından birinin üstüne koydu. «Buyrun. alın şu sebzeleri! Onları evde tutamam Benimki çok kıs kançtır. »

«Sahi mi? »

«Elbette. Ustura gibidir Hem de ne var bunda şa saçak? »

Usturaların kıskançlığı konusunda bir bilgim yoktu, ama gözümün önünde canlandırdığı tablo doyurucuydu, «Kocan kıskançsa., nasıl oluyor da akşamları, hep kaybolabiliyorsun? » diye sordum,

«Geceleri hayvan kesiyor ya. Ben de kendimi buna göre ayarlıyorum. »

«Ya hayvan kesmediği zamanlar? »

«O zaman da Kırmızı Değirmen'de vestiyerci olarak yerim hazır.,

«Gerçekten çalışıyor musun?,»

Lisa, «Ne safsın yahu..» dedi. Tıpkı benim adam gibi.

«Ya ***o*** giysilerle mücevherler? »

«Hepsi yalancı ve ucuz şeyler. » Lisa sırıtıyordu. «Her koca hemen inanır buna. Neyse şimdi al bakalım şu ye şilliklerini, yufka yüreklilerden birine gönderirsin. Doğ rusu bana Öyle geliyor ki, bu çiçekleri sen gönderdin galiba. »

«Öyleyse beni hiç iyi tanımamışsın. »

Lisa omuzunun üzerinden derin bir bakış fırlattı Sonra güzel bacakları üzerinde yaylanarak sokağa yürü dü. Ayaklarında kırmızı renkli partal terlikler vardı. Teki ponponluydu, öteki tekinin ise ponponu kopmuştu. -Güller akşamın kızıllığında parıldıyorlardı. Hatırı sayılır büyüklükte bir buketti. Riesenfeld hasis davranmamıştı. En azından elli bin mark ederdi. Çekinerek çevreme bir göz gezdirdim, sonra buketi hırsızlar gibi alıp odama çıktım.

Yukarda akşam mavi mantosunu pencerelere asmıştı. Oda gölgeler ve yansımalarla doluydu. Birdenbire yalnızlık duygusunu pusudan fırlayıp topuzuyla üzerime sal-dırmışcasına benliğimde hissettim. Bunun saçma olduğu, nu biliyordum; bir öküz sürüsünün içindeki bir öküzden daha fazla yalnız değildim, ama elimden ne gelirdi? Yalnızlığın toplum yaşamından yoksun oluşla hiçbir aldıver-disi yoktu. Birden dün Erna'ya karşı gereğinden aşırı bir öfkeye kapılmış olabileceğimi düşündüm. Her şeyin çok masum olarak açıklanması pekâla mümkün olabilirdi.. Erna onu kıskanmıştı, her sözü bunu belli ediyordu. Ve kıskançlığın aşk demek olduğunu ise herkes bilirdi.

Pencereden dışarı baktım. Kıskançlığın aşk demek olmadığını biliyordum. Ama bunun bizim durumumuzla ne ilişkisi vardı? Akşamın alaca karanlığı insanın düşüncelerini alt üst ediyor. Georg ne demişti, kadınlarla asla tartışmamalı. Oysa ben işte bu yanılgıya düşmüştüm. Pişmanlıklar içimi dolduruyordu. Güllerin kokusunu farkettim birdenbire. Odayı Tannhäuser Operasındaki Venüs Dağı Odası'na döndürmüşlerdi. Sonsuz bir affedicin, uzlaşmanın ve umutlanışın içinde erimekte olduğumu duyuyordum. Hemen birkaç satır yazıp, ne yazdığıma bir kez olsun göz atmaksızın kâğıdı zarfa koydum. Son parti porselen meleklerin içine sarılıp gönderildiği saman kâğıdını almak için büroya geçtim.. Gülleri kâğıdın içine yerleştirip, firmanın en genç mirasçısı Fritz Kroll'u aramaya çıktım. On iki yaşındaydı. «Fritz, » dedim, «iki tane binlik kazanmak ister misin? »

Fritz «Anladım, » diye karşılık verdi. «Ver bakalım, Yine aynı adrese değil mi? »

«Evet. »

Güllerle birlikte yitip gitti. İşte bu akşamın üçüncü berrak kafası. Herkes ne istediğini biliyor, Kurt, Lisa, Fritz. Yalnız ben, ben bilmiyorum. Erna'yla da bu böyle. Artık Fritzi geriye çağıramam, şu anda bunu da anlıyorum. Ama bu nedir? Mihraplar nerdedir? Kurbanlar ner-de? Tanrılar nerde? Mozart konserine gitmeye karar ver dim. Yalnız da olsam, müzik bu durumumu daha da kö, tüleştirse yine gideceğim.

Döndüğümde gökyüzü yıldızlarla donanmıştı. Adım larım sokakta yankılanıyordu. Baştan başa heyecan için deydim. Hemen büronun kapısını açıp ışığı yaktım. Oldu ğum yerde donup kaldım. Orda, presto marka teksir ma kinesinin yanında güller yatıyordu. Benim mektubum da ordaydı,

açılmamıştı. Üzerinde Fritz’in mesajı yazılı bir pusula da yanı başına konmuştu. «Bayan diyor ki, ken dinizi gömmeliymişsiniz. Selamlar. Fritz. »

Gömülmek! Anlamlı bir şaka. Oracıkta duruyorum. İliklerime dek gülünç olmuş bir halde, utanç ve öfkeyle duruyorum. Pusulayı yanmayan sobanın içine attım. Son ra sandalyeme çöküp derin düşüncelere daldım. Öfkem utancımdan daha ağır basıyordu. Eğer insan gerçekten utanç duyar ve duyması gerektiğini de bilirse, bu her zaman böyle olur. Yeni bir mektup yazıp gülleri aldım ve Kırmızı Değirmen’in yolunu tuttum. Kapıcıya, «Bunu lütfen Bayan Gerda Schneider’e, ' cambaz kıza veriniz», dedim.

Her yanı kordonlarla süslü adam, kendisine pezevenklik önermişim gibi yüzüme baktı. Sonra da azametli bir havayla parmağını omuzunun üzerinden uzatarak «Bu iş için komilerden birini arayın, » dedi.

Bir komi bulup, «Buketi gösteri sırasında kendisine verin, » diye tembih ettim.

O da bana söz verdi. İnşallah Erna da orda olur ve bunu görürdü. Bir süre kentte başıboş dolaştım, ta yoru luncaya kadar. Sonra da eve gittim.

Bir şırıltı nağmesi beni karşıladı. Knopf yine kara mezar taşının karşısına geçmiş boşaltıyordu. Sustum, şu anda söylev vermeye hiç hevesli değildim. Boş bir kova alıp suyla doldurdum ve Knopfun ayaklarının dibine boşalttım. Başçavuş akan suya aptal aptal baktı. «Sel bastı! » diye mırıldandı. «Yağmur yağmış da hiç haberim olmamış. »

Ve sonra eve doğru yalpalamaya başladı.

ALTINCI BÖLÜM

Ormanın üzerinde dumanlı kızıl bir mehtap vardı Hava sıkıntılı, ortalık çok sessizdi. Camdan adam sessizce önümden geçti. Bu saatte rahatça dışarı çıkabiliyordu; güneş ışıkları artık kafasını büyüteç haline getiremezdi. Yine de ne olur ne olmaz diye kaim lastik ayakkaplar giymişti. Bir fırtına patlayabilirdi ve böyle ij$_{ir}$ şey ise onun için güneşten daha tehlikeliydi. İyileşmez hastalar pavyonunun önündeki bahçede İsabelle İle bir sıranın üstüne oturuyorduk. Daracık siyah bir keten giysi giymiş, çıplak ayaklarına yüksek ökçeli lame pabuçlar geçirmişti.

«Rudolf, » dedi, «beni yine terkettin. Son defasında burda kalacağım diye bana söz vermiştin. Nerelerdeydin yine? »

Çok şükür bu kez Rudolf’um diye düşündüm. Çünkü bu akşam Rolf olmaya dayanamazdım. Bölük pörçük bir gün geçirmiştim ve kendimi sanki birisi üzerime av tüfeğiyle tuzdan mermiler sıkmış gibi hissediyordum.

«Seni terketmedim, » dedim. «Gitmesine gittim, ama terketmedim. »

«Nerdeydin? »

«Dışarda, bir yerlerde. » Az kalsın, dışardaki delilerin yanındaydım diyecektim, ama tam zamanında kendimi tuttum.

«Niçin? »

«Ah, İsabelle, bunu ben de bilmiyorum, İnsan bazen nedenini bilmeksizin öyle şeyler yapıyor ki.. »

«Seni aradım bu gece. Ay da ordaydı. Şu karşıdaki değil; kızıl renkli, huzursuz ve yalan söyleyeni değil, hayır, ötekisi, serin olanı, berrak olanı, insanın içebildiği ay. »

«Burda olsaydım elbette daha iyi olacaktı, » diyerek arkaya yaslandım. Ondan bana doğru yükselen huzuru duyuyordum, «Nasıl olur da insan ayı içebilir, İsabelle?

«Suyun içindeyken, çok kolay. Tadı opal gibidir. Ağ. zında çok bir şey duymazsın, ama daha sonra, içinde parıldamaya başlayışını duyarsın. Gözlerden tekrar dışan çıkmak ister. Ama sakın ha, ışık yakmamalısın. Işıkta solup söner çünkü. »

Elini alıp sakağına dayadım. Eli kupkuru ve serindi. «Peki, suyun içindeyken nasıl içilir? » diye sordum.,

İsabelle elini geri çekti. «Su dolu bîr bardağı pen cereden dışarıya tutarsın... böyle, » Kolunu ileriye uzat ıı. «O zaman ay içine girer. Bardağın aydınlandığını görürsün. »

Yani suyun içine yansır demek istiyorsun. »

«Yansımaz, içine girer. » Yüzüme baktı, «Yansımak mı? Ne demek istedin yansımak demekle? »

«Yansımak bir aynada hayalin görünmesidir. Yüzeyi düz olan birçok şeylerin üzerinde yansıma olabilir Suda da olur. Ama bu, içine girmek demek değildir. »

«Düz olan şeyler'. », İsabelle İnanmayan bir tavırla, gülümsedi. Nezaket gereği bir gülümsemeydi bu. «Sahi mi? Böyle demek. »

Öyle elbet. Aynanın önünde durursan, sen de kendini görürsün, »

Ayakkaplarından bîrini çıkarıp ayağına bakmaya koyuldu, Ayağı ensiz ve uzundu. Ayakkabı sıkmalarıyla hiçbir yanının biçimi bozulmamıştı. «Evet, belki» dedi, Hâlâ nazik, hâlâ ilgisizdi

«Belki değil, gerçek. Ama görmüş olduğun şey sen değilsindir ha, O yalnızca görüntündür, Sen değilsin, »

«Hayır ben değilim. Ama o ardaysa, peki ben nerdeyim? »

«Sen aynanın önünde duruyorsun ya, Yoksa ayna senin görüntünü yansıtamazdı. »

İsabelle yeniden ayakkabısını giyip başını kaldırdı. «Emin. misin Rudolf? »

«Eminim. »

«Ben değilim, Aynalar yalnız başına kalınca ne ya» parlar peki? »

Karşılarındaki şeyi yansıtırlar. »

«Karşılarında hiçbir şey yoksa? »

«Böyle bir şey olmaz ki. Her zaman karşılarında hehangi bir şey olur. »

«Ya geceleri? Aysız gecelerde, her yer karanlık olunca; o zaman neyi yansıtırlar? »

«Karanlığı, » dedim. Ama ben de artık tam anlamıyla bundan emin değildim. Öyle ya, zifiri karanlık nasıl yansıyacaktı? Yansımak için her zaman bir parça ışık gerekliydi.

«Her yer karanlık olunca ölüyorlar mı yani? »

«Belki uyuyorlardır, ışık yeniden gelince de uyanıyorlar. »

İsabelle düşünceli bir tavırla başını eğdi ve giysisini bacaklarına sımsıkı sardı. Birden, «Düş görüyorlarsa, nasıl bir düş görüyorlar? » diye sordu,

<Kim? »

Aynalar. »

Sanırım onlar sürekli düş görüyorlar, » dedim. «Bütün yaptıkları da bu zaten. Düşlerinde bizi görüyorlar. Bizim öteki yanımızın düşünü görüyorlar. Bizde sağ olan onlarda sol, sol olan da sağdır. »

İsabelle bana doğru döndü. «Öyleyse onlar bizim öteki yanımız mı? »

Düşünmeye koyuldum. Bir aynanın ne olduğunu gerçekten kim bilebilir? «Nasıl, gördün mü? » dedi. «Az önce içlerinde hiçbir şey yok diyordun. Oysa bizim öteki ya. nımız içindeymiş işte. »

«Yalnız biz onun önünde durduğumuz sürece. Biz çekip gidersek, hiçbir şey yoktur artık. »

«Nerden biliyorsun bunu? »

«Görünür, Uzaklaşıp da arkana bakarsan görüntümüzün artık aynada bulunmadığını görürsün. »

«Ya onu sadece saklamışsa? »

«Nasıl saklayabilir? Onlar her şeyi yansıtırlar. Zaten onun için aynadırlar ya. Bir ayna hiçbir şeyi saklaya-maz. »

İsabelle’nin kaşları arasında bir kırışık belirdi. «O zaman nerde kalıyor? »

«Ne nerde kalıyor? »

«Görüntü! Öteki yan! Yeniden bizim içimize mi sıçrıyor? »

«Bunu bilmiyorum işte. »

«Yitip gitmiyor elbette. »

«Yitip gitmek diye bir şey yok. »

«Peki nerde kalıyor öyleyse? Aynanın içinde mi? »

«Hayır. Artık aynanın içinde değildir. »

«Ama ancak orda olabilir. Hem sen bunu böylesine emin olarak nerden biliyorsun? Sen onu görmüyorsun ki zaten. »

«Orda olmadığını başka insanlar da görebilir. Onlar da kendi görüntülerini ancak aynanın önünde durduk lan zaman görüyorlar. Başka türlü olmaz zaten. »

«Saklıyorlar onu. Fakat benimki nerde kalıyor? Orda olması gerekir. »

«Zaten orda, » dedim. Bu konuşmayı başlattığıma pişman olmuştum. «Yeniden aynanın önüne geçersen, o da yine orda olur. »

İsabelle birdenbire çok heyecanlanmıştı. Sıranın üstünde diz çöküp öne eğildi. İncecik siyah silüeti, san renkleriyle bu sıcak akşam saatinde kükürttenmiş gibi görünen nergislerin tam önünde duruyordu. «Öyleyse içinde! » dedi. «Oysa daha Önce orda olmadıklarım söylemiştin.

Elime sarıldı. Titriyordu. Onu yatıştırmak için ne yanıt vereceğimi kestiremiyordum. Fizik yasalarıyla onun karşısına çıkamazdım. Onu küçümseyerek reddedecekti,

Şu anda fizik yasalarına ben de tam anlamıyla güvenemez olmuştum. Şu anda bana da aynaların gerçekten bir esrarı varmış gibi geliyordu.

«Nerde o, Rudolf? » diye fısıldayarak sokuldu. «Nerde olduğunu söylesene bana! Her yerde benden bir parça mı kaldı? Baktığım bütün aynalara bir parçamı mı bı raktım? Pek çok aynaya baktım ben, sayısız aynaya. Bun ların hepsinin içine dağıldım mı ben? Herbiri benden bir parça mı aldı? Benden ince bir iz, ince bir dilim mi aldılar? Aynalar beni bir tahta parçası gibi rendelediler mi? Öyleyse benden geriye kalan ne? »

Omuzlarından tuttum. «Her şeyin tamam senin, » de dim. «Sandığının tersine aynalar insana bir şeyler katar Onları görünür yapar. Ve sonra bu görüntüleri yine sana j geri verir. Bu bir parça uzaydır, benliğimizin parlak bir parçasıdır. »

«Benliğimizin mi? » Elimi halâ sımsıkı tutuyordu. «Ya o başkaysa? Her yanda binlerce ve binlerce aynanın içine gömülmüş olarak mı yatıyor?

Nasıl geri alınabilir onlar? Ah, hiçbir zaman geri alınamayacaklar! Yitip gitmiş on lar. Yitip gitmiş... Bir heykel gibi, yüzü kalmamış bir heykel gibi yontulmuş... Nerde benim yüzüm? Benim ilk

yüzüm nerde? Aynaların önünde mi kaldı hep? Aynalar beni çalmaya başlamazdan önceki yüzüm nerde? »

«Kimse seni çalmadı, » diye yatıştırmak istedim. «Ay nalar çalmazlar. Yalnızca yansıtırlar. »

İsabelle kesik kesik soluyordu. Yüzü bembeyaz olmuştu. Berrak gözlerinde mehtabın kızıl ışıkları titreşiyordu. «Nerde kaldı? » diye fısıldadı. «Onların hepsi nerde kaldı? Ya biz nerdeyiz Rudolf? Her şey koşuyor, hızla geçip gidiyor, her şey batıyor ve batıyor. Sıkı tut, bırakma beni. Onları görmüyor musun? » Dumanlı ufka doğru gözlerini çevirdi. «İşte orda uçuşuyorlar! Aynaların ölmüş görüntüleri bunlar! Geliyorlar ve kan istiyorlar. Onları duyuyor musun? Boz kanatlarını açmışlar işte! Yarasalar gibi kanat çırpıyorlar. Onları bırakma bu yana! »

Başını omzuma gömdü ve titreyen vücuduyla üzerime abandı. Kendisini sımsıkı tuttum ve guruba baktım. Gittikçe kararıyor, kararıyordu. Hava durgundu. Fakat şu anda karanlık, iki yanı ağaçlı yoldan bu yana doğru sessiz bir gölgeler ordusu gibi ağır ağır yaklaşmaktaydı. Bizi kuşatmak ve geriye çekilip yolumuzu kesmek ister gibiydi. «Gel! » dedim. «Gidelim. Karşıdaki ağaçlıklı yolun öte tarafı daha aydınlık. Orda daha çok ışık var. »

Karşı koyarak başını salladı. Saçlarını yüzümdç his settim. Yumuşacıktı ve kuru ot gibi kokuyordu. Yüzü de yumuşaktı. İncecik kemiklerini, çenesini ve alnının kemerini hissediyordum. Ansızın yeniden derin bir şaşkın, lığa kapıldım. Bu daracık yarım dairenin arkasında bambaşka yasalarıyla yaşayan bir dünya vardı. Kolayca avuçlarımın arasına alabildiğim bu baş her şeyi benden farklı görüyordu, bütün ağaçları, bütün yıldızları, bütün ilişkileri ve bizzat kendisini. Bu başın içine başka bîr evren kurulmuştu. Bir an geliyor her şey karmakarışıklık içinde yüzmeye başlıyor ve ben de o zaman artık gerçeğin ne olduğunu bilemez oluyordum. Benim gördüğüm, ya da onun gördüğü şey vardı; biz orda olmasak da yine orda olan şey vardı ve hiçbir zaman ne olduğunu kavrayamayacağımız şeyler vardı. Bunlarla olan ilişkilerimiz, tıpkı biz orda olunca orda olan ve bizim kendi görüntümüzden başka hiçbir şeyi yansıtmayan aynalarla olan ilişkimiz gibiydi. Onların yalnız başına kaldıkları zaman ne olduklarını, arkalarında ne bulunduğunu asla ve asla bilmiyoruz. Onlar hiçbir şey

değildiler ve ama yine de bir şeyler yansıtıyorlardı, bir şeyler olmaları gerekirdi. Ama hiçbir zaman sırlarını da açığa vurmuyorlardı.

«Gel! » dedim, «Gel İsabelle! Onun ne olduğunu, ner de bulunduğunu ve nereye gittiğini kimse bilemez. Ama biz bir aradayız, bilebileceğimiz şeyin hepsi bu kadar İşte. »

Yanım sıra sürükledim, onu. Her şey parçalanıp bit. tiğine göre, aslında belki de bir parça yan yana oluştan başka önemli hiçbir şey yok. Oysa bu da tatlı bir aldatış çünkü başkasının birisine gerçekten ihtiyacı olduğu yerde. insan onun ardından gidemiyor ve yardımına koşamıyor. Savaşta arkadaşlarımızın ölü yüzlerine baktığım zaman bunu yeterince sık görmüştüm. Herkesin ölümü kendisine aitti ve yalnız başına ölmek zorundaydı. Bu konuda kimse kimseye yardım edemez,

İsabelle, «Beni yalnız bırakmayacaksın değil mi? diye fısıldadı.

«Bırakmam. »

»Yemin et,» diyerek olduğu yerde durdu.

Düşünmeden, «Yemin ederim, » yanıtım verdim.

«Pekâlâ Rudolf. » O anda birçok yükten kurtulmuş çasına göğüs geçirdi. «Ama. unutma sakın, » dedi. «Öyle çok unutuyorsun ki... »

«Bunu unutmayacağım. »

«Öp beni. »

Onu kendime çektim. İçimde belli belirsiz bir kaygı duyuyordum. Ne yapmam gerektiğini bir türlü kestiremı-yordum. Kuru, kapalı dudaklarla onu öptüm.

Ellerini yukarı kaldırıp başımı tuttu. Dudaklarımda ansızın keskin bir ısırış hissederek İsabelle'yi geri ittim. Alt dudağım kanıyordu. İç tarafından dudağımı ısırmıştı. Kendisine baktım. Gülümsüyordu. Yüzü değişmişti. Kötü ve hilekâr bir yüzdü bu. Zaferini kutlarcasına hafif bir sesle «Kan! » dedi. «Sen yine beni aldatmak istedin; tanıyorum seni. Ama bundan sonra böyle bir şey yapma-şa gücün yetmeyecek. Mühürlendin bir kez. Artık bir yerlere gidemezsin! »

Aklım başıma gelmişti. «Artık gidemem, » dedim, «istesem de gidemem. Ama bunun için üzerime böyle kediler

saldırmana hiç gerek yoktu. Bak nasıl kanıyor. Başrahibe beni bu durumda görse kendisine ne. derim? » İsabelle gülüyordu. «Hiçbir şey

demezsin, » diye karşılık verdi. «Her zaman ille de bir şey söylemek zorunda mısın? Korkak olma bu kadar. »

Kanın ılık ılık ağzımın içine aktığını duyuyordum Mendilimi çıkarıp silmek boşuna olacaktı. Yaranın kendiliğinden kapanmasını beklemekten başka çıkar yol yoktu. Karşımda duran Geneviève birdenbire Jenny olmuştu Ağzı küçülmüş ve çirkinleşmişti. Hilekâr bir havayla pis pis sırıtıyordu. Sonra Mayıs ayininin çanları çalmaya başladı. Yoldan bir hastabakıcı geliyordu. Beyaz mantosu akşamın alaca karanlığında parıldamaktaydı.

Yaram ayin sırasında kurudu. Bin markımı almış ve şimdi de Papaz Yardımcısı Bodendiek'le bir masada karşılıklı oturuyordum. Bodendiek ipekli giysilerini çıkarıp kilisenin küçük gardrobuna bırakmıştı. On beş dakika önce kendisi efsanevi bir varlıktı. Buhurdanlardan çıkan dumanların ortasında, sırma işlemeli cüppesiyle mum ışıklarının aydınlığında duruyor ve içinde İsa'nın vücudu olan ekmeğin bulunduğu altın kabı dindar hemşirelerin başlarıyla, ayine katılmalarına izin verilmiş delilerin kafatasları üzerine kaldırıyordu. Şimdi ise yer yer parlamış siyah ceketi, ön yerine arkadan iliklenmiş terden hafifçe kirlenmiş beyaz yakalığıyla Tanrının basit bir memuruydu ; rahat, güçlü, kırmızı yanaklı, kırmızı burunlu ve şarap tiryakilerinin belirtisi olan patlamış kılcal damarlarıyla sadece bir memurdu. O farkında değildi ama kendisi savaştan önce birkaç yıl süreyle benim günah çıkarıcı papazım olmuştu. O zamanlar okul yönetmeliği gereğince her ay günah çıkarmak ve inancımızı tazelemek zorundaydık. Açıkgöz olanlarımız Bodendiek'e giderdi. Kulakları ağır işitirdi. Günah çıkartılırken fısıltıyla konuşunca, anlatılan günahın ne olduğunu anlayamazdı. onun için de hafif cezalar verirdi. Bu da çoğu zaman birkaç, tane «Babamız» duasıydı. Bütün günahları rahatça işler, futbol oynamaya gider ya da kent kitaplığından yasak kitapları okumaya kalkışırdık. Buna karşılık Katedral papazında işler bambaşka olurdu. Bir seferinde acele ettiğim ve Bodendiek'in günah çıkarma kulübesinin önünde bekleyenler uzun bir yılan gibi kuyruk olduğu için bu papaza gitmiştim. Katedral papazı bana çok kurnazca bir ceza verdi. Bir hafta sonra yine günah çıkarmaya gelecektim. Bir hafta sonra yeniden gidince bu kez de niçin geldiğimi sordu. Günah çıkarırken yalan söylenmediği için, ben de günahımı kendisine anlattım. O zaman bana birkaç düzine teşbihi devredecek kadar dua okuma cezasını ve ayrıca bir hafta sonra yeniden gelme buyruğunu verdi. Bu durum böylece sürüp gitmeye başladı. Nerdeyse bütün umudumu yitirmek üzereydim. Kendimi ömür boyunca Katedral

papazının haftalık günah çıkarma zincirine bağlanmaya mahkûm edilmiş gibi görüyordum. Bereket versin, bu kutsal adam dördüncü hafta kızamığa yakalandı ve yatağa düştü. Günah çıkar, ma günüm gelince doğru Bodendiek'e gittim ve yüksek sesle durumu anlattım. Katedral papazı beni bugün için günah çıkarmakla görevlendirmişti, ama şimdi kendisi hasta. Ne yapmam gerek? Kızamık bulaşıcı hastalık olduğundan yanına gidemem. Öyleyse nasıl günah çıkartacaktım? Bodendiek kendisinin yanında da pekâlâ günah çıkarabileceğimi bildirdi. Günah çıkarma günah çıkarmadır ve papaz da papazdır. Ben de dediğini yaptım. Kurtulmuştum. O zamandan beri katedral papazından vebaymış gibi kaçar dururum.

Serbest hastalara ait büyük salonun yanındaki küçük bir odada oturuyorduk. Burası özel bir yemek odası değildi; kitap rafları, bir tane beyaz sardunya saksısı, birkaç sandalye, koltuklar ve yuvarlak bir masa vardı. Başrahibe bize bir şişe şarap yollamıştı. Şimdi de yemeği bekliyorduk. On yıl önce günün birinde günah çıkarma papazımla karşılıklı şarap içeceğimi asla aklıma getiremezdim. Ama o zamanlar günün birinde insanları öldüreceğimi, bunun için asılmayıp tersine madalyalar takınacağımı da aklıma getiremezdim. Buna karşın bütün

bunlar başıma, gelmişti işte.

Bodendiek şarabın tadına baleti. Dalgın bir tavırla, «Prusya Prensi Heinrich'in arazisindeki Reinhard şatosundan, » diye şarabın kökenini açıkladı. «Başrahibe bize çok iyi bir şey yollamış. Şaraptan anlar mısınız? »

anıt verdim ve pencereden karanlık bahçeye baktım. Rüzgâr çıkmıştı. Ağaçların siyah dorukları sallanıp duruyorlardı. «İnsan ölümü de anlayıp tadına bakmalı mı? » Bodendiek şarap kadehinin üzerinden alaylı bir ba-

«Çok az. »

«Öğrenmelisiniz. Yemek ve içki Tanrının bağışıdır. İnsan bunu anlamalı ve tadını çıkarmalıdır. »

«Ölüm de besbelli Tanrının bir bağışı olmalı, » diye

kışla beni şöyle bir süzdü. «Ölüm bir Hıristiyan için sorun değildir. Doğrudan doğruya tadına bakmaya kalkışmasına gerek yok. Ama ne olduğunu anlayabilir. Ölüm sonsuz hayata giriştir. Onun için korkulacak hiçbir yanı yoktur. Hatta birçokları için çözüm yoludur. »

«Nasıl? »

«Hastalıklar, acılar, yalnızlıklar ve yoksulluk için bir çözüm yoludur. » Bodendiek tadını çıkara çıkara şaraptan bir yudum aldı ve onu kırmızı yanaklarının arka

sında ağzının içinde şöyle bir dolaştırdı.

«Biliyorum, » dedim. «Ölümlü, acılarla dolu dünyanın çözüm yolu bu. Peki öyleyse Tanrı bu dünyayı ne diye yarattı? »

Şu anda Bodendiek’in görünüşü hiç de şu acılarla dolu dünyaya katlanıyormuş gibi değildi. Tombalak ve yağlıydı; heybetli kıçının basıncı altında buruşmasın diye ceketinin eteklerini sandalyesinin yanlarından aşağıya sarkıtmıştı. Öteki dünyanın ve şarapların bu uzmanı elindeki kadehi sımsıkı tutmuş öylece karşımda oturuyordu,

«Öyleyse Tanrı bu acılarla dolu bu dünyayı niçin yarattı? » diye sorumu yineledim. «Bizlere hemencecik sonsuz hayatı bağışlayamaz mıydı? »

Bodendiek omuzlarını kaldırdı. «İncil'de bu konuyla ilgili bölümleri bir kez daha okuyabilirsiniz; insan, cennet, ilk günah... »

«İlk günah, cennetten kovulma, Adem’den kalan günah mirası ve böylece yüz bin kuşaktan beri sürüp giden lanet. Sonra da karşımızda bunca zamandır sürüp giden çok uzun bir öcün Tanrısı. »

Bodendiek şarabı ışığa doğru kaldırarak, «Affeden Tanrı, » diye düzeltti «Sevginin ve adaletin Tanrısı. Her zaman hep affetmeye hazırdır. İnsanlığı kurtarmak için de kendi oğlunu kurban etmiştir. »

Birden öfkelenerek «Sayın Papaz Bodendiek, » dedim Adaletin ve sevginin Tanrısı ise, öyleyse insanları niçin bu kadar çeşitli yarattı? Niçin birine yoksulluk ve hastalık. ötekine sağlık ve bayağılık verdi? »

«Bu dünyada alçaltıları öteki dünyada yükseltilecek tir. Tanrı her şeyi dengeleyen bir adelete sahiptir, »

«Ben bundan pek emin değilim, » yanıtını verdim. «Bir kadın tanırım; on yıl kanser hastalığı çekti; altı tane korkunç ameliyat atlattı; acılan bir türlü dinmek bil medi ve sonunda çocuklarının ikisi de ölünce Tanrıya olan inancını yitirdi. Artık ne ayinlere, ne günah çıkar maya, ne de kurban törenlerine gitmez oldu. Kilise kurallarına göre de günahkâr öldü. Yine aynı kurallara göre de şimdi sevgi Tanrısının yarattığı cehennemde yanıp durmakta, sonsuzluğa dek, Siz buna adalet diyorsunuz değil mi? »

Bodendiek bir süre şaraba baktı, Sonra, «Bu kadın sizin anneniz miydi? » diye sordu,

Hayretle yüzüne baktım, «Bunun konuyla ne ilgisi

var? »

«Annenizdi, değil mi? »

Yutkundum. «Annem olmuş olsa bile,. »

Susuyordu. Sonra «Tanrıyla barışmak için tek bir saniye bile yeter, » dedi. «Ölümden önce bir saniye. Bu, tek bir düşünce de olabilir. Yüksek sesle söylenmiş olmasına gerek yok. »

«Aynı şeyi ben de birkaç gün önce umutsuz bir kadına söylemiştim. Ya bu dediğiniz düşünce olarak da yoksa? »

Bodendiek yüzüme baktı. «Kilisenin kuralları vardır. Bu kurallar insanları gözetmek ve eğitmek içindir. Tanrının ise kuralı yoktur. Tanrı sevmektir. Onun nasıl yar-gılandığını hangimiz bilebiliriz? »

«Tanrı yargılar mı? »

«Biz öyle ad koymuşuz. Aslında O sevgidir. »

Acı acı, «Sevgi ha! » dedim. «Başkalarına işkence zevkiyle dolu bir sevgi bu. Acı çektiren ve yoksulluk veren bir sevgi. Dünyanın iğrenç adaletsizliğini düşsel bir cennet vaat ederek düzelteceğini sanıyor. »

Bodendiek gülümsedi. «Sizden önce başka insanların da bu konuda kafa yormuş olduklarını biliyor musunuz?;

«Biliyorum, sayılan da pek çok. Ve hepsi benden daha akıllı. »

Bodendiek keyifli bir havayla, «Ben de aynı kanıdayım, » diye yanıt verdi.

«Ama bu, benim de aynı şeyi yapmam konusunda hiçbir şeyi değiştirmez. »

«Elbette değiştirmez, » Bodendiek kadehini silmece doldurdu. «Ancak yaparsanız bunu da esaslı yapın. Kuşku inancın öteki yüzüdür. »

Papaza baktım. Karşımda bir sarsılmazlık anıtı gibi oturuyordu. Herhangi bir şeyin onu sarsması olanaksızdı. Sağlam yapılı kafasının arkasında ise gece vardı. Isa-belle’nin huzursuzluklarla dolu gecesi... Rüzgâr esiyor pencerelere çarpıyordu. Gece sonsuzdu, gece yanıtsız sorularla doluydu, ama Bodendiek’te bütün bunların bir yanıtı vardı.

Kapı açıldı. Koca bir tepsi içinde yemek göründü. Yemek üst üste konulmuş yuvarlak kaplardaydı. Her kap bir alttakine uyacak biçimde oturtulmuştu. Hastanelerde görülen cinsten bir servis yöntemiydi bu. Mutfak hemşiresi masanın üstüne bir örtü serdi. Üzerine bıçak, kaşık ve çatal koyup ortadan yok oldu.

Bodendiek en üstteki kabı açtı. Sevecen bir sesle, «Bakalım bu akşam neler varmış? » dedi. «Et suyuymuş... köfteli et suyu. Hem de en nefisinden! Ve kırmızı lahana, yanında da ekşili et kızartması. Tanrısal bir vahiy bu. » Tabaklarını tepeleme doldurup yemeye başladı. Onunla tartışmış olduğum için kendi kendime içerliyor ve bu adamın o açık üstünlüğünü duyuyordum. Gerçi bunun sorunu çözümlemekle doğrudan doğruya bir ilgisi yoktu. O üstündü, çünkü hiçbir şey aramıyordu. Yalnızca biliyordu. Ama bildiği neydi? Hiçbir şeyi kanıtlayamıyordu. Buna karşın benimle dilediği gibi oynayabiliyordu.

Doktor içeri girdi. Başhekim değil, tedavi doktoruydu bu gelen. Bodendiek, «Bizimle birlikte yer misiniz? » diye sordu. «Öyleyse elinizi biraz çabuk tutun. Yoksa size hiçbir şey kalmaz. »

Doktor hayır dercesine başını salladı. «Zamanım yok, ».

dedi. «Dışarda fırtına var. Böyle havalarda hastalar özellikle huzursuz oluyorlar. »

«Pek fırtına çıkacağa benzemiyor. »

«Daha çıkmadı. Ama çıkacaktır. Hastalar bunu önceden seziyorlar. Birkaç tanesini ılık banyoya koymak zorunda kaldık. Anlaşılan güç bir gece geçireceğiz. »

Bodendiek ekşili et kızartmasını ikiye böldü. Porsiyonun daha büyüğünü kendine aldı. «Sen bilirsin Doktor, » dedi. «Öyleyse hiç delilse bizimle birlikte bir kadeh şarap için bari. 15’ten kalma bir şarap bu. Tanrının bir bağışı. Özellikle bizim şu genç imansızımız için. »

Bana bakıp göz kırptı. Ekşili kızartmamn salçasım bu adamın hafifçe yağlanmış yakasından içeri seve seve boşaltmak isterdim. Doktor yanımıza oturup bardağı eline aldı. Soluk benizli hemşire başım kapının aralığından uzattı. Doktor, «Ben şimdi yemeyeceğim hemşire, » dedi. «Odama birkaç sandviçle bir şişe bira götürürsünüz. »

Doktor otuz yaşlarında bir adamdı. Esmer, ensiz bir yüzü, birbirine yakın duran gözleri, iri yelken kulakları vardı. Adı Wernicke idi. Guido Wernicke.

Küçük adından benim Rolf adından nefret ettiğim kadar nefret ederdi.

«Bayan Terhoven’in durumu nasıl? » diye sordum.

«Terhoven mi? Ah evet, öyle göze çarpan bir durumu yok, ne yazık ki böyle. Siz bugün herhangi bir şey farkettiniz mi? Bir değişiklik filan? »

«Hayır. Her zamanki gibiydi. Belki biraz heyecanlıydı, ama bunun da fırtmadan olduğunu demin siz söylediniz. »

«Göreceğiz. İnsan burda hiçbir konuda önceden bir şey söyleyemiyor. »

Bodendiek güldü. «Elbette söylenmez. Burda söylenmez. »

Papaza baktım. Ne biçim yontulmamış bir Hıristiyan bu adam, diye düşündüm. Fakat sonra birden onun meslekten bir ruh eğiticisi olduğunu anımsadım. Bir işi yapabilme gücünün parayla satılması karşısında duygularımızda bir şeyler yıkılıp gidiyor. Papazlar gibi doktorlar, hastabakıcılar, mezartaşı satıcıları için de durum boy-, leydi.

Papazın Wernicke'yle sohbet edişini dinliyordum. Bir-

T

den bütün iştahım kaçıverdi; ayağa kalkıp pencereye yürüdüm. Sallanıp duran karanlık ağaçların arkasında kenarları açık kurşuni bir bulut duvarı yükseliyordu. Gözlerim dışarıya takılıp kaldı. Bir anda her şey bana çok yabancı geldi. Tanıdığım bahçe manzarasının arkasmdan daha vahşi bir başkası sessizce ortaya çıkmaya zorlanıyor, eskisini boş bir kılıf gibi kenara itiyordu. Isabelle' nin çığlığı aklıma geldi; «Nerde benim ilk yüzüm? Bütün bu aynaların karşısında bıraktığım yüzüm nerde? » Evet, ilk yüzümüz nerde? diye düşündüm. Doğanın ilk görüntüsü nerde? Bizim zihnimizdeki haline dönüşmeden, park, orman, ev ve insan olmazdan önceki görüntüsü nerde? Bodendiek’in Bodendiek olmazdan önceki yüzü nerde? Wernicke’ninki nerde? Bunlar konusunda bir şeyler biliyor muyuz? Yoksa biz kavramlardan, sözcüklerden, mantık ve aldatıcı akıldan oluşmuş bir ağın içinde mi kıstırılmışız? Bu ağın arkasında kendi başına yanıp duran ilk ateşler var. Onlara ulaşmak için artık hiçbir çıkış yolumuz kalmamış. Çünkü biz onu mutfak ateşinde, ev sıcaklığında, kandırıcı şarlatanlıkta, gerçeklikte, burjuvalıkta, kale duvarlarında ve en sonunda da terleyip duran felsefeyle bilimin Türk hamamında yararlılığa ve ılıklığa döndürmüşüz. Bu ateşler nerde şimdi? Hâlâ kavranılmaz, hâlâ saf ve erişilmez bir halde ölüm ile hayatın arkasında, bu ölüm ve hayat bizim için ölüm ve hayat olmazdan önceki halinin arkasında mı duruyor... Acaba ona şimdi sadece bu binada,

bu binanın demir parmaklıklı odalarında çömelmiş duranlar, sessizce yürüyenler, bakışları dalıp gidenler, fırtınayı damarlarının içinde duyanlar mı yakındır? Düzenle kaosu birbirinden ayıran sınırlar nerde? Kim bu sınırı aşıp yeniden geri gelebilir? Bunu başarsa bile, öte taraf hakkında bir şeyler bilebilir mi? Oraya ilişkin anıları silinip gitmez mi? Çılgın kimdir, üzerine parmak basılan ve sürgün edilen kim? Sınırlarımızla, aklımızla, düzenlenmiş dünyamızla biz miyiz, yoksa ötekiler mi? Kaosun ateşiyle kavrulup yıldırımlarla sarsılan ötekiler mi? Onlar kapısız, tavansız odalar gibi içine yıldırımlar düşen, rüzgâr ve yağmur giren evler gibi sınırsızlığa yönelmiştir. Bizler ise, kapıları kapalı odalarımızda kurumla oturur, dört duvarımız boyunca dolaşır ve kaostan kurtulduğumuz için üstün olduğumuza inanırız. Peki ama kaos nedir? Düzen nedir? Kimde var bunlar? Niçin var? Ve bunlardan her zaman sıyrılan kim dir?

Parkın kenarından kurşuni bir ışık yükseliyor ve uzun bir süre sonra çok hafif bir mırıltı buna karşılık veriyor. Sanki odamız ışık dolu bir kabine gibi gecenin içinde yüzüyor. Gece canavarlaşıyor, sanki bir yerlerde tutsak olan devler zincirlerini koparıyor, kendilerini kısa bir süre için zincire vurmuş cüceler soyunu mahvetmek için saldırıyorlar. Karanlıkta ışıklı bir kabine, kitaplar ve düzeni yerinde üç beyin aynı binadadır; canavar ise bir arı kovanının peteğindeymişçesine bu binanın içine hapsedilmiştir. Dört bir yanlarını kuşatmış yıkık beyinlerde ise şimşekler çakmaktadır. Bir anda hepsinin kafasında bilinçlenmenin şimşeği çaksa ve bir ayaklanma için anlaşsalar, kilitleri kırsalar, demir çubukları parçalasalar, korkunç bir dalga gibi merdivenlerden yukarı saldırsalar ve bu ışıklı odayı, bu kabineyi kuşatıp sağlam akılları geceye, gecenin arkasında daha da görkemli duran o adsız şeyin içine sürükleseler nasıl olurdu?

Geri döndüm. İnanç adamıyla bilim adamı kendilerini aydınlatan ışığın altında oturuyorlardı. Onlar için dünya titremeler ve ataklıklar içinde bir huzursuzluk değildi. Onlar için derinlerden yükselen mırıltılar da yoktu. Buz gibi eter odalarında çakıp duran şimşekler de yoktu. Onlar inanç ve bilim adamıydılar; onlarda denge vardı; ölçü, iskandil, çekül vardı; herbirininki başka çeşitti, ama birbirleriyle çatışmıyordu. Kendilerine güveniyorlardı. Etiketler gibi her şeyin üstüne yaptırabildikleri adların sahibiydiler. Geceleri rahat uyuyorlardı. Kendilerine yeten birer amaçları da vardı. Ve korku, intiharın önüne çekilmiş bu siyah perde, onların benliklerinde düzeni kusursuz bir yere yerleştirilmişti; kendisine bir ad

konulmuş, sınıflara ayrılmış ve böylece tehlikesiz hale getirilmişti. Sadece adsız olan öldürür ya da adını patlatarak havaya uçurmuş olan.

«Şimşek çakıyor dedim. »

Doktor başım kaldırdı. «Sahi mi? » dedi. O sırada, Isabelle'nin hastalığı olan şizofreninin niteliğini anlatıyordu. Harcadığı çabadan esmer yüzü hafifçe kızarmıştı. Böyle bir hastanın bir saniye içinde bir kişilikten başka

bir kişiliğe nasıl sıçradığını açıklıyordu. Eski zamanlarda insanlar bunları kişiliklerinin birine bakarak aziz ve evliya diye nitelendirmişler, öteki kişiliklerine göre de ruhuna şeytan girmiş sanılmış ve bunların karşısında da halk batıl inançlardan gelme bir saygı duymuştu. Nedenleri üzerinde yorumlarda bulunuyordu. Ansızın bir şaşkınlık uyandı içimde, bütün bunları nerden biliyor ve niçin hastalık olarak tanımlıyordu? Bütün bunları olağanüstü bir zenginlik olarak da göremez miydi? Her normal insanın içinde bir düzine kişilik yok muydu? Aralarındaki fark sağlam olanın bu kişilikleri bastırabilmesi, hasta olanın ise bunları özgür bırakması değil miydi? Öyleyse hasta olan kimdi?

Masaya gidip kadehimdeki içkiyi bir dikişte sonuna kadar içtim. Bodendiek iyicil bakışlarla beni süzüyordu. Wernicke ise ilgi çekici hiçbir yanı olmayan bir olayı izler gibi bakıyordu. İlk kez şarabı hissediyordum; iyi olduğunu hissediyordum; içine kapanmış, olgunlaşmış ve hiçbir tarafında boşluk bırakmamıştı. Onun içinde bir kaos yok diye düşündüm. Başka bir varlığa dönüşmüştü. Ahenge dönüşmüştü. Başkasının yerine geçmemiş, başka bir duruma dönüşmüştü. Bu işlem onda yönünü şaşırmalar yaratmamıştı. Ansızın bir an boyu süren bir mutluluk duydum. Demek böyle bir şey başarılabillyormuş diye düşündüm, Demek dönüşüm olabiliyordu. Bu yalnız, biri ya da öteki olmak değildi; ötekinin aracılığıyla da bir şey olunabiliyordu.

Yeni bir soluk parıltı pencereye çarpıp yok oldu. Doktor doğruldu. «Başlıyor,» dedi. «Yukardaki kilitlilere gitmem gerekiyor.»

Kilitliler, hiçbir zaman dışarı bırakılmayan hastalardı. Ölünceye dek kapalı kalacaklardı. Odalarının eşyaları bulundukları yere çakılı, pencereleri demir parmaklıydı. Kapıları ise ancak dışardan anahtarla açılabilirdi. Bu insanlar kafeslerinde tehlikeli hayvanlar gibiydiler ve burada kimse onlardan söz etmek istemezdi.

Wernicke yüzüme baktı. «Dudağınıza ne oldu?» diye sordu.

«Hiç. Düşümde ısırmış olacağım.»

Bodendiek gülmeye başladı. Bu sırada kapı açılarak ufak tefek hemşire içeri girdi. Yeniden bir şişe şarap ge-

tirmişti. Yanına üç tane de bardak koydu. Wernicke hemşireyle birlikte odadan çıktı. Bodendiek şişeyi alıp kendi bardağını doldurdu. Wernicke'ye birlikte içmeyi niçin önerdiğini şimdi anlıyordum. Başrahibe bunun üzerine yeni şişeyi yollamıştı. Bir şişe tek başına üç adama yetmezdi. Kurnaz, herif diye düşündüm. «Dağdaki Vaaz»den yemek mucizesini tekrar etmişti. Wernicke'ye verilen bir kadehe karşılık kendisi için bütün bir şişeyi elde etmişti. «Artık içmek istemezsiniz değil mi? » diye sordu.

«Niye istemeyeyim? » karşılığını vererek masaya oturdum. Papaz ekşimtırak bir gülümsemeyle şişeyi yeniden buz kovasından çıkardı. Bardağıma dökmezden önce bir an etiketine baktı. Bardağıma dörtte birine kadar içki koydu. Kendi bardağını ise silmece doldurmuştu. Sakin bir havayla şişeyi elinden alıp bardağımı onunki gibi doldurdum. «Sayın papaz, » dedim, «bazı şeylerde birbirimizden hiç de o kadar farklı değilizdir. »

Bodendiek birden gülmeye başladı. Yüzü paskalya çiçeği gibi kat kat açılıyordu. Acıma duygusu uyandıracak bir havayla, «Şerefe! » dedi.

Fırtına uğulduyor, ordan oraya koşuyordu. Sessiz kılıç vuruşları gibi şimşek çakıyordu. Odamdaki pencerenin yanına oturmuş, Erna'nın bütün mektuplarını yırtıp yırtıp önümde duran içi oyuk bir fil ayağına atıyordum. Bu ayağı bana bir yıl önce kâğıt sepeti diye Terzi Ledermann' ın oğlu dünya gezgini Hans Ledermann armağan etmişti.

Erna işini bitirmiştim. Kendi kendime onun bütün kötü huylarını saymış, kendisini insan ve duygu olarak içimde yok etmiş, üstüne de çerez niyetinde Schopen-hauer'le Nietzsche'den birkaç bölüm okumuştum. Ama yine de bir smokinim, bir otom ve bir şoförüm olmasını, o yılana yaşamının en büyük darbesini indirmek için yanımda ünlü birkaç artist bayan, cebimde birkaç yüz milyon olduğu halde şu saatte Kırmızı Değirmen'de ortaya çıkmayı ne kadar isterdim. Bir süre bunların hayalini kuldum. Yarın gazetelerde büyük ikramiyeyi kazandığımı ya da yanan evlerden çocuklar kurtarırken ağır yaralan-

dığımı okuyacak olsa ne hale gelirdi acaba? Sonra birden Lisa'nın odasındaki ışığı gördüm.

Pencereyi açıp birtakım işaretler yaptı. Odam karanlıktı, beni göremezdi. Öyleyse bu işaretler bana değildi. Sessizce bir şeyler söyleyip göğsünü gösterdi; sonra da bizim evi işaret edip olur dercesine başım salladı. Arkasından ışık söndü.

Ortalığı kollayarak dışarı sarktım. Gecenin on ikisiy-di ve çepeçevre bütün pencereler karanlıktı. Yalnızca Georg Kroll'unki açıktı.

Beklemeye koyuldum. Lisa'nın kapısının açıldığını gördüm. Kadın dışarı çıkıp sağına-soluna bir göz attı ve sokağı koşarak geçti. Üzerinde alacalı hafif bir giysi vardı. Ses çıkarmasınlar diye ayakkaplarını eline almıştı. Aynı anda bizim evin kapısının sakınganca açıldığını duydum. Besbelli açan Georg olacaktı. Evin kapısının üst tarafında bir çıngırak vardı. Gürültü çıkarmadan kapıyı açmak için birisinin sandalyeye çıkıp çıngırağı eliyle tutması ve ayağıyla da tokmağı bastırması gerekiyordu. Kısacası insanın çok dikkatli olmasını gerektiren cambaz işi bir düzenekti. Bu akşam ise Georg'un gerçekten dikkatli olduğu anlaşılıyordu.

Fısıltılar ve yüksek topukların takırtısı işitildi. Anlaşılan Lisa, bu süs budalası canavar, daha baştan çıkarıcı görünmek için ayakkaplarını yeniden giymişti. Georg'un oda kapısı hafifçe içini çekti. Demek doğruymuş! Kim umardı bunu? Georg ha, bu sessiz akan ırmak! Peki, ne zaman becermiş bu işi?

Fırtına geri gelmişti. Gökgürültüleri güçleniyordu. Ve birden Gümüş Vadisi'ndeki yağmurlar gibi gökten boşanan sular kaldırımların üzerine saldırdı. Kaldırımlar suları çisentiyle geri sıçratıyor ve serinlik ferahlık vererek yukarıya doğru esiyordu. Pencereden sarkmış bu ıslak patırtıyı seyrediyordum. Sular daha şimdiden oluklardan ateşe başlamıştı. Şimşekler parıltılarıyla buna katılıyordu. Çakan bir şimşeğin sarımtırak alevinde Lisa'nın çıplak kolunun Georg'un odasından yağmura doğru uzandığını gördüm. Sonra da başı göründü. Kısık sesini işit-

tim. Georg'un dazlak kafasını göremiyordum. Zaten o bildim bileli doğa sever değildir.

Avlunun büyük kapısı bir yumruk darbesiyle açıldı. Başçavuş Knopf sırsıklam içeriye yalpalandı. Sular kasketinden aşağıya akıyordu. Çok şükür bu havada elime su kovası alıp yapacağı edepsizliğin arkasından koşmama gerek kalmayacak diye düşündüm. Ama Knopf beni düş kırıklığına uğrattı. Kurbanına, kara mezar taşma bakmadı bile. Söverek ve yağmuru sivrisinek kovar gibi tokatlayarak eve kaçtı. Su onun en büyük düşmanıydı.

Fil ayağını alıp içindekileri sokağa boşalttım. Yağmur Erna’nın aşk gevezeliklerini bir anda sürükleyip götürdü. Bugün bir değeri yoksa da yine para galebe çaldı diye düşündüm. Öteki pencereye gidip bahçeye baktım. Orada büyük yağmur şenliği tam kıvamındaydı; yeşil bir çiftleşme cümbüşü utanç duymadan ve bütün masumluğuyla sürüp gitmekteydi. Şimşeklerin parıltısında kendini öldüren adamın mezar plakasını gördüm. Bir kenara konulmuş, yazısı hakkedilmişti ve altın rengi ışıltılar saçıyordu. Pencereyi kapatıp ışığı yaktım. Altımda Lisa’yla Georg fısıldaşıyorlardı. Birden odam korkunç biçimde boş göründü bana. Yeniden pencereyi açıp dışardaki adsız ma-yalanışı dinlemeye koyuldum. Ve karar verdim. Kitapçı Bauer’den son haftalığıma karşılık yoga, feragat ve kanaat yöntemi konusunda bir kitap alacaktım. Adamlar nefes alma eğitimiyle olağanüstü sonuçlar elde ediyorlarmış.

Yatmazdan önce aynamın önünden geçtim. Durup içine baktım. Şurda gördüğüm gerçekte nedir? Bu aldatan derinlik, bu dümdüz olan mekân? Ordan dışarı bakan ve fakat orda olmayan kim peki?

Dudaklarımı gördüm, şişmiş ve kabuk bağlamıştı. Elimle dokundum, aynı anda karşımda birisi hayalden bir dudağı, orada olmayan bir dudağı elledi. Sırıttım, birisi olmayan o birisi de sırıttı. Başımı salladım, birisi olmayan o birisi de baş olmayan başını salladı. İkimizden hangimiz bir şeydik? Ve nedir ben olan? Şu karşıdaki mi, yoksa onun etten kalıba girmişi mi? Ya da her ikisinin arkasında bir şeyler, başka bir şeyler mi var? İçimde bir ürperti duydum ve ışığı söndürdüm.

YEDİNCİ BÖLÜM

Riesenfeld sözünde durmuştu. Avlu anıtlar ve taban taşlarıyla dolmuştu. Her yanı perdahlı olanlar kâğıtlara sarılmış ve bez torbalara konulmuştu. Ölü taşları içinde bunlar yıldızlardı ve kenarlarının zedelenmemesi için büyük özen gösterilmesi gerekiyordu.

Bütün personel avludaydı. Kimi yardım ediyor, kimi seyrediyordu. İhtiyar Kroll Ana bile ordan oraya gidiyor, granitlerin siyahlığını ve inceliğini gözden geçiriyor, arada bir de kapının yanında duran kara mezar taşına acılı bir bakış fırlatıyordu. Bu taş rahmetli kocasının aldığı mallardan arta kalmış biricik parçaydı.

Kurt Bach koca bir blok kumtaşını atölyesine taşıyordu. Bundan yeni bir ölen aslan doğacaktı. Ama bu seferki öyle dişi ağrıyormuş gibi öne eğilen bir aslan değil, böğrüne kırık bir mızrak saplanmış ve bütün gücüyle haykıran bir aslan olacaktı. Wüstringen köyünün savaş anıtı biçiminde olması kararlaştırılmıştı. Orada Emekli Binbaşı Wolkenstein komutasında yönetilen güçlü bir savaşçılar derneği vardı. Wolkenstein yaslı aslan figürünü çok gevşek bulmuştu. Aslında alev püsküren dört başlı bir aslan ısmarlamayı yeğlerdi.

Württemberg madeni eşya fabrikasının gönderdiği bir parti mal da aynı zamanda gelmiş ve ambalajlarından çıkarılmıştı. Dört tane kanat açmış kartal yan yana ye-re sıralanmıştı, ikisi bronzdan, ikisi dökme demirdendi. Bu kartallar başka savaş anıtlarının tepelerini süslemek için ve ülkenin gençlerini yeni bir savaşa kışkırtmak için ordaydılar. Emekli Binbaşı Wolkenstein’in inandırarak açıkladığı gibi, sonunda bu savaşı bir kez de biz kazanacaktık. O zaman yandı hasımlarımız! Kartallar şimdilik yumurtlamak isteyen tavuklar gibi görünüyorlardı. Ama hele bir anıtların tepesine çıksınlar, bu görünüşleri elbette değişecekti. Generaller de üniformalarını soyarsanız ringa balığı terbiyecilerine benzerler. Nitekim Wolkenstein de

sivil giysisi içinde sadece tombul bir jimnastik öğretmeni gibi görünüyordu. Sevgili yurdumuzda her şey bu şatafata ve araya bir uzaklık koymağa bağlıydı.

Reklam şefi olarak anıtların düzenlenmesini yönetiyordum. Gelişigüzel yan yana durmamalı, tersine birbir-leriyle yakınlığı olan kümeler oluşturup bahçenin içine sanatkârane bir biçimde dağılmalıydılar. Heinrich Kroll ise buna karşıydı. Taşların asker gibi sıraya dizilmesini isterdi. Ona göre başka türlü konuluşların hepsi gevşek görünüşlüydü. Bereket versin azınlıkta kalıyordu. Hatta annesi bile ona karşıydı. Zaten oldum olası hep ona karşı durmuştu. Bugün bile hâlâ Heinrich'in nasıl olup da Binbaşı Wolkenstein'in karısının değil de, kendi çocuğu olduğuna akıl erdiremiyordu.

Gün masmavi ve çok güzeldi. Gökyüzü dev bir ipekli çadır gibi kentin üzerinde kabarmıştı. Sabahın nemli serinliği hâlâ ağaçların tepesinde asılı duruyordu. Kuşlar cıvıldaşmaktaydı. Onlar için sanki yalnızca başlamakta olan yaz vardı, yalnızca yuvalar ve yeni gelişen hayat vardı. Doların gevşek dokulu, çirkin bir mantar gibi elli bine doğru şişmesi onları hiç ilgilendirmiyordu. Sabah gazetelerinin üç tane intihar olayını bildirmesi de umurlarında değildi. İntihar edenlerin hepsi de küçük gelir sahipleriydi. Hepsi de yoksulların en sevdiği yöntemle hava gazını açarak işlerini görmüşlerdi. Gelir sahibi Bayan Kubalke'nin başı havagazı ocağının fırını içinde bulunmuştu. Emekli Hesap Uzmanı Hopf ise sinekkaydı tıraş olmuş, kıçı yamalı tek giysisini tertemiz fırçalayarak giyinmiş, elinde cennete giriş bileti gibi dört tane kırmızı değersiz damgası basılmış bin marklık banknotla bulunmuştu. Dul Bayan Glass da mutfağının koridorunda bulunmuştu. Yanı başında içinde elli bin marklık bir hesap yazılı banka cüzdanı parça parça edilmiş bir durumda, yatıyordu. Hopf'un damgalı bin marklık banknotları umudun son bayrağıydı. Çoktan beri bu paraların günün birinde yeniden değer kazanacağı inancı vardı. Bu söylenti nerden geliyordu bilen yoktu. Banknotların hiçbir yüzünde onların altınla ödeneceği yazılı değildi. Zaten böyle bir şey yazılı olsa bile, devlet, milyarları bizzat zimmetine geçirip kendisinin sadece beş markım cebe indirecek herkesi içeri atan bu dokunulmazlık sahibi dolandırıcı, bunu

ödememek için elbette bir püf noktası bulacaktı. İlkin, önceki gün gazetelerde paralara ayrıcalı hiçbir işlem uygulanmayacağı yolunda bir açıklama yayınlandı. Bu yüz den de bugün Hopf'un ölüm ilanı çıktı.

Tabutçu Wilke’nin atölyesinden, sanki orda neşeli, dev bir ağaçkakan oturuyormuş gibi tak tak sesleri dışarı taşıyordu. Wilke’nin işi yolunda, çünkü er geç herkese bir tabut gereklidir, intihar edenlere de. Savaş sona ereli kitle mezarlarının da, çadır bezine insan sarıp gömme töreni düzenlemenin de çağı geride kaldı. İnsanlar yeniden yavaş yavaş ufalayıp toz olacak tahtaların içinde, ölü gömleği ya da arkası olmayan frak giymiş ve beyaz krep-döşinden ölü elbisesi içinde çürümeye başladılar. Toplum kurallarına uygun bir çürümedir bu. Fırıncı Niebuhr da bütün madalyaları ve dernek nişanlarıyla süslenmiş bir durumda çürümeye başladı. Karısı bu konuda diretmişti. Müzik dernekleri birliğinin bayraklarından bir tanesini karısı tabutun yanına koydurmuştu. Kocası dernekte ikinci tenordu. Her cumartesi «Ormanda Sessizlik» ve «Gururla Dalgalanır Kırmızı Siyah Beyaz Bayrak» şarkılarını böğürür, iyi bağırabilmek için de yeterince bira yuvarlar, arkasından da karısını pataklamak üzere eve giderdi. Mezarı başında papazın dediği gibi tam bir erkekti.

Şansımız vardı, Heinrich Kroll köylere gitmek için saat onda bisikleti ve çizgili pantolonuyla ortadan yok oldu. Bu kadar çok yeni granitin gelmesi onun tüccar yüreğini huzursuz etmişti. Bu yürek, geride kalan yaslılara götürmek için gitmek zorunluluğunu duymuştu.

Şimdi artık daha serbestçe çalışabilirdik. Önce bir paydos yapıp, Kroll Ana tarafından kahve ve ciğer sucuklu yağlı ekmeklerle canlandırıldık. Lisa da avlunun kapısında göründü.

Kırmızı, göz alıcı ipekli bir giysi giymişti. İhtiyar Bayan Kroll bir başkasıyla onu kovaladı. Lisa’dan hiç hoş. lanmazdı. Oysa hiç de kilise tiryakilerinden değildi. Kendinden emin bir havayla, «Ah şu pis mundar, » diye düşüncesini açıkladı.

Georg hemen atıldı. «Mundar mı? Niye mundar? »

«Mundar da ondan. Görmüyor musun, daha suratı, nı bile yıkamamış, ama ipekli paçavraları geçirmiş sırtına. »

Georg’un elinde olmaksızın düşünceli bir havaya büründüğünü görüyordum. Eğer sapık filan değilse, hiç kimse sevgilisinin mundar olmasını istemez. Annesinin gözlerinde kısa bir an bir çeşit zafer şimşeği çaktı, sonra konuyu değiştirdi. Yaşlı kadını hayranlıkla seyrediyordum. Birliklerini hızla harekete geçiren bir komutandı. Çok çabuk bir vuruş yapıyor ve hasmı daha kendini toparlayıp savunmaya geçmeden bambaşka

bir yere kayıveriyordu. Pasaklı olmak Lisa'nın hoşuna gidiyordu belki, ama öyle göze batıcı bir pisliği de yoktu.

Başçavuş Knopf'un evinden, üç kızının vızıldaması duyuluyordu. Üçü de kısa boylu, tombalak ve hamarattı. Üçü de anneleri gibi terziydi. Bütün gün dikiş makinelerini vızıldatıp dururlardı. Şimdi de vurguncuların giyeceği, ateş pahası ipekli gömlekleri ellerine almışlar cıvıldaşıyorlardı. Knopf, bu eski asker, evin geçimi için emekli maaşından on para vermezdi; bu işi dört kadın üzerlerine almışlardı.

Siyah renkli iki haçlı anıtının ambalajını dikkatle açıyorduk. Görünüme zenginlik vermesi için bunları giriş yerine koyacaktık. Kışın da orda durmuşlardı. Fakat şimdi mayıstı ve bu ayın kendisine göre özellikleri vardı. Bir kere bizim avlu kedilerle aşıkların buluşma yeridir. Kediler daha ocak ayında mezar taşlarına tüneyip bağrışma-ya başlar ve çimentodan mezar çerçevelerinin arasında birbirlerini kovalarlardı. Âşıklar ise havayı yeterince sıcak bulunca, açıkta sevişmek üzere hemen yerlerini alırlardı. Hoş bu iş için havanın soğukluğuna da pek bakılmaz ya. Haken Sokağı kuytu yerdedir ve çok sessizdir. Avlumuzun büyük kapısı da âşıkları çağırır gibidir. Bahçe desen alabildiğine geniş ve bakımsızdır. Biraz da ölüleri andıran mezar taşları sergimiz çiftleri rahatsız etmezdi. Tam tersine, arzularını alevlendirmekteydi. İki hafta kadar önce Halle köyünün Katolik papazı, bütün Tanrı adamları gibi tavuklarla birlikte kalkmaya alışmış olduğundan, sabahın yedisinde çıkagelmişti. Geçen yıl içinde ölmüş bulunan iyi yürekli, kızkardeşleri için en küçüklerinden dört tane mezar taşı almak istiyordu. Uyku

sersemi bir halde kendisini bahçeye götürünce, her yanı perdahlı haçlı anıtımızın sağ kolunda bayrak gibi dalga, lanan pembe bir jarse donu papaz görmeden ortadan yok edinceye dek akla karayı seçmiştim. Anlaşılan geceleyin burda kendinden geçmiş bir çift tarafından unutulmuş tu. Hayatın, bu ölüm mevkiine tohum ekmesinde besbelli çok geniş anlamda ve şiir dolu bir uzlaştırıcı yan vardı. Olayı bizim kulüpten Şair Otto Bambuss'a anlattığımda, konuyu hemen çaldı ve evrensel ölçüde alaylı bir ağıtta kullandı. Özellikle yeni doğmuş güneşin ışığında boş bir rakı şişesinin taşların yanı başında parıldaması, ne de olsa insanı gerçekten rahatsız eden bir etki uyandırıyor.

Sergiyi gözden geçirdim. Ölü taşları için böyle bir şey söylenmez ama hoşa giden bir etkileri vardı. Her iki haçlı anıt ayakları üzerinde, sabah

güneşinin aydınlığında pırıl pırıl duruyordu. Sonsuzluğun simgesiydiler. Bir zamanlar kor ateş olmuş yer kabuğunun bugüne kalmış parçasıydı. Şu anda soğumuş, cilalanmış ve herhangi bir işadamının ya da vurguncunun adını gelecek kuşaklar için sonsuza dek saklamaya hazır bekliyordu. Çünkü bir dolandırıcı bile bu gezegenden iz bırakmaksızın yok olmaktan hoşlanmaz.

«Georg, » dedim, «dikkat edelim de senin birader, bizim şu Werdenbrück Golgatha’sını harmandan sonra ödenmek üzere kalkıp iki tane köylüye satmasın. Gel şimdi seninle, bu masmavi günde, kuş nağmeleri ve kahve kokuları altında kutsal bir ant içelim: Bu iki haçlı anıt ancak peşin parayla satılacak! »

Georg hafifçe gülümsedi. «Bu pek o kadar tehlikeli değil. Bonomuzu üç hafta içinde öderiz. Daha önce elimize para geçerse kazanan biz oluruz. »

«Neyi kazanıyorsun yahu? » diye yanıt verdim. «Gelecek dolar kuruna kadar düş kurmayı mı? »

«Bazen öylesine işadamı oluyorsun ki. » Georg beş bin marklık bir püroyu yakmaya uğraşıyordu. «Sızlanacağın yerde, enflasyonu hayatın ters bir sembolü olarak benimse daha iyi. Yaşanan her gün varlığımızdan eksilen bir

gündür. Biz sermayemizden yaşıyoruz, faizden değil. Dolar her gün fırlıyor, ama her gece senin hayatının kur’u bir gün aşağı düşüyor. Bu konuda bir sone yazmaya ne dersin? »

Haken Sokağı'nın kendinden hoşnut bu Sokrates’ini şöyle bir süzdüm. Hafif ter taneleri dazlak kafasını açık renk bir giysinin üstündeki inciler gibi süslemişti. «Geceleyin yalnız yatmadığı halde, insanın böylesine filozof olabilmesi doğrusu şaşılacak şey, » dedim.

Georg kaşını bile oynatmadı. İstifini bozmadan, «Başka ne zaman olunur? » dedi. «Felsefe neşelendirici olmalı, acı verici değil. Böylelikle metafizik varsayımlar, sizin şairler kulübü üyelerinin ideal aşk dediği manevi zevk cinsinden bir şeye bağlanmış olur. Bundan da dayanılmaz bir karmakarışıklık ortaya çıkar. »

«Bir karmakarışıklık mı? » dedim. «Bak hele, seni gidi serüvenci küçük burjuva! Seni gidi her şeyi iğneye geçirmek isteyen kelebek koleksiyoncusu! Bu karmakarışıklık dediğin şey olmadan insanın yaşayamıyacağını bilmiyor musun? »

«İlgisi yok. Ben yalnızca bu şeyleri birbirinden ayırıyorum. » Purosunun dumanını yüzüme savurdu. «Ben bu felsefi karamsarlıkla ve haysiyetli bir şekilde, hayatın gelip geçiciliğine katlanmayı yeğliyorum. Herhangi bir Minna ya da Anna'yla varlığın soğuk esrarını değiş tokuş ederken, yine bu beylik aldanışa uyuyorum. Minna ya da Anna başka bir Karl veya Josef'i yeğleyecek olursa, dünyanın sonu geldiğini sanmıyorum. Bir Erna'nın en iyi cins İngiliz kumaşından giysilere bürünmüş kocaman bir süt bebesini yeğlemesi de böyle. »

Gülümsüyordu. Hilekâr gözlerine soğuk soğuk baktım. «İşin kolayına kaçmak bu, » dedim, «tam Heinrich'e göre. Senin yaptığın kolayca elde edilenin en basit şekilde tadını çıkarmak sadece. Öyleyse bana söyler misin, şu dergileri, içinde yalnızca ele geçirilmez sirenler yüksek sosyete rezaletleri, tiyatro yıldızları ve filmlerde yürekleri hoplatan kadınlar kaynaşan dergileri ne diye büyük bir tutkuyla okuyorsun? »

Georg gözlerime doğru üç yüz marklık bir duman savurdu. «Ben bunu imgelemim için yapıyorum. Sen hiç tamsal aşk ve dünyasal aşk diye bir şey işitmedin mi? Daha geçenlerde sen kendin bu aşkları Erna'da birleştirmeye yeltenip ondan güzel bir ders almadın mı? Sen aşkın dürüst bakkalı olmak istedin ve lahana salamurasıyla havyarı aynı dükkânda yan yana bulundurmaya kalkıştın. Senin hâlâ öğrenemediğin şey şu: salamura hiçbir zaman havyardan sonra tat vermez; havyar ise her zaman salamuradan sonra tat verir. İşte ben bu iki şeyi birbirinden adamakıllı ayırmışım. Sen de öyle yap. Böy-lesi, yaşamı rahat hale getirir. Haydi gel şimdi gidip Eduard Knobloch'u biraz üzelim. Bugün mantarlı buğu kebabı var. »

Olur dercesine başımı sallayıp hiçbir şey söylemeden şapkamı aldım. Georg farkında olmadan beni iyice hırpalamıştı. Ama bunu belli edersem şeytan alsın canımı.

Döndüğüm zaman Gerda Schneider büroda oturuyordu. Kısa bir eteklikle süveter giymiş, kulaklarına yalancı taşlı iri küpeler takmıştı. Süveterinin sol yanına Riesen-feld'in buketindeki çiçeklerden birini, sanki olağanüstü bir süreklilikle hep orda kalacakmış gibi iliştirmişti. Çiçeği gösterip, «Mersi! » dedi. «Doğrusu her şey gıpta uyandırıcıydı. Primadonnalara yaraşır bir çiçek buketiydi. »

Ona şöyle bir baktım. İşte karşımda belki de Georg'un anladığı anlamda dünyasal aşk oturuyor diye düşündüm. Dipdiri, genç, berrak ve lafsız. Kendisine çiçek yolladım, o da geldi, tamam. Çiçekleri anlayışlı bir insan

gibi yorumlamıştı. Uzun boylu rol yapacağına kalkıp gelmişti. Yani kabul etmişti. Ve artık şu anda konuşulacak hiçbir şey yok demekti.

«Bugün öğleden sonra ne yapıyorsun? » diye sordu.

«Beşe kadar çalışacağım. Sonra da budalanın birine ders vereceğim. »

«Ne dersi? Budalalık dersi mi? »

Gülümsedim. «Doğru söylemek gerekirse, bir bakıma evet. »

«Bu iş sürse sürse altıya kadar sürer. Ondan sonra Alstâdter Oteli'ne gel ben orda antrenman yapıyorum. »

Düşünmeden «Olur, » dedim.

Gerda ayağa kalktı. «O halde sonra görüşeceğiz! » di-

yerek yüzünü bana yaklaştırdı. Afallamıştım. Çiçek gönderirken bu kadarını hiç düşünmemiştim. Ama niye olmasın? Belki de Georg haklı. Aşk acısına karşı felsefeyle savaşılmamalı, ancak başka bir kadın bu acıyı yenebilir. Çekingen bir tavırla Gerda'yı yanağından öptüm. «Aptal! » dedi ve çevik bir hareketle dudaklarımdan öptü. «Gezginci artistlerin boş şeylerle yitirilecek zamanı yoktur. İki hafta sonra burdan ayrılmak zorundayım. Akşama kadar hoşça kal. »

Dipdiri bacaklarının üzerinde dimdik yürüyerek dışarı çıktı. Güçlü omuzları vardı. Başına kırmızı bir Bask kasketi giymişti. Çarpıcı renklerden hoşlandığı anlaşılıyordu. Dışarda kara mezar taşının yanında durup Golgathamıza baktı.

«Bizim yerimiz işte burası, » dedim.

Başını salladı, «Bir şeyler getiriyor mu bari? »

«Eh, şöyle böyle, zaman malum. »

«Ve sen de burda çalışıyorsun. »

«Evet. Gülünç değil mi? »

«Hiçbir iş gülünç değildir. Hele benim gibi her akşam Kırmızı Değirmen'de başım arka taraftan bacaklarının arasına sokan birisi bu konuda ne diyebilir? Tan-rının beni yaratırken böyle bir şeyi istediğini mi sanıyorsun? Neyse, altıya kadar hoşça kal. »

İhtiyar Bayan Kroll, elinde bir ibrikle bahçeden geliyordu. Gerda'nın arkasından bakıp, «Dürüst bir kız bu. » dedi. «Nenin nesidir? »

«Cambazdır. »

Kadın şaşkınlıkla, «Öyle mi? » dedi. «Demek cambaz. Cambaz kızlar çoğunlukla dürüst insanlardır. Şarkıcı filan değil ya? »

«Hayır gerçek bir akrobattır. Perendesiyle, eller üstünde yürümesi ve yılandan bir insanmış gibi vücudunu eğip bükmesiyle gerçek bir akrobat. »

«Bakıyorum, oldukça iyi tanıyorsun onu. Bir şey mi satın almak istiyordu? »

«Henüz niyeti yok. »

Güldü. Gözlüğünün camları güneşte parıldadı. «Sevgili Ludwig'im, » dedi, «sizin bu şimdiki hayatınız, hele bir yetmişinize gelin, gözünüze ne kadar çılgınca görünecektir bilemezsiniz. »

«Ben bundan o kadar emin değilim. Hayatımız bana daha şimdiden çılgınlık gibi görünüyor. Peki sizin aşk konusundaki düşünceniz nedir? »

«Ne konusunda? »

«Aşk. Tanrısal ve dünyasal aşk. »

Kroll Ana içtenlikle gülmeye başladı. «Böyle şeyleri çoktan unuttum! Tanrıya şükürler olsun! »

Kitapçı Arthur Bauer'in mağazasında duruyorum. Bu gün oğluna verdiğim dersler için para ödeme günü. Art-hur'un oğlu bana hoş geldin yapmak için, bir yolunu bulup iskemleme birkaç tane raptiye koymuştu. Bu yüzden onun o koyun suratını, kadifelerle kaplı salonlarım süsleyen kırmızı balık kavanozunun içine batırmayı ne kadar isterdim, ama kendimi tutmak zorundaydım. Yoksa Baba Arthur tek kuruş vermezdi ve oğul Arthur da bunu çok iyi biliyordu.

Baba Arthur alaycı bir havayla, «İşte Yoga! » diyerek bir kitap paketini önüme sürdü. «İçine bizde olanların hepsinden koydum. Yoga, budizm, dervişlik, nefsin denetimi... niyetiniz fakir mi olmak? »

Kendisini hoş görmeyen bir tavırla süzdüm. Kısa boylu ve keçi sakallıydı; fıldır fıldır dönen gözleri vardı. Al işte, bugün seni hırpalanmış kalbinden vuran bir nişancı daha! diye düşündüm. Ama gidinin alaycı karatavuğu, senin hakkından gelirim, ben, sen bir Georg değilsin. Sert bir sesle, «Sizce hayatın anlamı nedir, Bay Bauer? » dedim.

Bir fino köpeği gibi bir şeyler bekleyerek yüzüme bakıyordu. «Ve? » dedi.

«Ne demek ve? »

«Yani nüktesi nerde? Bir fıkra anlatıyordunuz ya; yoksa bu bir fıkra değil miydi? »

Soğuk bir tavırla, «Hayır, » diye yanıt verdim. «Bu bir anket sorusudur ve benim genç ruhumun kurtuluşunu sağlayacaktır. Bu soruyu birçok kimseye soruyordum, özellikle bu konuda bir şeyler bilmesi gerekenlere. »

Arthur sanki bir harp çalıyormuş gibi sakalını sıvazlamaya başladı. «Ciddi olarak böyle bir şey sormuş olamazsınız; bir pazartesi günü, hem de öğleden sonra, işin en civcivli zamanında tutup alıkça şeyler soracak ve karşılığında bir de yanıt vermemi mi bekleyeceksiniz? »

«Pek tabi, » dedim. «Fakat düşüncenizi hemen söylemelisiniz! Yoksa bilmiyor musunuz? Sizin gibi birisi, bunca kitaba karşın bilmesin.. »

Arthur bu kez sakalını rahat bırakıp saçlarını karıştırmaya koyuldu. «Hey ulu Tanrım, bazı insanların kendilerine dert edindikleri şeye bak. Gidip bu sorunu sizin şu şairler kulübünüzde tartışsanıza! »

«Şairler kulübü bunu yalnızca şiir çerçevesi içinde kalarak yanıtlandırıyor. Oysa ben gerçeği bilmek istiyorum. Niçin varım ben ve niçin bir solucan değilim? »

«Gerçek ha! » Arthur şaşkınca gülümsedi. «Pilatus'a göre bir konu bu. Beni ilgilendirmez. Ben kitapçıyım, bir koca ve bir babayım. Bu kadarı da yeter bana. »

Koca ve baba olan kitapçıya baktım. Burnunun sağ yanında bir et beni vardı. Önemseyen bir edayla, «Demek bu kadarı yetiyor size? » dedim.

Arthur kesin bir havayla, «Yetiyor, » diye yanıt verdi «Hatta kimi zaman çok bile geliyor. »

«Yirmi beş yaşındayken de yetiyor muydu? »

Arthur mavi gözlerini faltaşı gibi açtı. «Yirmi beş yaşındayken mi? Hayır. O zamanlar ben şey olmak isterdim. »

Umutlanarak «Ne? » diye sordum. «İnsan olmak mı? »

«Bu kitabevinin sahibi, bir koca ve baba olmak isterdim. İnsan olmasına zaten insanım. Fakir olmaya ise hiç niyetli değilim. »

Bu ne kokar ne bulaşır ikinci atışım da yaptıktan sonra hızla yanımdan uzaklaştı. Rudolf Herzog'un bir romanını isteyen sarkık koca memeli bir bayanı karşılamak üzere kasıla kasıla yürüdü. Nefis denetiminin sağladığı mutluluklar üzerine yazılmış kitapların yapraklarım gelişigüzel çevirerek

içlerine bir göz attım ve hemen bir kıyıya koydum. İnsan bu tür şeylere geceleyin, yalnız başına olduğu ve yapacak başka bir şeyi kalmadığı zaman duyduğu ilgiyi gündüzleri duyamıyor.

Din ve felsefe üzerine yazılmış yapıtların bulunduğu raflara doğru yürüdüm. Arthur Bauer bu kitaplardan gurur duyardı. Hayatın anlamı üzerine insanlığın iki bin yıldır düşünmüş olduğu şeylerin hemen hepsini bu raflarda toplamıştı. Öyleyse bu konuda bilgi sahibi olmak birkaç yüz bin marka, hatta daha ucuza, diyelim yirmi otuz bin marka olası demekti. Ancak hayatın anlamı okunarak öğrenilebilir nitelikteyse, bu amaca ulaşmak için bir tek kitabın bile yetmesi gerekirdi. Öyleyse bu kitap nerdeydi? Rafları yukardan aşağıya gözden geçirdim. Bu bölüm çok zengindi ve bu hal beni birdenbire duraksattı. Anlaşılan gerçek ile hayatın anlamı sorunu da saç ilaçları gibiydi; her firma en iyi ilacın yalnız kendi çıkardığı ilaç olduğunu öne sürer, oysa Georg bunların hepsini denemiş, buna karşın kafası yine de dazlak kalmıştı. Bunu Georg’un ta baştan beri anlamış olması gerekirdi. Gerçekten saç çıkaracak bir ilaç var olmuş olsaydı, yalnızca bir tek bu ilaç tutunur ve ötekiler çoktan iflas bayrağını çekerdi.

Bauer geri gelerek, «Bir şeyler bulabildin mi bari? » diye sordu.

«Hayır. »

Bir kenara itmiş olduğum ciltlere baktı. «Nasıl Fakirlikte iş yok değil mi? »

Bu yavan nükteye doğrudan doğruya karşı çıkmadım. Onun yerine, «Aslına bakarsanız kitaplarda iş yok, » dedim. «İnsan bütün bu kitaplarda yazılı olanları ve sonra bunların dünyada nasıl uygulandıklarını gördükten sonra, Walhalla’nın yemek listesiyle günlük gazetelerin doğum, ölüm haberlerinden başka bir şey okumasa yeridir. »

Koca ve baba olan kitapçı hafifçe ürkerek, «Nasıl? » diye sordu. «Okumak herkesi eğitir, bunu da herkes bi-lir. »

«Sahi mi? »

«Elbette. Yoksa biz kitapçıların hali ne olurdu? » Art-hur yeniden uzaklaştı. Badem bıyıklı bir adam «Savaşta Yenilmeyen» adlı yapıtı istemişti. Bu kitap savaş sonrası yıllarının en çok okunan yapıtıydı. Aylak kalmış bir general bu yapıtta Alman ordusunun cephede savaşın sonuna kadar hiç bir zaman yenilmemiş olduğunu kanıtlıyordu.

Arthur bu kitabın deri ciltli, kenarı altın yaldızlı hediyelik bir nüshasını adama sattı. Yaptığı esaslı alışverişten ağzı kulaklarına vararak yine geri geldi. «Klasik bazı şeylere ne dersiniz? Elden düşme tabii! »

Hayır dercesine başımı sallayarak bu arada gösterim masasında bulmuş olduğum bir kitabı gösterdim. Adı Kibar Adam'dı; hayatın her türlü durumunda yapılacak en iyi davranışları gösteren bir görgü kitabıydı. Arthur yine Fakir şövalyeliği ve buna benzer şeyler diye tatsız tuzsuz nükteler yapacak diye sabırla bekliyordum. Fakat Arthur nükte filan yapmadı. Yansız bir havayla, «Yararlı kitaptır, » diye görünüşünü açıkladı. «Bence bu kitaptan on binlerce basmalı. Pekâlâ o olsun, bu durumda ödeşmiş oluyoruz değil mi? »

«Daha değil. Birazcık daha alacaklıyım. » İnce bir cildi kaldırdım. Eflatun'un Şölen'iydi bu. «Ben bir de bunu katıyorum, » dedim.

Arthur zihninden hesaplar yaptı. «Pek doğru değil ama ne yapalım, öyle olsun. Şölen'i elden düşmeymiş gibi hesap ederiz. »

Görgü kitabını kâğıda sardırıp sicimle bağlattım. Elimde bu kitapla birisi tarafından görülmeyi hiç istemiyordum. Yine de onu hemen bu gece incelemeye karar vermiştim. Biraz kibarlık öğrenmenin kimseye zararı olmazdı. Erna'nın küfürleri iliklerime kadar işlemişti. Savaş bizi hayli vahşileştirmişti. Bugün insan ancak şişkin bir cüzdanla örtebilirse kaba hareketler yapabiliyor. Oysa cüzdanın böylesi de bende yoktu.

Caddeye çıktığım zaman keyfim yerindeydi. Dışar-daki hayat, bütün gürültüsüyle bir anda çevremi kuşatı verdi. Willy ateş kırmızısı spor otomobili içinde, beni görmeksizin önümden geçti. Kibar insanın görgü kitabını koltuğuma iyice sıkıştırdım. Şimdi dosdoğru hayatın içine, diye düşündüm. Yaşasın dünyasal aşk! Yıkılsın gitsin hayaller! Defolsun hayaletler! Bu düşüncem Erna için olduğu kadar İsabelle için de geçerliydi. Kendi ruhuma gelince, Eflatun'un kitabı yanımdaydı ya.

Alstâdter Oteli gezginci artistlerin, Çingenelerin, arabacıların devam ettiği bir birahaneydi. Birinci katında kiraya verilen bir düzine odası vardı. Binanın arka ta rafında da, içinde piyanosu ve bir sürü jimnastik aletiyle büyük bir salon bulunuyordu. Artistler gösterilerine bur-da hazırlanırlardı. Ama asıl işleyen bölüm birahanesiydi.

Burası sadece gezginci varyete artistlerinin buluşma yeri değildi, kentin sabıkalıları da buraya devam ederdi.

Arka salonun kapısını açtım. Piyanonun yanında Heneé de la Tour duruyor ve bir düet provası yapıyordu. Arka tarafta bir adam beyaz tüylü iki köpekle bir fino köpeğine eğitim yaptırıyordu. Sağda yere serilmiş bir hasırın üzerine uzanmış iri adaleli iki kadın sigara içiyordu. Trapezde ise Gerda vardı. Ayaklarım ellerinin arasından geçirerek trapez sopasını kavramış ve vücudunu aşağıya sarkıtmıştı. Uçan bir kalyon başlığı figürü gibi bana doğru sallanıp duruyordu.

İri adaleli kadınlar mayoluydular. Gerinip duruyor ve adalelerini oynatıyorlardı. Hiç kuşku yok bunlar Alstâd-ter birahanesinde gösteri yapan kadın güreşçilerdi. Re-neé birinci sınıf bir komuta sesiyle iyi akşamlar diye gürledi ve yanıma geldi. Hayvan terbiyecisi ıslık çaldı. Köpekler perende atmaya başladılar. Gerda ise havada vınlayan trapezle gidip geliyor ve bana Kırmızı Değirmen’-de bacaklarının arasından baktığı anı hatırlatıyordu. Siyah bir triko giymiş ve saçlarını da kırmızı bir bezle sımsıkı bağlamıştı.

Reneé, «Eksersiz yapıyor, » diye açıkladı. «Tekrar sirke dönmek istiyor da. »

«Sirke mi? » Canlı bir ilgiyle Gerda'ya baktım. «Daha önce sirkte hiç çalışmış mı? »

«Elbette. Orda büyüdü. Fakat sirk iflas etti. Arslan-ların yiyeceği etlerin parasını ödeyemez hale gelmişti. »

«Aslanlarla mı gösteri yapardı? »

Renée bir başçavuş gibi gülerek alaycı bir edayla yüzüme baktı. «Böyle yapsaydı ne heyecan verici olurdu değil mi? Hayır, Gerda yalnızca akrobattı. »

Gerda vınlayarak yeniden üzerimize geldi. Sanki beni hipnotize etmek istiyormuşçasına gözlerini üzerimden ayırmıyordu. Ama baktığı ben değildim; bakışlarının böyle bir noktaya çevrilmiş olması vücudunu zorlayan büyük çabadan ileri geliyordu.

Renée de la Tour, «Willy gerçekten zengin mi? » diye sordu.

«Ben öyle olduğu kanısındayım. Bugün zenginlik denilen şeylerin hepsi onda var. Birçok mağazayla değeri

her gün yükselip duran bir yığın hisse senedi elinde. Niye sordun? »

«Erkeklerin zengin olması hoşuma gider. » Renée soprano sesiyle güldü. Sonra kışla avlusundaymış gibi «Bu her kadının hoşuna gider, » diye

gürledi.

Acı bir sesle, «Ben zaten bunu farketmiştim, » dedim. «Zengin bir dolandırıcı dürüst ama züğürt bir memurdan çok daha değerli. »

Renée gülmekten sarsılıyordu. «Zenginlikle dürüstlük uyuşmaz bebeğim. Hele bu günlerde hiç. Eski zamanlarda da uyuşmuş olabileceklerini hiç sanmıyorum. »

«İnsan mirasa konar, ya da piyangodan büyük ikramiye çıkarsa belki bir uyuşma olur. »

«O zaman da olmaz. Para karakteri bozar, siz bunu bilmiyor musunuz? »

«Biliyorum. Öyleyse siz paraya neden bu kadar fazla değer veriyorsunuz? »

Renée işveli bir ihtiyar kız sesiyle «Karakter dediğin hiç bir işime yaramıyor da ondan! » dedi. «Konforu ve yarınıma güvenle bakmayı severim. »

Gerda kusursuz bir perende atarak yarım metre ötemizde ayaklarının üstüne düştü. Parmaklarının üstünde ileri geri yaylanarak dengesini sağladı. Gülerek, «Renée yalan söylüyor, » dedi.

«Anlattıklarım işittin mi? »

Renée melek sesiyle, «Her kadın yalan söyler, » dedi. «Yalan söylemeyen kadının değeri olmaz. »

Köpek terbiyecisi, «Amin! » diye seslendi.

Gerda saçlarını arkaya doğru sıvazlayarak düzeltti. «Benim burdaki işim bitti, » dedi. «Üstümü değişinceye kadar beklersin değil mi? »

Üzerinde gardrop yazılı bir tabelanın asılı bulunduğu kapıya doğru yürüdü. Renée arkasından baktı. Tarafsız hüküm verenlerin edasıyla, «Güzel kız, » dedi. «Salınışına bir bak! Doğru yürüyor, bir kadın için en önemli şey budur. Yürürken kalçalar dışarı çıkık değil, içeri doğru olacak. Akrobatlar bunu iyi bilirler. »

«Bunu bir kez daha duymuştum, » dedim. «Kadınlarla granitleri iyi tanıyan birisi söylemişti. Peki doğru yürümenin çaresi nedir? »

«Bir beş marklığı arkanda butlarının arasında tutu-

yormuşsun da, yine de onu unutmuşsun gibi bir duygu uyanırsa içinde bu iş olur. »

Söylediği şeyi gözümün önünde canlandırmaya çalıştım. Ama beceremedim. Bir kere beş marklık denilen şeyi görmeyeli hayli zaman geçmişti. Fakat bu yöntemle orta boy bir çiviyi duvardan sökebilen bir kadın tanımıştım. Bu kadın Ayakkabıcı Kari Brill'in dostu Bayan Beck mann'dı. Her yanı çeliktenmiş gibi güçlü bir kadındı. Karl Brill onun sayesinde birçok bahis kazanmıştı. Bir defasında ben de onun bu marifetini görüp hayran olma fırsatını bulmuştum. Dükkânın duvarına bir çivi çakılmıştı; tabii dibine kadar değil de, sökebilmek için elle adam akıllı asılmayı gerektirecek derecede. Sonra Bayan Beckmann uyandırılmıştı. Kadın sırtında ince bir sabahlıkla dükkânda bekleşen kafaları tütsülü adamların arasında görünmüştü. Ciddi, uyanık ve işini bilen bir hali vardı. Bir yerini kanatmasın diye çivinin çevresine biraz pamuk sarılmıştı. Sonra da Bayan Beckmann alçak bir paravanın arkasında sırtını duvara vermiş, hafifçe öne eğilmiş, sabahlığının eteklerini edepli şekilde kaldırmış ve ellerini paravananın üstüne koymuştu. Çiviyi butlarıyla sıkıştırabilmek için birkaç hareket yapmış, birdenbire kaslarını germiş, sonra doğrulup gevşemişti. Ve çivi yerdeydi. Sökülen her çivinin yaptığı gibi bir parça kireç kırıntısı da arkasından dökülmüştü. Bayan Beckmann ise hiçbir şey söylemeden, zaferini belirtecek hiçbir hareket yapmadan geriye dönüp merdivenlerden yu karı çıkarak kaybolmuştu. Karl Brill de şaşıp kalmış olan oyun arkadaşlarından bahis parasım toplamıştı. Bu deneme baştan aşağı sporcu ruhuyla dolu olarak yapılırdı. Hiç kimse Bayan Beckmann'ın yaptığı işe, bir hünerin gösterilmesinden başka bir gözle bakmazdı. Ve yine hiç kimse bu konuda ileri geri konuşmaya da kalkışmazdı. Zaten böyle bir şeye yelteneni kadın bir tokatta yere sererdi. Dev gibi güçlüydü çünkü; şu kadın güreşçiler onun yanında sıska çocuklar gibi kalırdı. Renée, «Sizin yapacağınız şey Gerda'yı mutlu etmek, » diye kestirip attı: «Bu on dört günlük bir mutluluk olacak. Çok basit değil mi? »

Bir parça afallamış olarak orda duruyordum. Görgü kuralları kitabı böyle bir durumda ne yapılacağına iliş-

kin hiçbir şey yazmıyor. Bereket versin tam bu sırada Willy göründü. Çok şık giyinmiş, gri renkli Borsalino şapkasını yana eğmişti. Ama yine de üzeri yapma çiçeklerle süslü beton bir mezar taşı izlenimi uyandırıyordu. Kibar bir hareketle Renée'nin elini öptü. Sonra elini cebine daldırıp küçük bir kutu çıkardı. Eğilerek selam verdi ve «Werdenbrück'ün en ilgi çekici kadınına, » dedi.

Renée bir soprano çığlık atıp inanamıyormuş gibi Willy’e baktı. Sonra küçük kutuyu açtı. Yakut taşlı altın bir yüzük karşısında parıldadı. Yüzüğü sol elinin orta parmağına geçirip büyülenmiş gibi bir süre baktı. Sonra da Willy’nin kollarına atıldı. Willy gururlu bir havayla duruyor ve gülümsüyordu. Kadının kopardığı inceli kalınlı çığlıkları dinliyordu. Renée o andaki heyecanından seslerini birbirine karıştırmaktaydı. İnce sesiyle, «Willy, » deyip, «Öylesine mutluyum, » diye gürledi.

Gerda üzerinde bir bornozla soyunma odasından çık. tı. Bağrışmayı işitmiş, ne olduğunu görmek istemişti. Willy, «Haydi hazırlanın çocuklar! » dedi. «Burdan gidelim. »

İki kız bir anda ortadan kayboldular. «Sersem, » dedim, «bu yüzüğü Renée'ye daha sonra. yalnız kaldığınız zaman veremez miydin? Şimdi ben Gerda’ya ne diyeceğim? »

Willy içten bir kahkaha attı. «Hay Allah kahretsin, bu hiç aklıma gelmemişti. Şimdi sahi ne yapalım bunun için? Gelin birlikte yemek yiyelim. »

«Gelelim de hepimiz Renée’nin yakutuna bakıp durmak zorunda mı kalalım? Olacak iş değil! »

Willy «Dinle beni, » dedi. «Benim Renée’yle olan duru mum, senin Gerda’yla olan ilişkinden çok farklı. Ben niyetimde ciddiyim. İster inan, ister inanma, ben Renée için çıldırıyorum. Gerçekten çıldırıyorum. Eşsiz bir kadın o. »

Duvara dayalı iki hasır koltuğa oturduk. Beyaz köpekler şimdi de ön ayakları üzerinde yürüme eğitimi yapıyorlardı. Willy, «Gözünün önüne bir getirsene, » diye başladı. «Beni deli 'eden onun sesi. Hele geceleri çıldıracak gibi oluyorum. Bakıyorsun önce zarif bir kadın var yanında, hemen arkasından bir balıkçı karısı çıkıyor ortaya. Ve bu böylece sürüp gidiyor. Hele ortalık karanlık ken Renée komutan sesiyle konuşmaya başlayınca, sırtım, dan aşağıya soğuk terler döküyorum. İnsanı kahredercesine garip bir duygu bu. Korkak filan değilim, ama kimi zaman bir generalin, ya da acemilik zamanımızda sana da eziyet etmiş olan o kokmuş herifin, Astsubay Flü-mer’in ırzına geçiyormuşum gibi geliyor bana. Bu duygu bir an sürüyor, sonra her şey yine yoluna giriyor. Fakat... ne demek istediğimi anlıyorsun değil mi? »

«Eh aşağı yukarı. »

«Güzel, yani senin anlayacağın beni avucunun içine alınış bulunuyor. Ben de hep burda kalsın istiyorum. Onun için küçük bir ev dayayıp döşeyeceğim. »

«Mesleğini bırakacağını sanıyor musun? »

«Bırakmasına gerek yok ki. Arada sırada bir angajman kabul edebilir. O zaman ben de kendisiyle giderim. Benim işim de zaten hareketli. »

«Peki, onunla niçin evlenmiyorsun? Böyle bir şey yapmaya yetecek kadar paran var. »

Willy, «Evlenmek bambaşka bir şey, » diye düşüncesini açıkladı. «Sana her an bir general gibi gürlemeye yetenekli bir kadınla nasıl evlenirsin? Beklenmedik bir anda bunu yapınca, insan her seferinde ürküp hazırol durumuna geçiyor. Bu alışkanlık bizim kanımıza işlemiş bîr kez. Hayır, ben ancak ufacık tefecik, sakin ve çok iyi yemek pişirmesini bilen bir tombulla evlenebilirim. Renée tipik bir metrestir yavrum. »

Dünyayı anlamış bu adama imrenerek baktım. Kendinden emin bir havayla gülümsüyordu. Onun için görgü kitapları gereksizdi. Nükte filan yapmaktan vazgeçtim. Bir kimse yakut yüzük armağan edebiliyorsa nükteler bile gücünü yitiriyor. Kadın güreşçiler tembel tembel yerlerinden kalkıp bir iki hamle yaptılar. Willy onları ilgiyle izliyordu. Savaş öncesinin meslekten bir üsteğmeni gibi «Esaslı karılar, » diye fısıldadı.

Arkamızdan sert bir ses, «Noluyorsunuz be! » diye gürledi. «Hazırol! Sağa bak! »

Willy hemen toparlandı. Parmağı yüzükle süslenmiş Renée, Willy’nin arkasında durmuş gülümsüyordu. Willy, «Şimdi ne demek istediğimi gözünle gördün mü? » diye sordu.

Evet, görüyordum. İkisi birlikte çıkıp gittiler. Dışar-da Willy’nin kanapeleri kırmızı marokenden, kırmızı spor otosu bekliyordu. Gerda’nın üstünü değiştirmesinin daha uzun zaman almış olmasına sevindim. Böylece hiç değilse spor otoyu görmemiş olacaktı. Bense ona bugün ne verebilirim, diye düşünmeye koyuldum. Kibar insanlara görgü kitabından başka verebileceğim tek şey, Eduard Knobloch’un yemek kartlarıydı. Onlar da ne yazık ki, akşamları geçmiyordu. Ama yine de bu kartlarla şansımı bir kez denemeye kararlıydım. Onların elimde kalan sonuncu kartlar olduğunu söyleyerek Eduard’a bir yalan kıvıracaktım.

Gerda geldi. Ben daha ağzımı açmadan, «Biliyor mu sun ne istiyorum sevgilim? » dedi.. «Seninle bir parça yeşilliklere doğru açılalım. Tramvayla kent dışına gidelim. Gezmek istiyor canım. »

Bakışlarımı ondan ayıramıyor ve kulaklarıma ina-namıyordum. Yeşilliklere açılmak... Bu söz Erna'nın, o yılanın zehirli sözleri arasında söylediği sözün tıpatıp aynısıydı. Sakın Gerda'ya bir şeyler anlatmış olmasın. Böyle bir hareket ondan beklenir çünkü.

Kuşkularımı yenemeyerek ihtiyatla, «Birlikte Wal-halla'ya gidebiliriz diye düşünmüştüm, » dedim. «Orada şahane yemekler var da... »

Gerda bunu istemiyordu. «Niçin? » dedi. «Kırlarda gezmek için hava öyle güzel ki. Bugün öğleden sonra biraz patates salatası yapmıştım. Bak! » Elindeki paketi yukarıya doğru kaldırdı. «Bunu kırda yeriz. Biraz sosisle bira da alırız. Oldu mu? »

Kuşkularım daha da artmıştı. Evet dercesine başımı sessizce eğdim. Erna'nın maden suyu, sosis, bira ve yıllanmamış ucuz şarap için söylediği acı sözleri henüz unutmamıştım. Gerda, «Saat dokuzda o iğrenç yere, Kırmızı Değirmen'e dönmek zorundayım, » dedi.

İğrenç yer ha! Gerda'ya bir kez daha şaşkın şaşkın baktım. Ama kızın gözleri berraktı, masum masum bakıyordu, herhangi bir alay belirtisi yoktu. Ve birden her şeyi anladım... Erna'nın cenneti Gerda için bir işyerinden başka şey değildi. Erna'nın sevdiği bu lokalden Gerda tiksiniyordu. Kurtuldum diye düşündüm. Tanrıya şükürler olsun! Kırmızı Değirmen delice fiyatlarıyla birlikte bir anda yere batmıştı; kent tiyatrosunda Hamlet'in ruhunu oynayan Gaston Münch'ün yere gömülüşü gibi birdenbire gömülüp gitmişti. Önümde huzur dolu tatlı günler doğuyordu, yağlı ekmek dilimleri ve evde yapılmış patates salatalarıyla tatlı günler... Sade hayat! Dünyasal aşk! Ruhun sükûnu! Sonunda buna ulaştım. Bana kalsa lahana salamurası bile yerdim. Zaten lahana salamurasının şahane olanları da varmış. Örneğin, ananasla birlikte şampanyanın içinde pişirileni böyleymiş. Ben ömrümde böylesini yememiştim, ama Eduard. Knobloch bunun taçlı krallara ve şairlere yaraşır bir yemek olduğunu söylemişti.

Heyecanımı belli etmemeye çalışarak, «Pekâlâ Ger-da, » dedim. «İlle de böyle olsun istiyorsan, biz de gezmek için ormana gideriz. »

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Wüstringen köyü bayraklarla donanmıştı. Hepimiz oradaydık, Georg, Heinrich Kroll, Kurt Bach ve ben. Teslim etmiş olduğumuz Savaş anıtının açılış töreni yapılıyordu.

Sabahleyin her iki mezhebin papazları kiliselerinde âyin düzenlemişlerdi; kuşkusuz herbiri kendi ölüleri için dua etmişti. Katolik papazı bu işte daha ağır basıyordum Bir kere kilisesi daha büyüktü, sonra renk renk boyalı duvarları ve renkli camları pencereleri, buhurdanları, sırma işlemeli âyin giysileri, kırmızı beyaz giyinmiş kilise hizmetkârları vardı. Protestan papazının ise sadece küçük bir kilisesi, çıplak duvarları, sabit pencereleri vardı ve şu anda da Katolik din adamının yanında yoksul bir akraba gibi duruyordu. Katolik papazı dantelli pelerini ve çevresini kuşatan koro çocuklarıyla tantanalı bir görünüşteydi; ötekisi ise siyah bir ceket giymişti ve olup olacağı bütün süsü bu kadarcıktı. Reklam uzmanı olarak bu işlerde Katolikliğin, Luther’den çok üstün olduğunu itiraf etmek zorundayım. Katoliklik, zekâya değil imgeleme hitap ediyor. Papazları ilkel kavimlerin büyü cü hekimleri gibi giyiniyor. Bir katolik âyini renkleriyle, havasıyla, buhurdanlarıyla gösterişli türlü şeyleriyle şatafat bakımından söz götürmez üstünlüktedir. Protestan papazı da bunu hissetmekteydi; incecik bir adamdı ve gözlük takıyordu. Katolik papazı ise al yanaklı, kanlı canlıydı ve güzel beyaz saçları vardı.

İkisi de kendi ölüleri için ellerinden geleni yapmışlardı. Aksiliğe bakın ki, savaşta ölenler içinde iki tane de Yahudi vardı, Sığır Tüccarı Levi’nin oğulları. Onlar için böyle bir ruhani teselli mümkün olmamıştı. Törene bir hahamın katılması düşüncesi, birbirine hasım iki din adamını hemencecik birleştirmişti. Onlara aşırı bir Yahudi düşmanı olan Savaşçılar Derneği Başkanı Emekli Binbaşı Wolkenstein de katılmıştı. Kendisi savaşın sadece Yahudiler yüzünden yitirildiği kanısındaydı. Ona, «Niçin? » diyerek soracak olursanız, o zaman size hemen vatan haini damgasını

yapıştırıverirdi. Bu bakımdan şehitler levhasına her iki Levi'nin adlarının yazılmasına da karşıydı. Ona göre bu Yahudiler mutlaka cephe gerisinde ölmüş olmalıydılar. Ama sonunda görüşü azınlıkta kaldı. Bu konuda Belediye başkanı nüfuzunu kullanmıştı. Çünkü onun oğlu cepheye bile gidemeden Werdenbrück askeri hastanesinde 1918 yılında gripten ölmüştü. Ama başkan oğlunun adını bir kahraman olarak şehitler levhasında görmek istiyordu. Bu nedenle ölümün ölüm, askerin de asker olduğunu ileri sürdü. Böylelikle de Levi'-lerin anıtın arka yüzünde en alta, belki de köpeklerin çişini yapacağı bir yere adlarının yazılması mümkün oldu.

Wolkenstein imparatorluk üniformasını giyip kuşanmıştı. Gerçi böyle bir şey yapmak yasaktı, ama buna karşı kim ne yapabilirdi? Mütarekeden hemen sonra başlayan bu acayip başkalaşım hâlâ sürüp gidiyordu. 1918'de hemen bütün askerlerin tiksindiği savaş, sağ salim kurtulanlar için zamanla hayatlarının en büyük serüveni haline gelmişti. Artık bu askerler, siperlerde sürünür ve savaşa lanetler savururken, gözlerinde cennet gibi tüten günlük yaşantıya dönmüşlerdi. Şimdi bu cennet yeniden günlük yaşantıya, kaygıları ve üzüntüleriyle günlük yaşantıya dönüşmüştü. Onun için de savaş yavaş yavaş ufukta yükseldi, uzaklaştı ama canlılığını sürdürdü. Böy-lece onların iradeleri dışında ve katkıları olmaksızın güzelleşti, başkalaştı, yapma bir nitelik kazandı. Toptan öldürmeler ucuzca atlatılmış serüvenler oldu. Umutsuzluklar unutuldu; yoksulluklar yepyeni nurlu bir çehreye bü-

ründü ve ölüm, henüz insana ulaşmamış ölüm, hemen hemen her zaman hayatta bulunan bir şeymişçesine bir parça soyut, ama artık gerçek olmayan bir kavram oldu. Ölüm ancak yanlarından geçtiği ya da birini yakaladığı zaman gerçekliğini gösterebiliyordu. Wolkenstein'in komutasında anıtın önünden uygun adımla geçen savaşçılar 1918'de barışseverdiler; şimdi ise keskin milliyetçi olmuşlardı. Wolkenstein hemen hepsinde var olan savaş anıları ve arkadaşlık ruhunu çarçabuk bir savaş gururu haline dönüştürmüştü. Kim milliyetçi değilse, şehit düşmüş kahramanların anısını kirletiyor demekti. Kahraman, lar, bu zavallı, bu hor kullanılmış kahramanlar, şimdi sağ olmayı gönülden isterken vurulup gitmiş kahramanlar... ellerinden gelseydi şu anda Wolkenstein'i nutuk attığı kürsüden aşağıya nasıl da süpürüp atarlardı. Ama ne yazık ki çaresizdiler. Artık yurt sevgisi ve ulusal duygu gibi sözlerin arkasına saklanarak, bencil amaçları için kendilerini sömüren binlerce Wolkenstein'in malı olmuşlardı. Wolkenstein için ise yurt ve ulus sadece yeniden üniforma giymek demekti; albay olmak ve insanları yeniden ölüme sürmek demekti.

Wolkenstein kürsüden gümbürdeyip duruyordu. Söz sırası içimizdeki alçaklara, bizi arkadan hançerleyecek-lere, yenilmez Alman ordusuna gelmişti. Ölmüş kahramanlarımızı yüceltmek, onların öçlerini almak ve Alman ordusunu yeniden kurmak için ant içiyordu.

Heinrich Kroll kendinden geçmiş bir halde dinliyor ve bu sözlerin hepsine inanıyordu. Kurt Bach böğrüne mızrak saplı aslanın yaratıcısı olarak davet edilmişti; hayallere dalmış, üstü örtülü anıta bakıp duruyordu. Georg o anda bütün hayatını bir tek puroya feda etmeye hazırmış gibi görünüyordu. Bense ödünç alınmış ve vücuduma küçük gelen bayramlık giysinin içinde, şu anda evde kalmış olmak ve Gerda'nın her yanı üzüm salkımlarıyla süslenmiş odasında, Alstadter Oteli'nin otomatik laternası Siyam muhafız alayı marşını tımbırdatırken onunla yatmak için neler vermezdim.

Wolkenstein üç kez yaşasın çekerek sözünü bitirdi. Bando îyi Arkadaş şarkısına başladı. Koro bu havayı iki sesli söylüyordu. Hepimiz söylemeye başladık. Tarafsız bir şarkıydı bu, siyasetle ve öç almayla ilgisi olmayan,

ölen bir arkadaş için duyulan acıyı düpedüz dile getiren bir şarkıydı.

Papazlar öne doğru yürüdüler. Anıtın örtüsü aşağı indi. Kurt Bach'ın kükreyen aslanı anıtın tepesinde çö-melmiş duruyordu. Basamaklarda ise kanat açmış dört tane bronz kartal vardı. Şehitlerin adları yazılı levhalar siyah granittendi; öteki bölümler altı köşeli kabartma taşlarla kaplıydı. Hayli pahalıya çıkmış bir anıttı ve biz de bugün öğleden sonra parasını alacağımızı umuyorduk. Bu konuda söz verilmiş olduğundan buraya gelmiştik. Eğer bu parayı alamazsak iflasın eşiğine varmış olacaktık Çünkü dolar son hafta içinde hemen hemen iki kat yükselmişti.

Papazlar anıtı kutsuyorlardı, kuşkusuz herbiri kendi Tanrısı için elbet... Cephede ayinlere katılmamız emre-dildiği ve çeşitli mezheplerin papazları Alman ordusunun zaferi için dua ettikleri zaman, aynı şekilde İngiliz, Fransız, Rus, Amerikan, İtalyan ve Japon din adamlarının da kendi ülkelerinin ordularının zaferi için dua ettikleri sık sık aklıma gelirdi. O zaman Tanrı gözümün önünde telaşlı bir dernek başkanı gibi canlanırdı; özellikle aynı mezhepten ama birbirinin hasmı ülkeler dua edince bunalan bir başkan gibiydi. Hangi tarafı tutacaktı? Nüfusu en fazla olanı mı? Yoksa kilisesi en çok olanı mı? Peki, Tanrı bir ülkeyi zafere ulaştırır da, dualarını aynı gayretle etmiş öteki ülkeyi yenilgiye uğratırsa, onun adaleti nerde kalırdı? Kimi zaman da Tanrıyı bir çok devleti yöneten yorgun, ihtiyar bir

imparator gibi düşünürdüm; sürekli olarak törenlere katılmak ve bu yüzden de durmadan üniforma değiştirmek zorunda olan bir imparator. Tıpkı hafif süvarilerin, topçuların, bahriyelilerin, humbaracıların geçit törenindeki bir imparator gibi şimdi Katoliklerin, birazdan Protestanların, Evangelistlerin, Anglikanların, Episkopalistlerin, Reformistlerin ayinine katılmak zorundaydı.

Çelenk anıta konuldu. Biz de firma adına bir tane-koyduk. Wolkenstein o cırlak sesiyle «Deutschland Deutschland über alles» marşına başladı. Böyle bir şeyin programda bulunmadığı anlaşılıyordu, çünkü bando

susmuştu. Ancak birkaç ses marş söylemeye katıldı. Wol-kenstein kıpkırmızı oldu ve öfkeyle geriye döndü. Bandoda önce trompetçi, arkasından obua marşı çalmaya başladı. Ama bütün gücüyle elini kolunu sallayan Wol-kenstein'in sesini bastırıverdiler. Öteki sazlar da toparlandılar ve kalabalığın hemen hemen yarısı yavaş yavaş marşa katıldı. Ancak Wolkenstein yüksek perdeden başlamış olduğundan ortaya cıyaklama curcunası çıktı. Bereket versin kadınlar işe karıştılar. Gerçi gerilerde seyirci gibi duruyorlardı, ama durumu kurtarıp marşı başarıyla sona erdirdiler. Nedendir bilmem aklıma Renée de la Tour geldi, o olsaydı bu işi tek başına yapabilirdi.

Öğleden sonra törenin eğlenceli kısmı başladı. Paramızı henüz almamış olduğumuzdan biz de kalmak zorundaydık. Wolkenstein'in o uzun vatan - millet nutku yüzünden doların öğle kurunu öğrenememiştik. Belki de zararımız hayli yüksek olacaktı. Hava sıcaktı. Ödünç giysimin göğüs kısmı beni sıkıştırıyordu. Gökte kalın beyaz bulutlar, masanın üstünde Steinhafer rakısı dolu kalın bardaklarla bira dolu uzun kupalar durmaktaydı. Kafalar kızarmış, suratlar terden pırıl pırıl olmuştu. Ölüler için verilen şölenin yemekleri hem yağlı hem de çok çeşitliydi. Akşam da Aşağı Saksonya birahanesinde yurtseverler için büyük bir balo verilecekti. Her yana çiçek heveng-leri, çam dalları ve bayraklar asılmıştı. Tabii siyah - beyaz - kırmızı bayraklar. Sadece köyün en sonundaki ev çatı katı penceresine siyah kırmızı - altın sarısı bayrak asmıştı. Alman Cumhuriyeti'nin bayrağıydı bu. Siyah - beyaz - kırmızı ise eski imparatorluğun bayrağı. Bu bayrakların kullanılması yasaktı. Fakat Wolkenstein şehitlerin bu eski, bu onurlu renklerin altında can verdiklerini ve siyah - kırmızı. altın sarısı bayrak asanların birer vatan haini olduğunu bildirmişti. Böylece cumhuriye-timizin bayrağını asmış olan evde oturan marangoz Beste bir vatan haini olmuş

oluyordu. Bu adam savaşta ciğerlerinden kurşun yemişti, ama yine de vatan hainiydi. Zaten sevgili yurdumuzda en kolayı insanlara vatan haini damgası basmaktı. Sadece Wolkensteinler hiçbir zaman vatan haini olmazlardı. Onlar yasa gibi adamlardı. Kimin vatan haini olduğunu kestirmek de onların hakkıydı.

Heyecan artıyordu. Yaşlılar ortadan yitip gitmişti. Savaşçılar derneği üyelerinin bir bölümü de gitmişti. Tarlada yapılacak işler onları çağırıyordu. Wolkenstein'in Demir Muhafızlar adını verdiği grup kalmıştı. Papazlar gideli ise çok olmuştu. Demir Muhafızlar daha çok gençlerden oluşmuştu. Wolkenstein cumhuriyeti küçümsüyor, fakat onun verdiği emekli maaşını cebe indirip, bu parayı hükümete karşı kışkırtmalarda kullanıyordu. Arkadaşlar diye başlayan bir nutuk daha çekmeye koyuldu. Artık bu kadarı benim için fazlaydı. Rütbeleri takılıyken bu Wolkenstein gibilerin hiçbiri bizlere arkadaşlar diye seslenmemişti. O zamanlar adımız pis kerata, domuzun dölü ve salaktı. Keyifleri biraz yerindeyse adımız ulan herif'e yükselirdi. Bize ancak bir kez, o da bir saldırıdan önceki akşam, Üsteğmenimiz Helle «Arkadaşlar, » diye seslenmişti. Eskiden orman danışmanı olan bu subayın birlikteki adı cellattı ve ertesi sabah yapılacak saldırı sırasında sırtına bir kurşun yemekten ödü kopuyordu.

Belediye başkanına gittik. Evinde kahvesiyle pastasının karşısında yan gelmiş puro içiyordu. Para ödemeye hiç yanaşmadı. Böyle bir durumu daha önceden bekliyorduk. Bereket versin. Heinrich Kroll yanımızda değildi. Wolkenstein'e hayran olup onun yanında kalmıştı. Kurt Bach ise etli butlu bir köy güzeliyle doğanın tadım çıkarmak için tarlalara gitmişti. Georg'la ikimiz, kambur yazmanı tarafından desteklenen Başkan Döbbeling'in karşısında duruyorduk. Döbbeling büyük bir rahatlıkla, «Gelecek, hafta gelirsiniz» diyerek bize puro ikram etti. «Haftaya bütün hesabı çıkarır ve parayı hemen öderiz. Şimdi bu kargaşalıkta size nasıl para verelim? »

Puroları aldık. Georg, «Olsun, » dedi, «bize de bugün para gerek. »

Yazman, güldü. «Herkese para gerek. »

Döbbeling adama göz kırptı. Bardaklara rakı koydu. «Bu lafın üzerine birer tane çekelim. »

Törene gelmemiz için bizi çağırmamıştı. Daveti yapan ticaret işlerini hor gören Wolkenstein'di. Döbbeling'e kalsa hiçbirimizin görünmesini bile istemezdi. Ya da yal-

nızca Heinrich Kroll'un gelmesini isterdi. Çünkü onunla kolayca uzlaşabileceğini biliyordu.

Georg, «Malı teslim edince ödeme yapılacağı önce den kararlaştırılmıştı, » dedi.

Döbbeling umursamazlıkla omuzlarını kaldırdı. «İkisi de aynı şey demek değil mi? Gelecek hafta olsa ne çıkar? Keşke her yerden paranızı böyle çabuk alabilseniz... »

«Paramızı alırız, yoksa mal teslim etmeyiz. »

«Eh, bu kez de sadece teslim etmiş olun, ne çıkar... Şerefe! »

Rakıları reddetmedik. Döbbeling kendisine hayran gözlerle bakan yazmanına, yine göz kırptı. «Rakı güzelmiş, » dedim.

Yazman, «Bir tane daha içer misiniz? » diye sordu

«Hay hay... »

Yazman kadehleri doldurdu. İçtik. Döbbeling, «Öyleyse mesele tamam, » dedi. «Haftaya geliyorsunuz. »

Georg, «Haftaya gelemiyoruz, çünkü bugün alacağız. » dedi. «Para nerde? »

Döbbeling incinmiş gibi bir poz takındı. Rakısını, purosunu içmiş, yine de baş kaldırmaya devam etmiştik. Böylesi kurallara aykırıydı. «Gelecek hafta! » dedi. «Ayrılışımızın onuruna birer kadeh daha içer misiniz? »

«Hay hay... »

Döbbeling'le yazmanı hemen canlandılar, Bizi atlatma işini başardıklarını sanıyorlardı. Pencereden dışarı baktım. Dışarda tıpkı çerçeveli bir tablo gibi, ikindi saatlerinin kır görünümü uzanıyordu. Avlunun büyük kapısı, bir meşe ağacı, bunların arkasında açık krom sarısı ve donuk yeşil renklerin içinde ufka kadar yayılan alabildiğine sükûn dolu tarlalar vardı. Bizse burda neler tartışıyoruz, diye düşündüm. Hayat, şuracıkta karşımızda değil miydi? Mevsimlerin yükselip alçalan soluğunda, huzurla dolu olarak şu altın ve yeşil renklerin içinde de ğil miydi? Bizse bu hayatı ne kılıklara sokuyorduk...

Georg'un, «Çok üzgünüm, ama ısrar etmek zorundayız, » dediğini işittim. «Biliyorsunuz, haftaya kadar paranın değeri hayli düşmüş olacak. Yaptığımız anlaşmadan zaten yeterince zarara uğradık. Çünkü işin bitirilmesi umduğumuzdan üç hafta daha fazla sürdü. »

Başkan hilekâr gözlerle Georg'a baktı. «Öyleyse bir hafta daha beklemenizden bir şey çıkmaz. »

Ufak tefek yazman birdenbire meler gibi bir sesle, «Parayı alamazsanız ne yaparsınız? » dedi «Anıtı alıp götürecek değilsiniz ya? »

«Niye götürmeyelim? » diye karşılık verdim. » Biz hurda dört kişiyiz. Bir tanemiz de heykeltraş. Bir kere o dört kartalı kolayca alır gideriz. Hatta zorda kalırsak aslanı da alırız. İşçilerimiz iki saate kalmaz burda olurlar. »

Yazman gülümsedi. «Açılış töreni yapılmış bir anıtı tekrar söküp götürebileceğinizi mi sanıyorsunuz? Unutmayın Wüstringen'in birkaç bin nüfusu vardır. »

Başkan, «Ya binbaşı Wolkenstein'le savaşçılar derneği, » diye ekledi. «Hepsi de inançlı yurtseverlerdir. »

Yazman artık açıkça sırıtıyordu. «Böyle bir şeye yeltenirseniz, burda bir daha tek bir mezar taşı bile satmanız sizin için çok güç olacaktır. »

Döbbeling de aynı biçimde sırıtarak, «Bir kadeh daha içer misiniz? » diye sordu. Bizi kapana kıstırmışlardı. Hiçbir şey yapamazdık.

O anda birisi avludan koşarak geldi. Pencereye doğru, «Başkan, Başkan! » diye bağırdı. «Hemen gelmelisi, niz, olaylar çıktı. »

«Ne oldu? »

«Beste... Marangoz Beste... Bayrağını aşağıya indirmek istemişler. Olay da bu yüzden çıkmış. »

«Nasıl? Beste ateş filan mı etmiş? Ne kahrolasıca sosyalisttir o! »

«Hayır, Beste şey olmuş, yaralanmış. »

«Başka yaralanan yok mu? »

«Hayır, yalnız Beste. »

Döbbeling'in yüzü keyifle parladı. «Demek böyle! Böyle bir şey için bu kadar bağırmaya değmez. »

«Adam ayağa kalkamıyor. Ağzından da kan geliyor. »

Kısa boylu yazman, «O pis gagasına birkaç yumruk yemiş olacak, » diye yorumda bulundu. «O da ne diye başkalarına sataşmış? Pekâlâ, geliyoruz. Herkes sakin olsun! »

Döbbeling cakalı bir tavırla bize dönüp, «Kusura bak-mazsınız, » dedi. «Görevimiz bu. Sorunu incelemem gerekiyor. Sizin işinizi daha sonraya

bırakmak zorundayız. »

O anda bizi kesin olarak atlattığına inanıyordu. Ceketini giydi. Biz de kendisiyle birlikte dışarı çıktık. İşi ağırdan aldığı belliydi. Nedenini de biliyorduk. Olay ye-rine vardığında Beste'yi dövenin kim olduğunu anımsayabilecek kimse çıkmayacaktı. Bu işler öteden beri hep böyle olurdu.

Beste, evinin daracık koridorunda yatıyordu. Parça parça edilmiş cumhuriyet bayrağı yanıbaşındaydı. Evin önünde bir küme insan toplanmıştı. Ortalıkta Demir Muhafızlardan kimse görünmüyordu. Döbbeling, elinde not defteriyle kapının yanında duran jandarmaya, «Ne olmuş? » diye sordu.

Jandarma olayı anlatmaya başladı. Döbbeling, «Olay sırasında burda miydin? » diye sordu.

«Hayır. Daha sonra çağırdılar beni. »

«Pekâlâ. Öyleyse sen de bir şey bilmiyorsun. Olayı gören var mı? »

Kimse yanıt vermedi. Georg, «Bir doktor çağırtmayacak mısınız? » diye sordu.

Döbbeling hiç de dostça olmayan bir havayla baktı. «Ne gereği var? Biraz su serperiz, olur biter. »

«Gereği var! Adam ölüyor yahu! »

Döbbeling telaşla geriye dönüp Beste'nin üzerine eğildi. «Ölüyor mu? »

«Ölüyor ya! Hayli kan yitirmiş. Belki bir yerleri de kırılmıştır. Sanırım merdivenden aşağıya atmışlar. »

Döbbeling ağır ağır Georg'u süzdü. «Bu sadece sizin bir tahmininiz. Başka bir anlamı olamaz. Durumu saptama işini bölge doktoruna bırakalım. »

«Şimdi bu adam için hiç bir doktor gelmeyecek mi buraya? »

«Bırakın da bunun tasası bana düşsün. - Buranın Belediye Başkanı benim, siz değilsiniz. » Bisikletleriyle orda duran yetişkin iki çocuğa, «Doktor Bredius'u alın gelin! » dedi. «Bir kaza olduğunu söylersiniz. »

Beklemeye koyulduk. Doktor Bredius çocuklardan birinin bisikletiyle geldi. Bisikletten atlayıp koridora girdi. Tekrar doğrulduğu zaman, «Adam ölmüş! » dedi.

«Ölmüş mü? »

«Evet, ölmüş. Bu Beste değil mi? Ciğerlerinde kurşun yarası olan Beste? »

Başkan sıkıntılı bir tavırla başını eğdi. «Evet Beste, » dedi. «Ancak ciğerinde kurşun yarası olduğundan haberim yok. Ama belki de büyük bir korku geçirmiştir; kalbi de zayıfsa... »

Bredius tok bir sesle, «Böyle şeyden kanama olmaz, » diye düşüncesini açıkladı. «Peki, olay nedir? »

«Biz de bunu daha şimdi soruşturmaya başlamıştık. Şimdi burda yalnız tanık olarak ifade verebilecek olanlar kalsın! » Georg'la bana baktı.

«Biz sonra yine geliriz, » dedim.

Ortalıkta kümelenmiş olanların hemen hepsi bizimle birlikte uzaklaştılar. Görünüşe bakılırsa olayın pek az tanığı olacaktı.

Aşağı Saksonya birahanesinde oturuyorduk. Georg öylesine öfkeliydi ki, onu çoktan beri bu halde hiç görmemiştim. Genç bir işçi göründü. Gelip masamıza oturdu.

Georg, «Olayı gördünüz mü? » diye sordu.

«Ben Wolkenstein'i gördüm. Bayrağı al aşağı etmeleri için ötekileri kışkırtıyordu. Şu pis şeyi söküp atın diye bağırıyordu.

Wolkenstein de ötekilerle birlikte mi gitti? »

«Hayır. »

«Tabii gitmez. Peki, ötekiler ne yaptı? »

«Bir yığın kalabalık Beste'nin evine koştu. Hepsi sarhoştu. »

«Sonra ne oldu? »

«Sanırsam Beste kendini savunmaya kalkışmış. Yoksa onu gerçekten öldürmek istemiş olamazlar. Ama sonra bu işi yaptılar. Beste bayrağı sımsıkı tutmuş, o zaman ötekiler de kendisini merdivenden aşağıya atmışlar. Bu arada belki sırtına da birkaç tane sert tekme yapıştırmışlardır. İnsan başı dumanlı olunca, çoğu zaman kendi gücünün derecesini kestiremez. Ancak onu öldürmeyi istemiş olacaklarını hiç sanmıyorum. »

«Ona yalnızca bir ders vermek mi istiyorlardı? »

«Evet, istedikleri buydu. »

«Böyle yapmalarını da Wolkenstein söyledi, değil

mi? »

İşçi başını eğdi. Sonra da kuşkulu bir edayla, «Siz nerden biliyorsunuz bunu? » diye sordu.

«Böyle bir şeyi pekâlâ kestirebilirim. Bunu o söyledi, yoksa söylemedi mi diyeceksiniz? »

İşçi susuyordu. Biraz sonra, «Bunu biliyorsanız» dedi, «öyleyse her şeyi biliyorsunuz demektir. »

«Olayın bütün ayrıntılarıyla saptanması gerekir. Öldüresiye dövmek savcılık bir iş.. Böyle bir suçu işlemeye kışkırtmak da öyle. »

İşçi korkuyla irkildi. «Benim bu işle hiçbir ilgim yok. Hiçbir şey de bilmiyorum. »

«Çok şeyler biliyorsunuz. Ve burda neler olup bittiğini bilen daha yığınla insan var. »

İşçi birasını sonuna kadar içti. Kararlı bir havayla, «Ben hiçbir şey söylemiş değilim, » dedi. «Hiçbir şeyden de haberim yok. Eğer çenemi kapamazsam başıma neler geleceğinden haberiniz var mı sizin? Hayır bayım, hayır! Ben yokum bu işte! Bir karımla bir de çocuğum var, yaşamam gerek benim. Gevezelik edersem iş bulabilir miyim sanıyorsunuz? Hayır bayım, bu iş için kendinize başka birini bulunuz. Ben yokum. »

Ortadan kayboldu. Georg karamsar bir edayla, «Hepsi böyle diyecektir, » dedi.

Bekliyorduk. Wolkenstein'in sokaktan geçtiğini gördük. Artık üniformalı değildi ve kahverengi bir bavul taşıyordu. «Nereye gidiyor? » diye sordum.

«İstasyona tabii. Artık Wüstringen'de oturmuyor. Savaşçı derneklerinin bölge başkanı olunca Werdenbrück'e taşındı. Üniforması da şu bavuldadır. »

Kurt Bach yanındaki kızla birlikte çıkageldi. Bir yığın da çiçek getirmişlerdi. Kız olup bitenleri duyunca, teselli kabul etmez bir şekilde üzüldü. «Bu durumda balodan vazgeçerler, » dedi.

«Sanmam, » diyecek oldum.

«Vazgeçerler, bundan eminim. Ortada henüz mezara konulmamış bir cenaze olduğu için vazgeçerler. Ne şanssızlık! »

Georg ayağa kalkarak bana «Gel! » dedi. «Çaresi yok. bir kez daha Döbbeling'e gitmek zorundayız. »

Köyü ansızın bir sessizlik kaplamıştı. Güneş artık Savaş Anıtı'nın arkasından batmak üzereydi. Kurt Bach'-ın mermer aslanı ışık içindeydi. Döbbeling'in ise şu anda görevden filan söz edecek hali yoktu. Bizi görünce, «Ortada bir ölü varken, para lafı edecek değilsiniz herhalde? » dedi.

Georg, «Niye etmeyelim? » diye karşılık verdi. «Bizim mesleğimiz bu. Biz her an ölümle burun burunayız. »

«Sabırlı olmanız gerekir. Şu anda böyle bir işe ayrılacak zamanım yok. Neler olup bittiğini sizler de pekâlâ biliyorsunuz. »

«Biliyoruz. Bu arada olayın bilmediğimiz başka yönlerini de öğrendik. Bu bakımdan bizi tanık olarak kaydedebilirsiniz, Bay Döbbeling. Parayı alıncaya kadar bur-da kalacağız. Böylece sabah erkenden adli polise ifade verebiliriz. »

«Tanık mı? Ne tanığı? Yahu siz olay yerinde bile yoktunuz? »

«Bal gibi de tanığız. Bırakın da bunun tasası bize düşsün. Siz Marangoz Beste'nin öldürülmesiyle ilgili her şeyi saptamak zorundasınız. Öldürmek ve öldürmeye kışkırtmakla ilgili her şeyi. »

Döbbeling, Georg'u uzun uzun süzdü. Sonra ağır ağır, «Yoksa bu bir şantaj mı? » dedi.

Georg ayağa fırladı. «Bu sözünüzle ne demek istediğinizi açıklar mısınız? »

Döbbeling yanıt vermedi. Georg'a bakıp duruyordu. Georg da bu bakışlara aynı biçimde karşılık veriyordu. Az sonra Döbbeling kasaya gidip açtı ve masanın üzerine birkaç deste banknot koydu. «Bir de siz sayın ve makbuzunuzu verin! » dedi.

Para kırmızı kareli masa örtüsünün üzerinde, boş rakı kadehleriyle kahve fincanlarının arasında duruyordu. Georg paraları sayıp makbuzu yazdı. Bense dışarı bakıyordum. Sarı ve yeşil tarlalar hâlâ pırıl pınldı. Ama artık onlarda hayatın uyumu kalmamıştı. Şimdi bu uyumdan eksik ya da fazla olan bir şeyler vardı onlarda.

Döbbeling, Georg'un makbuzunu aldı. «Bundan böy-

le bizim mezarlığa artık tek bir mezartaşı dikemeyeceği-nizi anlamışsınızdır, » dedi.

Georg başını salladı. «Yanılıyorsunuz. Bir tanesini pek yakında dikeceğiz. Marangoz Beste için. Para da al mayacağız. Bunun siyasetle hiçbir ilgisi yok. Savaş anıtı na Beste'nin de adını yazmaya karar verirseniz, bu işi de parasız yapmaya hazırız. »

«Böyle şey olmaz. »

«Ben de aynı kanıdayım. »

İstasyona yürüdük. «Demek herifin parası yanındaymış, » dedim.

«Tabii. Paranın onda olduğunu biliyordum. Hem bu para sekiz haftadır ondaydı. Ve bunlarla borsa oyunları yapıyordu. Bu sayede parlak kazançlar sağladı. Parayı vermeyip onunla birkaç yüz bin mark daha kazanmak niyetindeydi. Gelecek haftayı bekleseydik yine alamaz dık. »

İstasyonda Heinrich Kroll'la Kurt Bach bizi bekliyor du. Heinrich. «Parayı aldınız mı? » diye sordu.

«Evet. »

«Ben de bunu bekliyordum. Buranın insanları çok dürüst kimseler. Güvenilir adamlar. »

«Evet, çok güvenilir adamlardır. »

Doğanın çocuğu Kurt Bach «Balodan vazgeçtiler, »

dedi.

Heinrich kravatını düzeltti. «Kabahat marangozda, » dedi, «yaptığı çirkin bir meydan okuyuştu. »

«Nasıl? Yurdumuzun resmi bayrağını asmak meydan okuyuş mu oluyor? »

«Yaptığı meydan okumaktan başka şey değildi. Bu konuda başkalarının ne düşündüğünü pekâlâ biliyordu Sonunda başını belaya sokacağını önceden hesap etmesi gerekirdi. Mantıksal bir sonuç bu. »

Georg, «Öyle Heinrich» dedi, «çok mantıksal. Ve şimdi şu mantıksal gaganı kapa da beni «evindir. »

Heinrich Kroll gücenik bir tavırla ayağa kalktı. Belli ki, bir şeyler söylemek istiyordu, ama Georg'un yüzünü görünce konuşmaktan vazgeçti. Elleriyle Marongo ceketinin tozlarını dikkatle silkmeye başladı. Sonra da treni beklemekte olan Wolkenstein'i gözetledi. Emekli binbaşı herkesten uzak bir sıraya oturmuş ve bir an önce Wer-

denbrück'de olmaktan başka şey düşünmüyordu. Heinrich yanına gelince hiç de sevinmedi. Ama Heinrich yine de onun yanına oturdu.

Georg'a, «Bu mesele ne olacak? » diye sordum.

«Hiç! Suçluların hiçbiri bulunmayacak. »

«Ya Wolkenstein? »

«Ona da bir şey olmayacak. Eğer yaşasaydı bu işte cezalandırılan tek insan yine marangoz olurdu. Ötekiler değil. Siyasal cinayet sağcılar tarafından işlenmişse saygıdeğer bir şeydir ve bütün hafifletici nedenler ondan yanadır. Gerçi bir cumhuriyetimiz var, ama yargıçları, memurları ve subayları olduğu gibi hep eski yönetimden devraldık. Bu durumda başka ne beklenir? »

Bakışlarımız akşam kızıllığına dalmıştı. Tren kara kara puflayarak, yollarda kaybolmuş bir cenaze arabası gibi yaklaşıyordu. Ne tuhaf diye düşündüm, savaşta bu kadar çok ölü gördüğümüz ve içimizden iki milyon insanın boş yere kan verdiğini bildiğimiz halde, nasıl oluyor da tek bir ölü yüzünden böyle heyecanlanıyorduk? İki milyon ölüyü unutmuş gibiydik. Ama bunu açıklamak güç değildi: Tek bir insanın ölmesi her zaman gerçekten bir ölümdü; iki milyon ölü ise her zaman sadece bir istatistikti,

DOKUZUNCU BÖLÜM

Bayan Niebuhr «Türbe isterim, » dedi. «Olursa türbe olsun, başkasını istemem. »

«Pekâlâ» diye yanıt verdim. «Dediğiniz gibi türbe olsun. »

Bu ürkek sıska kadın Niebuhr öldükten sonra kısa zamanda adamakıllı değişmişti. Geveze, aksi ve kavgacı olmuş, neredeyse bir baş belası haline gelmişti. İki haftadan beri fırıncı için dikilecek anıt konusunda kendisiyle uğraşıp duruyor ve her geçen gün ölen adamı biraz daha insaflı düşünüyordum. Kimi insanlar durumları kötü olduğu sürece uysal ve nazik olurlar; daha iyi bir duruma geçince de dayanılmaz yaratıklar haline gelirler. Özellikle bizim sevgili yurdumuzda böylesi çok görülür. Her şe-

ye boyun eğen, ürkek acemi erler, bir de bakarsınız vahşi astsubaylar oluvermişler.

Bayan Niebuhr kızgın bir sesle, «Sizin serginizde tür. be yok, » dedi.

«Türbeler sergiye konulmaz» diye açıkladım. «Kraliçelerin balo giysileri gibi ısmarlama yapılırlar. Elimizde birkaç tane türbe taslağı var. İsterseniz sizin için özel olarak bir tane çizdirebiliriz. »

«İsterim elbet. Hem de çok değişik bir şey olmalı. Yoksa Hollmann ve Klotz firmasına giderim. »

«Oraya daha önce gitmiş olmanızı çok isterdim. Müşterilerimizin rakiplerimize uğrayıp durumu incelemeleri bizi yalnızca sevindirir. Bir türbe yaptırılırken her şeyden önce işin niteliğine bakılmalıdır. »

Bize gelmezden önce oraya uğradığım biliyordum. Bunu Hollman ve Klotz firmasının gezginci elemanı Gözyaşı Oscar'dan öğrenmiştim. Kısa bir zaman önce onunla buluşmuş ve kendisinden firması aleyhine çalışmasını istemiştik. Henüz kararsızlık içindeydi. Fakat kendisine Hollmann ve Klotz firmasının verdiğinden daha yüksek bir yüzde

önermiştik; bu bakımdan düşünmesi için verdiğimiz süre içinde dostluğunu belirtmek amacıyla arada sırada bizim hesabımıza casusluk yapmaktaydı. Bayan Niebuhr bir düşes havasıyla, «Bana taslaklarınızı gösterin! » diye emretti.

Elimizde türbe taslağı filan yoktu, ama ben hemen birkaç tane savaş anıtı taslağı çıkardım. Bunlar bir buçuk metre boyunda gösterişli şeylerdi; kömür kalem ve renkli tebeşirle yapılmış, kendilerine yaraşır bir de fonla süslenmişti.

Bayan Niebuhr, «Üzerine bir aslan konulsa, » dedi, «Çünkü o aslanlar gibiydi. Ama ölen bir aslan değil, saldıran bir aslan olmalı. »

«Şaha kalkmış bir ata ne dersiniz? » diye sordum. «Heykeltıraşımız böyle bir yapıtla birkaç yıl önce Berlin -Teplitz'in birincilik armağanım kazanmıştı. »

Kadın başını salladı. Düşünceli bir tavırla «Kartal

olabilir, » dedi.

«Gerçek bir türbe küçük bir kilise gibi olmalıdır, » diye açıklamaya başladım. «Kiliselerdeki gibi renkli camları, bronz çelenkli mermer bir sandukası, oturup dinlen-

meniz ve sessizce dua etmeniz için mermer bir sırası ol malı; çevresinde çiçekler, selviler, çakıltaşlı yollar, kanatlı şarkıcılarımızın yıkanmaları için bir yalak bulunmalı; mezar granitten alçak sütunlarla çepeçevre kuşatılmalı, sütunların arasına bronz zincirler takılmalı, türbenin demirden ağır bir kapısı olmalı, üstünde de adının baş harfleri, aile arması ya da fırıncıların sembolü bulunmalıdır. »

Bayan Niebuhr tepeden tırnağa kulak kesilmiş, beni sanki Moritz Rosenthal, Chopin'in bir noktürnünü çalı-yormuş gibi dinliyordu. Sonra da «Bütün bu laflar kulağa hoş geliyor, ama daha değişik bir şeyleriniz yok mu? » dedi.

İçerlemiş bir halde yüzüne baktım. O da soğuk göz lerle bakışlarıma karşılık verdi. Paralı müşterinin ölümsüz bir sembolü gibi görünüyordu.

Yumuşak, ama iğneleyici bir sesle, «Değişik şeyler de vardır, » diye yanıt verdim. Örneğin Cenova'daki Campo Santo'da olanlar gibi şeyler. Heykeltraşımız orda üç yıl çalışmıştır. Kendisinin bu yapıtlarından biri, tabutun üzerine eğilmiş ağlayan bir kadın heykelidir. Arka tarafta ise ölü

ayağa kalkmış, bir melek tarafından cennete doğru götürülmektedir. Melek geriye bakmakta ve serbest kalmış öteki eliyle yaslı kadım kutsamaktadır, Bütün, figürler beyaz Carrara mermerindendir. Melek de istenir se kanatlarını açmış, ya da kapatmış olarak yapılabilir. »

«Çok güzel. Daha başka neler var? »

«Bu günlerde mezarlara çeşitli meslekleri belirten heykeller de konuluyor. Örneğin ekmek yoğuran bir fırıncı yapılabilir. Arkasında ölüm durur ve omzuna dokunur. Ölüm tırpanlı ya da tırpansız gösterilebilir. Kefene sarılı da olabilir, çıplak da. Ancak çıplak olursa iskelet halinde görünecek demektir; bu da heykeltraşlık bakımından çok güç bir iştir. Özellikle kaburga kemiklerinin kırılmamaları için teker teker ve çok dikkatle işlenmesi gerekir. »

Bayan Niebuhr bir şeyler daha anlatmamı beklerce sine susuyordu. «İstenirse bütün aile bile gösterilebilir, » diye sürdürdüm. «Bir kenarda dua ederken ya da dehşet içinde ölüme engel olmaya çalışırken. Fakat bütün bunlar milyarlar harcanarak ve bir iki yıl çalışılarak tamamlanabilecek konulardır. Bunun için de büyük bir kapora ödenmesi ve giderlerin de taksit taksit karşılanması şarttır. »

Birden önerilerimden birini kadın kabul edecek diye korktum. Kurt Bach ancak rüzgâra karşı eğilmiş bir melek yapabilirdi, daha fazlasına sanat gücü yetmezdi. Fakat ne yapalım, zorda kalırsak biz de heykelleri başka birine ısmarlardık.

Bayan Niebuhr anlatılanlara doymak bilmiyormuşcasına, «Daha başka? » diye sordu.

Acaba bu merhametsiz cadıya, kapağı biraz yana kaymış ve içinden bir iskelet eli uzanan tabut biçimi mezarlardan da söz edeyim mi diye düşündüm. Ama sonra vazgeçtim. Durumlarımız eşit değildi, o alıcı, ben satıcıydım. O bana eziyet edebilir, ben ona edemezdim. Çünkü belki de bir şeyler satın alacaktı.

«Şu anda elimizdekiler bu kadar, » dedim.

Bayan Niebuhr bir an bekledi. «Daha başka şeyleriniz yoksa, o zaman ben de Hollmann ve Klotz firmasına giderim. » ,

Böcek gözlerini yüzüme dikmiş bakıyordu. Yas tülünü siyah şapkasının üzerinden arkaya atmıştı. Şu anda öfkelenip bağırır çağırırım diye bekliyordu. Bense hiç oralı olmadım. Tam tersine soğuk bir tavırla, «Bunu

yapmakla bizi sadece sevindirmiş olursunuz, » dedim. «Başka firmalarla rekabete girmekten kaçınmamak bizim başlıca ilkemizdir. Böylece firmamızın ne denli güçlü olduğu daha iyi ortaya çıkar. Böyle heykel çalışmaları çok olan projelerde heykeltraşın rolü çok önemlidir. Yoksa, kısa bir süre önce, ismi lâzım değil, rakiplerimizden birinin yaptığı bir işte olduğu gibi, bir de bakarsınız iki tane sol

ayağı bulunan bir melek heykeli çıkıvermiş karşınıza. Aynı şekilde Meryem Ana'yı şaşı gözlü ve Hazreti İsa'yı da onbir parmaklı yapıverirler. Bunların farkına varılınca da iş işten geçmiş olur. »

Bayan Niebuhr yas tülünü bir tiyatro perdesi kapatır gibi yüzüne indirdi. «Bunlara dikkat ederim ben! » dedi.

Dikkat edeceğinden de emindim. Tuttuğu yasın garip bir hırsla tadım çıkarıyor ve bu tadı yudum yudum içine sindiriyordu. Bir şeyler ısmarlayıncaya kadar daha hayli zaman geçecekti. Bir karara varamadığı sürece de, me-zartaşı firmalarının hepsinin başına bela kesilecek, ama sonunda sadece bir firmaya, sipariş vereceği firmaya ecel terleri döktürecekti. Şimdilik bir bakıma henüz yasın sa-fasını süren hovarda bir bekar gibiydi, daha sonra ise eşine sadık kalmak zorunda kalan evli bir adam gibi olacaktı.

Tabutçu Wilke atölyesinden çıktı. Bıyıklarında talaş parçaları asılıydı. Elinde Kiel işi bir kutu lezzetli Ringa balığı tutuyor ve kutudakileri ağzını şapırdatarak yiyordu.

«Hayat konusunda ne düşünüyorsun? » diye sordum.

Duraladı. «Sabahları akşamdan başka, kışın yazdan başka, yemekten önce yemekten sonrakinden başka düşünürüm ve belki yaşlılıkta da gençliktekinden başka düşüneceğim. »

«Tamam. Sonunda akıllıca yanıt veren birini buldum. »

«Bunun böyle olduğunu biliyorsan, öyleyse ne diye soruyorsun? »

«Sormak insanı eğitir. Hem beri sabahlan akşamdan başka, kışın yazdan başka, kadınla yatmazdan önce başka, sonra yine başka türlü sorarım. »

Wilke, «Kadınla yatmak ha! » dedi. «Bak bu doğru işte, her şey o zaman gerçekten büsbütün başka oluyor. Bu benim hiç mi hiç aklıma gelmedi. »

Bir papazın karşısındaymışım gibi önünde eğildim. «Keşişliğini kutlarım! Demek nefsinin kışkırtmalarını yenmişsin. Herkesin

başarabileceği iş değil doğrusu! »

«Saçmalama! Ben hadım filan değilim. Fakat insan tabutçuysa kadınlar bir tuhaf davranıyorlar. Ürküyorlar içerde bir tabut varsa atölyeden içeri bile girmiyorlar. Berlin işi kadın göbeği tatlısı ve Porto şarabıyla sofra do-natsan bile yine hiçbiri gelmiyor. »

«Peki bu sofra nereye kuruluyor? » diye sordum. «Henüz bitmemiş bir tabutun üzerine mi? Cilalanmış tabutun üstüne kuracak değilsin ya; Porto şarabı hemen leke yapar çünkü. »

«Pencerenin boşluğuna kurarım. Tabutun üstüne de

oturulur. Hem bendeki tabutlar tam anlamıyla tabut sayılmazlar ki... ancak içine bir cenaze konulursa tabut gerçekten tabut olur. O zamana kadar sadece marangoz işi bir eşyadan başka şey değildir. »

«Orası doğru, ama, bunu her zaman ayırt etmek o kadar kolay değil. »

«Duruma bağlı. Bir zamanlar Hamburg'da böyle şeylere aldırış etmeyen bir kadınla tanışmıştım. Hatta tabutları eğlenceli bile buluyordu. îçine girmek istedi. Ben de tabutu yarışma kadar çam tahtasının yumuşak beyaz talaşıyla doldurdum. Talaşlar ormandaymış gibi romantik kokular saçıyordu. Kadın tabuttan dışarı çıkmak is-teyinceye kadar bir güzel eğlendik. Gelgelelim tabutun döşemesinde bir yerin kahrolasıca tutkalı iyi kurumamış, talaşlar da kenara çekilmiş, kadının saçları tutkala bulanıp tabuta sımsıkı yapışmış. Bir iki kez davramp saçlarım kurtarmak istedi, sonra da çığlıkları koyverdi. Saçlarım tutan şeyin ölüm olduğunu sanıyordu. Avaz avaz bağırdı, bağırdı. Etraftan koşup geldiler. Bizim usta da geldi. Kadını kurtardılar, ama beni de hemen işten attılar. Yazık, yoksa kadınla çok güzel bir bağ kuracaktık. Bizim işte çalışanlar için hayat hiç de kolay değil. »

Wilke yüzüme vahşî bir bakış fırlattı, sonra bir an sırıtıp kutusundaki balığı iştahla dişlemeye koyuldu. Bana ikram etmedi bile. «Bu balıktan iki kişinin zehirlendiğini bilirim, » dedim. «Uzun süren korkunç bir ölümü vardır. »

Wilke oralı olmadı. «Bu kutudakiler taze islenmiş balık. Çok da yumuşak. Tek kelimeyle nefis. Seninle paylaşırım ama... eğer bana peşin kamları olmayan güzel bir kız bulursan. Şu seni bugünlerde sık sık görmeye gelen süveterli gibi bir kız. »

Tabutçuya şaşkın gözlerle baktım. Kastettiği besbelli Gerda'ydı. Gelmesini beklediğim Gerda. Sert bir sesle, «Ben kadın tellalı değilim, » dedim. «Ama size bir öğüt vermek isterim. Tanıştığınız kadınları atölyene değil mutlaka başka bir yere götürmelisin. »

«Nereye götürebilirim ki? » Dişlerindeki kılçıkları ayıklamaya başladı. «İşin can alıcı noktası da burası ya. Otele götürsem? Çok pahalı. Üstelik polis tarafından basılmak korkusu da var. Kentteki parklara götürsem? Yine

polis karşısında. Burdaki avluya mı getireyim? En iyisi yine benim atölyem. »

«Eviniz yok mu? »

«Odam hiç de emin bir yer değildir. Ev sahibim kadın bir ejderha. Yıllarca önce kendisiyle bir dalgam olmuştu. Çok bunalmıştım da, anlarsın ya. Ama çok kısa sürdü. Gelgelelim aradan on yıl geçtiği halde, cadı karı hâlâ beni kıskanıyor. Bana da kala kala bir atölye kalıyor. Bana dostluk hizmeti yapsan ne olur yani? Şu süveterli bayanla beni tanıştırıver. »

Hiçbir şey söylemedim, içini boşaltmış olduğu balık kutusunu gösterdim. Wilke kutuyu avluya fırlatıp pençelerini yıkamak için çeşme başına gitti. «Yukarda en iyisinden bir şişe, Porto şarabım var, » dedi.

«O sirkeni bir dahaki eğlencene sakla! »

«O zamana dek mürekkebe döner. Hem dünyada bu bir kutudan başka da isli Ringa vardır. »

Atlattın galiba der gibi alnımı gösterip büroya gittim. Bayan Niebuhr'a bir türbe taslağı çizmek için resim blokumla açılır kapanır iskemlemi aldım. Kara mezartaşı-nın yanına oturdum. Böylece hem telefonu duyabilir, hem de sokağı ve avluyu görebilirdim. Anıt resmini şöyle bir yazıyla süsleyecektim: «Burda uzun ve büyük ıstıraplardan sonra bu dünyadan göçen Emekli Binbaşı Wolkens-tein yatıyor, ölümü Mayıs 1923. »

Knopf'un kızlarından biri yanıma gelip çalışmamı hayran hayran izlemeye koyuldu. Birbirlerinden ayırt edilmeyen ikizlerden biriydi. Anneleri onları kokularından ayırt ederdi. Knopf'a ise hangisinin hangisi olması vız gelirdi. Bizler ise hiçbir zaman kesinlikle bir ayırım yapamazdık. İnsan bir ikizle evlense ve öteki ikiz kardeş de aynı evde otursa nasıl olurdu acaba, diye düşüncelere daldım.

Düşüncelerimi yarıda kesen Gerda oldu. Avlunun giriş yerinde durmuş gülüyordu. Elimdeki resmi bir kenara koydum. İkiz kız ortadan yok oldu. Wilke yıkanmasını kesti. Gerda'nın arkasından bir kendinin avluda sürükleyip durduğu boş balık kutusunu, sonra da kendisini gösterip iki parmağım havaya kaldırdı. Ses çıkarmadan «İki! » diye fısıldadı.

Gerda bugün gri bir süveterle gri bir eteklik giymiş,

başına siyah bir Bask kasketi geçirmişti. Artık papağan gibi görünmüyordu. Güzeldi, sporcu tavırlı ve neşeliydi. Ona yepyeni bir gözle bakıyordum. Bir başkası tarafından da arzu edilen bir kadın, o başkası abazan kalmış bir tabutçu olsa bile, derhal eskisinden çok daha fazla değer kazanıyor. İnsan kesin değerlerden daha çok görece değerlerle yaşıyor.

«Bugün de Kırmızı Değirmen'de miydin? » diye sordum.

Gerda evet dercesine başım salladı. «Bir batakhane orası! Orda prova yaptım. Böyle sigara dumanlarıyla dolu lokallerden nasıl tiksiniyorum bir bilsen. »

Kendisini doğrulayan bakışlarla süzüyorum. Wilke ise kızın arkasında gömleğinin düğmelerini ilikliyordu bıyıklarındaki talaşları silkti ve daha önceki önerisine üç parmak daha ekledi. Yani beş kutu balık verecekti. Güzel bir öneri, ama aldırış bile etmedim. Önümde bir hafta sürecek bir mutluluk vardı; açık seçik, kesin, ıstırap vermeyen bir mutluluk. İmgelemi sınırlayan ve ruhu dolduran basit bir mutluluk. On dört günlük bir gece kulübü angajmanından doğmuş kısa bir mutluluk. Yarısı geçip gitmiş ve beni Erna'dan kurtarmış bir mutluluk. Bu mutluluk İsabelle'ye gerçekte neyse o gözle bakmamı da öğretmişti bana. İsabelle bir seraptı, acı vermeyen ve gerçekleşmeyen hiçbir arzu uyandırmayan bir serap.

İçimde ansızın kabaran bir minnettarlık duygusuyla dolu bir halde, «Gel Gerda, » dedim. «Bugün birinci sınıf bir yerde yemeğe gidelim. Acıktın mı? »

«Evet, hem de çok. Ama bir yerlerde bir şeyler atıştırabilirdik.. »

«Hayır, bugün patates salatası yok, sosis de yok. Şöyle esaslı bir yemek yiyeceğiz ve bir jübile kutlayacağız: Birlikte geçen yaşamımızın tam ortasına gelmiş olmamızın jübilesini; ilk kez bir hafta önce buraya gelmiştin, bir hafta sonra da istasyonda bana elveda işareti yapacaksın. Gel şimdi birincisini kutlayalım ve İkincisini ise hiç düşünmeyelim. »

Gerda güldü. «Aslına bakarsan bugün zaten patates salatası yapamamıştım. Çok işim vardı. Sirkte çalışmak böyle saçma kabarelerde çalışmaya benzemez, bambaşkadır. »

«Güzel, öyleyse bugün Walhalla'ya gidiyoruz. Gulaş sever misin? »

«Ben yemek yemesini severim. »

«Tamam. Biz de bunu yapalım. Ve şimdi doğru şu kısa ömrümüzün ortasına varışımızın bayramım kutlamaya. »

Resim bloğunu açık pencereden yazı masasının üstüne fırlattım. Giderken Wilke'nin büyük bir hayal kırıklığı içindeki yüzünü gördüm. Son bir umutla her iki elini kaldırdı... On kutu balık... gerçek bir servet!

Eduard Knobloch kibar bir edayla, «Hay hay. » deyince şaşıp kaldım. Oysa ben kendisinden şiddetli bir direniş bekliyordum. Yemek kartları yalnız öyle yemekleri için geçerliydi. Fakat Eduard, Gerda'ya şöyle bir baktıktan sonra, sadece kartları akşam için de kabul edeceğini söylemekle kalmadı, masanın yanında durarak, «Beni tanıştırmayacak mısınız? » dedi.

Güç durumda kalmıştım. Mademki o benim kartları kabul etmişti, ben de onun dediğini kabul etmek zorundaydım. Umursamaz bir tavırla, «Eduard Knobloch, » dedim, «otel sahibi, lokanta sahibi, şair milyarder ve pintilerin şahı. » Sonra da «Bayan Gerda Schneider, » diyerek kızı tanıştırdım. »

Eduard yarı hoşnut, yarı içerlemiş bir halde eğilerek selam verdi. «Onun dediklerinin hiçbirine inanmayınız, Sayın Bayan, » dedi.

«Adına da mı? » diye sordum.

Gerda gülümsedi. «Siz milyarder misiniz? Ne kadar ilgi çekici! »

Eduard içini çekti. «Ben sadece bir işadamının bütün kaygılarını yüklenmiş bir işadamıyım. Siz bu haylaz gevezeyi dinlemeyin. Ya siz? Siz nasılsınız biliyor musunuz? Göz kamaştırıcı bir Tanrı tasviri gibi, karamsarlığın karanlık gölleri üzerinde uçuşan kaygısız bir su böceği gibisiniz.. »

Acaba doğru mu işitiyordum? Sanki ağzından altın tükürüyormuş gibi gözlerimi Eduard'dan ayırmıyordum. Anlaşılan bugün Gerda'da sihirli bir çekicilik vardı. «Yağcılığı bırak Eduard, » dedim. «Bayan zaten kendisi sanatçıdır. Demin karamsarlığın karanlık gölü demekle beni mi kastettin? Gulaşlar nerde kaldı? »

Gerda, Eduard'a masum bir hayranlıkla bakıyordu.. «Bence Bay Knobloch şiir gibi konuşuyor. Yalnız bu. kadar büyük bir binanız ve bu kadar adamımz varken, şiirle uğraşmaya nasıl zaman bulabiliyorsunuz? Mutlu bir insan olmalısınız! Hem zenginsiniz, hem de üstelik yetenekleriniz var. »

Eduard'ın yüzü parlıyordu. «İkisi birden yürümüyor işte, » dedi. «Demek siz de sanatçısınız, öyle mi? » İçini ansızın bir kuşkunun kapladığını gördüm. Renée de la Tour'un gölgesi ayı kapatan bir bulut gibi önünden geçmiş olacaktı. «Ciddi bir sanatçı olduklarım sanıyorum, » dedi.

«Senden çok daha ciddi, » diye karşılık verdim. «Bayan Schneider şu anda sandığın gibi şarkıcı filan değildir. Aslanları çemberden atlatır ve kaplanlara ata biner gibi biner. Haydi şimdi sevgili yurdumuzun-bütün gerçek evlatlarında saklı duran polis sıyrıl da, soframızı donat. »

«Demek aslanlar, kaplanlar ha! » Eduard'ın gözleri alabildiğine açılmıştı. Gerda'ya dönüp «Doğru mu? » diye sordu. «Şu karşınızdaki adam ikide bir yalan söyler de. »

Masanın altından ayağına bastım. İşindeki ilgi çekiciliğin ne olduğunu anlayamamış olan Gerda, «Daha önce sirkteydim, » diye yanıt verdi. «Şimdi yine sirke dönüyorum. »

Sabırsızlıkla, «Yiyecek neler var Eduard? » diye sordum. «Yoksa bir yaşam öyküsünü dört bölüm halinde sunmamız mı gerekiyor? »

Eduard, Gerda'ya, kibarca, «Yemeğinizi bizzat hazırlatacağım, » dedi. «Sizin gibi bir müşteri, sizin gibi böyle sirk pistlerinin sihirli kraliçesi bizim için şereftir. Ah, Bay Bodmer'in yakışıksız davranışlarını da hoş görün. Kendisi savaş yıllarında basit köylüler arasında yetişti ve bütün eğitimini de manyak bir posta dağıtıcısından gördü. »

Bunları söyledikten sonra ördek gibi iki yana sallanarak uzaklaştı. Gerda, «Gösterişli adam, » diye düşüncesini açıkladı. «Evli mi? »

«Evliydi. Fakat cimriliği yüzünden karısı evden kaçtı. »

Gerda masa örtüsünün damaları üzerinde elini dolaştırarak, rüyadaymış gibi bir tavırla, «Karısı aptalın bi-

ri olmalı, » dedi. «Ben tutumlu insanları severim. Her zaman birikmiş paralan olur. »

«Bu da enflasyon zamanında yapılacak en budalaca

iştir. »

«Para tabii akıllıca kullanılmalı. » Gerda gümüş çatal ve bıçakları gözden geçiriyordu. «Sanırım şair olmasına karşın arkadaşın parasım akıllıca kullanan birisi. »

«Hafiften şaşırarak yüzüne baktım. «Olabilir, » de. dim. «Ama başkalarına hayrı dokunmaz. Onun parasından en az yararlanan da karısı olmuştu. Kadıncağızı sabahtan akşama kadar eşek gibi çalıştırırdı. Çünkü Edu-ard'a göre evli olmak demek, bir kadının kendisi için bedava çalışması demekti. »

Gerda tıpkı Mona Lisa gibi belli belirsiz gülümsedi. «Her kasayı açacak bir anahtar vardır, sen bunu bilmiyor muydun bebeğim? »

Donakalmıştım. Buna da ne oluyor, diye düşündüm. Şimdi karşımda oturan, dün benimle birlikte Güzel Manzara kır lokantasında, beş bin marka sandviçle yoğurttan ibaret ucuz yemeği yiyerek basit hayatın sihrinden söz etmiş olan kimse değil miydi? Kesin bir dille, «Eduard pistir, yağlıdır ve şifa bulmaz bir cimridir, » dedim.

Kadınları iyi tanıyan Riesenfeld, bir defasında bu özelliklerin her kadını ürkütüp kaçıran şeyler olduğunu söylemişti. Fakat Gerda anlaşılan bu tip kadınlardan de-ğildi. Tavandan saydam sarkıtlar gibi uzanan büyük avizeyi incelemeye koyularak yine bu konuya döndü. «Belki de kendisine göz kulak olacak birisine gerek duyuyor-dur. Tavuk gibi bir kadın değil elbet. Bu kadın onun yeteneklerini anlayıp değer vermeli, anlaşılan onun da böyle birisine gereksinimi var. »

Artık tehlike çanları açıkça çalıyordu. Benim o huzur dolu iki haftalık mutluluk dönemime yoksa yolculuk mu görünecekti? Hangi kafaya hizmet edip onu bu gümüşler ve kristaller dünyasından içeri sokmuştum?

«Eduard'ın hiçbir iyi yeteneği yoktur, » dedim.

Gerda yine gülümsedi. «Her insanın yeteneği vardır. Ancak bunları ortaya çıkarmasını bilmeli. »

Tam bu sırada garson Freidank göründü. Çok ciddi bir havayla gümüş bir tepsiye konmuş ezme getirdi. «Bu da nesi? » diye sordum.

Freidank kibirli bir tavırla, «Ciğer ezmesi, » dedi.

«Peki ama listede patates çorbası yazılı. »

Eskiden levazım onbaşısı olan Freidank, «Bu yemek bizzat Bay Knobloch tarafından hazırlanmıştır, » dedi. Sonra da ezmeyi ikiye böldü, Gerda için büyük bir parça, benim için de incecik bir parça kesti. İçten bir tavırla, «Yoksa hakkınız olan patates çorbasını mı tercih eder, siniz? » diye ağız aradı. «O da olabilir. »

Gerda gülüyordu. Eduard'ın yemekle Gerda'yı elde etmek için yaptığı bu adi numaraya adamakıllı içerlediğimden, tam patates çorbasını ısmarlamak üzereyken Gerda masanın altından beni dürttü. Çok kibar bir tavırla masanın üstündeki tabakların yerlerini değiştirerek büyük parçalısını bana verdi. Freidank'a «Bu iş böyle yapılır, » dedi. «Erkeklere her zaman parçanın büyüğü verilmelidir. Yoksa yanlış mı biliyorum. »

Birden afallayan Freidank, «Evet... öyledir» diye kekeledi. «Evde öyle yapılır... ama burda... » Eski onbaşı ne yapacağını bilemez olmuştu. Eduard'dan Gerda'ya büyük bir parça, bana da bir dilimcik vermesi için emir almış ve bu emri yerine getirmişti. Şimdi ise söylenenin tam tersinin ortaya çıktığım görüyordu. Bayılacaktı neredeyse. Bu işin sorumluluğu ona ait olacaktı ve bu yüzden şu anda ne yapması gerektiğini bir türlü kestiremiyordu. Böyle bir durum sevgili yurdumuzda kimsenin hoşuna gitmez. Biz Almanlar verilen emre hemen uyarız; bu alışkanlık yüzyıllardan beri soylu kanımızda mevcuttur. Fakat iş kendi başımıza karar vermeye dayanınca, bu bam. başka bir sorun olarak karşımıza çıkar. Freidank da bildiği tek şeyi yaptı: İmdat çağırırcasma ustasından yana baktı. Bütün umudu patronun vereceği yeni emirdeydi.

Eduard göründü. «Ne bekleyip duruyorsun Freidank, servis yapsanıza! »

Freidank kendisine verilen ilk emre uyarak tabakları yeniden değiştirmeye davranırken, çatalımı alıp önümde duran ezmeden bir parça kopardım. Freidank donakaldı. Gerda kahkahalarım koyverdi. Eduard durumu kavrayarak bir başkomutan edasıyla atıldı; Freidank'ı kenara itti; ezmeden büyükçe bir parça keserek çabuk bir hareketle Gerda'mn önüne koydu. Bana da zoraki bir tatlılıkla, «Tadı nasıl? » diye sordu.

«Fena değil, » yanıtını verdim. «Ne yazık ki kaz ciğeri değil! »

«Kaz ciğeridir. »

«Tadı dana ciğeri gibi. »

«Sen hiç ömründe kaz ciğeri yemiş miydin? »

«Eduard, » dedim, «hem o kadar çok yedim ki, hatta kaz ciğeri kusacak duruma geldim. »

Eduard burun kıvırarak güldü. Küçümseyen bir tavırla, «Peki nerde? » diye sordu.

«Fransa'da, ordumuz ilerlerken; erkek olma eğitimi gördüğüm zamanlar. Günün birinde kaz ciğeriyle dolu bir dükkân ele geçirmiştik. Strasburg işi kaz ciğeri çanaklara doldurulmuştu. Siyah yer mantarlıydı; böyle yer mantarını senin bu lokantan görmemiştir bile. Ben kaz ciğerinin böylesini yerken sense mutfakta patates soyuyordun. »

Bu dükkânın sahibi olan kadım bulduğumuz zaman fenalık geçirmiş olduğumu elbette anlatmadım. Yaşlı bir kadıncağızdı; giysileri yırtılmış bir halde yıkık duvara yapışmıştı. Kır saçlı başı kopmuş ve barbar bir kavmin savaşçısının mızrağına takılır gibi dükkânın çengellerinden birine asılmıştı.

Eduard karanlık karamsarlık gölünün kıyısında duran bir kurbağanın eriyen sesiyle Gerda'ya, «Siz tadım nasıl buldunuz? » diye sordu.

Gerda, «Çok güzel» diyerek atıştırmaya devam etti.

Eduard çok kibarca eğilerek selam verdi ve dans eden bir fil gibi uzaklaştı. Gerda gözleri parlayarak bana baktı ve «Gördün mü? » dedi. «Hiç de öyle cimri değilmiş. »

Çatalımı yere indirdim. «Dinle beni, pistlerin talaşı başına vurmuş sirk harikası, » dedim. «Karşında gördüğün şu insan, zengin bir vurguncuyla anlaşan bir kadın tarafından terkedildiği için gururu hâlâ yaralıdır. Onun için Eduard'ın ağızlarım kullanmaz. Şimdi senin niyetin ne? Eduard'ın yavan gevezeliklerini benimseyip henüz kapanmamış yaralarıma kaynar yağlar dökmek ve bana aynı oyunu bir kez daha oynamak mı istiyorsun? »

Gerda güldü ve yemeğe devam ederek «Saçma şeyler konuşma sevgilim, » dedi. «Bu kadar da alıngan olma.

Başkalarının zenginliğine kızacağına sen de zengin olmaya baksana. »

«Güzel bir öğüt! İyi ama bunu nasıl yapayım? Sihirbazlıkla mı? »

«Başkaları nasıl yapmışsa öyle. Onlar pekâlâ bir yo-lunu bulmuşlar. »

Acı bir sesle, «Bu otel Eduard'a miras kaldı, » dedim.

«Ya Willy? »

«Willy vurguncunun biridir. »

«Vurguncu dediğin nedir? »

«Piyasayı sömüren adamdır. Balıktan çelik tahvillerine kadar her işin ticaretini yapan adamdır. Nerde olursa, nasıl olursa, ne şekilde olursa olsun her işi yapar, hatta bazen cezaevinin bile yanından geçer. »

Gerda, «Gördün mü, nasılmış? » diyerek ciğer ezmesinin geri kalanına da el attı.

«Ben de böyle birisi mi olayım istiyorsun? »

Gerda sağlam dişleri arasında minik ekmeklerden birini parçaladı. «İster ol, ister olma. Yalnız başkalarının eriştiği yere kendin erişemiyorsun diye içerleyip durma. Küfretmek işin kolayıdır, yavrum. »

Şaşkın şaşkın, «Doğru, » dedim. Bir anda adamakılı ayılmıştım.. Beynimin içinde sanki bir anda yığınla sabun köpüğü patlamıştı. Gerda'ya şöyle bir baktım. Olayları korkunç bir gerçekçi görüşle değerlendiriyordu. «Haklısın gerçekten, » dedim.

«Elbette haklıyım. Sen şimdi bunları bırak da gelene bak gelene! Acaba bu da bizim için mi dersin? »

Evet, bu da bizim içindi. Kuşkonmazlar içinde bir tavuk kızartması... Silah fabrikatörlerinin yiyebileceği cinsten bir yemekti bu. Ve işi bizzat Eduard kendisi yönetiyordu. Tavuğu Freidank'a kestirtti. «Göğüs kısmı sayın bayana, » diye komut verdi.

Gerda, «Ben but kısmım severim, » dedi.

Eduard çok kibar bir tavırla, «Sayın bayana bir butla bir parça göğüs koy, » dedi..

Gerda «Bu ne ikram, » diye karşılık verdi. «Siz gerçekten bir centilmensiniz Bay Knobloch. Ve ben bunu sizi görür görmez anlamıştım. »

Eduard kendine güvenen bir edayla hafifçe gülümsedi. Bütün bu rolleri niçin yaptığım bir türlü anlamıyordum. Bunca şeyi feda edecek derecede Gerda'dan hoşlan-mış olabileceğini hiç sanmıyordum. Bu olsa olsa, yemek kartlarından dolayı duyduğu öfkenin etkisiyle Gerda'yı benden uzaklaştırma denemesi olabilirdi. Böylece benden âdilce öç almış olacaktı «Freidank, » diye seslendim, «Tabağımdan şu iskeleti al! Ben kemik yemem! Bana öteki budu ver! Yoksa sizin tavuğunuz tek bacağı kesilmiş savaş sakatı mıdır? »

Freidank bir çoban köpeği gibi efendisine baktı. Eduard, «Orası tavuğun en lezzetli kısmıdır, » diye açıklamaya girişti. «Göğüs kemiklerini kemirmek öyle zevklidir ki... »

«Ben kemirici değilim. Ben yemek yerim. »

Eduard iri omuzlarım silkti ve umutsuz bir tavırla bana ikinci budu verdi.

«Salatayı kuşkonmaza yeğ tutmaz mısınız? » diye sordu. «Kuşkonmaz içkici kimselere dokunur da. »

«Hayır, bana da kuşkonmaz ver. Modern bir insanım ve vücudumu mahvetmek için çok güçlü bir eğilim var içimde. »

Eduard kauçuktan bir gergedan gibi yaylanarak yanımızdan uzaklaştı. Ansızın aklıma bir muziplik geldi. Tıpkı Renée de la Tour gibi arkasından gürledim: «Knobloch! »

Sırtına bir mızrak saplanmış gibi birden geriye döndü. Bana bakarak korkunç bir öfkeyle «Bu da ne demek? » diye sordu. »

«Ne, ne demek? »

«Böyle böğürmek ne demek oluyor? »

«Böğürmek mi? Burda senden başka böğürecek kimse var mı? Yoksa Miss Schneider'in bir parça salata istemiş olması aşırı bir hareket mi? Madem vermeyecektin, öyleyse demin ne diye önerdin? »

Eduard'ın gözleri alabildiğine açıldı. İçinde korkunç bir kuşkunun kabarıp bir gerçek haline geldiği belli oluyordu. Gerda'ya «Siz mi? » diye sordu. «Siz mi beni çağırdınız? »

Olup bitenlerden hiçbir şey anlamamış olan Gerda, «Salatanız varsa elbette bir parça almak isterim, » dedi. Eduard hâlâ masanın yanında duruyordu. Şu anda Ger-da'nın Renée de la Tour'un kız kardeşi olduğuna kesin-

likle inanıyordu, ikram ettiği bu ciğer ezmesinden, tavuk ve kuşkonmazdan ötürü nasıl pişmanlık duyduğunu yüzünden okuyordum. Korkunç biçimde aldatılmış bir insan izlenimi uyandırıyordu. Yanına sokulan Freidank, «Seslenen Bay Bodmer'di, » dedi. «Gözümle gördüm. »

Fakat Freidank'ın sözleri boşlukta eridi, Eduard'ın kulağına girmedi.

Küçümseyen bir tavırla, «Bana bak garson, » dedim, «Size sorulunca yanıt verin. PrusyalIlardan bu kadarım öğrenmiş olman gerekir. Şimdi bas

git burdan ve gulaş-ların salçalarını kendi halinde oturan insanları enselerine dökme işine devam et. Sana gelince Eduard, sen de bana bu şahane yemeğin bir davet olup olmadığım ve bunun için bizim yemek kuponlarım cebe indirip indirmeyeceğini söyle bakalım. »

Eduard bir yerine inme inecekmiş gibi görünüyordu. Boğuk bir sesle, «Kuponları ver, alçak, » dedi.

Kuponları yırtıp kâğıt parçalarını masanın üzerine koydum. «Kimin alçak olduğu çok söz götürür bir mesele, » dedim, «Seni gidi hızı kesik Don Juan seni! »

Eduard kuponları kendisi almadı. Öfkeden bütün ahengi kaybolmuş bir sesle, «Freidank, » diye seslendi «Şu kırpıntıları kâğıt sepetine at! »

«Dur bakalım, » diyerek listeyi elime aldım. » Mademki parasını veriyoruz, öyleyse tatlı yemeye de hakkımız var demektir. Sen ne istersin Gerda? Komposto mu yoksa tatlı frenk arpası mı? »

Eduard'ın içinde nasıl bir dramın oynandığından habersiz bulunan Gerda, «Siz ne tavsiye edersiniz, Bay Knobloch? » diye sordu.

Eduard umutsuzca bir jest yaptıktan sonra yürüyüp gitti. Arkasından «Öyleyse komposto olsun! » diye seslendim.

Bir an irkildi, sonra yumurtaların üstünde gidiyor-muşcasına yürümesine devam etti. Her an o kışla avlusu sesinin çınlamasını bekler gibiydi.

Bir an sesleneyim diye düşündüm, ama susmak daha etkili olacak diye vazgeçtim. Her şeyden habersiz Gerda, «Böyle birdenbire ne oldu? » diye sordu.

Masum bir tavırla «Hiç! » diye yanıt vererek tavuğun artakalan kemiklerini ikimize pay ettim. «Sadece büyük

Clausewitz'in strateji konusunda ileri sürdüğü bir tezin uygulanışını gördük. Clausewitz, hasmına seni yendiğini sandığı an ve hiç ummadığı tarafından saldır der. »

Gerda hiçbir şey anlamamıştı, ama anlamış gibi başını salladı ve Freidank'ın az önce kaba bir hareketle önümüze bırakmış olduğu kompostosunu yemeye koyuldu. Ona bakıyordum. Kafam türlü düşüncelerle dolup boşalıyordu. Ama onu bir daha Walhalla'ya getirmemeye karar vermiştim. Bu andan tezi yok Georg'un o demir gibi

yasasını uygulayacaktım: Bir kadına asla yeni bir şey gösterme, o zaman ille de onu isterim diye tutturamayacağı gibi seni de bırakıp gitmez.

Geceydi. Odacığımda pencereye yaslanmış duruyordum. Parlak bir ay vardı. Bahçeden leylakların kokusu geliyordu. Alstadter otelinden döneli bir saat olmuştu. Birden sevdalı bir çift sokağın ay ışığı vurmayan kesiminden sessizce avluya kayıp bahçenin içinde yok oldular. Onlara karşı hiçbir şey yapamadım; kendisi susamayan insan başkalarına karşı da uysal davranıyor. Bu mevsimde geceler zaten dayanılmaz olmuştu. Bir kaza filan olmasın diye az önce her iki pahalı haçlı anıtın üzerine, «Dikkat! Devrilebilir! Ayaklarınız ezilmesin! » diye levhalar asmıştım. Sevdalılar toprak fazla nemli olduğu zamanlar nedense hep haçlı anıtları yeğlerdi. Bu da galiba onlara daha iyi tutunabildiklerinden ötürüydü. Oysa insanda orta boy mezar taşlarının aynı işi daha güzel görebilecekleri kanısı uyanıyordu. Bu durumu da göz önüne almalarını öğütleyen ikinci bir levhayı asmayı düşündüm, ama sonra vazgeçtim. Bayan Kroll bazen çok erken kalkardı; böyle bir levhayı görecek olursa bütün hoşgörüsüne karşın, bu ne hafiflik diye bana tokatı basacağından emindim. Savaştan önce iffetli bir insan olduğumu ve bu karakterimin sevgili yurdumuzu savunurken yitip gittiğini anlatmaya bile olanak bulamazdım.

Ay ışığında birden dört köşe siyah bir karaltının sert adımlarla yaklaştığım gördüm. Gözlerim faltaşı gibi açıldı. Bu gelen at kasabı Watzek’ti. İki saat önce gelmişti. Belki de kesecek at kalmamıştı da ondan. Çünkü bu günlerde at eti çok aranan bir nesne olmuştu. Evin pencerelerine bir göz attım. Birden aydınlanmıştı. Watzek’in gölgesi ordan oraya bir hayalet gibi dolaşıyordu. Acaba

Georg Kroll’a haber versem nasıl olur diye düşündüm. Ama genellikle sevişenleri rahatsız etmek nankör bir işti. Üstelik Watzek uzun boylu düşünmeden uyumaya da gidebilirdi. Ama bu gidişle hiç de öyle olacağa benzemiyordu. Kasap pencereyi açıp sokak boyunca sağa sola uzun uzun baktı. Homurdandığım duyuyordum. Sonra panjurları kapattı ve arkasından da elinde bir iskemleyle kapının önüne çıktı. Kasap bıçağı çizmesinin koncuna sokulu duruyordu. İskemleye oturdu. Anlaşılan Li-sa’nın dönüşünü beklemek niyetindeydi. Saate baktım, on bir buçuktu. Sıcak bir geceydi ve isterse Watzek saatlerce dışarda durabilirdi. Buna karşılık Lisa ise hayli zamandan beri Georg’un yanındaydı. Aşkın sıcak solumaları az önce susmuştu ve kadın şimdi kasabın kollarına atılırsa, inandırıcı bir özür

bulabilirdi. Adam da besbelli bu laflara kanacak cinstendi. Ama iyisi mi iş buraya hiç dayanmamalıydı.

Sessizce aşağıya inip Hohenfriedberger marşına başlayarak Georg'un kapısını tıklattım. Dazlak kafası göründü. Olanları haber verdim. «Tuh Allah kahretsin, » dedi. «Herifi oradan uzaklaştırmaya bak! »

«Bu saatte mi? »

«Bir dene! Sihirbazlığım göster. »

Ağır adımlarla dışarı çıktım; esnedim; bir an durakladıktan sonra Watzek'e doğru yürüdüm. «Güzel bir gece, » dedim.

Watzek, «Güzel gecenin içine edeyim, » diye karşılık verdi.

«Ben de, » dedim.

Birden sert bir sesle, «Artık bu böyle sürmeyecektir, » dedi.

«Ne? »

«Ne mi? Ne olduğunu pekâlâ biliyorsunuz. Ne olacak, bu rezillik işte. »

Tehlike çanları çalıyordu. «Rezillik mi? » diye sor-dum. «Nasıl rezillik? »

«Rezillik değil de ne? Olup bitenler sizce rezillik değil mi yani? »

Çizmesindeki bıçağa baktım. Ve aynı anda Georg'un kesilmiş gırtlağını mezartaşları arasında görür gibi oldum. Bu işte Lisa'ya hiçbir şey olmazdı; erkeklerin öte-

den beri sürüp gelen budalalığı böyle şeylerde kadını hep kenarda bırakırdı. Diplomatça bir edayla, «Bu adamına göre değişir, » dedim. Watzek'in hâlâ niçin Georg'un penceresine tırmanmamış olmasına bir türlü akıl erdiremi-yordum. Oda zemin katındaydı ve penceresi de açık duruyordu.

Watzek yine aynı öfkeli sesiyle, «Yakında her şey kökünden değişecek, » dedi. «Kan akacak kan! Suçlular cezalarını çekerler. »

Kendisine şöyle bir baktım. Sırım gibi bir vücudu, uzun kolları vardı. Normalin üstünde bir gücü olduğu da belli oluyordu. Çenesine bir diz atabilir ve doğrulmaya çabalayınca da bacaklarının arasına bir tekme yapıştırabilirdim. Ya da kaçmağa yeltenirse bir çelme takıp kafasını birkaç kez kaldırımlara çarpabilirdim. Şimdilik bu kadarı yeterdi, ama ya sonrası? Daha sonra neler olurdu?

Watzek, «Onu dinlediniz mi? » diye sordu.

«Kimi? »

«Kimden söz ediyorsak onu! Kimi olacak ya? Başkası var mı ki? »

Ortalığa kulak verdim. Hiçbir şey duyulmuyordu. Cadde sessizdi. Georg'un penceresi de bu arada sessizce kapatılmıştı. Zaman kazanmak ve ötekilere Lisa'nın bahçeye kaçması için işaret vermiş olmak için. «Kimi dinleyecekmişim? » diye sordum.

«Kimi olacak yahu, onu işte! Adolf Hitler!! Füh-rer'i! »

Rahat bir soluk' alarak, «Adolf Hitler! » diye yineledim. «Ay sen onu mu diyordun? »

Watzek dikleşerek, «Onu mu lafı da ne demek? » diye sordu. «Yoksa siz ondan yana değil misiniz? »

«Olmaz olur muyum? Hem de nasıl? Hele şu anda! Ona olan sevgimin ölçüsünü imkan yok kestiremezsiniz. »

«Öyleyse niye dinlemediniz onu. »

«Burda değil ki. »

«Radyodan yahu. Biz mezbahanın avlusunda dinledik. Altı lambalı bir radyo var. Her şeyi değiştirecek o... her şeyi! Ne harika konuşuyor. Adam ortalıkta neler döndüğünü çok iyi biliyor. Her şey değişecek! »

«Elbette, » dedim. Dünyanın bütün demagogları amaçlarına varmak için hep bu cümleyi kullanmışlardı, «Her şey değişecek! Bir bira içsek nasıl olurdu? »

«Bira mı? Nerde? »

«Blume'nin orda, köşedeki meyhanede. »

«Ama ben karımı bekliyordum. »

«Blume'nin orda da bekleyebilirsin. Hitler ne hakkında konuştu? Söylediklerinin hepsini teker teker bilmek istiyorum. Benim radyom bozuk. »

Kasap, «Her şeyden söz etti, » diyerek ayağa kalktı. «Adam her şeyi biliyor. Her şeyi diyorum sana arkadaş! »

İskemleyi koridora bıraktı ve karşıdaki Blume'nin bahçeli meyhanesinde Dortmunder birası içmek üzere pek anlaşmış iki arkadaş gibi yola düzüldük.

. Camdan adam gurubun yumuşak ışıkları içinde kıpırdamadan duruyordu. Bir gül önündeydi. Yedinci Gregor ise, karşılıklı kestane ağaçlarının uzandığı yolda geziniyordu. Geçkince bir hemşire uzun saçlı, iki büklüm bir ihtiyarı dolaştırıyor; ihtiyar hemşirenin iri kıçına ikide bir çimdik atmaya yelteniyor ve her defasında keyfinden kikirdeyip duruyordu. Yanımdaki bir kanepede iki adam oturmaktaydı. Her biri ötekinin niçin deli olduğunu açıklıyor, fakat ikisi de birbirini dinlemiyordu. Çizgili giysiler giymiş üç kadından oluşan bir grup çiçekleri suluyor ve kalaylı kaplarıyla akşamın ışıkları içinde ordan oraya kayıyorlardı.

Gül yatağının yanındaki sıraya oturmuştum. Burda her şey huzur verici, her şey yerli yerindeydi. Doların bir günde yirmi bin mark birden fırlamış olması kimsenin umurunda değildi. Dolar yükseldi diye, dün geceki yaşlı karı koca gibi kimse de burda kendini asmıyordu. Karı koca bu sabah gardroplarında birer parça çamaşır İpine asılı olarak bulunmuştu. Gardropta ikisinin ölüsünden başka hiçbir şey yokmuş. Her şey satılmış ya da rehine verilmiş, hatta yataklarıyla gardrobun kendisini bile.. Eşyaları satın alan adam onları taşıtmak isteyince ölüleri bulmuş. Birbirlerine sarılmış bir haldeymişler ve morarmış, şiş dillerini karşılıklı birbirlerine çıkarıyor gibiymişler. İkisi de çok hafifmiş ve böylece kendilerini hemen aşağıya indirmek mümkün olmuş. İkisi de tertemiz yıkanmışlar, saçlarını taramışlar. Giysileri de güzelce yamanmış ve temizmiş. Saf kan bir mobilya tüccarı olan alıcı görünce fenalaşıp kusmaya başlamış. Sonra da ben bu gardrobu artık almam demiş. Fakat akşam olunca düşüncesini değiştirip malım aldırtmak istemiş. Bu sırada ölüler karyolanın üstünde yatıyorlarmış, fakat gardropla birlikte karyola da taşınacağı için ölüleri yere indirmek zorunda kalmışlar. Komşular birkaç tane masayı ödünç vermişler de ihtiyarcıklar bunun üstüne yatırılmış, başları da tuvalet kâğıtlarıyla örtülmüş. Evin içinde onların malı olarak kalmış tek şey bu tuvalet kâğıdıymış. Kan koca bir de mektup bırakmışlar; bu mektupta önce hava-gazıyla kendilerini öldürmek istediklerini, ancak çoktan beri parasını ödeyemediklerinden şirketin gazı kestiğini yazıyorlar ve kendisine hazırlamak zorunda kaldıkları dorumdan ötürü de mobilyacıdan özür diliyorlarmış.

İsabelle yanıma geldi. Dizlerini ortaya çıkaran mavi kısa bir pantolonla sarı bir bluz giymiş, boynuna da kehribar bir kolye takmıştı. Nefes nefese «Nerelerdeydin? » diye sordu.

Birkaç gündür onu görmemiştim. Kilisedeki ayinden sonra her defasında sessizce kiliseden çıkıp eve gitmiştim. Bodendiek ve Wernicke’yle birlikte yenilen o nefis yemekle şaraptan vazgeçmek gerçi kolay iş değildi, ama yağlı ekmekle patates salatası yiyerek Gerda’nın yanında huzur içinde olmayı yeğliyordum.

İsabelle «Neredeydin? » diye yineledi.

Baştan savarcasına, «Dışarılarda, » dedim. «Paranın en önemli şey olduğu yerlerde. »

Sıranın arkalığına oturdu. Bacakları uzun süre güneşte kalmış gibi esmerdi. Yanımda oturan iki adam keyifleri kaçmışçasına baktılar. Sonra da kalkıp gittiler.

İsabelle arkalıktan sıranın üstüne kaydı. «Çocuklar niçin ölür, Rudolf? » diye sordu.

«Bilmiyorum. »

Ondan yana bakmıyordum. Yeniden ona yakalanmak istemiyordum. Artık gına gelmişti. O sanki benim artık Georg'un ilkelerine göre yaşamak istediğimi anlamış gibi tenis pantolonu ve uzun bacaklarıyla karşıma geçmiş oturmuştu.

«Hemen ölecek olduktan sonra ne diye doğuyor çocuklar? »

«Bunu Papaz Bodendiek’e sormalısın. O, Tanrının herhangi bir baştan dökülen her saçın defterini tuttuğunu söylüyor. Her şeyin de bir anlamı ve bir ahlakı varmış. »

İsabelle güldü. «Tanrı defter mi tutuyormuş? Kimin defterini? Kendi defterini mi? Ne diye tutsun? O her şeyi bilmez mi? »

«Bilir, » dedim ve nedense birden öfkelendim. «O her şeyi bilir, her şeyin en iyisini, en doğrusunu yapar ve sevgiyle doludur. Ama buna rağmen yine de çocuklar ölür, anneleri ölür ve kimse de dünyada bu kadar çok yoksulluk bulunuşunun nedenini bilmez. »

İsabelle bir anda bana döndü. Artık gülmüyordu. «Niçin insanların hepsi mutlu değil, Rudolf? » diye fısıldadı.

«Bilmiyorum. Belki de Tanrının canı sıkılmasın diye. »

İsabelle hemen atıldı: «Hayır ondan değil. »

«Neden öyleyse? »

«Tanrı korkuyor da ondan. »

«Korkuyor mu? Neden korkuyor? »

«Herkes mutlu olsaydı, kimsenin Tanrıya ihtiyacı kalmazdı. »

Bu sefer yüzüne baktım. Gözleri alabildiğine berraktı. Yüzü esmerleşmiş ve eskisine oranla iyice süzülmüştü. «Felaketler olduğu için «Tanrı var, » dedi. «Felaketler olduğu için insan Tanrıyı arar ve ona dua eder. O da bunun için felaketler yaratır. »

«Mutlu oldukları için Tanrıya dua eden insanlar da var. »

«Öyle mi? » İsabelle inanmayan bir edayla gülümsedi. «Onlar mutlulukları ellerinden gidecek diye korktukları için dua ederler. Korku her şeydir, Rudolf. Sen bunu bilmez misin? »

İri kalçalı hemşire neşeli ihtiyarı önümüzden geçirip götürdü. Ana binanın bir penceresinden elektrik süpürgesinin vınlama sesi geliyordu. Sesin geldiği yeri gözlerimle aradım. Pencere açıktı, ama demir parmaklıklıydı. İçinden elektrik süpürgesinin lanetli bir ruh gibi feryat ettiği kapkara bir çukura benziyordu.

İsabelle «Korku her şeydir» diye yineledi «Sen hiç korkmadın mı? »

Ne olur ne olmaz diye «Bilmem, » dedim. «Korktum galiba. Savaştayken sık sık korkardım. »

«Ben onu demek istemiyorum. O akıllıca korkudur. Ben isimsiz korkulardan söz ediyorum. »

«Hangisi? Hayattan duyulan korku mu? »

Başını salladı. «Hayır. Daha önceki korku. »

«Ölüm korkusu? »

Yine başını salladı. Ben de başka şey sormadım. Konuya fazla dalmak istemiyordum. Bir süre akşam kızıllığına karşı konuşmadan oturduk. İsabelle’nin hasta olmadığı duygusu bir kez daha İçimde uyandı. Fakat bu duyguyu hemen bastırdım. Eğer bu duygu gelişirse zihnimde yeniden bir karışıklık doğuracaktı. Benimse kafamı altüst etmeye hiç niyetim yoktu. Sonunda harekete geçen İsabelle oldu.

«Niye bir şey konuşmuyorsun? » diye sordu.

«Söz dediğin nedir ki? »

İsabelle, «Çok şeydir, » diye fısıldadı. «Her şeydir. Sözlerden korkuyor musun yoksa? »

Bir an düşündüm. «Belki de hepimiz büyük sözlerden korkarız. Çünkü böyle sözlerle öylesine korkunç yalanlar söylendi ki... Sanırım biz duygularımızdan da korkuyoruz. Onlara artık güvenemiyoruz. »

İsabelle ayaklarını kanapenin üstüne çekti. «Fakat İnsan sözsüz edemez, sevgilim, » diye mırıldandı. «Onlar olmadan nasıl yaşayabilirdik? »

Elektrik süpürgesi vınlamasını kesti. Her yanı ansızın derin bir sessizlik kapladı. Çiçek yataklarından ıslak toprağın serin kokusu geliyordu. Kestane ağaçlarının arasında bir kuş öttü; her zamanki ötüşüydü bu. Akşam ansızın bir terazi olmuştu; dünyayı her iki kefesinde eşit ağırlıkta taşıyan bir terazi. Bu teraziyi benliğimde duyuyordum; ağırlıktan yoksun bir halde göğsümün üzerinde dengeleniyordu. Böyle rahatça soluk almaya devam ettiğim sürece, bana hiçbir şey olmaz diye düşünüyordum.

İsabelle, «Benden de korkar mısın? » diye sordu.

İçimden hayır diyerek başımı salladım. Sen karşımda korku duymadığım biricik insansın. Senin sözlerinden de korkmuyorum. Sözler senin karşında hiçbir zaman kocaman, hiçbir zaman gülünç değildirler. Sen sözleri her zaman anlıyorsun, çünkü henüz sözlerle duyguların bir ve yalanla hayalin aynı şeyler olduğu bir dünyada yaşamaktasın.

İsabelle, «Niye hiç konuşmuyorsun? » diye yeniden sordu.

Omuzlarımı kaldırdım. «Kimi zaman insan hiç bir şey söyleyemez oluyor İsabelle. Bu halden kurtulması çok

güç. »

«Neden kurtulması? »

«İnsanın kendinden kurtulması. Birçok engel çıkar karşısına. »

«Bir bıçak kendi kendisini kesmez Rudolf. Senin korkun neden? »

«Bunu ben de bilmiyorum, İsabelle. »

«Uzun boylu bekleme sevgilim. Yoksa çok geç olur. İnsanın sözlere ihtiyacı vardır, » diye mırıldandı.

Yanıt vermedim. İsabelle «Korkuya karşı Rudolf, » dedi. «Onlar lambalar gibidir. İnsana yardım ederler. Görüyor musun, her şey nasıl da külrengine

bürünüyor? Şu anda kan bile artık kırmızı değildir. Bana niye yardım etmiyorsun? »

Sonunda direnmeyi bir yana bıraktım. «Ah sen, benim tatlı, yabansı, sevgili kalbim, » dedim. «Sana yardım etmek elimden gelebilseydi... »

Öne doğru eğilip kollarını omzuma doladı.

«Benimle gel! Bana yardım et! Çağırıyorlar beni! »

«Kim çağırıyor? »

«İşitmiyor musun? Sesler. Durmadan hep beni çağırıyorlar. »

«Kimse çağırmıyor seni İsabelle. Sadece senin kalbinin sesi var. Fakat o da ne diye çağırsın? »

Soluğunun yüzümde dolaştığını duyuyordum. «Sev beni, o zaman beni çağırmazlar artık, » dedi.

«Seni seviyorum. »

Yanı başımda kendini koyvermişti. Gözleri şimdi kapalıydı. Karanlık bastırıyordu. Camdan Adam'ın ağır ağır önümden geçtiğini gördüm. Bir hemşire sıraların üstünde iki büklüm ve karanlık yas çiçekleri gibi kıpırdamadan oturan birkaç ihtiyarı topladı. Bize doğru da «Vakit tamam, » dedi.

Evet dercesine başımı eğdim, ve istifimi bozmadım, İsabelle, «Çağırıyorlar, »' diye fısıldadı. «Onları kimse bulamaz. Bu kadar çok gözyaşı kimin? »

«Kimsenin, » dedim. «Dünyada böyle bir kimse yok, sevgilim. »

Yanıt vermedi. Yanımda oynamaktan yorulmuş bir çocuk gibi soluyordu. O zaman kucağıma aldım ve iki tarafı ağaçlıklı yoldan pavyonuna kadar taşıdım.

Kucağımdan yere indirdiğim zaman tökezlendi ve hemen bana sarıldı. Anlamadığım bir şeyler mırıldandı. Kendisini binanın içine kadar götürdüm. Giriş yeri göl-gesiz, sütümsü bir ışıkla apaydınlıktı. İsabelle'yi holdeki hasır koltuklardan birine oturttum. Koltuğun içine sanki görünmeyen bir çarmıhtan indirilmişcesine gözleri yumu-lu olarak büzüldü. Siyah giysileriyle iki rahibe önümüzden geçti. Kiliseye gitmekteydiler. Bir an için İsabelle'yi alıp götürecekler ve gömecekler sandım. Sonra beyaz giysili bir hastabakıcı gelip İsabelle'yi götürdü.

Başrahibe bize ikinci bir şişe Mosel şarabı göndermişti. Buna rağmen Bodendiek hayretten açılan gözlerimin önünde ortadan kayboldu. Wernicke oturmasına devam etti. Hava güzeldi ve hastalar da olabildikleri kadar sakindiler.

«Artık hiçbir iyileşme umudu kalmamış hastaları ni-çin öldürmüyorlar? » diye sordum.

Wernicke, «Siz olsanız öldürür müydünüz? » diye bir soruyla karşılık verdi.

«Bilmem. Daha fazla yaşarsa sadece daha fazla acı çekmekten başka bir sonuç elde edilmeyecek, ağır ağır ölüme yaklaşan umutsuz hastaların durumu gibi bir durum bu. Böyle bir hastaya birkaç gün daha önce ıstırabı dinsin diye bir enjeksiyon yapar mıydınız? »

Wernicke susuyordu.

«İyi ki Bodendiek burda değil, » dedim. «Bu bakımdan meselenin ahlak ve din açısından tartışmasını bir yana bırakabiliriz. Savaşta bir arkadaşımın karnı yarıldı, kasap dükkânlarındaki hayvanlar gibi yarıldı. Kendisini vurmamız için bize yalvarıyordu. Askeri hastaneye götürdük. Orda üç gün daha feryat edip durdu sonra da öldü. Acılardan bağıran bir insan için üç gün çok uzun bir zamandır. Birçok insanın köpek gibi geberdiğini gör-

düm. Öldüklerini değil, geberdiklerini. Oysa hepsine bir enjeksiyonla yardım etmek pekâlâ mümkündü. Aynı şekilde benim anneme de. »

Wernicke susuyordu.

Pekâlâ, » dedim. «Biliyorum, bir yaratığın yaşamına son vermek her zaman bir cinayet gibidir. Savaş yıllarından sonra bir sineği bile öldüremez oldum. Ama yine de biz yiyelim diye öldürülmüş olan dananın etini iştahla yedim. Gerçi bunlar eski paradokslar ve doğru düşünmeyi engelleyen usavurma yollarıdır. Bir danada da olsa, bir sinekte de olsa hayat bir mucizedir. Özellikle bir sinekte. Aslında bu bin gözlü cambaz yaratığın kendisi de bir mucizedir. Hayat her zaman bir mucize. Ama her zaman sona erecek olan bir mucize. Barış zamanında niçin bir hasta köpeği öldürürüz de inleyip duran bir insanı öldürmeyiz? Buna karşılık hiçbir işe yaramayan savaşlarda milyonları katlederiz. »

Wernicke hâlâ yanıt vermiyordu. Büyük bir böcek lambanın çevresinde vızıldayıp duruyordu. Ampule çarptı, yere düştü, biraz süründü, toparlanıp

tekrar uçtu ve ışığın çevresinde yeniden daireler çizmeye başladı. Uğradığı felaketten hiç bir ders almamıştı.

«Kilise memuru olan Bodendiek'in tabii bütün bu sorularıma vereceği beylik yanıtları vardır, » dedim. «Hayvanların ruhu yoktur da, insanların vardır gibi. Ama beyin bir sarsıntıyla bozulduğu zaman bu ruh parçacığı ne oluyor? Bir kimse budala olunca bu parçacık nereye gidiyor? Cennete mi göçüyor? Yoksa bu ruh salyaları akan, yemek yiyip dışarı çıkmaktan başka şey bilmeyen o zavallı insan posalarının bir yerlerinde mi bekleyip duruyor. Kapalı bölümdeki hastalarınızdan birkaçını gördüm. Onların yanında hayvanlar bile Tanrı gibidir. Budalaların ruhu ne oluyor? Bu ruhu ikiye mi bölüyorlar? Yoksa görünmeyen bir balon gibi o zavallı, kendi kendi, ne mırıldanan kafataslarının üzerinde bir yerde asılı mı duruyor?

Wernicke bir böceği kovuyormuş gibi bir hareket yaptı.

«Pekâlâ, » dedim. «Bu Bodendiek için çok kolayca çözümlenecek bir sorun. Bodendiek her şeyi, bilinmeyen büyük Tanrısıyla, cennet ve cehennemiyle, ıstırap çekenlerin ödüllendirilmesi ve kötülerin cezalandırılmasıyla çö-zümleyiveriyor. Ama şimdiye kadar hiç kimse bütün bunları kanıtlayacak tek bir belge ortaya koyamadı. Boden-diek'e göre sadece inanmak kişiyi mutlu kılar. Öyleyse bizde niçin düşünme, eleştirme ve nedenleri arama yetenekleri var? Bunlar hiç kullanmayalım diye mi bize verildi? O büyük Bilinmeyen'in çok tuhaf bir oyunu bu! Ya peki hayata karşı duyulan saygı nedir? Ölüm korkusu mudur? Korku, hep korku! Niçin? Eğer bunların bir yanıtı yoksa nasıl oluyor da sorabiliyoruz? »

Wernicke, «Bitti mi? » diye sordu.

«Hayır. Ama size başka şey sormayacağım. »

«Pekâlâ. Zaten benim de size yanıt vermeye gücüm yetmez. Siz hiç değilse bu kadarını biliyordunuz değil mi? »

«Tabii. Dünyanın bütün kütüphanelerinde yanıt diye sadece gevezelikler bulunduktan sonra sizden bunları yanıtlandırmanızı nasıl isteyebilirim? »

Böcek ikinci uçuşu sırasında da yere düşmüştü. Bacakları üzerinde süründü ve sonra üçüncü kez uçuşuna başladı. Kanatları perdahlanmış mavi çelik gibiydi. Yapılış amacına uygun güzel bir makineydi, ama ışığı görünce bir şişe rakıyı görmüş bir ayyaşa dönüyordu.

Wernicke Mosel şarabından artakalanı bardaklara koydu. «Savaşta ne kadar kaldınız? »

«Üç yıl. »

«Çok garip. »

Yanıt vermedim. Ne demek istediğini aşağı yukarı anlamıştım. Ama konuya sil baştan yeniden başlamaya hiç niyetim yoktu. Buna karşılık Wernicke, «Düşüncenin ruha ait bir şey olduğunu mu sanıyorsunuz? » diye sordu.

«Bilmiyorum. Peki, siz kapalı koğuşlarda yerlerde sürünen, altlarına pisleyen hayvandan aşağı yaratıkların hâlâ bir ruhu olduğunu mu sanıyorsunuz? »

Wernicke bardağını eline aldı. «Bütün bunlar benim için çok basit, » dedi. «Ben bilim adamıyım. Hiçbir şeye inanmam. Sadece gözlem yaparım. Buna karşılık Bodendiek birtakım şeylere peşin peşin inanır. Siz ise bu iki durum arasında kararsızca dolanıp duruyorsunuz. Şu böceği görüyor musunuz? »

Böcek beşinci hamlesini yapıyordu. Ölünceye kadar

bu hamlelerine devam edecekti. Wernicke lambayı söndürdü. «Böylece ona yardım etmiş olalım, » dedi.

Gece bütün görkemi ve bütün maviliğiyle pencereden içeri girdi. Yanında toprağın ve çiçeklerin kokusunu, yıldızların pırıltısını da getirdi. Birden söylemiş olduğum bütün sözler bana alabildiğine gülünç göründü. Böcek vızlayarak bir tur daha attı ve sonra sağ salim dümenini pencereden dışarıya kırdı. Wernicke «Kaos, » dedi. «Bütün bu şeyler bir kaos mu? Yoksa sadece bize mi öyle geliyor? Hiç düşündünüz mü, bir duyumuz daha olsaydı bu dünya nasıl olurdu acaba? »

«Hayır. »

«Ya da bir tanesi eksik olsaydı? »

Bir an düşündüm. «İnsan kör ya da sağır olurdu; ya da hiç bir şeyin tadını alamazdı. Çok daha farklı bir dünya çıkardı ortaya. »

«Ya bir duyu organımız daha olsaydı? Niçin altmci-sını geliştirmeyelim? Ya da sekize çıkarmayalım? Yahut da on ikiye? O zaman dünya bambaşka olmaz mıydı? Belki daha altıncısında zaman kavramı kaybolurdu. Belki de mekân kavramı. Yahut ölüm kavramı. Ya da acı veya ahlak kavramları. Yaşamamızla ilgili bugünkü kavramlar besbelli silinirdi. Benliğimizin içinde oldukça sınırlı organlar sayesinde dolaşıyoruz. Bir köpek insandan

daha iyi işitiyor. Bir yarasa bütün engellere karşın kapa? lı gözle yolunu buluyor. Bir kelebekte radyo alıcısı var ve bu sayede kilometrelerce ötedeki dişisine doğru uçabiliyor. Göçmen kuşlar yön kestirmede bizden çok üstündür. Yılanlar derileriyle işitiyorlar. Doğa bilimi buna benzer yüzlerce örnek biliyor. Öyleyse herhangi bir şeyi kesinlikle nasıl bilebiliriz? Bir organımızın geliştirilmesini ya da yeni bir organın ortaya çıkarılmasını şöyle bir göz önüne getirin... dünya tüm değişecektir ve Tanrı kavramı da kökünden değişecektir. Şerefe! »

Kadehimi kaldırıp içtim. Mosel şarabı kekremsiydi ve toprak kokuyordu. «Öyleyse en iyisi altıncı duyu organına sahip oluncaya kadar beklemek, öyle mi? » dedim.

«Bu şart değil. Dilediğinizi yapabilirsiniz. Ama fazladan bir duyunun şimdiki bütün sonuçları bir kenara atacağını bilmek iyi bir şeydir. Hayvanca ciddiliğe de son verecektir. Şarabı nasıl buldunuz? »

«Güzel. Bayan Terhoven nasıl? İyileşiyor mu? »

«Kötüleşiyor. Annesi hurdaydı, tanımadı bile. »

«Belki de tanımak istemedi. »

«Bu da aynı şey demektir. Onu tanımadığı gibi gitmesi için bağırmaya başladı. Tipik bir olay. »

«Niye? »

«Niyetiniz şizofreni, ana baba kompleksi, kendinden geçiş ve şok etkileri üzerine uzun bir konferans mı dinlemek? »

«Evet, » dedim. «Bugün evet. »

«Size böyle bir konferans verecek değilim. Sadece en önemlilerinden söz edeceğim. Kişiliğinin bölünmesi genellikle insanın kendi benliğinden kaçmasıdır. »

«Peki, insanın benliği nedir? »

Wernicke bana şöyle bir baktı. «Bugünlük bunu bırakalım. Kaçış bir başka kişiliğe olur, aynı şekilde birkaç kişiliğe birden de olabilir. Bu arada hastanın kısa veya uzun bir süre için kendi benliğine de döndüğü görülür. İşte bu Genevieve'de görülmüyor. Hayli zamandan beri görülmüyor. Örneğin siz onu gerçek kişiliği içinde henüz görmüş değilsiniz. »

«Şimdiki haliyle insanda tamamen akıllıymış gibi bir izlenim uyandırıyor. »

Wernicke güldü. «Akıl nedir? Mantıklı düşünme midir? »

İlerde sahip olacağımız iki yeni duyuyu düşündüm ve yanıt vermedim. Yalnız, «Çok mu hasta? » diye sordum.

«Bizim ölçülerimize göre evet. Fakat çok hızlı ve çoğu zaman insanı şaşırtıcı şekilde olan iyileşmeler de vardır. »

«İyileşmek mi? Neden iyileşmek? »

Wernicke, «Hastalığından, » diyerek bir sigara yaktı.

«Şimdi o çoğunlukla mutlu. Neden kendi haline bırakmıyorsunuz? »

Wernicke kuru bir sesle, «Annesi iyileşmesi için para veriyor da ondan, » dedi. «Üstelik hiç de mutlu değil. »

«Sağlığı yerinde olsaydı acaba daha mı mutlu olurdu sanıyorsunuz? »

«Belki de olmayacaktı. Duyarlığı yüksek bir insan çünkü, zeki, hayali de çok güçlü. Hastalığı belki de soya çekimden geliyor. Gerçi bu söylediklerim insanı her zaman mutlu yapan özellikler değildir. Çünkü mutlu olsaydı, zaten başka bir kişiliğe sığınmazdı. »

«Öyleyse ne diye rahat bırakmıyorsunuz onu? »

Wernicke, «Evet, neden? » dedi. «Bu soruyu sormuşumdur kendime. Bir ameliyatın hiç bir işe yaramayacağı bilindiği halde hastaları neden ameliyat ederler? Buna benzer nedenlerle dolu bir liste yapalım mı? Böyle bir liste çok uzun olurdu. Bu nedenlerden biri de şöyle olabilir: Neden şarabımızı içip, neden şu çenenizi artık kapatmıyorsunuz? Henüz durulmamış beyninizle uğraşacağınız yerde neden gecenin güzelliğini duymaya çalışmıyorsunuz? Hayatı içinize sindirmek yerine, neden lafını edip duruyorsunuz? »

Ayağa kalkıp gerindi. «Kilitlilere gece vizitesini yapmak zorundayım. Siz de gelmek ister miydiniz? »

«Evet. »

«Öyleyse beyaz bir gömlek geçirin üzerinize. Sizi bambaşka bir koğuşa götüreceğim. Sonra ya kusacaksınız, ya da şarabınızı Tanrıya şükürler olsun diyerek tadını çıkara çıkara içeceksiniz. »

«Şişe boş ama. »

«Olsun, odamda bir tane daha var. Ona ihtiyacımız olacak galiba. Garip olan şey nedir biliyor musunuz?

«Henüz yirmi beş yaşında olduğunuz halde yığın işi ölüm, yoksulluk ve insanların budalalıklarını görmüşsünüz, ama yine de hemen akla gelebilecek en safça soruları sormaktan başka şey öğrenmemişe benziyorsunuz. Ne yapalım, belki de dünyanın gidişi böyle. Gerçekten bir şeyler öğrendiğimiz zaman, bunları kullanamayacak kadar yaşlanmış oluyoruz. Ve bu hep böyle sürüp gidiyor, dalgalar dalgaları, nesiller nesilleri izliyor. Hiçbiri ötekinden küçük de olsa bir şey öğrenmiyor. Buyrun gidelim! »

* *

Santral kahvesinde oturuyorduk, Georg, Willy, bir de ben. Bu gece evde yalnız başıma kalmak istememiştim. Wernicke bana akıl hastanesinin hiç bilmediğim bir koğuşunu göstermişti. Savaş sakatları koğuşunu. Kafalarına kurşun yemişlerin, toprak altında kalmışların, kötürüm olmuşların koğuşunu. O ılık yaz gecesinin ortasın-

da bu koğuş, çepeçevre bülbül şakımalarının içinde karanlık bir sığınak gibi duruyordu. Hemen herkesin unuttuğu savaş, bu odalarda hâlâ sürüp gitmekteydi. El bombaları hâlâ bu zavallı kulaklarda yankılanıyor, gözler beş yıl önceki gibi dille anlatılmaz dehşetleri hâlâ aksettiriyor, süngüler hiç durmadan yumuşak karınlara gömülüyor, tanklar her dakika inleyen yaralıları ezip pisi balığı gibi yamyassı ediyor, savaşın gürültüsü, bombaların çatırtısı. kafataslarının parça parça olması, mayınların gürlemesi, çöküveren sığınaklarda insanların boğulması sanki burada kapkara korkunç bir büyü sayesinde korunmuştu. Dışarda yaz mevsimi ve güller vardı. Burada ise savaş sessizce ama bütün kudurganlığıyla sürüyordu. Komutlar veriliyor, işitilmeyen emirler yerine getiriliyordu. Yataklar siper ve sığınak olmuştu. Bunların içinde insanlar durmadan gömülüyor ve sonra tekrar toprağın altından çıkarılıyordu. Ölüyorlar, öldürüyorlar, boğazlıyorlar, boğuluyorlardı. Zehirli gaz odaları dolaşıyordu. Dehşet içinde can çekişmelerini ise avaz avaz bağırarak, yerlerde sürünerek, korkunç hırıltılar çıkararak, ağlayarak, sık sık da bir köşeye vücutlarını olabildiğince küçültmüş bir halde sessizce çömelerek ve yüzlerini duvara sımsıkı yapıştırarak anlatmak istiyorlardı.

Ansızın gerimizden birkaç genç erkek sesi, «Ayağa kalk! » diye bağırdı. Bir sürü müşteri hemen masalardan ayağa kalkarak toparlandılar. Kahvenin orkestrası «Deutschland Deutschalnd über alles» i çalmaya başladı. Bu gece dördüncü kez çalıyordu. Ne orkestra aşırı milliyetçiydi, ne de kahvenin

sahibi. Kendilerini önemli göstermek isteyen gürültücü bir grubun işiydi bu. Her yarım saatte bir içlerinden bir tanesi orkestraya gidiyor ve ulusal marşı çaldırıyordu. Orkestradakiler karşı koymaya cüret edemiyorlar, böylece Şair ve Köylü üvertürü yerine Almanya marşı çalınmaya başlıyordu. Sonra da her taraftan «Ayağa kalk! » sesleri çınlıyordu. Ulusal marş çalınırken insanlar ayağa kalkıyorlardı, öyle ya bu havayı çala çala savaşı yitirmiş, iki milyon ölü vermiş ve başımıza enflasyon belasını sarmıştık, ayağa kalkmaya değerdi.

Savaş bitiminde on iki yaşından yukarı olması ola-

naksız, ancak on yedi yaşlarında bir fırlama bana, «Kalk ayağa! » diye bağırdı.

«Seni benim götümü ye! » diye karşılık verdim, «Sonra da okuluna git. »

Delikanlı, «Bolşevik! » diye bağırdı. Bu lafın ne demek olduğunu bile bildiği yoktu. «Arkadaşlar, burda bol-şevikler var! »

Bu hergelelerin niyeti kavga çıkarmaktı. Durmadan ulusal marşı çaldırıyorlar ve her defasında artık aptalca buldukları için daha az sayıda insan ayağa kalkıyordu. O zaman yaygaracılar kızgın gözlerle oraya buraya atılıyor ve kavga çıkarma çareleri araştırıyorlardı. Bir köşede de görevlerinden affedilmiş birkaç subay oturmuş onları yönetiyor ve bunu yaparken de besbelli pek yurtseverce hisler duyuyorlardı.

Bir düzine delikanlı masamızı kuşatmıştı. «Kalkın ayağa, yoksa fena olur! »

Willy, «Ne olur? » diye sordu.

«Ne olacak birazdan görürsünüz. Korkaklar! Vatan hainleri! Kalkın! »

Georg sakin bir edayla, «Gidin başımızdan yahu, » dedi. «Çoluk çocuktan emir alacağımızı mı sanıyorsunuz? »

Otuz yaşlarında kadar bir adam kalabalığın arasında öne çıktı. «Sizde ulusal marşımıza karşı saygı duygusu yok mu? » dedi.

Georg, «Kahvelerde kavga çıkarmak için çalınırsa yok, »diye karşılık verdi. «Şimdi bırakın bu budalalıkları da kafamızı dinleyelim. »

«Budalalık mı? Bir Almanın en kutsal duygusuna siz budalalık mı diyorsunuz? Bu sözün hesabını vereceksiniz! Savaşta sen nerdeydin bakayım, asker kaçağı? »

Georg «Siperlerde, » diye yanıt verdi. «Ne yazık ki siperlerdeydim. »

«Bunu herkes söyleyebilir! Kanıtla bakalım! »

Willy ayağa kalktı. Dev gibi heybetliydi. Müzik de tam bu sırada susmuştu. Willy, «Kanıt mı istiyorsunuz? » dedi. «İşte kanıt! » Bir bacağını hafiften kaldırdı, soruyu sormuş olana arkasını döndü. Sonra orta menzilli bir top sesi gibi bir gürleme yankılandı. Willy tartışmayı sona erdirmek istercesine «Bu, » dedi. «PrusyalIlardan öğren-

diğim tek şey. Daha önce daha kibar alışkanlıklarım vardı. »

Güruhun Führeri farkında olmadan geriye sıçramıştı. Willy gülümseyerek «Bize korkak diyen siz değil miydiniz? » diye sordu. «Ama bakıyorum top sesinden yüreğiniz hopladı. »

Kahvenin sahibi yanında kelle kulak yerinde üç garson olduğu halde yanımıza geldi, «Rica ederim, baylar, sakin olun! Lokalimde kavga dövüş istemiyorum. »

Orkestra şimdi Karaormanların Kızı'nı çalıyordu. Ulusal marş bekçileri karanlık tehditler savurarak geri çekilmişlerdi. Ancak dışarı çıktığımız zaman üzerimize çullanmaları mümkündü. Bu bakımdan onları şöyle bir gözden geçirdik; kapının yanındaki yerlere tünemişlerdi. Yirmi kişi kadardılar. Çıkacak kavga bizim için oldukça umutsuz görünüyordu.

Fakat birden hiç ummadığımız bir yardım kuvveti imdadımıza yetişti. Kısa boylu, kupkuru bir adam masamıza geldi. Bu Bodo Ledderhose'ydi; deri ve hurda demir ticareti yapardı. Onunla Fransa'da birlikte savaşmıştık. «Çocuklar» dedi, «olup bitenleri az önce gördüm. Ben bizim derneğin üyeleriyle birlikte hurdaydım. Şurda, sütunun arkasında oturuyoruz. Bir düzine kadar adamız. Bu göt suratlılar bir şeylere yeltenirse, yardımınıza koşacağız. Tamam mı? »

«Tamam Bodo. Seni bize Tanrı yolladı. »

«Yok canım. Ama burası aklı başında insanlara göre bir yer değil. Bir bardak bira içelim diye buraya gelmiştik. Ne yapalım ki, bütün kentte en iyi bira burda bulunuyor. Yoksa sahibi karaktersiz götün biridir. »

Bence Bodo bugünkü gibi bir zamanda, insanın böyle basit bir organında karakter aramakla doğrusu aşırı bir istekte bulunmuş oluyordu. Ama yine de bizi yüreklen-dirmişti, özellikle böyle bir istekte bulunmuş olduğundan. İnsanlar sıkışık zamanlarda olmayacak şeyler beklerler.

Bodo, «Biz birazdan gidiyoruz, » dedi. «Ya siz? »

«Hemen çıkıyoruz. »

Hesabı görüp kalktık. Daha biz kapıya varmadan ulusal marş bekçileri dışarı çıkmış bulunuyorlardı. Bir sihirbaz değneği dokunmuş gibi hepsinin elinde muştalar, coplar, taşlar belirivermişti. Kapının önünde yarım daire halinde duruyorlardı.

Bodo birden aramıza giriverdi. Bizi bir kenara itti. On iki adamıyla birlikte bizden önce kapıdan çıktı, «Bir arzunuz mu vardı, Sümüklüler? » diye sordu.

İmparatorluk savunucuları donup kalmışlardı. Sonunda yirmi adamıyla üç kişiye saldırmak istemiş olan şefleri, «Korkaklar! » diyebildi. «Sizi elbette bir gün ele geçireceğiz. »

Willy, «Elbette, » dedi. «Biz de zaten bunun için kaç yıl siperlerde yatmıştık. Ama her zaman bizden üç dört kat kalabalık olmaya bakın. Sayı üstünlüğü yurtseverlere güven verir. »

Bodo’nun dernek arkadaşlarıyla birlikte büyük caddeden aşağıya yürüdük. Gök yıldızlarla kaplıydı. Mağazalar ışık içindeydi. Savaş arkadaşlarıyla bir araya gelip böyle ağır ağır dolaşmak, serbest olduğunu, yaşadığını duymak insana her zaman hep tuhaf, şahane, soluk keşi ci ve anlaşılmaz bir şeymiş gibi görünüyor. Birden Wer-nicke’nin şükretmek sözüyle ne demek istediğini anladım. Bu kimseye yönelmiş bir şükretmek değildi, bu düpedüz biraz bir süre için ölümden kurtulmuş olmaktan doğan bir şükretmekti. Yoksa aslında kimse bundan kurtulamazdı.

Bodo, «Siz başka bir kahveye devam etmelisiniz, » dedi. «Bizimkine ne dersiniz? Orda böyle böğüren maymunlar yok. Şimdi gelin bizimle de kahvemizi gösterelim. »

Kahvelerini gösterdiler bize. Alt katta kahve, maden suyu, bira ve dondurma vardı; üst katta ise toplantı odaları bulunuyordu. Bodo’nun derneği bir şarkıcılar derneğiydi. Kentte yığınla dernek vardı; hepsinin toplantı akşamları, tüzükleri, yönetmelikleri bulunuyor ve hepsi kendilerine önem verip işlerini çok ciddi yürütüyorlardı. Bodo’nun derneği de her perşembe ikinci katta toplanıyordu.

Bodo, «Dört sesli güzel bir erkekler koromuz var. » dedi. «Yalnız birinci tenordan yana biraz zayıfız. Ne tuhaf, savaşta birinci tenorların çoğu şehit düştü. Ondan sonraki neslin ise daha sesi kalınlaşmadı. »

«Willy birinci tenordur, » dedim.

«Sahi mi? » Bodo, Willy! ilgiyle gözden geçirdi. «Şu sesi bir çıkar bakayım, Willy. »

Bodo ardıç kuşu gibi şakıdı. Willy de aynı sesi çıkardı. Bodo, «Malzemesi çok iyi, » dedi. «Şimdi de şunu bir söyle bakalım. »

Willy İkinciyi de başardı. Bu kez Bodo, «Bizim derneğe üye olacaksın, » diye tutturdu. «Hoşuna gitmezse, dilediğin zaman çıkabilirsin. »

Willy önce biraz nazlandı, ama sonra bizi hayrette bırakarak oltaya takıldı. Hemen derneğin veznedarlığına atandı. O da buna karşılık hepimize birer duble bira, birer kadeh rakı, arkasından da bezelye çorbasıyla domuz paçası ısmarladı. Bodo'nun derneği siyasal bakımdan demokrasiden yanaydı. Sadece birinci tenorlar arasında tutucu bir oyuncakçı ile, yarım komünist bir ayakkabıcı vardı. Birinci tenorlar arasında herhangi bir seçme de yapamıyorlardı, çünkü çok güç bulunuyordu. Üçüncü bardakları yuvarlarken Willy, aynı zamanda hem birinci tenor, hem de bas gibi şarkı söyleyen bir bayan tanıdığını söyledi. Dernek üyeleri susuyor, domuz paçasını çiğneyerek düşünüyorlardı. Georg'la ben de söze karışıp. Renée de la Tour'un düet söyleme yeteneğini açıkladık. Willy onun gerçek bir bas olmayıp aslında doğuştan saf bir tenor olduğuna inandırmak için yemin bile etti.

Bu yemin ateşli bir alkışla yanıtlandırıldı. Renée hemen dernek üyesi oldu ve derhal onur üyeliğine tayin edildi. Willy bunun için de sıradan içki ısmarladı.

Bodo, repertuarına soprano parçaları eklemenin hayalini kuruyordu. Ne esrarlı bir şey olacaktı. Şarkı festivallerinde öteki dernekleri çılgına döndürecekti. Çünkü Bodo'nun derneğinde bir hadım bulunduğuna inanmak zorunda kalacaklardı. Tabii bunun için de Renée'nin erkek giysisiyle sahneye çıkması şarttı. Yoksa derneği er kekler korosu listesinden silip karışık koro olarak adlandırırlardı.

Willy, «Bunları hemen bu gece kendisine söyleyeceğim, » dedi. «Bu işe gülecektir, çocuklar! Hem de kaç sesli gülecektir! »

Sonunda Georg'la ikimiz yola koyulduk. Willy ikinci kattan meydanı gözetledi. Eski bir asker olarak ulusal marş bekçileri tarafından bir pusu kurulmasından kuşkuluydu. Ama hiçbir şey olmadı. Pazar meydanı yıldızların altında sessizce uzanıyordu. Çevresinde dizili içkili yerlerin pencereleri açık duruyordu. Bodo'nun dernek lokalinden gür sesle söylenen

bir şarkının nağmeleri duyuluyordu: «Güzel Orman seni kim böyle yücelerden yüce yaptı tepelerin doruğunda? »

Haken Sokağı’na saparken, «Georg, ». dedim, «söyle bana, mutlu musun? »

Georg Kroll gecenin karanlığında görünmeyen birini selamlamak istiyormuşcasına şapkasını çıkarır gibi yaptı. «Al sana başka bir soru! » dedi. «İnsan bir çivinin tepesinde ne kadar oturabilir. »

ONUNCU BÖLÜM

Yağmur gökten boşanırcasına yağıyordu. Buna karşılık bahçeden sis yükselmekteydi. Yaz mevsimi yağmurun içinde boğulmuştu. Hava soğuktu ve dolar yüz yirmi bin markta duruyordu. Damdaki olukların bir bölümü koparak çatırtıyla yere düştü. Bu kez yağmur suları kül rengi bir cam duvar gibi penceremizden aşağıya dökülmeye başladı. Her iki çocuğu gripten ölmüş zarif bir kadına, çifte fırınlanmış porselenden iki tane melek heykeliyle bir tane herdemtaze çiçeği çelengi sattım. Yandaki odada Georg yatıyor ve öksürüp duruyordu. O da grip olmuştu, ama ben bir kupa şekerli baharatlı sıcak şarap hazırlayarak kendisini güçlendirmiştim. Ayrıca çevresi yarım düzine resimli dergiyle sarılı bulunuyordu ve bu fırsatı değerlendirerek Berlin, Londra, Paris, Cannes yüksek sosyetesinin son rezaletlerini, boşanmalarım, evlenmelerini belliyordu. Heinrich Kroll çizgili pantolonu, paçasında bisiklet maşaları ve kendine yaraşır diye seçtiği koyu renk yağmurluğu içinde, yorgunluk bilmeyen edasıyla içeri girdi. Açıkça alaylı bir sesle, «Size birkaç sipariş yazdırsam acaba rahatsız etmiş olur muyum? » diye sordu.

«Asla. Her zaman yazdırabilirsin. »

Birkaç sipariş yazdırdı. Bunlar, kırmızı siyenit taşından küçük mezar taşları, birkaç mezar çerçevesiyle mermer bir kapaktı. Ölüm ticaretinin hiç bir özelliği olmayan cinsten her günkü işleriydi. Sonra bir süre daha

kararsız bir halde orda burda dolandı; soğuk sobaya gidip arkasını ısıttı; yirmi yıldan beri büronun raflarında duran taş örneklerini gözden geçirdi; sonunda da dilinin altındaki baklayı çıkardı. «İnsana böyle güçlükler çıkartılırsa yakında iflas edersek kimse şaşmasın! »

Onu kızdırmak için yanıt vermiyordum. «İflas diyorum, iflas! » diye bağırdı. «Ve ben ne dediğimi de çok iyi biliyorum. »

«Sahi mi? » Yüzüne dostça baktım. «Öyleyse ne diye kendini savunmaya kalkışıyorsun? Herkes inanır size. »

«Savunmak mı? Ne diye savunacakmışım kendimi? Ama şu Wüstringen’de olanlar... »

«Marangozun katilini mi bulmuşlar? »

«Katil mi? Ne katili? Bize ne bundan? Hem bu olayda cinayetten söz eden kim? Yalnızca bir kazaydı o. Bütün kusur da ölen adamın kendisindeydi. Benim söylemek istediğim, sizin orda' Başkan Döbbeling’le karıştırdığınız işler. Sonra da tutup marangozun duluna bedevadan mezar taşı armağan etmeye kalkışmışsınız. »

Pencereye doğru dönüp yağmura baktım. Heinrich Kroll görüşlerinin doğruluğundan asla kuşku duymayan insanlardandı. Bu hali onu sadece can sıkıcı değil, aynı zamanda tehlikeli de yapıyordu. Böyleleri sevgili yurdumuzun tunçtan kitlesidirler ve bunların sayesinde tekrar ve tekrar savaşlara sürüklenebilir. Hayatlarında hiçbir şeyi öğrenmezler; analarının karnından hazırol duruşunda doğmuşlardır ve yine hazırol duruşunda ölmekten de gurur duyarlar. Başka ülkelerde de böyle tipler var mıdır, bilmiyorum. Ama olsa bile hiç değilse bizdeki gibi böyle yığın işi değildirler.

Bir süre sonra tekrar bu küçük et kafanın sözlerine kulak verdim. Başkanla uzun uzadıya konuşmuş ve her şeyi çözümlemişti. Bunun için de sırf Heinrich’in kişiliğine teşekkür borçluyduk. Artık yine eskisi gibi Wüstrin-gen’e mezar taşları götürebilecektik.

«Ne yapalım yani şimdi? »

Beni acı acı süzdü. «Dikkat edin aşırı gidiyorsunuz! » dedi.

«Ne kadar gidiyorum? »

«Fazla kaçtın. Burda ücretli birisi olduğunuzu unutmayın. »

«Ben de bunu hep unuturum. Unutmasam zaten bana şimdikinin üç katı ücret vermek zorunda kalırdınız. Ressam olarak bir, büro şefi olarak iki, reklam şefi olarak üç. Bundan başka şu anda aramızda askeri ilişkiler bulunmadığına da şükretmelisiniz. Yoksa şimdi karşımda hazırol durmanız gerekecekti. Ama isterseniz rakip firmalara hemen telefon edebilirim; örneğin Hollmann ve Klotz firması beni derhal işe almaya hazırdır. »

Kapı açılarak kızıl renkli pijamasıyla Georg göründü. «Wüstringen’den mi söz ediyordun, Heinrich? »

«Başka neden olacak? »

«Öyleyse hemen bodruma in ve kendine utanma cezası ver! Wüstringen’de bir insan öldürüldü. Bir hayat söndürüldü. Bir kimse için bir dünya yıkıldı. Her cinayet, her öldürme dünyanın ilk öldürmesidir. Habil ile Kabil hikâyesi sürüp gidiyor. Sen ve senin omuzdaşların bunu bir defacık olsun anlayabilseydiniz, şu canım dünya-da savaş çığlıkları atılamazdı. »

«Yani uşak ve köle mi olalım? İnsanlığın yüz karası Versay anlaşmasının önünde yerlere mi eğilelim? »

«Versay anlaşması ya! Elbette! » İçtiği sıcak şarabın kokusu yayıldı ortalığa. «Savaşı biz kazansaydık hasım-larımıza sevgiyle davranıp armağanlar mı verecektik? Sen ve senin omuzdaşlarının neler ilhak etmek istediğinizi unuttunuz mu? Ukrayna’yı, Brie, Longwy ve Fransa'nın bütün demir kömür bölgelerini kendinize alıkoymuyor muydunuz? Oysa onlar bizden Ruhr bölgesini aldılar mı? Hayır, hâlâ elimizde. Anlaşmayı yazdırabilmek gücü bizde olsaydı, koşullarını on kez daha ağırlaştırmak istemeyecek miydin? Daha 1917'de bu konuda attığın kocaman nutukları bana zorla dinleten sen değil iniydin? Fransa' yı üçüncü sınıf bir devlet, yapıyor, Rusya’nın yarısını bi-ze katıyor ve bütün hasımlarımızın paralarını, değerli mallarını son meteliğine kadar ellerinden almıyor muydun? Bunları söyleyen şendin Heinrich! Şimdi de kalkmış koro halinde bize yapılmış olan haksızlıklardan yakınıyorsun. Sizin bu kendinize acındırmalarınız ve öç alma çığlıklarınız karşısında insan kusacak gibi oluyor. Size göre hep başkaları suçlu! Oysa siz ikiyüzlü yobazlar, kendi kazdığınız kuyuya kendiniz düşmediniz rai? Adam olabilmenin ilk belirtisi yapılan işin sorumluluğunu kavramaktır, sen bunu öğrenmedin mi? Ama sizlere göre ortada sadece çok büyük bir haksızlık var. Tanrıyla kendinizi sadece bir bakımdan ayırt ediyorsunuz: Tanrı her şeyi biliyor; sizler ise her şeyi ondan daha iyi biliyorsunuz. »

Georg çevresine bakındı. Uykudan yeni uyanmış gibiydi. Yüzü şimdi pijamasının rengi gibi kıpkızıl olmuştu. Hatta dazlak kafası bile pembeleşmişti.

Heinrich ürkmüş bir halde geri çekiliyor, Georg da üzerine yürüyordu. İyice öfkelenmişti. Heinrich geri çekilirken, «Bana sokulma! » diye bağırdı.

«Mikroplarını yüzüme saçıyorsun! İkimiz de grip olursak ne yaparız sonra? »

«Sakın ölmeye filan kalkmayın, » dedim.

Kavga eden kardeşleri seyretmesi hoş oluyormuş. Kırmızı saten pijamalı Georg öfkeden terliyor, Heinrich de tören kılığı içinde gribe yakalanırım diye kaygılanıp duruyordu. Bu sahneyi benden başka Lisa da seyretmekteydi. Üzerinde yelkenli gemi desenleri bulunan bir sabahlık giymiş ve havaya rağmen yine de pencereden dışarı alabildiğine sarkmıştı. Knopf'un evinde kapı açık duruyordu. Yağmur cam incilerden bir perde gibi kapıyı kapatmıştı. İçerisi öyle karanlık olmuştu ki, kızlar az önce elektrik yakmışlardı. Onlar evin içinde dolaştıkça, insana sanki Wagner'in Ren Kızları yürüyormuş gibi geliyordu. Marangoz Wilke kocaman bir şemsiyenin altına sığınmış, kara bir yer mantarı gibi avludan geçiyordu. Heinrich Kroll, kelimenin tam anlamıyla Georg tarafından bürodan dışarı sepetlenince ortadan kayboldu. Arkasından «Tuz ruhuyla gargara yapın! » diye seslendim,. «Sizin gibi insanlar için grip öldürücü hastalıktır. »

Georg olduğu yerde durup gülmeye başladı. «Ne ap tal adamım yahu, » dedi. «Sanki bu cins herifler laftan anlarmış gibi çenemizi yorduk. »

«Bu pijama da nerden çıktı? » diye sordum. «Komünist partisine mi girdin? »

Karşı taraftan alkış sesleri geldi. Lisa alkışlarıyla Georg'u desteklediğini gösteriyordu. Georg elini kalbinin üstüne bastırarak eğildi. «Yatağa gir! » dedim. «Fıskiyeye dönmüşsün, öylesine terliyorsun! »

«Terlemek sağlık belirtisidir. Yağmura baksana! Gök terliyor işte. Şimdi de şu karşıdaki önü açık sabahlığın içinde bembeyaz dişli, gülüşlerle dolu hayat parçasına bak! Bizse burda ne yapıyoruz? Niye hava fişekleri gibi patlamıyoruz? Hayatın ne olduğunu gerçekten bilebilsey-dik mutlaka patlardık. Niye mezartaşı satıyorum da, niye bir akanyıldız değilim? Ya da niçin bir akbaba değilim? Holivut'a uçar ve en harika kadınları yüzme havuzlarından kapıp götürürdüm. Ne diye Werdenbrück'de yaşamak ve Santral kahvesinde kavga etmek zorunda kalalım da, Timbuktu'ya giden bir kervan düzüp mahon renkli hammallarla uçsuz bucaksız Afrika sabahlarına doğru yol almayalım? Niye Yokohoma'da kerhanemiz yok? Yanıt ver! Bu yanıtı hemen bilmek çok önemli. Niye Tahi-ti'nin kızıl akşamlarında erguvan rengi balıklarla yüzme yarışı yapmıyoruz? Yanıt ver! »

Buğday rakısı şişesini yakaladı. «Dur! » dedim. «İçerde daha şarap var. Bir dakikada ispirto ocağında ısıtabilirim.. Sana rakı yasak. Ateşin var. Üzerine Hindistan' m ve Sunda Adaları'nın güzel kokulu baharatı ekilmiş sıcak kırmızı şarap içmelisin. »

«Pekâlâ. Isıt bakalım. Ama biz kendimiz niçin Umut Adaları'nda değiliz? Niçin tarçın kokan kadınlarla, güneyin takım yıldızları altında seviştiğimiz zaman gözleri aklaşıp papağanlar ve kaplanlar gibi iniltiler koyveren kadınlarla yatmıyoruz? »

İspirto ocağının mavi alevi büronun yarı karanlığı içinde serüvenlerin mavi ışığı gibi yanıyordu. Yağmur tıpkı deniz gibi hışırdıyordu. «Yola çıktık, Kaptan, » dedim. Ve Georg'un ardından yetişebilmek için bir kadeh buğday rakısı yuvarladım. «Yelkenlimiz şu anda Santa Cruz. Lisbon üzerinden Altın Sahili'ne vardı. Bak, Arap Muhammet bin Haşan bin Watzek'in köleleri kamaralarından bize bakıp el sallıyorlar. Buyrun nargilenizi! »

İyi acentelerimize verilmek üzere ayrılmış kutudan bir puro çıkarıp Georg'a uzattım. Puroyu yakıp havaya birkaç tane kusursuz halka savurdu. Pijamasında koyu renkli ter lekeleri belirmişti. «Demek yola çıktık, » dedi. «Peki, niye hâlâ oraya varmadık? »

«Vardık. İnsan her zaman ve her yerde ordadır zaten. Zaman sadece bir önyargıdır. Hayatın sırrı da burda işte. İnsan bunu bilmez. Hep bir yerlere varmak için didinip durur. »

Georg, «İnsan niye bilmez bunu? » diye sordu.

«Zaman, mekân ve nedensellik ilkesi serbest görüşü engelleyen bir rüya âlemi örtüsüdür. »

«Niçin? »

«Bunlar Tanrının kendisiyle bir olmamızı engelleyen kırbaçlarıdır da ondan. Tanrı bunlarla bizi görüntülerden oluşmuş bir evrenden ve ikiliğin trajedisinden geçirtir. »

«Hangi ikilik? »

«Ben ile dünyanın ikiliği. Var olmakla hayatın ikiliği. Nesne ve özne artık bir değildir. Doğum ve ölüm ise bunun sadece sonuçlarıdır. Evrenin zincirleri şakırdıyor. Bu zincirleri parçalayan, ölümle doğumu da parçalar! Haydi gel seninle bir deneyelim, Haham Kroll! »

Şaraptan buğular yükselmeye başlamıştı. Ortalığı limon ve karanfil kokusu kapladı. Şaraba şeker kattım ve sonra karşılıklı içmeye koyulduk. Körfezin öte yakasında ki Muhammet bin Haşan bin Yusuf bin Watzek'in esir gemisinin kamarasından alkış sesleri geldi. Alkışlayanı yerlere kadar eğilerek selamladık ve bardaklarımızı yere koyduk, Georg sabırsız bir edayla kısaca, «Yani biz şimdi ölümsüzlüğe mi erdik? » diye sordu,

«Sadece varsayım bakımından, kuramsal olarak. Zira ölümsüz, ölümlünün karşıtıdır. Yani bir kişinin yarısıdır. Ancak rüya âleminin örtüsü tüm yırtılırsa, o zaman ikilik de defolur gider, O zaman kişi kendine döner. Artık nesne ve özne ayrılığı kalmamıştır. İkisi bir olmuştur. O zaman bütün soruların da hiçbir anlamı kalmaz. »

«Bu kadarı yetmez. »

«Başka ne kaldı ki? »

«İnsan kaldı. En önemli nokta da bu. »

«İnsan da ikiliğin bir parçasıdır. İnsan olur, ya da olmaz. Görüyorsun hep ikilik var, kaptan. İşte biz bundan kurtulmak zorundayız. »

«İyi ama nasıl? Ağzımızı açar açmaz hemen bir ikiliğin öteki parçasına tosluyoruz. Bu böyle yürümez. Ömrümüz boyunca hep dilsiz mi kalacağız? »

«Bu da dilsiz olmamanın karşıtıdır. »

«Hay Allah! Al sana bir tuzak daha. Peki ne halt edelim dümenci? »

Sesimi çıkarmadım. Bardağımı yukarı kaldırdım. Şarap kırmızı kırmızı yansıdı. Yağmuru işaret ettim ve taş örnekleri arasından bir granit parçası aldım. Sonra Li-sa'ya, dünyanın en geçici şeyi, şarap bardağının kırmızı yansımasını, dünyanın en kalıcı şeyi, granit taşını gösterdim. Bardağı ve graniti bir kenara koyarak gözlerimi yumdum. Bütün bu hokkabazlıktan sonra ansızın sırtımdan aşağı ürperme gibi bir şeyin kaydığını duydum. Acaba bilmeyerek bir iz mi keşfetmiştik? Şu anda odamız nerdeydi? Evrenin içinde hareket mi ediyordu? Peki, dünya nerdeydi? Şimdi Ülker yıldızlarının yanından mı geçiyordu? Ya kalbin kızıl yansıması nerdeydi? Kutup yıldızı, dünyanın ekseni ve merkeziyle bir mi olmuştu?

Karşı taraftan heyecanlı alkışlar yankılandı. Gözlerimi açtım. Bir an karşımda hiçbir boyut göremedim. Her şey dümdüz görünüyordu. Yakınımda sadece geniş ve yuvarlak düzeyler vardı. Her şey adını

yitirmişti. Sonra helezonlar aksi yönde döndüler, her şey duruldu ve adlarına göre yeniden düzene girdi. Bir kez daha ne zaman yine böyle olmuştu? Bir kez daha böyle olmuştu, biliyorum. Ama nerde olduğunu anımsayamıyordum.

Lisa pencereden bir kakao likörü şişesini sallıyordu. Aynı anda kapının, çıngırağı çaldı. Lisa'ya telâşla el kol sallayıp pencereyi kapattık. Daha Georg ortadan kaybolmaya vakit bulamadan büronun kapısı açılarak içeri kent mezarlığı bekçisi Liebermann girdi. Bir bakışta ispirto ocağını, sıcak şarabı, Georg'un pijamasını görüp, o karga sesiyle, «Yaşgünü mü? » diye sordu.

Georg, «Grip! » diye karşılık verdi.

' «Kutlarım! »

«Kutlanacak ne var bunda? »

«Grip demek işler açılacak demektir. Dışarı çıkar çıkmaz farkettim bunu. Göze çarpacak derecede çok ölüm olayı var. »

Seksen yaşındaki bu dinç ihtiyara, «Biz işten söz etmiyoruz Bay Liebermann, » dedim. «Bay Kroll ağır bir grip geçiriyor. Biz de hastalığı yenmek için birlikte kahramanca savaşıyorduk. Siz de ilacımızdan bir bardak içmek ister miydiniz? »

«Ben rakıcıyım. Şarap beni tutacağına ayıltıyor. »

«Rakımız da var. »

Bir su bardağım ağzına kadar rakıyla doldurdum. Liebermann rakının çoğunu bir dikişte içti. Sonra da sırt torbasını indirip, içinden iri yeşil yapraklara sarılmış dört tane alabalık çıkardı.

Liebermann, «Bir armağan, » dedi.

Alabalıklar donuk gözleriyle masanın üzerinde yatı-yorlardı. Yeşilimtırak külrengi derileri kırmızı lekelerle kaplıydı. Bakışlarımızı bir türlü onlardan ayıramıyorduk. Az önce ölümsüzlüğün salınarak dolaştığı odamıza ölüm balıklarla birlikte yumuşakça girivermişti. Yumuşak ve sessizce. Ölüm, bu yaratıkların sevgiden ve barıştan söz eden katili ve her şeyi yiyen insana karşı yakmışını; sev-giden ve barıştan söz edişini sürdürebilmek için kuzuların gırtlağını kesen, balıkları boğulmaya terkeden insana kar-şı sitemlerini de birlikte getirmişti. Tanrı adamı ve sal-çalı et meraklısı Bodendiek de bu insanlardan farklı değildi.

Liebermann, «Güzel bir akşam yemeği olur, » dedi. «Özellikle sizin için Bay Kroll. Hafif bir hasta yemeğidir. »

Ölü balıkları mutfağa götürüp Bayan Kroll'a verdim. İşten anlayan bir edayla balıkları gözden geçirdi. «Taze tereyağ, haşlanmış patates ve salatayla enfes olur, » diye düşüncesini açıkladı.

Çevreme bakındım. Mutfak pırıl pırıldı. Tencerelere vuran ışık parıldayarak yansıyordu. Bir tava cızırdıyor ve nefis bir koku saçıyordu. Mutfaklar her zaman bir teselli yeri olmuştur. Alabalıkların gözlerindeki yakınış yok olmuştu. Bu ölü yaratıklar bir anda insanın türlü şekillerde pişirdiği cinsten bir yiyecek maddesi haline gelivermişlerdi. Sanki salt bunun için dünyaya gelmiş gibi görünüyorlardı. Yüce duygularımıza ne de çabuk ihanet ediyoruz diye düşündüm.

Liebermann birkaç adres de getirmişti. Grip gerçekten etkili olmaya başlamıştı. İnsanlar artık direnme güçleri kalmadığı için çabucak ölüyorlardı. Savaş sırasındaki açlık onları zaten zayıflatmıştı. Birdenbire kendime başka bir meslek aramaya karar verdim. Ölümlerden yorgun düşmüştüm. Georg bornozunu giymiş ve terleyen bir Buda gibi karşıda oturuyordu. Bornoz bakır pası yeşili rengindeydi. Georg evin içindeyken nedense böyle keskin renkli şeyleri giymekten çok hoşlanıyordu. Birden az önceki konuşmamızın bana anımsatıp da niteliğini bir türlü kestiremediğim şey aklıma geldi. Bu bir süre önce İsabelle'nin söylediği bir sözdü. Yine de kelimesi kelimesine anımsayamıyordum, ama eşyanın insanı aldatmasıyla İlgili bir sözdü. Demin hissettiğimiz de gerçekten bir aldatma mıydı? Yoksa Tanrıya bir an için olsun azıcık yaklaşmış mıydık?

Walhalla Oteli'ndeki şairler lokali, duvarları tahta kaplama, küçük bir odaydı. İçinde kitaplar bulunan rafın üzerinde Goethe'nin bir büstü dururdu. Duvarlarda klasik, romantik Alman yazarlarıyla birkaç modern yazarın fotoğrafları ve gravürleri asılıydı. Lokal şairler kulübünün toplantı odası olduğu gibi, kentin kültür bakımından yüksek kimselerinin de bir araya geldiği yerdi. Kulüp her perşembe toplantı yapardı. Günlük gazetenin yazı işleri müdürü de arada sırada görünür, gönderilen yazıları kabul ya da reddetmiş olmasına göre yüzüne karşı iltifatlar edilir, veya arkasından verip verişti rilirdi. O ise bunlara aldırış etmezdi. Tatlı bir amca gibi sigara dumanları içinde dolaşır, kendisine saygı gösterilmesini, sal-dırılmasını veya terslenmesini aynı edayla karşılardı. Yalnız bir konuda herkesin görüşü birleşiyordu: Yazı işleri müdürü modern edebiyattan anlamıyordu.

Ona göre Theodor Storm, Eduard Mörike ve Gottfried Keller'den sonra Alman edebiyatında büyük bir çöl başlamıştı.

Ondan başka edebiyatla ilgilenen birkaç eyalet yargıcıyla bazı emekli memurlar da kulübe devam ederlerdi. Arthur Bauer'le birkaç meslektaşı, kentin şairleri, birkaç ressam ve müzisyen de gelenler arasındaydı. Arada sırada edebiyatla ilgisi olmayan konuklar da gelirdi.

Dalkavuk Matthias Grund, «Yedi Bölümde Ölüm» ki-tabını belki basar umuduyla Arthur Bauer'e yağcılık yapıyordu. Kulübün kurucusu Eduard Knobloch göründü. Ortalığa bir göz attı. Kendisini eleştirenlerden ve hasılırlarından kimseyi görmeyince keyiflendi. Gelip benim yanıma oturunca afalladım.

Şu tavuk kızartması olayından sonra doğrusu böyle bir yakınlık beklemiyordum. Yemek salonunda kullandığı sesten çok farklı bir sesle, «Nasılsın? » diye sordu.

«Pek çok iyiyim, » dedim. Çünkü bu sözümün onu kızdıracağını biliyordum. Doğrudan doğruya konuya girerek, «Yeni bir dizi sone yazdım, » dedi. «Buna herhangi bir itirazın olmayacağım umut ederim. »

«Ne diye itirazım olsun. İnşallah uyarılarımı doğru dürüst tutturmuşsundur. »

Şiir konusunda Eduard'dan daha üstündüm, çünkü günlük gazetede benim iki tane sonem yayımlanmıştı. Onun ise sadece iki didaktik manzumesini kabul etmişlerdi. «Bunlar bir dizi şiir olacak, » dedi. Utangaç bir edayla söylemişti bunu, şaşkınlığım daha da arttı. «Sorun şu, » diye devam etti, «bu diziye Gerda adını koymak istiyorum. »

«Canın ne istiyorsa onu koy... » Birden ayıldım. «Gerda mı dedin? Niye Gerda da, Gerda Schneider değil? »

«Saçmalama! Sadece Gerda koyacağım. » Bu yağlı dev adamı kuşkuyla süzdüm. «Bütün bunlar ne demek oluyor? »

Eduard yapmacık bir pozla güldü. «Hiç! Sadece şairce bir buluş o kadar. Sonelerde sirkle ilgili bir şeyler olacak. Şöyle uzaktan tabii. Bilirsin, imgelem sadece kuramsal da olsa somut bir şeyin üzerine yoğunlaştırılırsa güçlenip canlanır. »

«Budalaca lafları bırak» dedim. «Dilinin altındaki baklayı çıkar. Sen bir dolaplar çeviriyorsun, bunların anlamı ne? »

Eduard yapmacık bir öfkeyle, «Dolap mı? » diye karşılık verdi. «Dolap çevirmek benden çok sana göre bir iş. Sen o bayanı, Willy'nin şu iğrenç aftosu gibi şarkıcıdır diye bana yutturmaya kalkmadın mı? »

«Asla! Sana öyle gelmiş. »

Eduard, «Öyle olsun, » dedi. «Ama bu mesele beni rahatsız etmişti. Soruşturdum ve senin yalan söylediğini anladım. Bayan hiç de şarkıcı filan değilmiş. »

«Peki ben sana şarkıcı mı demiştim? Sirkte çalışmış demedim mi? »

«Demesine dedin, ama sen bu lafı doğru da olsa yalanmış gibi söylediğin için inanmamıştım. Sonra bir de öteki kadının sesini taklit ederek bağırmadın mı? »

«Peki, bütün bunları sen nerden öğrendin? »

«Matmazel Schneider'e sokakta rastladım. Kendisinden sordum. Bu da benim hakkımdır sanırım. »

«Ya seni bu laflarla işlettiyse? »

Birden Eduard'ın bebek yüzünde kendini beğenmişlik belirtisi olan iğrenç bir gülümseme parladı. Soruma karşılık bile vermedi. Kuşkular içindeydim, ama belli etmemeye çalışarak sakin bir sesle, «Dinle, » dedim. «Bu bayan, öyle sonelerle filan elde edileceklerden değildir. »

Eduard buna da aldırış etmedi. Şiirlerinden başka birinci sınıf bir de lokantası bulunan bir şairin üstünlük pozunu hâlâ sürdürmekteydi. Gerda'nın ise böyle bir duruma bittiğini daha önce görmüştüm. Öfkeyle «Alçak! » dedim, «bütün bunlardan eline hiçbir şey geçmeyecek. Gerda bir iki güne kadar burdan gidiyor. »

Eduard, «Gitmiyor! » diye karşılık verdi ve kendisini tanıdığımdan beri ilk kez dişlerini göstererek sırıttı. «Anlaşması bugün uzatıldı. »

Donakaldım. Hergele benden çok daha fazla şeyler biliyordu. «Öyleyse sen bugün de Gerda'yla buluştun! » diye parladım.

Eduard kekelemeye başladı. «Bugün rasgele karşılaştık. Tamamen rasgele oldu. Ben zaten bir bugün gördüm onu. »

Yalan söylediği tombul yanaklarına yazılmış gibi besbelliydi. «Demek böyle, » dedim, «bir bugün gördün ve şiirlerini hemen ona ithaf etmeye karar verdin, öyle mi? Sürekli ve vefalı müşterin oluşuma karşı bana bunu

mu yapacaktın? Seni gidi bulaşıkçı, mutfak bıçağınla beni hayalarımdan mı vurmaya niyetlisin? »

«Hay sizin o sürekli müşteriliğinizin içine... »

Sözünü kestim. «Soneleri ona göndermedin ya? Bırak inkâr etme, seni gidi erkeklikten kesilmiş tavus kuşu seni! İnkârın boşuna, ben nasıl olsa onları göreceğim. Ne sandın ya, sen bu işi pis yabancıların yatak çarşaflarını değiştirmek mi sanmıştın? »

«Neymiş o? Neden söz ediyorsun? »

«Neden olacak, senin sonelerinden, ana katili kılıklı herif! Nasıl sone yazılacağım da sana ben öğretmedim mi? Ne de güzel teşekkür edermişsin! Yol yordam bilen adam olsaydın, soneler yerine ağıtlar, ya da İtalyan usulü küçük şarkılar yollardın. Ama ne gezer? Benim silahımı bana karşı kullanmaya kalkışıyorsun, öyle olsun... ne demek istediğini tercüme edeyim diye nasıl olsa bu yazdıklarım Gerda bana gösterecektir. »

Eduard'ın umursamaz hali ilk kez sarsılarak, «Ama bu şey olur... » diye kekeledi.

«Hiçbir şey olmaz. Kadınlar böyle şeyler yaparlar. İyi bilirim bunu. Ama seni sadece bir lokantacı olarak gördüğüm için gel kulağına başka bir şey çıtlatayım: Gerda'nın aile namusunu gözeten Herkül gibi bir kardeşi vardır. Daha geçenlerde kızkardeşinin iki âşığının kemiklerini kırmış. Özellikle düztabanların bacaklarım kırmaya bayılıyormuş. Sen de düztaban olduğuna göre yandın demektir. »

Eduard, «Palavra, » dedi, ama yine de kara kara düşünmeye başladığını görüyordum. Ortaya atılan bir söz hiç de akla yakın olmayabilir; ancak bu sözün üzerinde kesinlikle durulursa yine de her zaman birtakım etkiler uyandırabilir. Ben bunun böyle olduğunu Watzek'in kendisine siyasi put yaptığı adamdan öğrenmiştim.

Şair Hans Hungermann oturduğumuz kanepeye yaklaştı. Kendisi basılmamış Wotam'ın Sonu romanıyla Sa-ul, Baldur ve Muhammet dramlarının yazarıydı. «Sanat çalışmaları ne âlemde arkadaşlar? » diye sordu. «Otto Bambuss'un dün Tecklenburg bölge gazetesinde yayınlanan pisliğini okudunuz mu? Sade suya tirit çorbası! Ve Bauer de tutup bu sümüklünün yazılarını basıyor. »

Otto Bambuss kentin en başarılı şairiydi. Hepimiz ona gıpta ederdik. Esrarlı köşeler, ıssız köyler, akşam saatlerinde sokak başları ve ıstırap çeken

kendi ruhu üzerine gerçekten çarpıcı dizeler yazardı. İki tane broşür biçimi ince şiir kitabım Arthur Bauer yayımlamıştı; hatta bir tanesi ikinci baskıyı bile yapmıştı. Eski Cermen stili şiirler yazan Hungermann ondan nefret ederdi, ama onun ilişkilerinden yararlanmaktan da geri durmazdı. Matthias Grund ise onu küçümserdi. Bunlara karşılık ben ise Otto'nun yakın dostuydum. Otto çoktan beri bir geneleve gitmek istiyor, fakat buna bir türlü cesaret ede-

miyordu. Böyle bir yere giderse bir parça soluk ve cansız

olan şiirinin büyük ölçüde kanlanıp canlanacağını umu

yordu. Beni görür görmez hemen yanıma koştu. «Sirkte çalışan bir bayan tanıdığını işittim, » dedi. «Sirk... ne çekici bir yer. İnsanın orda kim bilir ne renkli bir yaşantısı vardır? Gerçekten böyle bir kadın tanıyor musun? »

«Hayır Otto. Bunlar Eduard'ın yaygaraları. Ben sadece üç yıl önce sirkte bilet satmış bir kız tanıyorum. »

«Bilet mi... olsun, yine de sirkteymiş ya. Kendisinde elbette ordan bir şeyler kalmıştır. Vahşi hayvanların kokusu, koşu alanının tozu sinmiştir bir yerlerine. Beni bir gün onunla tanıştırmaz mısın? »

Anlaşılan Gerda'nın edebiyatçılar arasında şansı adamakıllı açılmıştı. Bambuss'u şöyle bir süzdüm. Uzun boylu, soluk yüzlüydü; çenesi yoktu, suratı anlamsızdı ve yaylı bir gözlük takıyordu. «O kız pire sirkindeydi, » dedim.

«Yazık! » Hayal kırıklığıyla geri çekildi. Sonra da, «Bir şeyler yapmak zorundayım, » diye mırıldandı. «Bende eksik olan şeyin ne olduğunu biliyorum: taze kan bu.. »

«Sirkle ilgisi bulunmayan birisi olsa... şöyle temiz cinsinden herhangi bir yatak tavşanı bulsak... »

Otto, o daracık kafasını hayır dercesine salladı. «İş bu kadar basit değil, Ludwig. Aşk üzerine her şeyi biliyorum ben. Yani saf aşk, platonik aşk üzerine. Ama artık aşkın böylesine ihtiyacım yok, böylesi bende fazlasıyla var. Bana gerekli olan tutkular, hoyratça, vahşice şehvetler! Çılgınlar gibi erguvan rengi bir unutuşun içinde -kendinden geçmek! Delirmek! »

Bunları söylerken dişlerini gıcırdatıyordu. Kentin yakınlarındaki küçük bir köyde öğretmendi ve tabii orda bu dediği cinsten bir şey bulamıyordu. Orda herkes sadece evlenmek istiyor ve Otto'nun da iyi drahoması olan,

güzel yemek pişiren namuslu bir kızla evlenmesi gerektiğini düşünüyordu. İşte Otto da bunu istemiyordu. Bir şair olarak hayatım alabildiğine yaşamalıydı. Hüzünlü bir edayla, «İkisini bir araya getirebilmek çok güç, » dedi. «Saf aşk ve dünyasal aşk bir arada olmuyor. Aşk benim için hemen özveri, iyilik ve fedakârlıkla dolu yumuşak bir his haline geliveriyor. Cinsel yakınlaşma bile yumuşuyor ve evcil bir işlem oluveriyor. Pazar günü doyasıya uyuyabilmek için bu naneyi her cumartesi akşamı yiyeceğini önceden biliyorsun. Bense sadece cinsel yakınlaş-ma olan bir şeyler, ısırabileceğim bir şeyler istiyorum. Çok yazık, oysa ben trapez cambazı bir kız arkadaşın varmış diye duymuştum... »

Yepyeni bir ilgiyle Bambuss’u gözden geçirdim. Saf aşk ve dünyasal aşk demişti; öyleyse o da bunları düşünüyor demekti. Hastalık benim sandığımdan daha yaygın bir hale gelmişe benziyordu. Otto bardağındaki Waldmeister limonatasını içip gözlerini bana çevirdi. Belki de sanatının cinsel bölümünü geliştirmesi için benim Gerda’ dan hemen vazgeçeceğimi ummuştu. Aynı hüzünlü edayla, «Şu geneleve ne zaman gideceğiz? » diye sordu. «Bunun için bana söz vermiştin. »

«Yakında. Ama orda günahın öyle erguvan rengi bataklıkları filan yok, Otto. »

«Topu topu iki hafta iznim var. Ondan sonra yine köyüme dönmek zorundayım. Ve o zaman da her şey bitecek. »

«Merak etme, bu işi daha önceden ayarlarız. Hungermann da gelmek istiyordu. Yeni dramı Kazanova için oraya gitmesi gerekliymiş. Hep birlikte gitsek nasıl olur? »

«Dünyada olmaz. Benim kimseye görünmemem gerek. Mesleğimi unutuyorsun. »

«Ben de onun için hep birlikte gidelim diyorum ya. Böyle bir yere topluca gidersek kimsenin gözüne batmaz. Evin alt kat odaları bir çeşit meyhanedir. Oraya isteyen girip çıkabilir. »

Arkamdan Hungermann, «Elbette gideriz, » dedi. «Hep birlikte yapılan bir inceleme gezisi olacak bu. Tümüyle bilimsel bir gezi. Eduard da gelmek istiyor. »

Eduard’a doğru döndüm. Bu üstün soneler aşısının üstüne alaylı salçalar dökmeye niyetliydim, ama bunu yapmama birden hiç gerek kalmadı. Eduard ansızın karşısına yılan çıkmış gibi olmuştu. İnce uzun bir adam

omzuna vurdu. Dostça bir tavırla, «Eduard, eski dost, nasılsın? » dedi. «Hala sağ oluşuna seviniyorsun değil mi? »

Eduard uzun boylu adamdan gözlerini ayıramıyordu. Boğulurcasına bir sesle, «Bugünkü günde mi? » diyebildi.

Rengi uçmuştu. Şiş yanakları birden aşağıya sarkmıştı. Yalnız orası değil, omuzları, perçemleri hatta gö-

beği bile sarkmıştı. Kaşla göz arasında yağlı bir salkım söğüt haline gelivermişti.

Bütün bunların nedeni olan adamın adı Valentin Busch'tu. Eduard'ın yaşantısında Georg'la benden sonra var olan üçüncü veba mikrobuydu. Hem o yalnız veba da değildi, kolera, paratifo ve vebanın bir karışımıydı. Valentin Busch içten bir neşeyle, «Seni çok iyi gördüm, yavrucuğum, » dedi.

Eduard bomboş bakışlarla gülümsedi. «Görünüşe bakma, » dedi. «İnsanı vergiler, faizler ve hırsızlar yiyip bitiriyor. »

Yalan söylüyordu. Enflasyon çağında vergilerle faizlerin artık hiçbir anlamı kalmamıştı. Bunlar yıl sonunda da ödenebiliyordu. Ortada enflasyon olduğuna göre, bu hiçbir şey ödememek demekti. Çünkü verilecek para çoktan değerini yitirmiş oluyordu. Hırsıza gelince, Eduard' ın tanıdığı biricik hırsız kendisinden başka değildi.

Valentin gülümseyerek acımasız bir edayla «Hiç değilse sende yenecek bir şeyler var, » yanıtını verdi. «Flandr cephesindeki solucanlar da seni yemek için toprağın üstüne çıktıkları zaman aynı şeyi düşünmüşlerdir. »

Eduard ürperdi. «Ne içersin Valentin? » diye sordu. «Bir biraya ne dersin? Bu sıcağa karşı en iyi ilaç biradır. »

«Hava bence hiç de sıcak değil. Ama hâlâ yaşamakta oluşunu kutlamak için bir şeyler içelim diyorsan, hay hay içelim. O zaman da bir şişe Johannisberger Langen-berger şarabı isterim Eduard. »

«Ondan hiç kalmadı. »

«Kaldı Eduard, kaldı. Kilercinden öğrendim. Yüz şişeden fazla varmış. Benimki de ne şans doğrusu; en sevdiğim içkidir bu. O da sende var. »

Güldüm. Eduard öfkeyle, «Ne gülüyorsun be! » diye bağırdı. «Gülecek ne var? Hele senin gülmeye hiç hakkın yok. Sülükler! Hepiniz birer sülüksünüz! Kanımı emip duruyorsunuz! Sen ve senin o mezartaşı tüccarı

omuzdaşın! Ve sen Valentin! Kanımı emen sizlersiniz! Üç otlakçı bir sacayağı olmuşsunuz. »

Valentin bana göz kırptı ve ciddi bir tavır takındı. «Öyle olsun, Eduard. Demek senin teşekkürün böyleymiş.

Ve sözünü de bu kadar tutuyormuşsun. O zamanlar gün gelip bana böyle davranacağım bilseydim... »

Kolunu sıvayarak girintili çıkıntılı uzun bir yarayı gözden geçirdi. 1917'de savaş sırasında Eduard'm hayatım kurtarmıştı. Mutfak astsubayı olan Eduard ansızın bu görevinden alınarak cepheye gönderilmişti. Siperler arasındaki boş bölgede daha ilk devriye görevini yaparken baldırına bir kurşun yemişti. Hemen ardından ikinci bir kurşun daha yiyince çok kan yitirmeye başlamıştı. Valentin onu bulmuş, bacağım bağlayıp kam durdurmuş ve siperlere kadar sırtında taşımıştı. Bunu yaparken kendisi de kolundan şarapnel yarası almıştı. O zaman minnettarlık duygusuyla coşan Eduard, Valentin'e ömrü boyunca Walhalla'da dilediğini yiyip içebileceğini söylemişti. Eduard'ın bu önerisini Valentin yaralı olmayan sol elini uzatarak kabul etmişti. Georg Kroll'la ben de bu anlaşmanın tanıkları olmuştuk.

»Bu anlaşma 1917'de çok masum bir görünüşteydi. Werdenbrück çok uzaklarda, savaş ise burnumuzun dibin-deydi, Eduard'ın günün birinde Walhalla'ya dönüp dönemeyeceğini ise kim bilebilirdi? Ama dönmüşlerdi. Valentin ondan sonra iki yara daha almış; Eduard ise tekrar mutfak boğalığına atandığından yağlanmış ve tostoparlak olmuş bir halde dönmüşlerdi. îlkin Eduard gerçekten minnet duygularıyla doluydu ve Valentin ziyaretine gelince onun onuruna zaman zaman artık köpürmeyen Alman şampanyası bile açtırdığı oluyordu. Ancak yıllar bu durumu ve bu duyguyu kemirmeye başladı. Üstelik Valentin de gelip Werdenbrück'e yerleşmişti. Eskiden başka bir kentte yaşıyordu. Şimdi ise Walhalla' nın yakınında bir oda tutmuş ve saati saatine sabah kahvaltısı, öğle ve akşam yemekleri için Eduard'a gelmeye başlamıştı. Eduard ilerisini düşünmeden vermiş olduğu bu söze çoktan pişman olmuştu. Üstelik Valentin iyi de yemek yiyordu. Bu iştahı özellikle hesap konusunda hiçbir kaygısı olmayışından ileri geliyordu. Yalnız yemek yemekle yetinseydi belki de Eduard bunu sineye çekecekti. Ama Valentin içki de içiyordu. Şarap konusundaki bilgi ve beğenisi de yavaş yavaş gelişmekteydi. Önceleri bira içiyordu, şimdi ise sadece kilerin en seçme şaraplarım içiyor ve Eduard'ı bizim o zavallı yemek kuponlarımızla

yaptığımızdan çok daha bambaşka umutsuzlukların içine düşürüyordu.

Valentin yarasım gösterince Eduard çaresiz bir tavırla, «Pekâlâ» dedi, «ama bir şey var, yemek içmek demek, bir şeyler yemek ve bu yemek sırasında bir şeyler içmek demektir. Yemek aralarında da içmek demek değildir. Ben yemek aralarında da içersin diye söz vermemiştim. »

Valentin beni dürterek, «Şu zavallı bakkala bak, » dedi. «1917'de böyle düşünmüyordu. O zamanlar Valentin, sevgili Valentin kurtar beni, nem var nem yok hepsi senin olsun diyordu. »

Eduard incecik bir sesle «Yalan! » diye bağırdı. «Ben hiç böyle bir şey söylemedim. »

«Nerden biliyorsun? Seni taşırken, biraz yitirdiğin kandan biraz da korkudan deli gibi olmuştun. Neler söylediğini biliyor musun? »

«Ben böyle bir şey söylemiş olamam. Başka bir şeyleri belki, ama bu sözü söylemiş olamam. Öleceğimi bilsem yine de söylemem. Yaradılışım elvermez buna. »

«Doğrudur, » dedim. «Cimrilik daman böyle bir şey demektense ölmeyi yeğ tutar. »

Desteklendiğini görünce ferahlayarak, «İşte ben de bunu anlatmak istiyordum, » dedi. Alnındaki terleri sildi. Valentin'in son tehdidi kendisini öyle ürkütmüştü ki, alnına düşen saçları terden sırsıklam olmuştu. Sanki Wal-halla'nın geleceğiyle ilgili bir davayla karşılaşmış gibiydi. Daha fazla sıkıştırılmamak İçin, «Ne yapalım, bu defalık böyle olsun, » dedi. «Garson, yarım şişe Mosel şarabı getir! »

Valentin, «Johennisberger Langenberger şarabı, hem de bütün şişe olacak, » diye düzeltti. Ve bana döndü. «Benim davetlim olarak birlikte içer misin? »

«Hay hay.. » diye yanıt verdim.

Eduard, «Durun! » dedi. «Anlaşmamızda bu yoktu. Sözümüz sadece Valentin içindi. Ludwig beni zaten her gün dünya kadar zarara sokuyor. O değersiz yemek kartlarıyla kanımı emiyor. »

«Ağır ol bakalım, zehirleyici başı, » dedim. «Yazgının bir cilvesi bu. Sen bana sonelerinle ateş açtın, ben de şimdi yaralarımı senin Ren şarabınla yıkayacağım. Sen canını kurtaran adama kötülükler düşünen birisin; ister

misin şimdi bu halleri anlatan Aretino stili on iki dize-lik bir şiir yazıp demin konuştuğumuz bayana yollayayım mı? »

Eduard yutkundu. Öfkeyle, «Temiz havaya çıkmalıyım, » dedi. «Şantajcılar! Pezevenkler! Sizlerde utanma denen şey hiç yok mu? »

«Biz ancak ciddi şeyler olursa utanırız. Şimdi yaylan bakalım, temiz kalpli milyonlar sayıcısı. »

Valentin'le ikimiz kadeh tokuşturduk. Şarap da enfesti doğrusu.

Otto Bambuss çekingen bir tavırla önümüzden geçerek, «Günah evine yapacağımız ziyaret ne Oldu? » diye sordu.

«Oraya mutlaka gideceğiz Otto. Bu işi sanat uğruna yapmak boynumuzun borcu olmuştur. »

Valentin, «İnsan yağmur yağarken içmesini niçin sever? » diye sorarak bardaklara yeniden içki koydu. «Oysa tam tersi olması gerekirdi. »

«Her şeyin daima bir açıklaması hazır mı bulunsun istiyorsun? »

«Böyle bir isteğim yok canım. Öyle olsaydı nasıl sohbet ederdik? Birden aklıma takıldı da soruverdim işte. »

«Belki de bu sürü içgüdüsünden geliyor Valentin. Toprak su içerken, insan da bir şeyler içmek istiyor olmalı. »

«Olabilir. Yağmur yağarken benim çişim de çok gelir. Hiç değilse bunda bir gariplik yok mu? »

«Çok içtiğin için çok işiyorsun. Gariplik bunun neresinde? »

Valentin rahatlamışcasına başım salladı. «Doğru, » dedi. «Bak bunu hiç düşünmemiştim. Acaba çok insan doğduğu için mi çok savaş yapıyorlar? »

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Bodendiek sisin içinde kocaman bir kara karga gibi dolaşıyordu. Keyifli bir edayla, «Hâlâ dünyayı düzeltmeye devam ediyor musunuz? » diye sordu.

«Gözlem yapıyorum, » karşılığını verdim.

«Bak hele. Bir filozof var burda. Peki neler keşfettiniz bakalım? »

Geniş kenarlı şapkasının altında yağmurdan ıslak ıslak parıldayan neşeli kırmızı suratına baktım. «Son iki bin yıl içinde Hıristiyanlığın dünyayı bir adım bile ileri götürmemiş olduğunu keşfettim, » diye yanıt verdim.

Bir an için yüzündeki kendine güvenen ve başkalarından üstün gören ifade altüst oldu, sonra yine eski halini aldı. «Böyle yargılar için bir parça genç olduğunuzu hiç aklınıza getirmediniz mi? »

«Gencim ama siz de karşınızdaki gençliğini anımsatmaktan başka bir kanıt bulamıyor musunuz? Başka şeyiniz yok mu? »

«Bende bir yığın kanıt var. Ama böyle budalalıklara karşı kullanacak değilim elbette. Hem siz her türlü genelleştirmenin üstünkörü düşünme belirtisi olduğunu bilmez misiniz? »

Yorgun bir sesle, «Bilirim, » dedim. «Ben de zaten yağmur yağdığı için böyle konuşmuştum. Ancak konuşmam yine de boşuna değildi. Birkaç haftadır uyayama-dığım zamanlar tarih okuyorum. »

«Niçin? Arada sırada yağmur yağdığı için mi? »

Atılan bu taşa aldırış etmedim. «Kendimi geçmişin kuşkuculuğundan ve bazı konularda umutsuzluktan korumak için» dedim. «Bunları anlamak, kutsal üçleme'ye olan basit inancıyla her şeye yukardan bakan kimselerin harcı değildir. Sizin ve çeşitli Protestan mezheplerden sayın meslektaşlarınızın Tanrı adına ve insanları seveceksin diye kutsadığı savaşlardan birini daha yeni yitirmiş olduğumuz halde, bir yenisinin

hazırlanış telaşı içindeyiz. Yüzüm kızararak itiraf etmeliyim ki, meslektaşlarınız üniforma giyip haçlarını şakırdatarak zafer diye solumaya pek hevesli görünüyorlar. »

^Bodendiek siyah şapkasındaki yağmur sularını silkeledi. «Bizler savaş alanlarında can çekişenlere son teselliyi veririz; işin bu yanını tümüyle unutmuşa benzersiniz. »

«Aslında sizlerin işi bu dereceye vardırmamanız gerekirdi. Niçin grev yapmadınız? Niçin cemaatınıza savaşı yasak etmediniz? Sizin asıl göreviniz bu olmalıydı. Ama ne gezer? Kahraman şehitlerin çağı çoktan geçti. Bunun yerine cephedeki ayinlerde ordumuzun zaferi için edilen dualara tanık olduk. Hazreti Isa’nın Filistinlilere karşı Galilelilerin zaferi için dua etmiş olabileceğini düşünebilir misiniz? »

Bodendiek istifini bozmadan, «Yağmur, ». dedi, «anlaşılan sizi alışılmamış biçimde duyarlı ve demagog yapıyor. Çok iyi bilirsiniz ki, insan ayrıntılara girerek, ters yönde yorumlar ve tek taraflı betimlemeler yaparak dünyadaki her şeye saldırabilir ya da saldırılır hale getirebilir. »

«Biliyorum. Bildiğimiz için de tarih okuyorum. Bize okulda ve din derslerinde Hıristiyanlıktan önce karanlık, ilkel, korkunç çağların bulunduğundan söz edilmişti. Bu çağları inceledim. Teknik Ve bilim alanındaki başarılar bir yana bırakılırsa, o çağlardan bizim hiç de daha iyi olmadığımızı gördüm. Teknik ve bilimdeki başarılarımızı da çoğunlukla daha çok insan öldürebilmek için kullanmışız. »

«İnsan bir şeyi kanıtlamak isterse, her şeyi kanıtlayabilir, sevgili dostum. Tersi de öyle. Her peşin düşünce için kanıt göstermelisiniz. »

«Bunu da biliyorum» dedim. «Kilise agnostiklerin hesabım görünce, doğrusu bu işleri çok parlak biçimde düzene sokmuştu. »

Bodendiek şaşkınca, «Agnostikler mi? » diye sordu. «Onlar hakkında neler biliyorsunuz peki? »

«Onların Hıristiyanlığın hoşgörü sahibi bölümü oldukları kanısına varacak derecede bir şeyler biliyorum. Ve ömrümde bugüne kadar öğrendiğim şeylerin hepsini bir kelimeyle özetleyebilecek durumdayım: O da hoşgörüye saygıdır. »

Bodendiek, «Hoşgörü mü? » dedi.

«Evet, hoşgörü, » diye yineledim. «Başkalarına saygılı olmak. Başkalarına karşı anlayış göstermek. Herkesi dilediği gibi yaşamasına bırakmak. Sevgili yurdumuzda yabancı bir kelime olan hoşgörü bu işte. »

Bodendiek ansızın çok keskin fakat yavaş bir sesle, «Yani tek kelimeyle anarşi, » dedi.

Küçük kilisenin önünde duruyorduk. Işıklar yanmıştı. Renkli camlar yağmur altında ferahlatıcı pırıltılar saçıyordu. Açık kapıdan buhurdanların hafif kokusu geliyordu. «Anarşi değil, hoşgörü sayın papaz, » dedim. «İkisi arasındaki farkı da pekâlâ biliyorsunuz. Ancak kilise böyle bir şeyi kabul etmediği için, siz de bu farkı bildiğinizi itirafa yanaşmıyorsunuz. Sadece sizler tanrısal mutluluğu bağışlarsınız. Cennete kimse el uzatamaz, sadece siz uzatabilirsiniz. Kimse ileri geri konuşamaz, sadece siz konuşabilirsiniz. Her şeyi tekel altına almışsınız. Sizinkinden başka hiç bir dini, din saymıyorsunuz. Siz bir diktatörsünüz. Hoşgörülü olmanız olanaksız zaten. » «Buna ihtiyacımız yok bizim. Gerçek bizde çünkü. » «Elbette, » diyerek ışıklı pencereleri gösterdim. «Gerçek orda. Yaşama korkusu için teselli orda. Artık düşünmene gerek yok, ben senin için düşünürüm, çünkü ben her şeyi bilirim. Cenneti vaat etmek ve cehennemle korkutmak, en basit, en ilkel duygularla oynamak... yarattığınız bu serabın gerçekle ne ilgisi var? »

Bodendiek, «Bunlar güzel laflar, » dedi. Yeniden sakin ve kendini üstün gören haline dönmüştü. Sesinde hafiften alay eden bir hava vardı.

Kendi kendime kızarak, «Evet, » dedim. «Sahip olduğumuz şeyin hepsi bu zaten, güzel laflar. Ancak sizin de elinizde güzel laflardan başka bir şey yok. »

Bodendiek kiliseye girdi. «Bizim kutsal ilkelerimiz... » «Evet... »

«Ve inancımız var. Bu inanç sadece aklı kısa kimselerin kafasında inkâr ve budalalık olarak kendini gösteren bazı hazımsızlıklar yapar. Anlaşıldı mı bayağılık tarlasının zavallı toprak kurdu? »

«Bravo! » dedim. «Sonunda siz de şairane konuşmaya başladınız ya. Üslûbunuz da son dönem Barock stilinde. »

Bodendiek durup dururken güldü. «Sevgili Bodmer-ciğim, » dedi.

«Kilisenin var olduğu iki bin yıla yakın bir zaman içinde nice Saulus’lar Paulus olmuştur. Ve yine bu süre içinde sizden daha büyük ve daha dayanıklı nice cüceler gördük. Siz şimdi yine yengeç gibi yan yan gidişinize

keyfinizi bozmadan devam edin. Her yolun sonunda Tanrı durmakta ve sizi beklemektedir. »

Elinde şemsiyesi, siyah cübbesi içinde herhangi bir besili erkek haliyle mihrabın arkasında yok oldu. Yarım saat sonra bir hüsar generali gibi cicili bicili giyinmiş olarak tekrar dışarı çıkacak ve Tanrının bir temsilcisi olacaktı. Eduard Knobloch'u karamsarlığa ve cinayet planlan kurmaya iten ikinci Johannisberger şişesini bitirdiğimiz zaman Valentin, «Bütün suç üniformalarda, » demişti; «sadece üniformalarda. " Atın bu kılıkları bir kenara, bakın bakalım asker olmak isteyecek bir kişi çıkacak mıdır? »

Ayinden sonra İsabelle'yle ağaçlıklı yolda yürüyüşe çıktım. Ağaçlar üzerine suyla yıkanmış gölgeler çökmüştü, İsabelle baştan aşağı her yanı kapalı bir yağmurluk giymiş ve başına saçlarını gizleyen küçük bir kep geçirmişti. Yüzünden başka bir yeri görünmüyordu. Bu yüz karanlıkta ay gibi ışıldıyordu. Hava soğuk ve rüzgârlıydı. Bahçede de bizden başka kimsecikler yoktu. Bodendiek' i ve durup dururken içinden pis bir kaynak gibi fışkırmış olan o kapkara öfkeyi çoktan unutmuştum. İsabelle yanı başımda yürüyordu. Yağmurda adımlarını işitiyor ve hareketleriyle sıcaklığını duyuyordum. O anda bu sıcaklık bana dünyada artakalmış biricik sıcaklıkmış gibi geldi.

İsabelle birden durdu. Yüzü solgundu. Kararlı bir hali vardı. Gözleri simsiyahmış gibi görünüyordu. İçini çekerek, «Sen beni yeterince sevmiyorsun, » dedi.

Afallayarak kendisine baktım. «Elimden geldiğince seviyorum, » dedim.

Bir süre konuşmadan durdu. Sonra, «Yetmez, » diye mırıldandı. «Asla yeterli değil. Hiç yeterli değil. »

«Evet, » dedim. «Belki de sevmek denilen şey hiçbir zaman yeterli olamıyor. Ne hayatta yeterli sevgi var, ne de bir kimse yeterince sevebiliyor. Sanırım bu sevginin hep böyle az oluşudur ki, dünyada bunca yoksulluğu ortaya çıkarıyor. »

İsabelle beni duymamış gibi, «Yeterli değil, » diye yineledi. «Yeterli olsaydı biz hâlâ iki kişi halinde kalmazdık. »

«Yani yeterli olsaydı ikimizin bir olacağını mı söylemek istiyorsun? »

Evet dercesine başını salladı.

Sıcak şarap içerken Georg'la yaptığımız konuşmalar aklıma geldi. İhtiyatlı bir edayla, «Biz hep iki ayrı kişi olarak kalmak zorundayız İsabelle, » dedim. «Ancak bir birimizi sevebilir ve sevdikçe de artık iki kişi olmadığımızı sanabiliriz. »

«Eskiden bir kişi olduğumuza inanmıyor musun? »

«Bilmiyorum. Böyle şeyleri kimse bilemez. İnsan bu-nu anımsayamaz. »

İsabelle gözünü kırpmadan karanlığın içinden bakı-yordu. «İşte bu doğru Rudolf, » diye fısıldadı. «İnsanda anımsama yoktur. Hiçbir şeyi anımsamaz. Niçin anımsamaz? İnsan arar da arar. Niçin her şey kaybolur? Oysa bir sürü şey var olmuştu. İnsan sadece bunu biliyor. Baş ka bir şeyi ise artık bilemiyor. Niçin bilemiyor? Sen ve ben, eskiden bir kez daha var olmadık mı? Söyle! Söylesene! O nerde şimdi Rudolf? »

Rüzgâr yağmur damlalarını şıpırdatarak üzerimize savuruyordu. Pek çok şey sanki bir zamanlar var olmuş gibiydi. Bu şey ikide bir yeniden yaklaşır gibi olup insanın karşısına dikiliyordu. O zaman bu şeyin eskiden de tıpkı şimdiki gibi var olduğunu anlıyor, bir an için de daha sonra ne biçim alacağım kestiriyoruz. Fakat onu tutmak isteyince duman gibi, ölü bir anı gibi bir anda siliniveriyordu. «Hiçbir zaman anımsayanlayız bunu İsabelle, » dedim. «Yağmurun hali gibi bir şey bu. O da iki şeyin, iki gazın, hidrojenle oksijenin birleşmesinden bir şey haline gelmiştir. Ama bir zamanlar iki ayrı gaz olduğunun farkında bile değildir. Şu anda sadece yağmurdur ve artık geçmişine ait hiçbir anısı kalmamıştır. »

İsabelle, «Gözyaşları da böyle, » dedi. «Ama gözyaşları anılarla doludur. »

Bir süre konuşmadan yürüdük. Görülebilir cinsten bir anının tıpatıp benzer görüntüsü nice nice hayatların üzerinden aşıp beklenmedik bir anda karşımıza dikilse, bu an ne garip olurdu diye düşündüm.

Çakıllar ayaklarımızın altında çıtırdıyordu. Bahçe duvarının ötesinde bir otomobil, sanki kaçmak isteyen

birisini bekliyormuş gibi uzun uzun klakson çaldı Neden sonra İsabelle, «O halde ölüm gibi bir şey bu, » dedi.

Hangi şey? »

«Aşk! Kusursuz aşk! »

«Bunu kim bilebilir İsabelle? Daha önce de bunu bilebilmiş birisinin var olabileceğini hiç sanmıyorum. Biz ancak her birimiz başlı başına bir ’Ben’ olduğumuz sürece bir şeyleri bilebiliriz. Bizim Ben’imiz bir başkasıyla kaynaşsaydı, o zaman da yağmurun durumuna düşerdik. Yeni bir Ben haline gelir ve daha önceki Ben’imizin şeylerini artık anımsayamazdık. Yağmur gibi, hava gibi birbirinden farklı bambaşka birer varlık olurduk. Hiçbir zaman bir Sen aracılığıyla bir Ben’e yükselmiş olamazdık. »

«Ya aşk birbirimize kaynaşacak derecede eksiksiz olsaydı, o zaman da ölüm gibi mi olacaktı? »

Duraksayarak, «Belki, » dedim, «ama öyle yok oluş gibi değil. Ölümün ne olduğunu bilen yok İsabelle. Onun için ölümü hiçbir şeyle karşılaştıranlayız. Fakat besbelli olan bir şey varsa, o da artık kendi benliğimizi hissede-mez oluşumuzdur. O zaman ancak yeniden yapayalnız başka bir ben olabiliriz. »

«Öyleyse aşkın her zaman kusurlu yanları bulunan bir şey mi olması gerekiyor? »

«Aşk bu haliyle de yeterince kusursuzdur, » dedim. Ama bir yandan da o ukalâ öğretmen tutumumla yeniden bir konunun derinliklerine alabildiğine daldığım için kendime lanetler savurdum.

İsabelle başım salladı. «Kaçamak konuşma Rudolf, » dedi. «Aşkın kusurlu olması gerek, bunu şimdi anlıyorum Eğer kusursuz olsaydı, bir şimşek oluverir ve ortada hiçbir şey kalmazdı. »

«Bir şeyler kalırdı. Ama bunlar bizim anlama gücümüzün çok ötesinde bir şeyler olurdu. »

«Ölüm gibi mi? »

Yüzüne baktım. Onu daha fazla heyecanlandırmamak için ihtiyatla, «Kim bilir? » dedim. «Belki de ölüme büsbütün yanlış bir ad konmuştur. Bizler onu hep sadece tek tarafından görmekteyiz. Belki de ölüm Tanrıyla bizim aramızdaki kusursuz aşkın ta kendisidir. »

Rüzgâr, yağmuru görünmeyen elleriyle ortalığa saçan ağaçların yaprakları arasından bir sağanak dalgası fırlattı. İsabelle bir süre hiç konuşmadı. Sonra, «Onun için mi aşk böyle keder verici? » diye sordu.

«Aşk keder verici değildir. Ancak erişilemediği ve elde tutulamadığı için keder verir. »

İsabelle olduğu yerde durdu. Birden ayağını yere vurarak öfkeyle, «Niçin Rudolf? » dedi. «Niçin böyle olmak zorunda? »

Hırsla gerilmiş soluk yüzüne baktım. «Alın yazısı. » dedim.

Gözlerini bana dikti. «Alın yazısı bu mudur? »

Evet dercesine başımı salladım.

«Olamaz. Felâketten başka bir şey değil bu. »

Kollarıma atıldı. Kendisi sımsıkı sarıldı. Hıçkırıklar la omzumun sarsıldığını duyuyordum. «Ağlama! » dedim. «İnsan böyle bir şey için ağlarsa halimiz ne olur? »

«Ya niçin ağlamalı? »

Öyle ya, buna ağlanmasın da başka neye ağlansın, diye düşündüm. Bu lanetli gezegenin üzerindeki yoksulluklara ve her şeye ağlanmalıydı, ama buna ağlanmamalıy-dı. «Aşk felaket değildir İsabelle» dedim. «Tersine, mutluluktur. Biz sadece ona kusurlu ve kusursuz diye birtakım saçma adlar takmışız. »

«Hayır, hayır! » Başını hırsla salladı. Sakinleşmek istemiyordu. Ağlıyor ve bana sarılıyordu. Onu kollarımın arasında tutarken hissediyordum ki, haklı olan ben değil oydu. Hiçbir uzlaşma tanımayan ruhunu, uyanan benliğin ilk sorusu, varlığın sıvasıyla örtülmezden önce var olan ilk ve biricik soru, ’niçin’ sorusu hâlâ yakmaktaydı.

Yine de, «Felaket değildir bu, » dedim. «Felaket büsbütün başka bir şeydir. »

«Nedir öyleyse? »

«Felaket insanın asla tek bir varlık haline gelmemesi değildir. Felaket her gün ve her saat sürekli olarak birbirimizi terketmek zorunda oluşumuzdur. İnsan bunu bilir. Fakat önleyemez. Ellerinin arasından kaçıverir ve var olan en değerli şey olduğu halde insan onu elinde tutamaz. Her zaman biri daha önce ölür. Her zaman biri geride kalır. »

Başım kaldırdı. «İnsan sahip olmadığı şeyi nasıl terk-edebılir? »

Acı bir sesle, «Terkedebilir. » diye karşılık verdim. «Bunu nasıl mı yapar? Terketmenin ve terkedilmenin birçok basamakları vardır; hepsi de ıstırap vericidir ve birçoğu ise ölüm gibidir. »

İsabelle’nin gözyaşları dinmişti. «Nerden biliyorsun bunu? » dedi. «Bunca şeyi bilecek kadar yaşlı değilsin. »

Bunları öğrenecek kadar yaşlandım diye düşündüm. Savaştan döndüğüm zaman benliğimin bir parçası ihti-yarlamıştı. «Biliyorum, » dedim, «Hayat bunu öğretti bana. »

Evet, yaşayarak öğrenmiştim. Nice günleri, saatleri, varlığımı, şafak vakti ağaçları, ellerimi, düşüncelerimi ne kadar çok terketmek zorunda kalmış; her defasında bu terkediş sonsuza dek olmuş ve geri döndüğümde ise bambaşka bir kişiliğe bürünmüştüm. İnsan çok şeyi terkede-biliyor. Ölümü karşılamak zorunda kaldığı zaman da her şeyi geride bırakması gerekiyor. Ölümün karşısında ise her zaman çıplak olmalıdır. Ölümden geri dönerse bırakmış olduğu her şeyi yeniden emek harcayarak elde etmek zorundadır.

Bu yağmurlu gecede İsabelle’nin yüzü karşımda pırıltılar içindeydi. Ansızın kabaran bir sevecenlik duygusu her yanımı kapladı. Onun nasıl bir yalnızlık içinde yaşadığını bir kez daha duydum. Gözüne görünen hayalleriyle başbaşaydı. Bu görüntüler tarafından tehdit edilerek ve onlara kendini teslim ederek korkusuzca yaşıyordu. Sığınabileceği bir çatı altı yoktu. Ne bu gerilim gevşiyordu, ne de bu duruma karşı direniyordu. Kendini kalbine doğru esen bütün rüzgârlara kapıp koy vermişti. Ona kimse ler yardım edemezdi. Ne kendine acıyor, ne de halinden yakınıyordu. Ah ne tatlı, ne korkusuz bir kalbi var diye düşündüm. El sürülmemiş ve varoluş hedefine yalnız başına bir ok gibi yönelmiş bir kalpti bu. Hedefine ulaşamayacak ve hep yanılacaksın... ama. yanılmayan bir kimse var mı ki? Zaten hemen herkes çoktandır hedeflerinden vazgeçmiş değiller miydi? Yanılma nerde başlıyordu? De liliğin, korkaklığın başlangıcı nerdeydi? Bilebilmek ner-deydi, cesaret nerdeydi.

Bir zil çaldı. İsabelle irkildi. «Vakit geldi, » dedim. «Artık içeriye girmelisin. Seni beklerler. »

«Sen de geliyor musun? »

«Evet. »

Binaya doğru yürüdük. Ağaçlıklı yoldan çıkar çıkmaz bizi çisentili bir yağmur karşıladı. Rüzgâr bu incecik yağmuru kısa aralarla ıslak bir peçe gibi sağa sola savuruyordu. İsabelle bana sokuldu. Tepeden aşağıya kente doğru baktım. Hiçbir şey görünmüyordu. Yağmurla sis bizi evrenden ayırmıştı. Artık hiçbir yerin ışığı görünmüyordu. İkimiz yapayalnız

kalmıştık. İsabelle yanım sıra sonsuza dek benimmiş gibi yürüyordu. Sanki bütün ağırlığını yitirmiş gibi bir yürüyüştü bu. Bir kez daha gerçekten ağırlığı yokmuş gibi geldi bana.

O anda günlük yaşantının yasalarından başka yasaların yürürlükte olduğu rüyaların ve masalların bir kahramanı gibiydi.

Kapının saçağı altında durduk. «Gel! » dedi.

Hayır dercesine başımı salladım. «Gelemem. Bugün olmaz. »

Hiçbir şey söylemedi. Ne azarlama, ne de hayal kırıklığı belirtisi taşımayan içtenlik dolu berrak gözlerle bana bakıyordu. Ama yine de içinde bir şeyler söner gibi olmuştu. Gözlerimi öne eğdim. Bana sanki bir çocuk dövmüşüm ya da bir kırlangıç öldürmüşüm gibi geldi.

«Bugün olmaz, » dedim. «Daha sonra. Yarın. »

Sessizce geri dönüp hole girdi. Bir hemşireyle birlikte merdivenden yukarı çıkışını seyrettim. Ansızın içimde bütün ömrüm boyunca bir kere elde edebileceğim bir şeyi geri gelmemecesine yitirmişim gibi bir duygu uyandı.

Oracıkta şaşkınca duruyordum. Ne yapabilirdim? Ve nasıl olmuştu da bütün bu işlere yeniden karışmıştım? Oysa hiç istemiyordum. Bütün suç şu kahrolasıca yağmurdaydı.

Ağır ağır ana binaya doğru yürüdüm. Wernicke beyaz gömleğiyle elinde bir şemsiye olduğu halde dışarı çık tı. «Bayan Terhoven’i yerine bıraktın mı? » diye sordu.

«Evet. »

«Güzel. Onunla biraz daha fazla ilgilenmelisin. Zamanınız olursa gündüzleri de ziyaretine gelseniz çok iyi olacak. »

«Niçin? »

Wernicke, «Bu soruya yanıt vermem, » dedi. «Ama siz yanında olduğunuz zaman sakinleşiyor. Bu da onun için çok iyi bir şey. Bu kadar açıklama yeter mi? »

«Beni başka birisinin yerine koyuyor. »

«Olsun, ne çıkar. Benim için önemli olan siz değilsiniz, ben sadece hastalarımı düşünüyorum. » Wernicke’nin yüzü yağmur çisentisinin ıslaklığı içinde parıldıyordu. «Bodendiek bu gece sizi hayli övdü. »

«Ne? Beni övmesi için hiçbir neden yok ki. »

«Yolunuzdan geri dönmüş olduğunuzu söyledi. Günah çıkarma ve Hıristiyan cemaatına dönme yolunda olduğunuz kanısında. »

Gerçekten kızmıştım. «Demek buna benzer laflar etti, » dedim.

«Kilisenin kurnazlığını, bilmez misiniz? Kilise iki bin yıldan beri devrilmeyen tek diktatördür. »

Yokuş aşağı kente doğru yürüyordum. Sis boz renkli sancakları yağmurun içinde dalgalandırmaktaydı. İsabel-le aklımdan çıkmıyordu. Onu kendi haline bırakmıştım; şu anda onun da böyle düşündüğünü biliyordum. Artık bir daha oraya gitmemeliyim diye düşündüm. Oraya gitmek beni altüst ediyordu, oysa ben zaten yeterince altüst durumdaydım. Acaba İsabelle artık orda olmasaydı ne olurdu? O zaman benim için en önemli şeyden, hiçbir zaman sahip olamayacağım için asla ihtiyarlamayacak, yıpranmayacak, her günkü bir şey durumuna düşmeyecek bir varlıktan yoksun kalmayacak mıydım?

Ayakkabıcı Karl Brill'in evine geldim. Atölyesinden bir gramofon sesi geliyordu. Bu akşam buraya erkek erkeğe bir âlem yapmak üzere davet edilmiştim. Bu akşam Bayan Beckmann'ın cambazlık sanatını göstereceği olağanüstü akşamlardan biriydi. Bir an duraksadım, aslında böyle bir gece eğlencesine ruhsal durumum elverişli değildi; fakat sonra içeri daldım. Biraz da ruhsal durumum elverişli olmadığı için içeri girmiştim.

Dalga dalga sigara dumanlarıyla bira kokulan beni karşıladı. Karl Brill ayağa kalkıp beni kucakladı. Hafiften yalpalıyordu. Onun da tıpkı Georg Kroll gibi kafası dazlaktı. Buna karşılık kaybolup gitmiş saçlarının yerini tutarcasına heybetli pos bıyıkları vardı. «Tam zamanında geldin, » dedi. «Bahis paraları ortaya kondu bile. Şu

anda eksiğimiz sadece şu budalaca gramofondan daha iyi bir müzik. Tuna Dalgaları Valsi'ne ne dersin? »

«Tamam! »

Bu akşam için atölyeye getirilmiş bir piyano vardı. Makinelerin önünde duruyordu. Odanın ön kısmındaki ayakkabılar ve deriler bir kenara çekilmiş ve mümkün olan her yere sandalyelerle birkaç koltuk konulmuştu. Bir fıçı bira ortadaydı. Daha şimdiden birkaç şişe rakı boşal-tılmıştı. İkinci rakı bataryası dükkânın tezgâhı üzerinde durmaktaydı. Masanın üstünde ise

pamuklara sarılmış iri bir çivi kocaman bir kunduracı çekicinin yanında yatmaktaydı.

Tuna Dalgaları Valsi'ni döktürmeye başladım. Siga ra dumanları içinde Karl Brill'in omuzdaşları yalpalayıp duruyorlardı. Daha şimdiden hepsi bulut gibi olmuşlardı Karl piyanonun üzerine bir bardak birayla bir duble Steinhäger rakısı koydu.

«Klara, hazırlanıyor, » dedi. «Bahis için ortaya üç milyondan fazla para kondu. İnşallah bizimki formundadır. yoksa iflasın eşiğine geldiğimizin günüdür. »

Gözünü kırparak, «Zamanı gelince şöyle kırbaç gibi vurucu bir şeyler çal, » dedi, «Böyle havalar bizimkini her zaman ateşlendirir. Müziğe bayılır çünkü. »

«Gladyatörlerin Girişi'ni çalacağım. Ama benimle ikinci bir bahse ne dersin? »

Karl bana şöyle bir baktı. İncinmiş gibi bir tavırla, «Sevgili Bodmer, » dedi. «Klara'ya. karşı bahse girecek değilsin elbette. Böyle bir bahse girersen, piyanoyu hevesle çalabilir misin? »

«Ona karşı değil. Kazanacağına bahse girmek istiyorum. İkinci bir bahis olacak bu. »

Karl hemen, «Ne kadar koyuyorsun? » diye sordu.

«Zavallı bir seksen bin, » diye karşılık verdim. «Bütün servetim bu kadar. »

Karl bir an düşündü. Sonra geriye döndü. «İçinizde seksen bine bahse girecek var mı? » diye bağırdı. «Bizim piyaniste karşı. »

«Ben varım. » Şişman bir adam ortaya çıktı, küçük bir bavuldan paralarım çıkarıp tezgâhın üzerine fırlattı.

Ben de paramı çıkarıp onunkinin yanına koydum «Hırsızların tanrısı korusun beni, » dedim. «Yoksa yarın öğle yemeğinden başka bir şey yiyemez hale geleceğim. »

Karl Brill, «Haydi iş başına! » dedi.

Çivi herkese gösterildi. Sonra Karl duvara gitti. Çiviyi oturan bir insanın boyu hizasına gelecek biçimde duvara tutturdu ve çakmaya başlayarak üçte birini duvarın içine soktu. Çiviyi pek sert çakmıyordu, ama bütün gücüyle

çakıyormuş gibi pozlar takmıyordu. «Sımsıkı çakıl dı, » dedi ve sanki çiviyi sökmek istiyormuşcasına şöyle bir asıldı.

«Bir kere bakıp gözden geçireceğiz. »

Bana karşı bahse girmiş olan şişman ileri atıldı. Çiviyi yerinde oynattı ve sırıtarak «Karl, » dedi, «ben bunu üflesem yerinden sökerim. Şu çekici ver bakalım bana. »

«Önce sen bir üfle de görelim bakalım. »

Şişman üflemedi, ama çiviye bir asılınca yerinden sö-küp çıkardı. Kari Brill, «Ben de elimle bir çiviyi masaya dibine kadar çakarım, » dedi. «Ama aynı işi kıçımla yapamam. Eğer böyle koşullar ortaya sürecekseniz toptan vazgeçelim daha iyi. »

Şişman yanıt vermedi. Çekici alıp çiviyi duvarın bir başka tarafına çaktı.

«Buyurun bakın, nasıl olmuş? »

Karl Brill çiviyi gözden geçirdi. Çivinin ancak altı yedi santim kadar bir bölümü dışarda kalmıştı. «Çok sıkı, » dedi. «İnsan bu çiviyi eliyle bile çekip çıkaramaz. »

Şişman adam, «Ya böyle olur ya da hiç olmaz, » diye kesip attı.

Karl çiviyi bir daha gözden geçirdi. Şişman adam çekici tezgâhın üzerine koydu. Karl'ın incelemek bahanesiyle çiviyi her tutuşunda onu biraz daha yerinden oynattığının farkında değildi. Sonunda Karl, «Bu çiviyle bire bir bahse giremem, » dedi; «birime karşı iki konursa hazırım. Görünüşe bakılırsa onu da yitireceğim galiba. »

Altıya karşı dörde anlaştılar. Tezgâhın üzerine bir yığın para kule gibi yığıldı. Karl nasıl olmayacak bir bahse tutuşmuş olduğunu göstermek istercesine öfkeli pozlar takınarak çiviye iki kere daha asıldı. Ben de hemen Gladyatörlerin Girişi'ni çalmaya başladım. Az sonra da Bayan Beckmann atölyeden içeri sessizce girdi. Üzeri şakayıklarla süslenmiş, arkasında bir Anka kuşu deseni bulunan tatlı pembe renkte bol bir Çin kimonosu giymişti.

Bayan Beckmann buldog kafalı dalyan gibi bir kadındı. Buldog kafalıydı ama güzel bir buldoğun kafasıydı bu. Gür kıvır kıvır siyah saçları ve parlak kiraz gözleri vardı. Yüzünün geri kalan bölümü, özellikle çenesi buldoğa benziyordu. Vücudu heybetli ve çelikten yapılmış gibi sımsıkıydı. Taş gibi sert memeleri dalgakıran misali ileriye fırlamıştı. Memelerin altında

nispeten ince olan beli vardı. Belinden sonra da dillere destan kıçı geliyordu. Orası da heybetli ve taş gibi sertti. Bayan Beckmann kalçasının adalelerini gerince bir demirci bile bu kalçaya çimdik atamamıştı. Adamın az kalsın parmakları kırılı-yormuş. Karl Brill sadece yakın arkadaşlarının arasında bu konuda da bahislere girişmiş ve hayli para kazanmıştı. Şişman adamın bulunduğu bu gece sadece öteki deneme, çiviyi butlarının arasına sıkıştırarak duvardan sökme denemesi yapılacaktı.

Her şey sporculuğa yaraşır çok kibar bir hava içinde olup bitiyordu. Bayan Beckmann önce odadakileri selamladı, ama aslında çekingen ve hemen hemen dalgın bir durumdaydı. Bu meseleyi sadece bir spor yarışması ve bir ticari iş olarak görüyordu. Çok sakin bir halde alçak paravananın arkasına geçip sırtını duvara yasladı. Ustaca birkaç hareket yaptı. Sonra birden olduğu yerde taş kesildi. Büyük bir spor yarışmasına yaraşır bir edayla çenesini ileriye uzatmış, ciddi ve hamleye hazır bir poz takınmıştı.

Çaldığım marşı kesip Busch sirkinde ölüm atlayışı yapılırken davulların yaptığı gibi iki kalın tuşa basarak sesi titretmeye başladım. Bayan Beckmann önce kendini bir gerdi ve sonra gevşeyiverdi. İki kez daha vücudunu gerdi. Karl Brill sinirlenmeye başlamıştı. Bayan Beckmann tekrar kasıldı, gözlerini tavana çevirmiş, dişlerini sımsıkı sıkmıştı. Ansızın bir şey tıkırdadı. Kadın duvarın önünden çekildi. Çivi yerde yatıyordu.

Bayan Beckmann'ın en sevdiği parçalardan biri olan Bakirenin Duası'nı çalmaya başladım. Kadın heybetli başını zarif bir hareketle eğerek bana teşekkür etti. Tatlı bir sesle, «Hepinize iyi geceler, » dedi. Kimonosunu vücuduna sımsıkı doladı ve ortadan kayboldu.

Karl Brill paraları topladı. Benim paramı da bana uzattı. Şişman adam çiviyi ve duvarı gözden geçirdi. Son. ra da, «Harika doğrusu! » dedi.

Bayan Beckmann'ın sevdiği Weser Şarkısı ile Alple-rin Kızıllığı havalarını da çaldım. Kadın bu şarkıları üst kattan işitebilirdi. Karl gururlu bir pozla bana göz kırp tı. Öyle ya bu heybetli kerpeten butların sahibi kendisiy-di. Steinhäger ve buğday rakısıyla bira su gibi akıyordu. Ben de onlarla birlikte birkaç tane yuvarlayarak çalmaya devam ettim. Şu anda yalnız olmak istemiyordum. Düşünmek istiyor ve fakat yine de düşünmek asla işime gelmiyordu. Ellerimi bilmediğim bir sevecenlik duygusu kaplamıştı. Çevremde bir rüzgâr esmeye başlıyor ve beni bastırıyordu. Atölye ortadan kayboldu. Yağmur yine kar-şımdaydı; sis, İsabelle ve

karanlık karşımdaydı. İsabelle hasta değil diye düşündüm. Evet hasta değildi, eğer o hastaysa biz hepimiz ondan çok daha fazla hastaydık.

Gürültülü bir tartışmayla kendime geldim. Şişman adam Bayan Beckmann'ın vücudunu unutamamıştı. Bir sürü rakı yuvarlayarak ateşlenmiş Karl Brill'e üç misli para önermişti: Bir öğleden sonra Bayan Beckmann'la birlikte çay içmek için beş milyon; şimdi yapacağı ve belki de Karl Brill'in bulunmayacağı iyi niyetli bir akşam yemeğine kadını davet etmek isteyeceği kısa bir konuşma için bir milyon öneriyordu. Burda atölyede Beckmann' ın vücudunun o şahane bölgesini birkaç kez ellemek için de iki milyon verecekti. Bu işi arkadaşların neşeli topluluğu içinde yapacağı için dürüst bir davranış olarak kabul edilmeliydi.

Ama bu kez Karl'ın karakteri kendini göstermişti. Eğer şişko, sadece sporcu ruhuyla ilgilenmiş olsaydı, belki de böyle bir ellemeye peki derdi. Yüz bin mark gibi zavallı bir paraya bahse tutuşurdu, olur biterdi. Ama böyle bir ellemenin şehvet arzusuyla yapılmak istendiği düşüncesi Karl'a büyük bir hakaret olarak görünmüştü. «Edepsizlik bu! » diye bağırıyordu. «Bense burda sadece kibar insanlar var sanıyordum! »

Şişko içkiden peltekleşmiş sesiyle «Ben kibar adamım. » dedi. «Önerim de bu yüzden ya. »

«Sen domuzun birisin! »

«Domuzum tabii. Domuz olmasaydım nasıl kibar ola-bilirdim? Böyle bir sayın bayanın yanında gurur duymalısınız... peki siz göğsünüzde bir kalp taşımıyor musunuz? Benim tabiatım içimde kabarıyorsa, ben ne halt karıştırayım? Niye inciniyorsun? Bir kere onunla evli bile olmadığına göre bu kadar alınganlık niye? »

Karl Brill'in üzerine ateş edilmiş gibi irkildiğini gördüm. Aslında evinin işlerine bakan Bayan Beckmann'la nikâhsız bir evlilik yaşantısı sürüyordu. Onunla niçin ev, -lenmezdi, bunu bilen kimse yoktu. Bunun nedenini belki de yüzmek için kışın buzu kırıp açılan delikten suya girecek kadar inatçı olan yaratılışında aramalıydı. Ama yine de bu evlilik meselesi onun en zayıf noktasıydı.

Şişko, «Senin yerinde ben olsaydım, » diye kekeledi, «Böyle bir pırlantayı ellerimin üstünde taşır, onu kadifelere, ipeklilere sarardım. İpeklilere, hem de kırmızı ipeklilere... » Konuşurken hıçkırıyor ve elleriyle havada şehvetli şekiller çiziyordu. Yanındaki şişe boşalmıştı. İlk bakışta

âşık olmanın acıklı bir örneği halindeydi. Dönüp çalmaya devam ettim. Şişmanın Bayan Beckmann'ı ellerinin üzerinde taşıması gözümün önüne gelince, bu görüntüye dayanamamıştım.

Karl Brill, «Defol! » diye kükredi. «Yeter be! Konuk kovmaktan nefret ederim, ama... »

Arka taraftan korkunç bir çığlık yükseldi. Yerimizden fırladık. Kısa boylu bir adam sıçrayıp duruyordu. Karl adamın üzerine atıldı. Eline bir makas alıp çalışan bir makineyi durdurdu. Kısa boylu adam bayılmıştı.

Karl, «Allah kahretsin! » diye bağırdı. «Herifin kafası dumanlıyken taban dikiş makinesiyle oynayacağı kimin aklına gelirdi? »

Adamın eline baktık. Birkaç iplik sarkıyordu. Şansı varmış, makineye sadece baş parmağıyla işaret parmağı arasındaki yumuşak etini kaptırmıştı. Karl yaranın üzerine rakı döktü ve kısa boylu adam kendine geldi.

Adamcağız elini Karl'ın pençe gibi iri avucu içinde görünce dehşet dolu bir sesle, «Kesildi mi? » diye sordu.

«Saçmalama, kolun yerinde. »

Karl kolunu tutup gözünün önünde sallayınca adam ferahlayarak göğüs geçirdi. «Kan zehirlenmesi olmasın? » diye sordu.

«Hayır. Ama makine senin kanın yüzünden paslana-caktır. Şimdi şu yüzgeçlerini alkolle yıkayacak, tendürdi yot sürecek ve bağlayacağız. »

«Tendürdiyot mu? Yakmaz mı? »

«Bir saniye yakar. ' Sanki elin çok keskin bir rakı içmiş gibi olacak. »

Kısa boylu adam elini çekti. «Rakıyı elime içireceğime kendim içerim daha iyi! » dedi.

Hiç de temiz olmayan bir mendil çıkarıp elini sardı ve sonra şişeye saldırdı. Karl sırıtıyordu. Birden ortalığı göz gezdirdi ve telaşlanmaya başladı. «Şişko nerde? »

Kimse bilmiyordu. Birisi, «Belki de göbeğini eritmeye gitmiştir, » dedi ve yaptığı nükte karşısında makaraları koyverdi.

Kapı açılıp şişko göründü. İki büklüm duruyordu, tökezleyerek içeri girdi, arkasından da tatlı pembe kimonosu içinde Bayan Beckmann. Kadın şişkonun kolunu arkasına kıvırmış, itekleyerek atölyeye sokuyordu. Hızla ittikten sonra adamı serbest bıraktı. Şişko, kadın ayakkabıları bölümüne

yüzükoyun yuvarlandı. Bayan Beckmann ellerinin tozunu silkermiş gibi bir hareket yaptıktan sonra dışarı çıktı. Karl Brill bütün gücüyle sıçrayıp şişkoyu ensesinden tutarak kaldırdı. Reddedilmiş âşık «Kolum kolum, » diye inledi. «Kolumu kıvırdı. Ay karnım... ay karnım! Nasıl da vurdu... »

Adamcağızın herhangi bir açıklama yapmasına gerek yoktu. Durum açıkça ortadaydı.

Bayan Beckmann karakışta yüzen ve birinci sınıf bir jimnastikçi olan Karl Brill’e denk bir hasımdı. Onun bile iki kez kolunu kırmıştı. Hele eline bir vazo ya da bir maşa geçirirse neler yapabileceğini ne siz sorun ne biz söyleyelim. Altı ay kadar önce iki hırsızı atölyenin içinde bastırmıştı. Bu karşılaşmadan sonra iki hırsız da haftalarca hastanede yatmak zorunda kalmışlardı. Bir tanesi kafasına yediği demirden bir ayakkabı kalıbı yüzünden bir kulağını yitirmiş, o zamandan beri de doğru dürüst konuşamaz olmuştu.

Karl, şişmanı ışığa doğru sürükledi. Öfkesinden bembeyaz olmuştu. Ama yapabileceği hiçbir şey yoktu. Şişmanın işi bitikti. Bu adama karşı bir şey yapmak tifüsten ağır hasta birisini dövmek gibi olacaktı. Hem şişman günah işlemek istediği organına da okkalı bir darbe ye-

miş olmalıydı. Yürüme yeteneğini yitirmişti. Karl onu dışarı bile atamazdı. Atölyenin arka tarafındaki kırpıntı derilerin üzerine yatırdık.

Piyanoya bira içirmeye kalkışan birisi, «Şu Karl’ın toplantısında güzel olan şey insanın daima keyfince rahat etmesidir. » dedi.

**

Büyük caddeden eve doğru yürüyordum. Başım dönüyordu, çok fazla içmiştim, ama böyle içmeyi de ben kendim istemiştim. Vitrinlerde hâlâ yanmakta olan ışıkların üzerinde sis dalgalanıyor ve sokak fenerlerinin çevresinde altın rengi tüller dokuyordu. Bir kasap dükkânının vitrininde. soluk renkli ağzına bir limon sokulu kesilmiş domuz yavrusunun yanında bir Alp gülü çiçek açmıştı. Çevresi sosislerle donatılmıştı. Güzellikle amacı uyumlu biçimde kaynaştırmış bir tabloydu bu. Bir süre önünde durduktan sonra yoluma devam ettim.

Karanlık avluya girince siste bir gölgeyle çarpıştım. Bu yine kara mezar taşının önünde durmakta olan ihtiyar Knopf’tan başkası değildi. Kendisine bütün ağırlığımla tosladığım için sendeleyerek tırmanmak istercesine mezar taşına sarıldı. «Size çarptığıma üzüldüm, » dedim, «Ama siz de ne diye

burda duruyorsunuz? Şu işinizi gerçekten evinizde göremiyor musunuz? Yahut bir açık hava cambazı iseniz niye bir köşebaşında bu haltı karıştırmıyorsunuz? »

Knopf kara mezar taşını bıraktı, «Allah kahretsin pantolona işedim, » diye mırıldandı.

«Merak etme size zararı olmaz. Haydi, geri kalanını da burda tamamla bari! »

«Olanlar oldu bir kere. »

Knopf evinin kapısına doğru yalpalamaya başladı. Ben de merdivenlerden yukarı çıktım. Karl Brill'in atölyesinde kazandığım parayla ertesi sabah İsabelle'ye bir buket çiçek göndermeye karar verdim. Böyle çiçek göndermeler bana her zaman felaket getiriyordu, ama yapılacak başka bir şey de bilmiyordum. Bir süre pencerede durup geceyi seyrettim. Sonra bir parça utanarak ve çok hafif bir sesle günün birinde bir kadına söylemeyi çok istediğim sözleri ve kelimeleri kendi kendime fısıldamaya başladım. Bunları söyleyebileceğim İsabelle'den başka kimse yoktu. O ise benim kim olduğumun bile farkında değildi. Hoş zaten bu evrende kim kimin farkındaydı ki...

ON İKİNCİ BÖLÜM

Gözyaşı Oscar diye tanınan gezginci Oscar Fuchs büroda oturuyordu. «Ne var ne yok Bay Fuchs? » diye sordum. «Köylerdeki grip ne durumda? »

«Oldukça zararsız. Köylüler iyi besleniyoriar. Oysa kentte bu iş bambaşka. Bende iki sipariş var. Hollmann ve Klotz firması anlaşmasını imzalamak üzere. Biri tek tarafı perdahlı kırmızı granitten, tabanı nakışlı, birbu-çuk metre boyunda bir mezar taşı; iki milyon iki yüz bine. Bir de bir on boyunda daha küçüğü var, o da bir milyon üç yüz bin papele. Doğrusu iyi para. Eğer siz bunları yüz biner papel daha ucuza yapmak isterseniz, siparişler sizindir. Komisyon yüzde yirmi. »

Otomatik olarak, «Yüzde on beş, » diye karşılık verdim.

Gözyaşı Oscar, «Yirmi, » dedi. «Yüzde onbeşi Hollmann ve Klotz nasıl olsa veriyor. O zaman ihanet etmenin anlamı kalmıyor. »

Yalan söylüyordu. Gezginci olduğu Hollmann ve Klotz firması ona yüzde on veriyor ve bir de giderlerini ödüyordu. Giderlerini nasıl olsa alacaktı. Bu durumda bizimle yüzde on daha fazla kazançlı bir iş yapmak istiyordu.

«Peşin para mı? » diye sordum.

«O işi siz kendiniz ayarlayacaksınız. Durumları iyi insanlardır. »

«Bay Fuchs, » dedim. «Niçin büsbütün bize katılmıyorsunuz? Biz Hollmann ve Klotz firmasından daha iyi para veririz ve üstelik iyi bir gezginciye ihtiyacımız var. »

Fuchs gözünü kırptı. «Böylesi çok daha hoşuma gi-, diyor. Ben duyarlılığı olan adamım. İhtiyar Hollmann'a içerledim mi, öç almak için bir siparişi hemen size devrediyorum. Büsbütün sizin hesabınıza çalışırsam, gün olur size de içerleyiveririm. »

«Olsun. »

«Yani demek istiyorum ki, size içerlesem bu kez gi dip Hollmann ve Klotz hesabına size ihanet etmem gerekecek. Mezar taşları için ordan oraya dolaşmak can sıkıcı bir iştir; insan bu işe biraz renk katmalı. »

«Can sıkıcı mı? Sizin için mi? Sizin gibi bu işi her seferinde bir sanat gösterisi haline sokan birisi bu sözü söylesin... »

Fuchs kent tiyatrosunda Eski Heidelberg oyunundaki Karl Heinz rolünü oynamış Gaston Münch gibi gülümsedi. Büyük bir alçak gönüllülük gösteriyormuşcasına, «Ben sadece elimden geleni yapıyorum, » dedi.

«Sanatınızı olağanüstü bir biçimde geliştirdiğiniz, artık hiçbir yardımcı malzeme kullanmadığınız, sadece içten geldiği için gözyaşı döktüğünüz söyleniyor, doğru mu bu? »

Yaslı eve girmezden önce eskiden çiğ soğan dilimleriyle kendini hazırlayan Oscar, şimdi büyük bir aktör gibi dilediği anda gözyaşı dökebileceğini ileri sürüyordu. Tabii bu onun için büyük bir gelişmeydi. Artık soğan tekniğini kullanırken yaptığı gibi evlere ağlayarak girmesine gerek kalmamıştı. Eskiden iş konuşması uzadığı takdirde, yaslı insanlar karşısında oturduğu sürece soğanını çıkarıp kullanamayacağı için gözyaşı kaynağı kuruyuve-riyordu. Şimdi ise kupkuru gözlerle içeri giriyor ve rahmetli hakkında konuşulduğu sırada birden çok doğal bir biçimde gözyaşı dökmeye başlıyordu. Gözyaşının böylesi elbette çok daha etkili oluyordu. Bu tıpkı sahici ve yalancı inciler arasındaki fark gibiydi. Oscar'ın dediğine göre gözyaşları öylesine inandırıcı oluyormuş ki, ikide bir kendisini avutup teselli ediyorlarmış.

Georg Kroll odasından çıktı. Burnunun altında rengi bozuk bir Havana purosu tütüyordu. Bu haliyle kendinden hoşnut olmanın ta kendisi gibiydi. Doğrudan doğruya konuya girerek, «Bay Fuchs, » dedi, «emirle ağla yabildiğiniz doğru mu? Yoksa bu rakiplerimizin aşağılık cinsten korkutucu bir propagandası mı? »

Oscar, yanıt yerine gözlerini ona dikti. Georg, «Ne oluyor? » diye sordu. «Bu da nesi? Fenalık mı geçiriyorsunuz yoksa? »

«Bir saniye! Önce kendimi şöyle bir ayarlayayım. » Oscar gözlerini yumdu. Gözkapakları tekrar açıldığı zaman

ıslanmıştı. Tekrar Georg’a bakmaya koyuldu ve bir süre sonra mavi gözlerinde gerçekten yaşlar belirmişti. Bir saniye daha geçti ve gözyaşları yanaklarından aşağıya yuvarlanmaya başladı. Oscar bir mendil çıkarıp

yaşlarını sildi. «Nasılmış? » diye sordu ve saatini çıkardı. «Tam iki dakika. Bazen bir dakikada da başarıyorum, evde cenaze olduğu zaman tabii. »

«Şaşılacak şey! »

Georg müşterilere verilen konyaktan bir kadeh doldurdu. «Siz aktör olmalıymışsınız Bay Fuchs! »

«Bu işi ben de düşündüm, ancak erkeklerin ağlama sını gerektiren pek az rol var. Benim bildiğim bir Othello var, başkası yok... »

«Peki, nasıl yapıyorsunuz bunu? Bir hilesi mi var? »

Fuchs sadece, «İmgelem» dedi. «Göz Önüne acıklı sahneler getirebilme yeteneği. »

«Peki şimdi gözünüzün önüne ne getirdiniz? »

Oscar içkisini sonuna kadar içti. «Doğrusunu söyleyeyim, Bay Kroll; gözümün önüne sizi getirdim. Kollarınız ve bacaklarınız paramparça olmuştu; bir sürü koca man fare canlı olduğunuz halde ağır ağır yüzünüzü kemiriyordu; kollarınız kırık olduğu için bu kemirmeye karşı kendinizi savunamıyordunuz. Özür dilerim, ama böy-lesine hızlı bir gösteri için çok güçlü bir manzaraya gerek duyuyordum. »

Georg elini yüzünde dolaştırdı. Yüzü çok şükür ye-rindeydi. «Kendileri için çalıştığınız zaman, Hollmann ve Klotz için de buna benzer manzaraları gözünüzün önüne getiriyor musunuz? » diye sordum.

Fuchs hayır dercesine başını salladı. «Onlar için başka şey düşünürüm; yüz yaşına kadar yaşadıklarım, hep sağlıklı ve zengin kaldıklarını; uykudayken kalp sektesinden hiç acı çekmeden öldüklerini gözümün önüne getirir ve o zaman öfkemden gözlerim yaşla dolar. »

Georg son iki ihaneti için kendisine komisyonunu ödedi. Oscar, «Son günlerde bir de hıçkırma geliştirdim! » dedi. «Çok etkili oluyor. Karar vermeyi hızlandırıyor. İnsanlar bu hıçkırığı acılarını paylaşmamın bir sonucu sanıyor ve suçluluk duyuyorlar. »

İçtenlikle, «Bay Fuchs, » dedim, «bize katılsanıza. Siz sanata değer vererek yönetilen bir yerde çalışmalısınız,

şimdiki gibi para için adamın derisini yüzenlerin yanında değil. »

Oscar açık yüreklilikle gülümsedi, olmaz dercesine başını salladı ve veda etti. «Şimdilik olmaz, » dedi. «İhanet etmezsem buruşuk bir çamaşır

parçasından farkım olmaz. Onları aldatmış olmam beni dengeliyor. Anlıyor musunuz? »

Georg, «Anlıyoruz, » dedi. «Üzüntüden harap oluyoruz, ama insan kişiliğine her şeyden çok değer vermesini de biliriz. »

Mezar taşı sipariş edenlerin adreslerini bir kâğıda yazarak avluda bisikletinin lastiğini şişiren Heinrich Kroll' a verdim. Heinrich kâğıda küçümseyen bir bakış fırlattı. Eski bir Niebelunge olarak onun gözünde Oscar aşağılık bir paçavradan başka bir şey değildi. Ama yine tıpkı eski bir Niebelunge gibi bu adamdan kazanç sağlamış olmasına hiç hoşnutsuzluk göstermiyordu. «Eskiden böyle şeyler hiç yapmazdık, » dedi. «Şükür ki babam bu günleri görmedi. »

«Bu mezar taşı işini kuran babanız hakkında işittiklerime göre, kendisi rakiplerine böyle bir oyun oynasa sevinçten mest olurdu. Yaratılıştan mücadeleciydi. Yalnız sizin gibi şeref meydanlarında değil, her şeyin yapılabildiği ticaret yaşamının siperlerinde de mücadeleciydi. Hem sizin şu nisan ayında satmış olduğunuz her yanı perdahlı haçlı anıtın parası ne oldu? Yakında alacak mıyız? Ödenmemiş olan para iki yüz bin mark. Bu paranın şimdiki değeri nedir biliyor musunuz? Bir taban taşı parası bile değil. »

Heinrich bir şeyler mırıldanarak kâğıdı cebine koydu. Onu bir parça bozum ettiğimden dolayı zevkten dört köşe olarak geri döndüm. Evin önünde son yağmurda yerinden kopmuş olan oluk parçası duruyordu. İşçiler tam o sırada işlerini bitirmişler, kopan bölüme yeni oluk takmışlardı. Olukçu ustası, «Eski boruları ne yapacaksınız? » diye sordu. «Artık bir işinize yaramaz. Onları biz alalım mı? »

Georg, «Pek tabii, » dedi.

Oluklar kara mezar taşına, Knopf'un açıkhava tuvaleti olan mezartaşına dayalı olarak duruyordu. Birkaç metre uzunluktaydı ve ucundan dirsek biçiminde kıvrıl-

inişti. Ansızın aklıma bir şey geldi. «Bırakın burda dursun, » dedim. «Onu bir işte kullanırız. »

Georg, «Hangi işte? » diye sordu.

«Bu akşam gerekli bana. Göreceksin. Çok ilginç bir gösteri olacak. »

Heinrich bisikletiyle uzaklaştı. Georg'la ikimiz kapının önünde durup Bayan Kroll'un mutfak penceresinden bize uzatmış olduğu biraları

içiyorduk. Hava çok sıcaktı. Marangoz Wilke önümüzden kayar gibi geçti. Elinde birkaç şişe taşıyordu ve içi talaşla doldurulmuş tabutlardan birinde öğle uykusuna yatacaktı. Haçlı mezartaşlarının çevresinde kelebekler uçuşuyordu. Knopf ailesinin tekir kedisi karnını şişirmişti. «Dolar ne durumda? » diye sordum. «Telefon ettin mi? »

«Bu sabahtan beri on beş bin mark daha yükselmiş. Bu gidişle Riesenfeld’in bonosunu küçük bir mezar taşı parasına ödemiş olacağız. »

«Yaşasın! Ne yazık ki, o taşlardan elimizde hiç kalmadı. Bu iş artık insana zevk vermez oldu, değil mi? »

Georg güldü. «Üstelik ciddiliği de kalmadı. Tabii Heinrich başka, o hâlâ işi ciddiye almaya devam ediyor. Bu akşam ne yapmak niyetindesin? »

«Yukarıya Wernicke’ye gideceğim. Hiç değilse oradaki insanların ticaretin gülünçlüğünden ve ciddiliğinden haberleri yok. Orda yaşamanın kendisiyle uğraşılıyor. Sadece insanın bütün varlığı, varoluşu, yaşaması ile uğraşılıyor. Yaşamanın kendisinden başka hiçbir şey önemli değil. Onun altında hiçbir şey yok. İnsan orda biraz uzunca zaman yaşarsa, bizim bu küçücük şeyler üzerindeki budalaca bezirgânlıklarımızı delilik gibi görecektir. »

Georg, «Bravo! » diye karşılık verdi. «Bu saçmalaman için ikinci bir bardak buz gibi birayı hak ettin. » Bardakları alıp mutfak penceresinden içeri uzattı. «Sayın Bayan, lütfen aynısından birer tane daha! »

Bayan Kroll kır saçlı başını dışarı uzattı. «Birer tane de Ringa balığı salamurasıyla hıyar turşusu da ister misiniz? »

Georg «Ona ne şüphe... yanında biraz da ekmek olsun! » diyerek bardağını bana uzattı. «Şu dünyanın her çeşit kötümserliğini giderecek küçük bir kahvaltı oldu bu. Sende de bu cinsten sıkıntılar var mı? »

Kesin bir sesle, «Benim yaşımdaki her dürüst insanda bu kötümserlik vardır, » yanıtım verdim. «Gençliğin hakkıdır bu. »

«Bense senin gençliğini askerlikte çaldılar sanıyordum. »

«Orası doğru. O günden beri de hâlâ arayıp duruyorum. Ama bulamıyorum. Bu yüzden benim kötümserliğim çift kat. Tıpkı kesilen bir bacak gibi iki kat acı veriyor. »

Bira gerçekten çok soğuktu. Güneş tepemizi yakıyordu. Ansızın bana dünyanın bütün acılarına karşın, insanın hayata, bu hayatın tam yanıbaşında

onun altın yeşili gözlerinin içine baktığını sandığı anlardan birini yaşıyormuşum gibi geldi. Kendimden geçmiş bir halde biramı içtim. Bütün damarlarımın birden güneş ışıklarıyla yıkandığım duyuyordum. «Şu gezegende çok kısa bir zaman oturacağımızı hep unutuyoruz, » dedim. «Bu yüzden de baştan başa çılgınca bir dünya kompleksimiz var. İn sanlar ölümsüzmüş gibi yaşıyorlar. Bunu hiç farkettin mi? »

«Hem de nasıl! İnsanlığın ana kusuru bu zaten. Aslında çok akıllı olan insanlar bu yüzden milyonlarca doları kendileri için harcayacakları yerde korkunç akrabalarına bırakırlar. »

«Pekâlâ! Ya sen yarın öleceğini bilmiş olsaydın ne yapardın? »

«Bilmem. »

«Bilmez misin? Pekâlâ, belki de bir gün çok kısa bir zaman senin için. Peki, bir hafta sonra öleceğini bilmiş olsaydın ne yapardın? »

«Yine bilmiyorum. »

«İyi ama bir şeyler yapman gerekir. Peki, bir ay zamanın olsaydı, ne yapacaktın? »

Georg, «Herhalde böyle yaşayıp giderdim, » dedi. «Aksi halde bütün ayı ömrümü o güne kadar yanlış yönde geçirmiş gibi korkunç bir hisse kapılmam gerekirdi. »

«İyi ya, yanlışlarını düzeltmen için bir aylık zamanın olacak. »

Georg başını salladı. «Pişman olmak için bir aylık zaman olurdu bu. »

«Sözgelişi, burasım Holmann ve Klotz firmasına sa-

tar, Berlin’e gider ve bir ay süreyle artistlerle, sanatçılarla, sosyete orospularıyla soluk kesici hızlı bir hayat sürebilirsin. »

«Bizim papeller sekiz gün bile dayanmazdı. Bula bula da bar karılarından başkasını bulamazdım. Sosyete yaşantısı sürmektense dergilerde okuyayım daha iyi. Hayal kurmak insanı hiçbir zaman yarı yolda bırakmaz. Peki, benim yerimde sen olsaydın ve dört hafta sonra öleceğini bilmiş olsaydın ne yapardın? »

Afallayarak, «Ben mi? » diye sordum.

«Evet, sen! »

Çevreme bakındım. Bahçe karşımdaydı, yeşil ve sıcacıktı, yaz ortasının bütün renkleriyle bezenmişti; orda kırlangıçlar kanat çırpıyor, orda

gökyüzünün sonsuz maviliği uzanıyordu; yukarda sarhoşluğundan daha yeni ayılmış Knopf penceresinden bakıyordu; sırtında damalı bir gömlek ve pantolon askıları vardı. «Bu sorunu biraz düşünmeliyim, » dedim. «Hemen bir şey söyleyemem. Söylenecek çok şey var. Şu anda sorunu çözümleyecek kadar bilebilsem, bana patlayıp havaya uçarım gibi geliyor. »

«Bu kadar derinlere dalma yahu. Yoksa tutup seni Wernicke'ye götürmek zorunda kalırız. Ama org çalmaya filan değil ha. »

«İşte sorun burda! » dedim. «Gerçekten de sorun bur-da! Eğer biz her şeyi anlayabilseydik, deli olurduk. »

Bayan Kroll mutfak penceresinden «Bir bardak bira daha ister misiniz? » diye seslendi. «Ahududu kompostosu da var. Taze taze! »

«Kurtuldum! » dedim. «Şu anda beni siz kurtardınız, sayın bayan. Az önce güneşe ve Wernicke'ye giden yola bir ok gibi yönelmiştim. Çok şükür, her şey yerli yerinde. Hiçbir şey yanıp kavrulmamış. Tatlı hayat kelebekleriyle ve sinekleriyle hâlâ etrafımızda oynaşıyor. Hayat kül olup tozlara karışmamış. Hâlâ karşımızda. Hâlâ bu hayatın yasaları yürürlükte. Hatta bu yasalar saf kan bir ata vurduğumuz gem gibi olsa bile. Ama yine de birayla ahududu kompostosu gitmez, lütfen vazgeçin. Onun yerine bir parça erimiş kokulu peynir verseniz. Günaydm Bay Knopf! Ne güzel bir gün! Sizin hayat hakkında görüşünüz nedir? »

Knopf afal afal baktı. Yüzü kül rengindeydi ve göz-

lerinin altında torbacıklar belirmişti. Bir süre bakakaldıktan sonra içerlemişcesine bir hareket yaparak penceresini kapattı. Georg, «Ondan istediğin bir şey yok mu? » diye sordu.

«Var, ama hele bir akşam olsun. »

Eduard Knoploch'un lokantasından içeri girdik. Ayağım bir kütüğe çarpmış gibi olduğum yerde durarak, «Bak şuraya, » dedim. «Anlaşılan felek bana bir oyun daha oynuyor. Ama bunun böyle olacağım kestirmeliydim. »

Lokantanın şarap içilen bölümünde, üzerinde bir buket zambak bulunan bir masada Gerda oturuyordu. Yalnızdı ve hemen hemen masa büyüklüğünde kocaman bir parça karaca etini gagalamaktaydı. «Bu işe ne dersin? » diye Georg'a sordum. «Burnuna ihanet kokusu gelmiyor mu? »

Georg, «İhanetten söz edilecek kadar bir şeyler var mı aranızda? » diye sorarak yanıt verdi.

«Yok. Ama hiç değilse güveni kötüye kullanmak değil mi bu? »

«Aranızda kötüye kullanmak sözünü edecek kadar güven var mıydı? »

«Sokratlık etmeyi bırak şimdi, » dedim. «İşin içinde Eduard’ın tombul pençelerinin olduğunu görmüyor musun? »

«Görmesine görüyorum. Ama sana ihanet eden hangisi? Eduard mı, Gerda mı? »

«Kim olacak, Gerda. Böyle işlerde hiçbir zaman erkekten hesap sorulmaz. »

«Kadından da sorulmaz. »

«Ya kimden sorulur? »

«Kimden olacak? Senden. »

«Öyle olsun, » dedim. «Benim için böyle konuşmak kolay. Öyle' ya, sana kimse ihanet etmedi. İhanet eden hep sen oldu. »

Georg kendinden hoşnut bir havayla başını salladı. «Aşk bir duygu sorunudur, » dedi. «Bir ahlak sorunu değil. Duygu ise ihanet diye bir şey tanımaz. Duygu artar, kaybolur ya da değişir. İhaneti nereye koyacaksın? Ara-

da bir bağlantı yok. Gerda’nın kulağını Erna için çektiğin ıstırap laflarıyla doldurmadın mı? »

«Sadece yeni tanıştığımız zaman. Kırmızı Değirmen’ de kapıştığımız zaman kendisi de ordaydı zaten. »

«Öyleyse sızlanıp durma. Ya vazgeç ya da harekete geç! »

Yanımızdaki bir masa boşalmıştı. Oraya oturduk. Garson Freidank sofrayı toplamaya başladı. «Bay Knobloch nerde? » diye sordum.

Freidank çevresine bakındı. «Bilmiyorum... hayli zaman şu karşıdaki bayanın masasında oturdu. »

Georg’a, «Ne kadar basit, değil mi? » dedim. «Bu hallere düştük işte. Ben enflasyonun bir kurbanıyım. Hem de ikinci kez kurbanı oldum. Önce Erna, şimdi de Gerda. Yoksa ben doğuştan mı boynuzluyum? Nedense böyle şey-. ler senin başına hiç gelmiyor. »

Georg «Savaşa devam! » dedi. «Henüz hiçbir şey yitirmiş değilsin. Gerda'ya yanaşmağa bak! »

«Neyle savaşa devam edeceğim? Mezar taşlarıyla mı? Eduard onu karaca etiyle besliyor ve üstelik şiirler ithaf ediyor. Kadın şiirlerin niteliğindeki farkı anlamaz ama yemeklerinkini pekâlâ anlar. Ben eşeğin biriyim, bütün kusur da bende. Onu buraya ben getirdim ve iştahını ben uyandırdım. Bu iş tastamam böyle oldu. »

Georg, «öyleyse vazgeç, » dedi. «Ne diye savaşacaksın? Duygusal sorunlar pek öyle savaşmaya gelmez. »

«Gelmez mi? Öyleyse ne diye bir dakika önce bana savaşmamı öğütlüyordun? »

«Bugün salı da ondan. Bak Eduard geliyor. Pazarlık elbisesini giymiş, yakasına da bir konca takmış. Senin defterin dürülmüş yavrum. »

Eduard bizi görünce durakladı. Gerda'ya doğru şöyle bir baktı, sonra da bizi zafer kazanmışların küçümseyen tavrıyla selamladı.

Georg, «Bay Knobloch, » dedi. «Sevgili mareşalimizin bize söylediği gibi, sadakat namusun belirtisi midir, yoksa değil midir? »

Eduard ihtiyatla, «bu duruma bağlı, » karşılığını verdi. «Bugün yemeklerden patatesli ve salçalı Könisberg usulü buğulama köfte var. Güzel bir yemek. »

Georg hiç istifini bozmadan, «Bir asker arkadaşına

arkadan saldırır mı? » diye sormaya devam etti. «Kardeş kardeşe? Şair şaire saldırır mı arkadan? »

«Şairler her zaman birbirlerine saldırırlar. Yaşamaları da bu saldırı sayesindedir. »

«Ama şairler açıkça savaşırlar, » dedim, «adamın böğrüne hançer saplamazlar. »

Eduard ağzını yayarak sırıttı. «Zafer, zafer benim diyenindir, sevgili Ludwigciğim. Catchas catch can. Siz o metelik etmeyen yemek kartlarınızla geldiğiniz zaman ben hiç sızlandım mı? »

«Sızlandın, » dedim, «hem de nasıl? »

O sırada Eduard kenara itildi. Gerda içtenlik dolu bir havayla, «Çocuklar, siz de mi burdasınız? » diye seslendi. «Haydi hep birlikte yiyelim. Ben

zaten siz de gelirsiniz diye bekliyordum. »

Acı bir sesle, «İyi ama sen şarap bölümünde oturuyorsun, » dedim. «Bizse ancak bira içebiliyoruz. »

«Ben de bira içerim ne çıkar? Gelip yanınıza oturacağım. »

«İzin verir misin, Eduard? » diye sordum. Catch as catch can mı? »

Gerda, «Ne diye Eduard'dan izin istiyorsunuz? » diye sordu. «Onun arkadaşlarıyla yemek yersem buna en çok kendisi sevinir. Öyle değil mi Eduard? »

Bu yılan daha şimdiden Eduard'ı küçük adıyla çağırmaya başlamıştı bile. Eduard kekeledi. «Tabii, elbette, benim için bir zevktir... »

Eduard'ın hali görülecek bir manzaraydı; kıpkırmızı olmuştu, öfkesinden dişlerini sıkıyor, bir şey belli etmemeye çalışarak gülümsüyordu. «Yakandaki konca da ne güzelmiş, » dedim. «Evlenmek için kız aramaya mı çıktın? Yoksa bu sadece doğa aşkı mı? »

Gerda, «Eduard'ın güzelliğe karşı çok ince duyguları var, » diye karşılık verdi.

«Öyledir, » diye doğruladım. «Sen her zamanki öğle yemeklerinden mi yedin? Bilmem hangi tatsız Alman salçası içinde o Königsberg köftesi denilen şeyi mi verdiler? »

Gerda güldü. «Eduard, şunlara nasıl kibar adam olduğunu göster. Bırak da şu iki dostunu yemeğe davet

edeyim. Her zaman senin korkunç şekilde cimri oluşundan söz edip dururlar. Gel şunlara şimdi bunun tersini kanıtlayalım. Baylar, şimdi yiyeceğimiz yemek... »

Eduard sözünü keserek, «Königsberg köftesi, » dedi. «Pekâlâ, onları davet edelim. Ben şimdi gider en iyisinden birer tane köfte hazırlatırım. »

Gerda «Köfte değil karaca kebabı, » dedi.

Eduard bozuk bir buhar makinesine benziyordu. «Bunlar benim dostum filan değil, » diye düşüncesini açıkladı.

«Ya ne? »

«Biz seninle Valentin gibi kan kardeşiyiz, » dedim. «Şairler kulübündeki son konuşmamızı anımsıyor musun? İstersen yüksek sesle bir kez de burda yineleyeyim mi? Şimdi hangi biçim şiirler yazıyorsun? »

Gerda. «Kuzum siz nelerden söz ediyorsunuz? » diye sordu.

Eduard hemen «Yok bir şey, » diye karşılık verdi. «Bu ikisi hiçbir zaman doğru laf konuşmazlar zaten. İşleri güçleri şaka, hem de can sıkıcı şakalar. Hayatta şimdiye kadar hiç bir şeyi ciddiye almamışlardır. »

«Mezar kazıcılarıyla tabutçuları bir kenara koyarsak, hayatın ciddiliğini benim kadar bilen varsa çıksın karşıma» dedim.

Gerda, günlük güneşlikken havanın birden kararması gibi ansızın «Sizler mi? » diye gürledi. «Sizler bilseniz bilseniz ölümün ancak gülünç yanlarını bilebilirsiniz. Onun için de hayatın ciddiliğinden hiç bir şey anlamazsınız. »

Ölçüsüz bir şaşkınlık içinde bakakalmıştık. Bu sözler tam da Eduard'ın konuşma tarzıydı. Artık, yitirilmiş bir toprak üzerinde savaştığımı duyuyor, ama yine de direnmekten vazgeçmiyordum.

«Bunları da nerden öğrendin? » diye sordum. «Karamsarlığın karanlık gölleri üzerinde Sibylle mi oldun yoksa? »

Gerda güldü. «Sizin için hayat mezartaşlarının yanında hemen geçiveren bir şey. Oysa başka insanlar için

hayat bu kadar hızlı değil. Örneğin Eduard bir bülbüldür. »

Eduard'ın yağlı yanakları üzerinde güller açıldı. Ger. da ona bakıp, «E, karaca kebabına ne diyorsun? » diye sordu.

«Pekâlâ, ne yapalım? »

Eduard ortadan kayboldu. Gerda'ya baktım. «Bravo! » dedim. «Bakıyorum iyi işler becermişsin. Biz ne yapalım şimdi? »

Gerda, «Öyle kocalar gibi surat asma, » diye karşılık verdi. «Hayatın tadını çıkarmaya bak, tamam mı? »

«Hayat nedir? »

«Şu anda neler yaşıyorsak o. »

Georg «Yaşa! » dedi. «Ve davetinizden dolayı da candan teşekkürlerimi kabul edin. Aslına bakarsanız biz Edu-ard'ı çok severiz, ancak o bizi anlamıyor. »

Gerda'ya, «Onu sen de seviyor musun? » diye sordum.

Güldü. Georg'a «Çocuk gibi, » dedi. «Onun birazcık gözünü açamaz mısınız, insanın hayatta her şeye daima sahip olamayacağını öğrenmeli. Özellikle bu konuda elinden bir şey gelemeyeceği zamanlar. »

Georg, «Ben de bunu hep açıklamaya çalışıyorum, » dedi. «Ama ne çare, onun ruhunda adına ülküler denilen bir yığın engel var. Günün birinde bu ülkülerin allanıp pullanmış bencillikler olduğunu farkedince düzelecektir. »

«Allanmış pullanmış bencillik de ne demek? »

«Gençlikte görülen kendini beğenmişlik. »

Gerda öyle gülüyordu ki, masa sarsılmaya başladı.

«Buna karşı değilim, » diye düşüncesini açıkladı. «Fakat değişiklik olmazsa insana bıkkınlık verir. Önemli olan gerçektir ve gerçek de ne olursa olsun yine de gerçektir. »

Gerçek dediği şeyin sahiden gerçek olup olmadığını sormamak için kendimi güç tuttum, Karşımda dürüst ve kendine güvenen bir edayla oturuyordu. Elinde bıçak ikinci porsiyon karaca kebabını beklemekteydi. Yüzü eskisinden daha toparlak olmuştu. Eduard'ın yemeklerinden kilo almış olmalıydı. Bana bakarken yüzü parlıyor ve en ufak bir utanma duymuyordu. Hem neden utanacaktı? Gerçekte onun üzerinde herhangi bir hakkım var mıydı? Ve şu anda hangimizi aldatmaktaydı? «Doğru, » de-

dim. «Ben yosunlu bir kaya gibi bencilce ata yadigârlarına bağlanıp kalmışım. Mea culpa! »

Gerda, «Haklısın sevgilim, » diye yanıt verdi. «Hayatın tadım çıkarmana bak ve ancak gerektiğinde düşün! »

«İnsanın ne zaman düşünmesi gerekir? »

«Para kazanmak zorunda olduğu ve hayatta yükselmek istediğin zaman. »

Georg bir kez daha «Yaşa! » diye bağırdı. Aynı anda karaca kebaplan karşıdan sökün edince konuşmamız kesildi. Eduard civcivlerini gözeten anaç bir tavuk gibi bizimle ilgileniyordu. İlk kez de yediğimiz lokmaları saymıyordu. Dudaklarında ne olduğunu bir türlü kestireme-diğim yepyeni bir gülümseme vardı. Bu gülümsemede semiz bir kendini üstün görüş saklıydı, ve bu hali zaman zaman tıpkı bir haydutun hapishanedeki adamına gizlice haber yollaması gibi Gerda'ya da bulaşıyordu. Ama Gerda daha çok o eski, o içtenlik dolu gülümseyişle gülümsüyor ve Eduard başını öte yana çevirdikçe bana ilk kez komünyon törenine katılan bir çocuğun saflığıyla bakıyordu. Yaşça benden çok gençti, ama benden hiç değilse kırk yaş daha

deneyimliymiş gibi bir duygu uyandırıyordu. Bana, «Ye bebeğim, ye! » dedi.

Vicdanım rahatsız bir halde ve türlü kuşkularla kavrularak yemek yiyordum ve birden çok nefis şekilde hazırlanmış karaca kızartmasından tat alamaz oldum. Eduard, «Bir parçacık daha ister misin? » diye sordu. «Yoksa biraz daha yaban mersinli salçadan mı vereyim? »

Bakışlarımı yüzüne çevirdim. Sanki acemi eğitimi sırasındaki eski astsubayım kendisini öpmemi istemiş gibi bir duygu uyanmıştı içimde. Georg da telaşlanmıştı. Daha sonra Eduard'ın bu inanılmaz cömertliğinin nedenini, Gerda'nın onunla yatmış olmasıyla açıklayacağını biliyordum. Yalnız bu seferlik durumu ben ondan daha iyi anlamıştım. Gerda ancak böyle bir şeyi yapmadığı sürece karaca kebapları yiyebilirdi. Eduard ona sahip olur olmaz, ikram edeceği yemek Alman salçalı Königsberg köftesinden başka bir şey olmayacaktı. Gerda'nın da bu-

nu anladığını bildiğim için bu işten yana pek kaygım yoktu.

Bütün bunlara karşın yemekten sonra yine de Ger-da'yla birlikte çıkmaya karar verdim. Her ne kadar güvenmek iyi bir şeyse de, Eduard'ın barda çeşit çeşit likörleri olduğunu da unutmamalıydım.

Gece bütün sessizliği ve bütün yıldızlarıyla kentin üzerini kaplamıştı. Odamın penceresi önüne oturmuş Knopf'u bekliyordum. Yağmur oluğunu onun için hazır-lamıştım. Boruyu penceremden içeri sokmuş ve burdan avlunun büyük kapısının üzerinden Knopf'un evine kadar uzatmıştım. Boru evin hizasında avluya doğru dirsek yapıyordu. Bütün bunlara karşın avludan bakıldığı za-man borular görülmüyordu.

Beklerken bir yandan da gazete okuyordum. Dolar yeniden on bin mark daha yükselmişti. Geçtiğimiz gün sadece bir tek intihar olayı olmuş, buna karşılık iki tane grev patlak vermişti. Memurlar uzun tartışmalardan sonra ücretlerini artırmayı başarmışlardı, ama yapılan bu zam geçen zaman içinde bütün değerini yitirmişti. Bu para belki de haftada bir kez bir litre süt almalarına bile yetmeyecekti. Gelecek hafta ise bu parayla ancak bir kutu kibrit alabileceklerdi. İşsizlerin sayısı yeniden yüz elli bin daha fazlalaşmıştı. Bütün ülkede huzursuzluk gün geçtikçe artıyordu. Mutfaktaki çöplerin değerlendirilmesi için yeni yeni yöntemler öne sürülüyordu. Grip salgını gittikçe yayılıyordu. Yaşlılık ve sakatlık sigortasının verdiği paraların artırılması sorunu incelenmek üzere bir komisyona havale edilmişti. Komisyonun birkaç aya kadar bir rapor hazırlaması

beklenmekteydi. O zamana kadar emeklilerle sakatlar dilenerek ya da akrabalarıyla ahbaplarının yardımıyla açlıktan ölmemeğe çalışacaklardı.

Dışardan hafif ayak seslerinin yaklaştığını duydum. İhtiyatla pencereden dışarıya baktım. Gelen Knopf değildi. Ayaklarının ucuna basa basa sevdalı bir çift avludan geçip bahçeye doğru süzülüyorlardı. Şimdi sevişme mevsiminin en civcivli zamanıydı; sevişenlerin bir yer bulma

ihtiyaçları her zamankinden çok artmıştı. Wilke gerçekten haklıydı, rahatsız edilmeden sevişmek için nereye gidebilirlerdi? Mobilya olarak kiraya verilen odalarına gitseler karşılarına pusuda bekleyen ev sahibesi dikilecek ve biraz da hasedinden çatladığı için eli kılıçlı bir melek gibi onları ahlak namına kovalayacaktı. Genel parklarda ve bahçelerde ise polislerce azarlanıp tutuklanacaklardı. Otele gitmek için paraları yoktu. Peki bu insanlar nereye gideceklerdi? Bizim avluda onlara kimse dokunmuyordu. Büyükçe mezartaşları onları öteki çiftlerin gözünden saklıyordu. Burda kimse tarafından görülmüyorlar, taşlara dayanabiliyor, gölgesinde fısıldaşıp kucaklaşabiliyorlardı. Haçlı anıtlar ise yağmurlu günlerde yine eskisi gibi ateşli aşıkların hizmetindeydi. Böyle günlerde yere yatamazlardı. O zaman kızlar bu taşlara tutunur, âşıkları da üzerlerine abanırdı. Yağmur alev alev yanan yüzlerine çarpar, sis etraflarında dalgalanır, kesik kesik solurlardı. Saçları sevgililerin avuçlarıyla sımsıkı kavranmış başları kişneyen atlar gibi dikilirdi. Kısa bir süre önce taşların bulunduğu yere asmış olduğum levhalar hiçbir işe yaramamıştı. İnsanın bütün benliği alev almışken ayağının sakatlanacağını düşünebilir miydi?

Birden sokakta Knopf’un ayak seslerini işittim. Saate baktım. İkibuçuktu. Nice bahtı kara acemi asker kuşaklarını yontmuş olan bu adam kafayı adamakıllı çekmiş olmalıydı. Işığı söndürdüm. Hedefinden şaşmayan Knopf kara mezar taşına doğru direksiyon kırdı. Su borusunun odamda bulunan ucuna ağzımı dayadım: «Knopf! » diye seslendim.

Ses borunun öteki ucundan, başçavuşun tam arkasında tıpkı bir mezardan çıkıyormuş gibi boğuk boğuk yankılandı.

Adam dört bir yanına bakındı. Sesin nerden geldiğini kestirememişti. Yeniden «Knopf! » diye yineledim. «Edepsiz adam! Utanmıyor musun? Ben seni kafayı çekip mezartaşlarına işeyesin diye mi yarattım, rezil herif? »

Knopf bir daha çevresine bakındı. «Ne oluyor? » diye geveledi. «Kim var orda? »

«Mundar adam! » diye bağırdım, sesim gerçekten başka bir evrenden geliyormuşcasına ürkütücü bir tonda çıkıyordu. «Bir de soru mu soruyorsun? Bir âmire soru

sorulur mu? Hem ben seninle konuşurken hazırola geç bakalım! »

Knopf sesin gelmekte olduğu kendi evinden yana baktı. Bütün pencereler karanlık ve kapalıydı. Kapı da kapalıydı. Duvarın üstündeki boruyu göremiyordu. «Hazırol, seni gidi görevini unutmuş başçavuş bozuntusu seni! » dedim. «Sana uzun bir kılıç emanet ettim ve yakana şeritler taktım. Bunları Tanrının toprağına dikilmek için hazırlanmış taşları kirletesin diye mi verdim sana? » Sesimi keskinleştirip kırbaç gibi şaklayan bir komut edası vererek, «Toparlan behey onursuz mezartaşı ıslatıcısı, toparlan! » diye bağırdım.

Komut şıppadak etkili oldu. Knopf ellerini pantolonuna yapıştırarak hazırol duruşuna geçti. Ay ışığı faltaşı gibi açılmış gözlerinde ışık oyunları yapıyordu. Hayalet sesiyle, «Knopf! » dedim. «Seni bir daha böyle bir halt karıştırırken yakalarsam, derhal rütbeni ikinci sınıf erliğe indiririm. Sen Alman askerleri ve emekli başçavuşlar birliğinin onuru için bir yüzkarasısın! »

Knopf can kulağıyla dinliyordu. Başı uyurgezer bir köpek gibi yana doğru eğilmişti. «İmparator mu? » diye mırıldandı.

Sert bir sesle, «Pantolonunun düğmelerini ilikle ve kaybol! » diye fısıldadım. «Gözünü de dört aç, bir daha böyle bir halt karıştırırsan rütben indirilecek ve hadım edileceksin! Evet hadım edileceksin! Şimdi yürü bakalım, seni gidi çapaçul başıbozuk seni, haydi marş marş! »

Knopf sersemlemiş bir halde yalpalayarak evinin kapısına yollandı. Hemen arkasından ürkek iki ceylan gibi sevdalı bir çift bahçeden çıkıp telaşla sokağa fırladılar. Doğrusu böyle bir şey olsun istememiştim.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Şairler Kulübü Eduard’ın orda toplanmıştı. Geneleve bir uçuş yapılması da kesin olarak kararlaştırılmış bulunuyordu. Otto Bambuss oraya gidilirse şiirinin canlanacağını umuyor; Hans Hungermann serbest vezinle yazdığı Şeytan Dişi şiir dizisiyle Kazanova yapıtı için yeni ilham bekliyor; Ölüm kitabının şairi Matthias Grund ise

yapıtındaki bir paronoyakın son krizini betimlemede kullanmak üzere hafif meşrepçe birkaç ayrıntı yakalayacağına inanıyordu. «Sen niçin bizimle gelmiyorsun, Eduard? » diye sordum.

Kendini beğenmiş bir edayla, «Benim için böyle yerlere gitmek ille de şart değil, » dedi. «Ben bu konuda bana gereken her şeye sahibim. »

«Öyle mi? Sahipsin demek! » Bende nasıl bir kanı uyandırma çabası içinde olduğunu biliyordum ve yine biliyordum ki yalan söylüyordu.

Hans Hungermann lafa karıştı. «Bizimki otelindeki bütün kat hizmetçilerini koynuna alır. Direneni de hemen işten çıkarır. Bu bakımdan kendisi gerçek bir halk dostudur. »

«Hizmetçiler ha! Böyle şeyi ancak sen yaparsın! Serbest vezin; serbest aşk senin işin! Benim değil! Böyle şeyler benim otelimde hiçbir zaman olmaz. »

«Müşterilerle de mi olmaz? »

«Müşteriler mi? » Eduard bakışlarını gökyüzüne doğru çevirdi. «Bu konuda insanın elinden bir şey gelmediği zamanlar oluyor elbet. Sözgelimi Düşes Bell-Armin... »

Sözünün arkasını getirmeyince, «Evet ne olmuş sözgelimi? » diye sordum.

Eduard kırıttı. «Kibar adam sır vermez! » dedi.

Hungermann'ı bir öksürük nöbeti yakaladı. «Ay senin sırrını sevsinler! » dedi. «Kaç yaşında bu düşes? Seksen var mı? »

Eduard küçümseyen bir edayla gülümsedi. Fakat aynı anda bu gülümseme sanki bir maskeymiş gibi yüzünden düşüverdi. Valentin Busch içeri giriyordu. Kendisi edebiyatla ilgili bir insan değildi, ama yine de bizimle birlikte gelmeye karar vermişti, Otto Bambuss'un bekâretini yitirişi sırasında yanında olmak istiyordu. «Nasılsın Eduard? » diye sordu. «Halâ hayatta olmak ne güzel şey değil mi? Yoksa şimdi düşesinle tadını çıkaramayacaktın. »

Şaşırarak, «Sen bu düşes hikâyesini nerden biliyorsun? » diye sordum.

«Bildiğim filan yok, koridordayken kulağıma çalındı. Bir parça yüksek sesle konuşuyordunuz. Kafaları iyice çekmiş olacaksınız. Bence bu düşes Eduard'a helâl olsun.

Onun hayatını kurtararak böyle ilişkiler kurabilmesini sağlamış olduğum için mutluluk duyuyorum. »

Eduard hemen, «Bu iş savaştan önce olmuştu, » diye açıkladı. Valentin'in sözlerinde şarap kilerine yöneltilmiş yeni bir saldırının kokusunu sezmişti.

Valentin uysal bir tavırla, «Pekâlâ pekâlâ» diye kar. şılık verdi. «Savaştan sonra da kimbilir ne tehlikeleri göze almış ve ne güzel serüvenler yaşamışsındır. »

«Bu zamanda mı? »

«Elbette bu zamanda. İnsan sıkıntılı zamanlarda umutsuzluğa düşünce serüvenlere daha kolay atılır. Düşesler, prensesler ve kontesler özellikle bu günlerde umutsuzluğa düşmüş durumdalar. Enflasyon, cumhuriyet, imparatorluk ordusunun ortadan kalkması... bütün bunlar bir Aristokrat'ın kalbini derinden yaralayan şeyler. Eh Eduard, bir şişe iyi şaraba ne dersin? »

Eduard istifini bozmadan, «Şu anda zamanım yok, » diye yanıt verdi. «Özür dilerim Valentin, bugün olmaz. Çünkü kulüp arkadaşlarıyla birlikte dışarı çıkıyoruz. »

«Sen de gidiyor musun? » diye sordum.

«Elbette! Kulüp veznedarı olarak! Gelmek zorundayım. Az önce işin bu yanını düşünememiştim. Ama görevim bu benim. Görev görevdir. »

Güldüm. Valentin bana göz kırptı ve kendisinin de birlikte geldiğine dair hiçbir şey söylemedi. Eduard bir şişe şarabı kurtardığını sandığından gülümsüyordu. Böy-lece her şey çok güzel şekilde dengelenmiş oluyordu.

Hep birlikte dışarı çıktık. Şahane bir geceydi. Bahn sokağındaki 12 numaraya gidiyorduk. Kentte iki tane genelev vardı, ama Bahn sokağındaki daha kibar işiydi. Kentin dışındaydı ve çevresi kavak ağaçlarıyla çevrili küçük bir evdi. Burasını iyi bilirdim, gençliğimin bir bölümünü evin içinde neler olup bittiğinden habersiz olarak buralarda geçrmiştim. Okulun tatil olduğu öğle sonralarında kentin dışındaki derelerde ve göllerde balık tutar, kertenkele yakalar, çayırlarda kelebek ve böcek avlardık. Çok sıcak bir gün limonata içmek için kır kahvesi ararken Bahn sokağındaki bu on iki numaraya girmiştik. Alt kattaki lokalin öteki lokallerden farkı yoktu. Salon serindi ve maden suyu sodası sorunca istediğimizi hemen vermişlerdi. Bir süre sonra içeriye sabahlık ve çiçekli giy-

silere bürünmüş birkaç kadın girmişti. Bize neler yaptığımızı ve kaçıncı sınıfta okuduğumuzu sordular. Sodala rın parasını verip çıktık ve başka bir sıcak günde yine oraya gittik. Bu kez kitaplarımızı da birlikte getirmiştik, dere kenarında açık havada ders çalışacaktık. Bize dostça davranmış olan kadınlar yine ordaydı ve bizimle anne gibi ilgilenmeye başladılar. Burasım serin ve rahat bulmuştuk. Öğleden sonra bizden başka kimse olmadığı için salonda oturup derslerimize çalışmaya başladık. Kadınlar omuzlarımızın üzerinden bakıyor ve öğretmen gibi bize yardım ediyorlardı. Verilen yazılı ödevleri bize yaptırıyor, notlarımızı kontrol ediyor, ezberlememiz gereken yerleri dinliyor, başardığımız zaman bize çikolata veriyor, tembellik edince de bir tane şaplak yapıştırıyorlardı. Aklımıza kötü hiçbir şey gelmiyordu. Kadınların henüz hiçbir anlam ifade etmediği o mutlu yaşlardaydık. Kısa bir zaman sonra bu menekşe ve gül kokan kadınlar bizim hayatımızda birer anne ve mürebbiye yerini almışlardı. Kendilerini bu işe iyice vermişlerdi; daha kapıda görünür görünmez bu rugan ayakkaplı, ipek giysili tanrıçalardan birkaçı hemen çevremizi alıyor ve ateşli ateşli sorguya başlıyorlardı: «Coğrafya sınavı nasıl geçti? İyi mi, yoksa kötü mü? »

O günlerde annem ağır hasta olarak hastanede yatıyordu. Bu bakımdan ben öğrenimin bir kısmım Werden-brück genelevinde yapmıştım ve diyebilirim ki, bu konudaki disiplin evdekinden çok daha sıkı olmuştu. Oraya iki yaz daha gittik, sonra uzun yürüyüşlere başlayınca bu eve gitmek

için zaman bulamaz olduk. Bir süre sonra da ailem kentin bir başka kesimine taşındı.

Daha sonra savaş sırasında bu sokağa bir kez daha gittim. Cepheye gönderileceğimiz günden bir gün önceydi. Birkaçımız on sekize daha yeni basmıştık, bir bölümümüz ise daha da küçüktü. Ve çoğumuz henüz bir kadınla yatmış değildi. Bu işi öğrenmeden vurulmak istemiyorduk. Onun için beş arkadaş daha önceden bildiğimiz Bahn sokağındaki evin yolunu tuttuk. Salon hınca hınç kalabalıktı. Rakımızla biramızı içmeye başladık. Cesaretimizi toplamak için yeterince içtikten sonra, mutluluğa kavuşmak çarelerini araştırmaya başladık. İçimizde en yırtık olan Willy'di. İlk harekete geçen de o oldu. Orda

bulunan kadınların en baştan çıkarıcısı olan Fritzi’yi yakaladı. «Haydi sevgilim, var mısın? » dedi.

Fritzi kalabalık ve sigara dumanı yüzünden bizimkinin yüzüne doğru dürüst bakmadan, «Haydi! » dedi. «Paran var mı? »

«Fazlasıyla var. » Willy annesinin ona vermiş olduğu parayı gösterdi. Kadıncağız bu parayı savaştan sağ salim kurtulmasını sağlamak için papaza dua okuttursun diye oğluna vermişti.

Fritzi dalgın bakışlarla bira büfesine doğru bakarak, «Öyleyse yürü bakalım! » dedi. «Yaşasın vatan! Yukarı çık! »

Willy ayağa kalkıp kasketini çıkardı. Fritzi birden durakladı ve gözlerini Willy’nin kızıl saçlarından ayıramaz oldu. Bu saçlarda eşine ender rastlanır bir ışık verme gücü vardı ve kadın bu yüzden aradan yedi yıl geç miş olmasına karşın onu bir bakışta tanımıştı. «Bir saniye, » dedi. «Sizin adınız Willy değil miydi? »

Willy keyfinden kabına sığmayarak, «Elbette! » diye yanıt verdi.

«Sen bir zamanlar okul ödevlerini burda yapmaz miydin? »

«Yapardım. »

«Yapardın demek... ve şimdi de benimle yukarı çıkmak istiyorsun, öyle mi? »

«Pek tabii. Daha önceden tanışıyoruz nasıl olsa. »

Willy ağzı kulaklarına varırcasına sırıttı. Aynı anda da suratına bir tokat yedi. Fritzi «Seni gidi domuz yavrusu! » dedi. «Benimle yatmak istiyorsun ha? Edepsizliğin daniskası bu! »

Willy, «Bu da ne demek? » diye kemküm etti. «Burda bu kadar adam var ya.. »

«Onlar adam! Onlardan bana ne? Ben onlara din dersi çalıştırdım mı? Onlar için kompozisyon ödevi yazdım mı? Üşütmesin diye üzerlerine titredim mi? Söylesene kahrolasıca sümüklü oğlan! »

«Ama ben şimdi on yedibuçuk yaşındayım... »

«Kapa çeneni! Yapmak istediğin bu şeyin öz ananın ırzına geçmekten farkı var mı? Yıkıl karşımdan küstah! »

Lafa karışıp, «Ama o yarın savaşa gidiyor, » dedim.

«Yurtseverce bir anlayış gösteremez misiniz? » Kadın gözlerimin içine baktı.

«Sen getirip buraya engerek yılanları bırakan oğlan değil misin? O canavarları buluncaya kadar evi üç gün kapamak zorunda kalmıştık. »

«Yılanları ben getirmedim, » diye kendimi savundum. «Elimden kaçmışlardı. » Daha başka bir laf etmeye fırsat bulamadan benim de yüzümde bir tokat şakladı. «Haylaz herifler siz de! Defolun burdan! »

Gürültüye Mama da koşup gelmişti. Öfkeden kabına sığamayan Fritzi’den meseleyi öğrendi. O da Willy! hemen tanımıştı. «Bizim kızıl saçlı bu! » diye soludu. Rahatça yüz yirmi kilo çeken bir kadındı ve depreme uğramış pelteden koca bir dağ gibi sarsıla sarsıla gülmeye başladı.

«Ya sen? Senin de adın Ludwig değil mi? »

Willy, «Evet, » dedi. «Ama biz şimdi asker olduk ve cinsel yakınlaşma yapmaya hak kazandık sanıyorum. »

«Öyle mi? Demek hak kazandınız! » Mama yeniden sarsılmaya başladı. Anımsıyor musun Fritzi, şu oğlan din dersinde kokulu bir top patlattığını babası öğrenecek diye nasıl da korkmuştu? Şimdi de kalkmış cinsel yakınlaşma hakkında söz ediyor! Ho ho ho! »

Ama Fritzi bu meseleye eğlenceli yanından bakacak durumda değildi. Gerçekten öfkelenmiş ve kalbi kırılmıştı. «Sanki kendi öz oğlum karşıma çıkmış gibi oldum... » diye mırıldanıyordu.

Mama öylesine gülüyordu ki iki adam koluna girmek zorunda kalmışlardı. Gözyaşları yanaklarından aşağıya sel gibi boşanıyordu. Ağzının kenarlarında tükürük kabarcıkları toplanmıştı. Dalgalanan göbeğini iki eliyle tutmaktaydı. Boğulurcasına bir sesle, «Limonata! » diyebildi.

«Waldmeister limonatası değil miydi?... » öksürüyor, tık sırıyordu. «Bu değil miydi sizin en sevdiğiniz içki? »

«Ama şimdi rakıyla bira içiyoruz, » diye karşılık verdim. «Gün gelir herkes büyür. »

«Büyür ha! » Mama yeniden boğulacak gibi oldu. Yanında bulunan iki buldog köpeği, sahiplerini saldırıya uğramış sanarak havlamaya başladılar. Ne olur ne olmaz diye geri çekildik. Kızgınlığı geçmemiş olan Fritzi, «Defolun nankör domuzlar! » diye bağırdı.

Kapıya gelince Willy, «Pekâlâ» dedi, «biz de öyleyse Roll sokağına gideriz. »

Kapının önünde üniformalarımız sırtımızda cinayet silahlarımız belimizde ve yediğimiz tokatların acısı yanağımızda bekleşiyorduk. Ama Roll sokağındaki kentin ikinci genelevine gitmedik. Yol iki saatten fazla çekiyordu. Oraya gitmek için Werdenbrück'ü boydan boya geçmek gerekiyordu. Onun yerine berbere gidip tıraş olduk. Bu işi de hayatımızda ilk kez yapıyorduk. Bir kadınla yatmayı da henüz bilmediğimize göre, bu ikisi arasında büyük bir fark görmedik. Bu farkı daha sonra anlayacaktık. Üstelik berber de bizi tersledi, sakalımızın çıkması için yanağımıza lastik silgi sürmemizi öğütledi. Daha sonra birkaç tanıdığa rastladık ve gidip kafaları iyice çektik. O zaman her şeyi unuttuk. Böylece bakir delikanlılar olarak cepheye gittik. Orda içimizden on yedi tanesi bir kadınla, yatmanın ne demek olduğunu öğrenmeden vurulup gitti. Willy ile ikimiz bekaretimizi Flandr cephesindeyken bir kahvehanede yitirdik. Bu yüzden Willy belsoğukluğu-na tutulup hastaneye yattı ve böylece de on yedi bakir delikanlının can verdiği Flandr savaşına katılmaktan kurtuldu. O zaman anladık ki erdem denilen şey her zaman ödüllendirilmiyormuş.

*

**

Ilık bir yaz gecesiydi. Yürüyorduk. Otto Bambuss beni genelevi bilen tek insan olarak kabul ediyordu. Ötekiler de orasını biliyorlardı, ama gidişleri masumca bir ziyaretten öteye geçememişti. Yalnız içlerinden bir tanesi hemen her gün oraya gittiğini söylüyordu; bu «Adem» adlı monografinin yaratıcısı tiyatro yazarı Paul Schne-eweiss'ti ve bal gibi yalan söylüyordu. Ömründe bir geneleve ayak atmış değildi.

Otto'nun elleri terleyip durmaktaydı. Karşısına kendilerini şehvet ya da Tanrı Baküs'e adamış rahibelerin veya şeytanca vahşi hayvanların çıkaracağını sanıyor ve karaciğeri parçalanmış, hiç değilse hayaları koparılmış bir halde Eduard'ın Opel arabasına taşınmasını

hiç de uzak bir olasılık saymıyordu. Kendisini teselli ettim.

«Böyle yaralanma olayları ancak haftada bir ya da iki kez olur, Otto, » dedim. «Bu yaralanmalar da her zaman önemsiz şeylerdir. Önceki gün bir müşterinin Fritzi tarafından kulağı koparılmış, ama bu da önemli değil. Bildiğime göre bugün kulağım yine yerine takıyorlar. »

Otto olduğu yerde durdu. «Kulak mı? » diye sordu.

«Tabii insamn hiçbir yerini koparmayan bayanlar da var, » diye karşılık verdim. «Ama sen böylelerini tanımak istemezsin. Senin istediğin bütün görkemi içinde ilkel bir dişi değil miydi? »

Otto terleyen bir fasulye sırığı gibiydi. Yaylı gözlüğünün camlarım kurulayarak, «Ne de olsa bir kulak oldukça büyük bir kurban, » dedi.

«Şiir sanatı kurban ister. Koparılmış bir kulakla sen gerçek anlamda kaleminden kan damlayan bir şair olursun. Haydi yürü! »

«Evet ama kulak meselesi ne olacak? Kulak da hemen göze çarpan bir şeydir. »

Hans Hungermann, «Açık söyleyeyim» dedi «bana tercih et deselerdi, ben hadım edilmektense bir kulağımı yitireyim isterdim. »

«Nasıl? » Otto tekrar olduğu yerde durmuştu. «Şaka ediyorsunuz! Böyle bir şey olmaz. »

«Niye olmasın? » diye Hungermann atıldı. «Tutkular insana her şey yaptırır. Ama sakin ol Otto, hadım etmek ceza kanununda bir suçtur. Böyle bir şey yapan kadın en azından birkaç ay hapis yer, böylece ödeşmiş olursunuz. »

Bambuss gülmeye çalışarak «Saçma! » diye kekeledi. «Benimle düpedüz dalga geçiyorsunuz! »

«Ne diye dalga geçelim? » dedim. «Bu âdi bir hareket olur. Ben tam sana göredir diye Fritzi'den söz ettim. Bu kadın kulak meraklısıdır. Şehveti kabardığı zaman iki eliyle erkeğin kulaklarına yapışır. Onunla yattığın zaman hiç değilse vücudunun başka bir tarafının zedelenmeyeceğinden emin olabilirsin. Üçüncü bir eli yok ya. »

Hungermann, «Ama iki tane ayağı var, » dedi. «Bu kadınlar ayaklarıyla bazan sahici yaralar açarlar. Ayak tırnaklarım uzatıyor ve uçlarını keskinleştiriyorlar. »

Otto ıstıraplı bir sesle, «Uyduruyorsun, » dedi. «Ne olur gevezeliği bırakın! »

«Dinle, » diye karşılık verdim. «Sakatlanmam istemem. Bu işte duyuların bakımından çok şey kazanacak, fakat ruh bakımından da çok şey yitireceksin ve şiirin de bundan kötülük görebilir. Benim bir tırnak törpüm var; küçük, kullanışlı ve her zaman zarif olmak zorunda olan zevk düşkünü kibar erkeklere göre bir törpüdür. Al bunu bir yerine koy. Orda işe başlamazdan önce bunu avucuna, ya da yastığın altına sakla. Baktın durum tehlikeli bir hal alıyor, Fritzi'nin kıçına bununla küçük, tehlikesiz bir çizik çekmek yeter. Kanatacak filan değilsin. Her insan, sivrisinek tarafından da olsa, ısırılınca elini hemen o ısırılan yerine doğru uzatır; dünyanın temel yasalarından biridir bu. İşte sen de bu arada sıvışırsın. »

Cebimden içinde bir tarakla bir tırnak törpüsü bulunan kırmızı deriden bir kılıf çıkardım. Bu Erna'nın, beni aldatan kadının bir armağanıydı. Tarak bağa taklidiydi. Bunları ortaya çıkardıktan hemen sonra içimi bir öfke dalgası sardı. Otto, «Tarağı da bana versene, » dedi.

Hungermann, «Ey bakir keçi ayaklı tanrı, » diye seslendi. «Bu tarakla o kadım doğrayamazsın. Zıt cinslerin savaşına göre bir silah değil bu. Kendini Baküs'e adamış kadının kasılmış etinde bir anda kırılıverir bu tarak! »

«Ben bununla kimseyi doğrayacak değilim. Ordan çıkınca saçımı tarayacaktım. »

Hungermann'la bakıştık. Bambuss'un artık bize inanmadığı anlaşılıyordu. Hungermann bana dönüp, «Yanında sargı bezi getirdin mi? » diye sordu.

«İstemez. Mama'nın koca bir ecza dolabı var. »

Bambuss tekrar olduğu yerde durdu. «Bunların hepsi saçma, » dedi. «Ama şu zührevi hastalıklar meselesi kafamı kurcalıyor. »

«Bugün cumartesi. Kadınların hepsi bugün öğleden sonra muayeneden geçti. Hiçbir tehlike yok, Otto. »

«Siz de her şeyi biliyorsunuz. »

Hungermann, «Biz yaşamak için gerekli olan şeyleri biliyoruz, » diye yanıt verdi. «Bunlar da insanın okulda ve eğitim enstitülerinde öğrendiklerinden çok farklı şeylerdir. Bu yüzden de sen işte böyle acayip bir insansın, Otto. »

Bambuss, «Beni çok sıkı bir din eğitimiyle yetiştirdi-

ler, » diye içini çekti. «Cehennem ve frengi korkusu çeke çeke büyüdüm. İnsan bu durumda hayatı her yanıyla tanıtan şiirler yazabilir mi? »

«Evlenebilirdin. »

«Bu da benim korktuğum üçüncü şeydi. Evlenmek korkusu. Annem babamı mahvetmişti. Hem de ağlamaktan başka hiç bir silah kullanmadan. Acaip değil mi? »

Hungermann'la ikimiz ay m anda, «Hayır! » diyerek görüş birliğimizden ötürü birbirimizin elini sıktık. Bunun anlamı fazladan yaşanmış yedi yıl demekti. İyi ya da kötü, yaşamak yaşamaktır. İnsan bu basit gerçeği ancak onu tehlikeye attığı zaman daha iyi anlıyor.

Çevresinde kavak ağaçları, kapısında kırmızı feneri ve pencerelerinde çiçek açmış sardunyalarıyla hüzünlü bir görünüşü olan eve. girmezden önce, birkaç yudum rakı yuvarlayarak güçlendik. Yanımızda bir şişe getirmiştik. Şişeyi elden ele dolaştırdık. Opel arabasıyla önden giderek bizi beklemekte olan Eduard bile bu içki faslına katıldı. Bedavadan bir şeyler içmesi çok seyrek bir olaydı, onun için pek keyiflendi. Şu anda bardağı on bin marka gelen içkinin aynı miktarı genelevin içinde bize bir saniyede kırk bin marka patlayacaktı. Şişeyi de bu yüzden yanımızda getirmiştik. Evin kapısına kadar tutumlu hareket ediyorduk, ondan sonra Madam'ın eline düşmüş olacaktık.

İlkin Otto büyük bir hayal kırıklığına uğradı. Sıradan bir meyhane yerine kaplan postları, cami lambaları ve ağır kokularıyla bir doğu ülkesi manzarası bekliyordu. Oysa karşısına çıkan kadınlar hafif elbiseler giymişlerdi ve daha çok da hizmetçi karılara benziyorlardı. Bana yavaşça zenci veya Güney Amerikalı kadın olup olmadığım sordu. Karşıdaki kara kuru birisini göstererek, «Şurda-ki Güney Amerikalıdır, » dedim. «Hapishaneden daha yeni çıktı. Kocasını öldürmüş. »

Otto duraksamalar içindeydi. Ancak Demir At denilen kadın içeri girince neşelenmeye başladı. Bağlı uzun çizmeleri, yukardan aşağı siyah

çamaşırları, bir çeşit aslan bakıcısı üniforması, boz renkli astragan kepi ve bir

ağız dolusu altın dişleriyle heybetli bir görünüşü vardı. Nice genç şair ve gazeteci kuşaklan hayat sınavlarını onun üstünde vermişlerdi. Otto için de bu kadının uygun olacağına yönetim kurulunda karar vermiştik. Ya onu ya da Fritzi'yi. Demir At'ın her şeyini takıp takıştırarak gelmesini istemiş, o da bizi utandırmıştı. Kendisini Otto'yla tanıştırdığımız zaman hayret etti. Herhalde çok daha genç ve çok daha taze bir şeyle karşılaşacağını sanmış olmalıydı. Otto, sivilceleri, zavallı bıyığıyla incecik soluk kâğıttan bir adama benziyordu. Yirmi altı yaşma basmıştı. Üstelik şu sırada tuzlu bir turp gibi de terlemekteydi. Demir At içtenlik dolu bir sırıtmayla altın kaplı ağzım alabildiğine açtı ve ürpertiler geçirmekte olan Bambuss' un yan tarafına bir şaplak attı. Dostça bir edayla, «Gel de birer konyak atalım, » dedi.

Otto hizmetçi kıza. «Bir konyak kaç para? » diye sor-du.

«Altmış bin! »

Hungermann «Nasıl? » diye telâşla sordu. «Kırk bin! Bir fenig bile fazla vermem! »

Mama «Fenig ha! » dedi. «Bu sözü epeydir duymamıştım... »

Demir At, «Dün kırk bindi sevgilim, » diye açıkladı.

«Bu sabah da kırk bindi. Ben bu sabah komite adına buraya geldim, o zaman kırk bindi. »

«Ne komitesi adına geldiniz? »

«Şiirin doğrudan doğruya deneylerle yenileştirilmesi komitesi adına. »

Demir At, «Sevgilim, » dedi. «Bu dediğin dolar kuru belli olmazdan önceydi. »

«Saat on bir kurunda böyleydi. »

Mama, «O zaman öğle sonrası kuru daha belli olmamıştı, » diye açıklamaya başladı. «Böyle pintilik yapmayın. »

«Altmış bin öbür günkü dolar kuruna göre tespit edilmiş olacak, » dedim.

«Yarınki kura göre. Her saat biraz daha yarma yak laşıyoruz. Hiç telaşlanmayın. Dolar kuru tıpkı ölüm gibidir. Ondan kaçamazsın. Senin adın Ludwig değil miydi? »

Kesin bir sesle, «Hayır, Rolf, » diye yanıt verdim. «Ludwig savaştan geri dönmedi. »

Hungermann birden kötü bir önseziyle irkildi. «Ya vizite parası? » diye sordu. «O kaç para? İki milyona anlaşmıştık . Soyunmak ve sonra da yarım saatlik konuşma bu paranın içindeydi. Özellikle bu konuşma bizim adayımız için çok önemlidir. »

Demir At çok gevşek bir edayla, «Üç milyon» diye karşılık verdi. «Ve bu para çok ucuz. »

Hungermann, «Arkadaşlar, ihanete uğradık! » diye gürledi.

Demir At, «Sen şu kıçıma kadar yükselen çizmelerin kaç para olduğunu biliyor musun? » diye sordu.

«İki milyon veririz, tek santim fazlaya olmaz. Burda bile anlaşmaların bir değeri olmuyorsa, dünyanın hali nereye varır? »

«Anlaşmalar ha! Paranın değeri sarhoşlar gibi yalpa vurup durursa anlaşmaların değeri mi olur? »

Ölüm kitabının şairi olarak o ana kadar susmuş olan Matthias Grund ayağa kalktı. Öfkeyle «Nasyonal sosyalistliğin bulaştığı ilk genelev burası. » dedi. «Anlaşmalar kâğıt parçalarıdır. Öyle değil mi? »

Demir At istifini bozmadan «Anlaşmalar da paralar da, » diye karşılık verdi. «Ama uzun çizmeler yine uzun çizme ve siyah çamaşırlar yine siyah çamaşırdır. Ve bunlar rezilce pahalı. Erkek olsun diye buraya getirdiğiniz adamınıza ne diye daha ucuz bir yer seçmediniz? Tıpkı cenaze törenleri gibi, bu işin de sorguçlusu vardır sorguç-suzu vardır. İkinci sınıf bir vizite bu herife yeter de artar bile. »

Bu söze verilecek karşılık yoktu. Tartışma ölü noktasına ulaşmış bulunuyordu. Birden Hungermann, Bam-buss'un yalnız kendi konyağını değil Demir At'ın da konyağını içmiş olduğunu farketti. «Biz yitirdik, » dedi. «Bu sırtlanların bizden istediği parayı vermek zorundayız. Bize bunu yapmayacaktın Otto! Şimdi senin hayata girişini çok daha basit bir biçime sokmamız gerekecek. Bu sorguçsuz cinsinden ve dökme demirden bir atla yapılacak bir tören olacak. »

Bereket versin tam o sırada Willy içeri girdi. Otto'nun erkekliğe dönüşümüyle sırf merakından ilgilenmekteydi- Gözünü bile kırpmadan

aradaki farkı derhal ödedi. Sonra da herkese rakı ısmarladı. Elindeki hisse senet-

leri sayesinde o gün yirmi beş milyon mark kazanmış olduğunu anlattı. Bu paramn bir kısmını hovardalıkta ye. mek istiyordu. Otto'ya, «Haydi davran bakalım çocuğum, » dedi. «Ve bir erkek olarak geri dön! » Otto bir anda ortadan kayboldu.

Fritzi'nin yanına oturdum. Eski olaylar çoktan unutulmuştu. Kendi oğlu savaşta öleli artık bana bir yarı çocuk gözüyle bakmıyordu. Oğlu astsubaydı ve ateş kesiminden üç gün önce vurulmuştu. Savaş öncesi günler konusunda hoşbeş ettik. Bana oğlunun Leipzig'de müzik öğrenimi yaptığım anlattı. Obuacı olmak istiyormuş. Ya-nıbaşımızda da o heybetli Mama, dizinin üstünde bir köpek olduğu halde pinekliyordu. Birden yukarı kattan bir çığlık koptu. Bunu gürültüler izledi. Sonra da don paça Otto göründü. Demir At öfkeden köpürmüş bir halde onu kovalıyor ve elindeki teneke bir leğeni sırtına indirip duruyordu. Otto'nun koşu stili doğrusu çok güzeldi; kapıya doğru seğirtip dışarı kaçtı. Biz de üç kişi Demir At'ın yolunu kestik. Kadın, «Bu kahrolasıca yarım porsiyon! » diye soluyordu. «Bana bıçak batırmaya kalktı. »

Bilgiç bir tavırla, «Batırdığı bıçak değildi, » dedim.

«Değil miydi? » Demir At arkasını çevirip siyah çamaşırının üzerindeki kırmızı bir lekeyi gösterdi..

«Kanamıyor ki, » dedim. «Elindeki sadece bir tırnak törpüsüydü. »

«Bir tırnak törpüsü mü? » At gözlerini üzerime çevirdi. «Böylesini hiç görmemiştim. Ben onu şişleyeceğim yerde, bu kılıksızlar kralı beni şişlesin ha! Ben bu uzun çizmeleri boşuna mı giyiyorum? Çeşit çeşit kırbaçları hiçbir işe yaramasın diye mi topladım? Kendisine dürüst davranıp fazladan ufak bir sadizm gösterisi yapmak istemiştim. Kırbacı alıp şöyle oyun olsun diye o sıska butlarına bir tane vuracak oldum; bu gözlüklü yılan çakısını çekip üzerime saldırmasın mı? Sadiste bak! Benim sadistle ne işim var? Ben mazohistlerin hayalindeki kadın değil miyim? Düpedüz hakaret bu bana! »

Kendisini bir duble kimyon rakısıyla yatıştırdık. Sonra da Bambuss'u aramaya koyulduk. Bir mürver ağacının arkasına saklanmıştı ve elleriyle başını ovuşturup duruyordu.

Hungermann, «Gel Otto, tehlike geçti! » diye bağırdı.

Bambuss gelmeye yanaşmadı. Elbisesini dışarı atmamızı istedi. Hungermann, «Olmaz öyle şey, » dedi. «Üç milyon mark bu! Senin için bu kadar para ödemişiz bir kere. »

«Parayı geriye isteyin. Kendimi parçalatmayı hiç niyetim yok. »

«Kibar bir adam hiçbir zaman kadından parasını geriye istemez. Bizim niyetimiz ise, kafam kırmak pahasına da olsa seni kibar bir adam yapmak. Deminki kırbaç vuruşu sadece bir dostluk gösterisiydi. Demir At bir sadisttir çünkü. »

«O da ne demek? »

«Yani insana çok hoyratça masaj yapan birisi demek. Bunu sana söylemeyi unuttuk. Böyle bir şey görmüş olduğun için sevinmelisin. Çünkü küçük kentlerde böyle-si pek bulunmaz. »

«Sevinçli filan değilim ben. Siz benim öteberimi buraya atmaya bakın. »

Kendisini ancak mürver ağacının arkasında giyindikten sonra tekrar içeriye sokabildik. İçecek bir şeyler verdik, ama masadan bir yere kımıldamadı. Hevesinin kalmadığını söylüyordu. Sonunda Hungermann gidip Mama ve Demir At'la bir anlaşma yaptı. Bambuss bir hafta içinde tekrar buraya gelmek hakkına sahip olacak ve bu gelişi için kendisinden ayrıca bir para istenmeyecekti.

İçmeye devam ettik. Bütün bu olaylara karşın bir sü-Te sonra Otto'nun yeniden ateşlenmeye başladığını fark-ettik. Arada bir Demir At'a kaçamak bakışlar fırlatıyor ve öbür kadınların hiçbiriyle ilgilenmiyordu. Willy durmadan kimyon rakısı ısmarlıyordu. Bir süre sonra Edu-ard'ı gözden yitirdik. Yarım saat sonra kan ter içinde ortaya çıktı ve biraz dolaşmaya çıkmış olduğuna bizi inandırmaya kalkıştı. Kimyon rakısı yavaş yavaş etkisini göstermeye başlıyordu.

Birden Otto Bambuss kâğıt kalem çıkarıp gizlice bir şeyler karalamaya koyuldu. Yazdıklarına omzunun üzerinden baktım. Başlık olarak «Dişi Kaplan» yazmıştı. «Şu serbest vezinli övgüyü yazmak için biraz beklesen daha iyi olmaz mıydı? » diye sordum.

Olmaz dercesine başını salladı, «İlk taze izlenim her şeyden önemlidir. »

«İyi ama sen alt tarafı kıçına bir kırbaçla kafana birkaç leğen darbesi yedin. Kaplanlık bunun neresinde? »

«Orası benim bileceğim iş. » Bambuss salkım saçak bıyıklarının arasından bir kadeh daha rakı yuvarladı. «Şimdi bütün iş hayal gücünde. Şu anda dizeler içimde bir gül fidanı gibi çiçek açmaya başladı. Gül fidanı ne kelime? Balta girmemiş ormanlardaki bir orkide gibi. »

«Yeterince görüp geçirdiğini mi sanıyorsun? »

Otto, Demir At'a doğru şehvet ve dehşet dolu bir bakış fırlattı. «Bunu bilemem. Ama küçük bir kitabı dolduracak kadar bir şeylere sahip olduğumdan eminim. »

«Açık konuş! Senin için üç milyon koyduk ortaya. Niyetin yoksa, bu parayı içkiye harcayalım daha iyi. »

«İçkiye harcayalım daha iyi. »

Bambuss bir rakı daha yuvarladı. İlk kez onu bu durumda görüyordum. Eskiden alkolden, özellikle rakıdan veba görmüş gibi kaçardı. Şiirlerini kahve ve frenk üzümü şarabı içerek yazardı.

Hungermann'a, «Otto'nun işine ne dersin? » diye sordum. «Başına yediği leğen darbelerinden mi böyle oldu acaba? »

Otto, «Hiçbir şey olduğum yok benim! » diye bağırdı. Yeniden bir duble kimyon rakısı daha içti ve tam bu sırada önünden geçen Demir At'ın kıçına bir çimdik attı. At yıldırımla vurulmuş gibi durup kaldı. Sonra ağır ağır geriye dönüp sanki çok ender bir böcek görmüş gibi Otto' ya bakmaya başladı. Beklediğimiz darbeden Otto'yu korumak için kollarımızı uzattık. Böyle uzun çizmeli bayanlara çimdik atmak arsızca bir hareket kabul ediliyordu. Otto sendeleyerek ayağa kalktı. Miyop gözleriyle dalgın dalgın bakarak gülümsedi. Atın çevresinde şöyle bir döndü ve birden kadının siyah külotuna edepsizce bir şaplak attı.

Bir an her şey sustu. Herkes bir cinayet bekliyordu. Ama Otto umursamayan bir tavırla yeniden yerine oturdu, başını kolunun üstüne dayayarak sızdı. Hungermann vaaz verircesine, «Uyuyanı öldürmeyeceksin, » diye At'a seslendi. «Tanrının on birinci buyruğu da budur. »

Demir At kocaman ağzını açarak sessizce sırıttı. Altın dişleri parıldadı. Sonra Otto'nun ince, yumuşak saç-

larını okşadı. «Çocuklar, » dedi, «keşke ben de böylesine genç, böylesine saf olabilseydim. »

Dışarı çıktık. Hungermann'la Bambuss, Eduard tarafından kente götürüldü. Kavak ağaçları hışırdıyordu. Köpekler havlıyordu. Demir At birinci katta pencerede durmuş elindeki Kazak kalpağım bize sallıyordu. Genelevin arkasında solgun bir ay durmaktaydı. Ölüm kitabının şairi Matthias Grund önümüzdeki bir çukurdan çıktı. Bu çukuru Hazreti İsa'nın Genezaret Denizi'ni geçmesi gibi geçebileceğini sanmış ve yanıldığım anlamıştı. Willy yanım sıra yürüyordu. Rüyadaymış gibi «Ne hayat yahu! » dedi. «Demek insan uykudayken bile para kazana-biliyormuş. Yarın sabah dolar yeniden yukarı çıkmaya başlayacak ve bizim hisse senetleri de onun ardı sıra neşeli maymunlar gibi tırmanmaya koyulacak. »

«Gecemizin içine etme. Senin otomobilin nerde? Yoksa hisse senetlerin gibi o da mı yavruluyor? »

«Renee aldı. Kırmızı Değirmen'in önünde dinleniyor şimdi. Bizimki gösteriler arasında meslektaşlarını bindirip gezdiriyor. Hasetten çatlatıyor hepsini. »

«Evleniyor musunuz? »

«Nişanlandık. Bunun ne demek olduğunu bir bilsen. »

«Tahmin ediyorum. »

Willy, «Çok gülünç bir şey bu! » dedi. «Bu günlerde de bana şu bizim Üsteğmen Helle'yi anımsatmaya başladı. Hani şu bizimkiler şehit düşmezden önce hepimize dünyayı zindan etmiş olan insan kasabım canım. Özellikle karanlıkta yanımda bu herif yatıyor sanıyorum. Helle'nin boynuna sarılmak ve ona sahip olmak... insanı ürpertecek derecede büyük bir zevk. İnan bana, böyle bir şeyin bana zevk vereceğini hiç sanmazdım. »

«İnanırım. »

Çiçekler içinde karanlık bahçelerden geçtik. Bilinmeyen çiçeklerin kokusu dört bir yanımızı sarmıştı. Ansızın önümüzde bir hayalet gibi ayağa kalkan birisi «Mehtap tepelerin üstünde ne kadar tatlı uyuyor, » dedi.

Hungetmann'dı bu. O da tıpkı Matthias Grund gibi sırsıklam olmuştu. «Ne oldu? » diye sordum. «Bu taraflar da yağmur filan da yağmadı. »

«Eduard bizi arabadan attı. Şarkı söylerken fazla bağırıyormuşuz. Malûm ya kendisi bugüne bugün kibar bir

otel sahibi. Sonra da Otto'yla birlikte biraz serinleyelim dedik, ikimiz birden dereye düştük. »

«Ay siz de mi düştünüz? Peki, Otto nerde? Yoksa Matthias Grund’u mu aramaya çıktı? »

«Balık avlıyor. »

«Ne? »

Hungermann, «Allah kahretsin! » dedi. «İnşallah suyun içine yuvarlanmamıştır. Yüzmesini bilmez çünkü. »

«Olsun. Suyun derinliği bir metre bile yoktur. »

«Otto bir su birikintisinde bile boğulur yahu. Yurdunu çok sever de ondan. »

Bambuss’u derenin üstündeki bir köprüye asılmış bir halde balıklara vaaz verirken bulduk.

Hungermann, «Ey Aziz Franziskus fenalaştın mı yoksa? » diye sordu.

Bambuss ortada sanki çok gülünç bir şey varmış gibi kikirdedi ve «Evet, » dedi. Sonra da dişleri takırdamaya başladı. «Soğuk be! » diye kekeledi. «Ben açık hava adamı değilim. »

Willy cebinden bir şişe kimyon rakısı çıkardı. «Siz-leri yine kim kurtarır? Her şeyi önceden hesaplayan Willy Amca’nız tabii. Bu kez de zatürre ile soğuk bir ölümden kurtarıyor. »

Hungermann, «Ne yazık Eduard yanımızda değil, » dedi. «Burda olsaydı onu da kurtarır ve sonra da Sayın Valentin Busch’la bir ortaklık kurardım. Eduard! kurtaranlar ortaklığı. Bu da Eduard'ı öldürmeye yeterdi. »

Hungermann’ın arkasında duran Valentin «Bayat nükteleri bırak, » dedi. «Senin için sermaye denilen şeyin kutsal bir kavram olması gerekir. Yoksa sen de mi komünist oldun? Ben sermayemi kimseyle paylaşmam. Eduard sadece bana aittir. »

Hepimiz Willy’nin şişesinden içtik. Kimyon rakısı ay ışığında sarı bir elmas gibi parıldıyordu. Willy’ye «Daha başka bir yere gitmeye niyetin var mı? » diye sordum.

«Bodo Ledderhose’nin şarkıcılar derneğine gideceğim. Siz de gelin! Hem orada üstünüzü kurutursunuz. »

Hungermann, «Yaşasın! » dedi.

Eve gitmenin çok daha kolay bir şey olacağı düşüncesi hiçbirinin aklına gelmiyordu. Ölüm şairi bile bunu

akıl edememişti. Bu akşam içkilerin çok büyük bir çekim gücüne sahip olduğu ortaya çıkıyordu.

Yürümeye devam ettik, dere boyunca gidiyorduk. Ay ışığı suda ışık oyunları yapıyordu. İnsan bu ayı içebilirdi... bir zamanlar bunu birisi söylemişti, ama kimdi bunu söyleyen? \

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yazın bunaltıcı sıcağı kentin üzerine çökmüştü; dolar yeniden İki yüz bin mark daha yükselmişti; açlık artmış, fiyatlar artmıştı. Bunun açıklaması da çok basitti: Fiyatlar ücretlerden daha hızlı artıyordu. Yani halkın gündelikle, maaşla, belirli bir gelirle, emekli aylığıyla yaşayan kesimi gittikçe hızlanan bir biçimde umutsuz bir yoksulluğun pençesine düşmekte ve bir kısmı ise kaynağı belirsiz bir zenginliğe gömülmekteydi. Hükümetin elinden bu durumu seyretmekten başka bir şey gelmiyordu. Hatta enflasyon sayesinde borçlarından kurtulduğu için bir bakıma seviniyordu da; ama bu arada halk inim inim inliyormuş, işin burası kimsenin umurunda değildi.

Bayan Niebuhr’un türbesi tamamlanmıştı. Korkunç bir şey olmuştu; çakıl taşlı yolları, bronz zincirleri ve renkli camlarıyla taştan bir oda çıkmıştı ortaya. Daha önce betimlemiş olduğum heykel çalışmaları yapılmamıştı. Türbe bitmişti ama bu kez de Bayan Niebuhr onu almaktan birdenbire caymıştı. Avluda elinde renkli güneş şemsiyesi ve boynunda yalancı incilerden kolyesiyle duruyordu. Yanında da ayakkaplarının üstünde tozluk bulunan daracık, kareli elbise giymiş birisi vardı. Şimşek çakmış, yas bitmiş, Bayan Niebuhr nişanlanmıştı. Bir anda kocasını artık umursamaz olmuştu. Nişanlısının adı Ralp Lehmann’dı ve kendisini sanayi danışmanı olarak tanıtıyordu. Küçük adının ve mesleğinin kibarlığına karşın üstündeki giysi oldukça eskimiş görünüyordu. Kravatı yeniydi, aynı şekilde portakal rengi çorapları da. Herhalde bunlar mutluluk içinde yüzen nişanlısı tarafından kendisine verilmiş ilk armağanlardı.

Aramızdaki savaş kolan vurup durmaktaydı. Bayan Niebuhr ilkin böyle bir türbeyi hiçbir zaman ısmarlama mış olduğunu söylemeye kalktı. Zaferinden emin bir havayla, «Elinizde yazılı bir belgeniz var mı? » diye sordu.

Gerçekten elimizde yazılı hiçbir şey yoktu: Georg, bizim mesleğimizde böyle bir belgenin gerekli olmadığını yumuşak bir sesle açıkladı. Ölüm işinde inanmak ve güvenmek geçerliydi. Üstelik bu konuda bir düzine tanığımız da vardı. Bayan Niebuhr türlü istekleriyle taşçı ustalarımızı, heykeltraşımızı ve en sonunda bizi de yeterince çileden çıkarmıştı. Ayrıca bir de kapora vermiş bulunuyordu.

Bayan Niebhur kendi güzel mantığıyla, «Mesele de burda ya işte, » dedi. «Biz bu kaporayı geri istiyoruz. »

«Öyleyse siz bu türbeyi ısmarlamış olduğunuzu kabul mu ediyorsunuz? »

«Ben onu ısmarlamadım. Sadece kapora verdim. »

«Bay Lehmann, » dedim, «Bir sanayi danışmanı olarak bu söze ne dersiniz? »

Ralph bir kavalye olarak, «Olabilir, » diyerek bize ikisi arasındaki farkı açıklamaya kalkıştı. Georg adamın sözünü kesti. Verilen kapora için verilmiş herhangi yazılı bir belgenin bulunmadığını anlattı. Ralph, Bayan Ni-ebuhr’a dönerek «Nasıl? » diye bağırdı. «Emine' Makbuz almamış miydin? »

Bayan Niebuhr, «Bilmiyordum, » diye kekeledi. «Böyle diyeceklerini nerden bilebilirdim. Baksana bir kuruş vermediğimi söylüyorlar. Bunlar basbayağı dolandırıcı! »

«Bu senin yaptığın ise basbayağı saflık! »

Emilie olduğu yerde küçülmüş gibiydi. Ralph kadına öfkeyle bakıp duruyordu. Birdenbire kibarlığı kaybolmuştu. Heh Allahım dedim, kadının şansına bak; önceki balinanın biriydi, şimdi ise bir köpekbalığı yakalamıştı.

Georg «Size bir kuruş bile vermediniz diyen yok» dedi. «Biz sadece ısmarlama için nasıl yazılı bir şey yoksa, kapora için de yazılı bir şey olmadığını söylemek istedik. »

Ralph ferahlamıştı. «O başka, » dedi.

Georg, «Ayrıca, » dedi, «Almak istemiyorsanız bu anıtı geri almaya da hazırız. »

Ralph, «O başka, » diye yineledi. Bayan Niebuhr evet dercesine başını sallayıp duruyordu. Şaşkın gözlerle Ge-

org’a bakıyordum. Yani bu türbe dükkânın ikinci bir bekçisi, kara mezar taşının bir kardeşi mi olacaktı?

Ralph, «Peki kapora ne olacak? » diye sordu.

«Kapora tabii yanacak, » dedim. «Usul böyledir. »

«Ne? » Ralph yeleğini aşağıya doğru çekip dikildi. O zaman pantolonunun da kısacık ve daracık olduğunu gördüm. «Gülünç bir şey bu, » dedi. «Böyle bir şey bizde olmaz. »

«Biz de de olmaz. Ancak ısmarladığı malı almak istemeyen müşterilere rastlanıyor da... »

Emilie yeniden yüreklenerek, «Biz hiçbir şey ısmarlamış değiliz, » diye söze karıştı. Şapkasındaki kirazlar sallanıyordu. «Hem istenilen para da çok yüksekti. »

Ralph, «Sakin ol, Emilie, » diye bağırdı. Kadın korkup sindi. Ama bir yandan da bu kadar fazla erkeklikten dolayı da gurur duymaktaydı. Ralph tehdit ederek, «Bu iş mahkemede çözümlenir, » dedi.

«İnşallah! »

Georg, Emilie'ye, «Evlendikten sonra da fırını işletmeye devam edecek misiniz? » diye sordu.

Kadın öylesine ürkmüştü ki, hiçbir şey söylemeden nişanlısına baktı.

Ralph, «Elbette, » diye yanıt verdi. «Sanayi işlerimizin yanı sıva elbette onu da işleteceğiz. Hem niye işletmeyelim? »

«O fırının ekmekleriyle çörekleri her zaman güzel olur da ondan sormuştum. »

Emilie kırıtarak, «Teşekkür ederim, » dedi. «Peki şu kapora işi ne olacak şimdi? »

Georg birden sevimli pozlar takınarak, «Size bir önerim var, » dedi. «Bir ay boyunca bize sabahlan on iki tane küçük ekmek ve akşamlan da altı tane meyveli çörek verirsiniz, biz de size ayın sonunda kaporanızı geri veririz. Mezar anıtını da artık almazsınız. »

Bayan Niebuhr hemen, «Kabul! » dedi.

Ralph «Sakin ol, Emilie! » diyerek kadım dürttü. Acı bir sesle Georg'a «Demek öneriniz bu, » dedi. «Bir ay sonra geri vereceksiniz. «Peki, o zamana kadar paranın değeri ne olacak? »

«Öyleyse anıtı alın, » diye karşılık verdim. «îşin doğrusu bu zaten. »

. Aramızdaki savaş on beş dakika daha sürdü. Sonra uzlaşmaya karar verdik. Kaporanın yarısını hemen geri verecektik. Geri kalanım da iki hafta içinde. Buna karşılık ekmek ve pastayla ilgili önerimiz olduğu gibi kabul ediliyordu. Aslında bize karşı bir şey yapamayacağını Ralph da bilmekteydi. Bir kere enflasyon bizden yanaydı. Mahkeme önüne çıktığımız zaman ise rakamlar sadece rakamdı, ne eksik, ne fazla, neyi ifade ediyorlarsa o kadar değerleri olacakta. Parayı geri vermemiz için bizi mahkemeye verse, belki Emilie bir yıl sonra parasını geri alırdı, ama aynı parayı, o zamana kadar değeri sıfıra inecek olan parayı. Georg'un ne yapmak istediğini şimdi daha iyi anlamıştım; bu alışverişten kazançlı çıkan biz-dik. Kapora bugün onu almış olduğumuz zamanki değerinin ancak bir kısmı kadar değerdeydi.

Nişanlılar gittikten sonra, «İyi ama bu türbeyi şimdi ne yapacağız? » diye sordum. «Özel kilise olarak mı kullanacağız? »

«Çatısını biraz değiştiririz. Kurt Bach bunun üzerine ağlayan bir aslan ya da uygun adım yürüyen bir asker koyar, daha da olmazsa bir melek veya yaslı bir Cermenya da koyabiliriz. İki penceresini çıkarıp, deliğini üzerine adlar yazılacak mermer levhalarla kapatırız. İşte al sana bir anıtkabir. »

Birden sustu. «Küçük bir savaş anıtı, » diye lafım tamamladım. «İyi ama bizim Kurt Bach tek başına, ayakta duran melek yapamaz; asker ve Cermenya da yapmasını beceremez. Yapsa yapsa bunların kabartmasını yapabilir. Biz yine eski aslanlarımızda kalalım daha iyi. Ama aslan için de bu çatı dar gelir. Kartal koymak daha uygun olacak. »

«Niçin? Aslan bir ayağını sütunun üzerine dayarsa pekâlâ olur. »

«Bronz bir aslana ne dersin? Bizim madeni eşya fabrikası her büyüklükte bronz hayvanlar yapıyor. »

Georg düşünceli bir tavırla, «Bir top! » dedi. «Kırılmış bir top yepyeni bir şey olur! »

«O zaman da bunu ancak bütün şehitleri topçu olan bir yerde kullanabiliriz. »

Georg «Kulağını aç, » dedi. «Hayal gücünü şöyle bir kapıp koyver. «Birkaç desen çiz, elden geldiğince büyük ve renkli olsun. Bir de o zaman bakalım bu işe. »

«Şu bizim kara mezartaşını da içine alacak bir projeye ne dersin? O zaman bir taşla iki kuş vurmuş olurduk. »

Georg güldü. «Eğer sen böyle bir proje yapabilirsen, ben de sana armağan olarak bir kutu Reinhardtshausener şarabı veririm. İnsanın rüyalarına giren bir şaraptır bu. »

«Bu dediğinden bir şişesini avans olarak versen ne iyi olur. O zaman daha kolay şevke gelirdim. »

«Öyle olsun, bir tanesini açıp başlayalım bakalım. Eduard'a gidiyoruz. »

Eduard bizi görünce her zamanki gibi suratım astı. Georg, «Sevinin Bay Knobloch, » dedi ve cebinden bir avuç kâğıt para çıkardı. «Bugün nakit para gülüyor yüzünüze. »

Eduard'ın yüzündeki bulutlar dağılmıştı. «Sahi mi? Öyle ya, nasıl olsa bugünü görecektik zaten. Pencere kenarında mı oturmak istersiniz? »

Gerda yine şarap içilen salonda oturmaktaydı. Ekşi bir edayla «Sen buranın daimi müşterisi misin? » diye sordum.

Masum bir tavırla güldü. «Benim burda işim var. »

«İşin mi var? »

«Evet, işim var, sayın sorgu yargıcı. »

Georg, «İzin verirseniz bu kez de biz sizi yemeye davet edelim, » diyerek herhangi bir öküzlük yapmamam için dirseğiyle beni dürttü.

Gerda bize şöyle bir baktı. «Sizi bir kez daha davet edemeyeceğimin farkındasınızdır değil mi? »

«Farkındayız, » dedim ve kendimi tutamayıp ekledim: «Eduard böyle bir şeyi kabul etmektense nişanı bozmayı yeğler. »

Gerda güldü ve başka bir şey yapmadı. Tütün rengi çok zarif bir ipekli elbise giymişti. Ben ne eşekmişim diye düşündüm. Hayatın ta kendisi işte şurda karşımda oturuyordu ve ben o büyüklük hastalığım yüzünden bunu anlayamamıştım.

Eduard göründü ve bizi Gerda'nın yanında görünce yeniden yüzü asıldı. İçinden hesaplar yaptığım farkedi-

yordum. Kendisine yalan söylediğimizi ve yeniden beleşçilik edeceğimizi sanmaktaydı. Georg, «Bayan Schneider'i yemeğe davet ettik, » dedi. «Ludwig'in büyümüş olmasını kutluyoruz. Adam olma yolunda yavaş yavaş olgunlaşıyor ve artık bu dünyanın kendisi için yaratılmış olduğunu sanmaktan da vazgeçmiş bulunuyor. »

Georg benden çok daha fazla etkili oluyordu. Eduard' ın yüzü aydınlandı. «Enfes bir piliç kızartması var, » dedi. Islık çalmak istermişçesine dudaklarını büzdü.

«Sen bize normal tabldotunu da rahatça getirebilirsin, » dedim. «Senin lokantada her şey her zaman enfestir.. Yalnız bir de Reinhartshausener 1921 şarabı istiyoruz.

Gerda bize baktı. «Öğle zamanı şarap mı içeceksiniz? Ne o, piyangodan para mı çıktı? O halde niye Kırmızı Değirmen'e hiç gelmiyorsunuz? »

«Biz sadece küçük bir ikramiye kazandık, » diye karşılık verdim. «Hem sen orda hâlâ sahneye çıkıyor musun? »

«Ay sen bunu bilmiyor musun? Doğrusu utanmalısın! Eduard biliyor ama. Anlaşmamı on dört gün daha uzattım. Ayın birinde de yeni anlaşmam başlıyor. »

Georg, «Öyleyse biz de geliyoruz, » dedi. «Tabii bir türbe filan rehine koyabilirsek. »

Gerda bana bakarak, «Senin bayan arkadaşın dün akşam ordaydı, » dedi.

«Erna mı? O benim arkadaşım değil artık. Peki kiminle gelmişti? »

Gerda güldü. «Artık arkadaşın değilse sana ne? »

«Elektrik akımı verilmiş bir kurbağa bacağı gibi meseleyi sırf mekanik açıdan ele alsak bile, insanın tam anlamıyla irkilmesi için bir süre geçiyor. Özellikle insan birisinden büsbütün ayrılınca onunla ilgili her şeyi merak etmeye başlıyor. Bu da aşkın çaprazlıklarından biri. »

«Sen çok düşünüyorsun böyle şeyleri. Bu kadar düşünmek iyi değildir. »

Georg, «Doğru da düşünmüyor, » diye atıldı. «Aklı, duygularım dörtnala koşturacağı yerde daha çok frenliyor. »

Gerda, «Hepiniz aklınızı başınıza toplayınız çocuk-

lar, » dedi. «Arada bir de şu hayattan zevk almaya baksanız olmaz mı? »

Georg'la ikimiz bakıştık. Georg güldü. Bense afallamıştım. «Düşünmek bizim en büyük zevkimizdir, ». diye karşılık verdim, ama yalan söylediğimi pekâlâ biliyordum.

«Ah zavallı toprak kurtları! Hiç değilse şu yemeğinizi doğru dürüst yiyin bari. »

İçinde bulunduğumuz sıkıntılı durumdan bizi Rein-hardthausener şarabı kurtardı. Şişeyi bizzat Eduard açıp tadına baktı. Bir bardağı yarışma kadar şarapla doldurdu. Fransızlar gibi bir «Enfes! » dedikten sonra İçkiyi yudumladı, ağzının içinde dolaştırdı ve sonra gözlerini yumarak içti.

«Gerçekten şaraptan anlayana çeşnisine bakmak için birkaç damlacık yeter, » dedim.

«Bana yetmez. Hele böyle bir şarapta hiç yetmez. Amacım sadece sizlere şarabın en iyisini sunmak. »

Bu lafına karşılık vermedik, onu çileden çıkaracak kozumuzu daha sonra kullanacaktık. Gerda'yla bizim yemeğimizin parasını o tükenmek bilmeyen kuponlarımızla ödeyecektik.

Eduard bardaklara içki koydu. Arsız bir edayla, «Bir kadehçik içmem için beni de davet etmeyecek misiniz? » diye sordu.

«Daha sonra, » yanıtını verdim. «Bir şişe ancak bize yeter. Hem şu yemeği de burnumuzdan getirme, çünkü bakıyorum Senbernar köpeğinin dişlerini sayarcasına lokmalarımızı sayıp duruyorsun. »

«Ben sadece o markalarınızla birer beleşçi olarak geldiğiniz zaman bunu yaparım. » Eduard vals öğrenen bir ortaokul öğretmeni gibi Gerda'nın çevresinde dönmeye başladı.

Gerda gülmemek için kendini güç tutuyordu. Masanın altından onu dürttüm. Eduard'a nasıl bir oyun hazırlamış olduğumuzu hemen anladı.

Tam bu sırada insanı etkileyen bir kumandan sesi «Knobloch! » diye gürledi.

Eduard kalçasına bir tekme yemiş gibi toparlandı. Bu kez arkasında duran, o masum gülüşüyle Renée de la Tour'un ta kendisiydi. Eduard bir küfürü içine attı. «Ben

de her zaman boşta bulunup aldanıyorum.. » diye söylendi.

«Ne kızıyorsun? » dedim. «Bu senin saf kan Alman oluşundan ileri geliyor. Boyun eğmeye alışmış atalarından sana kalan bir miras bu. »

Bayanlar gülümseyen cinayet masası memurları gibi birbirlerini selamladılar.

Renée «Bu ne güzel giysi Gerda! » dedi. «Ne yazık ki, ben böyle şeyler giyemiyorum. Bunu giyecek kadar kalın değilim çünkü. »

Gerda, «Olsun, » diye karşılık verdi. «Ben geçen yılın modasını da zarif buluyorum. Özellikle ayağındaki şu göz kamaştırıcı timsah derisi ayakkapları, her geçen yıl bi-raz daha çok seviyorum. »

Masanın altından baktım. Renée'nin gerçekten timsah derisi ayakkapları vardı. Gerda'nın oturduğu yerden bunu görebilmesi ise kadın denilen yaratığın ebedi sırlarından biriydi. Kadınlardaki bu yetenekten şimdiye kadar pratik alanda yararlanılmamış olması doğrusu anlaşılmaz bir şey. Kendilerinden topçulukta düşmanı gözetleme balonlarında ve buna benzer başka kültür hizmetlerinde pekâlâ yarar sağlanabilirdi.

Bayanlar arasında başlamış olan bu ileri karakol savaşım Willy kesti. Tepeden tırnağa açık grilere bürünmüştü. Giysisi, çorabı, gömleği, kravatı, deri eldivenleri hep açık giriydi ve bütün bunların üstünde kızıl saçları lâv püskürten bir Vezüv Yanardağı gibi duruyordu. «Şarap! » diye bağırdı. «Mezar kazıcıları içki âlemi yapıyor ha! Kim bilir hangi ailenin ıstırabını içkiye harcıyorlar? Ben de davetli miyim? »

«Biz şarap paramızı senin gibi borsalarda kazanmıyoruz, ey halkın servetini sömüren adam! » diye karşılık verdim. «Buna rağmen şarabımızı Matmazel de la Tour'-la bölüşmek bize yine de büyük zevk verecektir. Eduard'ı ürküten herkese masamızda yer vardır. »

Bu sözler Gerda'nın neşesini kaçırmıştı. Masanın altından bacağıyla beni dürttü. Dizinin dizime değdiğini duyuyordum. Vücudundan gelen sıcaklık ense köküme kadar yükseliyordu. Birden yanyana oturan suikastçılara benzemiştik.

Gerda, «Eduard hesap pusulasıyla geldiği zaman, » dedi, «onu asıl ürkütecek olan sizler olacaksınız. Bunu hissediyorum. Ne olacağı gözümün önüne geliyor. »

Gerda'nın sözleri sanki bir sihirbaz değneği dokunmuş gibi bambaşka bir uyumla çınlıyordu. Ne oluyor? diye düşündüm. Sevdam galeyana gelerek başıma mı vuruyordu, yoksa bu daha çok bir başkasını ayartmaktan doğan eski bir haz mıydı? Yemek salonu birden artık yemek kokan bir yer olmaktan çıkmış, korkunç hızıyla evrenin içinde uçan asma salıncak gibi bir şey oluvermişti. Pencereden dışarı baktım. Hayret, kent tutum bankası hâlâ eski yerinde duruyordu. Gerda'nın dizlerinin sıcaklığı olmasa dahi bu bankanın enflasyon nedeniyle bulunduğu yerden silinip süpürülmesi gerekirdi. Ama ne yapalım ki, beton nice insandan ve nice insan eserinden daha uzun ömürlü oluyor.

«Enfes bir şarap, » dedim. «Nasıl oluyor da beş yılda bu hale gelebiliyor? »

Willy şaraptan hiç anlamadığı halde, «Bu şarap beş yıldan daha eski, » dedi. «Eduard, iki şişe daha istiyorum. »

«Niye iki şişe? Birini bitirelim de İkincisini içelim. »

«Pekâlâ! Sizin için kendi şarabınızı. Eduard, sen bana elden geldiğince çabuk bir şişe şampanya gönder! »

Eduard yağlı bir şimşek gibi yerinden fırladı. Renée, «Ne oluyor Willy? » diye sordu. «Beni şampanyayla sarhoş edip istediğim kürk mantoyu unutturacağını mı sanıyorsun? »

«Senin kürk mantonu alacağız! Bu şampanya çok daha yüksek bir amaç için. Eğitici bir amaç için. Bunun farkında mısın, Ludwig? »

«Değilim. Ben her zaman şarabı şampanyaya yeğ tutarım. »

«Gerçekten farkında değil misin? Şuraya, sütunun arkasındaki üçüncü masaya baksana! Kafası kıllı domuz kafası, gözleri sırtlanın iblis gözleri gibi olan ve göğsü tavuk göğsü gibi şişik birisi yok mu? Gençliğimizin katili değil mi o? »

Hayvanlar bilimi bakımından bir acaiplik örneği olacak bu şeyi gözlerimle araştırdım ve hemen buldum. Bu bizim lisenin müdürüydü; yaşlanmış ve yoksullaşmış-tı ama yine de oydu. Yedi yıl önce Willy'ye senin sonun darağacıdır demişti, benimse müebbet hapse mahkûm

olacağımdan emindi. O da bizi görmüştü. Kanlı gözleri üzerimize doğru şimşekler yağdırmaya başlamıştı. Willy'-nin niçin şampanya ısmarlamış olduğunu şimdi anlamıştım.

Willy, «Şampanyanın tıpasını mümkün olduğu kadar çok patırtı çıkararak patlat Eduard, » diye emretti.

* «Kibarca bir davranış olmaz! »

«Şampanya kibarlık olsun diye içilmez, şampanya önemli görünmek için içilir. »

Willy şampanya şişesini Eduard'ın elinden alarak sallamaya başladı. Şişenin tıpası bir tabanca gibi patlayarak havaya uçtu. Bir an için salonda her şey sustu. Kıllı domuz kafası başını öne doğru uzattı. Willy bütün heybetiyle masamızın yanı başında duruyor, şişeyi sağ elinde tutuyordu. Şampanyayı bardaklara koydu. İçki köpürüyor, Willy'nin saçları ışıldıyor,

ve yüzü parlıyordu. Bakışlarını Schimmere, eski müdürümüze çevirdi. Schimmel hipnotize edilmiş gibi gözlerini bizden ayıramaz olmuştu.

Willy, «İstediğim oldu, » diye fısıldadı. «Bizi tanımazlıktan gelecek sanmıştım. »

«Aklı fikri okulda bir adamdır o, » diye karşılık verdim. «Bizi tanımazlıktan gelmesi olmayacak bir iş. Onun için bizler sadece birer öğrenciyiz, altmış yaşımıza gelsek de yine öyleyiz. Burnunun ne şekil aldığına bir bak, bunu anlarsın. »

Renée, «On iki yaşındaki çocuklar gibi hareket etmeyin, » dedi.

Willy, «Niye etmeyelim? » diye sordu. «Nasıl olsa daha yaşlı olacağız zaten. »

Renée tartışmaya hiç niyeti yokmuş gibi bir edayla yakut yüzüklü elini yukarı kaldırdı. «Ve siz bu halinizle yurt savunması yaptınız ha. »

«Yurt savunması yaptığımızı sandık, » dedim. «Bu durum günün birinde yurdun sadece seve seve şeytana havale edebileceğimiz kısmını savunmakta olduğumuzu anlayıncaya kadar sürdü gitti. Bu kısma şurdaki millici domuz kafası da dahildir. »

Renée güldü. «Sizler düşünürler ve şairler ülkesini savundunuz. Bunu da unutmayın. »

«Şairler ve düşünürler ülkesinin savunulmaya ihtiya-

cı yoktur. Onu ancak şurdaki domuz kafalara ve onun benzerlerine karşı savunmak gerekir. Bu gibiler şairleri ve düşünürleri zindanlara kapatır, ömürleri boyunca orda tutar ve öldükleri zaman da bundan kendilerine reklam payı çıkarırlar. »

Gerda başını uzatıp, «Bakıyorum bugün atışlar pek sert, » dedi.

Masanın altından yeniden beni dürttü. Nutuk attığım kürsüden aynı anda aşağıya inip, beni alıp dünyanın üzerinde dolaştıran asma salıncağa tekrar biniverdim. Yemek salonu yeniden uzayın bir parçası olmuştu şimdi ve içki sofrasının hesabını yükseltmek için şampanyayı su gibi harcayan Eduard bile şu anda başının çevresinde azizlerin tozlu hâlesi varmış gibi görünüyordu.

Gerda, «Yemekten sonra benimle gelir misin? » diye fısıldadı.

Evet dercesine başımı eğdim.

Willy keyfinden sarhoş olmuş bir halde kulağıma eğilerek, «Geliyor geliyor, » dedi. «Geleceğini biliyordum. »

Bizim domuz dayanamamıştı. Yerinden güçlükle kalkmış gözlerini oynatarak masamıza yaklaşıyordu. «Hoh-meyer'siniz, değil mi? » dedi.

Aynı anda Willy yerine oturmuştu. İstifini bozmadan, «Ne buyurdunuz? » diye sordu.

Schimmel afallamıştı. «Siz eski öğrencim Hohmeyer' siniz canım, » dedi.

Willy şampanya şişesini masanın üzerine özenle koydu. Renöe'ye, «Affedersiniz Sayın Barones, » dedi. «Şurdaki adam, sanırım bana sesleniyor. » Bu kez Schimmere döndü. «Size nasıl bir hizmetim dokunabilir? Bir şey mi arzu ettiniz, insanların en iyi kalplisi? » Schimmel bir an için şaşaladı. Ne söyleyeceğini bilemez olmuştu. İçtenlikle kaynayan saf bir öfke bu namuslu okul tilkisini bizim masamıza sürüklemiş bulunuyordu.

Willy adamın bir şey söylemesine zaman bırakmadan, «Bir bardak şampanyaya ne buyrulur? » diye sordu.

«Ne oldu size böyle? Ben ayyaş değilim. »

Willy, «Çok yazık» dedi. «Öyleyse ne arıyorsunuz bur-da? Rahatsız ettiğinizi görmüyor musunuz? »

Schimmel öfkeli bir bakış fırlattı. «Lisemin eski bir

öğrencisinin böyle güpegündüz içki âlemi düzenlemesi acaba mutlaka şart mıydı diye sormak istemiştim. »

«İçki âlemi mi? » Willy adama şaşırmış gibi baktı. Renâe'ye «Tekrar özür dilerim Sayın Barones, » dedi. «Bu yol yordam bilmez adam, hem şimdi tanıdım kendisini, Bay Schimmel'dir bu. » —kibar bir tavırla tanıştırdı— «Barones de la Tour. » —Renâe lütfedercesine bir edayla kâhküllü başım eğdi— «Evet, Bay Schimmel bir içki âlemi düzenlediğimizi sanıyor, oysa biz kendisinin doğum gününü kutlamak için birer bardak şampanya içiyorduk. »

Schimmel ne kadar şaşırması mümkünse o kadar şaşırmıştı. «Doğum günü mü? » diye dişlerini gıcırdattı. «Olabilir, ama burası küçük bir kent, eski öğrencilerim böyle bir şeyi nasıl yapabilirler... »

Karşımızda bize günah çıkarttırmak istiyormuş gibi duruyordu. Barones de la Tour bu eski gösteriş budalası üzerinde etkisini göstermişti. Willy hemen saldırıya geçti. «Sizin eski öğrencileriniz olarak bizim sabah sabah birer kadeh rakı ya da iki bardak rakılı kahve içmemiz gerekirdi. Neşe kelimesinin ne anlama geldiğini ancak böylelikle anlamış olurduk. Ama siz behey gençlik katili, öğretim planımıza hiç bir zaman böyle şeyleri almış değilsiniz. Siz görev delisi bir teke olarak bizim benliğimizin içine öyle ettiniz ki, PrusyalIların bizim için bir kurtuluş olduğuna inanmaya başlamıştık. Siz Almanca kompozisyonlarının can sıkıcı başçavuşu... sizin sayenizde bizler ayyaş olduk. Olup biten her şeyin bütün sorumluluğu yalnız ve yalnız sizindir. Ve şimdi de basın gidin burdan can sıkıntısı astsubayı, haydi! »

«Fakat bu... bu bir... » Schimmel kekeliyordu. Rengi bir anda domates gibi olmuştu.

«Doğru evinize gidin ve hayatınızda bir kez olsun bir banyo yapın, sizi gidi hayatın terleyen ayağı, sizi! »

Schimmel soluk almaya çalışıyordu. Boğulur gibi bir sesle, «Polis! » dedi. «Küstahça bir hareket bu! Ben şimdi sizi şey yapacağım... »

Willy, «Hiçbir şey yapamayacaksın, » dedi. «Bakıyorum siz hâlâ bizlerin ömür boyunca köleniz olduğumuzu sanıyorsunuz. Sizin yapacağınız biricik şey, kıyamet günü nice nice genç insan kuşaklarını Tanrıdan, bütün iyi ve güzel şeylerden nefret eder hale getirdiğiniz için bütün sorumluluğu üzerinize almak olmalıdır. Kıyamet günü ölüler ayağa kalktığı zaman sizin yerinizde olmak istemezdim, Schimmel. Yalnız bizim sınıftan yiyeceğiniz tekmeleri bir düşünün! Sonra da arkasından cehennem ateşiyle katran kazanları gelecek! Böyle şeyleri siz çok daha iyi betimleyebilirsiniz. »

Schimmel nerdeyse boğulacaktı. «Siz görürsünüz! » diyebildi ve fırtınaya tutulmuş bir savaş gemisi gibi dönüp yürüdü.

İnsanı yerinden oynatan bir komut sesi «Schimmel! » diye gürledi. Renée her zamanki gibi etkiliydi. Her şeyden çok sevilmesi öğrenilmiş bu komut sesi Schimmel’i olduğu yerde döndürüverdi. «Buyrun? Ne dediniz? Kim çağırdı? » Gözleri yakındaki masaları araştırıyordu. Renée, «Siz kendini öldürmüş olan Schimmel’in akrabası mısınız? » diye cıvıldadı.

«Kendini öldüren mi? Bu da ne demek? Beni çağıran kim? »

«Vicdanınız, Schimmel, » dedim.

«Ama bu... bu... »

Schimmel'in dudaklarında beyaz köpüklerin belirmesini bekliyordum. Sayısız insanın canını yakmış bu acı verme ustasını sonunda böyle konuşamaz halde görmek pek zevkli oluyormuş. Willy kadehini ona doğru kaldırdı. «Şerefinize, ey namuslu kürsü sırtlanı şerefinize! Bir daha da yabancı insanların masasına onları sansür etmek için gitmeyin. Özellikle bayanların bulunduğu masalara! »

Schimmel içinde şampanya değil de bir maden suyu kapağı patlatılmış gibi acaip bir ses çıkararak ortadan kayboldu. Willy huzurlu bir edayla, «Bu sesi içinde tutmayacağını biliyordum, » dedi.

«Harikaydın, » dedim. «Nasıl oldu da bu kadar lafı bir solukta söyleyiverdin? »

Willy gülümsedi. «Bu nutku en azından yüz defa söylemişimdir. Ne yazık ki hep yalnız başıma, hep Schimmel olmaksızın. Onun için ezbere biliyorum. Şerefinize çocuklar! »'

Eduard başım sallayarak «Ben içemeyeceğim, » dedi. «Hayatın terli ayağı! Ne korkunç bir tasarım! Şampanya birden terli ayaklar gibi kokmaya başladı. »

Soğukkanlı bir edayla, «Senin sayende zaten böyle kokuyordu, » dedim.

Renée başını sallayarak, «Ne çocuklarsınız yahu! » dedi.

«Çocuk kalalım istiyoruz. Yaşlı olmak çok kolay bir şey. » Willy gülümsüyordu. «Eduard, hesabı getir! » diye bağırdı.

Eduard hesabı getirdi. Bir tane Eduard'a, bir tane

bize.

Gerda'nın yüzü gerilmişti. Günün ikinci patlamasını bekliyordu. Hiçbir şey söylemeksizin Georg'la ikimiz kuponlarımızı çıkarıp masanın üstüne koyduk. Ama Eduard hiç patlamadı. Aksine gülümsüyordu. «Zararı yok, » dedi. «Böyle bir şarap meclisi için bu şekilde ödense de olur. »

Hayal kırıklığına uğramış bir halde yerimize büzülmüştük. Bayanlar ayağa kalkıp çöplükten dönmüş tavuklar gibi hafifçe üstlerini silkelediler. Willy, Eduard'ın sırtına vurdu. «Sen kibar adamsın, » dedi. «Başka lokantacılar bir müşterisini elinden alsak hemen sızlanmaya başlarlar. »

«Ben sızlanmam. » Eduard gülümsüyordu. «Bizim bu cirit atıcılar şu lokantada daha bir kez şöyle doğru dürüst bir içki âlemi yapmış değillerdir.

Sadece kendilerini davet ettirdiler. »

Gerda bana yaklaşarak, «Gel! » diye fısıldadı. »

Tütün rengi giysi bir yana atılmıştı. Kahverengi deri ayakkabılar iskemlenin altında duruyordu; Bir tanesi devrilmişti. Pencere açıktı. Asma yaprakları içeri girmişti. Aşağıdan Alstaedter birahanesinden elektrikli piyanonun boğuk sesi geliyordu. «Buzda Kayanlar» valsini çalıyordu. Müzik arada sırada bir düşüşün boğuk sesiyle kesiliyordu. Kadın güreşçiler egzersiz yapmaktaydılar.

Yatağın yanı başında iki şişe buz gibi bira duruyordu. Şişeleri açıp birini Gerda'ya verdim. «Nerden böyle esmerleştin? » diye sordum.

«Güneşten. Vücudum aylardan beri böyle esmer. Hiç farketmemiş miydin? »

«Farkettim. Ama insan büroda çalışırsa böyle esmerleşemiyor. »

Gerda güldü. «Ama gece kulübünde çalışırsa, bu iş çok kolay. Bütün gün zaman oluyor insanın. Peki sen bunca zamandır nerelerdeydin? »

«Bir yerlerdeydim, » dedim ve birden aklıma İsabel-le'nin de hep böyle sorduğu geldi. «Eduard'la birliktesin diye düşünmüştüm de. »

«Bu uzak durmak için bir sebep mi? »

«Değil mi? »

Gerda, «Hiç de değil, ah benim budalam, » dedi. «Bu birbirinden tümüyle ayrı iki şey. »

«Bunu anlamak benim için çok güç, » diye karşılık verdim.

Gerda bir şey söylemedi. Uzanıp birasından bir yudum içti. Çevreme bakındım, «Burası ne güzel, » dedim. «Sanki burada güney denizlerinin bir lokalinde gibiyiz. Sen de tıpkı bir yerli kız gibi esmersin. »

«Öyleyse sen de cam inciler, basmalar, İnciller ve içki satan bir beyaz tüccar mısın? »

Hayretle, «Tamam, », diye karşılık verdim. «On altı ya-şındayken hep bunun rüyasını görürdüm. »

«Ondan sonra hiç görmedin mi? »

«Ondan sonra hiç! »

Gerda'nın yanında sakin ve gevşemiş bir halde yatıyordum. Çatıya açılan pencerede ikindi saatlerinin aydınlığı masmavi uzanıyordu. Hiçbir şey düşünmüyor, hiçbir şey istemiyor ve herhangi bir şey sormamak için kendimi tutuyordum. Dinlenmiş derinin verdiği huzur hurdaydı. Hayat ne kadar basitti; zaman sessizce duruyordu ve biz herhangi bir Tanrının yakınma varmış bir halde mayalı soğuk birayı içiyorduk.

Gerda bardağım bana geri verdi. Tembel bir edayla, «Renee'nin kürk mantoyu aldırtacağı kanısında mısın? » diye sordu.

«Niye aldırtmasın? Willy bugüne bugün milyarder. »

«Nasıl bir manto almak istediğini keşke ona sorsay-dım. Herhalde misk keçisi veya kunduz kürk alır. »

İlgisiz bir tavırla, «Bence tilki ya da leopar olacaktır, » dedim.

«Kış için leopar çok ince gelir. Fok derisi yaşlı gösterir. Rönar ar jante ise şişman gösterir. En şahanesi tabii sansar kürk. »

«Öyle mi? »

«Evet. Böyle bir kürk yaşamak demektir. Ama çok pahalı. İnşanı baştan çıkaracak derecede pahalı. »

Şişemi yere koydum. Konuşma yavaş yavaş rahatsız edici olmaya başlıyordu. «Bütün bunlar benim aklımdan bile geçiremiyeceğim şeyler, » dedim. «Ben tavşan kürkünden bir yaka bile alacak durumda değilim. »

Gerda hayretle, «Sen mi? » diye karşılık verdi. «Senden söz edèn oldu mu şimdi? »

«Ben ediyorum. Bir parça sevecenlik duygusu olan her erkek bizimki gibi bir durumda bulunuyorsa, böyle bir konuşmayla kendisi arasında hemen bir ilişki kurar. Bense çağımızda yaşayanlara göre fazla göze çarpacak derecede sevecenlik duygusuna sahip birisiyim. »

Gerda güldü. «Öyle misin yavrucuğum? Ama ben kürk lafı ederken gerçekten seni aklıma getirmemiştim. »

«Ya kimi getirmiştin? »

«Kimi olacak, Eduard'ı tabii. »

Doğruldum. «Yani Eduard'ın sana bir kürk manto armağan edeceğini mi sanıyorsun? »

«Elbette, kuzucuğum. Ben kürkü almasına nasıl olsa alırım; ama belki Renée kürkünü aldıktan sonra... erkekler bir tuhaftır çünkü. »

«Ve sen bunu bana burda, ikimiz bir yatakta yatarken anlatıyorsun öyle mi? »

«Niye anlatmayayım? Özellikle böyle zamanlarda kafam çok daha iyi çalışır benim. »

Hiç sesimi çıkarmadım. Serseme dönmüştüm. Gerda başım bana doğru çevirdi. «Yoksa seni kırdım mı? » diye sordu.

«Şaşırdım yalnızca. »

«Niçin? Ben senden bir manto isteyecek olsaydım, asıl o zaman kırılman gerekirdi. »

«Peki, mantoyu Eduard'tan istedin diye gurur mu duyalım yani? »

«Tabii. Bu senin kalantor olmadığım da gösterir. »

Kalantor sözüyle ne demek istediğini anlamamıştım. «Kalantor nedir? » diye sordum.

«Paralı adam. Bir başkasına yardım edebilen insan. Eduard gibi. »

«Willy de bir kalantor mudur? »

Gerda güldü. «Yarı yarıya. O sadece Renée için bir kalantordur. »

Susuyor ve konuşulanlardan hemen hiçbir şey an, lamıyordum. Gerda, «Haklı değil miyim? » diye sordu.

«Haklı mı? Hakkın bu işle ne ilgisi var? »

Gerda yeniden güldü. «Bakıyorum gerçekten afalladın. Ne çocuksun sen yahu. »

«Keşke hep böyle büsbütün çocuk kalabilseydim, » dedim. «O zaman... »

Gerda, «Evet, o zaman? » diye sordu.

«O zaman... » Düşünüyordum. Lafın sonunu nasıl bağlayacağımı ben de bilemiyordum. Ama yine de tamamlamaya çalıştım. «O zaman böyle bir yarım pezevenk haline gelmezdim. »

Gerda şimdi şakrak kahkahalarla gülüyordu. «Böyle birisi olabilmen için daha çok şeyin eksik, yavrucuğum. »

«Aman istemem, bu şeyler hep böyle eksik kalsın. »

Gerda yüzünü bana çevirdi. Bira bardağı memelerinin arasında duruyordu. Onu bir eliyle tutuyor ve göğsüne vuran soğukluğunun tadını çıkarıyordu, Gülmeye devam ederek, «Ah benim zavallı yavrucuğum, » dedi. Sesinde biraz annece bir acıma, biraz da rahatsız edici bir hava vardı. «Seni daha çok aldatırlar, » diye ekledi.

Hay Allah kahretsin diye düşündüm; tropik adaların huzuru nerde kalmıştı? Bir an bana anadan doğma çıplakmışım da üzerime maymunlar dikenli atlas çiçekleri fırlatıyormuş gibi geldi. Gelecekte boynuzlunun biri olacağını bilmek kimin hoşuna gider? «Bakalım görürüz, » dedim.

«Bir pezevenk olmak o kadar kolay mı sanıyorsun? »

«Bilmem. Ama besbelli ki onurlu hiçbir yanı olmasa gerek. »

Gerda kısa keskin bir fıkırtı koyverdi. «Onur ha! » diye soludu «Daha da neler? Askerlik mi yapıyoruz? Kadınlardan söz ediyoruz yahu! Benim zavallı yavrucuğum, onur sözü bu konuda sadece can sıkar. »

Birasından tekrar bir yudum aldı. İçki boğazından aşağıya kayarken oynayıp duran gırtlağını seyrediyordum. Eğer bana bir daha zavallı yavrucuğum diyecek olursa, hiçbir şey söylemeden şişemi başından aşağıya boca edecektim. Böylece bir pezevenk gibi de davranabileceğimi kendisine kanıtlamış olacaktım. Daha doğrusu pezevenklerin böyle davranmaları gerektiği kanısındayım. «Doğrusu şu anda çok güzel şeyler konuşuyoruz, » dedim.

Meğerse bende böyle alaylı nükteler yapmak yeteneği de varmış. Gerda yine güldü. «Bu da ötekiler gibi bir konuşma işte, » dedi. «İnsan böyle yan yana yatınca, ne konuşursa konuşsun farketmez. O anda aklına geleni söyleyiverir. Yoksa bunun da mı yasaları var, benim... »

Bira şişesini kavramıştım ve «benim» sözünün arkasından gelecek «zavallı yavrucuğumu» bekliyordum. Ama Gerda’da altıncı duyu çok güçlüydü, içkisinden bir yudum daha aldı ve sustu.

«Herhalde şu anda kürk mantoları, pezevenk ve boynuzluları konuşmamamız gerekirdi, » dedim. «Böyle anlarda konuşulacak öyle başka konular var ki... »

Gerda, «Elbette, » diye doğruladı. «Ama biz böyle konulardan hiç söz etmedik. »

«Nelerden? »

«Kürk mantolar, pezevenkler ve boynuzlulardan. »

«Etmedik mi? Öyleyse neden söz ettik? »

Gerda yeniden gülmeye başladı. «Aşktan tatlım, aşktan. Aklı başında insanlar nasıl konuşursa biz de bunu öyle konuştuk işte. Peki, sen nasıl olsun isterdin? Karşılıklı şiirler mi okuyacaktık? »

Taşı tam da gediğine koymuştu. Bira şişesini yakaladım. Gerda şişeyi kaldırmama fırsat vermeyerek beni öptü. Birayla ıslanmış bir öpüştü bu. Fakat öylesine sıcak ışıltılar saçan sağlıklı bir öpüştü ki, tropik adalar yeniden gözümün önüne geliverdi. Yerli kızlar da bira içmiyorlar mıydı?

Gerda, «Biliyor musun, » dedi, «seni öpmek hoşuma gidiyor. Sen böyle önyargılarla dolu bir kazkafa olduğun halde yine de hoşuma gidiyor. Bu kadar saçma şeyi nerelerde öğrendin? Aşkın içine de, silah taşıyan eski üniversiteliler gibi dalıyorsun; onlar da bu işe dans etmeye gider gibi değil de düelloya gider gibi koşarlardı. » Gül mekten katılıyordu. Sevecen bir sesle, «Ah seni gidi dövüşken Alman seni! » dedi.

«Yine mi hakaret? » diye sordum.

«Hayır. Sadece durum saptaması. Bir ulusun ötekinden üstün olduğuna yalnızca ahmaklar inanır. »

«Peki, sen de dövüşken Alınanlardan değil misin? »

«Annem Çek’ti. Böyle olması da benim bahtımın bir parça açık olmasını sağladı. »

Dünyayı umursamaz bir edayla, yanıbaşımda çıplak yatan bu varlığa baktım ve birden hiç değilse bir ya da iki tane Çek büyükanneye sahip olmak isteğiyle yanıp tutuştum. Gerda «Sevgilim, » dedi; «aşk onur filan tanımaz. Ama korkarım sen bir kez olsun işin içine dünya görüşü karıştırmadan işemeye bile gitmeyeceksin. »

Sigarama saldırdım. Bir kadın nasıl olur da böyle konuşabilir? diye düşündüm. Gerda beni gözlemekteydi. «Bir kadın nasıl böyle konuşabiliyor, değil mi? » dedi.

Omuzlarımı kaldırdım. Gerda gerindi ve gözlerini kırptı. Sonra yavaş yavaş tek gözünü kapadı. Bakıp duran öteki gözü bir an için bana bir kasaba ilkokulunun müdürünün gözüymüş gibi geldi. Gerda haklıydı; her şeyi ne diye durmadan ilkelerle şişirmeli? Niçin her şeyi oldukları gibi kabul etmemeli? Eduard’tan bana ne? Söz dediğimiz de nedir? Sansar kürk

dediğimiz ne? Ve kim kimi aldatmaktadır? Eduard mı beni, yoksa ben mi onu; ya da Gerda, Eduard'la ikimizi mi yahut biz ikimiz Ger-da'yı mı? Yoksa kimse kimseyi aldatmıyor mu? Aslında normal olan Gerda'ydı. Bizse bayat lafları diline dolayan ve bir iş yaptığını sanarak çalım satan kimselerden başka şey değildik. «Pezevenklik bakımından durumumu umutsuz mu görüyorsun? » diye sordum.

Evet dercesine başını salladı. «Kadınlar sen böylesin diye ne bir başkasıyla yatarlar, ne de bunun için sana para getirirler. Ama tasa etme sakın; önemli olan senin koynuna girmeleridir. »

Konuşmayı uygun şekilde burda kesmek istiyordum, fakat yine de, «Ya Eduard? » diye sormadan edemedim.

«Eduard'tan sana ne? Onun durumunu az önce açıkladım ya. »

«Hangi durumunu? »

«Kalantorun biri olduğunu. O paralı bir adam. Sende ise metelik yok. Benimse paraya ihtiyacım var. Hepsi bu kadar, anlaşıldı mı? »

«Hayır. »

«Anlaman da şart değil kuzucuğum. Hem üzme tatlı canını, henüz olmuş bitmiş bir şey yok ortada. Daha bir süre de hiçbir şey olmayacaktır. Zamanı gelince ben sana söylerim. Ve artık acıklı sahneler oynamayı da bırak. Hayat senin düşündüğünden çok daha başka bir şey. Yalnız bir şeyi aklından çıkarma: Hak her zaman kadınla yatağa girenindir. Biliyor musun şimdi canım ne istiyor? »

«Ne istiyor? »

«Bir saat daha uyumak... sonra da kalkıp ikimiz için sarımsaklı bir koyun kızartması pişirmek, şöyle bol sarımsaklı. »

«Burda pişirebilecek misin? »

Gerda komodinin üstünde duran eski havagazı ocağım gösterdi. «Gerekirse altı kişilik bile yemek pişirebilirim. Çek usulü. Şaşıp kalacaksın. Yanma da aşağıdan fıçı birası getiririz. Aşka ilişkin hayallerinle bu dediklerimi izleyebiliyor musun? Yoksa sarımsak lafıyla içinde yüksek değerli bir şeyler paramparça mı oldu? »

«Yok bir şey, » diye karşılık verdim. İçimde rüşvetle kandırılmışım gibi bir duygu vardı, ama çoktan beri kendimde böylesine bir hafiflik de duymamıştım.

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

«Bu ne sürpriz, » dedim. «Hem de pazar sabahı böyle erkenden. »

Tan yeri ağarırken ortalıkta bir hırsızın dolaştığını sanmış, aşağıya indiğimde ise Odenwâlder granit işletmesinde Riesenfeld'i sabahın beşinde karşımda oturur bulmuştum. «Yanılmış olacaksınız, » dedim. «Bugün Tanrının günü. Onun için borsalar bile çalışmıyor. Hele bizim gibi Tanrıtanımazlar ise hiç çalışmaz. Sizin zorunuz ne peki? Kırmızı Değirmen'e gitmek için para mı gerekiyor? »

Riesenfeld hayır dercesine başım salladı. «Yalnızca dostluk ziyareti. Löhne'den Hannover'e giderken bir günüm boş kalıyor da. Az önce geldim. Bu saatte ne diye otele gideyim? İstediğim bir kahve, o da sizde var. Şu karşıdaki sevimli bayan ne yapıyor? Erken kalkar mı acaba? »

«Ah şimdi anladım, » dedim. «Demek sizi buralara atan çiftleşme içgüdüsü! Bu yaşta bu gençlik, doğrusu kutlarım. Ama ne çare, şansınız yokmuş. Pazar günleri kocası evde olur. Üstelik bir atlettir ve ayrıca çok da güzel bıçak atar. »

Riesenfeld kılını bile kıpırdatmadan, «Bıçak atmada ben de dünya şampiyonuydum, » diye karşılık verdi. «Özellikle kahvemin yanında biraz domuz yağıyla bir kadeh de buğday rakısı olursa, gör sen bendeki bıçak atmaları. »

«Benimle yukarı gelseniz. Odam biraz darmadağınık ama kahvenizi orda pişirebilirim, isterseniz su kaynayıncaya kadar piyano da çalabilirsiniz. »

Riesenfeld önerimi geri çevirdi. «Ben burda kalıyorum, » dedi. Burda pek çok şey bir arada, yalnız yaz mevsimi, sabah serinliği ve mezar taşlan... Bu da benim hoşuma gitti. İnsanın iştahını açıyor ve içini yaşama özlemi ile dolduruyor. Üstelik rakı da burda. »

«Yukarda çok daha iyisi var. »

«Burdaki bana yeter. »

«Pekâlâ Bay Riesenfeld, nasıl isterseniz! »

Riesenfeld, «Ne bağırıyorsun böyle be? » diye sordu. «Son görüşmemizden bu yana sağır filan olmuş değilim. »

Gürültülü bir kahkaha koyvererek daha da yüksek bir sesle, «Sizi görünce insan seviniyor da ondan, Bay Reisenfeld, » diye yanıt verdim. Tutup da kendisine böyle bağırmakla Georg'u uyandırmak ve olup bitenleri anlamasını sağlamak istediğimi elbette anlatamazdım. Bildiğime göre Kasap Watzek dün akşam, Nasyonal Sosyalistlerin bilmem nerdeki bir toplantısında bulunmak üzere yola çıkmış ve Lisa fırsattan yararlanarak sevgilisinin kollarında bir kez daha yatmak için Georg'un odasına gelmişti. Riesenfeld ise şimdi her şeyden habersiz onların yatak odasının kapısında bekçi gibi oturuyordu. Bu durumda Lisa için pencereden başka çıkış yolu kalmıyordu.

«Öyleyse gidip kahve getireyim bari, » diyerek merdivenlerden yukarı koştum. Saf Aklın Eleştirisi kitabını alıp bir sicime bağladım. Kitabı Georg'un penceresinin önüne gelecek biçimde aşağıya sarkıttım. Bu arada bir kâğıdın üstüne de renkli kalemle «Riesenfeld büroda» uyarısını yazdım; kâğıdın ortasını delip sicime geçirdim ve Kant'ın kitabının üzerine düşecek şekilde aşağıya koy-verdim. Kant birkaç kez pencereyi tıkırdattı, sonra Georg'un dazlak kafasını gördüm. Bana işaret etti. Aramızda kısa bir pandomim oyunu başladı. Ellerimle işaret ede-rek kendisine Riesenfeld'i atlatmamın olanaksızlığını anlattım. Düpedüz dışarı da sepetleyemezdim, çünkü günlük ekmeğimizi kazanmamız bakımından bizim için herkesten önemli birisiydi.

Saf Aklın Eleştirisi'ni tekrar yukarı çekerek bu kez rakı şişemi aşağıya sarkıttım. Georg yakalayıncaya kadar tombul güzel bir kol şişeyi tutup içeri aldı. Kimbilir Riesenfeld ne zaman çekip gidecekti? Sevdalılar ise uyumadan geçirilmiş bir geceden sonra sabah açlığını daha da keskince duymaya başlamış olmalıydılar. Onun için ekmeğimi, tereyağımı ve bir parça ciğer ezmesi sucuğunu aşağıya sarkıttım. Sicimin ucu rujla kırmızıya bulanmış olarak yukarı geldi. Şişenin tıpası açılırken çıkan göğüs. geçirmesine benzer sesi işittim. Romeo» ile Jülyet şimdilik kurtulmuşlardı.

Riesenfeld'e kahvesini verirken Heinrich Kroll'un avludan geçerek geldiğini gördüm. Bizim ulusal işadamının öteki üstün yeteneklerinin yanında, çok erken kalkmak gibi bir özelliği daha vardı. Bunu da kendisi —

Tanrının sonsuz kırlarını ciğerlerde duymak— diye adlandırır. Tanrı sözünden anladığı da pek tabii öyle uzun sakallı, iyi kalpli bir masal varlığı değil, PrusyalI bir feldmareşaldir.

Görgü kurallarına uygun biçimde Riesenfeld'in elini sıktı. Riesenfeld ise bu karşılaşmadan hiç de hoşlanmışa benzemiyordu. Riesenfeld, «Benim için sakın işinizden kalmayın, » dedi. «Ben buraya sadece bir kahve içip, za-manim gelinceye kadar şöyle biraz kestirmek için geldim, o kadar. »

«Hiç olur mu efendim? Kırk yılda bir geliyorsunuz, bizim için en aziz konuksunuz. » Heinrich bana dönerek, «Bay Riesenfeld için taze francalanız yok mu? » diye sor. du.

«Siz bunu Fırıncı Niebuhr'un dul karısına ya da annenize sorsanız daha iyi olur, » diye karşılık verdim. «Bildiğime göre cumhuriyet çağında pazarları ekmek pişirilmiyor. Tembelliğin böylesi de duyulmamıştır. Oysa imparatorluk çağında her şey ne kadar bambaşkaydı. »

Heinrich bana doğru berbat bir bakış fırlattı. Ama, «Georg nerede? » diye sormakla yetindi.

Georg'u yeni tehlikeden haberdar etmek için yüksek sesle, «Ben sizin kardeşinizin bekçisi değilim, Bay Kroll, » dedim.

«Değilsiniz ama benim firmamın memurusunuz. Sizden bana doğru dürüst yanıt vermenizi istiyorum. »

«Bugün pazar. Pazar günleri ise ben sizin memurunuz değilim. Ben bugün sadece kendi isteğimle, mesleğime olan aşırı sevgim ve Odenvâlter granitlerinin sahibine beslediğim dostça saygıdan ötürü böyle erkenden buraya indim. Belki farketmişsinizdir Bay Kroll, daha tıraş bile olmuş değilim. »

Heinrich, Riesenfeld'e, «Bakın görün işte» dedi acı bir dille. «Biz savaşı da bunlar yüzünden yitirdik. Okumuşların tembelliği ve Yahudiler yüzünden. »

Riesenefld, «Ve bisiklete binenler yüzünden, » diye ekledi.

Heinrich afallayarak, «Ne diye bisiklete binenler yüzünden olsun? » diye sordu.

Riesenfeld de soruya soruyla karşılık verdi: «Ne diye Yahudiler yüzünden olsun? »

Heinrich şaşkına dönmüştü. Bir süre sonra isteksiz bir tavırla «Ah anladım, » dedi. «Şaka ediyorsunuz. Ben Georg'u da uyandırayım. »

Yüksek sesle, «Ben olsam bunu yapmazdım, » dedim.

«Lütfen bana akıl öğretmeye kalkışmayın! »

Heinrich kapıya yaklaştı. Kendisini durduramadım. Bu arada kapıyı kilitlememişse Georg sağır olmuş demekti. Riesenfeld, «Bırakın uyusun, » dedi. «Benim sabah sabah öyle uzun boylu sohbet etmeye hiç niyetim yok. »

Heinrich duraklamıştı. «Niçin Bay Riesenfeld'i alıp Tanrının sonsuz kırlarına doğru bir gezinti yapmıyorsunuz? » diye sordum. «Siz dönünceye kadar ev halkı uyanmış olur. Sırf sizin için hazırlanacak küçük fırancalalar ile domuz yağına kırılmış yumurtalar pişmiş olur. O zaman bahçeden taze toplanmış bir demet kuzgun kılıcı, ölümün karanlık belirtilerini dağıtacak ve Georg da tıraş olmuş, kolohyalar sürünmüş bir durumda karşınıza çıkacaktır. »

Riesenfeld, «Allah saklasın, » diye mırıldandı. «Ben burda kalacak ve birazcık kestireceğim. »

Ne yapacağımı bilmez bir halde omuzlarımı silktim. Onu odadan dışarı çıkaramayacağımı anlamıştım. «Siz bilirsiniz, » dedim. «Öyleyse ben de bu arada gidip Tanrıyı öveyim. »

Riesenfeld esnedi. «Dinin buralarda böylesine etkili durumda olduğunu bilmiyordum. Bakıyorum da Tanrıyı çakıltaşı gibi oraya buraya savurup duruyorsunuz. »

«İşin kötüsü de bu ya! Biz hepimiz Tanrıyla pek içli dışlı olduk. Tanrı her zaman hep imparatorların, politikacıların ve generallerin omuzdaşı olmuştur. Bu yüzden onun adını anmaktan korkar olduk. Ama ben dua etmeye filan gitmiyorum ha... sadece org çalacağım. Siz de gelin! »

Riesenfeld bu öneriyi de geri çevirdi. Şimdilik elimden başka bir şey gelmezdi. Georg kendi paçasını kendi kurtarmak zorundaydı. Yapabileceğim tek şey burdan gitmekti. Belki arkamdan ikisi de çıkarlardı. Heinrich'den yana tasam yoktu, Riesenfeld nasıl olsa onu başından savardı.

**

Kent pazar uykusundaydı. Ayinin başlamasına kadar daha iki saat zamanım vardı. Ağır ağır sokaklardan geçtim'. Böyle bir şey bana her

zaman nasip olacak bir yaşantı değildi. Rüzgâr öyle yumuşak, öyle ılık esiyordu ki, sanki dolar iki yüz elli bin marka düşmüştü ve sanki bir daha da hiç yükselmeyecekti. Bir süre sakin sakin akan ırmağı seyrettim; sonra Bock ve Oğulları firmasının vitrini önünde durdum. Bü firma hardal yapardı. Vitrinleri minik fıçılara konulmuş hardallarla doluydu.

Birisinin omzuma vurmasıyla içinde bulunduğum dalgınlıktan uyandım. Arkamda gözleri şiş şiş, ince uzun boylu bir adam duruyordu. Başbelası Herbert Scherz'di bu. Keyfim kaçmış bir halde yüzüne baktım. «Günaydın mı diyelim, iyi geceler mi? » diye sordum. «Uykudan yeni mi kalktın, yoksa uyumaya mı gidiyorsun? »

Herbert gürültülü bir geğirti koyverdi. Keskin bir soluk dalgası nerdeyse gözlerimden yaş getirtecekti. «Anladık, » dedim, «demek daha yeni uyumaya gidiyorsun. Utanmıyor musun? Nedir bu halin? Ciddi bir nedeni mi var? Yoksa laf olsun diye mi içiyorsun? Niyetin alay etmek mi, yoksa düpedüz umutsuzluktan mı içiyorsun? »

Herbert, «Bir derneğin ziyafetindeydim, » dedi.

Birtakım adlar ortaya atarak şaka yapmak hoşuma gitmezdi, Herbert ise bundan pek hoşlanırdı. «Şaka ediyorsun, » dedim.

Herbert kendinden pek hoşnut bir tavırla «Dernek ziyafetindeydim, » diye yineledi. «Bir derneğe yeni üye olarak girişim onuruna yönetim kuruluna ziyafet vermek zorundaydım. » Bir süre beni süzdükten sonra, sanki bir zafer kazanmışçasına, «Eski piyadeler birliğine girdim, » dedi. «Anladın mı şimdi? »

Anlamıştım. Herbert Scherz dernek koleksiyoncusuy-du. Başka insanlar pul ya da savaş yadigârları toplar. Herbert ise dernek toplardı. Şu anda bir düzineden fazla derneğin üyesi bulunuyordu. Bunu da birtakım insanlarla buluşup sohbet etmeye düşkün oluşundan değil, durmadan ölümü ve cenaze törenini düşündüğünden yapıyordu. Bütün arzusu kendisine kentin en tantanalı cenaze töreninin düzenlenmesini sağlamaktı. Böyle bir tören için yeterince para bırakamayacağım ve kimsenin de tutup kendisi için masraf etmeyeceğini bildiğinden, olabildiğince çok derneğe kaydolmayı düşünmüştü. Bir üyeleri öldüğü zaman derneklerin şeritlerle süslü bir çelenkle cenaze törenine katıldığım biliyordu. Onun da birinci amacı buydu işte. Bir de her zaman tabutun arkasından dernek bayrağını taşıyarak üyelerden seçilmiş bir heyet yürürdü. Onun ikinci amacı da bunu sağlamaktı. Üyelikleri sayesinde şimdilik iki araba dolusu çelenk geleceğini

hesaplamaktaydı ve bu hesaplarım daha uzun zaman sona erdirecek değildi. Henüz altmış yaşındaydı ve önünde daha nice derneklere girebilmesi için hayli zamanı vardı. Bu arada tek notalık bile şarkı söylemediği halde, Bodo Ledderhose'nin müzik derneğine de üye olmuştu. Orda müzikle ilgilenen, ama hiçbir iş yapmayan bir üyeydi. Satranç kulübünde, kiy oyunu kulübünde, akvaryum ve terarriyum derneğindeki üyeliği de hep aynı şekildeydi. Onu akvaryum derneğine sokan da ben olmuştum. Bu hizmetime karşılık mezar taşını bize ısmarlar sanmıştım. Ama oralı bile olmadı. Şimdi de piyadeler birliğine girmeyi başarmıştı.

«Peki, siz askerlik yaptınız mı ki? » diye sordum.

«Ne gereği var? Birliğin üyesi oldum ya, bu bana yeter. Büyük iş çevirdim, değil mi? Schwarzkopf bunu bir öğrenirse hırsından çatlayacaktır. »

Schwarzkopf, Herbert'in rakibiydi. İki yıl kadar önce Herbert'in bu merakını öğrenmiş ve şaka olsun diye ben de onunla yarışırım demişti. Bunu öğrenen Scherz, işi öylesine ciddiye almıştı ki, Schwarzkopf salt Herbert'in tepkisini görmek için gerçekten birkaç birliğe girmişti. Fakat zamanla kendi kazdığı kuyuya kendisi düşmüş, bu işten zevk almaya başlamış ve o da bir koleksiyoncu olup çıkmıştı. Hem bu işi öyle Scherz gibi açıktan açığa değil, gizlice ve arkadan vurarak yapıyordu. Bu da Scherz' i çileden çıkaran kahpece bir rekabetti.

Herbert'i kızdırmak için, «Schwarzkopf Öyle kolay kolay çatlamaz, » dedim.

«Çatlayacak! Bu seferki sadece çelenk ve dernek bayrağı ile yetinen cinsten bir yer değil üniformalı dernek üyeleri de var. »

Tatlılıkla, «Üniforma giymek yasaktır, » dedim. «Biz savaşı yitirdik, bunun farkında değil misiniz Bay Scherz? Keşke polis derneklerinden birine girseydiniz, onlar serbestçe üniforma giyebiliyorlar. »

Scherz'in polis derneğine girmek düşüncesini içinden not ettiğini görüyordum. Birkaç ay sonra Dürüst Kelepçeler gibi adları olan üniformalı polis kulüplerinden birinde, sessiz üye olarak ortaya çıkacak olursa hiç şaşmaya-caktım. Şimdilik benim öne sürdüğüm kuşkulara karşı koymakla yetindi. «Ben ölünceye kadar bizimkilerin de üniforma giymelerine izin verilmiş olur. Aksi takdirde ulusal haklarımız çiğnenmiş olmaz mı? Bizlere sonuna kadar köle işlemi uygulayacak değiller ya! »

Kılcal damarları mavi mavi patlamış şiş suratına baktım. Kölelik hakkındaki görüşlerin bu kadar çeşitli olması ne garipti! Bense bu köleliğe en çok acemi olarak üniforma giydiğim zaman yaklaşmıştım. «Bir şey daha var, » dedim. «Ölen bir sivilse onlar üniforma giyip, kılıç ve miğfer takarak törene katılamazlar. Böyle bir şey ancak askerlik yapmış aygırlar için yapılabilir. »

«Benim için de yapılacak. Bu konuda bana dün gece kesin olarak söz verildi. Hem de bizzat başkan tarafından. »

«Söz mü verildi? Kafalar dumanlıyken verilmiş sözden ne çıkar? »

Herbert beni duymamış gibiydi. Şeytanca bir zafer sarhoşluğu içinde, «Yalnız bu kadarla da bitmiyor, » diye fısıldadı. «Arkadan daha büyüğü geliyor. Mezar başında saygı için yaylım ateş edilecek! »

Geceden kalma yüzüne bakıp güldüm. «Yaylım ateş mi? Neyle ateş edecekler? Gazoz şişeleriyle mi? Sevgili yurdumuzda silah taşımak da yasaklanmıştır. Versay An-laşması'nı unuttunuz mu? Bu yaylım ateş meselesi boş bir hayal, onu rahatça yanınızda mezara gömebilirsiniz. »

Bu sözlerim karşısında Herbert hiç de sarsılmamıştı. Başım kurnazca salladı. «Sizin haberiniz yok. Bizim çoktandır gizli bir ordumuz var. Kara ordu! » Kikirdedi. «Ben yaylım ateşine kavuşacağım. Birkaç yıl içinde her şey yine eskisi gibi olacak. Herkes için askerlik görevi konulacak ve ordumuz kurulacak. Bunlar olmadan nasıl yaşayabiliriz zaten? »

Rüzgâr köşe başından baharatlı bir hardal kokusu getirdi ve ırmak birden altımızdan caddenin üzerine doğru gümüş pırıltılar savurdu. Güneş doğmuştu. Scherz aksırdı. Kendinden pek hoşnut bir havayla, «Schwarzkopf sonunda yenilgeye uğradı, » dedi. «Başkan onu derneklerine asla almayacaklarına dair de bana söz verdi. »

«Dilediği zaman o da eski ağır topçular derneklerinden birine girebilir, » diye karşılık verdim. «O zaman da mezarı başında topla saygı atışı yaparlar. »

Scherz bir an sinirli sinirli sağ gözünü kırpıştırdı. Sonra da direnişe başladı. «Şaka ediyorsunuz. Kentte sadece bir topçular derneği var. Hayır, Schwarzkopf'un işi bitiktir. Yarın mezar anıtlarını görmek için size uğrayacağım. Er geç bir tanesini seçmek zorundayım nasıl olsa. »

Ben bu mesleğe girdim gireli, bu adam bir mezartaşı seçme işini sürdürüp durmaktaydı. Zaten Başbelası adı da bu yüzden takılmıştı. Bayan

Niebuhr'un sonsuza dek uzanan cinsten bir benzeriydi ve bizden Hollmann-Klotz’ a, ordan Steinmeyer’e dolaşır, her şeyi ortaya döktürür, saatlerce pazarlık eder, sonunda da hiçbir şey almadan çekip giderdi. Böyle tiplere alışmıştık. Çoğu kadın olan bu insanlar tabutlarını, kefenlerini, mezarlarım ve mezar anıtlarını sağlıklarında ısmarlamak konusunda tuhaf bir arzuyla yanarlardı. Ama bu işin dünya şampiyonu Her-bert’ti. Sonunda altı ay önce mezar yerini almıştı. Kumlu kuru bir toprağı vardı; tepede, güzel manzaralı bir yerdi. Herbert burda, mezarlığın çukurda bulunan nemli kesimine oranla daha yavaş ve daha düzenli bir şekilde çürüyecekti. Bununla da övünüyordu. Her pazar öğleden sonra açılır kapanır iskemlesini, bir termos dolusu kahvesini ve bir paket kurabiyesini alıp mezar yerinin başında zevkli saatler geçirir, sarmaşıkların büyümesini seyrederdi. Mezar taşı siparişini ise hâlâ eşeğinin burnuna havuç tutan bir binici gibi, bu işi yapan firmaların ağzının önünde sallayıp duruyordu. Bizler havuca erişebilmek için dörtnala gidiyorduk, ama onu hiçbir zaman ele geçiremiyorduk. Herbert bir türlü karar veremiyordu. Mezarın içine konulacak elektrik zili, telefon ya da buna benzer harika cinsinden herhangi bir yeniliği kaçırmaktan çok korkuyordu.

Kendisini soğuk bakışlarla şöyle bir süzdüm. Deminki top meselesinde bana bir çırpıda laf yetiştirmişti. Bana bir şeyler lütfedecekmiş gibi bir edayla, «Yeni bir şeyleriniz var mı? » diye sordu.

«İlgilenebileceğiniz pek bir şey yok, » diye yanıt verdim. Birden içimde tutuşan tezgâhtarlık ruhu ve öç al-

ma isteğiyle, «Bir şey var ama... » dedim, «o da hemen hemen satılmış gibi bir şey. »

Herbert oltaya takılmıştı. «Nedir? » diye sordu.

«Pek size göre değil. Çok gösterişli bir şey. Fakat satıldı sayılır. »

«Nedir bu yahu? »

«Bir türbe. Göze çarpan bir sanat yapıtı. Schwarzkopf çok ilgileniyor. »

Scherz güldü, «Sepetinde daha başka eski satıcı numaraların yok mu? »

«Hayır, böyle bir parça için satıcı numarası yapmaya hiç ihtiyacım yok. Bu türbe, ölümden sonra da kullanılacak bir çeşit kulüp olabilecek nitelikte bir yapı. Schwarzkopf ölüm yıldönümlerinde bu türbede yakın dostlarının katılacağı küçük törenler yapılmasını vasiyetnamesine koymayı düşünüyor. O zaman her yıl yeni bir gömme töreni düzenletmiş olacak. Türbenin içi de, renkli camları, oturulacak sıralarıyla böyle bir şeye çok elverişli. Her

törenden sonra serinletici içkiler filan da verilebilir. Birçok bakımdan üstünlük sağlıyor değil mi? Böy-lesi ebedi bir anma töreni! Bu sırada kimse artık eski mezarlara bakmaz bile. »

Scherz yine gülüyordu, ama düşüncelerle dolu bir gülüştü bu. Bıraktım gülsün. Güneş ırmaktan bize doğru solgun gümüş parçacıkları savuruyordu. Scherz gülmeyi kesti. Büyük bir fırsatı kaçırmaktan korkan ve kaygısını belli etmemeye çalışan gerçek bir koleksiyoncu edasıyla, «Demek böyle bir türbeniz var, » dedi.

«Unutalım bu meseleyi! Çünkü mal Schwarzkopf’a satılmış gibi bir şey. Irmaktaki ördekleri seyredelim daha iyi. Ne güzel renkler! »

«Ben ördek sevmem. Etleri küf kokar. Neyse, şu türbenizi görmek için size uğrayacağım. »

«Acele etmenize hiç gerek yok. Schwarzkopf onu yerine koydurttuğu zaman, çevresindeki manzarayla birlikte görseniz daha iyi olur. »

Scherz yine güldü, ama bu seferki gülüşü adamakıllı koftu. Ben de güldüm. Birbirimize inanmıyorduk, ama ikimiz de birer zoka yutmuştuk. O, Schwarzkopf masalını yutmuştu, bense belki bu kez onu ele geçirebilirim umudunu.

Yürümeme devam ettim. Alstâdter birahanesinden tütün ve bayat bira kokusu geliyordu. Büyük kapısından girerek birahanenin arka avlusuna geçtim. Burası bir huzur tablosu sunuyordu. Cumartesi akşamı rakıdan yere serilenler orda sabah güneşinin altında sereserpe yatmaktaydılar. Kiraz rakısı, buğday rakısı ve Steinhäger rakısından sızmışların horultulu soluklarında sinekler, sanki bu soluklar baharat adalarından esen kokulu alize rüzgârlarıymış gibi keyifle vızıldaşıyorlardı. Yaban asmalarının yapraklarından inen örümcekler yatanların yüzleri üzerinde trapez cambazları gibi yukarı aşağı gidip gelerek ağlarım örüyorlar ve bir Çingenenin bıyığının içine dalmış olan bir böcek, sanki burası bir bambu korusuymuş gibi jimnastik yapıyordu. Yitik cennet, büyük kardeşlik ruhu, uykuda bile olsa işte burada, karşımda diye düşündüm.

Başımı kaldırıp Gerda’nın penceresine baktım. Açık duruyordu.

Yerde yatan vücutlardan biri ansızın, «İmdat! » dedi. Bunu sakin, hafif bir sesle ve alınyazısına razı olmuş bir edayla söylemişti. Bağırmamıştı. Ve işte bu yüzden de beni ışınlar saçan bir yaratığın göksel vuruşu gibi etkilemişti. Ağırlığı olmayan bir vuruştu bu; göğse inmiş, röntgen ışınları

gibi göğsü delip geçmiş, sonra da biriken soluğu harekete geçirmişti. Evet, imdat diye düşündüm; duyulsun duyulmasın ömrümüz boyunca bu sözden başka bir şey mi haykırıyordu ki?

Ayin sona ermişti. Başrahibe bana ücretimi verdi. Aslında bu parayı cebe atmanın hiç bir yararı yoktu, ama red de edemezdim; böyle bir hareket başrahibeyi incitecekti. «Sabah kahvaltısı için size bir şişe şarap yolladım, dedi. «Verebileceğimiz başka bir şeyimiz yok. Ama sizin için dua ediyoruz. »

«Teşekkür ederim, » diye yanıt verdim. «Yalnız nasıl oluyor da böyle enfes şaraplar bulabiliyorsunuz? Dünyanın parası tutar bunlar? »

Başrahibenin fildişi renkli buruşuk yüzüne bir gülümseme yayıldı. Sürekli olarak manastırlarda, hapishanelerde oturanlarda, hastalarda ve maden işçilerinde görülür cinsten kansız bir cildi vardı. «Bize armağan ediyorlar» dedi. «Kentte dindar bir şarap tüccarı var. Karısı uzun zaman burda kalmıştı. O zamandan beri her yıl birkaç sandık şarap gönderir bize. »

Niçin gönderdiğini sormadım. Birden Tanrı pehlivanı Bodendiek'in de kahvaltısını ayinden sonra yaptığı aklima geldi. Hemen şarabın bir parçasını kurtarmak için hızla uzaklaştım.

Şişe pek tabii çoktan yarılanmıştı. Wernicke de or-daydı, ama sadece -kahve içiyordu. Bodendiek'e «Sayın Peder, » dedim, «şu anda bol keseden bardağınıza doldurup içtiğiniz şarap, aylığıma zam olsun diye başrahibe tarafından özel olarak bana gönderilmiştir. »

Papaz, «Biliyorum, » diye karşılık verdi. «Ama siz hoşgörünün havarisi değil miydiniz? Siz neşeler saçan bir tanrı tanımazdınız, dostlarınızın içeceği bir damla şarapta gözünüz olmamalı. Zaten kahvaltıda bütün bir şişe şarap içmek de sağlığınıza dokunurdu. »

Yanıt vermedim. Kilise adamı bunu güçsüzlüğüme vermiş olacak ki, hemen saldırıya geçti. «Yaşama korkunuz ne âlemde? » diye sorarak şaraptan okkalı bir yudum aldı.

«Neymiş o? »

«Bütün kemiklerinizden buram buram tüten yaşama korkusu işte, tıpkı... »

Wernicke yardım olsun diye atıldı. «Tıpkı ektoplazma gibi. »

Bilim adamlarına pek güvenmeyen Bodendiek «Ter gibi, » dedi.

Şişeyi kendime doğru çekerek, «Yaşama korkum olsaydı inançlı bir Katolik olurdum, » diye görüşümü açıkladım.

«Saçma! Siz inançlı Katolik olsaydınız, asıl o zaman yaşama korkunuz bulunmayacaktı. »

«Bunlar kilise babalarına yaraşır kılı kırk yarma tar. taşmaları. »

Bodendiek güldü. «Bizim kilise babalarımızın o ince düşünce dünyaları hakkında neler biliyorsunuz bakalım, genç barbar? »

«Kilise babalarının Havva ile Adem'in göbeği var mıydı, yok muydu diye yaptıkları yıllar süren tartışmalarını kesmeye yetecek kadar bir şeyler biliyorum. »

Wernicke sırıttı. Bodendiek tiksinmiş gibi suratını ekşitti. Wernicke ile benim bulunduğum yöne doğru, «En bayağı cinsten bilgisizlikle kaskatı maddecilik her zamanki gibi yine el ele veriyor, » dedi.

«Bilim karşısında pek öyle yüksekten atmayınız, » diye karşılık verdim. «İyice iltihaplanmış bir apandisitiniz olsa ve yardımınıza koşacak birinci sınıf tek doktor da dinsiz birisi olsaydı ne yapacaktınız? Dua mı edecektiniz, yoksa bu dinsize ameliyat mı olacaktınız? »

«İkisini de yapacaktım, diyalektiğin acemisi, ikisini de. Böyle bir şey, dinsiz doktora Tanrı katmda onur kazanması için fırsat vermek olurdu. »

«Bence işin içine hiçbir doktoru karıştırmamanız gerekirdi, » dedim. «Tanrının arzusu nasılsa öyle olmalı, ölmeniz alnınıza yazılmışsa ölmelisiniz, ama hiçbir zaman bu alınyazısını değiştirmeye yeltenmemelisiniz. »

Bodendiek sözümü reddetti. «Birazdan laf serbest irade ve Tanrının her şeye yeten sonsuz kudreti meselesine gelip dayanacak. Zeki ise birinci sınıf öğrencileri, bunu ortaya atarak kilisenin bütün öğretisini çürüteceklerini sanırlar. » İyicil bir edayla ayağa kalktı. Şakakları sağlık belirtisinin pırıltısı içindeydi. Wernicke ile ikimiz bu inanç toparlağının yanında pek sıska kalıyorduk. «Afiyet olsun! » dedi. «Şimdi cemaatımın öteki evlatlarını görmeye gitmek zorundayım. »

Bu öteki sözüne hiçbirimiz yanıt vermedik. Hışırtılar çıkartarak uzaklaştı. Wernicke'ye, «Farkettiniz mi? » diye sordum, «papazlarla generaller çoğunlukla uzun ömürlü oluyorlar. Kuşku ve kaygı dişleri onları pek kemirmiyor. Çoğu zaman temiz havada yaşıyorlar. Ömür boyunca bir iş

sahibi oluyor ve düşünmek ihtiyacım duymuyorlar. Birinin din kuralları var, ötekinin ise talimnameleri. Bu da onları genç kılıyor. Ayrıca her ikisi de saygı görerek yaşamanın tadını çıkarıyor; biri Tanrının sarayına kabul edilmiştir, öteki imparatorun. »

Wernicke bir sigara yaktı. «Yine farkettiniz mi? » diye sordum, «papaz tartışmalara ne kadar avantajlı durumda giriyor. Biz onun inancına saygılı olmak zorundayız, o ise bizim inançsızlığımıza aldırış bile etmiyor. »

Wernicke sigarasının dumanını bana doğru üfürdü. «O sizi kızdırabiliyor, siz ise onu kızdıramıyorsunuz. »

«Mesele de burda işte, » dedim. «Gerçekten beni öylesine öfkelendiriyor ki... »

«O da bunu biliyor. Bildiği için de kendine daha çok güveniyor. »

Şarabın artakalan kısmını bardağına doldurdum. Bir-buçuk bardak ancak çıktı. Geri kalanını Tanrının pehlivanı içmişti. Şarap da Cizvitler bahçesi markalı 1915 tarihli bir şaraptı. İnsanın ancak akşamları bir kadınla bir likte içebileceği cinsten bir şarap. Wernicke’ye «Ya siz? » diye sordum.

Wernicke, «Bütün bunlar beni pek ilgilendirmiyor, » dedi. «Ben ruhların hayatında bir tür trafik polisiyim. Bu kavşakta trafiği yönetmeye çabalıyorum. Ama trafiğin kendisinden sorumlu değilim. »

«Bense sürekli olarak dünyadaki her şeyden sorumlu olduğumu hissediyorum. Yoksa ben bir ruh hastası, bir psikopat mıyım? »

Wernicke insanın gücüne giden bir kahkaha koyver-di. «Ruh hastası olmayı isterseniz bir yol deneyin! » dedi. «Bu o kadar basit bir şey değildir. Siz bizim açımızdan hiç de ilginç değilsiniz. Sizde olan sadece her zaman görülen cinsten tümüyle normal bir delikanlı davranışı. »

*

**

Büyük caddeye çıktım. Bir gösteri alayı ağır ağır pazar alanından bu yana doğru akıyordu. Açık renk giysiler giymiş, yanlarında çocukları, yiyecek paketleri, bisikletleri ve renk renk öteberileriyle pazar gezmesine giden bir grup, kara bulutların önündeki martılar gibi telaşla sağa sola kaçıştılar. Sonra alay yaklaştı ve caddeyi tıkadı.

Çok düşük emekli aylıklarım protesto eden savaş sakatlarının gösteri yürüyüşüydü bu. En önde küçük bir arabanın üstüne konulmuş sadece başı

bulunan bir vücut gidiyordu. Kollan ve bacakları yoktu. Bu canlı kütüğün bir zamanlar uzun boylu mu yoksa kısa boylu mu bir adam olduğunu kestirmek olanaksızdı. Bunu omuzlarından anlamak da olanaksızdı, çünkü kollan öyle yukardan kesilmişti ki takma kol takmak için yer bile kalmamıştı. Adamın başı yuvarlaktı, canlı kahverengi gözleri vardı ve bıyıklıydı. Birisinin her gün ona göz kulak olması gerekirdi. Tıraş olmuş, saçlarını kestirmiş ve bıyıklarım kırptırmıştı. Tekerlekli bir sedyeden başka bir şey olmayan araba tek kollu birisi tarafından itilmekteydi. Kolu bacağı kesik adam bunun üstünde dimdik ve dikkatli bir tavırla oturmaktaydı. Arkasından bacakları kesik üç sakatın tekerlekli koltuklan geliyordu; üçü de yan yana bir saf oluşturmuştu. Bunlar büyük lastik tekerlekli, elle yürütülen koltuklardı. Ayakların bulunması gereken yeri örten ve her zaman örtülü duran deri örtüler bugünlük açılmıştı. Çoraplar görünüyordu. Pantolonlar büyük bir özenle bacağın kesik kısmından yukarı doğru katlanmıştı.

Bunlardan sonra koltuk değnekleriyle yürüyen garip şekilde yana kaykılmış silüetlerdi. Dimdik duran koltuk değneklerinin arasında bir parça eğik biçimde asılı duran vücutlar. Arkalarından körlerle tekgözlüler yürüyordu. Yolun taşlarını yoklayıp duran beyaz bastonlarının sesleri işitiliyor ve kollarında üzeri üç noktalı sarı pazıbentleri görülüyordu. Gözlerini yitirmiş olanlar çıkmaz sokaklara ve tek yönlü sokaklara girişi yasaklayan trafik işaretleri gibi, üç tane siyah toplu bantlar taşımaktaydılar. Sakatların birçoğunda üzeri yazılı pankartlar vardı. Üstünde ne yazılı olduğunu okuyamadıkları halde körler de ellerinde pankartlar taşıyorlardı. Bir pankartın üstünde, «Vatanın bize şükran bu mu? » yazılıydı. Bir başkasının üstünde, «Açlıktan ölüyoruz, » vardı.

Küçük arabanın üstüne konmuş adamın ceketinin ön tarafına da üstüne kâğıt iliştirilmiş bir sopa sokulmuştu. Üzerinde, «Benim aylığım sadece bir altın marktır» yazılıydı. Öteki iki arabanın arasında beyaz bir bayrak dalgalanıyordu. Üzerine şöyle yazılmıştı: «Çocuklarımızın

sütü yok. eti yok, tereyağı yok. »

Bunlar enflasyonun en acınacak kurbanlarıydılar. Aylıkları öylesine değersizleşmişti ki, bu parayla herhangi bir şey yapmaları olanağı kalmamıştı. Hükümet tarafından arada bir aylıklarına zam yapılmıştı, ama bu zamlar her defasında çok geç kalıyordu. Çünkü aylıklarının yükseldiği gün gelen zammın değeri birkaç kat değer yitirmiş oluveriyordu. Dolar vahşi bir hayvan gibiydi. Artık binlerle, on binlerle sıçramıyor, her gün yüz

binlerle ifade edilen fırlayışlar yapıyordu. Önceki gün bir milyon iki yüz bin marktı, dün bir milyon dört yüz bin olmuştu. Yarın iki milyon olması bekleniyordu. Ayın sonunda da belki on milyon olacaktı. İşçiler artık günde iki kez para alıyorlardı, bir sabah, bir akşam üzeri. Her seferinde yarım saat paydos veriliyor, bu şekilde çarşıya koşup bir şeyler almaları sağlanmış oluyordu. Çünkü sabah aldığı parayla öğleden sonrayı bekleyecek olursa, pek çok şey yitiriyorlardı. O zaman aldıkları şeylerle çocuklarının açlığını yarı yarıya bile gideremiyorlardı. Söz konusu olan açlıklarım gidermekti, iyi beslenmek değil. Mideyi kazıntısını bastıracak bir şeylerle doldurabilmek önemliydi vücudun ihtiyacı olan besini sağlamak değil.

Alay, öbür gösteri yürüyüşlerinin hepsinden daha ağır bir tempoyla ilerlemekteydi. Arkalarında pazar gezmesine çıkmış olanların otomobilleri yığılmıştı. Bu görüntü çok garip bir karşıtlık oluşturuyordu. Önde sessizce ayaklarını sürükleyen adsız alacalı-bulacalı insan kitlesi, arkada homurdanıp oflayıp duran, sabırsızlanan savaş vurguncularının üst üste yığılmış otomobilleri... Bu otomobiller çocuklarıyla birlikte alayın sonunu oluşturan, aç, sıska, yaslı ve ürkek savaş dullarının hemen arkasın-daydı. Bu otomobillerin içindeki ipeklilerin ve ketenlerin yaz renkleri, şişkin yanaklar, tombul kollar dikkati çekiyordu. Yüzlerinde böyle bir rahat kaçıran duruma düşmüş oldukları için sıkıntı ifadesi vardı. Kaldırımlardaki ***yayaların*** durumu onlarınkinden çok daha iyiydi; başlarını başka yana çevirebiliyor ve yolun kıyısında durup sakatlar konusunda bir şeyler sormak isteyen çocuklarını kollarından çekip götürebiliyorlardı. Fırsatım bulan yan sokaklara dalıp kaybolabiliyordu.

Güneş tepede duruyor ve ortalığı yakıyordu. Sakatlar terlemeye başlamışlardı. Yüzlerinden akan kansız insanların o hastalıklı, o peynirimsi teriydi. Arkalarında ansızın bir otomobil klaksonu yankılandı. Birisi daha fazla dayanamamış olmalıydı. Birkaç dakika kazanacağını sandığından otomobilini yarı yarıya kaldırımın üstünden sürerek ilerlemeye kalkışmıştı. Savaş sakatlarının hepsi birden arkaya baktılar. Hiçbiri tek sözcük söylemedi, ama saflarını seyrekleştirerek caddeyi büsbütün kapattılar. Yoluna devam etmek isterse otomobilin onları çiğnemesi gerekecekti. Hasır şapkalı, açık renk elbise giymiş genç bir adam direksiyon başındaydı. Yanında da genç bir kız vardı. Genç adam can sıkıntısı gösteren aptalca jestler yaparak bir sigara yaktı. Yanı başından geçen savaş sakatlarının hepsi bir defa yüzüne bakıyordu. Bu bakışlar da içerleme yoktu. Genç adam ise gözlerini-keskin koku su caddeye yayılan sigarasından başka yana

çeviremiyor -du. İçtiği çok iyi cins bir sigaraydı. Sakatların hiçbirinin böyle bir sigara içmesine olanak yoktu. Onun için yanından geçerken sigaranın dumanını olabildiğince içlerine çekmeye çalışıyorlardı.

Gösteri alayım Marien Kilisesi'ne kadar izledim. Orda üniformalı iki Nasyonal Sosyalist ellerinde kocaman bir pankartla durmaktaydı. Üzerinde şunlar yazılmıştı: «Bize katıl arkadaş! Adolf Hitler size yardım edecek! » Gösteri alayı kilisenin çevresini dolaşmaya başladı.

Kırmızı Değirmen'de oturuyorduk. Önümüzde bir şişe şampanya duruyordu. Değeri iki milyon mark. Bacakları kesilmişlerin aileleriyle birlikte geçinmeleri için iki ayda aldıkları para da bu kadardı. Bu içkiyi Riesenfeld ısmarlamıştı.

Dans pistinin her yanım görebilecek biçimde oturmuştu. Bana bakarak, «Ben bunu ta baştan biliyordum, » dedi. «Sadece beni nasıl kandıracağınızı görmek istedim. Aristokrat bir bayanın küçük bir mezar taşı dükkânının karşısındaki böyle bir evde oturmayacağı besbelli bir şeydi. »

«Sizin gibi güngörmüş birisi için insanı şaşırtacak ölçüde yanlış bir düşünüş tarzı, » diye karşılık verdim. «Bugün hemen hemen bütün aristokrat bayanların böyle ev-lerde oturduklarını bilmeniz gerekirdi. Onları bu duruma enflasyon düşürdü. Saraylarda yaşamanın çağı geçti, Bay Riesenfeld. İçlerinde hâlâ saray sahibi olanı varsa, oda oda kiraya veriyordur. Atalardan kalan nakit para bir anda eriyiverdi. Kral ailesinden Son Altesler artık mobilyalı pansiyonlarda oturuyorlar; kılıç şakırdatan albaylar dişlerini gıcırdata gıcırdata, sigorta simsarlığı yapıyorlar; kontesler... »

Riesenfeld «Yeter be! » diye sözümü kesti. «Gözlerim yaşardı. Bu konuda daha fazla açıklama yapmana gerek yok. Ama Bayan Watzek meselesinin içyüzünü daha baştan beri biliyordum ben. Sizin o beceriksizce dolapları çevirmeye yeltenişlerinizi seyretmek beni sadece eğlendirdi. »

Georg'la bir foksrot dansı yapan Lisa'nın arkasından baktı. Bu Odenwald kazanovasına Lisa'yı yürüyüşü balık etinde bir pantere benzeyen bir Fransız kadını olarak tanımlamış olduğunu anımsatmamak için kendimi güç tuttum. Böyle bir şey söylemek ilişkilerimizin hemen kesilmesi demek olurdu, oysa bizim bir parti granite şiddetle ihtiyacımız vardı.

Riesenfeld her şeye karşın yine de anlayışlı davranmak isteyen bir edayla, «Ama böyle olması onun genel görüşünde herhangi bir aksama

yaratmıyor» dedi. «Tersine değerini daha da artırıyor. Böyle cins bir kadın, halkın içinden çıksın... Sadece şu dans edişine bakmak yeter! Tıpkı bir, bir... »

«Bir panter. » diyerek sözünü tamamlamasına yardım ettim.

Riesenfeld bana doğru yan yan baktı. «Bazan kadınlardan anladığın oluyor, » diye homurdandı.

«Sizden öğrendim. »

Belli etmeden gururunu okşamıştım, benimle kadeh tokuşturdu. «Sizden bir meseleyi öğrenmeyi çok istiyorum, » dedim. «Odenwald'daki evinizde düzenli yaşantısı olan bir yurttaş ve huzur içinde yaşayan bir aile babası olduğunuzu hissediyorum. Daha önce bize üç çocuğunuzun ve güllerle çevrili evinizin resmini göstermiştiniz. Hatta evinizin duvarlarının yapımında ilke olarak bir tek granit taşı bile kullanmayışınız başarısız bir şair sıfatıyla sizi daha çok beğenmeme neden olmuştu. Öyleyse dı-şarda niçin böyle gece kulüplerinin kralı gibi davranıyor sunuz? »

Riesenfeld hemen, «Evimde bir yurttaş ve aile babası olmanın zevkini daha çok çıkarabilmek için, » diye karşılık verdi.

«Güzel bir neden. Ama niçin böyle dolambaçlı yollara sapıyorsunuz? »

Riesenfeld sırıttı. «İçimizdeki şeytan böyle yaptın yor. İnsanın çifte doğası bu. Hiç böyle bir şey işitmediniz, değil mi? »

«Ben mi? Ben bunun tipik bir örneğiyim. »

Riesenfeld küçümseyici bir edayla güldü. Wernicke de sabahleyin böyle gülmüştü. «Siz mi, » dedi.

«Ruhsal bakımdan daha yüksek ortamda bulunan birisinde de böyle şeyler olur, » diye açıkladım.

Riesenfeld içkisini yudumlayarak içini çekti. «Gerçek ve hayal! Sonsuz kovalayış, sonsuz uzlaşmazlık! Ya da.. » Birden aklına gelmişçesine alaylı alaylı, «Sizin durumunuzda, bir şair olduğunuza göre tabii özlem ve vuslat. Tanrı ve ten hazzı, sonsuz evren ve ayak yolu! »

Bereket versin tam bu sırada trompetler veryansın çalmaya başladılar. Georg'la Lisa dans pistinden döndüler. Lisa kayısı rengi Çin ipeklisi giysisinin içinde bir hayal gibiydi. Riesenfeld onun halk tabakasından olan kökenini ortaya çıkardıktan sonra, ceremesini çekmek için onun konuğu

olarak Kırmızı Değirmen'e gitmeye hepimizi zorlamıştı. Lisa’nın önünde eğildi. «Bir tango lütfeder misiniz, sayın bayan, » dedi.

Lisa, Riesenfeld'den bir baş daha uzundu. Yapacakları dansın ilginç bir gösteri olacağını sanıyorduk. Fakat granit imparatoru hepimizi şaşkına çevirerek büyük bir tango ustası olduğunu gösterdi. Yalnız Arjantin tangolarını değil, Brezilya tangolarını ve daha başka türlü tangoları da tam anlamıyla biliyordu. Buz üstünde gösteri yapan bir artist gibi, neye uğradığını şaşırmış Lisa“ yla birlikte pistin üzerinde kayıp duruyordu. Georg'a, «İçinden neler geçiriyorsun bakalım? » diye sordum. «O kadar gözünde büyütme. Temiz duygularla servet karşı karşıya işte. Bu konuda bendeniz birkaç gün önce bir yığın ders almıştım. Ders verenlerden biri de şendin, hem dersin pek dokunaklıydı. Lisa bu sabah odandan nasıl kaçtı? »

«Çok güç oldu. Riesenfeld gözetleme yeri olarak büroya yerleşmek istiyordu. Lisa’nın penceresini gözetleyecekti. Lisa’nın kim olduğunu açıklarsam onu ürkütüp bu işten vazgeçirtirim diye düşündüm. Ama hiçbir işe yaramadı. Durumu erkekçe karşıladı. Sonunda kahve içmek için kendisini birkaç dakikalığına mutfağa sürüklemeyi başardım. Bu da Lisa’nın kaçmasına yetti. Az sonra Riesenfeld bürodaki gözetleme yerine döndüğü zaman, Lisa kendi penceresinde lütufkâr edasıyla gülümsemekteydi. »

«Leylekli kimonosuyla mı? »

«Yeldeğirmenlisiyle. »

Soran gözlerle yüzüne baktım. Evet dercesine başını salladı. «Küçük bir mezar taşı verip bu kimonoyu aldım. Almak zorundaydım. Sonra da Riesenfeld eğilerek sokaktan Lisa’ya seslendi ve bu akşam için davet etti. »

«Lisa’nın adı hâlâ 'de la Tour’ olsaydı böyle bir şeye cesaret edemezdi. »

Bu daveti de saygılı bir biçimde yaptı. Lisa da kabul etti. Bize iş bakımından yardımı olur diye düşünmüş. »

«Sen de böyle düşünmüş olduğuna inanıyor musun? »

Georg neşeli bir havayla, «Evet, » diye yanıt verdi.

Riesenfeld’le Lisa dans pistinden geri döndüler. Riesenfeld terleyip duruyordu. Lisa ise bir manastır zambağı gibi soğuktu. Ansızın beni büyük bir şaşkınlığa uğratan bir şey oldu; barın arka tarafında balonların arasında yeni bir hayalin ortaya çıktığını gördüm. Otto Bambuss’tu bu.

Kalabalığın arasında kaybolmuş gibi duruyor ve bu yere Bodendiek ne denli yaraşırsa o da o denli yaraşıyordu. Sonra yanı başında. Willy'nin kırmızı kafası ortaya çıktı ve bir yerlerden seslenen Renée de la Tour'un komut sesini duydum: «Rahatça geçebilirsin Bodmer! »

kendime geldim. Bambuss'a, «Otto, » dedim, «seni buralara kim getirdi? »

Willy, «Ben, » diye yanıt verdi. «Alman edebiyatı için bir şeyler yapmak istedim. Otto yakında köyüne dönmek zorunda. Orada bu günah dünyâsı üzerine şiirler düzmesi için zamanı olacak. Ama önce bu dünyayı gör mesi gerekir. »

Otto tatlı tatlı gülümsüyordu. Miyop gözlerini kırpıştırıp duruyor, alnında ter damlaları tomurcuklanıyordu. Willy onu ve Renée'yi alarak yanımızdaki masaya oturdu. Lisa ile Renée arasında bir saniye kadar süren kısa fakat şiddetli bir göz düellosu oldu. Sonra ikisi de yenilgiye uğramamış, gurur dolu bir edayla gülümseyerek masalarına doğru döndüler.

Otto geriye doğru yaslanarak bana yanaştı. «Dişi Kaplan dizisini bitirdim, » diye fısıldadı. «Dün gece tamamladım. Yeni bir şiir dizisi yazmaya hazırlanıyorum, adı Kızıl Dişi. Belki de Kıyamet Gününün Büyük Hayvanı adım verecek ve serbest vezinle işleyeceğim. Olağanüstü bir şey olacak! İlhamla doluyum! »

«Çok güzel. Burda ne bulacağını umuyorsun? »

Otto mutlulukla parıldayarak, «Her şey, » karşılığını verdi. «Ben her zaman hep bu her şeyi beklemişimdir, insanın hiç bilmediği bir şey her zaman güzeldir. Hem öğrendiğime göre sen gerçekten sirkte çalışan bir bayan tanıyormuşsun. »

«Benim tanıdığım bayanlar acemi çaylaklara deneme tahtası olacak kimseler değildir! Bakıyorum senin bu işlerden gerçekten hiç haberin yok, saf deve; biraz bir şeyler bilseydin böyle küstahça budalalıklar yapmazdın. Onun için şimdi kulak ver, bir numaralı yasa şudur: Başkalarının kadınlarından elini çekeceksin! Zaten böyle bir şey için vücut yapın da elverişli değildir senin. »

Otto kısık kısık öksürdü. Sonra da, «Demek böyle, » dedi. «Burjuvalara yaraşır ön yargılar bunlar. Ben evli kadınlardan söz etmedim ki... »

«Ben de etmedim, koca beygir. Evli kadınlarda bu kurallar o kadar sıkı değildir. Hem benim niçin ille de sirkte çalışmış bir bayan ahbabım olması

gerekiyormuş? Bu kadının pire sirkinde bilet satan birisi olduğunu sana defalarca söylemedim mi? »

«Ama Willy bana bunun doğru olmadığını söyledi. Bir sirkte akrobatmış o. »

«Demek Willy söyledi ha! » Kırmızı kafanın dans pistindeki insan denizi içinde bir kabak gibi sallanıp durduğunu gördüm. «Dinle Otto, » dedim, «Bu iş büsbütün başka türlü. Asıl sirkte çalışmış olan Willy'ninkidir. Şu mavi şapkalı. Ve bu kadın edebiyatı da çok seviyor. Yani kısmetin açık demektir. Haydi adamakıllı yüklen bu işin üzerine. »

Bambuss kuşkulu gözlerle bana baktı. «Seninle içtenlikle konuşuyorum, ülkücü kocakafa! » dedim.

Riesenfeld yeniden Lisa'yla yollara düşmüştü. «Bize ne oldu Georg? » diye sordum. «Şurda iş arkadaşı tutmuş senin kadını ayartmaya çalışıyor. Bense burda Alman şiir sanatı uğruna Gerda'yı ödünç verme önerisiyle karşılaşıyorum. Bizde mi bir öküzlük var, yoksa bizim kadınlarımız mı çok çekici? »

«İkisi de doğru. Hem sonra başkasının kadını eldeki kadından her zaman beş kat daha çekici görünür. Eski bir gelenek bu. Merak etme, birazdan Lisa şiddetli bir başağrısına tutulacak, vestiyerden aspirin almak için bir dakikalığına dışarı çıkacak, sonra da eve gitmek zorunda kaldığını ve bizim eğlenmemize bakmamızı bildiren bir haberi garsonla yollayacak. »

«Bu da Riesenfeld'e şok etkisi yapacak. Yarın da bize hiçbir şey satmayacak. »

«Bize sandığından çok daha fazla şeyler satacaktır. Bunları öğrenmelisin. Özellikle başına bu haller geldiği için böyle yapacak. Gerda nerde? »

«Anlaşması üç gün sonra başlıyor. Alstâdter Oteli'n-de olmasını umut ederim. Ama korkarım Eduard'ın Wal-halla'sında oturmaktadır. O buna akşam yemeklerinde tutumlu hareket etmek diyor. Karşı koymak için elimden bir şey gelmiyor. O kadar harika nedenler ileriye sürüyor ki, bunları yanıtlandırabilmem için otuz yaş daha ihtiyarlamam gerek. Sen Lisa'ya göz kulak olsan daha iyi edersin. Bakarsın iş konusunda bize yardımcı olmak için başının ağrımayacağı tutuverir. »

Otto Bambuss yeniden geriye yaslanarak bana yanaştı. Gözlük camlarının arkasındaki gözleri korkmuş bir ringa balığının gözleri gibiydi.

«Sirk şiirleri için Manej güzel bir ad olur, değil mi? Toulouse Lautrec’in resimlerini de koyarım. »

«Niçin Rembrant, Dürer ve Michelangelo’nun resimlerinden koymuyorsun? »

Otto ciddi şekilde ilgilenerek. «Onların sirkle ilgili resimleri var mı ki? » diye sordu.

Lafı uzatmak istemedim. Babaca bir havayla, «İçmene bak, oğlum, » dedim. «Şu kısa hayatının tadını çıkarmaya bak, çünkü bu gidişle seni bir gün öldüreceklerdir. Kıskançlıktan öldürecekler, anladın mı tekne kazıntısı? »

Gururu okşanmışcasına benimle kadeh tokuşturdu ve sonra düşünceli bir edayla Renee’ye bakmaya başladı Kadının sarı kâkülleri üzerinde yalı çapkını kuşu mavisi çok küçük bir şapka sallanıp duruyor ve uzaktan pazar gezmesi yapan bir hayvan terbiyecisi gibi görünüyordu.

Lisa ile Riesenfeld geri döndüler. Lisa «Bilmem bana ne oldu? » dedi. «Başıma öyle bir ağrı geldi ki... gidip bir aspirin alayım. »

Riesenfeld’in ayağa fırlamasına zaman bırakmadan masadan uzaklaşmıştı bile. Georg korkunç şekilde kendine güvenen bir edayla bana baktı ve bir puro çıkardı.

ON ALTINCI BÖLÜM

İsabelle, «Ah tatlı ışık, » dedi. «Niçin gücünü yitirdin? Biz yorgun düştüğümüz için mi? Akşam olunca ışığı yitiriyoruz. Uykuya varınca dünya da ortadan kayboluyor, O zaman nerdeyiz biz? Kaybolan dünya her seferinde geri mi geliyor, Rudolf? »

Bahçenin sınırında durmuş demir parmaklıklı büyük kapıdan dışardaki manzarayı seyrediyorduk. Kestane ağaçlarının sıralandığı yolun iki yakasından ormana kadar uzanan olgun başaklı tarlalara akşamın ışıkları çökmüştü.

«Evet, her seferinde geri geliyor, » dedim ve sonra ihtiyatla ekledim: «Her seferinde, İsabelle. »

«Ya biz? Biz de mi? »

’Biz mi? ’ diye düşündüm. ’Kim bilir? Her saat bize bir şeyler verir, bizden bir şeyler alır ve bizi değiştirir. Ama bunu ona söylemedim. Ansızın uçuruma yuvarlanabileceğimiz bir konuşmaya sürüklenmek istemiyordum

Tarlalarda çalışan hastalar geri dönüyorlardı. Yorgun köylüler gibi yürüyorlardı. Omuzlarına akşamın ilk kızıllığı vurmuştu.

«Biz de. » dedim. «Biz de her seferinde geri geliyoruz, İsabelle. Var olan hiçbir şey yok olup gitmez. Hiçbir zaman. »

«Sen böyle olduğuna mı inanıyorsun. »

«Buna inanmaktan başka bir şey gelmez! »

Bana doğru döndü. Sonbaharın berrak altın ışıklarının havaya sindiği bu akşam saatinde olağanüstü bir güzelliği vardı.

«Öyle olmasaydı kaybolurduk değil mi? » diye fısıldadı.

Bakışlarımı yüzünde dolaştırdım. Sonunda, «Bilmiyorum, » dedim. «Kaybolmak... her şeyi kapsayabilecek bir söz bu! Pek çok şeyi kapsayacak

bir söz! »

«Yoksa kaybolurduk değil mi, Rudolf? »

Kararsızlıklar içinde sustum. Sonra da «Evet, » dedim. «Ancak o zaman da hayat başlar. »

«Hangi hayat? »

«Bizim kendi hayatımız. Bu hayatın başlamasıyla her şey başlar. Cesaret, acımak, insanlık, aşk ve güzelliğin hüzünlü ebemkuşakları. Bütün bunlar hiçbir şeyin kalmayacağını anladığımız anda başlar. »

Batan güneşin ışıkları altında parıldayan yüzüne baktım. Bir an için zaman durmuş gibi oldu.

«Sen ve ben, biz ikimiz de kalmayacak mıyız? » diye sordu. «Hayır, biz de kalmayacağız. » diye karşılık verdim ve bakışlarımı ondan kaydırarak mavilikler, kızıllıklar, altın sırası renklerle dolu kır manzarasına baktım.

«Birbirimizi sevsek de kalmayacak mıyız? »

«Birbirimizi sevsek de, » dedim ve sonra duraksayarak ihtiyatla, «Sanırsam insanlar da bu yüzden severler, » diye ekledim. «Öyle olmasaydı insanlar birbirlerini sevemeyeceklerdi. Sevmek insanın elinde tutamadığı bir şeyi, biraz daha sürdürmek arzusudur. »

«Neyi? »

Omuzlarımı kaldırdım. «Bu şey için pek çok ad konmuştur. Bu kendi benliğimiz olabilir, onu kurtarmalı isteriz. Ya da kalbimiz olabilir. Diyelim kalbimiz olsun. Ya da özlemimiz. Gönlümüz. »

Tarladan dönenler yaklaşmışlardı. Kapıcı büyük kapıyı açtı. Ansızın duvarın yan tarafından, oradaki bir ağacın arkasına saklanmış olması gereken bir adam ileriye atılarak önümüzden tarladan dönenlerin arasında kendisine yol açarak dışarı kaçtı. Kapıcılardan bir tanesi onu farketti ve oldukça yavaş bir koşuyla ardından gitmeye başladı. İkinci kapıcı istifini bozmaksızın yerinde kalıp öteki hastaların içeriye girmesini sağladı. Sonra da kapıyı kapattı. Aşağılarda kaçan adamın koşması görülüyordu. Kendisini kovalayan kapıcıdan çok daha hızlı koşuyordu. İkinci kapıcıya, «Arkadaşınızın bu tempoyla ona yetişeceğini mi sanıyorsunuz? » diye sordum.

«Birazdan birlikte dönerler. »

«Hiç de öyle olacağa benzemiyor. »

Kapıcı omuzlarını kaldırdı. «Kaçan Guido Timpe'dir. Her ay en azından bir kez kaçmağa yeltenir. Her seferinde ormandaki lokantaya kadar koşar. Orada birkaç bardak bira içer. Her seferinde kendisini orda buluruz. Daha öteye koşmaz ve asla başka bir yere gitmez. Her şey sadece iki üç bardak bira için. Her seferinde de hep siyah bira içer. »

Kapıcı bana göz kırptı. «Onun için arkadaşımız hızlı koşmuyor. Ne olur ne olmaz diye sadece gözden kaçırmamak istiyor. Biz her zaman Timpe'ye birasını rahatça içecek kadar zaman bırakırız. Niye bırakmayalım? Ondan sonra kuzu kuzu geri döner. »

İsabelle konuşulanları dinlememişti. Birden, «Nereye gitmek istiyormuş? » diye sordu.

«Bira içmek istiyormuş, » dedim. «Başka bir isteği yokmuş. Keşke insanların istekleri hep böyle olsaydı. »

İsabelle beni dinlemiyor, sadece yüzüme bakıyordu. «Sen de kaçmak istiyor musun? » diye sordu.

Hayır dercesine başımı salladım.

İsabelle. «Kaçmaya değmez, Rudolf, » dedi. «Varabileceğin bir yer de yok zaten. Kapıların hepsi birbirinin aynı. Arkasındakiler de.. »

Durakladı. «Kapıların arkasından ne var İsabelle? » diye sordum.

«Hiçbir şey. Onlar sadece kapıdır. Her zaman sadece kapıdırlar ve arkalarında da hiç bir şey yoktur. »

Kapıcı büyük kapıyı kilitleyip piposunu yaktı. Ucuz pipo tütününün keskin kokusu bana çarpınca önümde birden bir tablo canlandı: Meseleleri olmayan basit bir hayat, dürüst bir meslek, dürüst bir kadın, dürüst çocuklar, bir ömrü dürüstçe tamamlamak ve dürüstçe de ölmek... Günler, bayram akşamlan, geceler ve her şey olduğu gibi benimsenmekte, bunların arkasında neler olduğuna ilişkin hiçbir şey sorulmamaktadır. Bir an için bunlara sahip olmak özlemi, gıpta etmek gibi bir duygu benliğimi sardı. Sonra İsabelle'yi gördüm. Elleriyle demir parmaklıkları kavramış büyük kapının Önünde duruyor ve dışarı bakıyordu. Hayli zaman öylece durdu. Işık gittikçe daha dolgun, daha kızıl, daha sarı bir hal alıyor, ormanlar mavi gölgelerini yitirip kararıyor, üzerimizdeki gök elma yeşiline bürünüyor ve pembe ışınlar saçan yelkenlilerle doluyordu.

Sonunda İsabelle bana doğru döndü. Akşamın bu ışıkları içinde gözleri menekşe rengi olmuştu.

«Gel! » diyerek koluma girdi.

Geriye döndük. Bana yaslanıyordu. «Beni hiç bir zaman terketmemelisin. »

«Seni hiçbir zaman terketmeyeceğim. »

İsabelle, «Hiçbir zaman» dedi. «Hiçbir zaman dediğimiz şey öylesine kısa ki. »

Kilise hizmetkârlarının gümüş buhurdanlarından gün lük dumanlan yükseliyordu. Bodendiek kutsal hamursuz ekmek kabı elinde olduğu halde halka doğru döndü. Siyah kılıkları içinde hemşireler sıraların üzerinde karanlık bir tevekkül yığını gibi diz çökmüşlerdi. Başlan eğilmiş, elleri hiç bir zaman birer meme olmasına izin verilmemiş olan memeleri üzerinde kavuşturulmuştu. Mumlar yanıyor ve Tanrı altın ışınlarla çevrilmiş olarak bu ekmek kabının içinde ortaya çıkıyordu. Bir kadın ayağa kalkarak ortadaki yoldan öne doğru ilerleyip komünyon sırasının bulunduğu yere kadar geldi ve kendini yere attı. Hastaların çoğu büyülenmiş gibi kıpırdamaksızın bu altın mucizeye bakıp duruyorlardı. İsabelle aralarında yok tu. Kiliseye gitmek istememişti. Eskiden giderdi, ama şimdi birkaç günden beri artık gitmek istemiyordu. Neden gitmek istemediğini de bana açıklamıştı. Kanlı şeyleri artık görmek istemediğini söylemişti.

İki hemşire kendini yere atmış olan ve döşemeye elleriyle vurup duran hastayı kaldırdılar. Bense Tantum

Erga'yu çalmaya başladım. Delilerin beyaz yüzleri bir an da orgun bulunduğu yana çevrildi. Büyük ve küçük kemanların anahtarlarını açtım. Hemşireler ilahi söyleme ğe başladılar.

Günlük dumanlarının beyaz helezonları kıvrıla kıvrıla yükseliyordu. Bodendiek kutsal ekmek kabını yeniden yerine koydu. Mumların ışığı onun kocaman bir haç iş lenmiş tören giysisinin sırmalı kumaşı üzerinde titreşiyor ve dumanları Büyük Kurtarıcı'nın kanım akıtarak iki bin yıldan beri asılı durmakta olduğu büyük haça doğru uzanıyordu. Bir makine gibi çalmaya devam ediyor ve İsabelle'yi, onun söylediklerini, dün akşam okumuş olduğum Hıristiyanlık öncesi dinleri düşünüyordum. O zamanlar Tanrılar Yunanistan'da neşe içindeymişler. Bir buluttan öteki buluta gezer, biraz edepsizlik ederlermiş. Her zaman da ait oldukları insanlar gibi vefasız

ve bir anda değişir şeylermiş. Hayatı bütünlüğüyle, acımasızlığıyla, rahatıyla, güzelliğiyle yansıtıyor ve kendi kişiliklerinde temsil ediyorlarmış. Isabelle haklıydı: Şimdi şurda başımın üzerinde kanlı organları ve sakalıyla duran soluk benizli adam böyle bir Tanrı değildi. İki bin yıl, diye düşündüm, iki bin yıl bu hayat, ışıkları, şehvet çığlıkları, ölümleri ve esriklikleriyle içinde soluk benizli, hüzünlü ve kanlı bir ölünün tasvirleri asılı duran, çevresi milyonlarca Bodendiekler tarafından kuşatılmış bu taş yapıların çevresinde dolanıp durmuştu. Kiliselerin gölgesinin kurşuni rengi ülkelerin üzerine yayıldı ve yaşama sevincini boğdu. Neşeli aşk tanrısı Eros'u herkesten gizlenen, günah dolu, pis bir yatak hikâyesi haline getirdi ve sevmek üzerine, bağışlamak üzerine verilen bunca vaaza karşın hiçbir şeyi hiçbir zaman bağışlamadı. Çünkü gerçek bağışlama bir başkasını olduğu gibi kabul etmek demektir. Yoksa 'Ego te absolvo' söyletmek günahın kefaretini, kesin bir boyun eğişi ve cemaata uymayı istemek demek değildir.

*

İsa belle dışarda bekliyordu Wernicke yanında birisi bulunmak koşuluyla akşamları bahçeye çıkmasına izin

vermişti. Düşmanca bir tavırla, «İçerde ne yaptın? » diye sordu. «Her şeyin örtülmesine yardım mı ettin? »

«Müzik çaldım. »

«Müzik de örtücüdür. Hem de sözlerden daha iyi örter. »

«Örtüleri yırtıp açan müzik de vardır, » dedim. «Trampetlerle borazanların müziği. Bu müzik dünyaya nice felaketler getirmiştir. »

İsabelle arkasına döndü. «Ya kalbin? Kalbin de bir trampet değil mi? »

Evet, o da yavaş ve hafif çalan bir trampettir diye düşündüm. Ama ne olursa olsun yine de yeterince gürültü yapacak ve yeterince mutsuzluk getirecekti. Belki de bu yüzden hayatın nerden geldiği bilinmeyen o tatlı çağrısını duymayacaktım. Kibirli benlikleriyle hayata karşı koyanların ve sanki onlar iz bırakmadan dolaşan gelip geçici yolcular değillermiş de her zaman haklı olduklarını sanan inanç sahipleriymiş gibi hiçbir açıklama yapılmasını istemeyenlerin çağırışını duymayacaktım.

«Benimkini dinle, » diyerek İsabelle elimi aldı. Memelerinin altına ince bluzunun üzerine koydu. «Duyuyor musun? »

«Evet, İsabelle. »

Elimi çektim. Ama sanki elimi çekmemişim gibi kalbinin vuruşlarını hâlâ duyuyordum. Unutulmuş gibi akşamın bu saatinde şırıldayıp duran bir çeşmenin çevresini dolaştık. İsabelle elini çeşmenin yalağına daldırarak suyu havaya savurdu. «Gündüz olunca rüyalarımız nereye gider, Rudolf? » diye sordu.

Yüzüne baktım. Böyle soruların onu ne hallere soktuğunu bildiğim için ihtiyatlı bir şekilde «Belki de uyu-yorlardır. » dedim. Kollarını da yalağın içine daldırıp suyun içinde bıraktı. Suyun altında kolları havadan küçücük incilerle kaplı olarak gümüş parıltılar saçıyor ve sanki hiç kimsenin bilmediği bir madenden yapılmışlarmış gibi görünüyordu. «Rüyalar nasıl uyuyabilir? » dedi. «Onlar birer canlı uykudur. İnsan onları ancak uyuduğu zaman görür. Peki ama gündüzün nereye giderler? »

«Belki de yarasalar gibi yer altındaki büyük mağaralara asılıp duruyorlardır. Ya da baykuşlar gibi ağaç kovuklarına saklanıp gecenin gelmesini bekliyorlardır. »

«Ya gece gelmezse? »

«Gece her zaman gelir, İsabette. »

«Emin misin? »

Kendisine şöyle bir baktım. «Tıpkı çocuklar gibi soruyorsun! » dedim.

«Çocuklar nasıl sorarlar? »

«Böyle senin sorduğun gibi. Durmadan sorarlar. Sora sora öyle bir noktaya gelirler ki, büyükler artık yanıt bulamazlar, sıkılır ya da öfkelenirler. »

«Niçin öfkelenirler? »

«Çünkü birden çocuğa uyup korkunç şekilde yanlış yola saptıklarını farkeder ve bunun kendilerine anımsatılmış olmasına içerlerler.

«Sen de yanlış yola sapar mısın? »

«Pek çok, İsabette. »

«Peki, yanlış nedir? »

«Bilmem. Asıl mesele de burda ya. İnsan yanlışın ne olduğunu tam olarak bilebilseydi, ortada bu kadar çok yanlış bulunmazdı. İnsan yanlışı hisseder sadece. »

İsabette, «Ah Rudolf, » dedi. Sesine ansızın bir kalınlık ve yumuşaklık gelmişti. «Hiçbir şey. yanlış değildir. »

«Değil inidir? »

«Tabii değildir. Neyin doğru neyin yanlış olduğunu sadece Tanrı bilebilir. Ama o da Tanrı ise, zaten yanlış doğru diye bir şey yok demektir. Tanrı her şeydir ve her şey Tanrıdır. Onun dışında bir şey var olabilmiş olsaydı, ancak o yanlış olabilirdi. Fakat Tanrının dışında ya da karşısında bir şeyler var olabilirse, o zaman da Tanrı sınırları belirtilmiş bir Tanrı olurdu. Sınırlandırılmış bir Tanrı ise artık Tanrı değildir. Öyleyse ya her şey doğrudur, ya da Tanrı yoktur. Bu kadar basit bu iş. »

Şaşkınca yüzüne bakıyordum. Söylediği her şey gerçekten hem basit, hem de aydınlatıcıydı. «Öyleyse şeytan ve cehennem de yok mu? » dedim. «Bunlar varsa, Tanrı yok demektir. »

İsabette evet dercesine başını salladı. «Onlar tabii yok, Rudolf. O kadar çok laf uydurmuşuk ki. Bütün bunları kim uydurmuş acaba? »

«Sapıtmış insanlar, » diye yanıt verdim.

İsabette başını sallayarak küçük kiliseyi gösterdi. «Ordakiler. Onu yakalamış ordakiler, » diye fısıldadı, «Dı-şarı çıkamıyor. Çıkmak istiyor, ama ordakiler onu haça çivilemişler. »

«Kimler? »

«Papazlar. Onu papazlar tutuklamışlar. »

«Onlar başka papazlardı, » dedim. «İki bin yıl önceki papazlar. Bunlar değil. »

Bana yaslandı. İyice sokularak. «Onlar hep aynı papazlar, Rudolf, » diye fısıldadı. «Bunu bilmiyor muydun? » O dışarı çıkmak istiyor, ama onlar kendisini tutuyorlar. Bu yüzden kanı akar, akar ve haçtan aşağıya inmek ister. Onlarsa bırakmazlar. Onu yüksek kuleli hapishanelerinde mahpus tutarlar; ona günlük dumanları ve dualar sunarlar, ama bir türlü dışarı koyvermezler. Bilir misin niçin? »

«Hayır. »

Şimdi mehtap solgun yüzünü ormanların üzerindeki külrengi mavilikler içinden göstermekteydi. İsabelle, «Çünkü o zengindir de ondan. » diye fısıldadı. «Çok ama pek çok zengindir. Ama onlarsa bu servet kendilerinde kalsın istiyorlar. Eğer o dışarı çıkacak olursa, servetini geri alacak, o zaman

da onların hepsi birdenbire yoksullaşacaklar. Tıpkı burda yukarıya kapatılmış bazı kimseler gibi. Onların servetini başkaları yönetiyor, bu servetle canları ne isterse onu yapıyor ve zengin insanlar gibi yaşıyorlar. Tıpkı bana yaptıkları gibi. »

Yüzüne bakakaldım. Yüzü gerilmişti, ama hiçbir şey belli etmiyordu. «Bu sözünle ne demek istedin? » diye sordum.

Güldü. «Her şeyi Rudolf. Sen de biliyorsun bunu. Kendilerine engel olduğum için beni buraya getirdiler. Servetime el koymak istiyorlardı. Burdan dışarı çıkacak olursam, bu serveti bana geri vermek zorunda kalacaklar. Ama zararı yok, ben servet filan istemiyorum zaten. »

Gözlerimi yüzünden ayıramıyordum. «Bu serveti istemiyorsan, bunu onlara söyleyebilirsin. O zaman seni burda tutmaları için hiçbir neden kalmaz. »

«Ha burda kalmışım, ha başka yerde; bence ikisi de bir. Öyleyse ne diye burda kalmayayım? Hiç değilse burada onlar yok. Onlar sivrisinek gibidirler. Sivrisineklerle birlikte yaşamayı kim ister? » Öne doğru eğildi. «Onun için ben de kılık değiştirdim! » diye fısıldadı.

«Kılık mı değiştirdin? »

«Tabii. Bilmiyor muydun? İnsan kılık değiştirmeli, yoksa bir çarmıha geriverirler. Ama onlar çok aptaldır. Her zaman kandırılabilirler. »

«Wernicke'yi de kandırabiliyor musun? »

«O da kim? »

«Doktor. »

«Ha, o mu? Onun niyeti benimle evlenmek sadece. O da ötekiler gibi. Öyle çok mahpus var ki Rudolf, dışındakiler bundan korkuyorlar. Korkularının çoğu da orda kinden, orda çarmıha gerili olandan. »

«Kimler korkuyorlar? »

«Onu sömürenlerin ve onun sayesinde yaşayanların hepsi. Sayılamayacak kadar çokturlar. Hep iyi olduklarını söylerler. Ama hep kötü şeyler yaparlar. Düpedüz kötü olan pek az şey yapabilir. İnsan böylesini hemen tanır ve karşısında dikkatli hareket eder. Ama iyiler... onların elinden her şey gelir. Ah, onlar ne kan dökücüdürler! »

Karanlıkta fısıldayan sesi beni de garip şekilde heyecanlandırmıştı. «Öyledirler, » dedim. «Çok korkunç şeyler yapmışlardır. Yargılama hakkına

sahip olanlar hep acımasızca davranmışlardır. »

İsabelle, «Bir daha oraya gitme Rudolf, » diye fısıldadı. «Ordakilerin onu salıvermeleri gerekir; çarmıha gerili olanı. O da bir kezcik olsun gülmek, uyumak ve dans etmek ister. »

«Sen bu kanıda mısın? »

«Bunları herkes ister Rudolf. Onu salıvermeleri gerek. Ama ordakiler için çok tehlikeli. O ordakiler gibi değildir. O herkesten daha tehlikelidir. Çünkü o herkesten daha iyi yüreklidir. »

«Bu yüzden mi onu tutuklamışlar? »

İsabelle evet dercesine başını salladı. Soluğu yüzümde dolaşıyordu. «Yoksa onu yeniden çarmıha germek zorunda kalacaklardı. »

«Evet, » dedim, «ben de aynı kanıdayım. Bugün ona tapanlar onu yeniden öldürürlerdi. Tıpkı onun adına sayısız insanı öldürdükleri gibi öldürürlerdi. Adalet adına ve yakınlarını seveceksin ilkesi adına öldürürlerdi. »

İsabelle ürperdi. Küçük kiliseyi göstererek, «Ben artık oraya gitmem, » dedi. «Onlar hep insanın acı çekmesi gerektiğini söylüyorlar. Kara giysili hemşireler. Niçin Rudolf? »

Yanıt vermedim.

İsabelle vücuduma yaslanarak, «Acı çekmemiz gerektiğini kim söylüyor? » diye sordu.

Acı bir sesle, «Tanrı. » dedim. «Eğer varsa; hepimizi yaratmış olan Tanrı. »

«Peki bunun için Tanrıyı kim cezalandırıyor? »

«Nasıl? »

«Bize acı çektirdiği için Tanrıyı kim cezalandırıyor? Burda insanlar arasında böyle bir şeyi yapanı ya hapse, diyorlar ya da asıyorlar. Tanrıyı kim asacak? »

«Böyle bir şeyi düşünmek hiç aklıma gelmedi, » dedim. «Bunu bir kez de Papaz Bodendiek’e sormalı. »

Ağaçlıklı yoldan geri dönüyorduk. Karanlıkta ateş böcekleri uçuşuyordu. İsabelle birden olduğu yerde durdu.

«Duydun mu? » diye sordu.

«Neyi? »

«Toprağı. At gibi sıçradı. Çocukken uyuduğum zaman hep yere düşeceğim diye korkardım. Yatağıma beni bağlasınlar isterdim. Yerçekimine güvenilebilir mi? »

«Tabii. Ölüme güvenebildiğin kadar. »

«Bilmiyordum. Sen hiç uçmadın mı? »

«Uçakla mı? »

Hafiften küçümseyen bir edayla, «Uçakla mı? » dedi. «Uçakla herkes uçabilir. Rüyada uçtun mu? »

«Uçtum. Ama bunu da herkes yapamaz mı? »

«Hayır. »

«Sanırım her insan rüyasında. uçtuğunu görmüştür. Hem bu sık görülen rüyalardandır. »

İsabelle, «Bak gördün mü? » dedi. «Ve sen tutmuş yerçekimine güveniyorsun. Ya günün birinde yerçekimi ortadan kalkarsa? Ne olur o zaman. Sabun köpüğünden balonlar gibi ordan oraya uçuşuruz. O zaman imparator kim olacak? Ayağına en ağır prangayı bağlamış olan mı, yoksa kolları en uzun olan mı? Ve o zaman insan bir ağaçtan aşağıya nasıl inecek? »

«Bunu ben de bilmiyorum. Ama prangaların da buna bir yararı dokunmaz. O zaman onlar da hava gibi hafifleşecektir. »

İsabelle birden çocuk gibi oynaklaşmıştı. Mehtap gözlerinin içinde soluk bir ateş yanıyormuş gibi parlıyordu. Saçlarını geriye attı. Bu saçlar aydınlık vermeyen ay ışığında renksiz gibi görünüyorlardı.

«Bir cadıya benziyorsun, » dedim. «Çok genç ve çok tehlikeli bir cadıya! »

Güldü. «Bir cadı ha, » diye fısıldadı. «Çok şükür sonunda anladın bunu. Anlaman da hayli uzun sürdü. »

Bir hamlede kalçalarının etrafında sallanan mavi renkli bol etekliğini açtı, yere düşürdü ve içinden dışarı çıktı. Üzerinde ayakkaplarıyla beyaz kısa bir bluzdan başka hiçbir şey yoktu. Bluzunu da açtı. Karanlığın için de incecik ve bembeyaz duruyordu. Donuk renkli saçları ve donuk renkli gözleriyle bir kadından çok bir oğlan çocuğu gibiydi. «Gel! » diye fısıldadı.

Çevreme bakındım. Hey Allah, ya şimdi Bodendiek çıkagelirse diye düşündüm. Ya da Wernicke veya hemşirelerden biri. Sonra da bunu düşündüğüm için kendi kendime kızdım. İsabelle olsa böyle bir şeyi asla düşünmezdi. Karşımda her an uçmaya hazır, bir vücudun kalıbına girmiş bir hava perisi gibi durmaktaydı.

«Giyinmelisin, » dedim.

Güldü. Alaylı bir tavırla, «Giyinmeli miyim, Rudolf? » diye sordu. Yerçekiminden yoksun gibiydi; bense dünyanın bütün yerçekimini üzerimde hissediyordum.

Yavaş yavaş yanıma geldi. Kravatımı tutup çözdü. Dudakları renksizdi; ay ışığında maviye çalan gri renkte görünüyordu. Dişleri kireç gibi bembeyazdı. Sesi bile kendi rengini yitirmişti. «At bunları! » diye fısıldayarak yakamı ve gömleğimi açtı. Çıplak göğsümün üzerinde ellerinin serinliğini duydum. Bu eller artık yumuşacık değil; bu eller ince uzun ve sert; bu eller beni sımsıkı kavramaktaydılar. Etimde bir ürperti dolaştı. İsabelle'de var olabileceğini hiçbir zaman ummadığım bir şey ansızın benliğinden dışarı fışkırmıştı. Bu şeyi sert bir rüzgâr gibi, bir deprem gibi hissediyordum. Çok uzaklardan buraya gelmiş, engin ovalarda esen yumuşak bir meltemin dar boğazlara girince ansızın fırtına haline gelmesi gibi İsabelle’nin içinde birikmişti. Ellerini tutmaya çalışarak çevreme bakındım. Ellerimi bir yana itti. Artık gülmüyordu; onda artık varoluşun öldürücü ciddiliği vardı; aşk

İçin her şey artık gereksiz ayrıntılardı; artık sadece tek bir amaç tanıyor ve bu amaca erişmek uğruna ölmek bile pek o kadar önemli görünmüyordu.

Onu uzaklaştıramıyordum. Ona bir yerlerden gelme bir güç eklenmişti; bu güce karşı savunabilmek için ancak zor kullanabilirdim. Böyle bir davranışta bulunmamak için onu kendime doğru çektim. Bu durumda çaresiz kalmış, fakat bana daha çok yaklaşmıştı. Memeleri göğsümü bastırıyor, kollarımın arasında vücudunun sıcaklığım duyuyor, onu gittikçe daha çok kendime doğru çektiğimi farkediyordum. Olmaz böyle şey diye düşündüm; hastadır o. Bu ona zorla sahip olmak demek olur. Ama zaten bu her zaman bir zorla sahip olmak değil midir? Gözleri yanı başımdaydı, bomboştular, hiçbir şeyi tanımıyordu, belirli bir noktaya bakıyor ve saydammış gibi görünüyorlardı. «Korku bu! » diye fısıldadı. «Hep korktun zaten! »

«Korkmuyorum, » diye mırıldandım.

«Neden korkuyorsun? Bu korkun neden? »

Yanıt vermedim. Korkularım birdenbire ortadan kaybolmuştu. İsabelle’nin maviye çalan gri dudakları yüzümde dolaşıyordu. Bu dudaklar serindi, zaten onda sıcak olan hiçbir şey yoktu. Bense buz gibi sıcaklıktan titriyor, derim büzüşüyor, sadece başım alev alev yanıyordu. İsabelle’nin dişlerini hissettim, şu anda ayağa dikilmiş narin bir hayvan olmuştu; şu anda bir hayaldi, şehvetten ve ay ışığından oluşmuş bir ruhtu, yaşayan bir ölü, yeniden dirilmiş bir ölüydü. Derisi ve dudakları soğuktu. Dehşet ve şehvet duyguları birbirine karışmıştı; zor kullanarak ondan kurtuldum ve geriye doğru ittim. Yere yuvarlandı.

Ayağa kalkmadı. Olduğu yerde büzüldü. Beyaz bir kertenkele gibiydi. Islık çalar gibi bana küfürler yağdırmaya başladı. Arabacı küfürleri, asker küfürleri, orospu küfürleri, birçoğunu hiç işitmediğim küfürler, insana kırbaç ve bıçak gibi çarpan hakaretler, bilebileceğini hiç sanmadığım sözler, ancak yumrukla karşılık verilebilecek sözcükler bir çağlayan gibi dudaklarından dökülüp duruyordu.

«Sakin ol, » dedim.

Güldü. Beni taklit ederek, «Sakin ol» dedi. «Bütün

bildiğin bu kadar zaten! Sakin ol! » Islık gibi sesini biraz daha yükselterek, «Şeytan görsün yüzünü! » diye bağırdı. «Yıkıl karşımdan paçavra kılıklı, hadım herif! »

Öfkelenerek, «Kapa çeneni, » dedim, «yoksa.. »

«Ne olurmuş yoksa? Dene de bir göreyim! Sırtüstü yattığı yerde ellerinin üzerine dayanarak vücudunun bütün kabartılarını ortaya çıkartmış, hayasız bir poz alınıştı. Ağzı küçümseyen bir büzülmeyle açık duruyordu.

Onu şöyle bir süzdüm. Bende tiksinti uyandırması gerekirken hiç de böyle bir duygu uyandırmamıştı. Söylediği ve yaptığı bütün bu şeylere karşın bu edepsizce duruşu içinde dahi onda orospulukla ilgili hiçbir şey yoktu. Onda olan sadece umutsuzca, vahşice ve masumca bir şeylerdi. Ve ben onu seviyordum. Onu yerden kaldırıp kucağımda taşımak istiyordum. Nereye taşıyacaktım, bunu ben de bilmiyordum. Ellerimi yukarı kaldırdım, ellerim ağırlaşmışlardı. Kendimde çaresizlik, umutsuzluk, küçük burjuvalık ve taşralılık hissettim.

İsabelle yattığı yerden, «Çek arabanı! » diye fısıldadı. «Git! Git! Bir daha da gelme! Bir daha buralara ayak atayım deme! Kilise uşağı, moruk sen de!

Adam döküntüsü, harem ağası herif! Defol, bakkal kafalı salak budala, defol! Bir daha da buraya ayak atayım deme! »

Şimdi dizlerinin üstünde doğrulmuş olarak bana bakıyordu. Ağzı küçülmüştü. Gözleri derinliğini yitirmiş, ar-duvaz rengi olmuştu. Kötü kötü bakıyordu. Birden ağırlığı yokmuş gibi yerinden fırladı, mavi renkli bol etekliğini aldı ve sallantılı hızlı adımlarla uzaklaştı. Ağaçlıklı yoldan ayışığına çıktı. Uzun bacakları üzerinde çıplak bir dansöz gibi yürüyor, elindeki mavi etekliği bayrak gibi sallıyordu.

Arkasından koşup giyinmesi için seslenmek istedim. Ama olduğum yerde kaldım. Birazdan neler yapacağını bilmiyordum. Sonra burda bir kimsenin giriş kapısının önüne çırılçıplak çıkmasının ilk kez görülen manzaralardan olmadığı aklıma geldi. Özellikle bu işi kadınlar sık sık yapıyorlardı.

Ağır adımlarla ağaçlıklı yoldan yürüyerek geri döndüm. Gömleğimi düzelttim. Nedense suçluymuşum gibi bir duyguya kapılmıştım.

Geç vakit Knopf'un geldiğini duydum. Adımlan kalayı oldukça tütsülemiş olduğunu belli ediyordu. Aslında onunla uğraşacak durumda değildim, ama belki de böyle bir ruhsal durumda bulunduğum için yağmur oluğunun başına geçtim. Knopf avlunun büyük kapısında durdu ve eski bir asker olarak bölgeyi gözden geçirdi. Her yer sessizdi. Sakıngan adımlarla kara mezar taşına yaklaştı. Ben zaten emekli başçavuşun öyle bir ürkütmeyle bu alışkanlığından vazgeçeceğini sanmıyordum. Şimdi mezar taşının önünde hazır durumda dikiliyor ve bekliyordu. İhtiyatlı bir tavırla başım kaldırıp ortalığı şöyle bir kolaçan etti. Görmüş geçirmiş bir taktikçi olarak hemen bir şaşırtma manevrasına girişti. Eller aşağıya indi. Ama bu yaptığı sadece blöftü, o sırada ortalığa kulak kabartmıştı. Her şeyin yine sessiz kaldığım görünce rahat bir tavır takındı. Nietzsche biçimi bıyıklarının çevresinde bir zafer gülümsemesi belirdi. Sonra da koyvermeye başladı. Oluğun içinden «Knopf! » diye boğuk boğuk uludum. «Yine orda mısın domuz herif? Ben seni uyarmamış mıydım? »

Knopf'un yüzündeki değişikliğin manzarası hiç de kötü değildi. Ben zaten oldum olası bir kimsenin korktuğu zaman gözlerini alabildiğine açması gibi yüz ifadelerini kuşkuyla karşılarım. Ben böyle bir durumda insan daha iyi görebilmek için gözlerini açacağı yerde kısıklaştırır diye düşünürdüm. Ama Knopf gözlerini faltaşı gibi açtı, hem de okkalı bir bombanın patlamasından ürkmüş bir beygir gibi açtı. Gözlerini döndürüp duruyordu.

Derinden derine çınlayan bir sesle, «Sen bir emekli piyade başçavuşu olmaya yaraşır adam değilsin, » diye bağırdım. «Bu andan itibaren rütbeni indiriyorum senin! Bundan böyle rütben ikinci sınıf erliğe indirildi. Yıkıl karşımdan sidikli! »

Knopf'un gırtlağından kısık bir inilti çıktı. «Hayır, hayır! » diye hıçkırarak Tanrının seslenmekte olduğu yeri bulmak için ortalığa göz gezdirdi. Oysa bu yer avlu kapısı ile kendi evinin arasındaki köşeydi. Fakat orda da ne bir pencere, ne bir delik vardı: sesin nerden geldiğini bir türlü anlayamıyordu.

«Bundan böyle uzun kılıca, sırmalı kaskete ve apoletlere paydos, » diye fısıldadım. «Tören üniformasına da paydos! Şu andan başlayarak sen ikinci sınıf bir piyadesin, kart domuz! »

Knopf bam teline basılmış gibi, «Hayır! » diye uludu. Gerçek bir Toton rütbesini geri aldırmaktansa bir parmağım kestirmeyi yeğ tutar. «Hayır, hayır! » diye fısıldayarak ellerini ay ışığına doğru kaldırdı.

«Kılığını düzelt! » diye komut verdim. Birden İsabel-le'nin bana karşı söylemiş olduğu şeyler aklıma geldi. Karnımda bir sancı duydum. Avaz avaz haykıran bir bunaltı dolu taneleri gibi üzerime yağmaya başladı.

Knopf sırf kulak kesilmişti. Başını geriye ay ışığında parıldayan tüy gibi sirüs bulutlarına doğru atarak bir kez daha, «Her şeyi yapın da bunu yapmayın, » diye inledi. «Ne olur bunu yapmayın, Tanrım! »

Onun Laokoon heykel grubunun ortasındaki adam gibi, şeref ve rütbe yitirmenin görünmeyen yılanlarıyla boğuşur bir halde durduğunu görüyorum. Karnıma yeniden bir sancı saplandı, onun şu anda benim bir saat önce durduğum gibi durmakta olduğunu düşündüm. Beklenmedik bir acıma duygusu içimi kapladı. Knopf'a da kendime de acıdım. Daha insanca davranacaktım.

«Pekâlâ, öyle olsun, » diye fısıldadım. «Sen buna lâyık değilsin, ama sana bir şans daha tanımak istiyorum. Rütben sadece onbaşılığa indirilecek ve deneneceksin. Eylülün sonuna kadar çişini uygar bir insan gibi yaparsan, çavuşluğa yükseltileceksin. Ekim sonunda astsubay çavuş, kasım sonunda üstçavuş, Noelde de tekrar muvazzaf bölük başçavuşu olacaksın, anlaşıldı mı? »

«Başüstüne, sayın... sayın... » Knopf en uygun hitap şeklini arıyor, Majeste ve Tanrı arasında kararsızlık içinde bocalıyordu. Tam zamanında

sözünü keserek «Bu benim son sözümdür, Onbaşı Knopf! » dedim. «Ve sakın No-elden sonra bu haltı yeniden karıştırabileceğini aklına getirme! O zaman hava soğuk olur ve yediğin nanenin

izlerini de silemezsin. Donup kalır çünkü. İstersen bir daha o kara mezar taşının önüne geç, derhal bir elektrik darbesi yiyecek ve prostatın iltihaplanacaktır. Çekeceğin sancılardan bacakların çarpılacaktır. Şimdi kaybol bakayım, seni gidi kolu şeritli tezek topağı, seni! »

Knopf görülmemiş bir hızla evinin kapısındaki karanlıkta kayboldu. Bürodan gelen gülüşme seslerini işittim. Lisa'yla Georg bu gösteriyi seyretmiş olmalıydılar. Lisa kısık sesiyle, «Kolu şeritli tezek topağı, » diye kikir-dedi. Bir iskemle devrildi, bir şeyler tangırdadı ve Ge-org'un derin düşüncelere dalma odasının kapısı kilitlendi. Bir zamanlar Riesenfeld armağan olarak bana bir şişe Hollanda ardıç rakısı vermişti. Üzerine de, «çok sıkıntılı anlarınız için, » diye yazmıştı. Gidip şişeyi aldım. Dört köşe şişenin üzerinde etiketi pırıl pırıldı. Etikette «—Taze ardıç rakısı— P. Bokma - Leuwarden» yazılıydı. Şişeyi açıp büyük bir bardağı rakıyla doldurdum. Ardıç rakısı sertti, ardıç rakısı baharatlıydı, ama bana küfür etmiyordu.

ON YEDİNCİ BÖLÜM

Tabutçu Wilke kadına şaşkınlıkla baktı. «Niçin iki tane küçük almıyorsunuz? » diye sordu. «Hem aralarındaki fiyat farkı da o kadar çok değil. » Kadın olmaz dercesine başını salladı.

«Onların bir arada yatması gerek. »

«Onları bir mezara koydurabilirsiniz, » dedim. «O zaman yine de bir arada olurlar. »

«Hayır, doğru bir hareket olmaz bu. »

Wilke kafasını kaşıdı. «Siz ne diyorsunuz bu işe, » diye bana sordu.

Kadın iki çocuğunu yitirmişti. İkisi de aynı gün ölmüşlerdi. Onlar için sadece ortak bir mezar taşı istemiyor, aynı zamanda her ikisinin bir arada konulacağı bir tabut, bir çeşit iki kişilik tabut istiyordu. Bu yüzden de Wilke'yi büroya çağırtmıştım.

«Bizim için sorun çok basit, » dedim. «İki yazıtlı mezar taşlan her gün ısmarlanıyor. Hatta aile mezarlığı için altı, sekiz yazıtlı mezar taşları bile vardır. »

Kadın başını eğdi. «Ben de böyle olsun istiyorum! Onların yan yana yatması gerek. Çünkü hep yan yana yaşadılar. »

Wilke yedek cebinden bir marangoz kalemi çıkardı. «Böyle bir tabut çok acayip gözükecek. Tabut çok geniş olacak. Hemen hemen kare gibi bir şey olacak. Çocukların boyu azdır çünkü. Kaç yaşındaydılar? »

«Dört buçuk. »

Wilke çizmeye koyuldu. Sonra da, «Tıpkı kare biçiminde bir sandık oluyor, » diye düşüncesini açıkladı. «Böyle bir şey istemezsiniz değil mi? »

«İsterim! » diye kadın sözünü kesti. «Onların bir arada olması gerek. İkizdiler çünkü. »

«İkizler için de çok zarif, beyaz lakeli küçük tabutlar yapılabilir. Biçimleri çok daha güzel olur. Böyle iki kişilik kısa bir tabut insanda şey izlenimi uyandırıyor... »

Kadın hırçınlaşmıştı, «Vız gelir bana, » dedi. «Onlar iki kişilik beşikte yattılar, iki kişilik çocuk arabasında büyüdüler, şimdi de iki kişilik tabutta yatmaları gerekir. Yan yana kalmaları gerek. »

Wilke yeniden bir şeyler çizdi. Kapağındaki sarmaşıklı tutamaçlarıyla birlikte dahi ortaya dört köşe sandıktan başka bir şey çıkamıyordu. Tabut büyük insanlar için olsa belki bir şeyler yapmak olanağı bulunacaktı, ama çocukların boyu çok kısa geliyordu. Wilke işi yokuşa sürmek için son bir çareye baş vurarak, «Böyle bir şeye izin verip vermeyeceklerini de bilmiyorum, » dedi.

«Niçin izin vermesinler? »

«Alışılmamış bir şey de ondan. »

Kadın, «İki çocuğun aynı günde ölmesi de alışılmamış bir şey, » dedi.

Wilke, «Bu doğru işte, » dedi. «Özellikle ikiz iseler. » Wilke birden ilgilenmeye başlamıştı. «Aynı hastalığa mı tutuldular? » diye sordu.

Kadın sert bir sesle, «Evet, » dedi. «Aynı hastalığa. Savaş bittiği zaman yiyecek bulamadığımız zamanda doğdular. İkizdiler, ben de ise bir tanesi için bile doğru dürüst süt yoktu... »

Wilke öne doğru eğildi. «Aynı hastalık ha! » dedi. «Gözlerinde bilimsel bir merakın ışığı titreşiyordu. «İkiz lerde böyle hallerin sık sık görüldüğü söylenir. Yıldız falına göre... »

«Tabut işi ne oluyor? » diye sordum. Kadın Wilke’nin merak sardığı bu konu üzerinde öyle uzun boylu çene çalmaya hiç de niyetli görünmüyordu.

Wilke, «Bir deneyeceğim, » dedi. «Ama izin verip vermeyeceklerini bilmiyorum. » Bana dönerek, «Siz biliyor musunuz? » diye sordu.

«Mezarlıklar müdürlüğüne sorulabilir. »

«Papaz meselesi ne olacak? Çocuklar nasıl vaftiz edilmişlerdi? »

Kadın bir an duraksadı. Sonra «Biri Katolik, biri Protestan olarak vaftiz edildi, » dedi. «Karı koca böyle anlaşmıştık. Kocam Katolikti, bense Protestanım. Onun için ikizleri aramızda paylaşmak konusunda anlaşmıştık. »

Wilke, «Yani birini Katolik, ötekini Protestan olarak mı vaftiz ettirdiniz? » diye sordu,

«Evet»

«Aynı günde mi? »

«Aynı günde. »

Wilke’nin hayattaki gariplikler olan ilgisi yeniden alevlenmişti. «Tabii ayrı ayrı iki kilisede oldu, değil mi? » diye sordu.

Sabırsızlanarak, «Pek tabii, » dedim. «Nerde olacaktı ya? Ve şimdi de... »

Wilke sözümü kesti. «Peki onları nasıl ayırt edebilirdiniz? Yani bütün bu süre içinde nasıl ayırt edebiliyordunuz demek istiyorum. Birbirine benzeyen ikizler değil miydiler? »

Kadın, «Evet, » dedi. «Biri yumurtanın bir yarısı, öteki öbür yarısı. »

«İşte ben de bunu söylemek istiyordum. İnsan onları nasıl ayırt edebilir, özellikle böyle küçücük oldukları zaman? Siz yapabiliyor muydunuz bunu? Hele her şeyin karmakarışık olduğu ilk günlerde? »

Kadın susuyordu.

«Şu anda bunların bir anlamı yok artık, » diyerek lafı uzatmaması için Wilke’ye işaret ettim.

Ama Wilke’deki o bilim adamlarına özgü duygudan yoksun merak henüz gücünü yitirmemişti. «Anlamı olmaz olur mu? » diye karşılık verdi. «Onların gömülmeleri meselesi var. Biri Katolik, biri Protestanmış. Hangisinin Katolik olduğunu biliyor musunuz? »

Kadın susuyordu. Wilke ele aldığı konuyu deştikçe deşmek istiyordu. «Gömme törenini aynı anda yaptırabileceğinizi mi sanıyorsunuz? Eğer onları iki kişilik bir tabuta koydurursanız, töreni de aynı anda yaptırmak zorunda kalacaksınız. O zaman da mezar başına iki papazın gelmesi gerekecek, biri Katolik, biri Protestan. Onlar da bir araya gelmek istemeyecekler. Çünkü onlar bizim kadınlarımızı kıskandığımızdan daha çok birbirlerinden Tanrıyı kıskanırlar. »

«Bunlar sizi ilgilendirmez Wilke, » diyerek masanın altından ayağımla dürttüm.

Wilke bana aldırış bile etmeden, «Ya ikizler, » diye bağırdı. «O zaman Katolik olan Protestan usulüyle gömülecek, Protestan olan da Katolik

usulüyle. Ortaya çıkacak karmakırışıklığı göz önüne getirebiliyor musunuz? Hayır, iki kişilik tabutla bu işin içinden çıkamazsınız! Ayrı ayrı iki tabut almak zorundasınız! O zaman her biri kendi dinine göre gömülür. Papazlar da birbirlerine arkalarım dönüp cenazeleri rahatça kutsayabilirler. »

Wilke'nin bir dini öteki için zehirmiş gibi gördüğü açıkça belli oluyordu. «Papazlarla konuştunuz mu? » diye sordu.

Kadın, «Bunu kocam yapacak, » dedi.

«Bu işi gerçekten merak ettim de... »

Kadın, «İki kişilik tabutu yapacak mısınız? » diye sordu.

«Yapmasına yaparız, ama size şunu söylemek... »

Kadın «Fiyatı ne? » diye sordu.

Wilke kafasını kaşıdı. «Ne zamana hazır olacak? »

«Elden geldiğince çabuk. »

«O zaman geceleri de çalışmak zorunda kalacağım. Fazla mesai. Bitirebilmem için ayrıca çalışmam gerekecek. »

Kadın, «Fiyatı ne? » diye sordu.

«Bunu size tabutu teslim ederken söyleyeceğim. Ucuza yapacağım. Ancak tabuta izin vermezlerse geri almam. »

«İzin verecekler. »

Wilke kadına şaşkınlıkla baktı. «Nerden biliyorsunuz bunu? »

Kadın sert bir sesle, «Eğer papazlar bu haliyle onları kutsamak istemezlerse, biz de papazsız gömdüreceğiz, » dedi. «Onlar hep bir arada yaşadılar, mezarda da bir arada olmalılar. »

Wilke evet dercesine başım eğdi. «Tamam, » dedi. «O halde tabut tertemiz teslim edilecek. Geri almak yok. »

Kadın el çantasından nikel sürmeli siyah deriden bir para kesesi çıkardı. «Kapora ister misiniz? »

«Görenek öyledir. Kereste almak için. »

Kadın Wilke'ye baktı. Wilke biraz sıkılgan bir edayla, «Bir milyon mark, » dedi.

Kadın paraları uzattı. Banknotlar küçük küçük katlanmışlardı. Kadın, «Adres vereyim mi? » diye sordu.

Wilke, «Sizinle geliyorum, » dedi. «Ölçü alacağım. Onlara iyi bir tabut yapmalı. »

Kadın evet dercesine başını salladı ve sonra bana baktı. «Ya mezar taşı? Ne zaman teslim ediyorsunuz? »

«Ne zaman isterseniz? Genellikle gömülmeden sonra birkaç ay beklenir. »

«Hemen alamaz mıyız? »

«Alabilirsiniz. Ama bekleseniz daha iyi olur. Aradan zaman geçince mezar çöker. Taşı o zaman koymak daha doğrudur, yoksa bir taşı iki kez dikmek gerekecektir. »

Kadın, «Demek bundan, » dedi. Bir an için gözbebek-leri titrer gibi oldu. «Böyle de olsa biz taşı yine hemen almak istiyoruz. Taş şey olacak biçimde... konduktan sonra çökmeyecek biçimde konulmaz mı? »

«O zaman buna göre özel temel koymamız gerekecek. Cenaze gömülmezden önce mezar taşı için temel koyarız. İster misiniz? »

Kadın evet dercesine başını salladı. «Çocukların adları da üstüne yazılmalı, » dedi. «Öyle basit şekilde mezarda yatmasınlar. Adları hemen yazılırsa çok daha iyi olacak. »

Bana mezar yerinin numarasını verdi. «Parasını da hemen vermek istiyorum, » dedi. «Ne kadar tutuyor? »

Siyah deriden para kesesini tekrar çıkardı. Tıpkı Wilke gibi sıkılarak fiyatı söyledim. «Bu günlerde her şey artık milyonlarla, milyarlarla konuşulur oldu, » diye ekledim.

İnsanın parayı katlayış tarzından o kimsenin düzenli ve namuslu olduğunu ya da olmadığını görebilmek ne tuhaftır. Kadın birbiri ardından katlı banknotları açarak Granit ve kireÇ taşı örneklerinin yanındaki masanın üstüne serdi. «Biz bu parayı onların okul giderleri için bir kenara koymuştuk, » dedi. «Şu anda böyle bir masrafı karşılayacak durumda değil artık... ancak cenazelerine yetecek. »

*

**

Riesenfeld «Olanaksız! » dedi. «Siyah İsveç granitinin kaç para olduğundan haberiniz var mı sizin? Bu taş İsveç’ten geliyor, delikanlı. Ve üstelik Alman markı ödenerek de alınmıyor. Bunun için döviz gerek! İsveç

kronu ödemek gerek! Elimizde ancak dostlar için sakladığımız birkaç blok taş kaldı. En son mal! Ama mavi beyaz elmas gibi. Madam Watzek'le geçirilecek bir gece için bunlardan bir tanesini size veririm. Ama iki tane? Hayır, deli mi oldunuz. Bu benim kalkıp Hindenburg'tan komünist olmasını istemem gibi bir şey olur. »

«Bu düşünce de nerden aklınıza geldi? »

«Bak gördün mü? Şimdi siz elinize geçen bu ender parçayı almaya bakın ve benden patronunuzun kopardığından fazla şeyler koparmaya kalkışmayın. Siz burda hem gitgel memuru hem de büro direktörü olduğunuza göre, sizin için terfi etmeye uğraşmak gibi bir sorun da söz konusu değil demektir. »

«Elbette değil. Ben bu taşları granite olan saf aşkımdan dolayı istiyorum. Bir tür platonik aşk bu. Onu satmayacağım da. »

Rİesenfeld, «Satmayacak mısın? » diye sorarak bir bardak rakı doldurdu.

«Hayır, » diye karşılık verdim. «Mesleğimi değiştirmek istiyorum. »

«Yine mi? » Rİesenfeld iskemlesini Lisa'nın penceresini daha iyi görecek biçimde kaydırdı.

«Bu kez gerçek. »

«İlkokul öğretmenliğine mi döneceksin? »

«Hayır, » dedim. «Artık o kadar acemi değilim. O kadar hayal gücüm de yok. Bana göre bir iş bilmiyor musunuz? Her tarafa girip çıkan bir insansınız. »

Riesenfeld pek de ilgilenmeyerek, «Nasıl bir iş? » diye sordu.

«Büyük bir kentte herhangi bir iş. Gazetelerin birinde git gel memurluğu bile olabilir. »

Riesenfeld, «Burda kalın, » dedi. «Siz buraya çok yaraşıyorsunuz. Yokluğunuzu hissedeceğim. Hem niçin gitmek istiyorsunuz? »

«Bunu size tam olarak anlatamam. Anlatabilsem, belki de bu gidişi ille de istemeyeceğim. Gitmem gerektiği de her zaman aklıma gelmez, arada bir düşünürüm. Ama bir de düşününce gitmem gerektiğini bütün açıklığıyla anlarım. »

«Ve şimdi anlamış bulunuyorsunuz, öyle mi? »

«Evet. »

Riesenefld «Hey Allahım! » dedi. «Sonra yeniden buraya dönmek için can atacaksınız. »

«Orası öyle. Ben de onun için gitmek istiyorum ya. »

Riesenfeld birden ıslak elleriyle elektrik kontağını tutmuş gibi irkildi. Lisa odasının' ışığım yakmış ve pencerede görünmüştü. Yan karanlık büroda oturan bizleri görmediği anlaşılıyordu. Yavaş yavaş bluzunu çıkardı. Bluzunun altına hiçbir şey giymemişti.

Riesenfeld bütün gücüyle solumağa başladı. «Vay canına, aman Allahım, o ne göğüsler! Bu memelerin üstüne yarım litrelik bira bardağı koysan vallahi aşağıya düşmez. »

«Neler de buluyorsunuz, » dedim.

Riesenfeld’in gözleri kıvılcım saçıyordu. «Bayan Wat-zek her zaman böyle mi hareket eder? »

«Böyle şeyleri pek umursamaz. Hem onu kimsenin görmesine de olanak yoktur; tabii bizden başka. »

Riesenfeld, «Yahu! » dedi. «Bir de kalkmış böyle bir yerden ayrılmak mı istiyorsunuz, koca beygir? »

«Evet, » dedim ve sustum. Bu sırada Riesenfeld bir elinde rakı şişesi, bir elinde bardağı Wüttembergli bir kı-zılderili gibi pencereye sessizce yanaşmıştı.

Lisa saçlarını tarıyordu. Riesenfeld bakışlarını kadının üzerinden ayırmadan, «Bir zamanlar heykeltıraş olmak istemiştim, » dedi. «Böyle bir şeyin heykelini yapsaydım ödülünü fazlasıyla görmüş olurdum. Allah kahretsin, böyle bir fırsatı kaçırmışım. »

«Granit işleyen bir heykeltıraş mı olmak istemiştiniz? »

«Bunun meseleyle ne ilgisi var? »

«Granitten heykeller yapsaydınız, siz yapıtınızı bitirmeden modelleriniz ihtiyarlamış olacaklardı. Granit çok serttir de ondan. Sizin gibi ateşli yaratılışta olan birisi ancak kille çalışabilir. Yoksa bırakacağınız yapıtlar sadece tamamlanmamış şeyler olurdu. »

Riesenfeld iniltiye benzer bir ses çıkardı. Lisa etekliğini de çıkarmıştı. Fakat aynı anda da başka odaya geçmek için ışığı da söndürmüştü. Odenwald işletmesinin patronu bir süre daha pencereye yapışık kaldı. Sonra

yüzünü döndürüp, «Sizin için kolay, » diye homurdandı. «Sizin ense kökünüze oturmuş şeytanınız yok. Varsa bile bu ancak bir süt kuzusudur.

«Mersi, » dedim. «Sizinki de şeytan filan değil, sadece bir teke. Başka bir arzunuz var mı? »

Riesenfeld, «Var, » dedi. «Bir mektup. Benim bir mektubumu götürür müsünüz? »

«Kime? »

«Bayan Watzek'e! Kime olacaktı ya? »

Hiçbir şey söylemedim.

Riesenfeld, «Ben de sizin için uygun bir iş araştıracağım, » dedi.

Susmaya devam ediyor ve hafiften terleyen bu heykeltıraş olamamış adama bakıyordum. Georg'a bir Niebe-lunge sadakatıyla bağlıydım. Bütün geleceğim dahi söz konusu olsa ona ihanet edemezdim.

Riesenfeld beni kandırmak istercesine:

«Bunu da mutlaka yaparım, » dedi.

«Yapacağınızı biliyorum, » dedim. «Ama ne diye mektup yazmak istiyorsunuz? Yazmak hiçbir zaman işe yaramaz. Hem sonra bu akşam yola çıkacaksınız. Bu işi dönüşünüze bıraksamz. »

Riesenfeld buğday rakısını sonuna kadar içti. «Belki size gülünç görünecek, ama bu çeşit işleri insan başka zamana bırakamıyor. »

Tam bu anda Lisa evin kapısından dışarı çıktı. Vücuduna sımsıkı oturmuş siyah bir elbise giymişti. Ayaklarında da şimdiye kadar görmediğim cinsten yüksek topuklu bir ayakkabı vardı. Riesenfeld de benimle aynı zamanda onu görmüştü. Masanın üstündeki şapkasını kaptığı gibi dışarı fırladı. «Tam zamanı! » diyerek uzaklaştı.

Caddeden aşağıya kurşun gibi gidişini seyrettim. Şapkası elinde olduğu halde saygılı bir tavırla Lisa'ya yanaştı. Kadın iki kez çevresine bakındı. Sonra birlikte köşeyi dönüp kayboldular. Besbelli bu işin sonu beni hayli şaşırtacaktı. Georg Kroll'un bana olup bitenleri anlatacağından emindim. Bu sayede bizim şanslı kerata belki de İsveç granitinden ikinci bir anıt elde edecekti.

Dışarda marangoz Wilke avludan geçiyordu. Pencereye doğru, «Bu akşam birlikte kafaları çekmeye var mısin? » diye seslendi.

Evet dercesine başımı salladım. Böyle bir öneride bulunmasını zaten bekliyordum. «Bach da geliyor mu? » diye sordum.

«Elbette. Ben de şimdi onun için sigara almaya gidi yordum. »

*

**

Wilke’nin atölyesinde talaşlar, tabutlar, sardunya saksıları ve tutkal kapları arasında oturuyorduk. Ortalık, reçine ve taze kesilmiş çam kerestesi kokuyordu. Wilke ikizler için yaptığı tabutun kapağını rendeleyerek düzeltiyordu. Kapağı bedavadan bir çiçek hevengiyle süslemeye karar vermişti; çiçekleri altın yaldızlı yapacak ve ayrıca altın yaldızlı yapraklarla donatacaktı. Yapacağı bir işe bir kez merak sardı mı, artık kazanç filan ona vız gelirdi. Bu işe ise merak sarmış bulunuyordu.

Kurt Bach bronz taklidi süsleri olan siyah cilalı bir tabutun üzerinde oturuyordu. Bense donuk parıltılar saçan gerçek meşeden şahane bir kerestenin üstüne yerleşmiştim. Biramız, sosisimiz, ekmeğimiz, peynirimiz vardı ve Wilke’yle birlikte ruhların görünme saatine kadar oturmaya karar vermiştik. Tabutçunun geceleri genellikle on iki ile bir arasında uykusu geliyor, aynı anda da korkmaya ve karamsarlığa düşmeye başlıyordu. Bu saatler arasında bütün gücünü yitiriyordu. İnsanın pek inanacağı gelmiyor ama bu saatlerde hayaletlerden de korkuyor ve rende tezgâhının üzerinde bir papağan kafesinin içinde bulunan kanaryası bile o zaman kendisine arkadaşlık edemez oluyordu. Ardından da umutsuzluğa düşüyor, yaşamanın anlamsızlığından söz etmeye başlıyor ve rakıya sarılıyordu. Onu sabahları sık sık en büyük tabutunun içinde talaşlardan yapılmış yatağının üzerinde sızmış bir halde horlarken bulurduk. Dört yıl önce yoksulluktan bu tabutun içinde yatmaya başlamış ve orda yatmaya alışmıştı. Bu tabut da Bleichfeld sirkinin dev adamı için yapılmıştı. Dev adam lop yumurta, Limburg peyniri, tütsülü sucuk, asker tayını ve rakıdan oluşan yemeğini yiyerek Werdenbrück’de turne temsili yapan sirkte numarasını yaparken ansızın ölmüştü. Daha doğrusu öldüğü sanılmıştı. Wilke bütün gece hayaletlere kafa tutarcasına dev için tabut hazırlarken öldü sanılan adam birden göğüs geçirerek yatağından kalkmış terbiyeli hareket edip durumu Wilke’ye haber vereceği yerde, arta kalmış yarım şişe buğday rakısını çekip, bu kez uyumak üzere yatağına girmişti. Ertesi sabah da parası olmadığını, aynı, zamanda kendisinin tabut filan ısmarlamadığını söylemişti. Adamın bu şekilde konuşması karşısında yapılabilecek hiçbir şey yoktu. Sirk turnesine

devam etmek üzere kentten ayrılmış ve ısmarladım diyen bir kimse de ortaya çıkmadığı için tabut da Wilke’nin elinde kalmıştı. Bu yüzden bir süre dünyaya küsmüştü. Özellikle bütün bu olup bitenlerin baş sorumlusu olduğunu kabul ettiği genç Doktor Wüllmann’a çok kızmıştı. Wüllmann iki yıl kadar cephede doktorluk etmiş ve bu yüzden de tehlikeli işlere atılan birisi olmuştu. Cephedeki hastanelerde yığınla yarı yarıya ölmüş ve dörtte üç oranında ölmüş askere bakmıştı. O zamanlar kimse bunların ölümünden ya da yanlış kaynamış kemiklerinden dolayı kendisini sorumlu tutmamıştı. O da bu sayede çok ilginç deneyimlerin sahibi olmuştu. Onun için de geceleyin sessizce dev adamın yanına giderek ona bir iğne yapmıştı. Yaptığı bu iğne sayesinde birçok ölünün yeniden kendine geldiğini cephedeki hastanede çok görmüştü. Nitekim dev adam da hemen hayata dönüvermişti. O günden sonra Wilke, Wüll-mann’a karşı belirgin bir kin duymaya başlamıştı. Doktor ise akıllıca davranıp ölen hastalarının akrabalarım

Wilke’ye gönderip durmuş, ama bu yolla da marangozun kinini ortadan kaldıramamıştı. Wilke dev adamın tabutunu hiçbir şeye hemen inanmaması için sürekli bir uyarı olarak görüyordu. Sanırım ikizlerin annesiyle birlikte eve gidişinin nedeni de buydu. Ölen ikizlerin bu arada dirilerek tahta atlarını koşturup koşturmadıklarını kendi gözleriyle görmek istemişti. Satılmamış dev tabutun yanma bir de kare biçiminde ikiz tabutunu asmak ve böyle-ce marangozlar derneğinde bir çeşit sirk haline gelmek, Wilke’nin nefsine olan saygısı için ağır darbe olurdu. Wüllmann’la olan meselede daha çok da dev adamla uzun bir özel konuşma yapmak fırsatını bulamamış olmasından ötürü kızgındı. Eğer onunla öteki dünya konusunda bir mülâkat yapabilmiş olsaydı her şeyi affederdi. Dev adamın birkaç saat süreyle ölü kaldığı besbelli bir şeydi. Wilke amatör bilim adamı ve hayaletlerden korkan biri olarak öteki dünyadaki hayat konusunda bilgi elde etmek için çok şeyler feda etmeye hazırdı.

Kurt Bach’ın ise böyle şeylerle, hiç ilgisi yoktu. Bu doğa çocuğu hâlâ Berlin’deki Dinsizler Birliği’nin üyesiydi. Birliğin ana ilkesi ise şöyleydi: «Dünyada iyi ve güzel yaşamaya bak; çünkü ne öteki dünya vardır, ne de bir daha görüşmek. » Buna karşılık onun petekleriyle, can çekişen aslanları ve kartallarıyla bir öteki dünya heykeltıraşı olması ne tuhaftı. Ama o hiçbir zaman böyle olsun istememişti. Daha gençken kendisini Michelangelo’nun bir çeşit yeğeni olarak görüyordu.

Kanarya ötüp durmaktaydı. Işıktan uyanmıştı. Wilke’nin rendesi hışırtılı bir gürültü çıkarıyordu. Gece açık duran pencerelere çökmüştü. Wilke’ye «Kendim nasıl hissediyorsun? » diye sordum. «Öteki dünyadan haber gelmeğe başladı mı? »

«Biraz biraz. Saat daha onbirbuçuk. Bu saatte açık bir kadın elbisesi giymiş sakallı birisiyle gezmeye gidiyor-muşum gibi gelir bana. Sıkıntılı bir durum. »

Kurt Bach, «Monist olsana, » önerisinde bulunurdu. «İnsan hiçbir şeye inanmazsa, hiçbir zaman da böyle kötü şeyler hissetmez. Gülünç şeyler de hissetmez.

«İyi şeyler de, » dedi Wilke.

«Olabilir. Ama hiçbir zaman da böyle hem sakalı varmış da, hem de dekolte kadın elbisesi giyiyormuş gibi şeyler hissetmez. Böyle şeyleri ben ancak geceleyin pencereden dışarı bakarken duyarım. Yıldızları ve milyonlarca ışık yılı süren sonsuzluğuyla gökyüzü karşımdadır. O zaman bütün bunların üzerinde bir çeşit üstün insanın oturduğuna ve Kurt Bach’ın ne olacağını da düşündüğüne inanasım gelir. »

Doğa çocuğu rahat bir edayla bir parça sosis kesti ve çiğnemeye koyuldu. Wilke sinirlenmeye başlamıştı. Ge-ceyarısına pek bir şey kalmamış bulunuyordu. Bu saatlerde ise böyle konuşmaların yapılmasından hiç hoşlan-mazdı. «Hava soğudu, değil mi? » dedi. «Sonbahar geldi sayılır. »

Pencereyi kapatmak isteyince, «Bırakın açık kalsın, » dedim. «Pencereyi kapamanın size bir Yararı olmaz, ruhlar isterlerse camdan da geçerler. İyisi mi dışardaki akasyalara bak! Bu ağaç akasyaların Lisa Watzek’i! Dinle bak, rüzgâr yaprakları arasında nasıl da hışırdıyor. Vals yapan genç bir kadının ipekli etekliği gibi. Günün birinde bu ağaç da devrilecek ve sen ondan tabut yapacaksın... »

«Akasyadan olmaz. Tabut meşeden, çamdan, maundan yapılır. »

«Peki, peki Wilke! Orda daha rakı kaldı mı? »

Kurt Bach şişeyi bana uzattı. Wilke birden irkildi, az kalsın rendeyle bir parmağını uçuracaktı. Korkuyla «Neydi o? » diye sordu.

Kanatlı bir böcek lambaya doğru uçmuştu. «Sakin ol Alfred» dedim. «Öteki dünyadan gelen giden yok. Yalnızca hayvanlar dünyasının basit dramı. Güneşe erişmeye çalışan bir böcekti bu. Onun güneşi ise Haken

Sokağı 3 numaradaki evin arka bölüğünde yanan yüz mumluk bir ampulden başka şey değil. »

Aramızda kararlaştırmıştık, gece yarısından az önce başlayıp ruhların görünme saatinin sonuna kadar Wil-ke'ye senli benli hitap edecektik. O zaman kendini daha güven içinde hissediyordu. Saat birden sonra ise yeniden nezaket kurallarına uyulacaktı.

Wilke, Kurt Bach'a, «Bir insan dinsiz nasıl yaşar, doğrusu anlamıyorum, » dedi. «Böyle birisi fırtınalı bir havada geceleyin karanlıkta uyanacak olursa ne yapar? »

«Yazın mı? »

«Tabii yazın. Kışın fırtına olur mu be? »

Kurt Bach, «Soğuk bir şeyler içer, » diye karşılık verdi. «Sonra da uyumasına kaldığı yerden devam eder. »

Wilke başını salladı. Ruhların görüneceği saatlerde yalnız korkak olmakla kalmıyor, dindar da kesiliyordu.

«Fırtınalı havalarda geneleve giden birisini tanırım, » dedim. «Fırtına onu böyle bir şey yapmaya doğrudan doğruya zorluyordu. Yoksa aslında erkekliği olmayan biriydi. Gelgelelim fırtınada tümüyle değişiyordu. Havada bir fırtına bulutu görür görmez Firltzi'nin yanında kalmak için hemen telefona sarılırdı. 1920 yılının yazı hayatının en güzel çağı olarak geçmişti, çünkü o yıl fırtınadan yana pek zengin olmuştu. Bazan günde dört beş kez fırtına patlıyordu. »

Amatör bilim adamı olarak hemen ilgilenen Wilke, «Şimdi ne yapıyor? » diye sordu.

«Öldü, » dedim. «1920 Ekimindeki son büyük fırtınada öldü. »

Gecenin rüzgârı evin içindeki bir kapıya çarparak kapattı. Kulelerden çan sesleri yankılandı. Gece yarısı olmuştu. Wilke bir rakı daha yuvarladı.

Kimi zaman duygusuzluğunu kabalığa vardıran tanrıtanımaz Bach, «Şimdi mezarlıkta bir gezinti yapsak nasıl olur? » diye sordu.

Wilke'nin bıyıklan pencereden esen rüzgârda korkudan titredi. Azarlarcasına, «Biz de böyle birisini dost belliyoruz, » dedi. Hemen ardından da yeniden korkuyla irkildi. «Neydi o? » diye sordu.

«Sevdalı bir çift var dışarda. Hem sen artık şu rendelemeyi de kessen Alfred. Bir şeyler ye! Hayaletler yemek yiyen insana yanaşmazlar. Senin şu

küçük ringalardan kalmadı mı? »

Alfred doğanın emrine uymak Üzereyken tekme yemiş bir köpeğin bakışlarıyla yüzüme baktı. «Şimdi bunu anımsatmanın sırası mıydı? Benim zavallı aşk hayatımı ve en güzel çağındaki bir erkeğin yalnızlığını anımsatmanın sırası mıydı? »

«Sen mesleğinin kurbanısın, » dedim. «Herkes kendiliğinden bunları söyleyemez. Gel sofra başına! Supe yapalım. Sosyetede bu yemeğe böyle derler. »

Peynirle sosise el atıp şişelerini açtık. Bir salata yaprağı da kanaryaya nasip oldu ve kuş hemen yaşama sevinciyle şakımaya başladı. Dinsiz olmak ya da olmamaktan haberi bile yoktu. Kurt Bach toprak rengi yüzünü yukarı kaldırarak ortalığı kokladı. «Havada yıldız kokusu var, » dedi.

«Nasıl? » Wilke şişesini talaşların içine koydu. «Bu da ne demek şimdi? »

«Gece yarısı dünya yıldız kokar. »

«Gevezeliği bırak! Hiçbir şeye inancı olmayan ve sonra da böyle konuşan bir insan nasıl yaşayabilir? »

Kurt Bach, «Beni dine sokmak mı istiyorsun? » diye sordu. «Böylece cennetini sağlama mı bağlayacaksın? »

«Hayır, hayır! Ya da evet be, ne olacak? Durun, şimdi dışarda bir şey hışırdamadı mı? »

Kurt, «Evet, » dedi. «Aşk hışırdadı. »

Yeniden dışarda ihtiyatla atılan adımlar duymuştuk. İkinci bir sevdalı çift mezartaşı ormanında kayboldu. Yürüyen genç kızın giysisi beyaz bir leke gibi göründü.

Wilke, «İnsanlar ölünce niye başka türlü görünürler? » diye sordu. «İkizler bile değişiyor. »

Kurt Bach, «Artık kılık değiştiremez oluyorlar da ondan, » diye yanıt verdi.

Wilke ağzındakileri çiğnerken durakladı. «O da nedenmiş peki? »

Bizim monist, «Neden olacak, hayattan, » dedi. «Hayattayken değişip dururlar çünkü. »

Wilke bıyıklı dudağını indirerek çiğnemesine devam etti. «Hiç değilse bu saatlerde böyle saçma şeyler söylemesen olmaz mı? Senin kutsal saydığın hiç bir şey yok mu yahu? »

Kurt Bach kıs kıs güldü. «Hey gidi zavallı solucan! Hep bir şeylere sımsıkı sarılmak zorundasın. »

«Ya sen? Sen de öyle değil misin? »

«Ben de öyleyim. » Kurt Bach'ın balçık yüzündeki gözleri sanki camdan yapılmışlarmış gibi parlıyordu. Doğanın çocuğu genellikle içine kapanık birisiydi. Gerçekleşmemiş hayalleri olan, başarısını gerçekleştirememiş bir heykeltıraştan başka hiçbir şey değildi. Ama kimi zaman bu hayaller, yirmi yıl önceki ilk halleriyle benliğinden dışarı fırlardı; işte o zaman görüşleri olan bir kır Tanrısı olup çıkıverirdi.

Avluda yine çıtırdılar, fısıltılar oldu, yeniden birileri bir yana sessizce kaydı. Wilke, «İki hafta önce dışarda bir kavga oldu, » dedi. «Çilingirin biri aletlerini cebinden çıkarmayı unutmuş. İşler kızıştığı sırada o şekilde yatmışlar ki »talihsizliğe bakın sivri bir alet kadına batıver-miş. Kadın bir sıçrayışta yerinden fırlamış, küçük bir bronz çelengi yakaladığı gibi teknisyenin kafasına indirmiş. » Wilke bana doğru baktı. «Peki, siz hiç duymadınız mı bunu? » diye sordu.

«Hayır. »

«Bronz çelengi öyle indirmiş ki, adamın kulaklarına kadar geçmiş. Adam uğraşır uğraşır çıkaramaz. O sırada ışığı yakıp, ne oluyor diye sordum. Korkudan şaşıran herif tabanları yağladı. Bronz çelenk eski Roma devlet adamlarındaki gibi kafasında duruyordu. Peki bronz çe-lengin de yokluğunu farketmediniz mi? »

«Hayır. »

«Bak şu işe! Adam ardından eşekarısı sürüsü kovalı-yormuş gibi kaçıp gitti. Aşağıya indim. Kız hâlâ orda durmaktaydı, eline bakıyordu. «Kan! » dedi. «Beni yaraladı. Hem de böyle bir anda. »

Yere bakınca sivri aleti gördüm ve olup bitenler arasında hemen bağlantı kurdum. Aleti yerden aldım. «Kan zehirlenmesi yapabilir, » dedim. «Çok tehlikeli. Bir parmak filan olsa insan bağlayabilir. Ama popo bağlanmaz. Böyle sizinki gibi zarif bir popo dahi olsa olanaksız. Kızcağız hemen kızardı. »

Kurt Bach, «Peki sen karanlıkta kızın poposunu nasıl görebildin? » diye sordu.

«Mehtap vardı. »

«Mehtap da olsa yüz kızarması görülmez. »

Wilke, «İnsan bunu hisseder» diye görüşünü açıkladı. «Yüzü kızarıyordu ama giysisini de hep vücudundan ötede tutuyordu. Giysisi açık renkti, böyle giysilerden kan lekesi kolay çıkmaz, onun için. ’Bende tendürdiyotla yapışır bant var’ dedim. ’Sır saklamasını da bilirim. Gelin. ' Kız benimle geldi ve içeriye girince de hiç ürkmedi. Will-ke yine bana dönerek keyifli bir edayla, ’Sizin avlunun güzel tarafı da bu işte’ dedi. Öyle ya, mezartaşlarının arasında sevişenin tabutlardan korkusu olmaz tabii. İşte böyle oldu, tendürdiyot, bant, bir yudum porto şarabı derken bizim devin tabutu bir işe yaradı. »

Durumdan tam anlamıyla emin olmak için «Yani aşk yatağı mı oldu? » diye sordum.

Wilke, «Kibar bir adam zevkini alır ve susar, » karşılığını Verdi.

O anda ay bulutların arasından sıyrıldı. Aşağıdaki mermerlerde beyaz beyaz ışıldadı, haçlı anıtlarda siyah ışıltılar yaptı. Aralarındaki darmadağınık dört sevdalı çifti gördük. İkisi mermerlerin, ikisi granitlerin ordaydı. Bir an için her şey sessizleşti ve âşıklar aval aval bakakaldılar. O anda ya kaçacaklar ya da değişen durumu görmezlikten geleceklerdi. Kaçmak sanıldığı kadar tehlikesiz bir şey değildir. O an için kaçıp kurtulunur ama sonra bu yüzden insan iktidarsızlığa kadar giden bir sinir krizine tutulabilir. Ben böyle bir onbaşı biliyordum; ormanda bir aşçı kadınla sevişirken bir piyade üstçavuşu tarafından baskına uğramıştı. Hayatı mahvolmuş ve karısı da iki yıl sonra kendisinden boşanmıştı.

Sevdalı çiftler doğru olanı yaptılar. Tehlike sezmiş geyikler gibi başlarım dört bir yana çevirdiler. Sonra gözler ışığı yanan tek pencereye, bizim pencereye çevrildi. Bizim ışığımız ise çoktan beri yanmaktaydı. O zaman kıpırdamadan durdular, kendilerini sanki Kurt Bach taştan yontmuştu. Masumca bir görünümdü bu, belki de bir parça gülünçtü, tıpkı Bach’ın heykelleri gibi. Hemen sonra da bir bulutun gölgesi ay ışığını o şekilde kapattı ki, bahçenin bu kesimi karanlığa gömüldü, yalnızca kara mezar taşı aydınlık kaldı. Fakat orda duran kim? Pırıl pırıl ışıldayan bir fıskiye mi?

Çişini yapan Knopf bu: Belçika'da iznini geçiren her askerin bildiği Brüksel'deki ünlü heykel gibi işiyordu.

Bir şeyler yapılamayacak kadar uzaktaydı. Üstelik bugün bir şeyler yapmayı da canım istemiyordu. Titiz bir ev kadın gibi ne diye tepki gösterecektim? Bugün öğleden sonra bu yerden uzaklaşmaya kesin olarak karar vermiştim. Bu yüzden de hayatın içimde akışını iki kat güçlü hissediyordum. Bu hayatı her yerde, talaşların kokusunda, ay ışığında, avludaki hışırtılarda ve fısıltılarda, söylemesi olanaksız o eylül sözünde, hareket eden ve bir şeyler kavrayabilen ellerimde, onsuz dünyanın bütün müzelerinin boş olacağı gözlerimde, ruhlarda, hayaletlerde, gelip geçici oluşta, dünyanın Ülker yıldızıyla takım yıldızların önünden geçerek yaptığı vahşi kovalamada, yabancı yıldızlar altında sonsuza uzanan yabancı bahçelerde, bilmediğim büyük gazetelerdeki görevlerde, şu anda toprağın altında kırmızı ışıklarla birlikte büyüyen yakutlarda hissediyordum. Bunu hissedişim otuz saniye süreyle çeşmelik yapan şu Knopf'a doğru boş bir bira şişesi fırlatmama engel oluyordu.

O anda saatler çaldı. Bir olmuştu. Ruhların görünme saatini atlatmıştık. Artık Wilke'ye yeniden siz diyebilirdik. Bundan sonra ya içmeye devam edecek ya da içinde kömürlerin, cenazelerin, tuzdan bembeyaz sarayların ve gömülmüş elmasların bulunduğu bir madene girer gibi uykuya dalacaktık.

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM

Odasının bir köşesinde, pencerenin yanına büzülmüş oturuyordu. «İsabelle. » dedim.

Yanıt vermedi. Gözkapakları çocukların diri diri iğneye geçirdikleri kelebekler gibi çırpındı.

«İsabelle, » dedim. «Seni alıp gitmek için geldim. »

Birden ürktü ve duvara doğru büzüldü. Oracıkta adaleleri kasılmış ve kaskatı olmuş bir halde oturuyordu. «Beni tanımadın mı yoksa? » diye sordum.

Yerinden kımıldamadı; sadece gözlerini benden yana çevirdi, bakışı kuşkulu ve karanlıktı. «Kendini doktor diye tanıtan adam gönderdi seni, » diye fısıldadı.

Doğruydu. Beni Wernicke göndermişti. «Beni o göndermedi, » dedim. «Ben gizlice geldim. Burda olduğumu kimse bilmiyor. »

Yavaş yavaş duvarın dibinden ayrıldı. «Sen de bana ihanet ettin. »

«Ben ihanet etmedim sana. Yanına gelme olanağı bulamadım. Sen de dışarı çıkmadın. »

«Çıkamazdım ki, » diye fısıldadı. «Hepsi dışarda durmuş beni bekliyor. Beni yakalamak istiyorlar. Burda olduğumu keşfetmişler. »

«Kimler? »

Bana şöyle bir baktı, ses çıkarmadı. Ne kadar narin diye düşündüm. Ne kadar narin ve bu çıplak odada ne kadar yalnız! Bir defa kendi benliğine bile sahip değil. Kendi ben'inin yalnız oluşuna da. Korkunun sivri parçacıklarıyla dolu bir el bombası gibi patlatıp kavranılmaz dehşetlerin ürkütücü yabancı toprakları üzerinde dağılmıştı.

«Seni bekleyen kimse yok, » dedim.

«Var. »

«Nerden biliyorsun? »

«Seslerden... Sesleri işitmiyor musun? »

«Hayır. »

«Sesler her şeyi bilir. Sesleri işitmiyor musun? »

«Rüzgâr bu, İsabelle. »

Boyun eğerek «Evet, » dedi. «Dediğin gibi rüzgâr olsun. Yalnız canımı böyle yakmasa. »

«Canını yakan şey ne? »

«Testereler. Kesmesine kessinler beni, daha çabuk olurdu bu iş. Ama bu kör testereler, bu ağır ağır işleyen testereler... onlar böyle ağır ağır biçtikçe, kesilen parçaların hepsi yeniden birleşiveriyor. O zaman her şeye yeniden başlıyorlar ve bu işin bir türlü sonu gelmiyor. Testereyle etimi kesiyorlar, arkasından kesilen etler yeniden birbirine kaynıyor ve bu iş bitmek bilmiyor. »

«Testereyle kesen kimler? »

«Sesler. »

«Sesler testere gibi kesemezler. »

«Bu sesler kesiyor. »

«Nerde kesiyorlar? »

İsabelle korkunç acılar çekiyormuş gibi bir hareket yaptı. Ellerimi apış arasına bastırarak «Buramı kesip almak istiyorlar» dedi. «Çocuğum hiç olmasın diye. »

«Kim istiyor bunu? »

«Dışardaki kadın. Beni doğurmuş olduğunu söylüyor. Şimdi de beni tekrar içine almak istiyor. Testereyle de kesiyor kesiyor. Ve adam da beni sımsıkı tutuyor. »

Dehşetle ürperdi: «Kadının içindeki adam. »

«Kadının içindeki mi? »

Bir inilti koy verdi. «Bunu söyleme sakın... kadın beni öldürmek ister sonra... Bunları bilmiyormuşum gibi davranmam gerek. »

Soluk gül desenleriyle tatlı hayatın taklidi olarak bu çıplak odaya hiç de uygun düşmeyen bir koltuğun çevresinden dolanarak yanına gittim. «Neyi bilmemen gerekiyormuş? »

«Kadın beni öldürmek istiyor. Onun için uyumamam gerek. Niçin kimse benimle kalmıyor? Her şeyi yalnız başıma yapmak zorundayım. » Bir kuş gibi yakındı. «Öyle yorgunum ki... ışık yanıyor, uyuyamıyorum. Onun için de çok yorgunum. Ama ışık yanarsa ve kimse de nöbet beklemezse nasıl uyunabilir? Üstelik sen de beni terket-tin. »

«Ben seni terketmedim. »

«Sen onlarla da konuştun. Seni elde ettiler. Niçin beni savunmadın? Masmavi ağaçlar ve gümüş yağmurları da. Ama sen bunları istemedin! Hiçbir zaman! Oysa sen beni kurtarabilirdin. »

«Ne zaman? » diye sordum. İçimde bir şeylerin sarsıldığını duyuyor ve sarsıntı olsun istemiyordum. Ama o yine de sarsılmasına devam ediyordu. İçinde bulunduğum oda da artık sağlam bir yer değilmiş gibi görünüyordu. Sanki duvarlar sarsılıyor ve artık taştan, sıvadan, harçtan yapılı değillermiş de, titreyişlerden, ufuklardan ufuklara uzanan milyarlarca iplikten yapılarak sımsıkı sıkıştırılmış titreyişlerden oluşmuş gibiydiler. Bu iplikler ufuklardan aşarak burada sarkıtılmış ilmeklerden darağacı ilmeklerinden dört köşe bir hapishane halinde kalınlaşmışlardı. İlmeklerin ucunda ise özlemler ve yaşama korkusu deprenip durmaktaydı.

İsabelle yüzünü duvara döndürdü. «Ah, iş işten geçti.. hem de kaç ömür boyunca! » dedi.

Akşam kızıllığı birden pencereye vurdu. İlk bakışta görülmeyen boz bir peçeyle örtülmüş gibiydi. Her şey henüz eskisinden farksızdı: dışarının ışığı, yeşillikler, yolların sarılığı, büyük saksılarda duran iki palmiye, bulut tarlalarıyla gökyüzü, ormanın arkasındaki kentin kurşuni, kırmızı, uzak çatılarının kalabalığı... ve hiçbir şey artık eskisi gibi de değildi, akşam onları eski durumlarından ayırmış, üzerlerine gelip geçici oluşun cilasını çekmişti. Ev kadınlarının sirkeyle ekşili kızartma yapması gibi onları gecenin gölgeden kurtlarına yem olarak hazırlamıştı. Yalnız İsabelle hâlâ yerindeydi, ışığın son iplerine sarılmıştı. Ama bu ışıkla da akşamın acıklı oyununun içine çekilmiş bulunuyordu. Aslında bu acıklı oyun filan değildi; biz onun ölümlülük demek olduğunu bildiğimiz için böyle diyorduk. Ölmek zorunda olduğumuzu bildiğimizden beri ve bildiğimiz için gönül açıcı kır

manzaraları acıklı oyun, çemberler mızrak, var oluş Ölümlülük, çığlıklar korku ve kaçışlar yargı haline gelmişti.

İsabelle'yi sımsıkı kucakladım. Tir tir titreyerek yüzüme bakıyor ve bana sarılıyordu. Onu tutuyordum, birbirimizi tutuyorduk. Aslında birbiri hakkında hiçbir şey bilmeyen, birbirlerini yanlış anladıkları ve kendilerini olduklarından başka birisi yerine koydukları için birbirlerini bırakmayan iki yabancıydık. Bu yanlış anlamadan, bu iki kez, üç kez, sonsuz kez yanlış anlamadan geçici avuntular yaratıyorduk. Bu avuntu aramızda ebemkuşağı gibi bir köprü, hiçbir zaman gerçek bir köprü olmasına imkân olmayan bir köprü oluşturmuştu. Ancak bu köprü, iki ayna arasındaki bir yansıma gibi durmadan daha uzağa giden bir boşluğa kurulmaktaydı. İsabelle, «Niçin beni sevmiyorsun? » diye fısıldadı.

«Seni seviyorum. İçimdeki her zerre seni seviyor. »

«Yetmez. Ötekiler hâlâ hep burada. Beni yeterince sevseydin, onları öldürürdün. »

Onu göğsüme bastırarak başının üzerinden parka doğru baktım. Akşamın gölgeleri yakuttan dalgalar gibi ovadan ve ağaçlıklı yoldan yukarı doğru savrulmaktaydı. İçimdeki her şey berrak ve keskindi. Ama aynı zamanda bana, sanki mırıldanıp duran bir çukurun üzerinde dimdik yükselen daracık bir düzlüğün üstünde duru-yormuşum gibi geldi. İsabelle, «Senin dışında yaşamama da katlanmaman gerekirdi, » diye fısıldadı.

Ne diyeceğimi bilemiyordum. Böyle sözler söylediği zaman içimde hep bir şeyler kımıldardı. Sanki bu sözlerin arkasında benim anladığımdan çok daha derin bir gerçek vardı; sanki bu sözler maddenin ötesinden, hiçbir ismin bulunmadığı bir evrenden geliyordu. Omzuna yaslanarak, «Havanın soğuduğunu hissediyor musun? » diye sordu. «Gece olunca her şey ölüyor. Kalp de. Testereyle kesip paramparça ediyorlar kalbi. »

«Hiçbir şey ölmüyor, İsabelle, hiçbir zaman. »

«Ölüyor! Taştan yüzler parça parça olur. Sabah olunca yine bir araya gelip eskisi gibi olur. Ah, o yüz filan değildir. O zavallı yüzlerimizle nasıl da yalan söyleriz. Sen de yalan söylüyorsun! »

«Evet, » dedim. «Ama yalan söylemek de istemem. »

«Yüzünü artık üzerinde hiçbir şey kalmayıncaya kadar aşağıya sıyırmalısın. Sadece dümdüz deri kalmalı. Ama böyle yapsak da yine onlar orda: kalacak. Her şey yeniden büyüyecek. Her şey kıpırdamadan kalsaydı,

insanlar acı çekmeyecekti. Niçin beni testereyle kesip her şeyden ayırmak istiyorlar? O kadın niçin beni tekrar geri almak istiyor? Hiçbir sırrı açığa vurmadım ki!»

«Nasıl bir sırrı açığa vurabilirsin ki? »

«Çiçek açan şeyi. Çamurla dolu bu şey. Kanallardan geliyor da ondan. »

Yeniden ürpererek bana sokuldu. «Gözlerimi sımsıkı yapıştırıp kapattılar. Tutkalla yapıştırdılar. Sonra da iğne geçirdiler. Ama yine ondan başka bir şey göremiyorum. »'

«Neden başka? »

Beni kendinden uzaklaştırdı. «Seni onlar gönderdiler. Ama hiçbir sır vermeyeceğim. Sen bir casussun. Seni satın aldılar. Sana sırrı söylersem, onlar da beni öldürecekler. »

«Ben casus değilim. Hem sen sırrı söylersen ne diye öldürsünler seni? Bunu sana söyletmeden öldürmeleri çok daha iyi olurdu. Sırrı ben de öğrenecek olursam, o zaman beni de öldürmek zorunda kalacaklar. Çünkü sırrı bilenlerin sayısı bir kişi artmış olacak. »

Sözlerim onu etkilemişti. Yüzüme baktı. Düşünüyordu. Öylesine hareketsiz durmaya çalışıyordum ki, soluk bile almıyordum. Arkasında özgürlüğün bulunabileceği bir kapının önünde durmakta olduğumuzu hissediyordum. Daha doğrusu bu Wernicke’nin özgürlük dediği şeydi. İçinden çıkılmaz dolambaçlı yollan olan bir bahçeden, normal caddelere, normal evlere ve normal ilişkilere dönüş, demekti bu. Acaba böylesi daha mı iyi olacaktı, bunu bilmiyordum. Türlü acılarla yüklü bir yaratığı karşımda gördükçe, konu üzerinde uzun boylu düşünmek elimden gelmiyordu. «Eğer şu sırrı bana açıklarsan, onlar da seni rahat bırakacaklardır, » dedim. «Yine de seni rahat bırakmazlarsa, ben de o zaman başkalarından yardım isterim. Polisten, gazetelerden. O zaman korkacaklardır. Senin de sıkıntın kalmayacak. »

Ellerini kenetledi. Sonra dudaklarından, «Sadece bu kadar değil ki.. » sözü döküldü.

«Başka ne var? »

Bir anda yüzü sertleşti ve anlaşılmaz bir hal aldı. Kararsızlık ve ıstırap ifadesi bir anda nasıl da silinip gitmişti. Ağzı küçüldü ve darlaştı. Çenesi

çıkıklaştı. Şimdi narin, sofu, kötü yürekli bir kız kurusuna dönmüştü. «Kapatalım bu konuyu, » dedi. «Sesi de değişmişti.

«Pekâlâ, bırakalım. Bunları bilmem de gerekli değil zaten. »

Bekliyordum. Gözleri akşamın son ışıkları içinde ıslak kara taşlar gibi parıldıyordu. Akşamın bütün hüznü bu gözlerde toplanmış gibiydi. Kendini üstün gören alaycı bir havayla baktı bana. «Bu sırrı öğrenmeyi çok isterdin, değil mi? Ama elde edemedin, casus! »

Onun hasta olduğunu ve bu bilinç bölünmesi durumunun şimşek gibi ortaya çıktığını bildiğim halde nedense öfkelendim. Kızgınlıkla «Şeytan görsün yüzünü, » dedim. «Bana ne bütün bunlardan. »

Yüzünün yeniden değiştiğini görüyordum, ama nedenini bilemediğim ruhsal kaynamayla dolu olarak kendimi dışarı attım.

*

**

Wernicke, «Sonra? » dedi.

«Hepsi bu kadar. Beni niçin onun yanına gönderdiniz? Hiçbir şeyi düzeltmedi bu gidişim. Hastabakıcı olarak bir işe yaramıyordum. Bunu siz de gördünüz ya. Onun la dikkatli konuşmam gerekirken, tutup yüzüne karşı bağırdım ve çıkıp gittim. »

«Sandığınızdan çok daha fazla işe yaramış. » Wernicke kitaplarının arkasından bir şişeyle iki kadeh çıkardı ve kadehlere içki koydu. «Konyak, » dedi. «Yalnız bir şeyi

öğrenmeyi çok isterdim, annesinin burda olduğunu ner-den hissediyor? »

«Annesi burda mı? »

Wernicke başıyla doğruladı. «Önceki günden beri. Henüz annesini görmedi. Pencereden görmesi de olanaksız. »

«Neden olanaksız olsun? »

«Bunun için pencereden alabildiğine sarkmış olması ve makaslı dürbün gözlere sahip bulunması gerekirdi. » Wernicke konyağının rengini gözden geçirmeye başladı. «Ama kimi zaman hastalar bu tür şeyleri hissediyorlar. Belki o da bu şekilde anlamıştır. Ben de zaten onu bu yöne itmiştim. »

«Niçin? » dedim. «Şimdi her zamankinden daha hasta. »

Wernicke, «Hayır, » diye karşılık verdi.

Bardağımı yerine bırakıp doktorun kitaplığındaki kalın ciltlere baktım. «Şimdi insanın midesini bulandıracak derecede zavallı bir durumda. »

«Zavallı olabilir, ama daha fazla hasta değil. »

«Onu kendi haline bırakmalıydınız; tıpkı yaz aylarındaki gibi. O zamanlar mutluydu. Şimdi ise... hali çok korkunç. »

Wernicke, «Evet korkunç, » dedi. «Kendi kendine kurduğu şeylerin hepsini gerçekten oluyormuş gibi hissediyor. »

«Odasında da bir işkence odasında oturuyormuş gibi. »

Wernicke evet dercesine başını salladı. «Dışardaki insanlar artık böyle odaların kalmadığını sanırlar. Oysa var bu odalar. Burda, herkesin kafasının içinde kendine göre bir işkence odası var. »

«Sadece burda mı? »

Wernicke hemen atıldı. «Sadece burda değil tabii, » diyerek bir yudum konyak içti. «Ama burdakilerin çoğunda var bu. Gözünüzle görüp inanmak ister misiniz? Bir beyaz gömlek alın. Birazdan akşam dolaşmasına çıkacağım. »

«Hayır, » dedim. «Son kez gördüklerim hâlâ aklımda. »

«Onlar savaş yadigârlarıydı. Savaşı hâlâ bütün ca-yırtısıyla sürdürenlerdi. Bu kez başka bir koğuş görmek istemez miydiniz? »

«Hayır. Onlar aklımdan çıkmıyor. »

«Siz hepsini değil, topu topu birkaçını görmüştünüz. »

«Olsun, bu kadarı da yetti bana. »

Kaskatı duruşları içinde taşlaşmış olarak bir köşede haftalarca dikilenleri, durup dinlenmeden duvarlara ko-şanları, yatakların üzerine tırmananları ve deli gömlekleri içinde bembeyaz açılmış gözleriyle hırlayan haykıran yaratıkları anımsıyordum. Sonsuz bir kargaşalığın sessiz fırtınaları üzerlerinde uğulduyordu. Solucanlar, pençeliler, derisi pullular, insan düşüncesinden önceki sürüngenler, ayakları olmayan, kıvrıla kıvrıla giderek sümükler koyveren ilk yaratıklar, leş görünüşlü varlıklar derinlerden ortaya çıkarak onların barsaklarına, hayalarına, omur iliklerine saldırıyor; onları hayatın başlangıcındaki boz bulanık perişanlığın içine çekmek, derisi pulluların ve gözsüz sürüngenlerin arasına döndürmek istiyorlardı. Paniğe kapılmış maymunlar gibi çığlıklar atarak, beyinlerindeki son çıplak dala çıkıp kendilerini kurtarıyorlar; daha yukarı tırmanan sarmaşıklar tarafından

sonuncu bir dehşete, korkunç bir dehşete doğru çekiliyorlardı. Bu dehşet beyne ait değildi. Daha kötüsü, mahvoluş karşısında hücrelerin de katıldığı bir dehşetti. Bütün çığlıkları bastıran bir çığlık, korkuların korkusu, ölümden duyulan ürküntüydü. İnsanın yalnız kişiliğine değil, damarlarına, hücrelerine, kanına, bilinç altındaki zekâsına, karaciğerine, guddelerine, kan dolaşımına ve kafasının altındaki ateşe sessizce hükmediyordu.

Wernicke, «Pekâlâ» dedi. «O halde konyağınızı için. Bilinç altında yaptığınız gezintilerden de vazgeçip şu hayatı övün! »

«Niçin öveyim? Her şeyi böyle harika şekilde düzenlenmiş olduğu için mi? Biri ötekini, sonra da kendi kendisini yediği için mi? »

«Sadece yaşadığımız için, kılı kırk yaran saf çocuk! Acıma meselesini ele alabilmek için henüz çok gençsiniz ve yeterince de görmüş geçirmiş değilsiniz. Bu konuyla uğraşacak kadar yaşlandığınız zaman da, böyle bir şeyin var olmadığını anlayacaksınız. »

«Ben de bir şeyler görüp geçirdim. »

Wernicke bir işaretle bu sözüme karşı çıktı. «Biliyorum, savaşa katıldınız. Ama bunun için kendinize böyle paye vermeyin. Bildikleriniz metafizik acıma meselesine ait değil, insan ırkının genel budalalığına ait. Asıl büyük acıma bambaşka bir yerde başlar ve yine bambaşka bir yerde sona erer. Orası sizin gibi yakınıp duran keçilerin de, Bodendiek gibi huzur tüccarlarının da ötesindedir. »

«Öyle olsun, üstün insan, » dedim. «Ama bu, bölgenizdeki kafaları dilediğiniz şekilde cehennemler, araflar ve ağır ağır gelen ölümlerle alt üst etmek hakkım size verir mi? »

Wernicke uçurumlar kadar derin bir küçümsemeyle, «Hak ha! » dedi. «Sizin gibi bir avukatın yanında dürüst bir katil ne kadar sevimli kalır. Hak konusunda ne biliyorsunuz? Acıma konusunda bildiklerinizden de daha az bir şeyler. Siz skolastik düşünen aşın duyarlı bir insansınız. »

Kadehini kaldırarak gülümsedi ve huzur dolu gözlerle akşama baktı. Odanın içindeki hünerli ışık, kitapla-rın esmer ve renk renk sırtları üzerinde gittikçe daha çok altın rengine bürünüyordu. Işık burdaki gibi, gecelerin beyinlerde hep bir kutup gecesi olduğu bu yerdeki gibi, hiçbir yerde bu kadar simgelerle dolu, bu kadar değerli görünemezdi.

«Bunların ne biri, ne de ötekisi dünyaların planında öngörülmemiştir, » dedim. «Ama bu kadarıyla yetinmek elimden gelmiyor. Eğer bu durum

sizin için bir eksiklik demekse, ömrüm boyunca bu eksikliğimle kalmayı yeğlerim. »

Wernicke kalkıp şapkasını askıdan alarak giydi. Şapkayı başından çıkararak beni selamladı ve sonra yeniden askıya asarak yerine oturdu. «Yaşasın güzellik ve iyilik! » dedi. «Ben de bunu söylemek istiyordum. Ve şimdi de birlikte dışarı! Akşam turunun zamanıdır. »

«Geneviève Terhoven'e uyku ilacı veremez misiniz? » diye sordum.

«Verebilirim, ama bu onu iyileştirmez ki. »

«Öyleyse niçin hiç değilse bugünlük onu rahat bırakmıyorsunuz? »

«Rahat bırakacağım. Ayrıca uyku ilacı da vereceğim. »

Göz kırptı. «Siz de bugün bir doktorlar kurulundan bile çok daha fazla işe yaradınız. Teşekkür ederim. »

Neye karar vereceğimi bilmez bir halde ona baktım.. Göreviyle birlikte cehennemin dibine batsın! Konyağıyla da cehennemin dibine! O tanrı edalı konuşma tarzıyla da. «Uyku ilacı etkili bir şey olsun, » dedim.

«Elimdekilerin en iyisini vereceğim. Siz hiç doğu ülkelerinde bulundunuz mu? Çin’de filan? »

«Nasıl gidebilirdim Çin’e? »

Wernicke, «Ben orda kaldım, » dedi. «Savaştan önce. Su baskınları ve açlık zamanında. »

«Evet, » dedim. «Şimdi neler söyleyeceğinizi kestirebilirim. Bunları dinlemek niyetinde değilim. Bu konuda yeterince okudum. Siz şimdi hemen Geneviève Terhoven’in yanına gidemez misiniz? İlk önce. »

«İlk önce oraya gidecek ve onu rahata erdireceğim. » Wernicke gülümsedi. «Bunun için de şimdi gidip annesinin rahatım biraz kaçıracağım. »

«Ne istiyorsun Otto? » diye sordum. «Bugün şiirde dizenin ölçüleri üzerine tartışma yapmaya hiç hevesim yok. Eduard’a git. »

Şairler Kulübü’nün odasında oturuyorduk. Oraya biraz da İsabelle’den başka şeyler düşüneyim diye gitmiştim. Ama birden burdaki her şeye karşı içimde bir usanç duydum. Ne diyeydi sanki bütün bu uyaklar? Dünya buram buram kan ve korku tütüyordu. Biliyorum, en aşağılık cinsten bir usavurma bu, üstelik yanlış da. Kendinde sürekli olarak acıklı sahneler

haline getirilmiş bayağılıkları yakalamaya çabalamaktan yorulmuştum. «Eh. ne var ne yok? » diye sordum.

Otto Bambuss yağlı ayranla beslenen bir baykuş gibi bana baktı. Gücenik bir edayla, «Ordaydım, » dedi. «Bir kez daha gittim. İnsanı önce oraya götürüyorsunuz, sonra da bu konuda hiç bir şey dinlemek istemiyorsunuz. »

«Hayat hep böyledir zaten. Peki nerdeydin? »

«Bahn Sokağı'nda. Genelevde. »

Sözlerine doğru dürüst kulak vermeden, «Yenilik bunun neresinde? » diye sordum. «Hep birlikte oraya gitmiştik ya. Senin paranı verdik, sonra da sen kaçtın. Bunun için heykelini mi dikelim yani? »

Otto, «Ben bir kez daha gittim diyorum, » dedi. «Yalnız başıma. Kulak ver de bir dinle! »

«Ne zaman? »

«Kırmızı Değirmen'deki geceden sonra. »

İsteksizce, «Eh ne oldu? » diye sordum. «Hayatın gerçeklerinden bir kez daha mı kaçtın? »

Otto, «Hayır» dedi. «Bu kez kaçmadım. »

«Kutlu olsun! Yine Demir At'la mı? »

Bambuss kızardı. «Orası önemli değil. »

«Pekâlâ, » dedim. «Önemli değilse, o halde ne diye lafını ediyorsun? Dünyada yığınla erkek kadınlarla yatar, ne çıkar bundan? »

«Beni anlamıyorsun. Arkası var daha bu işin. »

«Nasıl arkası? Demir At'la hastalık filan olmadığından eminim. İnsanlar hemen böyle hastalıkların kuruntusunu yapar dururlar. Özellikle başlangıçta. »

Otto'nun yüzünde acı dolu bir hava belirdi. «Benim söylemek istediğim bu değil, » dedi. «Bu işi neden yaptığımı anımsarsın. Her iki şiir dizimi, özellikle kadın şiirimi hiç bir aksaklık olmaksızın yazıyordum. Ama bana daha fazla esin gerektiğini düşündüm. Onun için de Bahn Sokağı'na bir kez daha gittim. Bu seferki gerçek bir gidiş oldu. Ve şimdi gözönüne getir bir kez, o zamandan beri hiçbir şey yazamaz oldum, hiçbir şey. Tek bir satır bile. Esin kesildi. Oysa tam tersinin olması gerekirdi. »

Aslında hiç de gülecek durumda olmadığım halde yine de güldüm. «Fakat bu küfredilecek cinsten bir sanatçı talihsizliği! » dedim.

Bambus alevlenerek, «Sen böyle gülersin işte, » dedi. «Bense şapa oturmuş bulunuyorum. On bir tane sone kusursuz olarak bitsin de, on İkincisinde başıma bu felaket gelsin. Kısacası, artık yazamaz oldum. Hayal gücü stop etti. Bitti. Tamam. »

Yanımıza gelen ve halinden durumu bildiği anlaşılan Hungermann, «Bir amaca erişmenin laneti bu, » dedi. «Her şeyi siler süpürür. Aç adam durmadan yemek rüyası görür. Tok olan ise hiçbir şey. »

«Yeniden acıkınca rüyalar da yeniden ortaya çıkar, » dedim.

Hungermann keyifli keyifli, «Bu sende böyle olur,? dedi. «Sen böyle işlerde yüzeyde kalan normal insansın. Otto ise derinlere dalan biri. Bir kompleksi bir başkasının aracılığıyla gidermiş oldu. Gülme... bu durum belki de yazar olarak onun sonu olacak. Genelevde bir cenaze töreni de diyebiliriz bu işe. »

Otto bitkin bir tavırla, «Bomboşum, » dedi. «Ömrümde böylesine boş olmamıştım. Mahvettim kendimi. Hayallerim nerde benim? Meğer vuslat özlemin düşmanıymış. Bunu bilmeliydim. »

«Bu konuda bir şeyler yazsana, » dedim. Hungermann hemen not defterini çıkarıp, «Hiç de kötü bir buluş değil, » dedi. «Üstelik bunu ilk kez ben düşünmüştüm. Hem zaten Otto’ya göre bir şey değil bu. Onun Üslubu böyle bir konuyu işleyecek kadar sert değildir. »

«O da bu konuyu ağıt şeklinde yazar. Ya da bir yakarış şeklinde. Evrensel yas, yıldızlar altın gözyaşları gibi damlıyor, beceriksizliği yüzünden dünyayı böyle berbat hale getirdiği için Tanrının kendisi bile hıçkırıyor, bunun üzerine sonbahar rüzgârı da harp’ını eline alıp bir ölü duası çalıyor.. »

Hungermann harıl harıl not alıyordu. Bir ara, «Ne rastlantı yahu, » dedi, «aynı şeyleri aşağı yukarı aynı sözcüklerle ben de bir hafta önce söylemiştim. Karım tanığımdır. »

Otto hafifçe kulaklarını dikmişti. «Bir de hastalık kaptım diye de korkuyorum. » dedi. «Bu hastalıkların belli olması ne kadar sürer? »

Evli bir erkek olan Hungermann hemen atıldı. «Bel soğukluğu üç gün, frengi dört hafta. »

«Hiçbir hastalık almış değilsin, » dedim. «Soneler bel-soğukluğuna tutulmaz. Fakat içinde bulunduğun şu durumdan yararlanabilirsin. Dümenini ters yöne kır! Tasarladığın konuya uygun bir şeyler yazamıyorsan, aykırı bir şeyler yaz. Kızıl ve erguvan renkler içindeki kadına övgüler yerine yakıp kavuran bir taşlama yaz. Yıldızlardan irinler damlıyor, Eyüp Peygamber çıbanlar içinde yatıyor, evrenin kırıntıları üstünde bilinen ilk frengilidir o.

Ve aşkın Janus yüzü.. bir yanında tatlı gülümseyişler. öteki yanında kemirilmiş bir burun... »

Hungermann'ın yeniden not aldığım gördüm. «Bunları da bir hafta önce karına söyledin mi? » diye sordum.

Yüzü sevinçle parlayarak evet dercesine başını salladı. '

«Öyleyse niçin not alıyorsun? »

«Unutmuşum da ondan. Küçük esinleri sık sık unuturum da. »

Bambuss incinmiş bir tavırla, «Benimle alay etmek sizin için çok kolay, » dedi. «Ben hiçbir şey hakkında taşlama yazamam. Ben bir güzelleme, bir övgü şairiyim. »

«Öyleyse batırıcı bir güzelleme yaz. »

Otto bana ders vermek isteyen bir tavırla, «Güzellemeler ancak bir şeyi övmek için yazılır, » dedi. «Batırmak için güzelleme olmaz. »

«Öyleyse erdem üzerine, saflık, yalnızlık, keşiş yaşantısı üzerine, bize hem en yakın, hem en uzak şeyin batışı, yani kendi benliğin üzerine güzellemeler yaz. »

Otto bir an av köpeği gibi boynunu eğerek beni dinledi. Sonra yenik düşmüşçesine, «Onu da denedim, » dedi. «Böylesi de benim tarzıma pek uymuyor. »

«Hay senin tarzına be! Bu kadar ince eleyip sık do-kumasana! »

Ayağa kalkıp yandaki odaya geçtim. Valentin Busch orda oturmaktaydı. «Gel! » dedi. «Benimle birlikte bir şişe Johannisberger iç! Eduard! kızdıralım. »

«Bugün kimseyi kızdırmak istemiyorum, » diyerek yoluma devam ettim.

Sokağa çıkmak üzereyken Otto Bambuss'un, giriş kapısını süsleyen Walkür heykellerine acı acı bakarak durduğunu gördüm. Laf olsun diye,

«Bak şu işe! » dedi.

Yakamı ondan kurtarmak amacıyla, «Ağlama! » dedim. «Senin de genç yaşta ustalığa erişen şiir uzayının en güzel yıldızları Rimbaud, Büchner, Kleist, Bürger gibi şairlerden olduğun besbelli. »

«Ama onlar çok genç yaşta da öldüler. »

«İstersen sen de çok genç yaşta ölebilirsin. Bunlardan Rimbaud yazmayı bıraktıktan sonra da daha çok yıllar yaşadı. Habeşistan'da ne serüvenleri olmuştu. Böy-lesine ne buyrulur? »

Otto bana üç ayaklı bir karacaymışım gibi bakıyordu. Sonra gözleri tekrar alçıdan Walkür'lerin memelerine ve iri kalçalarına takıldı. Sabırsızlanarak, «Dinle beni, » dedim. «Bir şiir dizisine başla. Adı 'Aziz Antonius'un Baştan Çıkışı' olsun. O zaman hem şehvet, hem de her şeyden elini çekmek konularının ikisine birden sahip olursun, bunların yanı sıra ortaya çıkacak başka şeyler de cabası. »

Otto'nun yüzü canlandı. Hemen arkasından da konunun içine derinlemesine dalmaya başladı. Yıldızlarda yaşayan bir koyun düşünsel tutkulara ne dereceye kadar dalabilirse, o da bu konuya öylesine dalmıştı. Alman edebiyatı şimdilik kurtulmuşa benziyordu. Çünkü daha şimdiden kendisi için artık hiçbir şey ifade etmez olmuştum. Kendinden geçmişcesine eliyle bana bir işaret yaptı ve bir an önce yazı masasına erişmek için kendini sokağa attı. Arkasından hasetle baktım.

Büro kapkara bir sessizlik içinde yatıyordu. Işığın düğmesine basınca bir pusula buldum. «Riesenfeld yola çıktı. O halde bu akşam izinlisin. Zamandan yararlan, düğmeleri parlat, beyninde yoklama yap, tırnaklarını kes ve imparator ile imparatorluk için dua et. Kroll, başçavuş ve insan. Not: Uyuyan günah da işler. »

Yukarıya odama çıktım. Piyano beyaz dişlerini gıcırdatarak bana bakıyordu. Ölülerin duvarda dizili kitapları soğuk bakışlarını üzerime dikmişti. Piyanoda yedinci perdeden bir demet nağmeyi sokağa doğru fırlattım. Li-sa'nın penceresi açıldı. Lisa sıcak ışığın karşısında önü açık pelerini içinde duruyor ve elinde araba tekerleği büyüklüğünde bir çiçek buketi tutuyordu. «Riesenfeld' ten, » diye seslendi. «Ne budala herif! Bu sebzeler senin işine yarar mı? »

Hayır anlamında başımı salladım. Bu çiçekleri îsa-belle'ye yollasam, düşmanlarının bununla kendisine bir

kötülük yapmak istediklerini sanacaktı. Gerda'ya yolla-sam, görmeyeli o kadar çok olmuştu ki, bu hareketime yanlış anlam verebilirdi. Başka kimseyi de tanımıyordum.

Lisa, «Gerçekten işine yaramaz mı? » diye sordu.

«Gerçekten. »

«Ah talihsiz kuşum. Ama tasalanma. Senin de günün birinde büyüyeceğine inanıyorum. »

«İnsan ne zaman büyümüş olur? »

Lisa bir an düşündü. Sonra, «Başkalarından çok kendini düşünmeye başladığı zaman, » dedi. Ve pencereyi çarparak kapattı.

Yedinci perdeden ikinci bir deste nağmeyi, biraz daha azaltarak pencereden fırlattım. Görünür hiçbir sonucu olmadı. Öç olsun diye piyanoyu kapatıp tekrar merdivenlerden indim. Wilke'de hâlâ ışık yandığını gördüm. Merdivenlerden çıkıp yanına gittim. «İkizler meselesi nasıl sonuçlandı? » diye sordum.

«Şahane! Zaferi anne kazandı. İkizler iki kişilik tabutları içinde gömüldü. Yalnız Katolik mezarlığına değil, kent mezarlığına. Annenin önce Katolik mezarlığında bir yer satın almış olması ne tuhaf! İkizlerden biri Protestan olduğuna göre, bu işin orda yürümeyeceğini bilmesi gerekirdi. Ancak şimdi de bu ilk mezar elinde kalmış oldu. »

«Katolik mezarlığındaki yer mi? »

«Tabii. Kusursuz, toprağı kuru ve kumlu bir mezar. Biraz da yüksekte. Böyle bir mezara sahip olduğu için sevinsin. »

«Niçin? Kendisiyle kocası için ister mi orayı? İkizleri kent mezarlığında olduğundan, şimdi o da ölünce oraya gömülmesini ister. »

Benim kalın kafalılığım karşısında sabrı tükenen Wilke, «Sermaye bu mezar yahu! » dedi. «Bugün bir mezar birinci sınıf sermayedir, bunu «herkes bilir. Şu anda satmak istese birkaç milyonu cebe atabilir. Malın değeri çılgınca artıyor. »

«Doğru. Bir an için bunu unuttum. Peki sen niye hâlâ hurdasın? »

Wilke bir tabutu gösterdi. «Werner için, Banker Werner için, » dedi. «Beyin kanamasından gitmiş. Bu tabut için dilediğin masrafı yapmak serbest. Sahici gü-müş, en zarif kereste, sahici ipek, fazla çalışma tarifesi, kısaca ne istersen! Bana yardıma var mısın? Kurt Bach ortalıkta yok.

Yardıma karşılık yarın mezar taşım sana sattırırım. Bu işten daha kimsenin haberi yok. Werner dükkânlar kapandıktan sonra düşmüş. »

«Bugün olmaz. Ölesiye yorgunum. Bana kalırsa siz de gece yarısına doğru Kırmızı Değirmen'e gidin ve saat birden sonra dönüp kaldığınız yerden çalışmaya devam edin. Böylece ruhların gelme meselesini çözümlemiş olursunuz. »

Wilke düşündü. «Buluş kötü değil, » dedi. «İyi ama oraya gitmek için smokin filan giymem gerekmez mi? »

«Orda smokinin lafı bile yok. »

Wilke olmaz dercesine başını salladı. «Yine de olacak iş değil. Orda geçireceğim bir saat bana bütün gece çalışıp kazanacağımdan daha pahalıya oturur. Ama küçük bir. meyhaneye pekâlâ gidebilirim. » Minnet dolu bir edayla bana baktı. Sonra da, «Werner'in adresini not edin, » dedi.

Adresi yazdım. Ne tuhaf diye düşündüm, bu gece benim öğüdümü tutanlar bununla iki oluyor. Oysa benim kendime verebileceğim hiçbir öğüdüm yoktu. «Hayaletlerden böylesine korkman da çok gülünç, » dedim. «Oysa aslında aşırılığa kaçmayan bir dinsizsin. »

«Ben yalnızca gündüzleri dinsizim, geceleri değil. Zaten geceleri dinsiz olabilen var mıdır? »

Kurt Bach'ın alt kattaki odasına doğru bir işaret yaptım. Wilke, «Gençken dinsiz olmak kolaydır, » dedi. «Ama benim yaşımda, bir yandan fıtığı, öte yandan yarası kapanmış veremi olan birisi için kolay değil bu. »

«Sen de yön değiştir! Kilise tövbe etmiş günahkârları pek sever. »

Wilke omuzlarını kaldırdı. «O zaman kendime olan saygım nerde kalır? »

Güldüm. «Geceleri bu saygın kalmıyor ama, öyle değil mi? »

«Kendine saygı geceleri kimde kalıyor ki? Sizde kalıyor mu? »

«Hayır, ama belki gece bekçilerinde vardır bu, ya da geceleyin ekmek pişiren fırıncılarda. Hem ille de kendi kişiliğinize saygı duymanız şart mı? »

«Elbette. Ben bir insanım. Sadece hayvanlarla kendilerini öldürenlerde bu duygu yoktur. Acınacak bir durum bu bölünüş. Neyse ben bu gece Blume'nin meyhanesine gideyim. Oranın birası enfes doğrusu. »

Karanlık avludan geri dönüyordum. Kara mezar taşının önünde donuk donuk parıldayan bir şey vardı. Li-sa'nın buketiydi bu. Kırmızı Değirmen'e

gitmezden önce onu buraya bırakmış olacaktı. Bir an kararsız kaldım, sonra çiçekleri yerden aldım. Knopf'un üzerlerine işeyebileceği düşüncesi bana dokunmuştu. Çiçekleri odama götürdüm. İçine ölü külleri konulan toprak bir kabı bürodan alıp geldim ve çiçekleri buna yerleştirdim. Çiçekler bir anda bütün odaya egemen oldular. Kahverengi, sarı ve beyaz kasımpatılarla birlikte oracıkta oturuyordum. Kasımpatılar sanki ben gömülmüşüm gibi toprak ve mezarlık kokuyorlardı. Ama benden bir şeyler zaten gömülmüş değil miydi?

Gece yarısına doğru çiçeklerin kokusuna dayanamaz olmuştum. Wilke'nin dışarı çıktığım gördüm. Ruhların görünme saatini meyhanede geçirmeye gidiyordu. Çiçekleri alıp atölyesine götürdüm. Kapısı açıktı. Işık hâlâ yanıyordu. Hayaletlerden korkan adam, dönünce yüreği hoplamasın diye ışığı yanık bırakmıştı. Dev adamın tabutu üzerinde bir şişe bira duruyordu. Biranın hepsini içtim. Bardakla şişeyi pencerenin pervazına koydum. Ruhlardan biri susamış da birayı içmiş gibi görünsün diye de pencereyi açtım. Sonra kasımpatıları pencereden itibaren Banker Werner'in henüz yarısı tamamlanmış tabutuna kadar yerlere saçtım. Bittiği yere de bir avuç dolusu değeri kalmamış bin marklık banknotlardan koydum. Wilke elbette bütün bunları herhangi bir şekilde yorumlayacaktı. Eğer bu yüzden Werner'in tabutu bitmezse, o da umurumda değildi. Bu banker enflasyon parasıyla bir düzine küçük emlak sahibinin bir lokmacık mallarını elinden almış bir adamdı.

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

«Kalbini bir Rembrandt tablosu gibi saracak bir şey görmek ister misin? » diye Georg sordu.

«Her zaman. »

Mendilinin içinden bir şey çıkarıp masanın üstüne düşürdü. Düşen şey şıngırtılı bir ses çıkardı. Ne olduğunu anlayıncaya kadar bir hayli zamanın geçmesi gerekti. Bu şeye ikimiz de heyecanla bakıyorduk. Yirmi marklık altın bir paraydı bu. Böyle bir şeyi en son savaştan önce görmüştüm. «Ne günlermiş o günler? » dedim. «Barış vardı, güven içindeydik, majesteye hakaret suçu henüz sadece hapisle cezalandırılıyordu, çelik miğferlerden kimsenin haberi yoktu, annelerimiz korse ve içlerine balina takılmış yüksek yakalı bluzlar giyiyor, faizler öde-niyordu. Mark ise Tanrı gibi el sürülmez bir varlıktı. Üç ayda bir devlet tahvillerinin kuponları korkusuzca kesilir, karşılığında da altın para alınırdı. Ey göçüp gitmiş bir zamanın parıldayan sembolü, gel seni bir öpeyim. »

Altın parayı avucumda tarttım. Üstünde İkinci Wil-helm’in kabartması vardı. Şimdi Hollanda’da testereyle odun kesen ve sivri sakal koy vermiş olan Wilhelm’in, altının üzerindeki resminde hâlâ yukarıya kıvrık bıyıklarını gururla taşımaktaydı. O zamanlar bu bıyıklar «Amaca Erişilecek» anlamına geliyordu. Evet, gerçekten de amaca erişilmişti, hem de nasıl... «Nerden eline geçti? » diye sordum.

«Dul bir bayandan, bunlardan bir sandık dolusu mirasa konmuş. »

«Vay canına! Değeri ne peki bunun? »

«Kâğıt parayla dört milyar mark. Yani küçük bir ev demek. Ya da bir düzine şahane kadın. Kırmızı Değir-men’de bir hafta eğlenmek. Bir ağır savaş sakatının sekiz aylık emekli maaşı... »

«Yeter! »

Heinrich Kroll çizgili pantolonuna bisiklet kıskaçları takılı bir halde içeri girdi. «Buradaki şu şey, sizin sadık kapıkulu ruhunuzu heyecanlandıracaktır, » diyerek altın kuşu karşısında fır döndürüp havaya attım. Parayı yakaladı, gözleri yaşararak seyre koyuldu. Heyecan dolu bir sesle, «Majeste! » dedi. «Neydi o günler! O zamanlar ordumuz vardı. »

«Anlaşılan bu 'o günler’ dediğimiz şey herkese göre değişiyor» diye karşılık verdim.

Heinrich azarlamak istercesine beni süzdü. «Kabul etmelisiniz ki, o günler bugünden çok daha iyiydi. »

«Belki. »

«Belki değil, besbelli. O zamanlar bir düzenimiz vardı, hiçbir işsizimiz yoktu, bunun için de gelişen bir ekonomimiz vardı. Saygı gören bir ulustuk. Haydi gelin bunları da kabul etmeyin bakalım! »

«Kuşkusuz. »

«Peki öyleyse! Bugün neyimiz var? »

«Düzensizlik, beş milyon işsiz, kaypak bir ekonomi var ve biz yenilmiş bir ulusuz, » yanıtı verdim.

Heinrich şaşırmıştı. Böylesine kolay bir yanıt beklemiyordu. «Peki öyleyse! » diye yineledi. «Bugün kenefin içine düşmüşüz, o zamanlar ise bir elimiz yağda, bir elimiz baldaydı. Bundan nasıl bir sonuç çıkarılması gerektiğini artık siz de akıl edebilirsiniz sanırım, öyle değil mi? »

«Pek emin değilim. Bundan çıkarılacak sonuç neymiş? »

«Pek basit. Yeniden bir imparatora ve doğru dürüst bir hükümete, ulusal bir hükümete sahip olmalıyız. »

«Dur! » dedim. «Bir şey unuttunuz. Önemli bir sözcüğü, ’çünkü’ sözcüğünü unuttunuz. Kötülüğün çekirdeği ise bu sözcük. Bugün sizin gibi burnu havada milyonlarca insanın, yeniden böyle saçmalıklar yapılsın diye ortalığı velveleye verişlerinin nedeni de bu sözcükte; küçük bir sözcükte, çünkü sözcüğünde. »

Heinrich hiçbir şey anlamamıştı. «Neymiş o? » diye sordu.

«Çünkü, » diye yineledim. «Çünkü sözcüğü. Bugün beş milyon işsizimiz, enflasyonumuz var ve yenilmişiz, çünkü daha önce sizin o sevgili hükümetiniz iş başındaydı. Çün-kü bu hükümet büyüklük hastalığına tutularak savaş yaptı. Çünkü bu hükümet savaşı yitirdi. Onun için bugün

böyle kenefin içine düştük. Çünkü sizin o sevgili odun kafalılarınızla üniformalı kuklalarınız hükümet diye başımıza geçmişti. Durumumuzun iyileşmesi için onları tekrar geri çağırmak değil, tersine onların bir daha gelmelerinden kendimizi korumalıyız. Çünkü onlar bizi bir kez daha savaşa, sonra da tekrar tezeğin içinde oturmaya sürükleyeceklerdir. Siz ve sizin omuzdaşlarınız şöyle diyor:

Eskiden iyiydik, bugün kötüyüz; öyleyse eski hükümet yeniden gelsin. Oysa aslında şöyle demeleri gerekirdi: Bugün kötüyüz, çünkü daha önce eski hükümetimiz vardı. Öyleyse bu hükümetin şeytan görsün yüzünü! Anlıyor musun? Küçücük bir sözcük bu: çünkü. Omuzdaşlarının unutmak için can attıkları bir sözcük: çünkü. »

Heinrich öfkeyle «Saçma! » diye köpürdü. «Siz komünistsiniz! »

Georg vahşi bir kahkaha koy verdi. «Heinrich için kaskatı sağcı olmayan herkes komünisttir. »

Heinrich sert bir karşılık vermek üzere göğsünü şişirdi. İmparatorun resmi onu güçlendirmişti. Ama tam bu sırada içeri Kurt Bach girdi. Heinrich'e, «Bay Kroll melek yazının sağında mı olacak solunda mı? » diye sordu. «Yani Tenekeci Ustası Quartz burda yatıyor yazısının? »

«Ne diyorsun be? »

«Quartz'ın mezar taşına konulacak kabartma melekten söz ediyorum. »

Georg, «Elbette sağa konulacak, » dedi, «melekler her zaman sağcı olur. »

Heinrich ulusal peygamberlikten tekrar mezar taşı satıcılığına dönmüştü. Altın parayı masanın üstüne koyarak keyifsiz bir tavırla, «Sizinle geliyorum, » dedi. Kurt Bach altın parayı görünce hemen atıldı. «Neydi o günler? » dedi.

Georg «Ay, senin için de mi böyleydi? » diye sordu. «Peki, sana göre ne biçim günlerdi o günler? »

«Özgürce sanat yapılan günlerdi. Ekmek kuruşla alınır, bir beşliğe rakı satılırdı. Hayat yüksek ülkülerle doluydu. Bu san liralardan birkaç tanesiyle insan dünya cenneti İtalya'ya gidebilirdi. Hem de döndüğünde paranın değeri kalmayacağı korkusu olmaksızın. »

Bach paranın üstündeki kartalı öptü, sonra onu masanın üstüne koydu. Yeniden on yaş daha ihtiyarlamıştı. Heinrich yağlı yüzü karanlık tehditlerle

dolu olarak, hoşça kalın dercesine, «Ne kelleler uçacak! » diye bağırdı.

Afallayarak Georg'a «Bu da nesi? » diye sordum. «Wat-zek'in de ağzından düşürmediği sözlerden biri bu değil miydi? Yoksa düşman kardeşler el ele mi verdiler? »

Georg düşünceli bir tavırla Heınrich'in arkasından baktı. «Belki de, » dedi. «İşte o zaman durum tehlikeli olur. İnsanı asıl umutsuz yapan nedir bilir misin? Heinrich 1918'de en azılı cinsten bir savaş düşmanıydı. Ara dan geçen zaman içinde, onu böyle birisi yapmış olan her şeyi unuttu. Savaş onun için yeniden tatlı bir serüven kılığına bürünüverdi. » Georg altın yirmi marklığı yelek cebine koydu. «Ölümden güç kurtuldukları her olay birer güzel serüven oluverdi, » diye sürdürdü. «İçine edilecek bir durum bu. Belleklerde bu olaylar ne denli korkunçsa, o denli de serüvenliymiş gibi oldular. Savaş konusunda ancak ölüler doğru yargıya varabilir. Çünkü savaşı tam olarak yalnızca onlar yaşamışlardır. »

Yüzüme baktı. «Yaşadılar mı? » dedim. «Ölüp gittiler! »

Georg, «Onlar ve savaşı unutmamış olanlar bilir bunu, » diye karşılık verdi. «Fakat böylelerinin sayısı çok az. Bizim şu kahrolasıca belleğimiz bir kalburdur. Hep yaşamak ister. Hep yaşamak ise ancak unutmakla olur. »

Şapkasını başına geçirdi. «Gel! » dedi. «Altın kuşumuz bakalım Eduard Knobloch'un belleğinde nasıl bir çağrışım yapacak? »

Derin bir hayretle, «İsabelle» dedim.

İyileşmez hastalar pavyonunun önündeki terasta oturuyordu. Son görüşümdeki o hıçkıran, acılar çeken yaratıktan eser kalmamıştı. Gözleri berrak, yüzü sakindi. Tanıdığımdan bu yana onu böylesine güzel görmemiştim. Ama belki de son defaki halinin tam tersi olarak karşıma çıktığı için bana öyle geliyordu.

Öğleden sonra yağmur yağmıştı. Islaklık ve güneş bahçeyi pırıltılara boğmuştu. Kentin üzerinde bulutlar saf bir Ortaçağ maviliği önünde yüzüyorlardı. Binaların pencereli cepheleri aynalı galeriler haline gelmişti. İsabelle' nin üzerinde bir gece giysisi vardı. Giysi zamana aldırış etmeyen çok yumuşak siyah bir kumaştan yapılmıştı. Ayaklarına sarı lame ayakkabılarını giymişti. Sağ bileğine zümrütlü bir zincir takmıştı. Zincirin değeri, depomuz, binalarımız, gelecek beş yıllık gelirimizle birlikte bi-

zim bütün firmanın değerinden daha fazla olmalıydı. Daha önce bunu hiç takmamıştı. Anlaşılan bugün değerli şeyler günü diye düşündüm. Önce

altından İkinci Wilhelm, şimdi de bu. Ama zincir beni hiç de heyecanlandırma-mıştı.

İsabelle, «Onları işitiyor musun? » diye sordu. «Doya doya içtiler, şimdi hepsi sakin, karınları tok, keyifleri yerinde. Milyonlarca arı gibi vızıldaşıp duruyorlar. »

«Kimler? »

«Ağaçlarla fundalıklar. Dün hava öyle kupkuru iken nasıl bağrıştıklarını işitmedin mi? »

«Ağaçlar bağrışır mı? »

«Tabii. Sen bunu duyamıyor musun? »

«Hayır, » dedim ve yeşil gözleri varmış gibi parıldayan bileziğine baktım.

İsabelle güldü. Sevecenlikle, «Ah Rudolf, » dedi., «sen de pek az şey duyabiliyorsun? Kulakların şimşir ağacı gibi büyüdükçe kapanmış. Sonra çok gürültü de yapıyorsun. Bu yüzden de hiçbir şeyi duyamıyorsun. »

«Ben mi gürültü yapıyorum? Nasıl? »

«Sözlerle değil, ama başka türlü korkunç bir gürültü yapıyorsun. Çoğu zaman da dayanılmaz oluyorsun. Senin gürültün susamış ortancaların gürültüsünden çok daha fazla. Oysa ortancalar çok güçlü yaygaracılardır. »

«Bende bu gürültüyü yapan ne öyleyse? »

«Her şey. İsteklerin, kalbin, hoşnutsuzluğun, kararsızlığın, kendini beğenmen. »

«Kendini beğenme mi? » dedim. «Ben kendini beğenmiş biri değilim. »

«Öylesin. »

«Olanaksız, » diye karşılık verdim. Ama söylediğimin doğru olmadığını da biliyordum.

İsabelle hemen beni öptü. «Beni yorma Rudolf. Sen isimlerle de böylesin. Hem senin adın da Rudolf değil, öyle değil mi? Peki, adın ne senin? »

Afallamış bir halde, «Ludwig, » dedim. Adımı ilk kez sormuştu.

«Evet, Ludwig. Adından hiç bıkmaz mısın? »

«Bıkarım. Kendimden bile bıkarım. »

Dünyanın en kolay anlaşılır şeyi söylenmişcesine başını sallayarak doğruladı. «Öyleyse değiştir adını Niçin

Rudolf olmayasın? Ya da başka birisi. Geziye çık. Başka bir ülkeye git. Her ad bir ülke demektir. »

«Ne yapalım, adım bir kez Ludwig olmuş. Değiştirmek neye yarar? Burda herkes adımı biliyor. »

Beni işitmemiş gibiydi. «Ben yakında burdan gideceğim, » dedi. «Hissediyorum bunu. Yorgunum ve bu yorgunluğumdan da yoruldum. Artık her şeyde bir boşluk var. Artık her şey ayrılık, bekleyiş ve hüzün dolu. »

Yüzüne baktım. Birden içimde ansızın ortaya çıkan bir korku duydum. Bu sözleriyle ne demek istiyordu? «Her şeyde sürekli bir değişim yok mu? » diye sordum.

Kente doğru baktı. «Ben bunu demek istemedim Rudolf. Daha başka bir değişimin var olduğunu sanıyorum. Daha büyük bir değişim bu. Ölmek gibi bir değişim, sanırsam ölmenin ta kendisi. »

Bana bakmadan başını salladı. «Her yerde bunun kokusu var, » diye fısıldadı. «Ağaçlarda bu koku, siste bu koku. Geceleyin gökyüzünden damlıyor. Gölgeler bununla dolu. Ve eklemlerde yorgunluk oluyor bu. Sessizce içime girmiş. Artık yürümekten hoşlanmaz oldum Rudolf. Seninle birlikte olmak ne güzeldi, beni anlamasan da yine güzeldi. Hiç değilse yanımdaydın, yoksa büsbütün yalnız kalacaktım. »

Ne demek istediğini kestiremiyordum. Tuhaf bir andı. Her şey birdenbire susmuştu. Sadece İsabelle'nin ince uzun parmaklan hasır koltuğun kenarlarında hareket ediyor ve yeşil taşlı bileziği hafif hafif şıngırdıyordu. Batan güneş yüzüne sımsıcak bir renk vermişti. Bu renk ölmekle ilgili her düşüncenin tam tersini anımsatmaktaydı. Ama yine de içime sessiz bir korku gibi bir serinlik yayılıyordu; rüzgâr yeniden esmeye başlarsa Isabelle artık yanı başımda olmayacakmış gibi bir korkuydu bu. Az sonra rüzgâr ağaçların doruklarında esmeye başladı, ağaçlar hışırdadı, hayalet kaybolmuştu. İsabelle doğrularak gülümsedi. «Ölmek için türlü yollar vardır» dedi. «Zavallı Rudolf! Sen ancak bir tanesini biliyorsun. Mutlusun Rudolf! Gel, eve dönelim! »

«Seni çok seviyorum, » dedim.

Daha güçlü şekilde gülümsedi. «Adını nasıl istersen öyle koy. Rüzgâr nedir ve sessizlik nedir? Birbirlerinden öylesine farklıdırlar ve yine de aynı

şeydirler. Ben atlı karıncanın renk renk atlarını bir süre koşturdum. Mavi ipekli altın gondollara bindim. Bu gondollar yalnız dönmüyor, aynı zamanda yukarı aşağı da yalpa vuruyordu. Sen böyle şeyleri sevmezsin, değil mi? »

«Hayır. Ben eskiden cilalı geyiklerle aslanlara binmekten hoşlanırdım. Ama seninle birlikte olduktan sonra gondollara da binerim. »

Beni öptü. Usulca, «Müzik! » dedi. «Ve sisler içinde atlı karıncaların ışıkları! Gençliğimiz nerde kaldı Ru-dolf? »

«Evet, nerde kaldı? » dedim ve birden gözlerimin arkasında gözyaşlarımın toplandığım duydum. Neden böyle olmuştum bilmiyordum. Bizim de bir gençliğimiz olmuş muydu ki?

«Kim bilir? »

İsabelle ayağa kalktı. Başımızın üzerinde yapraklar hışırdıyordu. Batan güneşin sarımtırak ışığında bir kuşun ceketime pislediğini gördüm. Aşağı yukarı tam da kalbimin olduğu yere. İsabelle bunu gördü ve gülmekten katıldı. Mendilimle bu alaycı ispinoz kuşunun gübresini temizledim. «Sen benim gençliğimsin, » dedim. «Bunu şimdi anlıyorum. Sen, bu gençliğe ait olan her şeysin. Bir şey de, öteki şey de sensin, pek çok şey de sen. İnsanın ancak elinden kaçıp gittiği zaman ne olduğunu anladığı şey de sensin. »

İsabelle de elimden kaçıp gidecek mi? diye düşündüm. Neler söylüyordum. Ona herhangi bir zaman sahip olabilmiş miydim? Öyleyse ne diye elimden kaçsın? Böyle konuştu diye mi? Yoksa birden o sessiz, o soğuk korku karşıma çıktı diye mi? Böyle şeyleri daha önce de kaç kez söylemiş ve kaç kez böyle korkular duymuştum. «Seni seviyorum, İsabelle, » dedim. «Seni sandığımdan çok daha fazla seviyorum. Gittikçe sertleşerek esen rüzgâr gibi bir şey bu. İnsan onu önce oynaşıp duran bir rüzgâr sanıyor, sonra birden gönlünün fırtınaya tutulmuş söğütler gibi eğiliverdiğini farkediyor. Seni seviyorum, kalbimin kalbisin sen. Bütün bu kargaşalığın ortasında biricik huzur kaynağı sensin. Seni seviyorum, sen çiçeklerin susayıp susamadığım işitebilensin. Sen akşamlan zamanın avdan dönmüş bir köpek gibi yorgun olup olmadığım bilensin. Seni seviyorum, bilinmeyen bahçelere açılan büyük bir kapıdan çıkar gibi bu duygu içimden fışkırıyor; bu duyguyu tam olarak anlıyamıyor, şaşıyor ve söylediğim bu kocaman sözlerden dolayı da utanıyorum. Ama bu sözler yine de paldır küldür ağzımdan çıkıyor, yankılanıyor ve bana sormuyor bile. Sanki içimde tanımadığım birisi konuşuyor. Bunun dördüncü sınıf bir melodramcı mı,

yoksa artık korkusu kalmamış kalbimin kendisi mi olduğunu bilemiyorum. »

İsabelle bir irkilişle olduğu yerde durmuşta. Bir zamanlar geceleyin çırılçıplak yürüyüp gitmiş olduğu aynı ağaçlıklı yoldaydık. Ama şimdi her şey bambaşkaydı. Yol akşamın kızıl ışığıyla doluydu, yaşanmamış gençlikle doluydu, hüzün hıçkırıklarla sevinçler arasında kolan vurup duran bir mutlulukla doluydu. Artık burası ağaçların sıralandığı bir yol değildi, artık burası gerçek olmayan ışıklardan bir yoldu. Ağaçlar ise burda karanlık yelpazeler gibi bu ışığı tutabilmek için birbirlerine doğru eğiliyorlardı. Bu ışık içinde hiç bir ağırlığımız yokmuş gibi duruyor, daha doğrusu uçuyorduk. Nasıl rom esansı, içine yatırılan yılbaşı balığının gözeneklerinden içeriye onu paramparça edinceye kadar sızarsa, biz de aynı şekilde kendimizi bu ışığın etkisine kapıp koyvermiştik.

İsabelle, «Demek beni seviyorsun? » diye fısıldadı.

«Seviyorum ve seni sevdiğim gibi de bir daha hiç kimseyi sevemeyeceğimi de biliyorum. Çünkü hiçbir zaman şu andaki gibi olamayacağım. Daha ben kendisinden söz ederken bu an geçip gidiyor ve hayatımı versem de onu durduramıyorum. »

Parıldayan gözleri irileşmiş bir halde bana bakıyordu. «Sonunda anladın bunu, » diye fısıldadı. «Demek sonunda hissettin bunu, o ad konulmayan mutluluğu, hüznü, rüyayı ve iki taraflı yüzü hissettin. O bir ebemku-şağıdır Rudolf. İnsan onun üzerinde yürüyebilir, ama içine kuşku düşerse aşağıya yuvarlanıverir. Sonunda buna sen de inanmaya başladın mı? »

«Evet, » diye mırıldandım. Ona inandığımı, kısa bir an Önce inanmış olduğumu ve daha önce böylesine inanmadığımı biliyordum. Işık hâlâ güçlüydü. Fakat kenarlan esmerleşmeye başlamıştı. Karanlık lekeler yavaş yavaş ötelere kayıyor ve altından düşüncenin özsuyu yeniden ortaya çıkıyordu. Bu özsuyu sadece örtülmüş, ama büsbütün kapatılamamıştı. Mucize önümden geçip gitmiş, bana dokunmuş, fakat beni değiştirememişti. Hâlâ adım aynıydı ve günlerimin sonuncusuna kadar da bu adı sürükleyip götüreceğimi biliyordum. Ben Anka kuşu değildim. ölümden sonra diriliş de bana göre değildi. Uçmayı denemiş, fakat gözleri kamaşan hantal bir tavuk gibi tekrar yere, dikenli tellerin arasına yuvarlanmıştım.

İsabelle beni süzerek, «Hüzünlenme böyle, » dedi.

«Ben ebemkuşağının üzerinde yürüyemem İsabelle, » dedim. «Ama yürümeyi çok isterdim. Kim başarabilir bunu? »

Yüzünü kulağıma yaklaştırdı. «Kimse, » diye fısıldadı.

«Kimse mi? Yani sen de mi? »

Hayır dercesine başını salladı. «Hiç kimse, » diye yineledi. «Ama insan bunun özlemini çekerse, o kadarı da yeter. »

Işık şimdi hızla esmerleşiyordu. Bir kez daha her şey yine böyle olmuştu diye düşündüm, ama ne zaman olmuştu anımsayamıyordum. İsabelle'nin yanı başımdaki varlığını duyuyordum. Birden kollarımın arasına aldım. Öpüştük. Lanetliler gibi, umutsuzlar gibi, bir daha birbirini görmemecesine ayrılacak insanlar gibi öpüştük. Soluğum kesilmiş bir halde «Her şeyi elimden kaçırdım, » dedim. «Seni seviyorum İsabelle. »

İsabelle «Sus! » dedi. «Konuşma! »

Ağaçlıklı yolun girişindeki donuk leke akkor gibi ışımaya başlamıştı. Oraya doğru yürüyerek parkın büyük kapısında durduk. Güneş kaybolmuştu. Tarlaların rengi kalmamıştı. Buna karşılık ormanın üzerinde görkemli bir akşam kızıllığı vardı. Ve kent sanki sokakları yanıyormuş gibi bir görünüme bürünmüştü.

Bir süre sessizce durduk. İsabelle birden, «Hayatın bir başı ve bir sonu olduğunu sanmak ne küstahlık, » dedi.

Ne söylediğini hemen anlayamamıştım. Arkamızdaki bahçe şimdiden geceye hazırlık yapıyordu. Ama önümüzde, demir parmaklıkların öte yakasında hırslı bir simya kazanı alevler saçarak kaynayıp duruyordu. Bir başlangıç ve bir son diye düşündüm. Ancak o zaman ne demek istediğini kavradım. Bu kaynama ve bu cızırtıdan küçük bir varlığı ayırıp sınırlarını belirtmeye kalkışmak, bu kaynamanın içinde ancak kısa bir süre yüzecek bir topaktan başka şey olmayan bir lokmacık bilincimizi, onun sürekliliği hakkında yargıya varacak bir yargıç yapmak gerçekten küstahlıktı. Başlangıç ve son... bunlar uyduruk bir zaman kavramının uyduruk sözleriydi. Bunlar daha büyük bir bilincin içinde kaybolmak istemeyen bir amip bilincinin kibiriydi.

«İsabelle, » dedim. «Benim tatlı ve sevgili hayatım, sanırsam sonunda aşkın ne olduğunu hissettim. Aşk ha yattır, hayattan başka bir şey değildir. Akşam göğüne doğru, soluk yıldızlara, insanın kendi benliğine doğru yuvarlanan dalgaların içinde en yüksek tutamaçtır. Tutacağım diye ona

durmadan boş yere saldırılır. Oysa ölümlülükten ölümsüzlüğe doğru uzanır. Ama bazen gökyüzü dalgalara kolaylık gösterir, bir an için karşı karşıya gelirler. O zaman bu artık birinin korsanlığı ve Ötekinin istemeyişi değildir; artık bu yoksulluk, bolluk ve şairler aracılığıyla yapılan sahtekârlık da değildir. Bu... »

Sözümü kestim. Sonra «Neler söyledim bilmiyorum, » dedim. «Sözler akıyor akıyor, belki içlerinde yalan da var, ama bunlar sadece sözler aldatıcı olduğundan yalan. Tıpkı fıskiyeyi yakalamak isteyen kaplar gibi. Ama sen bu sözler olmadan da anlayacaksın beni. Söylemek istediklerim benim için o kadar yeni şeyler ki, onları dile getiremiyorum. Bilmezdim soluğumun da seni sevebileceğini... Tırnaklarımın da sevebileceğini ve hattâ ölümümün bile sevebileceğini. Hem artık bu sevginin ne kadar süreceği, onu elimde tutup tutamayacağım ve dile getirip getiremeyeceğim de vız geliyor bana. »

İsabelle, «Anlıyorum, » dedi.

«Anlıyor musun? »

Pırıldayan gözleriyle evet dercesine başım salladı. «Senin için kaygılanmıştım, Rudolf. »

Benim için ne diye kaygılansın diye düşündüm. Ben hasta değildim ki. «Kaygı mı? » dedim. «Niçin kaygılandın benim için? »

«Kaygılandım, » diye yineledi. «Ama şimdi hiçbir kaygım kalmadı. Elveda Rudolf! »

Yüzüne bakarak ellerini sımsıkı tuttum. »Niçin gitmek istiyorsun? Yanlış bir şey mi dedim? »

Hayır dercesine başını salladı ve ellerini kurtarmaya çalıştı. «Evet, » dedim. «Sözlerim yanlıştı. Küstahlıktı, Sadece laftı. Bir nutuktu. »

«Her şeyi mahvetme Rudolf! Niçin sahip olmak istediğin şeyi, onu elde eder etmez hemen mahvetmek isti-yorsun? »

«Evet, » dedim, «niçin? »

«Dumansız ve külsüz bir ateş bu. Mahvetme onu. Elveda Rudolf. »

Bu da ne demek diye düşündüm. Bir piyes oynuyor gibiydik. Ama bu bir oyun olamazdı. Yoksa bir vedalaş, ma mıydı? Ama biz o kadar sık sık birbirimizden ayrılmıştık ki, hemen hemen her akşam. İsabelle'yi sımsıkı tuttum. «Bir arada kalalım, » dedim.

Peki dercesine başını sallayarak omzuma yaslandı. Birden ağladığını hasettim. «Niçin ağlıyorsun? » diye sordum. «Bak ne kadar mutluyuz. »

«Evet, » diyerek beni öptü ve kollarımdan sıyrıldı, «Elveda Rudolf! »

«Niçin elveda diyorsun? Ayrılık değil ki bu Yarın yine geleceğim. »

Bana baktı. Sanki bana bir şeyleri açıklamak elinden gelmiyormuşcasına, «Ah Rudolf! » dedi. «İnsan vedalaşmadan nasıl ölebilir? »

«Evet, » dedim. «Nasıl? Bunu da anlamadım. Ne birini ne ötekini. »

Kaldığı pavyonun önünde duruyorduk. Holde kimse yoktu. Hasır koltukların birinin üstünde rengârenk bir bez vardı. Isabelle birden, «Gel! » dedi.

Bir an duraksadım, ama şu anda dünyanın hiçbir gücü bana hayır dedirtemezdi. Onun için merdivenlerden yukarı çıktım. İsabelle etrafına bakmadan odasına yürüdü. Bir an kapıda durdum. İsabelle ayaklarındaki hafif, lame pabuçları çabucak sıyırıp attı ve karyolaya uzandı. «Gel! » dedi. «Gel Rudolf! »

Yanma oturdum. Onu bir kez daha hayal kırıklığına uğratmak istemiyordum. Ne yapmam gerektiğini de bilmiyordum. Aynı şekilde içeriye bir hemşire ya da Wer-nicke girecek olursa ne diyeceğimi de bilmiyordum. İsa-belle «Gel! » dedi.

Geriye yaslandım. İsabelle kollarımın arasına yattı. «Bugünü de gördüm, » diye mırıldandı. «Rudolf*! »* dedi ve birkaç kez nefes aldıktan sonra uykuya daldı.

Odanın içi kararıyordu. Başlayan gecenin içinde pencere solgun solgun durmaktaydı. İsabelle’nin nefes alışını dinliyor ve arada sırada bitişikteki odalardan mırıltılar işitiyordum. İsabelle bir anda irkilerek uyandı. Beni iterek kendisinden uzaklaştırdı. Vücudunun nasıl kaskatı kesildiğini hissediyordum. Soluk bile almıyordu. «Benim, » dedim, «ben Rudolf. »

«Kim? »

«Rudolf. Senin yanında kalmıştım. »

«Burda mı uyudun? »

Sesi değişmişti. Tiz ve soluksuzdu. «Burda kaldım» dedim.

«Git! » diye fısıldadı. «Hemen git! »

Beni tanıyıp tanımadığını bilmiyordum. «Işık ne tarafta? » diye sordum.

«Işık yakma! Işık yakma! Git! Git! »

Ayağa kalkıp el yordamıyla kapıya gittim. «Korkma İsabelle, » dedim.

Yorganı başının üzerine çekecekmiş gibi yatağın üstünde debelendi. O değişik tiz sesiyle, «Gitsene artık! » diye fısıldadı. «Yoksa o kadın görecek seni, Ralph! Çabuk ol! »

Kapıyı arkamdan çekip merdivenden aşağıya indim. Gece hemşiresi aşağıda oturmaktaydı. İsabelle'yi ziyaret etmem için bana izin verilmiş olduğunu biliyordu. «Hastanız sakin mi? » diye sordu.

Evet dercesine başımı salladım. Bahçenin büyük kapısına, sağlığı yerinde olanların girip çıktığı kapıya yöneldim. Yine ne oldu, diye düşünüyordum, aklıma yine o kocaman nutuk laflan geliyordu. İçimde birden dayanılmaz derecede bir özlem, uzak bir dehşet, kaçış gibi bir şeyler duydum. Gittikçe hızlanarak kente doğru, ışıklarıyla, yoksulluğuyla, sıcaklığıyla, bayağılığıyla yaşayan kente, insanlar hangi adı vermek isterlerse istesinler karmakarışık ve esrardan kaçınan kente doğru yürüdüm.

Geceleyin birtakım sesler duyarak uyandım. Pencereyi açtım ve Başçavuş Knopf'un eve getirildiğini gördüm. Şimdiye kadar hiç böyle bir şey olmamıştı. O güne kadar, gözlerinden akacak derecede rakı içmiş de olsa, evine hep kendi başına dönmüştü. Yüksek sesle inliyordu. Çevredeki birkaç pencere aydınlandı. Pencerelerin birinden cıyak cıyak bir ses, «Kahrolasıca ayyaş! » diye bağırdı. Orda pusuya yatmış olan dul Bayan Konersmann'dı bu. Ortalığı kollamaktan başka işi yoktu ve sokağın da dedikodu kumkumasıydı. Georg ile Lisa'yı da uzun zamandan beri gözetlediğinden kuşkuluydum.

Karanlık sokaktan görünmeyen bir kahraman sesi, «Kapa gaganı be! » diye karşılık verdi.

Bağıran adamın Dul Konersmann'ı tanıyıp tanımadığım bilmiyorum, ama bir saniye sonra adamın üzerine, Knopf'un, kentin, ülkenin, insanlığın, geleneklerin üzerine öyle vıcık vıcık bir küfür seli boşandı ki, sokak çın çın ötmeye başladı. Sonunda dul sustu. Son sözleri, bu olayı Hindenburg'a, Piskoposa, polise ve görünmeyen kahramanın işverenine haber vereceği yolundaydı. Karanlığın himayesinde bulunan ve alışılmamış cinsten bir altta kalmama yeteneğine sahip olduğu anlaşılan adam, «Kapa çeneni ulan, ne kenef karıymışsın! » diye karşılık verdi. «Görmüyor musun Bay Knopf ağır hasta. Keşke onun yerine sen böyle olsaydın. »

Dul, bu kez kimsenin ummadığı iki katlı bir güçle hemen yaylım ateşe girişti. Bir yandan da pencereden uzattığı elektrik fenerini dolaştırıyor, kendisine bu lafları söyleyen caniyi görmeye çabalıyordu. Gelgelelim fenerinin ışığı çok güçsüzdü.

«Sizin kim olduğunuzu biliyorum! » diye bağırdı. «Siz Heinrich Brüggemann’sınız! Kimsesiz bir dul kadına böyle davrandığınız için de prangaya vurulacaksınız! Gidinin katili! Senin anan zaten... »

Arkasını dinlemedim. Dulun iyi de seyircisi vardı. Şimdi pencerelerin hemen hepsi açılmış bulunuyordu. Dışarıya alkış ve komuta sesleri taşıyordu. Alt kata indim.

O sırada Knopf’u da içeri taşıyorlardı. Bembeyaz olmuştu. Yüzünden aşağıya sular akıyor ve ıslak Nietzsche bıyıkları dudaklarının üzerine sarkıyordu. Bir haykırış koparарak kendini kurtardı, ileriye doğru birkaç adım attı ve sonra hiç beklenmedik şekilde kara mezar taşının üzerine atıldı. Kolları ve bacaklarıyla taşa bir kurbağa gibi sarılarak, vücudunu granite yapıştırdı ve ulumaya başladı.

Çevreme bakındım. Arkamda kızıl pijamasıyla Georg duruyordu. Onun arkasında da dişlerini takmamış Bayan Kroll vardı, mavi sabahlığını giymişti, saçları bigudiliy-di. Daha arkada da Heinrich. Doğrusu hayret ettim. Pijamasını giymişti. Oysa ben onun çelik miğferi ve madalyalarıyla ortaya çıkacağım umuyordum. Ama hiç değilse pijaması Prusya renklerini taşıyordu, siyah beyaz çizgiliydi.

Georg, «Ne oluyor? » diye sordu. «Alkolik krizi mi? Yine mi yahu? »

Knopf bu krizleri daha önce de birkaç kez geçirmişti. Duvardan çıkan beyaz filler, anahtar deliğinden geçen hava gemileri görüyordu. Dul Konersmann’a karşı koyan adam, «Bu seferki çok daha kötü, » dedi. Adam gerçekten de elektrik tesisatçısı Heinrich Bürggemann’dı.

«Karaciğeriyle böbreğinin patladığım sanıyor. »

«Öyleyse ne diye buraya getirdiniz? Niçin Marien Hastanesi’ne götürmediniz? »

«Hastaneye gitmek istemiyor. »

Knopf ailesi göründü. Önde Bayan Knopf, arkasında üç kızı, dördü de saç baş dağınık, uykulu ve korkmuş bir durumdaydı. Knopf yeni bir krizle ulamaya başladı.

Georg, «Bir doktora telefon ettiniz mi? » diye sordu.

«Daha etmedik. Onu buraya getirinceye kadar akla karayı seçmekten telefona vaktimiz kalmadı. Irmağa atlamaya bile kalktı. »

Dört dişi Knopf, Başçavuşun çevresinde bir ağıt korosu oluşturdular. Heinrich de yanlarına gitti ve adama bir arkadaş, bir asker, bir Alman ve bir erkek olarak mezar taşını bırakıp yatağına gitmesi için dil dökmeye başladı. Bu işi de daha çok Knopf'un ağırlığı altında kara mezar taşı sallandığı için yapıyordu. Heinrich mezar taşı yüzünden sadece Knopf'un tehlikede olmadığını anlatmaya çalışıyordu, mezar taşına bir şey olursa firma bu yüzden Knopf'u sorumlu tutmak zorunda da kalacaktı. Çok pahalı, cilalı bir SS granitiydi, düşerse besbelli bir tarafına bir şey olacaktı.

Knopf onun sözlerinden hiçbir şey anlamıyordu. Gözlerini alabildiğine patlatmış, hayalet görmüş bir at gibi kişneyip duruyordu. Georg'un bürodan bir doktora telefon ettiğini duydum. Hafifçe buruşmuş beyaz satenden gece giysisi içinde Lisa avluya girdi. Her yanından dirilik fışkırıyor ve buram buram kimyon rakısı kokuyordu. Bana yaklaşarak, «Sana Gerda'dan selam getirdim, » dedi. «Ona bir görünmen gerekiyormuş. »

Bu sırada haçlı taşların arkasından sevdan bir çift fırlayıp dörtnala dışarı kaçtı. Wilke de pijamasının üzerine yağmurluk geçirmiş olarak göründü. İkinci dinsiz Kurt Bach da Rus biçimi yakası kapalı ve beli kemerli siyah pijamasıyla ardından geliyordu. Knopf ise ulumaya devam ediyordu.

Bereket versin hastane uzakta değildi. Doktor hemen geldi. Durum kendisine çabuk tarafından anlatıldı. Ama Knopf'u mezar taşından ayırmak ne mümkün? Onun için arkadaşları, pantolonunu sıska kıçı ortaya çıkıncaya kadar aşağı indirdiler. Savaşta böyle güç durumlara alışmış olan doktor alkollü bir pamukla Knopf'un etini sildi. Georg küçük bir cep lambası verdi ve Knopf'un bu ışıkla iyice aydınlatılmış kalçasına doktorun iğnesi daldı. Knopf yarım dönerek arkasına baktı, gürültülü bir yel koyverdi ve mezar taşından aşağıya kaydı. Doktor ise sanki Knopf kendisine ateş etmiş gibi geriye sıçramıştı.

Knopf'la birlikte gelmiş olanlar onu kaldırdılar. O ise elleriyle hâlâ kara mezar taşını tutuyordu. Fakat direnişi kırıldı. Korkusundan kara mezar taşının üzerine atılmış olduğunu anlamıştım. Çünkü bu taşın yanında, böbrek sancısı çekmediği en kaygısız, en güzel anlarını geçirmişti.

Knopf’u evin içine taşıdılar. Georg, Brüggemann’a. «Böyle olacağı belliydi, » dedi. «Nasıl geldi bu hale? »

Brüggemann başını salladı. «Bilmiyorum. Kriz geldiği zaman Münsterli bir adamla tutuşmuş olduğu bahsi kazanmış bulunuyordu. Blume lokantasının buğday rakısıyla Spatenbrau’nun rakısını doğru olarak ayırt etmiş, ti. İçkileri Münsterli adam otomobiliyle alıp gelmişti. Ben de hakemdim. Münsterli adam cüzdanını tam çıkardığı sırada, birden Knopf bembeyaz kesilip terlemeye başladı. Ardından da yere yıkıldı, kıvranmaya, kusmaya ve ulumaya başladı. Ondan sonrasını ise siz de gördünüz. İşin kötüsü ne biliyor musunuz? Münsterli adam ortalık karışınca bahis parası vermeden toz oldu. Kimse de tanımıyor onu. Biz de telaşımızdan herifin arabasının numarasına bakmamıştık. »

Georg, «Korkunç bir olay bu, » dedi.

«Nasıl kabul ederseniz. Ben buna alınyazısı diyeceğim. »

«Alınyazısı ha... » dedim. «Alınyazınıza karşı bir şeyler yapmak istiyorsanız Bay Brüggemann, o zaman Ha-ken Sokağı’ndan geri dönmeyin. Dul Konersmann birisinden ışığı güçlü bir cep feneri almış, geleni geçeni kontrol ediyor. Bir elinde lambası, öteki elinde de silah niyetine bir bira şişesi var. Öyle değil mi Lisa? »

Lisa başını dipdiri bir hareketle sallayarak evet işareti yaptı. «Hem de dolu bir şişe, » dedi. «Kafanızda parçalanınca, kötü mü hemen serinlersiniz. »

Brüggemann, «Lanet olsun, » dedi, «peki şimdi nasıl çıkayım burdan ben? Çıkmaz sokak mı yoksa burası? »

«Şükür ki değil, » dedim. «Bahçenin dip tarafından Bleibtreu Sokağı’na çıkabilirsin. Bir an önce gitmenizi salık veririm. Nerdeyse ortalık aydınlanacak. »

Brüggemann ortadan kayboldu. Heinrich Kroll kara mezar taşını bir yeri zedelenmiş mi diye gözden geçirdikten sonra, aynı şekilde kayboldu.

Wilke, Knopfların pencerelerine ve' Brüggemann’ın kaçtığı bahçeye doğru şöyle bir baktıktan sonra, ortaya söylüyormuşcasına, «İnsanoğlu böyledir işte, » dedi. Atölyesine giden merdivenleri çıkmaya başladı. Bu gece orda uyuduğu ve fakat çalışmadığı anlaşılıyordu.

«Ruhların başka çiçekli gösterisi oldu mu? » diye sordum.

«Hayır, ama bu konuda kitaplar ısmarladım. »

Bayan Kroll birden dişlerini ağzına takmadığım fark-etmiş ve çoktan eve kaçmıştı. Kurt Bach, Lisa'nın çıplak esmer omuzlarını, bu işten anlayanların bakışlarıyla yiyip durmuş, ama karşılık bulamayınca savuşmuştu,

Lisa, «İhtiyar ölüyor mu? » diye sordu.

Georg, «Galiba, » diye karşılık verdi. «Çoktan ölmemiş olması bir mucize. »

Knopf'un evinden doktor çıktı. Georg, «Nesi var? » diye sordu.

«Karaciğer. Vadesi çoktan gelmiş. Bu kez yakayı kurtaracağını sanmıyorum. Her tarafı mahvolmuş. Daha bir iki gün, ondan sonra göçüp gider. »

Knopf'un karısı göründü. Doktor kadına, «Bu durumda tek damla dahi alkol yok, » dedi. «Yatak odasını gözden geçirdiniz mi? »

«Geçirdik Bay Doktor. Kızlarımla birlikte. O şeytan suyundan iki şişe daha bulduk. Buyrun! »

Şişeleri gösterip tıpalarını çıkardı ve yere dönmek istedi.

«Durun! » dedim. «Bunu yapmanız şart değil. Önemli olan bunların Knopf'un eline geçmemesidir, öyle değil mi Doktor? »

«Elbette. »

İyi cins buğday rakısının keskin kokusu ortalığa yayılmıştı.

Bayan Knopf, «Bunları evin içinde ne yapayım? » diye sızlandı. «Nereye koyarsam koyayım bulacaktır. İz köpeği gibi koku alır. »

«Biz bu sorumluluğu üzerinizden alabiliriz. »

Bayan Knopf şişenin birini bana, birini de doktora verdi. Doktor bana bir bakış fırlattı. «Birini mahveden, başkasını sevindirir, » dedi ve uzaklaştı.

Bayan Knopf eve girip kapıyı kilitledi. Dışarda sadece Georg, Lisa, bir de ben kalmıştık. Lisa, «Doktor da onun öleceği kanısında, değil mi? » diye sordu.

Georg evet dercesine başını salladı. Gecenin bu geç saatinde kızıl pijaması siyahmış gibi görünüyordu. Lisa ürperdi. Fakat yerinden kımıldamadı. «Selam, » diyerek onları yalnız bıraktım.

Yukardan bakınca dul Konersmann'ın bir gölge gibi evinin önünde devriye gezdiğini gördüm. Hâlâ Brüggemann'ı gözlüyordu. Bir süre sonra aşağıdaki kapının hafifçe kapatıldığını işittim. Gözlerim geceye daldı. Önce

Knopf'u, sonra İsabelle'yi düşündüm. Tam uykum geldi ği sırada dul Konersmann'ın sokağı geçtiğini gördüm. Herhalde Brüggemann'ın saklandığını sanmış olacaktı. Adamı ararcasına feneriyle avluyu aydınlattı. Penceremin önünde bir zamanlar Knopf'u korkutmuş olduğum eski su borusu hâlâ duruyordu. Şu anda ona yaptıklarımdan dolayı pişmanlık duyuyordum, ama sonra avluda gezinip duran ışık halkasını görünce dayanamadım. Dikkatle öne eğilerek pes bir sesle borunun içine seslendim: «. Beni rahatsız eden de kim burda? » Arkasından da bir iç çekiş koyverdim. Dul Konersmann kaskatı kesildi. Sonra ışık halkası hızlı hızlı avluda ve mezar taşlarının üzerinde titreşti. «Tanrı senin de ruhunu affetsin! » diye fısılda-dım. O anda Brüggemann gibi kalayı basmak için can atıyordum, ama kendimi tuttum. Çünkü dul Konersmann işin aslını ortaya çıkaracak olursa, şimdi söylediklerim den dolayı benden davacı olamazdı.

Ama kadın hiçbir şey keşfedemedi. Duvar boyunca sessizce kayarak sokağa çıktı ve evinin kapısına doğru çılgınlar gibi koştu. Kendisini bir de hıçkırık tuttuğunu işittim. Sonra her şey sessizleşti.

YİRMİNCİ BÖLÜM

Eski posta dağıtıcısı Roth'u uygun şekilde başımdan savmaya çalışıyordum. Bu ufak tefek adam savaş yıllarında kentimizde görev yapmıştı. Aşırı duyarlılığı olan bir insandı. O günlerde ikide bir felaket habercisi olmak zorunda kalışına çok üzülmüştü. Barış yıllarında postayı getirdiği zaman insanlar kendisini sevinçle karşılarken, savaşta etrafına her gün biraz daha dehşet saçan bir kimse haline gelmişti. Ordunun askere çağırma emirleriyle en çok korkulan ve içinde «Şeref meydanında şehit düştü» yazılı resmi zarfları getiriyordu. Savaş uzadıkça bu zarfları getirmesi de sıklaşıyordu. Artık gelişleri sadece yürek acısı, uğursuzluk ve gözyaşı uyandırmaktaydı. Günün birinde bu korkulan zarflardan bir tanesini kendisine de getirmek zorunda kalınca ve bunu bir hafta sonra bir İkincisi izleyince yıkıldı. Sessizleşti ve tatlı cinsinden bir deli oldu. Posta idaresi kendisini emekliye ayırmak zo runda kaldı. Bu şekilde de enflasyon sırasında daha başka bir yığın emekli gibi açlıktan yavaş yavaş ölüme mahkûm edilmiş oluyordu. Çünkü emekli aylıklarının paranın değerine göre ayarlanması hep geç kalmaktaydı. Birkaç tanıdık bu yapayalnız ihtiyara yardım elini uzattı, savaştan birkaç yıl sonra da ortada görünmeye başladı. Ama aklı yine karmakarışık kalmıştı. Hâlâ posta dağıtıcısı olduğunu sanıyor ve insanlara haber getirmek için eski bir mektup çantasıyla ortalıkta dolaşıyordu. Ancak bunca felaket haberinden sonra şimdi hep iyi haberler getirmek istiyordu. Bulduğu eski mektup zarflarını ve kartpostalları topluyor, sonra da bunları Rus esir kamplarından gelmiş gibi dağıtıyordu. Üstelik öldüğü sanılan kimselerin sağ olduğunu söylüyordu. Onlar savaşta vurulmamışlardı. Yakında evlerine geleceklerdi.

Bu kez de benim elime tutuşturmuş olduğu kartı gözden geçirdim. Prusya milli piyangosuna katılmaya çağıran çok eski bir reklam kartıydı. İçinde bulunduğumuz enflasyon döneminde tatsız bir şaka gibi görünüyordu. Roth bunu bir yerlerde çöp sepetinden çıkarmış olmalıydı. Çoktan ölmüş bulunan

kasap Sack'a gönderilmişti. «Çok teşekkür ederim, » dedim. «Bu haber benim için gerçekten bir sevinç kaynağı oldu. »

Roth başını salladı. «Yakında Rusya'dan evlerine dönüyorlar. Askerlerimiz dönüyor. »

«Evet, tabii. »

«Hepsi evlerine dönecek. Yalnız biraz zaman alacak. Rusya öyle büyük bir yer ki. »

«İnşallah oğullarınız da döner. »

Roth'un olgun gözleri birden canlandı. «Evet, benimkiler de dönüyor. Haberini aldım. »

«Size tekrar tekrar teşekkür ederim, » dedim.

Roth bana bakmadan gülümsedi ve yürümesine devam etti. Posta idaresi ilkin onun bu dolaşmalarım en gellemek, hatta hapsettirmek istemişti. Ama halk karşı koymuştu. Şimdi ise kendi haline bırakmışlardı. Sağcı politikacıların buluştuğu bir meyhanede, oranın sürekli müşterilerinden birkaçının akima kısa bir süre önce bir fikir gelmişti. İçinde edepsizce küfürler bulunan mektupları Roth aracılığıyla siyasi hasımlarına göndermek. Aynı şekilde iki anlama gelebilecek mektupları da yalnız yaşayan kadınlara yollamak. Bunu insanın kasıklarım çatlatacak derecede gülünç bulmuş olmalıydılar. Nitekim Heinrich Kroll da bunu milli karakterde, etkili bir şaka olarak görüyordu. Zaten Heinrich kendisine benzeyenlerin toplandığı meyhanede bizim tanıdığımızdan bambaşka bir adam oluyordu, kendisine orda nükteci bir insan olarak değer verilmekteydi.

Roth tabii hangi evlerdeki insanların cephede öldüğünü çoktan unutmuştu. Kartlarını gelişigüzel dağıtıyordu. Her ne kadar milli bira içicilerinden bir gözlemci hakaret mektubunun doğru adrese gitmesi için Roth'la birlikte gidiyor ve ona evi gösterip saklanıyorsa da, arada sırada yanlışlıklar oluyor, adamcağız mektubu vereceği yerleri şaşırıyordu. Bu şekilde Lisa'ya yazılmış bir mektup, papaz Bodendiek'e gelmişti. Papaza yazılan mektupta kendisiyle Marien kilisesinin arkasındaki fundalıkta geceleyin saat birde on milyon mark karşılığında cinsel ilişkide bulunma önerisi vardı. Bodendiek kararlaştırılan saatte Lisa'yı bekleyenlerin yanına bir Kızılderili gibi sessizce yaklaşıp hiçbir şey söylemeden iki tanesinin kafasını birbirine vurup yere devirmiş ve tabanları yağlayan üçüncüsüne de

öyle bir tekme yapıştırmıştı ki, adam havaya fırlamış ancak büyük bir çaba harcayarak ordan uzaklaşabilmişti. İnsanın günahlarını çıkarmakta sanatının ustası olan Bodendiek bu kez tutsak aldığı iki adamı, kocaman köylü elinin tokatlarıyla da destekleyerek sorguya çekmişti. Az sonra her şeyi itiraf etmişlerdi. Ele geçenin ikisi de Katolik olduğundan, papaz adlarını saptamış, sonra da ertesi gün ya günah çıkarmaya gelmelerini ya da polise gitmelerini emretmişti. Adamlar tabii günah çıkartmaya gelmeyi yeğlemişlerdi. Bodendiek onlara, «Ego te absolvo» duasını vermiş ve kendilerine katedral papazının bana uygulamış olduğu usulü uygulamıştı. Ceza olarak bir hafta süreyle içki içmemelerini ve sonra yeniden günah çıkarmaya gelmelerini emretmişti. Verilen cezayı uygulamazlarsa aforoz edilmekten korkan ve durumlarını bu kadar berbatlaştırmak istemeyen iki adam, yeniden günah çıkarmaya gelmek zorunda kalmışlardı. Bodendiek bütün acımasızlığıyla gürleyerek bir hafta sonra yeniden günah çıkartmaya gelmelerini ve bu süre içinde içki içmemelerini buyurmuştu. Böylece de adamları dişlerini gıcırdatan, ama perhize uyan birinci sınıf Hıristiyanlar haline getirmişti. Üçüncü günahkârın Binbaşı Wolkenstein olduğunu hiçbir zaman öğrenemedi. Binbaşı yediği tekmeden ötürü prostat tedavisi yaptırmak zorunda kalmıştı. Bu yüzden de siyasi bakımdan daha belirgin şekilde sertleşmiş ve sonunda da Nazi olmuştu.

Knopf’ların evinin kapısı açık duruyordu. Dikiş makineleri vızıldamaktaydı. Sabahleyin top top siyah kumaş gelmişti ve şimdi anneyle kızlar yas giysilerini dikmek için çalışıyorlardı. Başçavuş henüz ölmemişti, ancak doktor bunun sadece bir saat, en çok da gün meselesi olduğunu söylemiş ve Knopf'la uğraşmaktan vazgeçmişti. Ailece ölümü açık renk giysilerle karşılamayı onurlarını büyük ölçüde zedeleyecek bir davranış kabul ettiklerinden harıl harıl yas giysisi hazırlamaya koyulmuşlardı. Knopf son nefesini verdiği an ailece siyah giysilerle donatılmış olacaklardı. Bayan Knopf yas tülünü takacak, dördü birden kalın siyah çorap ve siyah şapka giyeceklerdi. Böylece küçük burjuva onurunun gereği yerine getirilmiş olacaktı.

Georg’un dazlak kafası pencerenin kenarında bir yarım peynir kalıbı gibi yüzerek yaklaştı. Yanında Gözyaşı Oskar da vardı.

İçeri girince, «Dolar ne durumda? » diye sordum..

Georg, «Bugün saat on ikide tam bir milyar oldu, » diye yanıt verdi. «İstersek bunu bir törenle kutlayabiliriz. »

«Kutlayabiliriz. Peki, iflas topunu ne zaman atıyoruz? »

«Bütün malları ne zaman satarsak. Ne içersiniz, Bay Fuchs? »

«Neyiniz varsa. Şu Werdenbrück’de votka olmaması ne kötü. »

«Votka mı? Savaşta Rusya’da mıydınız? »

«Hem de nasıl. Ben Rusya’da mezarlık komutanı bile oldum. Ne şahane günlerdi onlar. »

Şaşkın gözlerle Oscar’a baktık. «Şahane günler mi? »

diye sordum. «Arzu üzerine ağlayabilecek derecede ince ruhlu birisi olduğunuz halde bunu siz mi söylüyorsunuz? »

«O günler şahaneydi, » diyerek Gözyaşı Oscar, sanki kendisini zehirlemeye niyetlenmişiz gibi buğday rakısını kokladı. «Yemek bol, içki en iyisinden, görev rahat, cephenin de çok gerilerindesin... insan daha fazla ne ister? İnsanoğlu ise ölüme salgın hastalığa alışır gibi alışıveri-yor. »

Buğday rakısını kibarlık budalaları gibi yudumladı. Onun felsefesinin derinliği karşısında oldukça şaşırmıştık. «Bazı insanlar ise ölüme skat oyunundaki dördüncü oyuncuya alışır gibi alışıyorlar, » dedim. «Örneğin mezar kazıcısı Liebermann böyledir. Bir çiçek bahçesinde çalışır gibi mezarlıkta çalışır. Ama sizin gibi bir sanatçı... »

Oscar üstün bir tavırla gülümsedi. «Arada dağlar kadar fark var. Liebermann’da ebedi ölüm ve ebedi varoluş hakkında gerçek metafizik duyarlılık yoktur. »

Georg’la şaşkın şaşkın bakıştık. Yoksa Gözyaşı Oscar başarıya ulaşamamış bir şair miydi? «Siz bunları sürekli olarak duyar mısınız? » diye sordum. «Yani bu ebedi ölüm ve ebedi varoluşu. »

«Bazen çok, bazen az, hep vardır. Hiç değilse bilinçsiz olarak vardır. Burda siz onu duymaz mısınız, baylar? »

«Biz onu bazen burda, bazen başka yerde duyarız. » diye karşılık verdim. «En çok da yemekten önce. »

«Bir seferinde Majeste imparatorun geleceği haber verildi. Allahım, o ne heyecandı. Bereket versin yakınlarda iki mezarlık daha vardı, oradan ödünç alabilirdik. »

Georg, «Neyi ödünç alacaktınız? » diye sordu. «Mezar süsü mü? Yoksa çiçek mi? »

«Ah, bu dediklerinizin hepsi tamamdı. Hem de tam Prusya biçimi tamam, anlıyor musunuz? Bizim eksiğimiz ölüydü. »

«Ölü mü? »

«Ölü ya! Ama öyle herhangi bir Ölü değil tabii. Ölmeden önce rütbelere sahip olmuş ölü. Her mezarlıkta asker ölülerinden fazlasıyla vardı. Onbaşılar, çavuşlar, üstçavuşlar ve teğmenler ise sürüsüne bereket. Ama iş yüksek rütbelilere gelince sıkıntı başlıyordu. Örneğin, komşu mezarlıktaki meslektaşımda üç tane binbaşı vardı da, bende bir tane bile yoktu. Buna karşılık bende de bir albayla iki yarbay vardı. Komşuma bir yarbay verip, karşılığında iki binbaşı aldım. Hem bu alışverişi yaparken ayrıca bir de yağlı kaza kondum. Çünkü meslektaşım mezarlığında hiçbir yarbaya sahip olmamayı utanılacak bir durum kabul ediyordu. Elinde ölü yarbayı olmaksızın Majestenin karşısına nasıl çıkacağını bilemez olmuştu. »

Georg elleriyle yüzünü kapattı. «Şu anda böyle bir şeyi tasarlamaya bile cesaret edemiyorum. »

Oscar bu sözü başını sallayarak doğruladı. Sonra da ince bir puro yaktı. Keyifli bir edayla anlatmaya devam etti. «Bu komşumun sıkıntısı üçüncü mezarlığın komuta-nınkinin yanında hiç sayılırdı. Bu üçüncünün elinde yük sek rütbeli bir tane bile mal yoktu. Bir binbaşısı bile yoktu. Tabii teğmenler tümen tümen. Bu yüzden meslektaş iyice umutsuzluğa düşmüştü. Bense çeşitlerimi tamamlamış bulunuyordum. Sırf kendisine ikram olsun diye, yarbayıma karşılık aldığım binbaşılardan birini verip, karşılığında iki yüzbaşı ile bir muvazzaf başçavuş aldım. Yüzbaşı bende de vardı, ama muvazzaf başçavuşlar çok ender ele geçiyordu. Siz de bilirsiniz ki, bu domuzlar hep cephe gerisinde otururlar ve ateş hattına hemen hemen hiç girmezler. Onun için de böyle insan kasabı kesilirler. Ne diyordum, iyilik olsun diye bu üçünü almıştım; bir de artık böğürüp duramayacak bir muvazzaf başçavuşa sahip olmakla pek keyifleneceğimi düşünmüştüm. »

«Hiç generaliniz yok muydu? » diye sordum.

Oscar hayır dercesine bir işaret yaptı. «General ha... Cephede ölmüş bir general öyle enderdir ki, tıpkı şey gibi. » Benzetebileceği bir sözcük arıyordu. «Böcek toplar mısınız? » diye sordu.

Georg’la ikimiz aynı anda «Hayır! » diye yanıt verdik.

Oscar, «Yazık, » dedi. «Generaller boynuzlu lükan böceği, Lucanus Cervus gibi enderdir. Kelebek toplayıcısı olsaydınız, sırtında ölü kafası

bulunan bir kelebek gibidirler diyecektim. Generaller böyle olmasaydı, hiç savaş çıkar mıydı? Gerçi benim albayım savaşta vurulmuştu, ama bu albay... »

Gözyaşı Oscar birden sırıttı. Onun gülmesi insanda garip bir etki uyandırıyordu. Av köpeğine benzeyen yüzü nice ağlamalardan oluşmuş bir yığın çizgiyle kaplıydı ve her zaman hep aynı hüzünlü tören ifadesini taşırdı. «Ne diyordum, üçüncü komutan tabii bir kurmay subaya sahip olmak zorundaydı. Kendisine vereceğim böyle birine karşılık dilediğimi almamı önerdi. Ama bende her çeşitten ölü vardı. Muvazzaf başçavuşum bile vardı. Bu başçavuşa da göze çarpıcı yerde güzel bir köşe mezarı vermiştim. Sonunda önerisini kabul ettim. Hem de en iyisinden otuz altı şişe votkaya. Buna karşılık da yarbayımı değil de, albayımı veriyordum. Otuz altı şişe bu! O yüzden bugün dahi votkayı bütün içkilere yeğ tutarım baylar. Burda ise tabii hiçbir yerde bulunmuyor. »

Oscar votkanın yerini tutsun diye bir kadeh buğday rakısı daha aldı. Georg, «Ölülerle ne diye bu kadar çok külfete katlandınız? » diye sordu. «Besbelli hepsini mezarlarından çıkarmak zorunda kalmışsınızdır. O halde mezarlara niçin üstüne yalandan isimler ve rütbeler yazılmış birkaç tane haç koyup işin içinden çıkmadınız? O zaman bir tuğgeneraliniz bile olurdu. »

Oscar dehşetle irkildi. Azarlarcasına gibi bir edayla, «Fakat Bay Kroll, » dedi, «bu bir sahtekârlık olurdu. Hatta ölülere hakaret. »

«Ölü bir binbaşıya daha aşağı bir rütbe vermeye kalk-saydınız ancak o zaman ölüye hakaret olurdu, » dedim. «Bir günlüğüne erin birini general yapmak ise hiç de hakaret değildir. »

Sözümü Georg tamamladı. «Yalancı haçları boş mezarlara da koyabilirdiniz. O zaman ölüye hakaret sözko-nusu bile olmazdı. »

Oscar, «Yine de sahtekârlık sayılır, » diye karşılık verdi. «Ortaya çıkarırlardı. Hem de mezar kazıcıları çıkarırdı. O zaman ne olacaktı? Üstelik yalandan bir general, olacak iş değildir. » Bütün vücudunda bir ürperti dolaştı. «Majeste imparator generallerini tanımaz mı? »

Tartışmayı uzatmadık Oscar da üstelemedi. «Biliyor musunuz, bu meselede gülünç olan neydi? » diye sordu. Yanıt vermedik. Söz gelişi sorulmuş bir soruydu bu. Yanıt vermeyi gerektirmezdi.

«Denetleme gününden bir gün önce her şeyden vazgeçildi. Majeste gelmeyecekti. Oysa biz kendisi için nergislerden, çuha çiçeklerinden bir

deniz yetiştirmiştik. »

Georg, «O zaman değiştirilen ölüleri geri mi verdiniz? » diye sordu.

«Çok külfetli bir iş olurdu. Ölülerin kâğıtları da değiştirilmiş bulunuyordu. Akrabalarına ölülerin mezarlarının değiştirilmiş olduğu bildirilmişti. Zaten buna benzer şeyler sık sık olmaktaydı. Mezarlıklar savaş alanı içinde kalıyor, sonra da her şeyi yeniden düzenlemek gerekiyordu. Öfkeli olan sadece votka veren komutandı. İçki sandığını geri almak için şoförüyle birlikte hırsızlığa bile kalkıştı. Ama ben şişeleri çoktan güzelce saklamış bulunuyordum. Boş bir mezara koymuştum. » Oscar esnedi. «Evet, o zamanlar ne günlerdi! Emrimde birkaç bin mezar vardı. Bugün ise... » Cebinden bir kâğıt parçası çıkardı. «Mermer plakalı orta boy iki mezartaşı, Bay Kroll, ne yazık ki hepsi bu kadar. »

*

Hastanenin kararmak üzere olan bahçesinden geçiyordum. İsabelle uzun bir süreden sonra bugün ilk kez ayinde hazır bulunmuştu. Kendisini arıyor, ama bulamıyordum. Onun yerine günlük ve puro kokan Bodendiek’ le karşılaştım.

«Şu anda nesiniz? » diye sordu. «Tanrı tanımaz mı, Budist mi, kuşkucu mu? Yoksa Tanrının yoluna mı döndünüz? »

Yine bir tartışmaya tutuşmaya niyetli olmadığımdan, «Herkes kendine göre Tanrının yolundadır zaten, » diye yanıt verdim. «Bu onun Tanrı’dan ne anladığına bağlıdır. »

Bodendiek, «Bravo! » dedi. «Sizi Wernicke arıyordu. Hem siz İnanç gibi basit bir şey için neden bu kadar hırsla savaşıyorsunuz? »

«Çünkü böyle savaşan bir kuşkucunun cennette erişeceği zevkler, çocukluğundan beri Hozanna ilahisi söylemiş doksan dokuz papazın erişeceği zevklerden daha fazla olacaktır. »

Bodendiek belli belirsiz gülümsedi. Onunla tartışmak istemiyordum. Marien Kilisesi’nin fundalığında yaptığı işler aklıma gelmişti. «Sizi ne zaman günah çıkarma kulübesinde göreceğim? » diye sordu.

«Marien Kilisesi’ndeki iki günahkâr gibi mi geleyim? »

Şaşaladı. «Demek bunu siz de biliyorsunuz? Hayır, onlar gibi değil. Siz kendi isteğinizle gelin. Çok da beklemeyin. »

Hiçbir yanıt vermedim. Dostça ayrıldık. Wernicke'nin odasına giden yolda ağaçların yaprakları yarasalar gibi uçuşuyordu. Her yer toprak ve sonbahar kokuyordu. Yaz nereye gitti? diye düşündüm. Yaz birdenbire ortadan kaybolmuştu.

Wernicke bir yığın kâğıdı kenara itti. «Bayan Ter-hoven'i gördünüz mü? » diye sordu.

«Kilisede görmüştüm. Başka görmedim. »

Başını eğdi. «Şimdilik bir süre onunla ilgilenmeyin. »

«Pekâlâ, » dedim. «Başka emriniz? »

«Saçmalığı bırakın. Bunlar emir değil. Hastalarım için doğru olduğunu kabul ettiğim şeyi yapıyorum. » Yüzüme dikkatle baktı, «Sevdalı filân değilsiniz ya? »

«Sevdalı mı? Kime? »

«Kime olacak, Bayan Terhoven'e. Güzel kız doğrusu Vay canına, bütün bu meselede böyle bir şeyi hiç aklı ma getirmemiştim. »

«Ben de. Hem siz hangi meseleden söz ediyorsunuz? »

«Neyse olmuş bir kez. » Güldü. «Nasıl olsa size de hiçbir zararı dokunmuş değil. »

«Öyle mi? » diye karşılık verdim. «Ben şimdiye kadar burda Tanrının vekilinin yalnızca Bodendiek olduğunu sanıyordum. Şimdi bir de siz çıktınız başımıza. Neyin zarar verdiğini, neyin vermediğini bakıyorum kesinlikle biliyorsunuz, öyle mi? »

Wernicke bir an sustu. Sonra, «Bu konuda evet, » dedi. «Ne yapalım, olan olmuş bir kez. Yalnız konuşmalarınızı bir kez olsun dinleyemediğime yanıyorum. Özellikle sizinkileri. Şapşallar gibi konuşmalar yapmak zorunda kalmışsınızdır. Buyrun bir puro alın. Sonbahar geldi artık, farkettiniz mi? »

«Evet» dedim. «Bakın bu konuda görüşünüze katılabilirim. »

Wernicke puro kutusunu bana tuttu. Geri çevirirsem, bunun da âşıklığın başka bir belirtisi olduğunu söylemesin diye bir tane aldım. Birden kendimi öyle zavallı hissettim ki, içimden kusmak geldi. Yine de puroyu yaktım

Wernicke, «Size bir açıklama borçluyum, » dedi. «Sebep anne! Onu yeniden iki gece burda tuttum. Sonunda sinirleri boşandı. Her şeyi anlattı. Kocası genç ölmüş Anne güzel, anne genç. Bir aile dostlan var. Kızı da bu

adama tutkun. Anneyle dostu etrafı kollamadan hareket ediyorlar. Kız da kıskanıyor. Bir seferinde ikisi fazla yakın bir durumdayken, kız onları bastırmış. Belki de uzun zamandan beri kendilerini gözetliyordu. Anladınız mı? »

«Hayır! » dedim. O anda her şey bana Wernicke'nin pis kokulu purosu gibi tiksinti veriyordu.

Wernicke keyifli keyifli, «Demek işler bu kadar ilerlemiş, » diyerek anlatmasına devam etti. «Kızın nefreti, tiksinmesi, kompleksi kişiliğin bölünmesine yol açıyor. Bütün gerçeklerden kaçan ve bir rüya hayatı süren kendine özgü bir tip haline geliyor. Daha sonra anne, aile dostuyla evlenmiş, bu da kızı büsbütün krizlere sürüklemiş. Şimdi anladın mı? »

«Hayır! »

Wernicke sabırsızlanarak, «İyi ama öyle basit ki... » dedi. «Güç olan sadece işin çekirdeğine yaklaşmaktı. Ama şimdi bunu da başarmış bulunuyoruz. » Ellerini ovuşturdu. «Ayrıca şans da yardım etti bize. Eski aile dostu, yani ikinci koca, adı da Ralph mı, Rudolf mu, buna benzer bir şey, artık bu adam engel olmaktan çıkmış bulunuyor. Üç ay önce boşanmışlar. İki hafta önce de otomobil kazası geçirmiş ve ölmüş. Yani asıl etken ortadan kalkmış. Yol serbest artık. Şimdi anlamışsınızdır samrım. »

«Evet, » dedim. Ve o anda içimde bu keyfinden kabına sığmayan bilim adamından öç almak için yüzüne bir kloroform maskesi takmak isteği uyandı.

«Siz de görüyorsunuz ya, artık çözüme yaklaşmış durumdayız. Birden hasım olmaktan çıkmış bulunan anneyle karşılaşmasını özene bezene hazırladım. Bir haftadır bunun için çalışıyordum. Şimdilik her şey yolunda gidiyor. Bayan Terhoven'in bu akşam yeniden ayine gittiğini siz de gördünüz. »

«Yani onu din yoluna siz mi döndürdünüz? Bunu Bodendiek değil de siz, tanrıtanımaz olan siz mi yaptınız? »

Kalınkafalılığıma içerleyen Wernicke, «Saçma! » dedi. «İşin bu yanı önemli değil ki! Yani hastamız açıldı, da ha serbest, kendisine daha kolay yaklaşılır oldu demek istiyorum. Bu halini son gelişinizde siz de farketmediniz mi? »

«Farkettim. »

«Nasıl gördünüz mü? » Wernicke yeniden ellerini ovuş-. turdu. «Birinci şoktan sonra gerçekten sevindirici bir sonuç bu. »

«Bu şok da sizin tedavinizin sonucu muydu? »

«Evet, tedaviye dahildi. »

İsabelle’nin odasındaki hali gözümün önüne geldi. «Sizi kutlarım! » dedim.

Wernicke bu işin içine öylesine dalmıştı ki, sözümdeki alayın farkına bile varmadı. «Düzenlediğim ilk kaçamak karşılaşma ve uyguladığım tedavi ondaki bütün eski şeyleri yeniden ortaya çıkardı. Bizim amacımız da buydu zaten. Ama o günden bu yana da bende büyük umutlar uyandı. Onun için bu durumu başka yönlere saptırabilecek hiçbir şeyi işin içine karıştırmak istemiyorum. Beni anlıyorsunuz değil mi? »

«Anlıyorum. Yani beni istemiyorsunuz. »

Wernicke evet dercesine başını salladı. «Anlayacağınızı da biliyorum» dedi. «Sizde zaten bilim adamlarının merakından bir şeyler var. Bir süre çok işe yaradınız, ama şimdi... Ne oluyorsunuz? Sıcakladınız mı? »

«Purodan olacak. Çok sert. »

Wernicke yorulmak bilmez bilim adamı haliyle, «Aksine! » dedi. «Bu Brezilya puroları sert gibi görünür, ama piyasadaki en hafif purodur. »

Nice şeyler böyledir diye düşündüm ve acı otu bir kenara bıraktım. Wernicke heyecanla, «İnsan beyni bu! » dedi. «Eskiden gemici ve serüven adamı olmak, balta girmemiş ormanlarda araştırmalar yapmak isterdim. Ne gülünç isteklermiş! » Eliyle alnına vurdu. «Oysa serüvenlerin en büyüğü burda saklı. Galiba bunlardan size daha önce de söz etmiştim. »

«Evet, » dedim. «Hem de birkaç kez, »

*

Kestanelerin yeşil kabukları ayaklarımın altında çıtırdıyordu. Evet şapşallar gibi sevdalıyım diye düşündüm.

O gerçek budalası adam bu sözüyle ne demek istemişti? Keşke bu sevda o kadar basit bir şey olabilseydi Büyük kapıya yürüdüm. Karşıdan ağır ağır gelen bir kadının yanından sürtünerek geçtim. Sırtında bir kürk etol vardı. Hastaneyle ilgili birisi değildi. Karanlıkta soluk, belli belirsiz bir yüz gördüm. Arkasından bir esans kokusu estirerek geçti. Çıkış kapısındaki bekçiye, «Kimdi bu? » diye sordum.

«Doktor Wernicke’ye gelen bir bayan. Daha önce de birkaç kez gelmişti. Burda bir hastası var galiba. »

«Annesi, » diye düşündüm ve annesi olmamasını içimden diledim. Dışarda durup yukarıya hastaneye doğru baktım. İçimi bir öfke, gülünç düşmüş olmanın kızgınlığı kapladı. Sonra kendi kendime acımaya başladım. Ama sonunda çaresizlikten başka bir duygu kalmadı. Bir kestane ağacına dayandım. Ağacın gövdesindeki serinliği duyuyor, ne istediğimi ve ne yapacağımı kestiremiyordum.

Yeniden yola koyuldum. Yürürken kendimi daha iyi hissetmeye başlamıştım. Bırak konuşsunlar İsabelle, bırak bize şapşal diye gülsünler diye içinden söyledim. Sen ey sevgili hayat, sen ki başkalarının battığı yerlerde kendinden emin, uçar gibi rahatça yürüsün, başkalarının yüksek konçlu çizmelerle bata çıka adım attığı yerlerden tüy gibi geçersin... ama şimdi kendi kendinin tutsağı olmuş, kanlar içinde örümcek ağlarının ortasında ve başkalarının görmediği ufuklara sürüklenmişsin; şu anda senden ne istiyorlar sevdiceğim? Niçin seni böyle hırsla kendi dünyalarına, bizim dünyamıza çekmek istiyorlar? Niçin seni sebeple sonucun ve ölümle zamanın ötesinde sürdürdüğün kelebek hayatınla baş başa bırakmıyorlar? Kıskançlık mı bu? Yoksa anlayışsızlık mı? Ya da Wernicke’nin dediği doğru mu? Onun seni gittikçe kötüleşen korkulardan hâlâ gelip duran adı bilinmez korkulardan kurtarması mı gerek? Bu korkular onun kovduklarından çok daha güç-lüdür ve sonunda seni kurbağalar gibi budalalığa yöneltebilir. Ama Wernicke bunu başarabileceğinden emin mi? Kurtarmaya kalkışayım derken seni büsbütün mahvetmeyeceğinden ve kurtarmak istediği şeylerle daha çok karşı karşıya getirmeyeceğinden emin mi? Kim bilebilir bunu? Bu bilim adamı, bu kelebek koleksiyoncusu uçmaktan, rüzgârlardan, tehlikelerden, zamanla mekânı olmayan gecelerden ve gündüzlerden ne anlar? Geleceği bilebilir mi? Mehtabı hiç içmiş midir? Bitkilerin bağrıştığından haberi var mıdır? O sadece güler bunlara. Ona göre bütün bunlar kaba bir yaşantı karşısında duyulan kaçma tepkisinden başka şey değildir. Fakat o ne olacağım önceden gören bir peygamber midir? Yoksa ne olması gerektiğini bilen Tanrı mıdır? Öyleyse benim hakkımda ne biliyor? Bir parça sevdalanmanın çok iyi olacağım mı? Peki ama ben kendim hakkında ne biliyorum? İnsan birisine kendini nasıl bu kadar adayabilir? Şimdi erişilmez bir güneş batışı gibi ufukların ötesinde kalmış haftalar boyunca bu duyguyu tekrar tekrar reddeden ben değil

miydim? Ama neden yakınıp duruyorum? Korkum neden? İsabelle sağlığına kavuşup her şey iyi olamaz mı? Ve o zaman...

Durakladım. Ne olacaktı o zaman? Çekip gitmeyecek miydi? O zaman kürk etolu, belli belirsiz esansı ve arka plandaki akrabalarıyla bir anne, kızı hakkında tasarıları olan bir anne ansızın karşıma dikilmeyecek mi? O zaman kendisine bir giysi almak için yeterince para bile biriktiremeyen benim için her şey bitmiş olmayacak mı? Belki de salt bu yüzden böyle şaşkın değil miyim? Şaşkınlığım kör bencilliğimden de, diğer bütün şeyler yalnızca bir dekor mu?

Bodrumda bulunan bir meyhaneye girdim. İçerde birkaç şoför oturmaktaydı. Büfenin üstündeki ayna, kasılmış yüzümü bana yansıttı. Önünde bir cam kap içinde üstüne sardalya balığı konulmuş kupkuru ekmekler vardı. Bayatlıktan balıkların kuyrukları yukarı doğru kıv-rılmıştı. Bir kadeh buğday rakısı içtim ve midemde kazınır gibi derin bir boşluk duydum. Sardalyalı ekmeklerden ve yine onlar gibi bayat İsviçre peynirinden yedim. Tadlan korkunçtu, ama ben hepsini mideye indirdim. Arkasından da nerdeyse kişneyecekmiş gibi kıpkırmızı duran sosislerden yedim. Yine de daha çok açlık ve daha çok mutsuzluk duyuyordum, o anda bütün büfeyi yiyebilirdim.

Lokantanın sahibi, «Bakıyorum iştahınız yerinde yahu, » dedi.

«Evet, » dedim. «Başka neniz var? »

«Bezelye çorbası var. Koyu bir bezelye çorbası, içine ekmek de doğradınız mı nefis olur. »

«Pekâlâ, verin şu bezelye çorbasından da. »

Bezelye çorbasını da yuttum. Lokantacı cabadan üstüne domuz yağı sürülmüş bir dilim ekmek getirdi. Onu da temizledim ve kendimi yine de eskisinden daha aç, daha mutsuz hissettim. Şoförler benimle ilgilenmeye başlamışlardı. Bir tanesi, «Bir oturuşta otuz lop yumurta yiyen bir adamı bilirim, » dedi.

«Olmaz öyle şey, bunu yerse ölür yahu. Bilimsel olarak kanıtlanmıştır bu. »

Bilimsellikten söz eden adama bakarak, «Gözünüzle gördünüz mü? » diye sordum.

«Görmeye ne gerek var? Kesin bir gerçek bu. »

«Hiç de kesin değil. Bilimsel olarak kanıtlanmış bulunan asıl gerçek, şoförlerin erken öldüğüdür. »

«O da nedenmiş? »

«Benzin buharından. Yavaş yavaş zehirlenirler de ondan. »

Lokantacı bir tür İtalyan salatasıyla göründü. Az önceki uykulu halini bir yarışma seyretme merakıyla değiştirmiş gibiydi. Bu mayonezli salatayı da nerden çıkarmıştı? Doğrusu anlaşılmaz bir sırdı. Salata aynı zamanda tazeydi de. Belki de onu kendi akşam yemeğinden benim oburluğum uğruna ortaya çıkarmıştı. Salatayı da silip süpürdükten sonra hemen kalktım. Hâlâ boşmuş gibi görünen midem yanıp duruyordu. Bütün bunların hiçbiri beni avutamamıştı.

Sokaklarda bozbulanık ışıklar vardı. Her köşede bir dilenci duruyordu. Bunlar öteden beri bildiğimiz cinsten dilenciler değildi. Şimdi dilenenler kolu bacağı kesik sakatlar, sinir hastaları, işsizler ve yüzleri buruşuk renksiz kâğıtlardanmış gibi görünen yaşlı, sessiz insanlardı. Birden böyle sersemce yemek yediğim için utandım. Mideye indirdiğim şeyleri iki üç insana verseydim, hiç değilse bu akşamlık karınlarını doyuracak ve ben de şimdikinden daha fazla aç olmayacaktım. Yanımda bulunan bütün parayı cebimden çıkarıp dilencilere dağıttım. Çok bir para değildi. Elden çıkarmakla da zarara girmiş olmuyordum. Yarın saat onda dolar kuru belli olunca, bunların değeri dörtte bir oranında düşmüş olacaktı. Sonbahar geleli Alman markı eskisinden on kez daha hızla ilerleyen tezverem illetine tutulmuştu. Bunu dilenciler biliyordu. Geçecek her dakika değerli olduğu için hemen ortadan kayboldular. Çorbanın fiyatı bile bir saat içinde bir iki milyon mark yükselebilirdi. Bu da lokantacının ertesi sabah yeni malzeme almak zorunda oluşuna ya da olmayışına bağlıydı. Aynı şekilde lokantacının bir işadamı ya da enflasyon kurbanı olup olmamasına da bağlıydı. Eğer enflasyona kurban olduysa, daha küçük kurbanlar için gökten inmiş kudret helvası haline geliveriyor ve fiyatlarını yükseltmekte hep geç kalıyordu.

Yürümeye devam ettim. Kent hastanesinden birkaç kişi çıktı. Sağ kolu bir sargı tahtasına bağlı duran bir kadını ortalarına almışlardı. Kadından pansuman ilaçlarının kokusu yayılıyordu. Hastane karanlıkta ışıktan bir kale gibi durmaktaydı. Hemen bütün odaları ışık içindeydi. Bütün odalarının dolu olduğu anlaşılıyordu. Enflasyon çağında insanlar daha çabuk ölüyorlarmış, bunu da öğrendik.

Büyük caddedeki bir bakkal dükkânına doğru yürüdüm. Burası çoğu zaman mağazaların kapanış saatinden sonra da açık olurdu. Dükkânın sahibi olan kadınla bir anlaşmamız vardı. Kocası için bizden orta boy bir mezar taşı almış, biz de buna karşılık 2 Eylüldeki dolar kuruna göre altı doların tutarı ne kadar mark ediyorsa, dükkânından o değerde mal almak hakkım elde etmiştik. Bu uzayıp giden bir değiş tokuş ticaretiydi. Böyle değiş to-kuşlar hayli zamandan beri moda olmuş bulunuyordu. Eski yataklar kanarya kuşları ve biblolarla değiştiriliyor, porselenler sosisle, mücevherler patatesle, mobilyalar ekmekle, piyanolar salamla, kullanılmış jiletler sebze kabuklarıyla, eski kürkler tersyüz edilmiş asker ceketleriyle ve ölenlerin bıraktığı öteberiyle, yiyecek maddeleriyle değiş tokuş ediliyordu. Dört hafta önce bu şekilde Georg'un karşısına, ayaklı kırık bir mermer sütun karşılığında yepyeni sayılabilecek bir smokin alma fırsatı çıkmıştı. Ancak kalbi sızlayarak almaktan vazgeçti. Çünkü batıl inançları vardı ve ölülerin eşyalarında ölüme ait bir şeylerin uzun zaman kaldığına inanıyordu. Ölen adamın karısı smokini kimyasal maddelerle temizlettirdiğini söyledi, bu şekilde giysi bir bakıma tümüyle yeni olmuş sayılırdı ve insan klor buharlarının kumaşın her kıvrımında rahmetliye ait ne varsa hepsini dışarı atmış öldüğünü da rahatça kabul edebilirdi. Georg duraksamalar içinde sallanıp duruyordu. Çünkü smokin kendisine hokka gibi oturmuştu. Ama buna karşın sonunda almaktan vazgeçti.

Bakkal dükkânının tokmağım çevirdim. Kapı kilitliydi. Kapalı olması da pek doğal bir şey, diye düşündüm. İçim açlıktan kazına kazına penceresinden içerde öteye beriye serili duran yiyecekleri seyre koyuldum. Sonunda bakmaktan yorularak evin yolunu tuttum. Avluda ödtaşından altı tane küçük plaka duruyordu. Henüz kimsenin eli değmemiş, üzerlerine hiç bir ad yazılmamıştı. Bunları Kurt Bach yapmaktaydı. Plakalar alelade taşçı ustası işi olduğundan onun sanatı için yüzkarasıydılar. Gelgelelim, bu günlerde can çekişen aslan ve savaşçı anıtı siparişi alamıyorduk. Onun için Kurt da stok yapmak amacıyla bu ucuz ve küçük plakaları yapıyordu. Sonbahara girdiğimize göre, tıpkı ilkbahardaki gibi büyük bir ölüm dalgası olacak, o zaman da bunlar bizim işimize çok yarayacaktı. Bu büyük dalgayı da besbelli grip, açlık, kötü beslenme ve gücünü yitiren direnme gücü hazırlayacaktı.

Knopf'larm evinde dikiş makineleri boğuk boğuk vızıldamaktaydı. İçinde yas giysilerinin dikildiği oturma odasının ışığı sokak kapısının camından dışarı vuruyordu. İhtiyar Knopf'un penceresi ise karanlıktı. Belki

de çoktan ölmüştü. Onun mezarına bizim şu kara mezar taşını koymalı, diye düşündüm; şu yeryüzünden gökyüzü nü gösteren taştan kapkara parmağı. Knopf için bu taş ikinci bir vatan olmuştu ve Kroll'lar da suçlayan bir parmak gibi dikili duran bu kara taşı iki kuşaktan beri bir türlü satamamışlardı.

Büroya girdim. Geldiğimi duyan Georg odasından, «İçeri gel! » diye seslendi.

Kapıyı açınca şaşırdım. Georg her zamanki gibi resimli dergileri önüne sermiş koltuğunda oturuyordu. Bağlı bulunduğu okuma derneği kibarlar dünyasıyla ilgili yeni besinler göndermiş olmalıydı. Ama hepsi bu kadar değildi. Koltukta smokinle oturuyordu. Kolalı gömlek ve beyaz yelek giymişti. Bekâr Adam dergisinden kesilmiş bir resim gibiydi. «Demek sonunda oldu bu iş, » dedim. «Demek içgüdülerinin uyarısını eğlence tutkusuna feda ettin. Dulun smokini bu! »

«Asla! » Georg kendinden hoşnut bir tavırla kasıldı. «Şurda gördüğün şey, kadınların buluş konusunda bizden ne denli üstün olduklarım gösteren bir örnektir. Dul bayan kendi smokinini bir terzininkiyle değiştirmiş. Bu o yeni smokin. Böylelikle de benim duygularımı incitmeden borcunu ödemiş oldu. Sen de görüyorsun işte, dulun smokini satenle astarlanmıştı, bunun astarı ise saf ipek. Kolları da daha iyi oturuyor. Fiyatı da enflasyona karşın altın mark üzerinden ötekiyle aynı. Hem de bu daha kibar. İnsan bazı konularda duyarlılık göstermesinin bazen böyle ödülünü de görüyor işte. »

Georg'u süzdüm. Smokin güzeldi, ama hiç de yeni değildi. Bu giysinin de bir ölüden kalmış olabileceğini söyleyerek Georg'un ince duygularını altüst etmek istemedim. Hem zaten ölülerden kalmamış olan ne var ki? Dilimiz, alışkanlıklarımız, bilgimiz, umutsuzluğumuz da ölülerden kalmış şeyler değil mi? Georg bile savaşta, özellikle savaşın son yıllarında ölülerin üzerinden çıkarılmış ne kadar çok üniforma giymişti. Bunların kimilerinde soluk kan lekeleri ye örülmüş kurşun delikleri vardı. Şimdi buna benzer bir şeyi artık istemeyişi ince duyarlılığından değil, ondaki isyancı ruhtan ve barış arzusundan ileri geliyordu. Onun için barış da artık ölülerin giysilerini giymek zorunda kalmayış şeklinde somutlaşıyordu.

«Film Yıldızı Henny Porten, Erna Morena ve unutulmaz Lia de Putti ne âlemdeymiş? » diye sordum.

Georg, «Onların tasaları da tıpkı bizimkiler gibi, » dedi. «Güçlerinin elverdiği kadar çabuk kendilerini lüks eşyaların, otomobillerin, kürklerin,

taçların, köpeklerin, hisse senetlerinin ve film yapımcılarının kucağına atmaya çalışıyorlar. Yalnız bu işleri bizlerden çok daha kolayca beceriyorlar. »

Holivut'ta verilmiş bir partiyi gösteren resmi sevgi dolu bakışlarla süzdü. Resimde bir balonun anlatılmaz derecedeki görkemi göze çarpmaktaydı. Erkekler Georg gibi smokin ya da frak giymişlerdi. «Frak ne zaman alacaksın? » diye sordum.

«Smokinimle ilk baloya gittikten sonra. Bunun için de Berlin'e gideceğim. Üç günlüğüne. Bir gün gelecek enflasyon sona erecek, para şimdiki gibi su değil, yine para haline gelecek, işte o zaman gideceğim. Bu arada ise gördüğün gibi kendimi o güne hazırlamaya çalışıyorum. »

«Rugan ayakkabıların eksik, » dedim. Aynı anda da dünyanın bu kendinden en hoşnut adamına içerlediğimi de hayretle hissettim.

Georg yelek cebinden altın yirmi marklığı çıkardı. Havaya atıp tuttu. Sonra yeniden yelek cebine koydu. İçimi kemiren bir hasetle onu gözden geçiriyordum. Tasasız haliyle karşımda oturuyordu. Göğüs cebine bir puro sokmuştu. Onun puroları Wernicke'nin Brezilya puroları gibi zehir acılığında değildi. Ötede Lisa oturuyor ve bu adam için çıldırıyordu. Hem de sırf kendi babası iş buldukça çalışır bir işçi iken, Georg iyi bir ailenin oğlu olduğu ve iş sahibi bulunduğu için Lisa ona daha çocukluğunda tutulmuştu. O zamanlar kendisi annesinin eski etekliklerinden uydurulmuş giysiler giyerken, Georg bembeyaz devrik yakalar takar ve henüz sahip bulunduğu kâküllerinin üzerine bir bahriyeli kasketi giyerdi. Kadın hep bu hayranlık içinde kalmıştı. Georg'un onun gözünde saygı kazanması için hemen hiçbir şey yapmasına gerek kalmamıştı. Sanırım Lisa'nın onun dazlaklığından bile haberi yoktu. Onun için Georg hâlâ hep o bahriyeli giysileri içindeki burjuva prensiydi.

«İşlerin yolunda, » dedim.

«Ben bunu hak etmişim, » diyerek Georg okuma derneğinin dergisi olan Modernitas'ı kapattı. Sonra pencerenin önündeki sıradan küçük bir kutu isli ringa balığı aldı. Yarım ekmekle bir parça tereyağını gösterdi. «Orta boy bir kentin gece yaşantısına bakarak yenilecek kendi halinde bir akşam yemeğine ne buyrulur? » diye sordu.

Kutudaki balıklar büyük caddede bakkal dükkânının önünde ağzımın suyunu akıtan balıkların aynıydı. Şimdi ise birdenbire artık onlara bakamaz

olmuştum. «Beni şaşırtıyorsun, » dedim. «Niçin akşam yemeği yiyorsun? Niçin bu giysinle gidip eski Hohenzollern, şimdiki Reichshof Oteli'nde bir dine yapmıyorsun? Havyar ve deniz hayvanları yemiyorsun? »

Georg, «Ben karşıtlıkları severim, » diye yanıt verdi.

«Yoksa hem kibarlar âleminin özlemiyle yanıp, hem küçük bir kentte mezar taşı tüccarlığı yaparak nasıl yaşayabilirdim?

Bütün görkemiyle pencerenin önünde duruyordu. Birden sokağın ötesinden bir hayranlık çığlığı koptu. Georg, yüzü pencereye dönük durmuş, beyaz yeleği tam anlamıyla görünsün diye de ellerini pantolonunun cebine sokmuştu. Bu görünüm karşısında Lisa da eriyebileceği kadar erimişti. Kimonosunu kuşanıp Arap dansı gibi bir şeyler yapmaya başladı. Kimonosundan sıyrılıp lambanın önünde birden çırılçıplak karanlık bir silüet halinde durdu. Tekrar kimonosuna sarınıp lambasını yanına koydu, yeniden esmerleşip sımsıcak oldu. Üzerinde yine turnalar uçuşuyor, arzu dolu dudaklarında gardenya çiçeği gibi beyaz gülücükler beliriyordu. Georg ise bir paşa gibi kendisine yapılan bu biat törenini kabul ediyor ve bir harem ağası gibi adamdan saymadığı bana da, bunları seyretmek iznini lütfediyordu. Bir zamanlar pırtılar içindeki kıza kendini nasıl saydırmışsa, bu durumuyla da o eski bahriyeli elbiseli çocuğun izlenimini bir anda uzun zaman için sürdürmek olanağını elde etmiş bulunuyordu. Gerçi Kırmızı Değirmenin vurguncu müşterileri arasında kendini evdeymiş gibi hisseden Lisa için smokin hiç de yeni bir şey değildi, ama smokini Georg giymişse durum tabii bambaşka oluyordu; saf altın gibi bir şey haline geliyordu. Tekrar, «İşlerin yolunda, » dedim. «Hem de ne kadar kolayca. Riesenfeld damarlarını koparsa, şiirler düzse ve granit işletmesini mahvetse bile, senin böyle manken olarak eriştiğin şeyi elde edemez. »

Georg evet dercesine başını salladı. «Bu bir sırdır, » dedi. «Ama bu sırrı sana açmak isterim. Basit şekilde de yürütebileceğin bir şeyi, hiçbir zaman karmaşık hale getirme. Bu ilkel hayattaki en büyük bilgeliklerden biridir. Özellikle aydınlar ve romantikler için. »

«Başka diyeceğin? »

«Başka diyeceğim yok. Fakat yeni bir pantolonla aynı şeyi elde edeceksen, hiçbir zaman ortaya bir zekâ Her-külü gibi çıkma. Böylece yanındakini şaşırtmazsın. Senin ardından gelmesi için onun zihnini yormana gerek yok. Sakin ve serinkanlı kalırsan, istediğin şey, bir benzetme yaparak konuşursak, kucağına düşer. »

«İpek yakan yağ lekesi olmasın, » dedim. «Balıklar hafiften yağ koy veriyor. »

«Haklısın, » diyerek Georg ceketini çıkardı. «İnsan mutluluğunu hiçbir zaman zorlamamalı. Bu da saygı değer özdeyişlerden biridir. »

Yeniden ringalara atıldı. Hayatın bilgeliği konusunda işkembeden konuşmalar yapan bu adama acı bir sesle, «Sen ne diye takvim firmaları için özdeyiş dizileri yazmıyorsun? » diye sordum. «Bu cevherlerin böyle sadece havaya söylenip kaybolması çok yazık. »

«Ben onları sana armağan ediyorum. Benim için onlar uyarıcı ilaçlardır, bayat laflar değil. Yaratılışın karamsar olan, üstelik bir de böyle bir mesleği bulunan kimse neşelenmek için her çareye başvurmak zorundadır. Bunu yaparken de güçbeğenirce davranmamalıdır. Al sana bir özdeyiş daha. »

Onunla başa çıkamayacağımı görüyordum. Bunun için ringa kutusu boşalır boşalmaz odama kaçtım. Ama orda da huzura kavuşamadım. Ölmek üzere bulunan ya da ölmüş olan başçavuştan ötürü piyanoya da el süremezdim. Çalabileceğim tek şey ancak cenaze marşıydı, oysa benim kafamın içinde yeterince cenaze marşları çalınmaktaydı zaten.

YİRMİ BİRİNCİ BÖLÜM

İhtiyar Knopf'un yatak odasında ansızın bir hayalet göründü. Öğle güneşinin pırıltılar yansıtan ışığı altında bunun başçavuşun kendisi olduğunu bir süre anlayamadım. Demek hâlâ yaşıyordu ye yataktan kalkarak pencerenin önüne kadar gelmeyi de becermişti. Gri geceliğinin üzerindeki başı dünyaya hüzünlü hüzünlü bakıyordu. Ge-org'a, «Bak şuna! » dedim, «rahat döşeğinde ölmeye niyetli değil. Bu kaşarlanmış savaş atı, son bakışının bile Werdenbruck rakı fabrikasına doğru olmasını istiyor. »

Adamı seyrediyorduk. Bıyığı hüzünlü çalılıklar gibi ağzının üzerine dökülmüştü. Gözleri kurşun rengindeydi. Bir süre boş gözlerle baktıktan sonra çekilip gitti.

«Bu onun son bakışıydı, » dedim. «Böyle bir insan kasabının taşlaşmış ruhunun dahi, ebedi olarak terketmez-den önce dünyaya bir kez daha bakmak istemesi ne dokunaklı manzara. Tam bizim sosyal şair Hungermann'a göre bir konu. »

Georg, «Bak şimdi de ikinci bakışını yapıyor, » diye karşılık verdi.

Acentelerimiz için katalog sayfaları bastığım Presto marka teksir makinesinin başından ayrılıp tekrar pencereye geldim. Başçavuş yine orda durmaktaydı. Güneş ışığında camları parıldayan pencerenin arkasında bir şeyi havaya kaldırıp içti. «İlacını içiyor! » dedim. «Şu perişan yıkıntı bile hayata nasıl bağlı. Hungermann için ikinci bir konu. »

Gözleri benden daha keskin olan Georg, «İlaç değil o! » dedi. «Rakı şişesine ilaç konmaz. »

«Nasıl? »

Penceremizi açtık. Işığın yansıması siliniverdi. O zaman Georg'un haklı olduğunu gördüm. İhtiyar Knopf bir rakı şişesini ağzına dayamış içiyordu. «Karısının güzel bir buluşu, » dedim. «Daha rahat içsin diye suyu rakı

şişesine koymuş. Çünkü odasında rakı bulunmasına olanak yok, her yer didik didik aranmıştı. »

Georg hayır dercesine başını salladı. «Şişenin içindeki su olsaydı çoktan pencereden dışarı atmıştı. Ben ihtiyarı tanıdım tanıyalı suyu yıkanmaktan başka işte kullanmamıştır, Onu da istemeye istemeye. Bu rakıdır, evin aranmasına karşın bir köşeye saklanmış olan rakı. Ve şu anda, bir insanın alınyazısına cesurca direnişini belirten yüce bir gösteri karşısındasın, Ludwig! İhtiyar başçavuş bir eli düşmanının gırtlağında olduğu halde savaş alanında can vermek istiyor. »

«Karısına seslenmeyelim mi? »

«Elinden şişeyi alabileceğini mi sanıyorsun? »

«Hayır. »

«Doktor zaten en çok birkaç gün yaşar demiş. Ne farkeder? »

«Bir Hıristiyanla bir kadercinin davranışı arasındaki fark da burda işte! » diyerek, «Bay Knopf, Başçavuş Knopf! » diye seslendim.

Sesimi işitip işitmediğini kestiremedim, ama şişeyi kaldırarak selam veriyormuşcasına bir hareket yaptı. Sonra şişeyi yeniden ağzına dayadı. «Bay Knopf! » diye seslendim. Sonra da «Bayan Knopf! » diye bağırdım.

Georg, «Artık çok geç, » dedi.

Knopf şişeyi ağzından çekmişti. Şişeyle birlikte daire çizercesine ikinci bir hareket yaptı. Yere yığılmasını bekliyorduk. Tek bir alkol damlasının dahi onun için öldü-rücü olabileceğini doktor söylememiş miydi? Bir sûre sonra ağır ağır suya batan bir ceset gibi odanın dip tarafına çekilerek kayboldu. Georg, «Güzel bir ölüm doğrusu, » dedi.

«Ailesine haber vermeliyiz. »

«Rahat bırak onları. İhtiyar bir başbelasıydı. Bu şekilde gidişine sevineceklerdir. »

«Orasını bilmem. İnsanların birbirlerine olan bağlılığı kendini umulmadık biçimlerde gösterir. Bakarsın adamın midesini yıkattırırlar. »

«Adam öyle bir çaba gösterdi ki ya kalp sektesine uğramıştır ya da karaciğeri patlamıştır. Ama vicdanın rahatlasın istiyorsan doktora telefon ediver. Doktor Hirs-chmann’a. »

Telefonda doktoru buldum. «İhtiyar Knopf şimdi küçük bir şişe rakıyı içip bitirdi, » dedim. «Pencereden gördük. »

Doktor, «Bir içişte mi? » diye sordu.

«Sanırım iki içişte. İyi ama bundan ne çıkar? »

«Hiç. Sadece merakımdan sormuştum. Allah rahmet eylesin. »

«Hiçbir şey yapılamaz mı? »

Hirschmann, «Yapılamaz, » dedi. «Öyle de olsa böyle de olsa ölecektir. Bugüne kadar dayanmasına bile şaşıyorum. Mezarına şişe biçiminde bir taş dikersiniz. »

«Siz acımasız bir insansınız, » dedim.

«Acımasız değil, kinik'im. Aradaki farkı bilmeniz gerekir. Hem de mesleğiniz bakımından bilmeniz gerekir. Sizi teselli edecekse söyliyeyim ki, kinizm olumsuz işaretli bir kalp taşımak demektir. Şimdi de yuvasına doğru yola çıkmış olan bu rakı küpünün anısına siz de bir yudum bir şeyler için! »

Telefonu kapadım. «Georg, » dedim, «sanırım mesleğimizi bırakmamızın zamanı geldi artık. Bu meslek insanı fazla kabalaştırıyor. »

«Kabalaştırmıyor. Duygularını körleştiriyor. »

«Daha da kötü ya. Werdenbrück şairler akademisinin bir üyesi için hiç de uygun bir iş değil. Ölüleri getireceği paraya ya da dikilecek mezar taşına göre değerlendirirsek, ölüm karşısında duyulan derin hayret, dehşet ve saygı duygularından eser kalır mı? »

Georg, «Merak etme, yine de bir şeyler kalır, » dedi. «Ama seni anlıyorum. Bırak şimdi bunları da Eduard'a gidip, şu ihtiyar başçavuşu sessiz kadehlerle kutsayalım. »

Öğleden sonra geri döndük. Bir saat kadar sonra da Knopf'ların evinden çığlıklar ve gürültüler yükselmeye başladı. Georg, «Toprağı bol olsun! » dedi. «Yürü, evlerine gidelim de, birkaç beylik teselli lafı edelim. »

«İnşallah hepsinin yas giysisi bitmiştir. Şu anda onlar için en iyi teselli bu olacak. »

Kapı kilitli değildi. Kapıyı zilini çalmadan açtık. Aynı anda da olduğumuz yerde kalakaldık. Hiç beklemediğimiz bir manzara karşılamıştı bizi. İhtiyar Knopf dışarı çıkmak üzere giyinmiş ve bastonu elinde olduğu

halde odanın ortasında duruyordu. Karısıyla üç kızı dikiş makinelerinin arkasına sinmişlerdi. Knopf öfkeli bir sesle bağırarak bastonunu onların üzerine indirmekteydi. Daha rahat durabilmek için bir eliyle dikiş makinesinin boynuna tutunuyor, öteki elindeki bastonu yapıştırıyordu. Vuruşları pek öyle güçlü değildi, ama Knopf gücü yettiği kadar vurmaktaydı. Yas giysileri öteye beriye saçılmış yerlerde yatıyordu.

Olup bitenleri kestirmek güç değildi. Rakı, başçavuşu öldüreceği yerde, öylesine canlandırmıştı ki kalkıp giyinmişti, niyeti de galiba her zamanki gibi meyhaneleri dolaşmaktı. Kendisine ölüm derecesinde hasta olduğunu kimse söylemediği ve ebedi hayata hazırlamak üzere karısı da korkusundan papaz çağırmadığı için, ölmek düşüncesi Knopf'un aklına hiç gelmemişti. Daha önce de böyle birçok krizleri atlatmıştı ve bunu da yine onlardan biri sanmıştı. Şimdiki öfkesini anlamak da güç değildi. Hiç kimse ailesinin sevgili paracıklarını yas giysilerine harcayacak kadar, kendisini büsbütün defterden silmiş olmalarım görmekten sevinç duymazdı.

Knopf çatlak sesiyle, «Kahrolasıcalar! » diye bağırıyordu. «Sevindiniz değil mi? Göstereceğim size! »

Karısına indirdiği darbe boşa gidince öfkesinden tısladı. Kadın bastona sımsıkı yapışmıştı. «Fakat babacık, bu hazırlıkları yapmak zorundaydık. Doktor dedi ki... »

«Doktorlar aptaldır. Bırak bastonu, iblis karı! Bastonu bırak diyorum sana, canavar! »

Kısa boylu, tombul kadın bastonu gerçekten bıraktı. Erkek ördek bastonu karısına savurdu, ama darbe kızlardan birine rastladı. Üç kadın isteseler bu bitkin ihtiyarın silahım kolayca elinden alabilirlerdi. Fakat başçavuş onları tıpkı acemi erleri eğitmesi gibi, öylesine sımsıkı bir yıldırgı düzeni içinde tutmuştu ki, karşı koymak akıllarına bile gelmiyordu. Şimdi de kızlar bastona yapışmışlardı. Yaşlı gözlerle durumu açıklamaya çabalıyorlardı. Knopf hiçbirini dinlemiyordu. «Bastonu bırakın, şeytanın piçleri! Paraları harcamak ha! Ben göstereceğim size! »

Baston serbest bırakıldı. Knopf yeniden vurmaya başladı ve bir ara dengesini yitirip diz üstü yuvarlandı. Zerdüşt'ün emrine uyarak harem halkını sopadan geçirmek üzere yeniden doğrulduğu zaman Nietsche bıyıkları tükürük kabarcıklarıyla dolmuştu. Kızlar gözyaşları içinde, «Böyle heyecanlanırsan ölürsün baba! » diye bağrıştılar. «Sakinleş ne olur!

Yaşadığını görünce ne kadar sevindik bilemezsin! Şana kahve yapalım ister misin? »

«Kahve mi? Asıl ben kahve yapacağım şimdi size! Öl-dürünceye kadar döveceğim sizi, şeytanın piçleri! Bu kadar parayı sokağa atarsınız ha! »

«Fakat baba, bu öteberiyi tekrar satabiliriz. »

«Satmak ha! Ben şimdi sizi satacağım, rezil karılar! »

İyice darda kalan Bayan Knopf, «Fakat babacık, » diye bağırdı, «biz bunların parasım vermedik ki! »

Ortalık birden duruldu. Knopf bastonunu indirdi. «Ne dedin? »

Biz de ilerledik; Georg, «Bay Knopf, » dedi, «geçmiş olsun! »

Başçavuş, «Siz benim kıçımı yalayın, » diye karşılık verdi. «Görmüyor musunuz işim var. »

«Kendinizi yoruyorsunuz ama. »

«Öyle mi? Size ne peki? Ben burda kendi ailem tarafından mahvedilmiş bulunuyorum. »

«Tersine. Karınız parlak bir alışveriş yapmış. Eğer bu yas giysilerini yarın satmaya kalkarlarsa, enflasyon sayesinde birkaç milyar kazanırlar. Tabii kumaşın parasını vermemişlerse. »

Kadınlar dörtlüsü, «Hayır! » diye bağrıştı, «henüz vermedik! »

«Öyleyse sevinin Bay Knopf! Hastalığınız sırasında dolar hayli yükseldi. Siz de haberiniz olmadan uykudayken değerli eşya sahibi oldunuz. »

Knopf kulak kesilmiş dinliyordu. Bir enflasyon olduğunu rakının durmadan pahalılaşması yüzünden bilmekteydi.

«Demek böyle, demek kazandık ha... » diye mırıldandı. Sonra tüyleri diken diken olmuş dört serçeye döndü. «Benim için mezar taşı da aldınız mı? » diye sordu.

Kadınlar dörtlüsü ferahlayarak, «Hayır baba! » diye bağrıştı. Bir yandan da yalvaran gözlerle bize bakıyorlardı.

Knopf öfkelenmişti. O çatlak sesiyle, «Niçin almazsınız be! » diye bağırdı. Kadınlar şaşkın gözlerle bakıştılar.

Knopf, «Kaz kafalılar! » diye haykırdı. «Almış olsaydınız şimdi onu tekrar satabilirdik! » Georg’a bakarak. «Hem de kârla, değil mi? » diye sordu.

«Parası verilmiş olsaydı elbette. Aksi halde biz onu olduğu gibi alırdık. »

«Haydi yahu! Biz de o zaman taşı Hollmann ve Klotz’ a satar, ordan aldığımızla da sizin paranızı verirdik. » Başçavuş tekrar civcivlerine döndü. «Kaz kafalılar! Para nerde? Kumaşın parasını vermediğinize göre, para sizde demektir. Getirin parayı! »

Georg, «Yürü gidelim, » dedi, «İşin duygusal yanı sona erdi. Parayla ilgili yanı bizi hiç ilgilendirmez. »

Oysa yanılıyordu. On beş dakika sonra Knopf bizim büroya damlamıştı. «Her şeyi öğrendim, » dedi. «Yalan hiçbir işe yaramaz. Karım itiraf etti. Sizden bir mezar taşı satın almış. »

«Parasını ödemedi. Bunu unutmayın. Şu anda taşa da artık ihtiyacınız kalmamış bulunuyor. »

Başçavuş tehdit edercesine, «Satın almış ya bir kez, » dedi. «Tanıklar var. İşin içinden sıyrılmaya kalkışma-yın! Aldı mı almadı mı? »

Georg bana baktı. «Pekâlâ» dedi. «Karınızın yaptığı satın almaktan çok bilgi almaktı. »

Knopf, «Aldı mı almadı mı? » diye bağırdı.

Georg ihtiyarı yatıştırmak için, «Bay Knopf» dedi, «bunca zamandır tanıştığımıza göre, nasıl isterseniz öyle kabul edin. »

«O halde aldı demek. Öyleyse bana yazılı bir belge verin. »

Georg’la tekrar bakıştık. Bu çürüğe çıkmış ihtiyar asker verdiğimiz dersi çok çabuk bellemiş, şimdi de bizi sömürmek istiyordu.

«Niçin yazılı belge istiyorsunuz? » diye sordum. «Verin parasını, alın taşınızı. »

Knopf bu kez bana, «Sen sesini çıkarma, dolandırıcı! » diye çıkıştı. Sonra da çatlak sesiyle «Belge isterim! » diye tutturdu. «Sekiz milyarlık bir makbuz isterim. Ne kadar da pahalıymış. Alt tarafı bir taş parçası işte. »

«Yazılı belge almak istiyorsanız, parasını hemen ödemeniz gerekir, » dedim.

Knopf bizimle kahramanca savaştı; ancak on dakika sonra yenilgiyi kabul edebildi. Karısından aldığı paranın içinden sekiz milyarı çıkarıp önümüze saydı. «Şimdi de yazılı belge! » diye homurdandı.

İstediği yazılı belgeyi alacaktı. Pencereden ailesinin bayanlarının kapıda bekleştiğini görüyordum. Ürkek tavırlarla bize doğru bakıyorlar ve işaretler yapıyorlardı. Knopf onları en son zavallı milyonlarına kadar soyup soğana çevirmişti. Bu arada ihtiyar makbuzunu almış bulunuyordu. Georg'a «Bu iş tamam, » dedi. «Şimdi bu mezar taşma kaç para verirsiniz? Size satıyorum. »

«Sekiz milyar. »

«Nasıl? Dolandırıcılık bu! Enflasyon ne oldu? »

«Enflasyon yine yerinde. Taş bugün için sekiz buçuk milyar eder. Sekiz milyarını alış fiyatı olarak size ödüyorum, satış fiyatından ise yarım milyon da biz kazanalım. »

«Nasıl? Sizi gidi tefeciler! Ya ben, ben ne olacağım? Hani benim kazancım? Cebinize indiriyorsunuz, değil mi? »

«Bay Knopf, » dedim. «Bir bisiklet alsanız da, bir saat sonra satmak isteseniz, verdiğiniz parayı tastamam alabilir misiniz? Bu, küçük ticaretin de, büyük ticaretin de, müşteri olmanın da ilkesidir. Bizim ekonomimiz bu ilkeye dayanır. »

Dikleşen başçavuş, «O ekonomi dediğin gelsin benim kıçımı yalasın, » dedi. «Satın alınan bir bisiklet, üstüne binip gezmesen de kullanılmış bisiklet sayılır. Benim mezar taşım ise yepyeni. »

«Kuramsal olarak o da kullanılmış sayılır, » dedim. «Ekonomik bakımdan da bir dereceye kadar yine kullanılmış sayılır. Hem sonra hayatta kaldınız diye bizim zarar etmemizi isteyemezsiniz. »

«Dolandırıcılık bu! Dolandırıcılıktan başka bir şey değil! »

Georg «Mezar taşı sizde kalsın» diye akıl verdi. «Değerli güzel bir eşyadır. Günün birinde nasıl olsa işinize yarayacaktır. Hiçbir aile ölümsüz değildir. »

«Ben onu rakiplerinize satacağım. Şimdi derhal on milyar vermezseniz, Hollmann ve Klotz firmasına satarım. »

Telefonu kaldırdım. «Gelin, sizi o külfetten kurtaralım. Buyrun, telefon edin. Numaraları 624'tür. »

Knopf kendine olan güvenini yitirerek bu öneriyi reddetti. «Onlar da sizin gibi dolandırıcıdır! Peki, bu taşın değeri yarın ne olabilir? »

«Belki bir milyar daha yükselir. Belki de iki ya da üç milyar. »

«Ya bir haftada? »

Georg, «Bay Knopf, » dedi, «dolar kurunu önceden bilebilseydik ne burada otururduk, ne de sizinle mezar taşı pazarlığı yapardık. »

Söze karışarak, «Bir ay içinde kolayca trilyoner olmanız pekâlâ mümkündür, » dedim.

Knopf düşünmeye başladı. Sonra da, «Taşı alıyorum, » diye homurdandı. «Ne yazık ki, parasını vermiş bulundum bir kez. »

«Dilediğiniz an biz onu yeniden satın alırız. »

«Sizin de istediğiniz bu! Kâr etmeden satmayı aklımdan bile geçirmiyorum. Ben onu spekülasyon yapmak için elimin altında bulunduracağım. Taş için güzel bir yer verin bakalım. » Knopf kaygılı gözlerle pencereden dışarı baktı. «Belli olmaz yağmur yağıverir. »

«Mezar taşları yağmura karşı dayanıklıdır. »

«Saçma! O zaman da yeniliği gider. Benimkinin sundurmanın altına konulmasım istiyorum. Hem de samanların üstüne. »

Georg, «Onu niçin evinizin içine koymuyorsunuz? » diye sordu. «Orda kışın soğuktan da korunmuş olurdu. »

«Delirdiniz mi? »

«Hiç de değil. Tabutlarım evlerinde bulunduran pek çok saygı değer kimse vardır, özellikle evliyalarla Güney İtalya'da oturanlar. Birçokları da onu yatak diye kullanır. Bizim Wilke de öyledir, eve gidemeyecek derecede kafayı çekince, hep o kocaman tabutunun içinde uyur. »

Knopf, «Olmaz» diye kararını verdi. «Kadınlar! » diye seslendi. «Taş burda kalacak! Bir yerine bir şey olmayacak! Siz sorumlusunuz! Sigorta ettirin onu! Tabii kendi paranızla! »

Bu başçavuş sesinden gına gelmişti bana. «Her sabah mezar taşınızı bir denetleseniz nasıl olur? » diye sordum. «Cilası parlak mı, duruşu yerinde mi, hizası tamam mı, karın içerde göğüs dışarda mı, etraftaki çalı çırpı hazırol duruşunda mı? Hatta ille de olsun isterseniz, Bay Heinrich Kroll her sabah üniformasını giysin, mezar taşınızın karşısına geçip tekmil versin. Hem böyle bir görevi zevkle yapacaktır. »

Knopf karanlık bakışlarla beni süzdü. «Prusya disiplini egemen olabilseydi, dünya çok daha güzel görünecekti, » diye karşılık verdi. Ardından da korkunç bir geğirti koyverdi. Rakı kokusu ortalığa yayıldı.

Anlaşılan başçavuş günlerden beri hiçbir şey yememişti. Knopf ikinci kez geğirdi. Bu seferki daha yumuşak ve daha uyumlu

bir geğirtiydi. Sonra bize emekliye ayrılmış bir muvazzaf başçavuşun acımasız gözleriyle baktı, geriye döndü, düşecek gibi oldu, ama Hemen toparlandı. Sonra gideceği yeri bilen adımlarla avluya çıkıp sola saptı. Ailenin bütün milyarları cebinde, ilk meyhanenin yolunu tuttu.

*

**

Gerda gazocağının önünde durmuş etli lâhana dolması pişiriyordu. Çıplaktı. Ayaklarında partal yeşil terlikler vardı. Sağ omuzuna damalı bir bulaşık bezi atmıştı. Ortalık lâhana, yağ, pudra ve esans kokuyordu. Dişarda yaban asmaların yaprakları pencerenin önünde kırmızı kırmızı sarkıyor ve sonbahar mavi gözlerle içeriye bakıyordu.

Gerda, «Yine burda olman ne güzel, » dedi. «Yarın buradan taşınıyorum. »

«Sahi mi? »

Çok doğal ve vücudunun güzelliğine güvenen bir havayla gazocağının önünde durmaktaydı. «Evet, » dedi. «İlgilendirir mi seni? »

Geriye dönüp yüzüne baktım. «İlgilendirir Gerda, » diye yanıt verdim. «Nereye taşınıyorsun? »

«Walhalla Oteli'ne. »

«Eduard'a mı? »

«Evet, Eduard'a. »

Lâhana dolmasını karıştırdı. Sonra, «Bir itirazın mı var? » diye sordu.

Yüzüne baktım. Ne itirazım olabilir diye düşündüm. Bir itirazım olmasını, olabilmesini çok isterdim. Bir an için yalan söylemeye niyetlendim, ama bir anda yalanımı anlayacağını biliyordum.

«Artık Kırmızı Değirmen'de de çalışmayacak mısın? » diye sordum.

«Kırmızı Değirmen'in defterini çoktan kapattım. O-nun için meraklanma. Hayır, orda kalamazdım. İnsan bizim mesleğimizde açlıktan ölür. Kentte kalacağım. »

«Eduard'ın yanında mı? » dedim.

«Evet, Eduard'ın yanında, » diye yineledi. «Eduard bana barı teslim ediyor, barmen olacağım. »

«Walhalla'da mı oturacaksın? »

«Walhalla'da oturacağım. Yukarda çatı katında. Ve Walhalla'da da çalışacağım. Artık sandığın gibi genç değilim ben. İş bulamaz hale gelmezden önce, kendime sağlam bir yer sağlamanın çaresine bakmalıyım. Sirkte beceremedim bunu. Zaten benim için son denemeydi bu. »

«Sen daha çok yıllar iş bulabilecek durumdasın Gerda, » dedim.

«Bu işlerden hiç anlamıyorsun. Ben yaptığımı biliyorum. »

Pencerede sallanıp duran kırmızı asma yapraklarına baktım. Nedendir bilmem, birden kendimi bir savaş kaçağı gibi hissettim. Gerda'yla kurduğum ilişkinin, bir askerin izindeyken geçirdiği bir serüvenden daha değerli bir yanı olmamıştı. Fakat böyle bir ilişkide dahi, bunun ifade ettiği anlam iki kişiden biri için her zaman daha derin oluyordu.

Gerda, «Bunları sana kendim söylemek istedim, » dedi.

«Bana söylemek istediğin aramızda her şeyin bittiği mi? »

Başıyla evet işareti yaptı. «Ben oyunumu dürüstçe oynuyorum. Eduard bana hayatta sağlam olan biricik şeyi verdi. Bir iş verdi. Ve bunun ne demek olduğunu ise ben çok iyi biliyorum. Kimseyi aldatmak istemem. »

«Öyleyse niçin? » diye söze başladım, ama arkasını getiremedim.

Gerda, «öyleyse benimle şimdi niçin yattın diye sormak istedin, » dedi. «Sen bütün gezginci, artistlerin aşırı duyarlı olduğunu bilmez misin? » Birden güldü. «Gençliğe veda ediş bu. Haydi gel, lâhana dolması pişti. »

Masanın üstüne tabakları koydu. Onu seyrediyordum. Ansızın içimi derin bir hüzün kapladı. «Söyle bakalım, senin o büyük ilahi aşkın ne yapıyor? » diye sordu.

«Hiç Gerda, hiç. »

Tabakları doldurdu. «Günün birinde yine böyle küçük bir ilişkin olursa, » dedi, «kıza sakın hiçbir zaman öteki aşklarından söz etme. Anlıyor musun? »

«Evet, » diye yanıt verdim. «Çok üzgünüm Gerda. »

«Allahaşkına çeneni kapa ve yemeğini ye! »

Yüzüne baktım. Sakin ve umursamaz bir hali vardı. Yüzü aydınlıktı. Sarsılmazlık gösteren bir ifadeyle kaplıydı. Çocukluğundan beri başına buyruk yaşamaya alışmıştı. Hayatı tanıyor ve onunla uyuşmasını biliyordu. Bende olmayan şeylerin hepsi onda vardı. Onu büyük bir aşkla sevmiş olmayı isterdim. O zaman hayat daha berrak ve daha kolay anlaşılır olur, insan neye ihtiyacı olduğunu hemen bilebilirdi. Bilinen şeyler o kadar çok olmasa dahi, hiç değilse kesin olacaklardı.

Gerda, «Biliyor musun, istediğim çok bir şey değil, » dedi. «Dayak yiye yiye büyüdüm, sonra da evden kaçtım. Şimdi ise mesleğimden bıktım. Bir yerde oturan insan olacağım. Eduard da insanların en kötüsü değil. »

«Kendini beğenmiş cimrinin biridir, » dedim, ama ardından da böyle konuştuğum için kendime kızdım.

«İnsan biriyle evlenmek isterse bu özellikler, dalgacı ve savurgan olmaktan çok daha iyidir. »

Hayretle, «Evlenecek misiniz? » diye sordum. «Ona gerçekten bu kadar inanıyor musun? Göreceksin, seni sömürecek ve sonra da herhangi bir zengin otelcinin kızıyla evlenecektir. »

«Bana bu konuda hiçbir söz vermiş değil. Onunla yalnızca bar için üç yıllık bir sözleşme yaptım. Bu üç yıl içinde ise bensiz yaşayamayacağını anlayacaktır. »

«Değişmişsin, » dedim.

«Ah, ne safsın sen! Ben sadece kesin bir karar vermiş bulunuyorum, o kadar. »

«Yakında elimizde hâlâ ucuz kuponlardan bulunduğu için sen de Eduard'la birlikte bize sövüp saymaya başlarsın artık. »

«Hâlâ kupon var mı sizde? »

«Daha birbuçuk aylık var. »

Gerda güldü. «Sövüp saymayacağım, » dedi. «Hem siz bunların parasını zamanında tastamam ödemişsiniz. »

«Bu bizim başarılı biricik borsa işimiz oldu. » Gerda tabakları toplayıp götürürken arkasından baktım. «Onları Georg'a bırakacağım, » dedim. «Ben artık bir daha Wal-halla'ya gelmem. »

Geriye döndü. Gülümsedi, ama gözleri hiç de gülümsemiyordu. «Niçin gelmeyeceksin? » diye sordu.

«Bilmem. İçimden öyle geldi işte. Ama bakarsın belki de gelirim. »

«Elbette gelirsin. Niçin gelmeyecekmişsin? »

Cesaretim kırılmış bir halde, «Evet, niçin gelmeyeyim? » dedim.

Aşağı kattan elektrikli piyanonun boğuk sesi geliyordu. Ayağa kalkıp pencereye yürüdüm. «Bu yıl ne. kadar da çabuk geçti, » dedim.

Gerda, «Evet, » diyerek bana yaslandı. «Ne tuhaf, » diye mırıldandı. «Günün birinde birisinden hoşlanıyorsun, o da umulamn tersine böyle senin gibi bana hiç uy-mayan biri çıkıyor. » Beni yanından itti. «Şimdi git artık! O ilâhi aşkına git! Kadınlar hakkında ne biliyorsun ki? »

«Hiçbir şey. »

Gülümsedi. «Kadınları anlamaya da çalışma, bebeğim. Böylesi çok daha iyi. Şimdi de artık git! Buyur, şunu da al! » Madeni bir para çıkarıp bana verdi. «Bu nedir? » diye sordum.

«İnsanları sudan geçiren bir adam. Uğur getirir. »

«Sana uğur getirdi mi? »

Gerda, «Uğur mu? » diye karşılık verdi. «Uğur dediğin türlü türlü olabilir. Belki bana da getirmiştir. Haydi git artık! »

Beni dışarı iterek kapıyı kapattı. Merdivenlerden indim. Avluda iki Çingene karısıyla karşılaştım. Şimdi de bu kadınlar birahanede gösteri yapıyorlardı. Kadın güreşçiler çoktan gitmişlerdi. Çingene kadınlarından daha genç olanı, «Falınıza bakalım mı, genç bayan? » diye sordu. Kadın sarımsak ve soğan kokuyordu.

«Hayır, » dedim. «Bugün olmaz. »

Karl Brill’lerde büyük bir heyecan vardı. Masanın üstüne yığınla para konmuştu. Toplamı trilyonu bulmuş olmalıydı. Karl’ın bu seferki rakibi fokbalığı suratlı, elleri küçücük bir adamdı. Ben geldiğimde duvardaki çiviyi yoklamış geri dönüyordu. Gür bir sesle, «İki yüz milyar daha, » dedi.

Karl Brill, «Kabul! » diye karşılık verdi.

İki düellocu paraları ötekilerin yanına koydular. Karl, «Başka katılacak var mı? » diye sordu.

Kimse çıkmadı. Oyun herkes için çok yüksek bir hale gelmişti. Kari berrak boncuklar gibi ter döküyordu. Ama kendine güveni de tamdı. Onun altmışına karşılık kırkla bahse girilmişti. Ancak Karl, fokbalığının küçük bir

çekiç darbesi daha indirmesine izin vermişti.. Onun için de kırka altmış olarak kararlaştırılmış bulunan bahsin, bu kez elliye elli olmasına karar verilmişti. Karl bana, «Küçük kuşun akşam şarkısını çalar mısınız? » diye sordu.

Piyanoya oturdum. Az sonra Bayan Beckmann kıpkırmızı kimonosu içinde göründü. Bu kez üzerinde her zamanki o heykel hali yoktu. Dağ gibi memeleri, altında deprem oluyormuşcasına sallanıyordu. Gözlerinde de her zamankinden çok farklı bir ifade vardı. Karl Brill'e bakmadı bile.

Karl, «Klara! » dedi. «Bay Schweiz'den başka burda bulunan bayların hepsini tanırsın. » Zarif bir hareket yaparak, «Bay Schweiz, » diye takdim etti.

Fokbalığı şaşkın ve biraz da kaygılı bir havayla eğilerek selam verdi. Bir paraya, sonra bir de karşıda dikilen Brünhilde'ye baktı. Çivi pamuğa sarıldı. Ve Klara yerini aldı. Sesi iki katlı titrek çıkararak parmaklarımı tuşların üzerinde dolaştırıp çalmayı birden kestim. Her şey susmuştu.

Bayan Beckmann çok sakin duruyor, dikkatini bir noktada toplamış gibi görünüyordu. Sonra vücudunda iki kez bir ürperti dolaştı. Karl Brill'e vahşi bir bakış fırlattı. Dişlerinin arasından, «Üzgünüm, » diye fısıldadı. «Olmuyor... » Duvardan çekilerek atölyeyi terkedip gitti. Karl, «Klara! » diye seslendi.

Kadın yanıt vermedi. Fokbalığı okkalı bir kahkaha koyvererek paraları cebe indirmeye başladı. Karl'ın kadeh arkadaşları yıldırımla vurulmuşa dönmüşlerdi. Karl Brill inlercesine sesler çıkararak çiviye doğru koştu. Sonra geri dönerek fokbalığına «Bir dakika! » diye bağırdı. «Bir dakika, bu iş daha bitmedi. Biz üç kez deneyecek diye bahse tutuştuk. Oysa iki kez hamle yaptı. »

«Üç kez yaptı. »

«Böyle hemen karar veremezsiniz. Bu konuda daha pek yenisiniz. İki kezdi. »

Şimdi Karl'ın şakaklarından aşağıya terler su gibi akıyordu. Kadeh arkadaşları tekrar kendilerine gelmişlerdi. «İki kezdi, » diye doğruladılar.

Bir tartışmadır başladı. Konuşulanları işitmez olmuştum. Bana sanki yabancı bir gezegende oturuyormuşum gibi geliyordu. Kısa bir an süren ve benliğimin derinliklerinden gelen korkunç bir duyguydu bu. Odada konuşulanları yeniden izlemeye başlayınca bayağı sevindim. Fokbalığı

durumdan yararlanmıştı. Bahis için yeniden para konulursa üçüncü denemeyi kabul edeceğini bildiriyordu. Hem bu, fokbalığının otuzuna karşılık yetmiş konularak yapılacak bir bahis olacaktı. Karl ter içinde her koşulu kabul etti. Gördüğüme göre atölyesinin yarısını, otomatik taban geçirme makinesiyle birlikte bahse koymuş oluyordu. Bana, «Gelir misin? » diye fısıldadı. «Benimle yukarı gel. Klara'yı niyetinden caydıralım. Bile bile böyle yaptı. »

Merdivenden yukarı çıktık. Bayan Beckmann, Karl'ı bekliyordu. Üzerinde Anka kuşu bulunan kimonosuyla yatağa uzanmıştı. Şişman kadınları seven birisi için harikulade güzeldi. Sinirli ve kavgaya hazır bir hali vardı. Karl, «Klara! » diye fısıldadı. «Niçin böyle oldu? Bile bile yaptın sen bunu. »

Bayan Beckmann, «Öyle mi? » dedi.

«Eminim. Niye böyle yaptığını da biliyorum. Ama yemin ederim ki... »

«Yalan yere yemin etme! Seni gidi rezil herif, Ho-henzollern Oteli'nin kasiyeriyle yatarsın ha! İğrenç domuz seni! »

«Ben mi yatmışım? Ne yalan! Hem sen nerden biliyorsun bunu? »

«Gördün mü, kendi ağzınla söyledin işte! »

«Ben mi söyledim? »

«Şimdi söyledin ya. Sen nerden biliyorsun diye sordun. Gerçek olmasaydı, neyi nerden bilecektim? »

Yüzme şampiyonu Karl Brill'e acıyarak bakıyordum. Buzlu sulardan hiçbir zaman korkmamıştı ama burda şu anda yarışı yitirmiş bulunuyordu. Merdivenden çıkarken kendisine uzun boylu konuşmalara kalkışmasını, sadece Bayan Beckmann'ın dizlerine kapanıp af dilemesini, ağzından da en küçük bir laf kaçırmamasını öğütlemiştiın.

Böyle yapacağı yerde, «Bay Kletzel, » diye birisini ortaya atıp kadını suçlamaya kalkışmasın mı? Aldığı karşılık, burnuna inen korkunç bir yumruk oldu. Karl geriye sıçrayıp kocaman burnunu tuttu. Kanayıp kanamadığına baktı. Bir öfke çığlığı kopardı. Sonra da eski bir savaşçı olarak Bayan Beckmann'ı saçlarından tutup yataktan aşağı almak, ense köküne bir tekme indirmek ve heybetli butlarını o ağır bel kayışıyla dövmek için atılmaya hazırlandı. Kıçına orta şiddette bir tekme yapıştırdım. Benim üzerime de atılmaya hazır bir durumda geriye döndü. Ancak yalvaran

gözlerimi, yukarı kalkmış ellerimi ve sessizce bir şeyler fısıldayan dudaklarımı görünce, içinde bulunduğu kan dökme sarhoşluğundan ayıldı. Kahverengi gözlerinde yeniden insanlara özgü anlayışın ışığı parladı. Burnundan kanlar aka aka, evet dercesine başını salladı. Tekrar geri dönüp, «Klara! » diye bağırdı. Yatağın yanı başına diz çöktü. «Ben hiç şey yapmadım Klara, ama yine de affet beni sen! »

Kadın, «Domuz yavrusu! » diye bağırdı. «Domuzoğlu domuz! Bak, kimonom ne hale geldi? »

Pahalı giysiyi kenara çekti. Karl'ın kanları bu kez yatak çarşafına damlamaya başladı. Kadın, «Kahrolasıca yalancı! » dedi. «Hâlâ mı yalan atıyorsun? »

Karl dürüst ve basit bir insandı. Diz çökmesinin hemen ödüllendirilmesini beklerken, küfürle karşılaşmasına yeniden öfkelenerek ayağa kalkmak istediğini farkettim. Eğer bu kanayan burnuyla bir güreşe başlarsa her şey mahvolacaktı. Bayan Beckmann belki onu Hohenzollern Oteli'nin kasiyeri için affederdi, ama kimonosu berbat olursa asla affetmeyecekti. Arkadan ayağına basarak bir elimle omzuna dayandım. Sonra da, «Bayan Beckmann, o suçsuzdur, » dedim. «Benim yüzümden oldu bu. »

«Nasıl? »

«Benim yüzümden, » diye yineledim. «Savaş arkadaşları arasında kimi zaman böyle şeyler olur. »

«Nasıl? Sizin o kahrolasıca savaş arkadaşlığınıza da başlarım şimdi, yalancı keratalar, sahtekârlar! Ben de bu laflara inanacağım ha! »

«O benim kurbanım oldu, » dedim. «Kasiyer kadınla beni tanıştırdı, hepsi o kadar. » Bayan Beckmann alev alev yanan gözleriyle doğruldu. «Nasıl? Sizin gibi genç bir adamın, Hohonzellern Oteli'ndeki o kadavraya benzeyen kart karının arkasından koşmuş olduğunu söyleyecek değilsiniz elbette. »

«Koşmak değil, sayın bayan, » dedim. «Ama insan zor-da kalınca şeytana uyuyor işte. Hele yalnızlık da insanın, gırtlağına sarılmışsa... »

«Sizin gibi genç bir adam çok daha başkalarını bulabilir. »

«Genç, ama yoksul, » diye karşılık verdim. «Şimdiki kadınlar barlara götürülsünler istiyorlar. Bunlardan konuşacaksak iş değişir. Benim gibi enflasyon fırtınası içinde yapayalnız kalmış bir bekâra o kasiyer bayanı

yakıştıramadığınız halde, bütün Werdenbrück'ün en güzel, en ilginç kadınının lütfuna lâyık olmadığı halde erişmiş bulunan Karl Brill'den böyle bir şeyi nasıl umarsınız? Bunun abes olacağını kabul etmelisiniz. »

Sözlerim hedefi on ikiden vurmuştu. Bayan Beckmann, «Ciğeri beş para etmezin biridir, » dedi. «Lâyık olmadığı da çok doğru bir söz. »

Karl hemen harekete geçti. Kanlı yatak çarşafının arasından boğuk bir sesle, «Sen benim hayatımsın Klara! » diye uludu.

«Ben senin banka hesabının, ruhsuz adam! » Bayan Beckmann bana döndü. «Hohenzollern'deki o leş keçiye neler yaptın bakalım? »

«Hiçbir şey! Hiçbir şey yapamadım. Kendimden tiksindim. »

Kadın derin bir sevinçle «Böyle olacağını size önceden söyleyebilirdim, » dedi.

Savaşın sonu belli olmuştu. Şimdi geri çekilmenin son çarpışmalarını yapıyorduk. Karl, lotüs çiçekli, deniz yeşili bir kimonoyla kuğu tüylü bir terlik alacağına söz verdi. Sonra da burnuna soğuk su çekmeye gitti. Bayan Beckmann ayağa kalkmıştı. «Bahis ne kadarlık? » diye sordu.

«Yüksek, » dedim. «Trilyonluk! »

«Karl! » diye seslendi. «Bay Bodmer'e de iki yüzelli milyarlık bir hisse ayır! ».

«Hay hay, Klara! »

Merdivenden indik. Fokbalığı aşağıda oturuyordu.

Karl'ın arkadaşları başında nöbet bekliyorlardı. Öğrendiğimize göre, biz çıkınca hemen işin hilesine kaçmaya yeltenmiş, ama Karl'ın arkadaşları tam zamanında elinden çekici almışlar. Bayan Beckmann küçümseyici bir havayla gülümsedi ve otuz saniye sonra çivi yerdeydi. Sonra da Alplerde Akşam Kızıllığı şarkısının nağmelerine ayak uydurarak bir kraliçe heybetiyle ağır ağır uzaklaştı.

Biraz sonra Karl Brill heyecan içinde yanıma gelmişti. «Arkadaş arkadaştır, » dedi.

«Onur meselesi! İyi ama, sen de şu kasiyerle ne halt karıştırdın? »

Karl, «Ne yaparsın, olan oldu bir kez, » diye karşılık verdi. «İnsanı bazen akşamları nasıl efkâr basar bilirsin. Gelgeldim kokmuş karının da gevezeliği tutmuş. Ben burdaki mallarımı müşteriye seçtirmem. Ama siz

başkasınız, sevgili dostum. Buyrun, dilediğinizi seçin! » Deri parçalarını gösterdi. «En iyi cinsten bir çift ayakkabı sana armağanım olsun! Hangisinden istersen, siyah, sarı, kahverengi, rugan, süet... kendi ellerimle yapacağını! »

«Rugan olsun, » dedim.

Eve dönüyordum. Avluda bir karaltı gördüm. İhtiyar Knopf'tu bu. Önüm sıra gelmiş olacaktı. Sanki bir süre önce öldüğüne karar verilmiş olan kendisi değilmişçesine kara mezar taşım kirletmeye hazırlanıyordu. «Bay Başçavuş, » diyerek koluna girdim. «Bu çocukça gösterilerinizi yapmanız için artık kendi mezar taşınız var. Onu kullansanıza! »

Onu satın almış olduğu taşın önüne götürdüm ve yine kara mezar taşına gitmesin diye de evin kapısı önünde beklemeye başladım.

Knopf beni şöyle bir süzdü. «Kendi taşıma mı? » diye sordu. «Deli mi oldunuz? Şimdi değeri ne bu taşın? »

«Bu akşamki dolar kuruna göre dokuz milyar. »

«Ve ben de bunun üzerine işeyeceğim ha! »

Knopf'un gözleri birkaç saniye ortalıkta dolaştı. Sonra bir şeyler mırıldanarak evden içeri yalpalandı. Kimsenin yapamadığı bir iş, basit mülkiyet kavramı sayesinde başarılmıştı. Başçavuş kendi tuvaletini kullandı.

Bu konuda insan komünizmle şapa oturur. Düzen düşün-cesini sağlayan mülkiyettir.

Bir süre daha orda durup düşüncelere daldım. Doğanın amiplerden başlayıp balıklardan, kurbağalardan sürüngenlerden, maymunlardan aşarak ihtiyar Knopf'u oluşturması için milyonlarca yılı harcaması gerekmişti. Bu yaratık fiziksel ve kimyasal harikalarla doluydu. Bu yaratıkta dahiyane bir kan dolaşımı, insanda tapınma isteği uyandıran bir kalp makinesi, yanında IG boya fabrikalarının gülünç birer adi tezgâh durumuna düştüğü bir karaciğer ve iki böbrek vardı. Ve bütün bunlar, bu milyonlarca yıl özene bezene uğraşılarak kusursuz hale getirilmiş harika makine, Muvazzaf Başçavuş Knopf adı verilsin, kısa bir zaman için yeryüzünde zavallı köylü delikanlılarına işkence etsin ve sonra orta halli emekli aylığını içkiye yatırsın diye yapılmıştı. Kimi zaman Tanrı gerçekten bir hiç için nice külfetlere giriyor.

Başımı sallayarak odamdaki ışığı yaktım ve aynaya baktım. Bu da doğanın başka bir harikasıydı, ancak işe yaramasını bilmeyen bir harikaydı. Işığı söndürüp karanlıkta soyundum.

YİRMİ İKİNCİ BÖLÜM

Ağaçlıklı yoldan bana doğru genç bir bayan geliyordu. Pazar sabahıydı ve bu bayanı az önce kilisede de görmüştüm. Vücuduna iyi oturmuş, açık gri bir tayyör giymişti, başında küçük bir fötr şapka, ayaklarında gri süet ayakkabılar vardı. Adı Geneviève Terhoven'di ve bana yabancıydı.

Kilisede annesiyle birlikteydi. Ona bakmıştım, Bo-dendiek'e ve başarısının sevinci nerdeyse ağzının kenarından akacak olan Wernicke'ye de bakmıştım. Ayinden sonra bahçede bir tur atmış ve onu görebilmekten umudu kesmiştim. Ansızın İsabelle'nin, artık yaprakları dökülmüş ağaçlıklı yoldan yalnız başına geldiğini gördüm.

Olduğum yerde durdum. O geliyordu, incecikti, tüy gibiydi ve çok şıktı. İçimde birden bütün özlemler yeniden uyandı; cennetin özlemi ve damarlarımdaki kanın özlemiydi bu. Konuşamıyordum. Wernicke'den iyileştiğini, bütün gölgelerin artık kaybolduğunu öğrenmiştim. Böyle olduğunu kendim de seziyordum. İşte karşımdaydı; eskisinden bambaşka, ama yine de her haliyle karşımday-dı. Aramızda artık hastalığıyla ilgili' hiçbir şey kalmamıştı. Onun aşkı ellerimden, gözlerimden fışkırıyor ve sessiz girdaplar gibi bir başdönmesi damarlarımdan beynime doğru yükseliyordu. Bana doğru baktı. «Isabelle, » dedim. Tekrar bana baktı, kaşlarının arasında incecik bir kırışık belirmişti. «Buyrun? » diye sordu.

Durumu birden kavrayamadım. Ona bir şeyler anımsatmak gerektiği kanısındaydım. «Isabelle, » diye yineledim. «Beni anımsamadın mı? Ben Rudolf'um. »

«Rudolf mu? » diye yineledi. «Buyrun Rudolf. »

Bir an donakaldım. Sonra, «Birbirimizle sık sık konuşurduk, » dedim.

Evet dercesine başını salladı. «Evet, çoktandır burdaydım. Pek çok şeyi unuttum. Özür dilerim. Siz de çoktan beri mi burdasınız? » »

«Ben mi? Ben burda yukarda hiç bulunmadım. Sadece org çalardım. Ve o zaman... »

Geneviève Terhoven nazikçe, «Org mu, ah evet, » diye karşılık verdi. «Evet, kilisede. Şimdi anımsadım. Birden anımsayamadığım için özür dilerim. Çok güzel çalardınız. Teşekkürler. »

Bir aptal gibi orda durmaktaydım. Niçin yürüyüp gitmediğimi bilemiyordum. Geneviève'in de bunu anlayamadığı açıkça belli oluyordu. «Affedersiniz, » dedi, «yapılacak çok işim var. Yakında yola çıkıyorum. »

«Yakında mı? »

Hayretle, «Evet, » diye yanıt verdi.

«Hiçbir şeyi anımsamıyor musunuz? Geceleyin düşen isimleri, sesleri olan çiçekleri de mi? »

Isabelle hiçbir şeyi anlamamışçasma omuzlarını kaldırdı. Sonra gülümseyerek «Bunlar şiir, » dedi. «Ben şiiri oldum olası severim. Ama o kadar çok çeşitli şiir var ki, insan hepsini birden anımsayamıyor. »

Artık üstelemedim. Her şey önceden kestirdiğim gibi olmuştu. İsabelle iyileşmişti. Bense uyuklayan bir köylü karısının elinden bir gazetenin düşmesi gibi, onun ellerinin arasından kayıp gitmiştim. Artık hiçbir şeyi anımsamıyordu. Sanki narkozla bayıltılmış ve sonra birden ayılmıştı. Burda geçen zaman onun belleğinden silinmişti. Her şeyi unutmuştu. O şimdi Geneviève Terhoven'di ve İsabelle'nin kim olduğunu bilmiyordu. Yalan söylemiyordu, bunu görüyordum. Onu yitirmiştim, hem de öyle korktuğum gibi de değil; benimkinden bambaşka bir çevrenin insanı olduğu ve şimdi yine oraya döndüğünden değil, tersine daha kötü, daha kökten ve bir daha asla düzeltilmez biçimde yitirmiştim. O ölmüştü. Gerçi yaşıyor, soluk alıyordu, güzeldi, ama hastalığın yabansılığı üzerinden kalktığı anda ölmüş, ebedi olarak boğulmuştu. Kalbi daldan dala uçan İsabelle, kalbi salkım salkım çiçek açan Isabelle, Geneviève Terhoven'in içinde boğulmuştu. Kibar çevrelerin iyi eğitim görmüş kızı, günün birinde zengin kocaya varıp, iyi bir anne olacak olan Geneviève Terhoven'in içine gömülüp kaybolmuştu.

Geneviève, «Gitmek zorundayım, » dedi. «Bize org çalmış olduğunuz için tekrar teşekkür ederim. »

Wernicke, «Nasıl? » diye sordu. «Ne diyorsunuz bu duruma? »

«Hangi duruma? »

«Aptalca pozlar takınmayın. Bayan Terhoven'den söz ediyorum. İtiraf etmelisiniz ki, kendisini görmediğiniz üç hafta içinde bambaşka bir insan oldu. Tam başarı! »

«Böyle şeye siz başarı mı diyorsunuz? »

«Ne denir ya? Hayata döndü, her şey düzeninde, eski günler korkulu bir rüya gibi kaybolup gitti, yeniden bir insan oldu, daha ne istersiniz? Hem onu gördünüz siz. nasıl? »

«Evet, » dedim, «ne nasıl? »

Al yanaklı köylü suratlı bir hemşire şarapla bardak getirdi. «Pek sayın peder Bodendiek'i de görmek mutluluğuna erişecek miyiz? » diye sordu. «Bayan. Terhoven'in Katolik olarak vaftiz edilip edilmediğini bilmiyorum. Al-sas'tan geldiğine göre böyle olduğunu kabul edebilirim.

Büyük kargaşalığın içinden bir kuzucuğun daha geri dönüp sürüsüne katılması, sayın pederi çok sevindirmiştir. »

Wernicke sırıttı. «Sayın peder daha şimdiden sevinçlerini ifade etmiş bulunuyorlar. Bayan Terhoven bir haftadan beri her gün ayinlere katılıyor. »

Isabelle ha, diye düşündüm. Bir defasında Tanrının hâlâ çarmıhta asılı olduğunu ve onu yalnızca kafirlerin kurban etmediğini anlamıştı. Onun ıstırabım yağlı bir geçim kaynağı haline getiren karnı tok inanç sahiplerini de tanımış ve onları küçümsemişti. «Günah da çıkardı mı? » diye sordum.

«Bunu bilmiyorum. Çıkartmış olabilir. Ruh hastasıy-ken yapmış olduğu şeylerden ötürü bir insanın günah çıkartması gerekir mi? Benim gibi bu konularda aydınlatılmamış bir Protestan için doğrusu çok ilginç bir soru. »

Acı bir sesle, «Ruh hastalığı kavramından insanın anladığı şeye bağlı bu, » dedim. Sonra da ruh dünyasının bu elektrik tesisatçısının bardaklara Reinhadtshauser şarabı boşaltmasını seyre koyuldum. «Kuşkusuz bu konuda farklı görüşlerimiz var. Ayrıca insanın unuttuğu şeyler için nasıl günahı çıkartılabilir? Çünkü Bayan Terhoven bazı şeyleri birdenbire unutmuş bulunuyor. »

Wernicke bardakları doldurup birini bana verdi. «Sayın peder görünmeden içelim, » dedi. «Günlük kokusu kutsal olabilir, ama böyle bir şarabın kokusunu bozar. » Şaraptan bir yudum alıp gözlerini fıldır fıldır

döndürdü. «Birdenbire mi unutmuş? » dedi. «Bu iş o kadar birdenbire mi oldu ki? Değişmeye başladığını hayli zamandan beri belli ediyordu. »

Haklıydı. Bunu ben de önceden farketmiştim. Bazen İsabelle'nin beni tanımaz gibi göründüğü anlar olmuştu. Son defaki halini anımsadım ve öfkeyle şarabı bir çekişte bitirdim. Bugün şarap tat vermiyordu bana.

Başarısından kibirlenmiş olan Wernicke keyifli bir edayla, «Bu iş yeraltındaki bir deprem gibidir, » diye açıkladı. «Bir denizaltı depremidir. Eskiden var olan adalar, hatta kıtalar ortadan kaybolup, yerine başkaları ortaya çıkar. »

«Ya ikinci bir denizaltı depremi olursa? O zaman da tersi olmaz mı? »

«O da olabilir. Ama bunlar hemen her zaman başka çeşit hastalardır. Böylesi gittikçe ağırlaşan aptallaşmalarla el ele yürüyen hallerde olur. Burda pek çok örneğini görmüşsünüzdür. Bayan Terhoven de böyle mi olsun istiyorsunuz? »

«Onun için en iyi şeyleri isterim. »

«O halde! »

Wernicke artakalan şarabı da doldurdu. Umutsuz hastalan düşündüm; köşelerde dikilip duran, oraya buraya kıvrılıp yatan, ağızlarından tükürükler sızarak altlarını kirleten umutsuz hastaları. «Onun için bir daha asla hasta olmamasını dilerim, » dedim.

«Bir daha hasta olmayacaktır. Biz onun hastalığında nedenleri giderilecek olursa iyileşebilecek cinsten bir olayla karşılaşmıştık. Her şey yolunda gitti. Anneyle kız arasında ölüm sayesinde ortaya çıkmış bir duygu, dolaylı şekilde aldatılmış oldukları ve birlikte öksüz kaldıkları duygusu var. Bu yüzden de. eskisinden çok daha sıkı şekilde birbirlerine yaklaşmış bulunuyorlar. »

Wernicke'ye bakakaldım. Şimdiye kadar ondan böyle şairce sözler hiç işitmemiştim. Bunları tam anlamıyla ciddi bir biçimde söylemişti. «Bu konuda tam bir kanıya varmak olanağını da bugün öğleyin elde edeceksiniz, » dedi. «Anneyle kız yemeğe gelecekler. »

Savuşup gitmek istedim. Ama içimde bir şey orda kalmam için beni zorluyordu. İnsan kendine işkence etmek isteyince, karşısına çıkan fırsatı öyle kolay kolay kaçırmıyor. Bu sırada Bodendiek de göründü. Bugün nedense şaşılacak derecede insani idi. Ardından anneyle kız da geldiler.

Uygar kimselerin yaptığı cinsten, gelişigüzel laflarla bir sohbet başladı. Anne kırk beş yaşlarında, topluca, oldukça güzel bir kadındı. Kolayca dağıttığı beylik sözlerle doluydu. Her şeye hemen uygun bir yanıt yapıştırmasını biliyor ve bunu yaparken de pek düşünmüyordu.

Geneviève! gözden geçiriyordum. Bir ara boğulmuş birisininki gibi olan yüz çizgilerinde, kısa bir an sevdiğim o vahşi, o huzursuz öteki yüzün ortaya çıktığını görür gibi oldum. Ama bu görüntü konuşmaların patırtısı içinde hemen siliniverdi. Sanatoryumun modern tesisleri üzerine konuşuluyordu, tımarhane hakkında her iki kadın da başka sözcük kullanmıyorlardı. Sonra güzel manzarasından.

eski kentten, Strassburg'da ve Hollanda'da bulunan çeşitli amcalardan, zamanın bunalımlarından, inanç sahibi olmanın zorunluluğundan, Loren şarabının kalitesinden ve güzel Alsas ilinden söz edildi. Beni bir zamanlar şaşkına çevirmiş ve etkilemiş olan şeyden tek sözcük olsun konuşulmadı. O şey hiçbir zaman var olmamışçasına yok olup gitmişti.

Az sonra veda ettim. «Allahaısmarladık Bayan Ter-hoven, » dedim. «Duyduğuma göre bu hafta yola çıkıyor-muşsunuz. »

Evet dercesine başını salladı. Wernicke bana, «Bu akşam yine gelmiyecek misiniz? » diye sordu.

«Geleceğim, akşam ayinine. »

«O zaman küçük bir şeyler içmek için bana gelin. Ya siz bayanlar, gelmek ister miydiniz? »

îsabelle'nin annesi, «Hay hay» diye yanıt verdi. «Nasıl olsa akşam ayinine gideceğiz zaten. »

Akşam, öğleden çok daha kötü geçti. Yumuşak ışık İnsanı aldatıyordu. Kilisede İsabelle'yi gördüm. Mumların ışığı saçlarının üzerinde dalgalanıyordu. Hiçbir hareket yapmadan durmaktaydı. Orgun çınlamasıyla hastaların yüzleri, parlak dümdüz mehtaplar gibi hemen harekete geçtiler. Isabelle ise dua ediyordu. Çünkü Isabelle iyi olmuştu artık.

Bundan sonrası da çok iyi geçmedi. Geneviève'e kilisenin çıkış kapısında rastlamak ve onunla bir parça yalnız yürümek olanağını buldum. Ağaçlıklı yoldan geçiyorduk. Ne diyeceğimi bilemez olmuştum. Geneviève mantosunu giydi.

«Bu akşam iyi soğuk var, » dedi.

«Evet. Bu hafta mı gidiyorsunuz? »

«Ben istiyorum. Çoktan beri evden uzağım. »

«Sevinçli misiniz? »

«Elbette. »

Artık söylenecek hiçbir şey yoktu. Ama kendimi tutamıyordum. Yürüyüşü aynıydı, karanlıkta görünen yüzü de aynıydı. Çok güçsüz bir önseziyle ağaçlıklı yoldan çıkarken «Isabelle, » dedim.

Şaşalayarak, «Ne dediniz? » diye sordu.

«Ah! » dedim, «sadece bir isimdi bu. »

Bir an durakladı. Sonra «Yanılmış olmalısınız, » diye karşılık verdi. «Benim adım Geneviève'dir. »

«Evet, tabii. Isabelle sadece bir başkasının adıydı. Sizinle bazen onun hakkında konuşurduk. »

«Öyle mi? » dedi. Sonra özür dilercesine bir edayla, «Olabilir, » diye düşüncesini açıkladı. «İnsan öyle çok şey hakkında konuşuyor ki, şunu bunu unutuyor. »

«An, öyledir. »

«Tanıdığıma birisi miydi? »

«Evet, aşağı yukarı. »

Hafifçe güldü. «Ne kadar romantik. Kusura bakmayın, birden anımsayamadım. Ancak şimdi aklıma geldi. »

Yüzüne baktım. Hiçbir şey anımsamamış olduğunu görüyordum. Kalabalık olmasın diye yalan söylüyordu. Hafif bir sesle ve bir parça da kurumlu bir edayla, «Son haftalarda o kadar çok şey oldu ki... » dedi, «İnsan hepsini birbirine karıştırıyor. » Nezaketsizliğini onarmak için de bu kez, «Bu günlerde başka neler oldu? » diye sordu.

«Neye? »

«Anlattığınız Isabelle ne oldu? »

«Ah, o mu? Yeni hiçbir şey olmadı. Isabelle öldü. »

Dehşet içinde olduğu yerde durdu. «Öldü mü? Ah, ne kadar üzüldüm. Affedersiniz, bilmiyordum. »

«Zararı yok. Ben onu zaten sadece uzaktan tanırdım. »

«Ansızın mı öldü? »

«Evet, » diye yanıt verdim. «Ama hiçbir şeyin farkına varmadı. Bu da önemli bir şey. »

Elini bana uzatarak «Tabii, » dedi. «Gerçekten çok üzüldüm. »

Eli sert, ince ve serindi. Artık ateşler içinde yanmıyordu. Bu el küçük bir kabalık yapmış ve sonra bunu düzeltmiş olan genç bir bayanın eliydi artık. «Isabelle, ne güzel bir ad, » dedi. «Ben eskiden kendi adımdan hep nefret ederdim. »

«Şimdi etmiyor musunuz artık? »

Geneviève dostça bir edayla, «Hayır, » diye karşılık verdi.

Bana karşı bu dostça davranışını da hep sürdürdü.

Bu davranış, insanların küçük bir kentte rasgele karşılaştıkları ve arkasından hemen unutacakları kimselere karşı gösterdikleri cinsten tatsız tuzsuz bir nezaketti. Bunu Terzi Sulzblick'in eski bir üniformadan bozarak yaptığı, üzerime oturmamış bir elbise giymekte olduğumdan hemen hissetmiştim. Buna karşılık o çok güzel giyinmişti. Aslında her zaman da güzel giyinirdi, ama gözüme hiçbir zaman böylesine çarpmamıştı. Geneviève'le annesi önce birkaç haftalığına Berlin'e gitmeye karar vermişlerdi. Anne gönülden bir coşkunluk içindeydi. «Tiyatrolar! » diyordu. «Ve konserler! İnsan gerçek bir büyük kente gelince yeniden dirilmiş gibi olur. Ve mağazalar! Moda yenilikleri! »

Geneviève'in elini sevecenlikle okşuyordu. «Orda kendimizi şöyle iyice bir şımartacağız, değil mi? »

Geneviève evet dercesine başını sallıyor, Wernicke keyfinden dört köşe oluyordu. Onu doğru yola getirmişlerdi. Ama doğru yola getirdikleri şey neydi? Belki de bu, hepimizin içinde saklı ve gömülü duran bir şeydi. Fakat gerçekte neydi bu? Benim de içimde var mıydı? Ben-dekini daha önceden mi doğru yola getirmişlerdi? Yoksa hiçbir zaman özgürlüğe kavuşamamış mıydı? Ya da benden önce var olmuş, benden sonra da var olacak olan ve benden çok daha önemli bir şey miydi bu? Veya bütün bunlar sadece birazcık derinleşmiş görünen bir karmakarışıklık, düşüncenin bir yer değiştirmesi, bir aldanış, Wer-nicke'nin dediği gibi düşünce derinliği şeklinde görülen bir saçmalık mıydı? Öyleyse bu şeyi ben niçin sevmiştim? Bir kaplanın bir öküzün üzerine sıçraması gibi bu şey niçin benim üzerime atılmıştı? Niçin unutamıyor-dum? Bu şey, Wernicke'nin dediklerinin

tersine, kapalı bir odanın içinde bir kapının açılması ve insanın yağmuru, şimşekleri, yıldızları görebilmesi miydi? »

Ayağa kalktım. Wernicke, «Neniz var? » diye sordu. «Yerinizde duramıyorsunuz, tıpkı... » Bir an durakladı ve sonra devam etti: «Tıpkı dolar kuru gibi. »

Geneviève'in annesi «Ah, dolar! » diye içini çekti. «Bir felaket o! Bereket versin Gaston Amca... »

Gaston Amca'nın neler yaptığını artık dinlemiyordum. Birden kendimi dışarı attım. Yalnız İsabelle'ye, her şey için teşekkür ederim dediğimi, onun da afallayarak, peki ama ne için, diye sorduğunu anımsıyordum.

Ağır ağır tepeden aşağı inmekteydim. Sen ey tatlı ve vahşi kalp, iyi geceler sana! Elveda İsabelle! Sen boğulup kaybolmadın, birden anladım ben bunu. Batıp gitmedin sen, ölmedin de. Sadece ortadan çekildin, uzaklara uçtun. Eski Tanrılar gibi birden görünmez oldun, bir dalga uzunluğu değişti. Sen hâlâ hurdasın, ama hâlâ burda olduğunu anlayamıyorsun. Sen hiçbir zaman batıp gitmeyeceksin Her şey yerinde kalır; hiçbir şey hiçbir zaman batıp gitmez, sadece üzerine ışık ve gölgeler gelir. O yine yerindedir. Doğumdan önceki ve ölümden sonraki yüzler hiçbir yere kaybolmaz. Bazen hayat dediğimiz şeyin içinde görünür ve bir an gözlerimizi kamaştırır, ondan sonra da asla artık eskisi gibi olamayız.

Birden çok hızlı yürümekte olduğumu farkettim, soluk soluğaydım. Sonra koşmaya başladım. Terden sırsıklam olmuştum, sırtım ıslanmıştı. Büyük kapıya geldim ve tekrar geri döndüm. İçimde hâlâ hep aynı duygu vardı, uçsuz bucaksız kurtuluş gibi bir duyguydu bu. Birden evrenin bütün eksenleri kalbimden geçmeye başlamıştı. Doğum ve ölüm laftan başka bir şey değildi. Sanki dünyanın başlangıcından beri yabankazları üzerimden uçmaktaydı; artık ne sorular kalmıştı, ne de yanıtlar! Elveda İsabelle! Selam sana İsabelle! Elveda hayat! Selam sana hayat!

Ancak çok sonra yağmur yağdığının farkına vardım. Yüzümü damlalara doğru kaldırıp yağmurun tadına baktım. Sonra büyük kapının yolunu tuttum. Orda heybetli bir karaltı, şarap ve günlük kokuları saçarak beklemekteydi. Kapıdan birlikte çıktık. Kapıcı arkamızdan kapıyı kilitledi. Bodendiek, «Ne haber? » diye sordu. «Nerden geliyorsunuz? Tanrıyı mı arıyordunuz? »

«Hayır. Buldum onu. »

Geniş kenarlı şapkasının altından kuşkulu gözlerle bana baktı. «Nerde? Doğanın içinde mi? »

«Nerde olduğunu bilmiyorum. İlle de belirli bir yerlerde mi bulunması gerekir? »

Bodendiek sağ tarafı göstererek, «Evet, kilisenin mihrabında bulunur, » diye homurdandı. «Ben bu yoldan gidiyorum, ya siz? »

«Her yoldan, » diye karşılık verdim, Her yoldan sayın papaz. »

Biraz şaşırmış bir halde, «Bu kadar çok içmemeliydiniz, » diye homurdandı arkamdan.

Eve geldim. Birisi kapımn arkasından üzerime atladı. «Sonunda yakaladım seni, alçak herif! » diye bağırdı.

Adamı üzerimden silkeledim. Hâlâ birisi şaka yapıyor sanıyordum. Fakat adam bir anda doğrulup karnıma bir kafa attı. Kara mezar taşının üzerine doğru yuvarlandım. Ama saldıranın göbeğine de bir tekme yapıştırmayı başardım. Yere düşerken attığım için tekme yeterince güçlü olmamıştı. Adam yeniden üzerime saldırdı. O zaman bunun At Kasabı Watzek olduğunu anladım. «Delirdin mi? » diye sordum. «Kime saldırdığını görmüyor musun? »

Watzek, «Görmez olur muyum, » diyerek gırtlağıma sarıldı. «Görüyorum elbette, seni kokmuş herif! Şimdi işini bitireceğim senin! »

Sarhoş olup olmadığını kestiremiyordum. Zaten bunu düşünmeye de zamanım yoktu pek. Watzek benden daha kısa boyluydu, ama boğa gibi adaleleri vardı. Kendimi geriye doğru atarak onu da kara mezar taşına doğru sürükledim. Kollarını biraz gevşetir gibi oldu, kendimi yana savunarak başını mezar taşının ayağına çarptırdım. Watzek kollarını büsbütün bıraktı. Durumu sağlama bağlamak için çenesinin altına bir de omuz attım. Ayağa kalktım. Avlu kapısına giderek ışığı yaktım. «Ne demek oluyor bunlar? » diye sordum.

Watzek ağır ağır doğruldu. Henüz sersemliği geçmemişti. Başını sallıyordu. Onu gözlemekteydim. Birden karnıma tekrar kafa atmak üzere ileri atıldı. Yana çekilip ayağına bir çelme taktım. Tekrar karar mezar taşının üstüne kapaklandı. Bu kez kafasını taşın perdahlı olan üst kısmına çarptı. Bu çarpıştan başka birisi olsaydı bayılırdı, Watzek ise sersemlemedi bile. Geriye döndüğü zaman elinde bir bıçak vardı. Elektrik ışığında bunun uzun, keskin bir kasap bıçağı olduğunu gördüm. Çizmesinden çekip

çıkarmıştı. Tekrar üstüme atıldı. Gereksiz kahramanlığa yeltenmenin sırası değildi. At kasabı olarak bıçak kullanmasını bilen bir adama karşı çıkmak, kendini ölüme atmak olurdu. Kara mezar taşının arkasına sıçradım. Watzek de arkamdan geldi. Bereket versin ondan daha çevik ve hızlıydım. «Delirdin mi? » diye fısıldadım. «Adam öldürmekten asılmak mı istiyorsun? »

Watzek soluk soluğa, «Karımla yatarsın ha! » dedi. «Göstereceğim sana! Kanım akıtacağım! »

Meselenin ne olduğunu şimdi anlamıştım. «Watzek! » diye bağırdım. «Yanlış iş yapıyorsun! »

«Pis herif! Gırtlağını keseceğim senin! »

Mezar taşının çevresinde koşuşup duruyorduk. İmdat çağırmak hiç aklıma gelmiyordu. Her şey öylesine hızlı olmuştu ki... Hem imdat çağırsam bile, bana gerçekten kim yardıma koşabilirdi?

Yavaş sesle, «Seni kandırmışlar, » diye seslendim. «Karınızla ne ilgim var benim? »

«Onunla yatıyorsun ya, iblis herif! »

Yeniden koşmaya başladık. Bir sağa bir sola taşın çevresinde dönüyorduk. Ayağında çizmeler bulunan Wat-zek, benim kadar çabuk hareket edemiyordu. Çattık belaya, diye düşündüm. Georg nerdeydi? Ben onun uğruna burda boğazlanırken, o ise Lisa'yla odasında yan gelmekteydi. Soluk soluğa, «Bunu karına sorsana be salak! » dedim.

«Senin derini yüzeceğim. »

Silah olarak kullanabileceğim bir şeyler arandım ortalıkta. Görünürde hiçbir şey yoktu. Küçük mezar taşlarından birini yerden almaya yeltensem, ben daha onu kaldırmadan Watzek gırtlağımı çoktan kesmiş olurdu. Birden yumruk büyüklüğünde bir mermer parçası gördüm, pencerenin önündeki sırada parlıyordu. Bu taşı kaptığım gibi kara mezar taşının çevresinde dans etmeye başladım. Ve birden Watzek'in kafasına fırlattım. Taş sol tarafına geldi. Gözünün üstüne doğru hemen kan akmaya başladı. Watzek şimdi ancak tek gözüyle görebiliyordu. «Watzek! » diye bağırdım. «Yanılıyorsun! Karınla hiçbir ilgim yok benim! Yemin ederim yok! »

Watzek'in hızı kesilmişti, ama yine hâlâ tehlikeliydi. «Bu bir arkadaşa yapılır mı be! » diye hırladı. «Ne bayağılık bu! »

Minyatür bir boğa gibi bir hamle yaptı. Yana sıçradım, mermer parçasını tekrar yakalayarak ikinci kez ona fırlattım. Ne yazık ki, bu sefer boşa gitti. Leylakların içine düştü: «Senin karın vız gelir bana, » diye söylendim. «Anladın mı ulan! Vız gelir! »

Watzek saldırılarını sessizce sürdürüyordu. Sol tarafı şimdi adamakıllı kanamaktaydı. Ben de onun için hep sola kaçıyordum. Beni iyice göremiyordu. Çok tehlikeli bir anda dizine okkalı bir tekme yapıştırdım. O da aynı anda bıçağını salladı, ama sadece ayakkabımın tabanını sıyırdı. Tekme işe yaramıştı. Watzek sessizce durdu. Kan içindeydi. Bıçağı elinde hazır bekliyordu. «Kulağını aç! » dedim. «Olduğun yerde de dur! Bir dakika ateşkes yapalım. Sonra tekrar saldırırsın, ben de o zaman öteki gözünü de patlatırım. Kendine gel be adam! Sakin ol, sersem! » Kendisini hipnotize etmek istercesine gözlerimi Watzek'e diktim. Böyle bakışlar hakkında bir zamanlar bir kitap okumuştum. Keskin bir sesle ağır ağır heceleyerek «Senin — karınla — benim — hiç — bir — ilgim — yok» dedim. «Beni ilgilendirmez de. » Watzek kıpırdanır gibi olunca da «Dur! » diye fısıldadım. «Benim kendi karım var! »

«Daha kötü ya, pis teke! »

Watzek saldırdı, ama kara mezar taşının ayağına çarptı. Dönemeci dar aldığı için de sendeledi, aynı anda bu kez incik kemiğine bir tekme indirdim. Gerçi çizmesi vardı, ama bu tekme yine de etkili olmuştu. Watzek du-raladı. Bacaklarını iki yana açmış, bıçağı hâlâ elinde dikiliyordu. Karşısındakini hipnotize etmek isteyen bir kimsenin etkili sesini çıkarmaya çalışarak, «Kulağını aç koca eşek! » dedim. «Ben başka bir kadını seviyorum. Başka bir kadını! Bekle! Göstereyim sana! Bir resmi var burda! »

Watzek sessiz bir hamle yaptı. Mezar taşının çevresinde bir yarım tur attık. Bu arada cüzdanımı çıkarmayı başardım. Gerda ayrılık armağanı olarak bir fotoğrafını vermişti. Hemen bu resmi çıkarmak istedim. Ama renk renk birkaç milyar mark cüzdandan yere saçıldı. Ancak resmi de bulmuştum. «Buyur! » diyerek resmi ona uzattım. Ancak resmi mezar taşını siper alarak ve onunla aramızda bıçağıyla elimi doğramayacak kadar bir uzaklık bırakarak tutuyordum.

«Bu sizin karınız mı? İyice bak resme! Altındaki imzayı da bir oku! »

Watzek sağlam gözüyle bana baktı. Gerda'nın resmini mezar taşının ayağına koydum. «İşte, resim de karşında! Senin karın mı bu? »

Watzek beni yakalamak için atılacak oldu. «Develiği bırak be! » dedim. «Fotoğrafa baksana! Böyle bir sevgilisi olan senin karının ardından koşar mı? »

Biraz fazla ileri gitmiştim. Sözüme içerlediği için yeniden canlanarak bir hamle daha yaptı. Sonra da sessizleşti. Kararsız bir tavırla, «Ama birisi yatıyor onunla, » dedi.

«Saçma, » dedim. «Karın sana sadıktır. »

«Öyleyse ikide bir ne arıyor burda? »

«Nerde? »

«Burda. »

«Ne demek istediğini doğrusu anlayamadım, » dedim. «Telefon etmek için birkaç kez gelmiş olabilir. Kadınlar telefon etmesini çok severler. Özellikle çok yalnız kaldıkları zaman. Ona bir telefon alsana! »

Watzek, «Geceleri de buraya geliyormuş, » dedi.

Hâlâ aramızda kara mezar taşı vardı, karşılıklı duruyorduk.

«Benim bildiğim Başçavuş Knopf'u ağır hasta olarak eve getirdikleri gece, birkaç dakikalığına buraya gelmişti. Zaten kendisi geceleri Kırmızı Değirmen'de çalışıyor. »

«O da öyle diyor, ama... »

Elindeki bıçağı yere indirdi. Gerda'nın fotoğrafını yerden aldım. Kara taşı dolanarak Watzek'e yaklaştım. «İşte böyle, » dedim. «Şimdi istediğin kadar bana bıçak batırabilirsin. İstersen birbirimizle konuşabiliriz. Hangisini istersin? Günahsız birini bıçaklamayı mı? »

Bir süre sustuktan sonra, «Hayır böyle bir şeyi istemem, » diye karşılık verdi. «Ama... »

Az sonra bu konuda ona bir şeyler anlatmış bulunanın dul Konersmann olduğu ortaya çıkmıştı. Kadının bizim evde bu haltı karıştırabilecek olanın sadece ve sadece ben olabileceğimi sanmış olması doğrusu gururumu okşamıştı. Watzek'e «Yahu, » dedim, «gönlümde yatanı bir bilmiş olsaydın, benden hiçbir zaman kuşku duymazdın. Hem şu resmi de karınızla bir karşılaştırın. Gözünüze hiçbir şey çarpmıyor mu? »

Watzek, Gerda'nın fotoğrafına aval ayal baktı. Resmin üzerine, Gerda'dan Ludwig'e sevgilerle yazılmıştı. Watzek'in bu durumda tek

gözüyle bir şey görebileceği yoktu. «Karına benziyor, » dedim. «Aynı boydalar. Hem sonra karınızın pas rengi bol bir mantosu da var galiba? Böyle kap gibi bir şey değil mi? »

Watzek yeniden tehlikeli olmaya başlayarak «Var. ne olacak? » diye karşılık verdi.

«Bu bayanın da böyle bir mantosu var. Böyle bir mantoyu büyük caddedeki Max Klein mağazasından herkes alabilir. Şu günlerde pek moda. Sonra ihtiyar Konersmann yarı yarıya kördür. Mesele şimdi daha iyi anlaşılıyor. »

Oysa ihtiyar Konersmann atmaca gibi görürdü. Ama inanmak istedikten sonra boynuzlu kocalar daha nelere inanmazlar? «Anlaşılan bu bayanla karınızı karıştırmış olacak! » dedim. «Bu bayan beni görmek için birkaç kez buraya geldi. Bu da onun hakkıdır sanırım, değil mi? »

Watzek daha kolay inansın diye çabalıyordum. Artık yalnızca evet ya da hayır diyecek duruma getirmiştim. Bu kez ise evet dercesine bir kafa sallaması kalmıştı. «Peki, » dedim, «böyle bir şey için insan gece vakti bıçaklanır mı? »

Watzek güçlükle merdiven basamağına çöktü.

«Ama arkadaş sen de beni berbat ettin. Bak şu halime! »

«Gözün yerinde. »

Watzek kurumuş siyah kanı eliyle yokladı. «Böyle hareketler yapmaya devam edersen, yakında soluğu hapishanede alırsın, » dedim.

«Ne yapayım? Yaratılışım böyle benim. »

«İlle de bıçaklaman gerekiyorsa, kendi kendini bıçak la. O zaman hiç değilse keyif kaçıracak bir yığın olaydan kendini kurtarmış olursun. »

«Kimi zaman bunu yapmak da istedim. Bir akıl ver bana arkadaş, ne yapmalıyım? Ben karım için çıldırıyorum. O ise benim varlığıma bile katlanamıyor. »

Birden sarsıldım, kendimde bir yorgunluk hissederek

Watzek’in yanı başına merdivene oturdum. Watzek umutsuz bir edayla, «Buna sebep de benim mesleğim, » dedi. «Karım kokumdan tiksiniyor, arkadaş. Ama insan durmadan at keserse, elbette üstü başı kan kokar. »

«İkinci bir giysin yok mu? Mezbahadan ayrılırken giyebileceğin başka bir giysin? »

«Yakışık almaz. Öteki kasaplar kendilerinden üstün olmak istediğimi düşünebilirler. Hem koku ona da siner. İnsanın üstüne yapışır kalır. »

«Banyo durumu nasıl? »

Watzek, «Banyo mu? » diye sordu. «Nerde? Kent hamamında mı? Sabahleyin saat altıda mezbahadan dönerken çoktan kapanmış olur. »

«Mezbahada duş filan yok mu? »

Watzek hayır dercesine başını salladı. «Sadece yerleri yıkamak için hortumlar var. Onların altına da bu sonbahar mevsiminde nasıl girersin, arkadaş? »

Anlıyordum. Kasım ayında buz gibi suyun altına girmek eğlenceli bir şey değildi. Eğer Watzek, Karl Brill gibi birisi olsaydı böyle bir tasası olmayacaktı. Karl, kışın ırmağın buzunu kırıp kulüp arkadaşlarıyla birlikte suda yüzen adamdı. «Kolonya kullansan nasıl olur? » diye sordum.

«Böyle bir şeye de kalkışamadı. O zaman da arkadaşlar ibne olduğumu sanacaklardır. Ah, siz mezbahada çalışan adamları bilmezsiniz. »

«Peki, mesleğinizi değiştirseniz nasıl olur? »

Watzek efkârlı bir havayla, «Elimden başka iş gelmez ki, » dedi.

«At tüccarı olun, » diye öneride bulundum. «Şimdiki işinize benzer bir iştir. »

Watzek olmaz dercesine bir işaret yaptı. Bir süre daha orda oturduk. Bunlardan bana ne, diye düşündüm. Hem insan bu adama nasıl yardım edebilir ki? Lisa asıl Kırmızı Değirmen’i seviyordu. Onu at kasabından uzak durmaya iten asıl tutku da buydu, bu işte Georg’un rolü o kadar önemli değildi. Sonunda, «Kibar bir adam olmak zorundasınız, » dedim. «Kazancınız iyi midir? »

«Kötü sayılmaz. »

«Öyleyse şansın var demektir. Her iki günde bir kent hamamına gideceksiniz. Sadece evde giyeceğiniz yeni bir giysiniz olacak. Birkaç gömlekle, bir iki kravat da almalısınız. Bu dediklerimi yapabilir misin? »

Watzek içinden ölçtü biçti. «Bunlar bir işe yarar mı dersiniz? »

Aklıma Bayan Terhoven'in beni yukardan aşağı süzen bakışları altında geçirmiş olduğum akşam geldi. «İnsan yeni bir giysi içinde kendini daha iyi hisseder, » yanıtını verdim. «Bunu ben kendi üzerimde denemişimdir. »

«Sahi mi? »

«Elbette sahi. »

Watzek yüzüme ilgiyle baktı. «Ama senin dış görünüşün oldum olası kusursuzdur zaten. »

«Bu sizin görüşünüz. Başka insanlar bu görüşte değil. Bunu da anladım. »

«Sahi mi? Yakında mı anladın? »

«Bugün, » dedim.

Watzek'in ağzı bir karış açıldı. «Bak şu işe. Desene öyleyse biz kardeş gibiyiz. Şaşılacak şey! »

«Bir yerde bütün insanların kardeş olduğunu okumuştum. İnsan dünyaya bir bakacak olursa, asıl o zaman şaşar kalır. »

Watzek mutlu bir tavırla, «Biz de az kalsın birbirimizi öldürecektik yahu, » dedi.

«Bu işi kardeşler sık sık yaparlar. »

Watzek doğruldu. «Yarın sabah hamama gidiyorum, » dedi. Eliyle sol gözünü yokladı. «Zaten bir S. A. üniforması ısmarlamıştım. Münih'ten gönderdiler. »

«Bence koyu renkli, kurvaze, rahat bir giysi daha iyi. Sizin üniformalarınızın geleceğini iyi görmüyorum. »

Watzek, «Çok teşekkür ederim, » dedi. «Ama belki ikisini birden alırım. Seni bıçaklamaya kalkıştığım için de bana gücenme arkadaş. Bunun için yarın sabah sana en iyi at sosisinden bir porsiyon göndereceğim. »

YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Georg, «Boynuzlu koca, eti yenilen evcil hayvanlara benzer, » dedi. «Tıpkı tavuk ya da tavşan gibi. İnsan ken-disini tanımadığı sürece etini lezzetle yer. Ama onu yetiştirir, onunla oynaşır, onu besleyip üzerine titrerse iş değişir. O zaman onun kızartmasını ancak duygusuz bir adam yapabilir. Bu bakımdan en iyisi boynuzlu birisiyle hiç tartışmamaktır.: »

Hiçbir şey söylemedim, sadece masayı gösterdim. Masanın üzerinde taş örneklerinin arasında kalın, kırmızı bir sosis yatıyordu. Watzek'in sabahleyin benim için bırakmış olduğu armağandı bu. Georg, «Yiyecek misin bunu? » diye sordu.

«Tabii yiyeceğim. Fransa'dayken daha kötü ne at etleri yemiştim. Ama sen şimdi lafı değiştirme. Şurda yatan Watzek'in armağanıdır. Bense bu durumda iki cami arasında kalmış bulunuyorum. »

«Sen zaten böyle durumlara düşmeye heveslisindir. »

«Pekâlâ» dedim, «öyle olsun. Herhalde senin hayatını kurtardım sanıyorum. Ancak Konersmann kocakarısı gözetlemesine devam edecektir. Bu iş senin için bu kadar önemli mi? »

Georg dolaptan bir Brezilya purosu aldı. «Watzek şimdi seni kardeş yerine koyuyordur, » yanıtını verdi. «Kardeşinin hâli vicdanını mı rahatsız ediyor? »

«Hayır. Hem o Nazinin biridir. Bu kardeşliği tek yanlı olarak bozması her zaman için mümkün. Neyse biz asıl konumuza dönelim.

Georg, «Aslında Watzek benim de kardeşimdir, » diyerek Brezilya purosunun beyaz dumanım alçıdan yapılmış Azize Katharina tasvirine doğru savurdu. «Lisa onu aldattığı gibi beni de aldatıyor. »

Şaşkınlıkla, «Şimdi mi keşfettin bunu? » diye sordum.

«Ne münasebet! Öyle olmasa onca giysiyi nerden alabilir? Watzek koca olarak buna kafasını yormayabilir, ama bana sökmez. »

«Sana mı? »

«Zaten ben sormadan kendisi de bunu itiraf etti. Aramızda hiçbir yalan dolanın olmamasını istediğini söyledi Hem bunu alaylı şekilde değil, çok ciddi olarak ifade etti. »

«Peki sen? Sen de onu hayal gücünün ve resimli dergilerinin o harika varlıklarıyla aldatmaktasın. »

«Pek tabii. Hem aldatmak dediğin de nedir sanki?

Bu söz hep sadece başlarından böyle bir şey geçmiş olan insanlar tarafından kullanılır. Ne zamandan beri duygular ahlakla ilgili bir şeylere sahip olmaya başladılar? Bunun için mi ben sana burda, gelip geçici oluşun sembolleri arasımda savaş sonrası derslerini verdim? Aldatmak durmadan daha fazlasını aramak isteyen insanın içinden en son silinen bu çok ince duyguyu ifade için ne bayağı bir kelime! »

«İnsaf! » diyerek sözünü kestim. «Az önce dışarda kafasında bir şişle kapıdan içeri girdiğini gördüğün kısa bacaklı, kaslı adam, hamamdan yeni çıkmış Kasap Wat-zek'tir. Saçları kesilmişti ve henüz şampuanın ıslaklığı kurumamıştı. Bütün bunları da karısının hoşuna gitmek için yapmış. Bu durum seni hiç sarsmıyor mu? »

«Sarsıyor, ama bu adam hiçbir zaman karısının hoşuna gidemez. »

«Öyleyse karısı niçin onunla evlenmiş? »

«Evlendikten bu yana altı yıl geçti. Savaş sırasında aç kaldığı ve kasap da dilediği kadar et getirebildiği için onunla evlenmiş. »

«Peki, niçin ayrılmıyor? »

«Adam benden ayrılırsan bütün aileni öldürürüm diye tehdit etmiş. »

«Bütün bunları sana o mu anlattı? »

«Evet. »

«Hey Allahım, » dedim. «Sen de inandın bunlara ha! »

Georg havaya başarılı bir duman halkası savurdu. «Behey mağrur Kinik, » dedi, «sen de benim yaşıma gelince, inanmanın sadece rahatlık değil aynı zamanda genellikle doğru bir iş olduğunu inşallah anlarsın. »

«Öyle olsun, » dedim. «Ancak Watzek'in kasap bıçağı ne olacak, onu söyle! Bir de dul Konersmann'ın casus gözleri! »

«Durum pek üzücü, » diye karşılık verdi. «Ve Watzek dediğin adam da budalanın biri. Şu anda eskisinden çok daha iyi bir yaşantısı var, çünkü Lisa onu aldattığı için kendisine çok iyi davranıyor. Hele bir kocasına tekrar sadık kalsın ve bunun öfkesini adamdan çıkarmaya başlasın, o zaman sen gör Watzek'in çığlıklarını. Neyse, gidip yemek yiyelim şimdi. Bu meseleyi başka zaman da düşünebiliriz. »

Eduard bizi görünce inme inmiş gibi oldu. Dolar trilyona kadar yükselmişti. Bizse yemek kuponlarından elimizde daha bir yığın varmış izlenimini uyandırıyorduk. Eduard, «Siz bunları basıyorsunuz, dedi. «Kalpazanlık yapıyorsunuz! Bunları gizlice basıyorsunuz!

Georg çok kibirli bir havayla, «Yemekten sonra da bir şişe Cizvitler Bahçesi şarabı istiyoruz, » dedi.

Eduard kuşkulanmıştı. «Ne diye yemekten sonra? » diye sordu. «Yine de dolap çevireceksiniz? »

«Şarap son haftalarda verdiğin yemeklerden çok daha iyi de ondan, » dedim.

Eduard kabardı. «Hem geçen kıştan kalma yemek kuponlarıyla, paçavra gibi altı bin marka yemek yiyorsunuz, hem de yemekleri beğenmiyorsunuz. Bu kadarı da fazla ama! Polis çağırayım da paklasın bu işi. »

«Çağırsana! Bir kelime daha söylersen, burda sadece yemek yer, ama şarapları Hohenzollern Oteli'nde içeriz! »

Eduard patlayacakmış gibi oldu. Ama şarap meselesini düşündüğünden kendini tuttu. Hızlı adımlarla uzaklaşırken «Mide ülseri, » diye mırıldandı. «Sizin yüzünüzden mide ülseri oldum. Ancak süt içebiliyorum»

Masaya oturduk ve çevremize bir ***göz*** attık. Kaçamak bakışlar ve vicdanım rahatsız olarak Gerda'yı araştırdım. Ama göremedim. Onu yerine bildik bir yüzün, neşe içinde ve sırıtıp durarak salonun ortasından bize doğru gelmekte olduğunu farkettim. Georg'a, «Benim gördüğümü sen de görüyor musun? » diye sordum. «Riesenfeld bu! Bak yine gelmiş! Yine o özlemi sürüklemiş kendisini buralara... »

Riesenfeld bizi selamladı. Georg ona, «Tam zamanında geldiniz, » dedi. «Teşekkür etmelisiniz. Bizim bu genç idealist dün sizin için düello yaptı.

Hem de Amerikan düellosu, bıçağa karşı mermer parçasıyla. »

«Nasıl? » Riesenfeld oturup bir bardak bira getirmeleri için seslendi. «Ne düellosu bu? » diye sordu.

«Sizin çiçekler ve çikolatalarla kovaladığınız Bayan Lisa'nın kocası Bay Watzek, bu şeylerin şu gördüğünüz arkadaşımdan gönderildiğini sanmış ve uzun bıçağı elinde pusuya yatmış. »

Riesenfeld beni gözden geçirdikten sonra kısaca, «Yaraladı mı? » diye sordu.

Georg, «Sadece pabucunun tabanını, » dedi. «Watzek de hafif yaralı. »

«Yoksa yine yalan mı atıyorsunuz? »

Şaşkın gözlerle Georg'a bakıyordum. Arsızlığı iyice artırmıştı. Ancak Riesenfeld öyle kolay kolay pes edeceklerden değildi.

Bir Roma imparatoru havasıyla, «Gitmeli! » diye kararını bildirdi.

«Kim gitmeli? » diye sordum. «Watzek mi? »

«Siz! »

«Ben mi? Niçin siz değil de ben? Ya da niçin ikiniz birden gitmiyorsunuz? »

«Watzek yeniden saldıracaktır. Tabii kurbanı da yine siz olacaksınız. Bizden kuşkulanmaz. Çünkü bizim kafalarımız dazlak. Öyleyse bu, siz burdan ayrılmak zorundasınız demektir. Anlaşıldı mı? »

«Hayır, » dedim.

«Nasıl olsa burdan ayrılmak istemiyor muydunuz zaten? »

«Lisa yüzünden ayrılmak istemem. »

Riesenfeld, «Ben Lisa için demedim, » dedi, «nasıl olsa gidecektin dedim. Büyük bir kentin gürültülü hayatına dalmak istemiyor muydun? »

«İyi ama neyle? Büyük kentlerde insanı bedava beslemezler. »

«Berlin'de bir gazete elemanı olarak çalışacaksınız. Başlangıçta elinize çok bir para geçmeyecek, ama bu para uç ucuna yaşamanız için yetecek kadar olacak. Ondan sonra ilerleme olanaklarını siz nasıl olsa sağlarsınız. »

Soluğum kesilmiş bir halde, «Ne diyorsunuz? » dedim.

«Sizin için bir iş bulup bulamayacağımı bana birkaç kez sormamış mıydınız? Şu gördüğün Riesenfeld'in de kendine göre bağlantıları vardır.

Sizin için de bir şeyler yaptım işte. Bunu söylemek için de buraya geldim. 1 Ocak 1924'de işe başlayabilirsin. Küçük bir görev, ama Berlin' de. Tamam mı? »

Georg, «Dur bir dakika! » dedi. «Burdaki işinden ayrılması için önceden bildirmesi gerek, hem de beş yıl önceden. »

«Öyleyse haber filan vermeden basıp gider. Oldu mu şimdi? »

Georg, «Kaç para alacak? » diye sordu.

Riesenfeld çok sakin bir havayla, «İki yüz mark, » diye yanıt verdi.

Öfkeyle, «Zaten bunun yalancı bir afsunlama olacağı aklıma gelmişti» dedim. «İnsanları umutlandırmakla zevkleniyor musunuz? İki yüz mark ha? Hâlâ böyle gülünç ücretler kaldı mı ki? »

Riesenfeld, «Tekrar çıktı ortaya» dedi.

«Öyle mi? » diye sordum. «Nerde? Yeni Zelanda'da mı? »

«Almanya'da! Çavdar markı bu! Hiç böyle bir şey işitmediniz mi? » Georg'la bakıştık. Bu konuda bazı söylentiler ortaya çıkmıştı; yeni bir para ayarlaması yapılacağı konuşuluyordu. Bir mark belirli miktarda çavdarı karşılayacak değerde olacakmış. Ancak bu yıl o kadar çok söylenti çıkmıştı ki, insan hiçbirine inanamaz olmuştu.

Riesenfeld, «Bu seferki doğru, » diye açıkladı. «En iyi kaynaklardan öğrendim bunu. O zaman çavdar markı bir altın mark olacak. Hükümet var bu işin arkasında. »

«Hükümet ha! Paranın bütün değerini yitirmesinden bu hükümet sorumlu değil mi? »

«Olabilir. Ama şimdi iş değişti. Hükümetin artık hiçbir borcu kalmadı. Bir trilyon enflasyon markı bir altın mark olacak. »

«Ve o zaman altın mark aşağıya düşmeye başlayacak, değil mi? Bu şekilde aynı dans bir kez daha baştan başlayacak. »

Riesenfeld birasını sonuna kadar içti. «İstiyor musunuz yoksa istemiyor musunuz? » diye sordu.

Lokantanın içinde her şey susmuş gibi geldi bana. «Evet, istiyorum, » dedim. Sanki bu sözü yanımda oturan birisi söylemişti. Georg'un yüzüne bakmaya cesaret edemiyordum.

Riesenfeld, «Akıllı hareket ettin, » dedi.

Masa örtüsüne baktım. Örtü yüzüyormuş gibi görünüyordu. Sonra Georg’un konuşmasını duydum. «Garson, getir şu Cizvitler Bahçesini, » diyordu.

Başımı kaldırdım. Georg, «Sen bizim hayatımızı kurtardın, » dedi. «Onun şerefine içiyoruz bu şarabı. »

Riesenfeld, «Bizim mi? » diye sordu. «Ne diye bizim diyorsun? »

Kırdığı potu farkeden Georg «Bir hayat hiçbir zaman tek başına kurtarılmaz, » diye yanıt verdi. «Bir hayat her zaman başkalarınınkine bağlıdır. »

Tehlikeli an geçiştirilmişti. Georg’a minnettarlıkla baktım. İhanet etmek zorunda olduğum için ona ihanet etmiştim, ama o bu konuda anlayış göstermişti. Onu geride bırakıyordum. «Beni görmeye gelirsin, » dedim. «O zaman seni Berlin’de ünlü bayanlarla ve film yıldızlarıyla tanıştırırım. »

Riesenfeld, «Ne havailer bunlar yahu, » dedi. «Şarap da nerde kaldı? Ben de sizin hayatınızı kurtarmıştım. »

«Kim kimi kurtarıyor burda? » diye sordum.

Georg, «Herkes bir defa birinin hayatım kurtarır» dedi. «Tıpkı bir defa birisini öldürdüğü gibi. Hem de bunu yaptığını farketmeden. »

Şarap üstünde duruyordu. Eduard göründü. Rengi uçmuş ve yüzüne bir şaşkınlık, ifadesi çökmüştü. «Bana da bir bardak verin! » dedi.

«Toz ol! » dedim. «Beleşçi seni! Şarabımızı kendi başımıza içmek istiyoruz. »

«Beleş filan düşündüğüm yok. Şarap benden. Parasını ben vereceğim. Yeter ki sen bana bir bardak ver. Bir şeyler içmek zorundayım şu anda. »

«Yani bu şişeyi hediye mi ediyorsun? Ne söylediğinin farkında mısın? »

«Farkındayım, » diyerek Eduard masamıza oturdu. «Valentin öldü, » dedi.

«Valentin mi? Peki ne olmuş ki? »

«Kalp sektesi. Az önce telefonda söylediler. »

Bardaklardan birine sarıldı. Öfkeyle, «Ve sen de bunun şerefine içmek istiyorsun ha, rezil herif? » dedim. «Ondan kurtuldum diye ha! »

«Yemin ederim ki hayır. Ondan değil. Benim hayatımı kurtarmıştı. »

Riesenfeld, «Ne? » dedi. «Senin de mi hayatını kurtardılar? »

«Benim ya, kimin olacaktı? »

Riesenfeld, «Yahu ne oluyor burda? » diye sordu. «Hayat kurtaranlar kulübü mü kurduk yoksa? »

Georg, «Zaman böyle» diye yanıt verdi. «Bu zamanda birçoklarının hayatı kurtarılıyor. Birçoklarının da kurta-rılamıyor. »

Eduard'a şaşkın gözlerle bakıyordum. Gerçekten gözleri yaşarmıştı; ama insan onun asıl niyetini gestiremez-di ki. «Sana inanmıyorum, » dedim. «Sen onun ölmesini isterdin. Kaç kez kulağımla duydum bunu. O lanet olasıca şarapların kendine kalsın isterdin. »

«Yemin ederim ki hayır! Kimi zaman böyle söylemiş olabilirim, ama bunlar gelişigüzel söylenmiş laflardı. Ciddi değildi. » Eduard'ın gözlerindeki yaşlar irileşmişti. «O benim gerçekten hayatımı kurtarmış bir insandı. »

Riesenfeld ayağa kalktı. «Bu hayat kurtarma gevezeliği yetti be! » dedi. «Öğleden sonra büroda mısınız? Pekâlâ! »

Georg, «Sakın çiçek göndermeye kalkışmayın, » diye uyardı.

Riesenfeld vız gelir dercesine bir işaret yaptı ve yüzünde anlatılmaz bir ifadeyle ortadan kayboldu.

Eduard «Gelin Valentin'in şerefine bir kadeh içelim, » dedi. Dudakları titriyordu. «Kimin aklına gelirdi böyle bir şey! Koca bir savaşın içinden sağ salim çık da, bir saniye içinde devrilip git. »

«Bu kadar aşırı duyarlılığın varsa, » dedim, «yapacağın en doğru davranış, her zaman ondan esirgediğin şaraptan bir şişe getirtmektir. »

«Johannisberger şarabıydı bu, hay hay! » Eduard hızla yerinden kalktı. Ördek gibi iki yanına sallanarak uzaklaştı.

Georg, «Sanırım içtenlikle üzülüyor, » dedi.

«İçtenlikle üzgün ve yine içtenlikle ferahlamış. »

«Ben de bunu demek istedim. Bundan fazlası da beklenemez. »

Bir süre daha oturduk. Sonunda «Şu sıralarda hayli şeyler oluyor, değil mi? » dedim.

Georg yüzüme baktı. «Şerefe! Sen günün birinde nasıl olsa gidecektin. Valentin'e gelince... 1917'de sandığımızdan birkaç yıl daha fazla yaşamış oldu işte. »

«Hepimiz fazladan yaşadık. »

«Evet, ve onun için de bir şeyler yapmamız gerekiyor

ya. »

«Yapmıyor muyuz? »

Georg güldü. «İnsan ancak yapmakta olduğu şeyden bambaşka bir şeyleri arzularsa, bunu yapabilir. »

Asker biçimi bir selam verdim. «Öyleyse ben hiç bir şey yapmadım demektir. Ya sen? »

Göz kırptı. «Gel, Eduard gelmeden burdan sıvışalım. Şarabı batsın onun! »

Duvarların karşısındayım. Karanlığa bakıyorum. «Uysal sevgilim, » dedim. «Uysal ve vahşi sevgilim, kırbacım ve mimozam benim! Ne çılgınmışım ki, sana sahip olmak istedim. İnsan rüzgâra kilit vurabilir mi? Rüzgâr ne hale gelir o zaman? Ağırlaşmış bir hava olmaz mı? Git, git sen kendi yoluna. Git tiyatrolara ve konserlere. Evlen bir yedek subayla, bir banka müdürüyle, enflasyon savaşının yiğitlerinden biriyle. Sen de git gençlik. Sen ki, yalnız seni terketmek isteyenleri terkedersin. Sen ki, dalgalanan fakat el sürülmeyen bayrak, nice maviliklere yelken açan gemi, ömrün serabı, karmakarışık sözlerle oynanan tiyatrosun. Git İsabelle, sen de git gençlik. Benim geç tattığım, ardından boşuna koştuğum, bir savaştan çekip çıkardığım gençlik! Biraz bir şeyler öğrenmiş, biraz büyümüş de küçülmüş gibi olan gençliğim git! İkiniz de gidin, ben de gideceğim. Birbirimize küsmemiz için hiçbir şeyimiz yok. Yönlerimiz farklı. Ama bu da yalnızca görünüşte böyledir, çünkü insan ölümü kandıramaz. Onu ancak bir süre için atlatabilir. Elveda! Her gün biraz daha ölür, her gün biraz daha yaşarız. Bunu siz öğrettiniz bana ve unutmayacağım da bunu. Hiçbir şey yok olmaz; hiçliği elde etmek isteyen, her şeye sahip olur. Elveda gençlik, elveda İsabelle. İkinizi de bomboş dudaklarımla öperim. İkinizi de sizleri tutamamış olan kollarımla kucaklarım. Elveda! Sizler içimdesiniz, sizleri unutmadığım sürece de hep içimde kalacaksınız. »

Elimde bir şişe buğday rakısı tutuyor ve ağaçlıklı yolun en son sırasında oturmuş bakışlarımı akıl hastanesine çevirmiştim. Cebimde sağlam paralı bir çek hışırdıyordu. Tam otuz İsviçre franklık bir çekti bu. Mucizelerin arkası kesilmemişti. İki yıldan beri şiirlerimle bombardıman ettiğim bir İsviçre gazetesi, bir çılgınlık nöbetinde bu şiirlerimden birini kabul etmiş ve

bana hemen çek göndermişti. Çekin değerini anlamak için bankaya da uğramıştım. Banka müdürü bana hemen, karaborsa marklarla çeki ödeme önerisinde bulunmuştu. Çeki iç cebimde, kalbimin yanı başında taşıyordum. Ne var ki, bu çek birkaç gün geç gelmişti. Daha önce gelseydi, kendime bir giysi ve beyaz gömlek alır, bu kılığımla ana kız Terho-ven'lerin karşısına daha gösterişli bir durumda çıkabilirdim. Geçmiş ola! Eylül rüzgârı ıslık çalıyor, çek hışırdıyor ve ben burda hayali bir smokin giymiş, ayaklarında Karl Brill'in hâlâ borçlu olduğu bir çift hayali rugan ayakkabı olduğu halde oturuyor, Tanrıyı övüyor, sana tapıyorum İsabelle. En ince patiskadan bir mendil göğüs cebimde sallanıyor, şu anda geziye çıkmış bir kapitalistim ben, istediğim anda Kırmızı Değirmen ayaklarıma kapanır. Elimde korkmadan içenlerin, içmeye doyama-yanların şampanyası, Knopf'un onun sayesinde ölümü bile kaçırttığı içki kıvılcımlanıyor. Ve ben boz duvarların arkasında senin bulunduğun duvarların karşısında içiyorum. Bu duvarların arkasında annesiyle birlikte Isabelle ve gençliğim var. Bu duvarların arkasında Tanrının muhasebecisi Bodendiek var, aklın binbaşısı Wernicke var, sonsuz karmakarışıklıklar ve sonsuz savaşlar var. İçiyor ve karşıya bakıyorum. Solumda bölge doğumevi yükseliyor. Birkaç penceresi hâlâ aydınlık, belli ki içinde anneler çocuk doğuruyor. Doğumevinin tımarhaneye bu kadar yakın olduğunu ancak şimdi farkettim. Oysa orasını bilirdim, bilmem de gerekirdi, çünkü orda doğmuştum ve bu güne kadar da bunu düşünmek aklıma gelmemişti. Sana da selam olsun sevgili yuva, bereketli arı kovanı! Annemi de sana getirmişlerdi, çünkü yoksulduk, çünkü orda doğum bedavaydı. Doğum ebe olacak bir sınıf öğrencinin önünde olmuş ve böylece de ben doğumum sırasında bilime hizmet etmiştim. Seni böyle ibret verici şekilde öteki binanın yanına kuran meçhul mimara da selam olsun!, Herhalde bu İşi alay olsun diye yapmamıştır; ama dünyanın en güzel komiklikleri de hep çok ciddi ve çok önemli adamlar tarafından yapılmıştır. Her ne olursa olsun, aklımızı kutlayalım, fakat onunla pek fazla böbürlenmeyip, ona pek fazla da güvenmeyelim. İsabelle sen onu, bu felaket getiren armağanı geri aldın. Ve yukarda Wernicke oturur, Wernicke sevinir buna, haklıdır da. Ama haklı olmak her defasında ölüme bir adım daha yaklaşmak demektir. Her zaman haklıyım diyen, hep bir kara mezar taşı, bir anıt olmuştur.

Şişe boşalmıştı. Savurabildiğim kadar öteye fırlattım. Boğuk bir ses çıkararak taze sürülmüş, toprağı yumuşak bir tarlaya düştü. Ayağa kalktım. Yeterince içmiş ve artık tam Kırmızı Değirmen'lik olmuştum. Bu akşam

Rie-senfeld orda bir veda ve hayat kurtaranlar şöleni veriyordu. Georg orda kalacaktı, Lisa da. Birkaç tanıdıkla vedalaştıktan sonra ben de gidecektim. Hep birlikte görkemli bir ayrılığı, genel bir ayrılığı, enflasyon ayrılığı kutlayacaktık.

Gece geç vakit sarhoş bir cenaze alayı gibi büyük caddede yürüyorduk. Sokak lambaları belli belirsiz titreşiyordu. Geçen yılı biraz vaktinden önce mezara götürüyorduk. O gece Willy ile Renée de la Tour da bize tosla-mışlardı. Willy ile Riesenfeld ateşli bir tartışmaya tutuştular. Riesenfeld enflasyonun bittiğine ve çavdar markı çıkacağına yemin ediyor, Willy ise böyle bir şey olursa iflas edeceğini, onun için bunun olamayacağım anlatıyordu. Bu tartışma sırasında Renée de la Tour'un ağzını bıçak açmaz olmuştu.

Rüzgârlıkta karanlıkta uzaktan gelen ikinci bir kafileyi gördük. Büyük caddeden bize doğru yürüyorlardı. «Georg, » dedim, «bayanları bir parça geride bırakalım. Karşıdan gelenlerin kavga arıyor gibi bir halleri var. »

«Tamam. »

Yeni Pazar Alanı'nın yakınlarındaydık. Georg, Lisa' ya, «Alt edildiğimizi görürsen hemen Matz kahvesine koş, » diye tembihledi. «Orda Bodo Ledderhose'nin şarkı derneğini sor ve kendisine ihtiyacımız olduğunu söyle. » Sonra da Riesenfeld'e döndü. «Siz de bizim gruptan değilmişsiniz gibi hareket etseniz daha iyi olacak. »

Willy de yanındaki Renée'ye, «Sen de koş Renée! » dedi. «Tabanca atılırsa uzak dur. »

Öteki kafile yaklaşmıştı. Almanya'nın bu vatan kurtaran aslanlarının hepsi çizmeliydi. İki tanesinin dışında on sekiz-yirmi yaşından daha büyük olanı yoktu. Buna karşılık bizim iki katımız kadardılar.

Birbirimizin yanından geçip gidiyorduk ki, içlerinden biri «Kızıl köpeği tanıdım! » diye bağırdı. Willy'nin saçları geceleyin bile ışıldıyordu. Bir başkası Georg'u göstererek, «Dazlak kafa da burda! » diye seslendi. «Enseleyin! »

Georg, «Fırla Lisa! » dedi.

Lisa'nın tabanları yağladığını gördük. Donuk sarı saçlı, gözlüklü biri, «Ödlekler polis çağırtıyorlar, » diyerek Lisa'nın arkasından gitmek istedi. Willy bir çelme taktı ve sarı saçlı adam yere kapaklandı. Arkasından da birbirimize girdik.

Riesenfeld’i saymazsak biz beş kişiydik... Daha doğrusu dörtbuçuk kişiydik. Buçuk olan savaş arkadaşımız Hermann Lotz’du; sol kolu omuzundan kesikti. Kısa boylu Köhler ile birlikte bize Santral Kahvesi’nde katılmıştı. «Gözünü aç Hermann, seni yere yıkmasınlar, » diye bağırdım. «Ortamızda kal. Sen de Köhler, yere yuvarlanırsan ısırmaya bak! »

Georg, «Arkanızı sağlama alın! » diye komut verdi.

Emir güzeldi, ama şu anda arkamızın güvenliğini sağlayacak tek yer, Max Klein modaevinin büyük vitriniydi. Vatan kurtaran aslanlar üzerimize saldırmak için hazırdılar; bu durumda vitrin camına sıkıştırılmayı kimse istemezdi. Cam kırıklarından insanın sırtı delik deşik olurdu; üstelik bir de zarar ziyan ödeme meselesi çıkardı başımıza. Cam kırıklarının içine yuvarlanırsak, bu mesele pek tabii bizim üzerimize yıkılacaktı. Kaçmak da elimizden gelmiyordu.

Şimdilik hepimiz yan yana duruyorduk. Vitrin yarı aydınlıktı. Bu bakımdan hasımlarımızı iyice görebiliyorduk. Yaşlıca olanlardan birini tanımıştım. Bir zamanlar Santral Kahvesi’nde kapıştığımız grubun içinde bu da vardı. Önce reisi savaşdışı etmek ilkesine uyarak, bu adama, «Yaklaşsana ulan korkak puşt! » diye seslendim.

Dediğim gibi bir şey yapmayı aklından bile geçirmiyordu. Hassa alayına, «Alın gelin şunu! » diye komut verdi.

Üç kişi ileri atıldı. Willy bir tanesinin kafasına bir yumruk indirip yere yıktı. İkincinin elinde cop vardı ve bununla koluma vurdu. Ben onu tutamıyordum, ama o bana uzanıyordu. Willy bu durumu görüp sıçradı ye adamın kolunu tutup kıvırdı. Cop yere düştü.

Willy eğilip yerden almak istedi, ama üzerine çullanıp devirdiler. «Cobu yakala, Köhler! » diye bağırdım. Willy açık renk giysisiyle yerde dövüşüyordu. Köhler bu dövüşün içine bir hamlede atıldı.

Savaş düzenimiz bozulmuştu. Ben bir tekme yiyerek vitrine kadar uçtum. Cam çıtırdadı. Bereket versin kırılmadı. Başımızın üzerinden pencereler açılıyordu. Arkamızdaki vitrinin derinliklerinde ise Max Klein’in şık giyinmiş mankenleri gözlerini bize dikmiş bakıyorlardı. Hiç kımıldamadan en son moda kışlık giysiler taşıyorlar ve vitrinin içinde sanki arabalarla meydana getirilmiş kalelerinden savaşçılarını yüreklendiren eski Cermen kadınlarının dilsiz örnekleriymiş gibi duruyorlardı.

Yüzü sivilceli iri yarı bir delikanlı gırtlağıma sarılmıştı. Bira ve ringa balığı kokuyordu. Sanki beni öpmek istiyormuşcasma başını yüzüme yaklaştırmıştı. Vurulan cop yüzünden kolum kötürüm gibi olmuştu. Sağ elimin başparmağıyla gözünü ezmeyi denedim, fakat kafasını yanağıma sımsıkı bastırarak buna engel oldu. Bu halde görenler bizi cinsel sapık âşıklar sanabilirlerdi. Bana çok yakın durduğu için tekme de atamıyordum. Çaresiz bir halde onun eline düşmüş bulunuyordum. Tam soluğum kesilip son gücümle kendimi aşağıya atmaya davranıyor-ken, o anda bana baygınlığa yaklaşan duygularımın bir göz aldatmacası gibi görünen bir şey oldu. Karşımdaki sivilceli kafada birdenbire çiçek açmış bir sardunya bitiverdi; sanki özel gücü olan bir gübre onu böyle bir saniyede büyütmüştü. Aynı anda sivilcelinin gözlerinde hafif bir şaşkınlık ifade belirdi, gırtlağımı sıkan eller gevşedi. Üzerimize dört bir yandan saksı kırıkları yağmaya başladı. Yere eğilip adamdan kurtuldum, yeniden doğrulunca acı bir çatırtı duydum, kafamla adamın çenesine vurmuştum. Sivilceli yavaş yavaş dizlerinin üstüne çöktü. Ne tuhaftır, yukardan üzerimize atılan sardunyanın kökleri başına öyle sıkı oturmuştu ki, bizim sivilceli Cermen çiçek tepesinde olduğu halde diz çökmüştü. Bu görünüşüyle, baş süsü olarak öküz boynuzu taşıyan atalarının yüzünü ağartan bir evlât izlenimini uyandırıyordu. Omuzlarının üzerinde ise, sanki paralanmış bir tolganın arta kalan parçalarıymış gibi iki yeşil çini saksı parçası duruyordu

Atılan saksı çok büyüktü, ama vatan kurtaran aslanın kafası demirdenmiş gibi görünüyordu. Dizlerinin üzerinde dahi hayalarıma doğru saldırmaya yeltendiğini duydum ve sardunyayı köküyle, toprağıyla avuçladığım gibi bu topraklı kitleyi gözlerine batırdım. Beni bırakıp ellerini gözüne götürdü. Bu durumda kendisine yumruk atarak bir şey yapamayacağım için, hayalarına doğru bir tekme salladım. Sivilceli iki büklüm oldu ve kendisini korumak için pençe gibi ellerini apış arasına götürdü. Kumlu kök toprağını ikinci kez gözüne soktum ve deminki şeyleri bir kez daha yineleyebilmek için ellerini gözüne kaldırmasını bekledim. Ama o doğu biçimi bir eğilme yapmak istiyormuşcasına başını öne doğru eğdi ve aynı anda çevremdeki her şey fırıldak gibi döndü. Dikkatli davranmadığım için yan taraftan okkalı bir yumruk yemiştim. Vitrinin önü sıra ağır ağır geriye doğru kaydım. Gözleri boyalı, kunduz kürklü kocaman bir manken umursamayan bakışlarıyla beni süzmekteydi.

«Yüz numaraya doğru çekilin! » diye bağıran Georg' un sesini işittim. Haklıydı. Arkamızı sağlama almak için daha iyi bir yere çekilmemiz gerekliydi. Güzel söylüyordu, ama çevremiz kuşatılmış bulunuyordu. Hasımlarımız bir yerden takviye almışlardı. Görünüşe bakılırsa kafa göz kırılmış bir halde Max Klein’in mankenlerinin arasına sapır sapır dökülecektik.

Aynı anda Hermann Lotz’un yere diz çökmüş olduğunu gördüm. «Kolumu çıkarmama yardım et! » diye soludu.

Tutup ceketinin sol kolunu yukarı çektim. Parıldayan takma kolu ortaya çıktı. Ucunda siyah eldiven içinde duran çelikten yapma bir eli bulunan nikel bir çubuktu bu. Bu kolundan ötürü kendisine Demir Elli Şövalye Götz von Berlichingen adı takılmıştı. Çabucacık takma kolu omuzundan çıkardı, sağlam eliyle yapma elini kavrayıp ayağa kalktı. Çömeldiğim yerden «Savulun! Götz geliyor! » diye bağırdım. Georgia Willy hemen Hermann’ın geçeceği kadar yol açtılar. Hermann takma kolunu bir tırpan gibi etrafında döndürdü ve daha ilk vuruşta reislerden birini hakladı. Saldıranlar bir an geri çekildiler.

Hermann ortalarına atladı ve takma kolunu alabildiğine uzatarak kendi çevresinde döndürdü. Arkasından takma kolun tutuş yönünü değiştirerek, bu kez omuza takılan yerinden tutup çelik elli tarafını adamlara indirmeye başladı. «Koşun! Yüz numaraya! » diye bağırdı. «Ben sizi korurum! »

Hermann’ın takma eliyle dövüşmesi görülmemiş bir manzaraydı. Ben kendisini böyle dövüşürken sık sık görmüştüm, ama basımlarımızın bundan haberi yoktu. Bir an aralarından şeytan geçmişcesine duruladılar, bu an da bize yetti. Çemberi yarıp yeni çarşıdaki yüznumaraya doğru atıldık. Koşarken Hermann’ın ikinci reisin açık kalmış ağzına güzel bir darbe indirdiğini gördüm. «Haydi Götz! » diye seslendim. «Sen de gel! Biz çemberi yardık! »

Hermann olduğu yerde bir kez daha döndü. Ceketinin boş kolu etrafında dalgalandı, dengesini yitirmemek için vahşi hareketler yaptı. Yolunun üstünde duran iki çizmeli, hayret ve dehşet içinde ona bakakalmışlardı. Bir tanesi çenesine bir darbe yedi. Ötekisi ise karşısında vınlayan simsiyah takma eli görünce, dehşet dolu bir çığlık atarak gözlerini yumdu ve hemen kaçmaya başladı.

Kumtaşından yapılmış zarif bir yapı olan yüznumaraya varmıştık. Kadınlar tarafına sığındık. Burasını savunmak daha kolaydı. Erkekler

tarafında işeme yerlerinden içeri girerek bizi arkadan vurabilirlerdi. Kadınlar tarafında ise pencereler yüksek ve daracıktı.

Hasımlarımız arkamızdan gelmişlerdi. Şimdi en azından yirmi kişi olmuşlardı. Başka Nazilerle de takviye edilmişlerdi. Tezek renkli üniformaların birkaçım görüyordum. Köhler ile benim durduğum taraftan içeri girmeye kalkıştılar. Kargaşalık sırasında arka taraftan bizim için yardım geldiğini gördüm. Bir saniye sonra Riesenfeld, granit örnekleriyle dolu olduğunu sandığım evrak çantasını birisine indiriyor, Renée de la Tour yüksek ökçeli ayakkabısını çıkarıp burnundan tutmuş satır gibi savuruyordu.

Ben onları bakayım derken birisi mideme kafa attı. Soluğum bir patlamayla ağzımdan dışarı çıktı. Gücüm kesilmişti, ama vahşileşmiş bir durumda çevreme yumruk savuruyordum. Nedense içimde bu anı daha önce de yaşamışım gibi garip bir duygu vardı. Demin kafa atan damızlık tekenin tekrar saldırmasını beklediğimden bir dizimi yukarı kaldırdım. Aynı anda bu durumdayken insanın tasarlayabileceği manzaraların en güzelini gördüm. Lisa, Trakyalı bir NİKE gibi meydandan bize doğru koşuyordu. Yanında Bodo Ledderhose ve arkasından bütün şarkı derneği vardı. Tam bu sırada damızlık tekeyi yeniden hissettim ye Riesenfeld’in çantasının da sarı bir sancak gibi herifin tepesine İndiğini gördüm. Aynı anda Renée de la Tour da adamın kıçına doğru şimşek hızında bir hareket yaptı. Ardından bizim damızlık keçi ulumaya başladı. Renée o etkili general sesiyle «Durun domuzlar! » diye bağırdı. Saldıranlardan bir bölümü iradelerinin dışında bir davranışla hemen toparlandılar. O zaman da şarkı kulübü işe girişti. Kurtulmuştuk.

Doğruldum. Birden her şey susmuştu. Saldıranlar kaçmışlardı. Yaralılarını da birlikte sürükleyip götürmüşlerdi. Hermann Lotz geri döndü. Kaçan düşmanı bir Ken-taur gibi kovalamış ve bir tanesine de demir tokatlarından birini yapıştırmıştı. Bizim halimiz de pek iyi değildi. Benim kafamda armut biçimi bir şiş vardı ve kolumun kırıldığını sanıyordum. Oysa kırılmamıştı. Üstelik midem de bulanıyordu. Mideye vuralacak kafa darbelerine dayanamayacak kadar çok içmiştim. O bir türlü ne olduğunu bilemediğim anı yeniden zihnimi kurcaladı. Acaba neydi o? «Şu anda biraz rakı olsun isterdim, » dedim.

Bodo Ledderhose, «Merak etme içeceksin» diye karşılık verdi. «Şimdi yürü bakalım, polis görünmeden gidelim burdan. »

Tam bu sırada sert bir tokat sesi yankılandı. Şaşırarak geriye döndük. Lisa bir adamı tokatlamıştı. Sakin bir sesle, «Kahrolasıca ayyaş seni! » diyordu. «Evine karına böyle mi bakıyorsun sen... »

Karaltı, «Sen ha! » diye hırıldadı.

Lisa'nın tokatı ikinci kez şakladı. Ve o anda birdenbire zihnimi kurcalayan anı düğümü çözüldü. Watzek'ti bu! İşte şimdi de karşıda duruyor ve çok garip şekilde kıçını tutuyordu.

Lisa meydanda bulunanların hepsine birden sesle-nircesine «Kocam! » dedi. «İşte böyle biriyle evliyim ben! »

Watzek yanıt vermedi. Adamakıllı kan yitiriyordu. Benim vurmamdan ileri gelmiş olan alnındaki yara yeniden açılmıştı. Ayrıca saçlarının arasından da kan geliyordu. Riesenfeld'e yavaşça, «Bunu siz mi yaptınız? » diye sordum. «Çantanızla mı? »

Evet dercesine başım salladı ve merakla Watzek'e bakmaya koyuldu. «İnsan bazen böyle rasgele çok uygun iş yapıyor» dedi.

«Arkasına ne olmuş? » diye sordum. «Niye öyle sımsıkı tutup duruyor? »

Renée de la Tour, «Eşekarısı soktu, » diye yanıt vererek uzun bir şapka iğnesini başındaki çelik mavisi ipekli kepine soktu.

«Hayranlıklarımı kabul ediniz! » diyerek önünde eğildim ve sonra Watzek'in yanına gittim. «Demek böyle» dedim, «karnıma kafasıyla toslayanın kim olduğunu anladım şimdi. Daha iyi yaşamak için verdiğim derslerin teşekkürü mü bu? »

Watzek aval aval yüzüme baktı. «Siz miydiniz? Tanımamıştım. Hey Allahım, şu işe bak! »

Lisa, alaylı alaylı, «O zaten hiç kimseyi hiçbir zaman tanımaz, » dedi.

Watzek'in pek acıklı bir görünümü vardı. Bu arada benim öğütlerimi gerçekten tuttuğunu da farkettim. Yelelerini kısa kestirmişti. İyi ki kestirmişti, bu sayede Ri-esenfeld kendisine okkalı bir darbe indirebilmişti. Yeni, beyaz bir gömlek giymişti. Ama bu şekilde elde etmiş olduğu şeylerin hepsi şimdi kanla kaplanmıştı ve kan bunların üstünde başka bir şeyin üstünde göründüğünden çok daha belirgin bir görünüşteydi. Şu anda bir uğursuzluk kargası gibiydi.

Lisa, «Yürü eve! » diye bağırdı. «Seni gidi ayyaş meyhane bülbülü! » Lisa yürümeye başladı. Watzek uysal bir tavırla ardından gidiyordu. Pazar

Alanı'nı geçiyorlardı..

Yalnız başına kalmış bir çifttiler. Arkalarından kimse gitmedi. Georg eğrilen takma kolunu bir dereceye kadar düzeltmek için Lotz'a yardım ediyordu.

Ledderhose «Gelin! » dedi. «Benim lokalde biraz içebiliriz. Kendi kendimize içki meclisi kurarız. »

Bir süre Bodo ve dernek arkadaşlarıyla oturduk. Son ra da evin yolunu tuttuk. Sabahın kurşuni ışıktan ortalığa yayılmaya başlamıştı. Yanımızdan gazete satan bir çocuk geçti. Riesenfeld ona İşaret ederek bir gazete satın aldı. Birinci sayfada iri harflerle şunlar yazılıydı: Enflasyonun Sonu! Bir Trilyon Bir Marktır!

Riesenfeld bana «Nasılmış? » dedi.

Başımı salladım.

Willy, «Çocuklar, öyleyse ben gerçekten iflas ettim, » dedi. «Paranın daha düşeceğini sanarak borsada oynamıştım. » Hüzünlü bir havayla gri giysilerine ve sonra Renée ye baktı. «Ne yapalım, haydan gelen huya gider. Hem para dediğin de nedir ki? »

Renée soğuk bir tavırla, «Para çok önemli bir şeydir, » diye karşılık verdi. «Özellikle olmadığı zaman. »

Georg'la birlikte Marien Caddesi'nden yürüyorduk. «Watzek'in benimle Riesenfeld'ten dayak yemesi çok garip» dedim. «Senden değil de bizden. Oysa ikiniz dövüş-seydiniz çok daha tabii bir iş olurdu bu. »

«Tabii olurdu, ama uygun olmazdı. »

«Uygun olmaz mıydı? »

«Güç anlatılır bir duygu bu. Bunu açıklayacak halde değilim şimdi, çok yorgunum. Dazlak kafalı erkeklerin artık dövüşmemeleri gerekir. Onlar sadece felsefe yürüt-melidirler. »

«Öyleyse önünde yalnız başına geçireceğin bir hayatın olacaktır. Zamanımız kavgalarla yüklü olacağa benziyor. »

«Sanmıyorum. Korkunç bir karnaval daha yeni sona erdi. Günümüz bu karvanalın evrensel anlamda en büyük günü gibi görünmüyor mu? Sabun köpüğünden koskocaman bir balon patlayıp dağıldı. »

«Ya sonra? » dedim.

«Ne sonrası? » diye karşılık verdi.

«Herhangi birisi daha kocaman bir yenisini şişirir. »

«Belki. »

Bahçede durduk. Sütümsü bir sabah, haçların çevresine boz ışıklar saçarak dökülüyordu. Knopf’un en küçük kızı göründü. Uykusunu alamadığı belliydi. Bizi beklemişti. «Babam on iki trilyona mezar taşım geri alabileceğinizi söyledi. »

«Kendisine söyleyiniz, biz sekiz mark veriyoruz. Hem sadece bugün öğleye kadar verebiliriz bu parayı. Yakında piyasada para çok darlaşacak. »

Knopf yatak odasından «Nasıl? » diye sordu. Meğer bizi dinliyormuş.

«Sekiz mark Bay Knopf. Öğleden sonra ise ancak altı mark veririz. Para tepetaklak oldu. Kimin aklına gelirdi değil mi? Fırlayacağı yerde bu sefer düşüyor. »

Knopf o çatlak sesiyle, «Kıyamete kadar elimde tutarım daha iyi, sizi gidi cenaze haydutları! » diyerek pencereyi suratımıza kapattı.

YİRMİ ALTINCI BÖLÜM

Werdenbrück Şairler Kulübü, Walhalla'nın eski Almanya odasında bana bir ayrılık akşamı düzenledi. Şairler huzursuzdular ve çok üzülmüş gibi davranıyorlardı. İlkin Hungermann yanıma geldi. «Benim şiirlerimi bilirsin, » dedi. «Bu şiirlerin hayatta karşılaştığın en güçlü şiir olaylarından biri olduğunu sen kendin söylemiştin. Stefan Georg'dan bile daha güçlü demiştin. »

Bana bütün dikkatiyle bakıyordu. Ben hiçbir zaman böyle şey söylememiştim. Bunu Otto Bambuss söylemişti. Buna karşılık Hungermann da ona Rilke'den daha derin bir şair olduğunu söylemişti. Ama bozuntuya vermedim. Kazanova ve Muhammet yapıtlarının şairine daha ne söyleyeceğini bekleyerek bakıyordum.

Hungermann, «Böyle olduğuna göre, » diyerek devam ederken, birden sözü değiştirdi. «Yahu sen bu yeni giysiyi nerden buldun? »

Kibirli bir tavuskuşunun alçakgönüllülüğüyle, «Onu bugün İsviçre'den gönderilmiş olan telif ücretimle satın aldım, » diye yanıt verdim. «Majeste İmparatorun askeri olduğumdan bu yana giydiğim ilk yeni giysi. Gerçek, sahici bir sivil giysi. Enflasyon geçip gitti artık. »

«İsviçre'den gönderilmiş telif ücreti mi? Öyleyse daha şimdiden mi milletlerarası bir üne erdin yahu? » Hun-germann hem şaşırmış hem de içerlemişti. «Bir gazeteden mi aldın? » diye sordu.

Evet dercesine başımı salladım. Kazanova'nın yazarı küçümseyen bir hareket yaptı. «Aklıma da gelmişti! Benim yapıtlarım tabii böyle günlük gazetelerde yitip gidecek cinsten şeyler değildir. Ancak birinci sınıf edebiyat dergilerinde yayımlanabilir. Ne yazık ki üç ay önce bir cilt şiirimin Werdenbrück'de Arthur Bauer tarafından yayımlanması gibi yanlış bir iş yaptım. Düşüncesizce bir hareket! »

«Yapıtınızı bastırasınız diye sizi zorladılar mı? »

«Moral bakımından evet. Bauer bana yalan söyledi. Büyük reklam yapacak, yayınevini genişletecek, Mörike, Goethe, Rilke, Stefan Georg ve hepsinden önce Hölderlin’ in şiirlerini benimkiyle birlikte yayımlayacaktı. Bu söylediklerinin hiçbirini yapmadı. »

«Otto Bambuss’unkini yayımladı ama, » diye karşılık verdim..

Hungermann eliyle bir red hareketi yaptı. «Bambuss ha, laf aramızda sanatı kepaze edep ve başkalarından aşırıp duran birisi o. Bana sadece zararı dokunmuştur. Bauer’in benim kitabımdan kaç tane sattığını biliyor musun? Beş yüz taneden bile fazla değil. »

Oysa ben Bauer’den topu topu iki yüz elli tane basıldığını öğrenmiştim. Satılan da sadece yirmi sekiz taneydi. On dokuzunu da Bauer gizlice kendisi satın almıştı. Kitabım bastırmak için Hungermann’ı sıkıştırmış da değildi, tersine sıkıştırılan Bauer olmuştu. Lisede Almanca öğretmeni olan Hungermann, kitabını bastırmazsa okuluna başka bir kitabevini salık vereceğini söyleyerek Arthur'a şantaj yapmıştı.

Hungermann, «Şimdi Berlin’de bir gazetede çalışsan da, » dedi «sanatçılar arasında arkadaşlığın en yüce servet olduğunu elbette unutmazsın. »

«Bilirim. En ender olan şey de budur. »

Hungermann şiirlerinin bulunduğu ince kitabi da cebinden çıkardı. «İşte, » dedi. «Buyrun, ithaf yazısıyla birlikte. Bu konuda Berlin’de bir şeyler yazarsın artık. Yazdığından iki tane de bana yollarsın. Buna karşılık ben de burda Werdenbrück’de senin anını yaşatacağım. Eğer oralarda iyi bir yayınevi bulacak olursan, şiirlerimin ikinci cildini de bitirmek üzere olduğum akimda bulunsun. »

«Tamam. »

«Zaten sana güvenebileceğimi biliyordum. » Hunger-mann bir törendeymişiz gibi elimi sıktı. «Yakında bir şeyler yayımlıyor musun? »

«Hayır. Vazgeçtim. »

«Nasıl? »

«Bir süre beklemek niyetindeyim! » dedim. «Önce dünyayı şöyle bir görmek istiyorum. »

Hungermann, «İşte bilgece bir davranış, » dedi. «İnsanlar ham şeyler karalayıp duracakları ve bu yüzden gerçekten yetenekli olanlara da engel

olacakları yerde, keşke bu senin yaptığım yapsalardı. »

Acı bakışlarla ortalığı bir süzdü. Şimdi imalı şekilde göz kırpacaktır diye bekledim, ama birden ciddileşiverdi. Ben o anda kendisi için ticari olanaklar sağlıya-cak birisi haline gelmiştim, bu yüzden de nükte yapmaktan hemen. vazgeçmişti. Sözcüklerin üzerinde dura dura, «Anlaşmamızdan ötekilere hiçbir şey söyleme, » diye ekledi.

«Elbette söylemem, » diye karşılık verdim ve Otto Bambuss'un bir avcı gibi bana doğru geldiğini gördüm.

Bir saat sonra Bambuss'un pek hoş bir de ithaf yazılmış Sessizliğin Sesi adlı yapıtı cebimdeydi. Ayrıca Berlin'e götürmek üzere Dişi Kaplan adlı egzotik sonesinin daktiloya çekilmiş bir kopyasını da vermişti. Sommer-feld'ten de serbest nazımla yazılmış Ölüm Kitabı'nın bir kopyasını almıştım. Öteki kulüp üyelerinin verdiği bir düzine kadar başka çalışmalar da yanımdaydı. Eduard da bir dostun ölümü üzerine yazdığı ve savaş arkadaşı, insan ve dost Valentin'e diye ithaf ettiği yüz altmış sekiz dizelik Savaşçı Şarkısı'nın bir suretini vermişti. Eduard hızlı çalışırdı.

Birden her şey çok uzaklara gidiverdi. İki hafta önce ölmüş bulunan enflasyon kadar uzak; bir günden ya-rına bir asker ceketi içinde boğulup gitmiş çocukluğum kadar uzak; İsabelle gibi uzaklara gidivermişti.

Odadaki yüzlere baktım. Bu yüzler hâlâ kargaşalıklar ve mucizeler görmüş şaşkın çocukların yüzleri miydi? Yoksa bunlar bir şeyler yapmaya çalışan dernek üyelerinin yüzleri miydi? - Bunlarda Isabelle'nin dehşetle kasılan ve coşkunlukla ürperen yüzünden bir şeyler var mıydı? Ya da bunların hepsi birtakım taklitçiler ve her delikanlıda bulunan yeteneğin onda biriyle büyüklük taslayan gevezeler miydi? Bu yeteneğin yavaş yavaş sönüşüne ibretle bakıp, ondan bir kıvılcım olsun kurtararak kendi benliklerine katmaya çabalayacakları yerde, bu sö-nüşü hasetle ve böbürlenerek şarkılarla mı ululuyorlardı?

«Arkadaşlar, » dedim, «bu andan tezi yok kulübümüzden de istifa ediyorum. »

Bütün yüzler bana döndü. Hungermann, «Olamaz! » dedi. «Kulübümüzün Berlin'de muhabir üyesi olarak kalacaksın. »

«İstifa ediyorum, » dedim.

Şairler bir an sustular. Bana bakıp duruyorlardı. Yanılıyor muyum, yoksa bazı gözlerde gördüğüm foyalarının ortaya çıkacağından duydukları korku

mu? Hungermann, «Gerçekten niyetin bu mu? » diye sordu.

«Gerçekten niyetim bu. »

«Pekâlâ. İstifam kabul ediyor- ve seni bu andan tezi yok kulübün onur Üyeliğine atıyoruz. »

Hungermann çevresine bakındı. Derhal gürültülü bir alkış topladı. Yüzlerdeki gerginlik azalmıştı. Kazanova'-nın şairi, «Oybirliğiyle kabul edildi, » dedi.

«Hepinize teşekkür ederim, » diye karşılık verdim. «Gerçekten övünç duyulacak bir an bu. Ancak bunu kabul edemeyeceğim. Bu, insanın kendi kendini bir heykel haline sokması gibi bir şey olur. Herhangi bir şeyin onur üyesi olarak dünyaya adımımı atmak istemem. Hatta Bahn Sokağı'ndaki bizim genelevin üyesi olarak bile. »

Ölüm şairi Sommermann, «Hiç de kötü bir benzetme değil, » dedi.

Hungermann, «Uygun görülmüştür, » diye karşılık verdi. «Peki o halde ne olarak dünyaya adım almak istersin? »

Güldüm. «Küçük bir hayat kıvılcımı olarak, sönme-meye çalışan bir kıvılcım olarak... »

Bambuss, «Hey Allahım, » dedi. «Buna benzer bir söz Euripides'de yok muydu? »

«Olabilir Otto. Öyleyse bu sözde bir şeyler var demektir. Ancak ben bu konuda hiçbir şey yazacak değilim Ben yazmaya değil, öyle olmaya çalışacağım. »

Bilgiç Hungermann, Köy Öğretmeni Bambuss'a alaylı bir bakış fırlatarak, «Euripides'de böyle bir söz yoktur, » dedi. Sonra da bana, «Demek böyle olmak istiyorsun öyle mi? » diye sordu.

«Dün akşam bir ateş yaktım! » dedim. «Çok da güzel yandı. Hepiniz eski yürüyüş kuralını bilirsiniz: yükte hatif olacaksın. »

Hepsi birden evet dercesine başlarını salladılar. Ancak bu kuralı artık çoktan unutmuş olduklarını da birden farkettim. «O halde ne yapalım, » dedim. «Eduard, bak burda on iki tane yemek kuponum daha var. Para-mn yeniden ayarlanmasıyla bunların artık değeri kalmadı. Ama bu kuponlar karşılığında yemeğimi istemek üzere mahkemeye çıkmak zorunda kalırsam yine de haklı çıkabilirim. Şimdi bunları iki şişe Johennisberger'le değişmek istemez misin? Şarapları şimdi içeceğiz. »

Eduard şimşek gibi bir hızla maliyet hesaplarını yaptı. Yaptığı hesaba Valentin'i ve onun için yazdığı cebimde duran şiiri de kattı. «Üç şişe olsun! » dedi.

Willy küçük bir odada oturuyordu. O lüks evini burayla değişmişti. Yoksulluğun içine çok kötü şekilde düşmüş bulunuyordu, ama buna doğrusu iyi katlanmaktaydı. Giysilerini kurtarmıştı, biraz da mücevher. Bu durumda daha bir süre şık kavalyeliği yürütebilecekti. Kırmızı otoyu satmak zorunda kalmıştı. Borsada yaptığı atılgan spekülasyonlarıyla bu duruma yuvarlanmış bulunuyordu. Odasının duvarlarını kâğıt paralar ve enflasyondan kalma değersiz hisse senetleriyle kendisi kaplamıştı. «Duvar kâğıtlarından bunlar çok daha ucuz, » diye açıkladı. «Hem daha da oyalayıcı. »

«Sonra ne olacak? »

«Sanırım Werdenbrück Bankası'nda küçük bir göreve gireceğim. » Willy gülümsedi. «Renee Magdeburg'da. Yeşil Papağan gazinosunda büyük başarı kazandım diye yazıyor. »

«Çok güzel, hiç değilse henüz yazıyor. »

Willy hoşgörü belirten bir hareket yaptı. «Boş ver zararı yok, Ludwig. Giden gider kalan kalır. Hem zaten son aylarda Renee'yi geceleri bir türlü general gibi davranmaya razı edemez de olmuştum. O zaman da bu işin zevki yarı yarıya düşüyordu. Tekrar komut vermesi ilk kez yeni Pazar Alanı'nda o unutulmaz yüznumara savaşında oldu. Elveda delikanlım! Ayrılık armağanı olarak da... » İçi hisse senetleri ve kâğıt paralarla dolu bir bavulu açtı. «Al istediğini! Milyonlar, milyarlar! Bu bir rüyaydı, değil mi? »

«Evet» dedim.

Willy sokağa kadar benimle geldi. «Birkaç yüz mark kurtarmıştım, » diye fısıldadı. «Vatan daha kaybolmadı. Fransız frangı ne güne duruyor? Paranın düşeceğini hesaplayarak borsada oynayacağım. Küçük bir miktar katarak bana katılmak ister misin? »

«Hayır Willy. Ben paranın yükseleceği kanısındayım. »

Willy, «Yükselecek ha, » dedi. Bunu sanki «vay kıçımın kenarı» diyormuş gibi söylemişti.

Büroda yalnız başıma oturuyordum. Bugün son günüm. Gece hareket edeceğim. Kataloglardan birinin sayfalarını çeviriyor ve desenini çizdiğim

mezar taşlarından birinin üstüne ayrılık armağanı olarak Watzek adım yazıp yazmamaya düşünüyordum. Birden telefon çaldı.

Kısık bir ses, «Sen Ludwig misin? » diye sordu. «Kör yılanlar ve kurbağalar toplayan Ludwig misin? »

«Olabilirim, » diye karşılık verdim. «Bunu anımsayışı-nızın nedenine bağlı. Hem siz kimsiniz? »

«Fritzi. »

«Fritzi ha! Tabii benim, ben! Ne oldu? Yoksa Otto Bambuss... »

«Demir At öldü. »

«Nasıl? »

«Evet. Dün akşam. Kalp sektesi. İş başındayken. »

«Güzel bir ölüm, » dedim. «Ama çok vakitsiz bir ölüm

bu. »

Fritzi öksürdü. Sonra, «Sizin mezar taşı satan bir dükkânınız vardı, değil mi? » dedi. «Böyle bir işler yaptığınızı söylemiştiniz. »

«Kentin en iyi mezar taşı mağazası bizimkidir, » diye karşılık verdim. «Niçin sordun? »

«Niçin mi? İlahi Ludwig, bu işin niçinini üç yönden senin akıl etmen gerekir. Madam mezar taşı siparişini elbette ki bir müşterimize vermek isteyecektir. Ayrıca sen Demir At'ın müşterisiydin... »

«Değildim, » diye sözünü kestim. «Ama zararı yok, dostum Georg müşterisiydi... »

«İkisi bir kapıya çıkar, siparişin müşterilerimizden birine verilmesi şart. Hemen gel! Ama çabuk gel! Az önce rakiplerinizin bir gezgincisi burdaydı. Hüngür hüngür ağlayıp Demir At'ın en vefalı müşterisi olduğunu söylüyordu. »

Gözyaşı Oscar'dı bu. Hiç kuşku yok. «Şimdi geliyorum! » dedim. «O yaygaracı yalan söylüyor. »

**

Beni madam karşıladı. «Onu görmek ister misiniz? » diye sordu.

«Burda mı tabuta kondu? »

«Yukarda, odasında. »

Gıcırdayan merdivenden yukarı çıktık. Kapılar açık duruyordu. Kızların giyinmekte olduğunu gördüm. «Bugün de çalışıyorlar mı? » diye sordum.

Madam hayır dercesine başını salladı. «Bu akşam çalışmıyorlar. Bayanlar da sadece giyiniyorlar böyle. Alışkanlık işte, anlıyor musunuz? Hem büyük bir kayıp da yok zaten. Bir mark yeniden sadece bir mark olduğundan beri bizim işler şıp diye kesiliverdi. Hiçbir zampara da artık para kalmadı. Ne komik değil mi? »

Komik değil gerçekti bu. Enflasyon derhal bir deflasyon olmuştu. Eskiden trilyonların ortalığa saçıldığı yerlerde, şimdi yeniden kuruşlarla hesap yapılmaya başlanmıştı. Her yerde para darlığı hüküm sürüyordu. O korkunç karnaval sona ermişti. Sert bir perhiz dönemi başlamıştı.

Demir At saksılarda yeşil bitkiler ve leylaklar arasında tabuta yatırılmıştı. Yüzüne birden yaşlı ve haşin bir ifade çökmüştü. Onu ancak dudaklarının bir yanından belli belirsiz parıldayan bir altın dişinden tekrar tanıyabildim. Önünde kimbilir kaç kez kendine çeki düzen ver-miş olduğu aynanın üstüne beyaz bir tül asılmıştı. Oda kokuyordu Komodinin üstünde birkaç fotoğraf durmaktaydı. Bir de düzleştirilmiş yanına bir resim yapıştırılmış bir kristal küre vardı. Küreyi sallayınca resimdeki insanlar bir kar fırtınasına tutulmuşlar gibi görünürlerdi. Bu küreyi çok iyi biliyordum, çocukluğumun en güzel anılarından biriydi. Okul ödevlerini burda yaptığım zamanlar, kaç kez bu küreyi çalmayı içimden geçirmiştim.

Madam, «Sizin için bir üvey anne gibiydi, değil mi? » diye sordu.

«Çekinmeden öz anne gibiydi diyebilirsiniz. Demir At olmasaydı belki de ben bugün biyolog olmuştum. Ama şiirleri öylesine severdi ki, ona durmadan yeni şiirler getirmek zorunda kalırdım. Bu yüzden de biyoloji merakımı bir yana attım. »

Madam, «Doğru, » dedi. «Siz hep balıklar ve kertenkelelerle dolaşıp dururdunuz. »

Odadan dışarıya doğru yürüdük. Önünden geçerken dolabın üstünde duran kazak kalpağını gördüm. «Onun yüksek konçlu çizmeleri nerde şimdi? » diye sordum.

«Fritzi aldı. Fritzi şimdi onun yaptığı işi yapmaktan başka bir şeye karşı artık istek duymuyor. Adam kırbaçlamak hem daha az yorucu, hem de daha çok para getiriyor. Zaten bu işi yapacak birini de peylemek zorundaydık. Çünkü böyle haşin bir masajcı isteyen küçük bir müşteri grubumuz var. »

«Peki, nasıl oldu da Demir At böyle birden ölüverdi? »

«Çalışırken. Yaptığı işe her zaman büyük ilgi gösterirdi. Ölümüne de bu merakı neden oldu. Tek gözlü HollandalI tüccar bir müşterimiz vardı. Çok zarif bir adamdı. Halinden hiç de anlaşılmazdı, ama adam kırbaçlanmaktan başka bir şey istemez ve her cumartesi gelirdi. Yeterince okşanınca da cins horozlar gibi neşeli neşeli ötmeye başlardı. Evli ve üç tane tatlı çocuk sahibiydi.

Pek tabii karısından kendisini dövmesini isteyemiyordu. Yani anlayacağın sürekli müşteriydi, hem de dövizli müşteri. Ücreti Hollanda parasıyla öderdi. Bol bol yabancı parası verdiğinden bu müşteriyi taparcasına severdik. İşte böyle, dün de aynı şekilde gelmişti. Malvine onu kırbaçlarken pek heyecanlanmış ve kırbaç elinde olduğu yerde birden yığılıp kalmış. »

«Malvine de kim. »

«Onun küçük adıydı. Bilmiyordunuz, değil mi? Bu olay o bay için de tabii çok korkunç bir şey oldu. » Hüzünlü bir havayla ekledi: «Artık bir daha gelmeyecektir. Ne müşteriydi! Sırf şeker! Onun verdiği dövizlerle bir aylık etimizin pastamızın parasını Öderdik. » Bana döndü. «Peki ama, şimdi bu dövizin durumu nasıl kuzum? » diye sordu. «Artık öyle eskisi gibi çok değeri kalmadı, değil mi? »

«Bir Hollanda guldeni aşağı yukarı iki mark ediyor. »

«Vay canına! Oysa eskiden bir trilyon ediyordu. Neyse, bu durumda müşterilerin buraya gelmemesi pek o kadar kötü bir şey değil. Size Demir Atı anımsatacak küçük bir öte beriyi almak istemez miydiniz? »

Bir an için kar yağdıran küreyi almayı düşündüm. Ama insan yola çıkarken hiçbir hatırayı yanında götür-memeliydi. Hayır dercesine başımı salladım.

«Öyleyse aşağıda bir fincan iyi kahve içip mezara konacak taşı seçelim. »

«Küçük bir mezar taşı alırlar diye düşünmüştüm, ama Demir At’ın Hollandalı tüccar sayesinde hayli döviz biriktirmiş olduğu anlaşıldı. Guldenleri bir kutuya koymuş ve hiçbirini markla değiştirmemişti. Şimdi ise yine yerindeydi ve toplamı hayli para tutuyordu. Bu tüccar yıllardan beri çok vefalı bir müşterisi olmuştu. Madam. «Malvine’nin hiçbir akrabası yoktur, » dedi.

«Öyleyse kendisi için büyük ölçüdeki mezar anıtlarından birini seçebiliriz, » diye karşılık verdim. «Mermerden ya da granitten bir anıt. »

Fritzi, «Mermer bizim ata yaraşmaz, » dedi. «Mermer daha çok çocuklara göre, öyle değil mi? »

«Her zaman değil. Biz generallere bile mermer „ taş diktik. »

Mama, «Granit olsun, » dedi. «Granit hepsinden iyi. Hem onun çelik gibi karakterine de uygun düşer. »

Büyük odada oturuyorduk. Kahve buram buram tütüyordu. Ayrıca bir şişe Pomeranya likörüyle kadınların kendi elleriyle pişirdikleri çörekler de vardı. Çocukluk günlerimin geri gelir gibi olduğunu hissettim. Kadınlar omzumun üzerinden elimdeki kataloga bakıyorlardı, o zamanlar da tıpkı böyle okul kitaplarıma bakarlardı.

«Elimizde bulunan en iyi şey şudur, » dedim. «Siyah İsveç granitinden iki ayaklı bir haçlı anıt. Bundan bütün kentle belki de iki ya da üç taneden fazla yoktur. »

Kadınlar gösterdiğim deseni incelemeye koyuldular. En son yaptığım desenlerden biriydi bu. Yazıtı için de Binbaşı Wolkenstein’in adını kullanmış ve 1915’de birliğinin başında can vermiştir diye de yazmıştım. Hiç de ğilse bu şekilde Wüstringen’de öldürülmüş olan marangoz için iyi bir şeyler yapmış olmuştum. Fritzi «Bizim at Katolik miydi? » diye sordu.

«Haç yalnız Katoliklere konmaz ya, » diye yanıt verdim.

Mama başını kaşıdı. «Acaba onun için böyle dini bir şey koymamız doğru olur mu bilmem. Başka çeşit bir şey yok mu? Şöyle daha çok tabii bir kayaya benzeyen cinsten bir şey. »

Bir an için soluğum kesilir gibi oldu. Sonra, «Böyle bir şey istiyorsanız, » dedim, «elimde çok değişik bir şey var. Bir parça klasik! Sütün biçiminde bir taştır bu. »

Karanlığa kurşun sıktığımı biliyordum. Yine de avlamak ateşiyle birden hızlanan parmaklarımla bizim baba yadigârının desenini arayıp çıkardım ve masanın üzerine koydum.

Kadınlar hiçbir şey söylemeden incelemeye başladılar. Soluğumu kesmiş bekliyordum. Mucitlerde görülen bir şans vardır; uzmanların hiç ummadıkları bir şeye, bakarsınız eninde sonunda çocukça bir el sürmeyle erişiliverir. Birden Fritzi güldü. «At için hiç de kötü bir şey değil, » dedi.

Mama da doğrularcasına sırıttı. «Kaç para bu şey? » diye sordu.

Bu işe girdim gireli bizim kara mezar taşının hiçbir zaman fiyatı olmamıştı. Herkes onun satılamayacak cinsten bir şey olduğunu bilirdi. Hemen zihnimden bir hesap yaptım. «Aslında bin marktır, » dedim. «Ama sizin için dost işi altı yüz marka olur. Demir At hayatta bana ilk öğretmenliği yapmış olan insan olduğu için de üç yüz mark. Fiyatı böyle gülünç bir rakama indirmeğe cesaret ediyorum, çünkü benim büroda son günüm. Yoksa bu fiyata sattığım için beni işimden atarlardı. Tabii nakit para olacak! Yazıtın parası da ayrıca verilecek. »

Fritzi, «Niye olmasın bu taş? » dedi.

Mama evet dercesine başını salladı. «Bence de uygun. »

Kulaklarıma inanamıyordum «Anlaştık mı yani? » diye sordum.

Mama, «Anlaştık, » diye yanıt verdi. «Üç yüz mark kaç gulden eder? »

Paralan saymaya başladı. Duvardaki guguklu saatin içinden bir kuş çıkıp saati bildirdi. Altı olmuştu. Parayı cebime koydum. Mama «Anısına birer kadeh içelim, » dedi. «Malvine için. Yarın sabah toprağa verilecek. Odası yarın akşam bize gerekli olacak. »

«Yazık ki, cenazesine kalamayacağım, » dedim.

İçine nane rakısı katılmış konyaktan hep birlikte bir kadeh içtik. Mama gözlerinin yaşını sildi. «Bana çok dokundu bu iş, » dedi.

Hangimize dokunmamıştı ki. Ayağa kalkıp veda ettim. «Georg Kroll anıtı mezara koyduracaktır, » dedim.

Kadınlar evet dercesine başlarım salladılar. Ben hiçbir yerde burdaki kadar dürüstlük ve inanç görmemiştim. Köpekler havlamaya başladı. Hızlı adımlarla dere boyundan kente doğru yürüdüm.

"

Georg, «Nasıl? » dedi. «Olacak iş değil! »

Hiçbir şey söylemeksizin Hollanda guldenlerini çıkarıp yazı masasının üstüne serdim. «Bu paraya karşılık ne sattın? » diye sordu.

«Bir saniye bekle. »

Bir bisiklet zilinin sesini işitmiştim. Az sonra da kapının önünde otoriter bir öksürük duyuldu. Paraları toplayıp hemen cebime soktum. Heinrich

Kroll kapıda göründü, pantolonunun çapaları sokağın çamuruna bulanmıştı. «E, ne sattın bakalım? » diye sordum.

Bana zehirli bir bakış fırlattı. «Sen kendin git dışarı da, sat bakalım satabilirsen! Herkes iflas etmiş. Kimsede para yok. Elinde birkaç markı olan da ona sımsıkı sarılmış. »

«Ben dışarı da gittim, bir şeyler de sattım. »

«Öyle mi? Ne sattın bakalım? »

Her iki kardeşi aynı anda görebilecek şekilde döndüm. «Kara mezar taşını sattım» dedim.

Heinrich «Gevezelik etme! » dedi. «Bu nüktelerini Berlin'de yaparsın. »

«Benim burdaki işle artık hiçbir alıp vereceğim yok, » dedim. «Çünkü bugün öğlende, saat on ikide benim görevim sona eriyor. Gelgelelim, mezar taşı satmanın ne denli kolay bir iş olduğunu özellikle size göstermek istedim. Doğrudan doğruya bir tatil uğraşı bu. »

Heinrich kabardı, kendisini güç tutuyordu. «Şükürler olsun ki, bu saçmaları artık daha fazla dinlemekten kurtuluyoruz. Size iyi yolculuklar! Berlin’de seni bigüzel hizaya getireceklerdir. »

Georg, «Kara mezar taşını gerçekten satmış, Heinrich» dedi.

Heinrich inanmayan gözlerle ona baktı. Sonra «Kanıt isterim! » diye sordu.

«Buyrun! » diyerek guldenleri savurdum. «Hem de döviz bunlar! »

Heinrich’in gözleri faltaşı gibi açıldı. Sonra uçuşan banknotlardan birini yakaladı. Elinde evirip çevirerek sahici para olup olmadıklarına baktı. Sonunda «Şans iste! » dedi. Aptal şansı! »

Georg, «Bize şans da gerek Heinrich, » dedi. «Bu para olmasaydı yarın süresi dolan bonomuzu ödeyemeyecektik. Bunun için ona gönülden teşekkür etmelisin. Elimize geçen ilk sahici para bu. Hem de bu paraya öylesine de ihtiyacımız vardı ki... »

«Teşekkür mü edeceğim? Başka işim kalmadı mı benim? »

Heinrich kapıyı çarparak çıkıp gitti. Hiçbir zaman hiç kimseye teşekkür borçlu olmak istemeyen burnu havada gerçek bir Almandı o. «Bu paralara gerçekten o kadar şiddetle ihtiyacımız var mıydı? » diye sordum.

Georg, «Yeteri kadar şiddetle, » diye karşılık verdi «Ama şimdi gel, önce bir hesaplaşalım seninle. Ne kadar paran var? »

«Yeter bana. Üçüncü mevki yol paramı gönderdiler Bense dördüncü mevkiyle gidecek ve burdan on iki mark artıracağım. Piyanomu sattım. Yanım sıra sürükleyemezdim. Bu eski sandık bana yüz mark getirdi. Hepsi birden yüz on iki mark eder. İlk aylığımı alıncaya kadar bu parayla geçinebilirim. »

Georg otuz Hollanda guldeni alarak bana uzattı. «Özel acentemiz olarak iş gördün. Onun için tıpkı Gözyaşı Oscar gibi bir komisyon hakkın var. İşi olağanüstü bir şekilde yönetmiş olduğun için de yüzde beş zamlı veriyorum. »

Aramızda karşılıklı kısa bir tartışma oldu. Sonra yeni işimden ilk ayda çıkarılırsam, elimde beni yedekleyecek bir şey olsun diye bu parayı aldım. Georg «Berlin’de ne biçim işler yapacağını biliyor musun? » diye sordu.

Evet anlamında başımı salladım. «Yangın haberleri yazacak hırsızlıkları betimleyecek, küçük kitap eleştirileri yazacak, yazı işleri müdürü için bira taşıyacak, kalemleri yontacak, baskı yanlışlarını düzeltecek ve ilerlemeye çalışacağım. »

Kapı bir tekmeyle açıldı. Başçavuş Knopf bir hayalet gibi eşikte göründü. Çatlak sesiyle, «Sekiz trilyonumu istiyorum, » diye bağırdı.

«Bay Knopf, » dedim. «Siz çok uzun sürmüş bir rüyadan hâlâ uyanmamışa benziyorsunuz. Enflasyon bitti. On dört gün önce olsaydı, sekiz milyara almış olduğunuz taş için sekiz trilyona konabilirdiniz. Bugün ise aynı taş sekiz marktır. »

«Rezil herifler! » Siz bunu bilerek yaptınız! »

«Neyi bilerek? »

«Enflasyonun biteceğini! Beni soymak istediniz! Ama satmayacağım işte! Gelecek seferi bekleyeceğim. »

«Neyi bekliyeceksiniz? »

«Gelecek enflasyonu. »

Georg, «Bekleyin bakalım, » dedi. «Bunun onuruna birer tane patlatalım. »

Şişeye ilk önce Knopf sarıldı. «Bahse tutuşalım mı? » diye sordu

«Ne için? »

«Tadına bakıp şişenin nerden geldiğini anlayıp anlamayacağıma. »

Şişenin tıpasını çıkarıp kokladı. «Bunu anlamanız olanaksız» dedim. «Fıçıdaki rakıyı belki, gerçi bölgenin en iyi çeşnicisi olduğunuzu biliyoruz, ama şişedeki rakıyı anlayamazsınız. »

«Nesine bahse giriyorsunuz? Mezar taşının parasına var mısınız? »

Georg, «Biz birdenbire yoksul düştük, » diye yanıt verdi. «Ama bu iş için üç markı gözden çıkarabiliriz. O da sırf sizin için. »

«Pekâlâ. Bana bir bardak rakı verin. »

Knopf kokladı ve tadına baktı. Sonra dolu dolu ikinci ve üçüncü bardakları istedi. «Vazgeçin, » dedim, «olanaksız bir şey bu. Merak etmeyin para filan da verecek değilsiniz. »

Knopf birden, «Bu rakı, » dedi, «Marien Caddesi’nde Brockmann’ın seçme mallar mağazasının malıdır. »

Birbirimize bakakaldık. Dediği doğruydu. O çatlak sesiyle, «Haydi uçlanın mangizleri, » dedi. Georg üç markı verdi ve başçavuş hemen kaydoldu. «Nasıl olabilir bu? » diye sordum. «Bu ihtiyar meyhane kuşunda olağanüstü bir güç mü var yani? »

Georg birden gülmeye başladı.. «Bizi kafese koydu! »

«Nasıl? »

Şişeyi kaldırdı. Alt tarafta arkasına minnacık bir etiket yapıştırılmıştı. Üzerine: J, Brockmann, seçme mallar. Marien caddesi 18 yazıyordu. Georg neşeli bir tavırla, «İşte böyle bir hergele bu, » dedi. «Ve bu yaşta ne göz varmış herifte! »

«Göz ha! » dedim. «Öbür gün geceleyin evine gelip de kara mezar taşını yerinde bulamayınca bu gözlere güvenini yitirecektir. Dünyası da yıkılacaktır. »

Georg, «Senin dünyan da yıkılır mı? » diye sordu.

«Her gün, » diye karşılık verdim. «Yoksa insan nasıl yaşayabilirdi? »

Yola çıkmama iki saat kala dışarda ayak sesleri, konuşmalar ve mırıldanmalar duyar gibi olduk. Hemen ardından da dört sesli bir şarkı sokakta yankılanmaya başladı.

Akıt kutsal gece akıt

Göklerin huzurunu bu gönüle!

Pencereye yaklaştık. Bodo Ledderhose’nin şarkı derneği sokakta durmaktaydı. «Bu da nesi? » diye sordum. «Işıkları yaksana Georg! »

Pencereden sokağa dökülen donuk ışıkta Bodo’yu tanıdık. Georg, «Bu senin için, » dedi. «Derneğinin veda se-ranadı bu. Unutma, sen de bu derneğin üyesiydin. »

Sükûn ver şu yorgun yolcuya

Dindir acılarını kalbi ferahlatan ilacınla!

Pencereler açılmaya başladı. İhtiyar Konersmann, «Susun be! » diye bağırdı. «Gece yarısı oldu, sarhoş serseriler! »

Pırıl pırıl yandı artık yıldızlar

Mavi ufuklarda. ışıldıyorlar...

Lisa pencereye çıkıp eğilerek selamı verdi. Serenadın kendisine yapıldığını sanmıştı.

Az sonra polisler gelmişti. Sert bir ses, «Dağılın! » diye emretti.

Deflasyon ortaya çıkalı polis de değişmişti. Daha sert ve daha enerjik olmuştu. Eski Prusya ruhu yeniden ortaya çıkmıştı. Buna göre de her sivil bir acemi er demekti.

Müzik sevmediği anlaşılan bir üniformalı, «Geceleyin sükûnu ihlâl demektir bu! » diye bağırdı.

Dul Konersmann, «Tutukla hepsini! » diye uludu.

Bodo’nun topluluğu yumruğu güçlü yirmi kişiden oluşuyordu. Polisler ise topu topu iki kişiydi. Kaygılanarak «Bodo! » diye seslendim. «Polislere sakın bir şey yapmayın! Kendinizi de savunmayın! Yoksa beş yıl hapsi boylarsınız! »

Bodo bana doğru merak etme dercesine bir işaret yaptı ve ağzını alabildiğine açarak şarkısına devam etti:

Gelmek isterdim ben de seninle göklere doğru!

Dul Konersmann, «Susun be, uyuyacağız! »- diye bağırdı.

Lisa polislere. «Şarkıcıları rahat bıraksanıza! » diye seslendi. «Hırsızlar dolaşırken niçin görünmezsiniz ortalıkta? »

Polisler şaşırmışlardı. Birkaç kez, «Hepiniz doğru karakola! » diye komut verdiler. Ama hiç kimse yerinden kımıldamadı. Bodo ikinci parçaya başladı. Sonunda polisler o anda ellerinden gelebilecek işi yaptılar. Herbiri bir şarkıcıyı tutukladı. «Karşı koymayın sakın! » diye bağırdım. «Zabıtaya mukavemet suçu olur! »

Şarkıcılar hiçbir direnişte bulunmadılar. Götürülmelerine sessizce boyun eğdiler. Geride kalanlar sanki hiçbir şey olmamış gibi şarkıyı sürdürüyordu. Karakol pek uzakta değildi. Polisler koşar adımla yeniden gelerek iki şarkıcıyı daha tutukladılar. Ötekiler şarkıyı sürdürdü. Ancak birinci tenorlar azalmıştı. Polisler sağ baştan başlı-yarak sırayla iki kişiyi alıp götürüyorlardı. Üçüncü seferde Willy de götürüldü. Böylece birinci tenor sesi susmuş oluyordu. Pencereden bira şişeleri uzattık. «Dayan Bodo! » diye seslendim.

«Merak etme! Son askere kadar dayanacağız! »

Polisler tekrar gelip bu kez ikinci tenorları tutuklamaya koyuldular. Elimizde bira kalmamıştı, buğday rakısından vermeye başladık. On dakika sonra şarkıya devam eden sadece bas sesliler kalmıştı. Bir yerde okumuştum, fokbalıkları da aralarına dalmış olan avcılar topuzlarla arkadaşlarını öldürürken tıpkı böyle dağılmadan oldukları yerde dururlarmış. Savaşta ise bütün bir ulusun aynı şeyi yaptığını da gözlerimle görmüştüm.

On beş dakika sonra Bodo Leddershose ortada tek başına kalmış bulunuyordu. Öfkeden kuduran, ter içinde kalmış polisler dörtnala yeniden geldiler. Bodo'yu ortalarına aldılar. Biz de arkalarından karakola yürüdük. Bodo mırıldanarak şarkıyı tek başına sürdürüyordu. Bir ara «Beethoven, » dedi ve sonra tekrar müzisyen bir arı gibi şarkısını mırıldanmaya koyuldu.

Ama birdenbire. sanki rüzgârlar estikçe kendi kendine çalan harplar sonsuz uzaklıklardan yankılanarak Bodo'ya eşlik ediyormuş gibi oldu. Sanki bunlar bir mucizenin sesiydi. Hatta görünüşe bakılırsa melekler de bu musikiye katılmışlardı. Birinci ve ikinci tenor sesli meleklerle her iki cinsten bas sesli melekler şarkı söylüyordu. Bu nağmeler Bodo'nun etrafında oynaşıyor, onu okşuyor ve biz yürüdükçe daha da belirginleşiyordu. Kili-senin köşesini dönünce, bu uçuşan, belli belirsiz seslerin ne olduğunu anladık. «Akıt kutsal gece akıt» şarkısını söylüyorlardı. Öteki köşeyi de dönünce, sesin nerden geldiğini kestirdik. Polis karakolundan gelmekteydi. Bodo'nun tutuklanmış olan arkadaşları

korkusuzca dizilmişler, hiçbir şeyi umursamaksızın şarkıyı sürdürüyorlardı. Koro şefi olarak Bodo da aralarına girdi. Sanki bu yaptığı dünyada her gün görülen cinsten alelâde bir işti. Şarkı çınlayıp duruyordu:

Sükûn ver şu yorgun yolcuya...

Şaşkına dönmüş olan karakol âmiri, «Yahu nedir bu. Bay Kroll? » diye sordu.

Georg, «Müziğin gücü, » diye karşılık verdi. «Dünyayı görmek üzere gurbete çıkacak bir insana yapılan ayrılık serenadı. Kimseye zararı olmayan, hatta alkışlanacak bir davranış bu. »

«Hepsi bu kadar mı? »

«Hepsi bu kadar. »

Tutuklayan polislerden biri, «Geceleyin sükûnu ihlâl» diye açıklamaya girişecek oldu.

Polise, «Eğer onlar Deutschland Deutschland über alles marşını söyleselerdi, yine de geceleyin sükûnu ihlâl olur muydu? » diye sordum.

«O başka! »

Georg, karakol âmirine, «Şarkı söyleyen ne bir şey çalar, ne kimseyi öldürür ve ne de hükümeti devirmeye kalkışır, » dedi.

«Bütün bunları yapmadıkları için de şimdi bütün koroyu içeri mi atacaksınız? »

Karakol âmiri, «Atın şunları dışarıya! » diye haykırdı. «Ama artık susmaları gerekir. »

«Susacaklar. Siz galiba PrusyalI değilsiniz, değil mi? »

«Kuzey Bavyeralıyım. »

Georg, «Anlamıştım zaten» dedi.

Garda duruyorduk. Rüzgârlı bir havaydı. Bizden baş-ka da peronda duran yoktu. «Beni görmeye geleceksin, Georg, » dedim. «Rüyalarının kadınlarıyla tanışmak için ne mümkünse hepsini yapacağım. Geldiğin zaman iki üç tanesi senin için hazır olacak. »

«Geleceğim. »

Oysa gelmeyeceğini biliyordum. «Hem sırf smokinine borçlu olduğun için gelmelisin, » dedim. «Aksi halde onu giyebileceğin bir yer var mı? »

«Bak bu doğru işte. »

Tren kor ateşten bir çift göz gibi karanlığı delerek geliyordu. «Bayrağımızı yükseklerde dalgalandır, Georg! Biliyorsun bizler ölümsüzüz. »

«Öyleyizdir. Sen ezdirme sakın kendini. Ölümden o kadar çok kurtarıldın ki, artık yaşamayı sürdürmek görevin oldu. »

«Tabii» dedim. «Kurtarılamamış olan ötekiler için yaşayacağım. Valentin için yaşayacağım. »

«Saçma! Sadece yaşadığını yaşayacaksın. »

Tren sanki kendisini beş yüz kişi bekliyormuşcasına patırtılar çıkararak gara girdi. Oysa bekleyen sadece bendim. Boş bir kompartman aradım ve trene bindim. Kompartıman uyku ve insan kokuyordu. Koridorun penceresini açarak dışarı sarktım. Georg, «İnsan bir şeyden kendisi vazgeçmişse, onu yitirmiş demek değildir, » dedi-«Ancak aptallar bunun tersini yapar. »

Tren hareket etmişti. Yitirmekten söz eden de kim? » diye yanıt verdim. «Eninde sonunda nasıl olsa yitireceğimiz için, benekli orman maymunları gibi zaferi kazanacak olanlardan yana olmanın çaresine şimdiden, bakmalıyız. »

«Zafer her zaman onların mıdır ki? »

«Evet, çünkü zafer kazanmanın ne olduğundan haberleri yoktur da ondan. »

Tren hızlanmıştı. Georg’un elini avuçlarımda hissettim. Eli küçük ve yumuşaktı. Yüznumara savaşında aldığı yaraları henüz geçmemişti. Tren hızlandı, Georg gerilerde kaldı. Birden sandığımdan çok daha soluklaştı; çok daha yaşlandı. Sadece soluk elini ve soluk başım görüyordum. Sonra gökyüzünden ve uçuşup duran karanlık lardan başka bir şey görünmez oldu. Kompartmana döndüm. Gözlüklü bir yolcu köşede mışıldıyordu. Öteki köşede de bir ormancı vardı. Üçüncü köşede bıyıklı şişman bir adam horulduyordu. Dördüncü köşede de sarkık yanaklı, şapkası yana kaymış bir kadın göğüs geçirip iniltiler koyveriyordu.

İçimde hüzünlenmenin doğurduğu şiddetli bir açlık duydum. Kompartmanın fileli bagaj rafında duran bavulumu açtım. Bayan Kroll benim için Berlin'e kadar yetecek miktarda tereyağlı ekmek dilimleri

hazırlamıştı. Elimle araştırdım, ama ekmekleri bulamadım. O zaman bavulu raftan indirdim. Şapkası kaykılmış iniltili kadın uyanıp öfkeli gözlerle bana şöyle bir baktı. Hemen arkasından iniltilerine kaldığı yerden devama başladı. Yağlı ekmekleri niçin bulamadığımı bir bakışta anladım. Üzerlerinde Georg'un smokini yatmaktaydı. Herhalde bunu, ben kara mezar taşını satmaya gittiğim sırada paket etmiş olmalıydı. Bir süre siyah kumaşa bakıp durdum. Sonra yağlı ekmekleri çıkarıp yemeğe başladım. Nefis şekilde hazırlanmış çok güzel yağlı ekmeklerdi. Ekmeğin ve şahane ciğer ezmeli sucuğun kokusu bir anda bütün kom-partmanı uykudan uyandırdı. Ama ben hiçbir şeye aldırış etmeksizin yemeye devam ettim. Sonra da oturduğum yerde arkaya yaslanarak, arada bir ışıkların uçuştuğu karanlığı seyre koyuldum. Georg'u ve smokini düşündüm, İsabelle'yi ve Hermann Lotz'u düşündüm. Ve üzerine işenen, sonunda da firmayı kurtarmış olan kara mezar taşını düşündüm. Sonra da artık hiç bir şeyi düşünmez oldum

YİRMİ BEŞİNCİ BÖLÜM

Onların hiçbirini bir daha göremedim. Zaman zaman geri dönmek istedim, ama her seferinde araya bir şeyler girdi. Oraya gitmek için önümde nasıl olsa yeterince zamanım vardır kanısındayım. Ama birdenbire bu zaman

ortadan kayboluverdi. Almanya'nın üzerine gece çöktü. Ben de yurdumu terkettim. Döndüğüm zaman ise her yanı yıkıntılarla kaplıydı. Georg Kroll ölmüştü. Dul Ko-nersmann casusluğunu sürdürerek, Georg'un Lisa'yla iliş kişi olduğunu keşfetmişti. Bunu on yıl sonra, 1933'de o zaman S. A. nın başkanı bulunan Watzek'e söylemiş. Watzek de Lisa'dan boşanalı beş yıl olduğu halde, Georg'u toplama kampına attırmıştı. Birkaç ay sonra da Georg kampta ölmüş bulunuyordu.

Hans Hungermann yeni partinin kültür kolcusu ve saldırı kıtalarının baş sancaktarı olmuştu. Partiyi ateşli dizelerle göklere çıkarmış ve bu yüzden de 1945'den son ra okul direktörlüğü görevini yitirerek sıkıntılara uğramıştı. Ancak çok geçmeden emeklilik hakkı devletçe kabul edildi ve o da pek çok parti arkadaşı gibi, çalışmak zorunda kalmadan rahatça yaşama olanağını elde etti.

Heykeltıraş Kurt Bach yedi yıl toplama kampında kalmıştı. Sonra da hiçbir işe yaramaz bir kötürüm olarak geri dönmüştü. Bugün Naziliğin yıkılışından on yıl sonra, rejimin öteki sayısız kurbanları gibi, hâlâ kendisine küçük bir aylık bağlanması için uğraşıp duruyor. Eğer işler yolunda giderse ayda yetmiş marklık bir gelir bağlatabileceğim umut ediyor. Yani Hungermann'ın emekli aylığı olarak aldığı paranın onda birini alacak. Yani Gestapo'-nun birinci şefine toplama kamplarını kurmuş ve Kurt Bach'ı sakat kalıncaya kadar dövdürmüş olan adama devletin yıllardan beri verdiği emekli aylığının onda birini alacak. Generallere, savaş suçlularına, partinin eski yüksek memurlarına ödenen çok daha yüksek

emekli aylıklarıyla zarar-ziyan ödeneklerinin ise tabii sözü edilmiyor. Bu dönemi çok iyi şekilde atlatmış olan Heinrich Kroll, bütün bunları sevgili yurdumuzun sarsılmaz adalet bilincinin birer belgesi olarak görüyor ve gurur duyuyordu.

Binbaşı Wolkenstein'in ise çok parlak bir meslek hayatı olmuştu. Parti üyesi olmuş, Yahudi yasasının çıkmasında olumlu oy kullanmış, savaştan sonra birkaç yıl sessiz durmuştu. Bugün ise başka öteki parti omuzdaşlarıyla birlikte dışişleri bakanlığında görevli bulunuyordu.

Bodendiek ile Wernicke uzun zaman birkaç Yahudi-yi akıl hastanesinde saklamışlardı. Onları iyileşmez hastaların koğuşuna koymuşlar, saçını kestirmişler ve deli gibi nasıl hareket edeceğini de öğretmişlerdi. Bir süre sonra Bodendiek, bağlı bulunduğu piskopos cinayeti kutsal görev gibi ödüllendiren bir hükümetten devlet danışmanlığı, ünvanını kabul ettiği için alışılmamış şekilde ileri geri söylenmeye başlayınca hemen küçük bir köye nakledilmişti. Wernicke de hastalara öldürücü iğneler yapması için verilen emre karşı geldiği için işinden atılmıştı. Ancak gizlediği Yahudileri hastaneden gizlice çıkarıp kaçırmayı da başarmıştı. Bir süre sonra onu cepheye yollamışlardı. 1944'de savaşta vurulup ölmüştü. Willy 1942'de, Otto Bambuss 1945'de, Karl Kroll 1944'de cephede ölmüşlerdi. Lisa bir hava bombardımanında ölmüştü. İhtiyar Bayan Kroll da aynı şekilde ölmüştü.

Eduard Knobloch bütün bu vartaları atlatmış, haklılara da haksızlara da aynı titizlikle hizmet etmişti. Oteli bombardımanda yıkılmış, ama yeniden yapılmıştı. Gerda ile evlenmemişti ve Gerda'nın ne olduğunu da kimse bilmiyordu. Geneviève Terhoven hakkında da hiçbir şey duymadım.

Gözyaşı Oscar'm çok ilginç bir meslek hayatı olmuştu. Asker olup Rusya'ya gitmiş ve orda ikinci kez bir mezarlığa komutan olarak atanmıştı. 1945'de işgal ordularına çevirmenlik yapmış ve sonunda birkaç aylığına Werden-brück belediye başkanı olmuştu. Sonra da asıl işine dönmüş, Heinrich Kroll ile ortak olarak yeni firma kurmuşlar ve büyük başarı sağlamışlardı. O zamanlar da mezar taşları ekmek gibi aranır bir şey haline gelmiş bulunuyordu.

Ben ayrıldıktan üç ay sonra ihtiyar Knopf ölmüştü. Geceleyin bir otomobil kendisini çiğnemişti. Bir yıl sonra da karısı Tabutçu Wilke ile evlenmişti. Böyle bir şeyi kimse beklemiyordu. Ama çok mutlu bir çift olmuşlardı.

Savaş sırasında Werdenbrück kenti hava bombardımanlarından öylesine yıkıntıya uğramıştı ki, hemen hemen zarar görmemiş hiçbir bina kalmamıştı. Kent bir demiryolu kavşağıydı, bu yüzden sık sık hava saldırısına uğramıştı. Savaştan bir yıl sonra yolumun üzerine düştüğünden kentte birkaç saat kalmıştım. Eski sokakları ara mak istedim, fakat o kadar uzun zaman yaşamış olduğum halde kentte yolumu yitirdim. Ortalık bina yıkıntılarıyla doluydu. Eski tanıdıklardan hic kimseyi de bulamadım. Garın yakınında bulunan tahıldan yapılmış küçük bir dükkândan, kentin savaştan önceki manzaralarını gösteren bir kaç tane kartpostal satın aldım. Benim kentimden artakalan sadece bunlar olmuştu. Eskiden insan gençliğini anımsamak isteyince, o günleri yaşamış olduğu yere dönerdi. Bugün Almanya'da böyle bir şeyi yapmak olanaksız hale gelmişti. Her şey yıkılmış ve yeniden yapılmıştı, her şey yabancıydı. Eski günler yalnızca kartpostallarda kalmıştı.

Sapasağlam ayakta kalmış iki bina vardı, akıl hastanesiyle doğumevi. Kentten bir parça uzakta oldukları için zarar görmemişlerdi. Yeniden tıklım tıklım dolmuşlar ve hâlâ da böyle dolu durumdaydılar. Ancak her iki binayı da hayli genişletmek zorunda kalmışlardı.